

I

**T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI**

SAMANDAĞ'IN (HATAY) BEŞERİ VE İKTİSADİ COĞRAFYASI

DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN
Doç. Dr. Harun TUNÇEL

HAZIRLAYAN
Veysel KUŞÇU

ELAZIĞ 2008

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANA BİLİM DALI

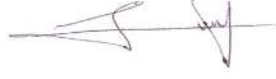
SAMANDAĞ'IN(HATAY) BEŞERİ VE İKTİSADİ COĞRAFYASI
DOKTORA TEZİ

Bu tez 11 / 07/2008 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Danışman
Doç. Dr. Harun TUNÇEL

Üye
Prof. Dr. Saadettin TONBUL

Üye
Prof. Dr. Mahmut ATAY

Üye
Yrd. Doç. Dr. Ali YİĞİT

Üye
Yrd. Doç. Dr. Handan ARSLAN

Bu tezin kabulü, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun / / tarih ve sayılı kararıyla onaylanmıştır.

ÖZET
Doktora Tezi

SAMANDAĞ İLÇESİNİN (HATAY)
BEŞERİ VE İKTİSADİ COĞRAFYASI

Veysel KUŞÇU

Fırat Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Coğrafya Anabilim Dalı

ELAZIĞ–2008, Sayfa: XVII+329

Samandağ ilçesi Akdeniz Bölgesi'nin Adana Bölümü'nde, Antakya'nın batısı ve güney batısında yer almaktadır. İlçe merkezi Asi nehrinin oluşturduğu delta üzerine kurulmuştur. Antik Seleukeia Pieria şehrinin ve limanının da kurulduğu alan yerleşme tarihi açısından önem arz etmektedir.

Ortaçağ kaynaklarında iskele kenti olarak tanımlanan yöreye Araplar Süveydiye adını vermişlerdir. Yörede Romalılar, Anadolu Selçuklu Devleti, Memlûklüler, Osmanlı Devleti ve Fransızların hâkimiyetlerinin ardından 1938 de bağımsız bir devlet olarak Hatay Devleti kurulmuştur. 1940-1948 yılları arasında Süveydiye adıyla Antakya'ya bağlı bir bucak olan saha 1948'de Samandağ adıyla ilçe olmuştur.

Günümüzde ilçede 31 köy ve 13 belediye vardır. 2000 yılı nüfus sayımına göre ilçe merkezinde 34.681 kişi, köylerde ise 72.113 kişi olmak üzere toplam 106.754 kişi yaşamaktadır. 0-14 yaş grubunun toplam nüfusa oranı % 38,8, 15-64 grubunun oranı % 57,3 , yaşlı nüfusun oranı ise % 3,7 kadardır. Bu da nüfusun büyük bir kısmının aktif nüfus içerisinde yer aldığını göstermektedir.

Samandağ'ın dini ve etnik yapısı, konuşulan diller ilçeye ayrı bir zenginlik katmaktadır. Bu durum tarih boyunca korunmuş ve ortak yaşam alanı içerisinde, hoşgörü ortamında yaşam sürdürülmüştür.

İlçede yerleşmeler düzenli bir doku göstermezler. Ziriye boğazı içersinde ve Asi nehri boyunca görülen yerleşme yoğunluğu ilçenin kuzeydebatısında yer alan Musa dağı eteklerinde ve iç kısımlarında azalmaktadır. Önceleri kerpiçten yapılan yerleşmeler 1980'li yıllardan itibaren ekonomik yapının iyileşmesi ve ulaşımın gelişmesiyle tuğla ve biriktten yapılmaya başlanmış, tek katlı olan eski evlerin yerini 2-4 katlı betonarme evler almaya başlamıştır. Çatı örtüsü olarak ekonomik aktiviteler açısından daha işlevsel olan düz damlar ve kiremit hâkimdir.

İlçede nüfusun büyük bir kısmı tarım ve hayvancılıkla uğraşmaktadır. Kırsal yerleşmelerin % 47'si meyvecilik , % 44'ü sebzeçilik % 3'ü işçilik % 6'sı diğer ekonomik faaliyetlerden geçimini sağlamaktadır. 382 Km² alana sahip Samandağ'ın arazinin % 49'u tarım alanları, % 33'ü orman ve fundalık, %18 tarım dışı alanlar gibi diğer arazileri oluşturmaktadır. İlçenin uygun iklim ve toprak şartlarına sahip olması, yöre insanının çalışkanlığı sonucunda yılda 2 hatta 3 kez ürün alınabilmektedir.

Samandağ'da toplam tarım alanı 188.700 dekadır. Bunun % 42'sinde sebze, % 28,5'inde hububat, % 9,7'sinde narenciye, % 12,9'unda da diğer meyve (erik, incir, nar, malta eriği), % 5,2'sinde zeytin, % 1,2'sinde sera ürünleri, % 0,4'ünde ise tütün yetiştirilmektedir. Son zamanlarda kuru tarım alanlarında zeytin bahçelerine dönüştürüldüğü görülmektedir.

Besi hayvancılığı ve süt inekçiliğinde verilen kredilerle birlikte ahır hayvancılığında gelişmeler gözlenmektedir. Yörede geçimlik amacıyla yapılan

hayvancılığın yerini giderek ticari amaçlı hayvancılık almaktadır. Çevlik koyunda yapılan liman ve Meydan köyü sahilindeki barınak, balıkçılığın gelişmesine ve yaklaşık 600 ailenin geçimini balıkçılıktan sağlamasına imkân tanımıştır.

Samandağ ilçesi denizi ve iklimiyle, doğal güzellikleri, tarihi eserleri ve kültürel değerleriyle cazip şartlar taşıyan bir ilçe olmasına rağmen mevcut tesislerin yetersiz ve niteliksizliği, yerel yöneticilerin ilgisizliği ve tanıtım eksikliği, turizmin gelişmesini engellemektedir.

Anahtar Kelimeler: Coğrafya, Beşeri Coğrafya, Şehir, Hatay, Samandağ, Organik Tarım, Seracılık, Etnik yapı

SUMMARY

PhD Thesis

THE HUMAN and ECONOMIC GEOGRAPHY of SAMANDAĞ DISTRICT (HATAY)

Veysel KUŞÇU

The University of Firat
The Institute of Social Science
The Department of Geography

ELAZIĞ-2008, Page: XVII+329

Samandag District is located south-west part of Antakya, in Adana Sub Region of Mediterranean Region. Center of district that situated on Mediterranean coast, has been settled over delta plain. This district where antique Seleukeia city and port instructed, is important in case of history of settlement.

This district, identified as a pier city according to middle age resources, was named by arabian people as Suveydiye. This district was perspectively ruled by Roman Empire, Anatolian Seljuklu State, Ottoman Empire, French authority and in 1938 independent Hatay State was founded. In 1948 Samandag became a district which has been called Suveydiye, a subdistrict of Antakya, during the years between 1940-1948.

There are 31 villiages and 12 municipality in Samandag. According to Census-2000, there are 106.754 inhabitants 34.681 of living in district center, 72.113 in villiages in Samandag. While the ratio of 0-14 age group to total population is 38,8%, the ratio of 15-64 age group is 57,3 %and the ratio of old people is 3,7%. And this shows that most of the population are in active population.

With respect to language, ethnic and religious differencies, this district has a special condition. This condition, and the life has been kept in tolerance in the common settlement place, through history.

Settlement density extended through Ziriye Gorge and Asi river decreases in foot of Musa Mountain which is located North-western. With transportation and economic developments those settlements which were built of mud brick has began to be built of cement brick since 1980s. Detached houses replaced with new houses having two or more flat. With respect to their economic functions, flat roofs and tile roofs are common in usage.

A great amount of population in the district, earns their lifes from farming and animal breeding. 47% of inhabitants living in rural areas earn their lifes from fruit growing, 44 % of them from selling vegetable, 3% of them from worker's pay and the 6 % of them from other economic activities. This district having area of 382 square kilometers consists of diffirent sizes: 49 % agricultural, 33 % forest and heat, 18 % other areas. It can be yielded two or three times per year thanks to industrious inhabitants. Cereals is grown in 28,45 % of the area which is suitable for agriculture. About 70% of dryfarming areas is consisted of cereals. 95% of grown cereals is wheat. and a little amount of barley and oats is planted.

The size of agricultural area in Samandag is totally 188.700 decares. About 42 % is allocated for vegetable grown, 28,5 % for grain, 9,7 % for citrus fruits, 12,9 % for other fruits (plum, vetches, pomegranate), 5,2 % for olive, 1,2 % for glasshouse crops

and 0,4 % for tobacco. It is because of the ailments in plum trees that leads to open new areas to grow pomegranate and citrus fruits.

Due to the substitutes given for animal breeding there is some progress in barn animal breeding. Commercial breeding has taken place of breeding for daily life. Port instructed in Cevlik Cove and harbor in coast of Meydan Village provide an opportunity to progress fishing and afford a facility for nearly six hundreds of families to earn their lives from fishing.

Despite the fact that Samandağ District is an attracting place with its sea-side, climate, natural sight, historical places and cultural values, the tourism has not progressed well due to irrelevance of administration and lack of advertisement.

Keywords: Geography, Human Geography, Urban, Hatay, Samandag, Organic Farming, Glasshouse, Ethnical Structure

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
SUMMARY	III
İÇİNDEKİLER	V
TABLOLAR LİSTESİ	VIII
ÖNSÖZ	XVII

1.GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırma Alanının Yeri, Sınırları ve Başlıca Özellikleri.....	1
1.2. Çalışmanın Amaçları ve Metot.....	7
1.3. Daha Önceki Çalışmalar	10
2. SAMANDAĞ'IN NÜFUS ÖZELLİKLERİ.....	12
2.1. Nüfusun Başlıca Özellikleri	12
2.1.1. Nüfusun Gelişimi	12
2.1.2. Nüfusun Sosyal ve Dini Yapısı.....	17
2.1.3. Göçler.....	27
2.2. Kır Nüfusu.....	38
2.2.1. Kır nüfusunun Gelişimi	38
2.2.2. Kır Nüfusunun Dağılışı ve Yoğunluk	49
2.3. Şehir Nüfusu.....	66
2.3.1. Şehir nüfusunun Yaş ve Cinsiyet Yapısı.....	71
2.3.2. Şehir Nüfusunda Yaş Bağımlılık ve Çalışan Nüfus Oranları	75
2.3.3. Şehir Nüfusunun Eğitim Yapısı.....	77
2.4. Nüfus Projeksiyonları	80
3. SAMANDAĞ'IN YERLEŞME ÖZELLİKLERİ, ...	82
3.1. Yerleşmeyi Etkileyen Faktörler.....	82
3.1.1.Doğal Faktörler	82
3.1.2 Beşeri Faktörler.....	91
3.2. Yerleşme Tarihçesi	96
3.3. Kır Yerleşmeleri	104
3.3.1. Kır Yerleşme Tipleri	108
3.3.1.1.Mahalleler	108
3.3.1.2. Köyler	111

3.3.1.3. Kasabalar	121
3.3.2. Kırsal Konutlar	126
3.4. Şehir Yerleşmesi.....	136
3.4.1. Fonksiyon Alanlarının Dağılışı.....	136
3.4.1.1. Konutlar ve Konut Alanları	140
3.4.1.2. İş ve Ticaret Alanları	148
3.4.1.3. Sanayi Alanları.....	151
3.4.1.4. Resmi Kuruluşlar.....	153
3.4.1.5. Sosyo-Kültürel Alanlar.....	155
3.4.2. Samandağ'ın Şehirsel Fonksiyonu.....	161
3.4.3. Şehirleşme Problemleri ve Çözüm Yolları.....	163
4. BÖLÜM: SAMANDAĞ'IN İKTİSADİ ÖZELLİKLERİ	165
4.1. İktisadi Faaliyetleri Etkileyen Faktörler	165
4.1.1. Doğal Faktörler	165
4.1.2. Beşeri Faktörler	192
4.2. Tarımsal Üretim.....	205
4.2.1. Kuru Tarım	206
4.2.1.1. Tahıl Üretimi:.....	206
4.2.1.2. Tütün Üretimi.....	210
4.2.2. Sulamalı Tarım	211
4.2.2.1. Sebzecilik.....	212
4.2.2.2. Seracılık	219
4.2.3. Meyvecilik	224
4.2.4. Fidan Yetiştiriciliği	235
4.2.5. Organik Tarım.....	237
4.3. Hayvancılık	242
4.3.1. Küçükbaş Hayvancılık	244
4.3.2. Büyükbaş Hayvancılık	246
4.3.3. Süt ve Peynir üretimi:.....	247
4.3.4. Diğer Hayvancılık Türleri	248
4.4. Balıkçılık	253
4.5. Ormancılık.....	256
4.6. Samandağ'da Sanayi	262
4.7. Samandağ'da Ticaret	266
4.8. Ulaştırma	268
4.9. Turizm.....	273

4.9.1. Turizm Varlıkları	274
4.9.2. Turizmde Alınabilecek Önlemler	294
5. SONUÇ	296
YARARLANILAN ÇALIŞMALAR.....	313
ÖZGEÇMİŞ.....	329

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Samandağ'da Şehir ve Kır Nüfusunun 1940–2000 Yılları Arasında Cinsiyet Yapısı	14
Tablo 2: Samandağ'da 1940–2000 yılları arasında nüfusun büyüme oranı ve artış miktarı	15
Tablo 3: Samandağ'ın Yıllık Nüfus Artış Hızı (%).....	15
Tablo 4: Samandağ İlçesinden Yurtdışına ve Yurt İçine Olan Göçler (1981).....	32
Tablo 5: Samandağ İlçesinden Yurtdışına ve Yurt İçine Olan Göçler (2007).....	33
Tablo 6: Onaltıncı. YY.'da Samandağ (Süveyde) Nahiyesine Bağlı Köylerde Nüfus Dağılışı	40
Tablo 7: Süveyde'nin 1678'de Mevcut Köyleri ve Etnik Yapıya Göre Nüfusları	42
Tablo 8: Samandağ Ortalama Köy Nüfusları ve Cinsiyet Miktarı.....	45
Tablo 9: Nüfusu Ortalama Köy Nüfusundan Fazla Olan Köyler.....	46
Tablo 10: Samandağ Köylerinin 2000 Yılı Nüfus Büyüklükleri	51
Tablo 11: Samandağ'ın 1940–2000 Aritmetik Nüfus Yoğunluğu	63
Tablo 12: Samandağ'da 1940–2000 Arasında Tarımsal Nüfus Yoğunluğu.....	64
Tablo 13: Samandağ Şehir Nüfusunun Cinsiyete Bölünüşü.....	69
Tablo 14: Samandağ'da Şehir Kır Nüfus Oranları (1940-2000).....	70
Tablo 15: Samandağ ve Türkiye'de Nüfusun Üç Ana Yaş Grubuna Bölünüşü	71
Tablo 16: Samandağ Şehir Nüfusunun Yaş Grubu ve Cinsiyet Bölünüşü	72
Tablo 17: Samandağ'da Üç Ana Yaş Grubu ve Cinsiyete Bölünüşü.....	73
Tablo 18: Samandağ'da Yıllara Göre Yaş Bağımlılık Oranları.....	75
Tablo 19: Samandağ'da Çalışan Nüfusun Yaş Grupları ve Cinsiyete Bölünüşü.....	76
Tablo 20: 1985 ve 2000 yılında Samandağ'da Şehir Nüfusunun Okur Yazarlık Oranı.....	77
Tablo 21: Samandağ'da Nüfusun Okuryazarlık Oranı ve Eğitim Durumu 1985–2000.....	78
Tablo 22: Samandağ'ın Nüfus Projeksiyonu	81
Tablo 23: Samandağ Köylerinin Nüfus Büyüklükleri (2000)	94
Tablo 24: Samandağ Köylerinde Hane Büyüklükleri	95
Tablo 25: Samandağ İlçesinde Mahalleden Köye Dönüşen Yerleşmeler	109
Tablo 26: Samandağ'da Öncelikli Geçim Türleri ve Yıllara Göre Değişimi	116
Tablo 27: Samandağ İlçesinin Köylerinde Temel Geçim Kaynakları (2007)	118
Tablo 28: Belde Teşkilatlarındaki Mevcut İş ve Ticaret Birimleri (2007).....	124
Tablo 29: Samandağ Köylerinde Mesken Kat Sayıları (1980-2006).....	129
Tablo 30: Samandağ Köylerinde Yapı Malzemesine Göre Mesken Sayıları	131
Tablo 31 Samandağ'da Şehir İçi Arazi Kullanımı (Hektar/2007)	136
Tablo 32: Samandağ'da Mahallelerin Nüfusu ve Yoğunlukları (2007).....	140

Tablo 33: Samandağ Şehrinde İş ve Ticaret Alanları (hektar)	150
Tablo 34: Samandağ'da Sanayi Alanında Yer Alan Atölyeler	152
Tablo 35: Samandağ'da Eğlence ve Dinlenme Alanı Olan Sosyal Tesisler.....	156
Tablo 36: Samandağ'da 2006–2007 Öğretim Yılı Öğrenci Sayısı	159
Tablo 37: Samandağ'da Eğitim Kurumlarının Derslik Durumu.....	159
Tablo 38: Samandağ Nüfusunun Okur-Yazarlık Durumu (2000).....	160
Tablo 39: Samandağ Şehri'nde İktisaden Faal Nüfusun Sektörel Bölünüşü.....	162
Tablo 40: Havza Alanına ve Nehir Uzunluğuna Göre Ülkelere Düsen Su Hakları.....	185
Tablo 41: Asi Nehri'nin Lübnan'da ve Türkiye'de Aylık Ortalama Debisi (m ³).....	185
Tablo 42: Samandağ'da Ulaşım ve Taşıma Araçları.....	195
Tablo: 43 Samandağ'da Yılları Arasında Tarımda Kullanılan Alet ve Makine Sayısı.....	197
Tablo 44: Samandağ'da Tarım Topraklarının Ailelere Bölünüşü, Parça Sayısı ve Arazi Büyüklüğüne Oranları	200
Tablo 45: Samandağ Arazisinin Kullanım Türlerine Göre Bölünüşü ve Oranları.....	202
Tablo 46: Samandağ'da Buğday ve Zeytin Üretim Alanları (Hektar)	206
Tablo 47: Samandağ'da Yıllara Göre Tarla Bitkileri Üretimi (1991-2006).....	207
Tablo 48: Samandağ'da Çeşitli Ürünlerin Yetiştirilme Alanları(Dekar)	208
Tablo 49: Samandağ'da Yumru Bitkilerin Üretimi (1991-2006)	209
Tablo 50: Samandağ'da Yapraklı Yenen Sebzelerin Üretimi (Ton)	214
Tablo 51: Samandağ'da Üretilen Yapraklı Yenen Sebzeler (Ton)	215
Tablo 52: Samandağ'da Meyvesi Yenen Sebzelerin Üretimi (Ton).....	217
Tablo 53: Samandağ'da Üretimi Yapılan Meyvesi Yenen Sebzeler (Ton).....	218
Tablo 54: Samandağ'da Yetiştirilen Başlıca Örtü Altı Sebze Türleri ve Miktarları.....	223
Tablo 55: Samandağ'da Narenciye Üretim Miktarları	225
Tablo 56: Samandağ'da Taş Çekirdekli Meyvelerin Üretim Miktarı (Ton).....	228
Tablo 57: Hatay'ın İlçelerinde Zeytin Ekim Alanları ve Üretim Payları	230
Tablo 58: Samandağ'da Köylere Göre Dağıtımı Yapılan Zeytin Fidan Sayısı	230
Tablo 59: Hatay'da 2015 Yılına Kadar İlçelere Göre Desteklemesi Yapılacak Zeytin Fidan Sayıları.....	231
Tablo 60: 2007-2015 Yılları Arasında Oluşabilecek Zeytin Fidanı Dikimi ve Yıllara Göre Yaklaşık Alınacak Verim Miktarları.....	232
Tablo 61: Samandağ'da Sert Çekirdekli Meyve Üretim Miktarları.....	233
Tablo 62: Samandağ'da Üzümsü Meyvelerin Üretimi.....	235
Tablo 63: Samandağ'da Küçükbaş Hayvan Varlığı.....	245
Tablo 64: Samandağ'ın Sığır Varlığı ve Toplam Miktarı	247
Tablo 65: Samandağ Köylerinde Süt İneği Varlığı ve Yıllık Satılan Süt Miktarı	248
Tablo 66: Samandağ'da Yıllara Göre Kümes Hayvancılığı	249

Tablo 67: Samandağ İlçesinde Mevcut Kovan Sayıları	251
Tablo 68: İlçe Gruplarının Balık Üretim Miktarları ve Toplam Üretimdeki Payları.....	254
Tablo 69: Samandağ Orman İşletme Şefliği Kesim Geliri	259
Tablo 70: Samandağ Orman İşletme Şefliği Kesim Gideri	260
Tablo 71: Samandağ'da Şoförler Ve Otomobilciler Odası ve Trafik Şube Müdürlüğüne Kayıtlı Araç sayıları.	270
Tablo 72: Samandağ Köylerinde Araç Sahipliği	272
Tablo 73: Samandağ'da Turizm Amaçlı Hizmet Veren Tesisler.....	293

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Samandağ'ın Lokasyon Haritası	1
Şekil 2: Samandağ ve Çevresinin Topografya Haritası.....	2
Şekil 3: Samandağ'ın Nüfus Grafiği (1940–2000)	14
Şekil 4: Samandağ Köylerinin İnanç Coğrafyası	19
Şekil 5: Vakıflı Köyü Nüfus Piramidi (2007).....	29
Şekil 6: Yeşilyazı Köyü Nüfus Piramidi (2007)	30
Şekil 7: Süveyde Nahiyesinin İdari Sınırındaki Değişiklikler	43
Şekil 8: Samandağ'da Ortalama Köy Nüfusları ve Cinsiyet Yapısı	45
Şekil 9: Samandağ'ın 1940–2000 Yılları Arasındaki Şehir-Kır Nüfusunun Seyri	49
Şekil 10: Samandağ'ın 1940 Yılı Nüfus Dağılışı Haritası.....	53
Şekil 11: Samandağ'ın 1960 Yılı Nüfus Dağılışı Haritası.....	54
Şekil 12: Samandağ'ın 1980 Yılı Nüfus Dağılışı Haritası.....	55
Şekil 13: Samandağ'ın 2000 Yılı Nüfus Dağılışı Haritası.....	56
Şekil 14: Samandağ'ın 1940 Yılı Nüfus Yoğunluğu Haritası	59
Şekil 15: Samandağ'ın 1960 Yılı Nüfus Yoğunluğu Haritası	60
Şekil 16: Samandağ'ın 1980 Yılı Nüfus Yoğunluğu Haritası	61
Şekil 17: Samandağ'ın 2000 Yılı Nüfus Yoğunluğu Haritası	62
Şekil 18: Samandağ Şehir Nüfusunun Seyri (1940-2000).....	69
Şekil 19: Samandağ'ın 1990 Yılı Nüfus Piramidi.....	73
Şekil 20: Samandağ'ın 2000 Yılı Nüfus Piramidi.....	74
Şekil 21: Sayısal Yükselti Modeline Göre Samandağ ve Çevresinin Üç Boyutlu Görüntüsü	86
Şekil: 22 Samandağ'da Yerleşmelerin Dağılışı Haritası	107
Şekil 23: Yeniçağ(Tavuklu) Köyünde Mesken Dokusu.....	110
Şekil 24: Hüseyinli Köyünde Mesken Dokusu	111
Şekil 26: Eski ve Yeni ev Planı Örnekleri	128
Şekil 28: Samandağ İlçesi'nde Kırsal Konutların İnşa Malzemesine Göre Oransal Bölünüşü.....	132
Şekil 29: Samandağ İlçesi'nde Kırsal Konutların Çatı Örtü Tipine Göre Oransal Bölünüşü.....	135
Şekil 30: Samandağ Şehrinin Konut Gelişim Şeması	138
Şekil 31: Samandağ Şehrinin Fonksiyon Alanları	139
Şekil 32: 1960 Yılında Samandağ'da Konut Dokusu	142
Şekil 33: 2000 Yılında Samandağ'da Konut Dokusu	144
Şekil 34: Samandağ Şehri'nde İktisaden Faal Nüfusun Sektörel Bölünüşü	162

Şekil 35: Samandağ ve Çevresinin Sadeleştirilmiş Morfoloji Haritası	168
Şekil 36: Samandağ Kıyısı Deniz Akıntı Yönü ve Hâkim Rüzgâr Yönleri	172
Şekil 37: Samandağ'ın Ortalama Yağış Grafiği	178
Şekil 38: Samandağ'ın Su Bilançosu Diyagramı	179
Şekil 39: Samandağ'ın Uzun Yıllar Ortalama Sıcaklık Durumu	180
Şekil 40: Samandağ'ın Hâkim Rüzgâr Yönleri.....	182
Şekil:42 Samandağ'ın Toprak Haritası.....	189
Şekil 43: Samandağ Kumsalının Kıyı Seviyesi ve Kıyı Kumullarının İşletildiği Dönemler.....	191
Şekil 44: Samandağ'da Tarım Alanlarının Ailelere Bölünüşü.	200
Şekil 45: Samandağ'da Tarım Alanlarının Toplam Tarım Alanlarına Oranı.	201
Şekil 46: Samandağ'da Arazi Kullanım Haritası.....	203
Şekil 49: Samandağ'da Baklagil Üretimi	208
Şekil 50: Samandağ'da Yumrulu Bitkilerin Üretimi.....	210
Şekil 51: Yapraklı Yenen Sebzelerin İçerisinde Maydanoz Üretimi (1991-2006)	214
Şekil 52: Samandağ'da Yıllara Göre Örtü Altı Sebze Üretimi (1995-2006).....	223
Şekil 53: Samandağ'da Zeytin Üretimi (1991-2006)	229
Şekil 54: Samandağ'da Taş Çekirdekli Meyvelerin Üretim Miktarları	234
Şekil 56: Hatay'da İlçelere Göre orman Varlığı (2006)	256
Şekil 57: Samandağ İlçesinin Turizm Değerleri Haritası	276
Şekil 58 Antik Seleukeia Pierria Şehrinin Planı	280

FOTOĞRAF LİSTESİ

Foto 1: Yurt dışına çalışmaya giden işçiler Hancağı köyünde olduğu gibi ilk önce evlerini onarmakta veya yenisini inşa ettirmektedir.	37
Foto 2: Kapısuyu köyünde merdivenli sokaklar ve taş meskenler.....	85
Foto 3: Yamaç üzerinde yer alan köylerde Kapısuyu’da olduğu gibi konut yapımı oldukça masraflı ve zordur. Eğitim sebebiyle konut maliyeti oldukça yüksektir..	86
Foto:4 Yamaç köylerinde tarımsal alanların hemen hemen tamamı yamaçlar üzerinde taş duvarlarla oluşturulan taraçalardan oluşmaktadır (Hıdırbey köyü).....	90
Foto:5 Samandağ’ın birçok köyü akarsu boyunda ve yol kenarında bahçe içlerinde kurulmuştur. Büyük Karaçay suyu kenarında ve yol boyunca yerleşmelerin dizildiği köylerden (Aknehir köyü)	93
Foto 6: Kuseyr platosu üzerinde yer alan Gözene köyünde su imkânsızlığı nedeniyle kuru tarım yöntemi uygulanmaktadır.....	113
Foto 7: Samandağ’da gevşek dokuda ve bahçe tarımının hâkim olduğu meskenlerden oluşan köyler yaygındır. (Sutaşı köyü)	114
Foto 8: Aknehir beldesinin Akpınar Mahallesi ve Yaylıca köyü yerleşme dokuları	115
Foto 9: Kapısuyu köyünde önemli bir geçim kaynağı olan defneyaprağı tüccara teslim edilmek için hazır hale getirilmiştir	117
Foto 10: Vakıflı köyünde Meryem Ana günü her yıl büyük bir coşkuyla kutlanmaktadır.(Foto: İ Zubari)	120
Foto 11: Fidanlı köyünde meskenlerde dikey yönde büyüme oldukça hızlı ilerlemektedir.....	128
Foto 12: Çökek köyünde taş malzemeden farklı bir mimari tarzıyla yapılmış konut ...	132
Foto 13: Hıdırbey köyünde taş malzemenin mesken inşaatında yoğun olarak kullanılmış olduğu eski bir sokak	133
Foto 14: Samandağ ilçesinde çatı sisteminde değişiklikler yaşanmaktadır. Batıayaz köyündeki gibi eski konutlarda kiremit beşik çatılar yoğunluktadır.	134
Foto 15: Yeni yapılan konutlarda kiremit çatıların yerini beton düz damlar almaktadır. Sutaşı ve Çöğürlü köylerinde olduğu gibi birçok köyde bu durum görülmektedir.	134
Foto 16: Yeşilada mahallesi ve çevresi.	143
Foto 17: Samandağ’da merkezi alanda mülkiyet değerinin yüksek ve konut yapmak için alanın dar olması konutları dikey yönde büyümeye itmekte, birinci katların ticaret alanı, üst katların da konut olarak kullanılmasına yol açmaktadır.....	145
Foto 18: Samandağ’da eski konut en fazla iki katlı ve merkezi alanlarda alt katlarda ticaret alanları gelişmekteydi.....	147
Foto 19: İş ve ticaret alanları Cumhuriyet ve Atatürk mahallesinde yoğunluk kazanmaktadır.....	149
Foto 20: Balıkçılar Cumhuriyet mahallesinin batı bölümünde belediyenin kendilerine ayırdığı kısımlarda yer almaktadır.....	149

Foto 21: Samandağ hükümet konağı içerisinde kaymakamlık, adliye, nüfus müdürlüğü, tapu müdürlüğü, kadastro şefliği, tarım müdürlüğü bulunmaktadır.	154
Foto 22: Samandağ Devlet Hastanesi 48 yataklı ve 60 personeliyle birlikte 20 yıldır hizmet vermektedir.	155
Foto 23: Samandağ'ın Deniz Mahallesi'nde sosyo-kültürel alanları sahil kısmında yoğunluk kazanmaktadır. Restoranlar, cafeler ve özellikle plajın bu varlığı sahanın yoğun olarak kullanılmasını sağlamaktadır.	156
Foto: 24 Eğitim kurumları ilçenin her mahallesine dağılmıştır. Eğitime büyük önem verilen ilçede öğrenciler geleneksel cumhuriyet yürüyüşünde.	158
Foto 25: 1- Keldağ, 2- Kuseyr platosu, 3- Samandağ şehri, 4- Samandağ Ovası, 5- Akdeniz	169
Foto 26: Samandağ ovasının güneyinde kurulmuş olan Altinkoy tatil sitesi hem sahilden hem de denizden uygun yer seçimi yapılmadığı için faydalanamamaktadır. ...	170
Foto 27: Akdeniz kıyı akıntısıyla güneyden gelen katı atıklar ayrıca bir kirlilik sağlamaktadır. Asi nehri Akdeniz'e çok fazla miktarda katı atık taşımakta ve kıyı aşırı kirlenmektedir.	171
Foto 28: Samandağ Çevlik balıkçı barınağı antik Seleueia limanına rakip olacak büyüklükte olmadığı gibi günümüzde sadece balıkçılara hizmet vermekte, toplam 115 adet balıkçı teknesine ev sahipliği yapmaktadır.....	173
Foto 29: Samandağ'da yamaçlar dozerlerle veya elle yapılan istinat duvarlarıyla çeşitli düzenlemelerden geçirilerek taraça şekline getirilmekte ve bu alanlar tarıma kazandırılmaktadır.	174
Foto 30: Samandağ'da kurulmuş olan rüzgâr santralleri ilçenin rüzgâr potansiyeli olduğunu göstermektedir.	183
Foto 31: Asi nehrinden alınan sular pompa istasyonları vasıtasıyla kanaletlere aktarılmakta ve Samandağ ovası bu kanaletlerle sulanmaktadır.	187
Foto 32: Choleni mydas kaplumbağaları yumurtlamak için yoğun olarak Samandağ sahiline gelmekte ve bu kısımlara yumurtalarını gizlemektedir	192
Foto 33: Seraların iç kısmında küçük olması nedeniyle rahat çalışabilen bahçe traktörleri.	198
Foto 34: Tarıma uygun olmayan yamaçlar dozerlerle düzeltilerek taraçalar halinde tarım alanına dönüştürülmektedir.	204
Foto 35: Meydan köyünde yetiştirilen tömbeki tütün yaprak yapısının büyük olmasıyla dikkat çekmektedir. İlçede tütün üretimden vazgeçilen yerlerde yerini zeytin fidanları almaktadır.....	211
Foto 36: Samandağ ovası ve çevresindeki seraların tamamını plastik tünel seralar oluşturmaktadır. Vakıflı köyünde yer alan bu serada organik sebze üretimi yapılmaktadır.	220
Foto 37: Samandağ'da örtü altında en fazla domates ve sivri biber üretilmektedir.....	221
Foto 38: İlçede toplanan narenciye ürünleri içerisinde mandalina ve portakal önemli bir yere sahiptir.	226
Foto 39: Sabun, zeytinyağı ve defne yağının kazanlarda kaynatılması ve bazı kimyasal işlemlerden geçirilmesi sonucunda elde edilir.	233

Foto 40: Fidancılık kazançlı bir iş olduğu gibi aynı zamanda yorucu ve zahmet isten bir iştir. Zeytin fidanı son yıllarda en fazla üretimi yapılan fidandır.	236
Foto 41: Samandağ'da eşek arabaları yaygın olarak kullanılmaktadır.	250
Foto 42: Arıcılık ancak bağ ve bahçelerden daha uzak veya daha yüksek yerlerde yapılabilir. Fotoğrafta orman köyleri içerisinde, tarım alanlarından uzakta arı kovanları görülmektedir	251
Foto 43: Samandağ'da balıkçılık yaklaşık 300 ailenin geçimin sağladığı bir uğraştır.	255
Foto 44: Akdeniz ormanının klimaks bitkisi olan Kızılçam ve orman altı flora Amanos dağlarında yoğun olarak görülür (Ceylandere köyü).....	257
Foto 45: Orman köylerinin geçiminde ormanda yapılan gençleştirme ve seyreltme çalışmaları önemli bir yer tutar.....	259
Foto 46: Batıayaz köyü güneyinde budanan ve ilçede kesilen ağaçların depolandığı Samandağ Orman Şefliği.	259
Foto 47: Çamlıyayla köyü Çanaklık mevkiî yakınında Orman Müdürlüğü'nün izni ile kesilen ve haralarla doldurularak kamyonete yüklemeye hazır halde orman yol kenarında bekletilen defneyaprakları.....	261
Foto 48: Şah-süt zeytinyağı fabrikasında zeytinlerin yağ elde etmek için geçirildiği işlemler ve prima odunu elde edilmesi	264
Foto 49: Samandağ Değirmenbaşı beldesinde üretilmekte olan GARDEF markalı defne yağı ve zeytinyağı karışımlarından elde edilen kozmetik ürünler.	265
Foto 50: Antakya-Samandağ arasında yolcu taşıyan minibüs sayısı oldukça fazladır.	271
Foto 51: Samandağ sahilinden bir görüntü ve geride Keldağ.....	275
Foto 52: a- Çınar ağacının 1923 yılında çekilmiş ilk fotoğraflarından birisinde Hıdırbey köyünde yaşayan Ermeni aileler görülmektedir.	277
Foto 53: Hatay'da ilk insanın ayak izlerinin olduğu tahmin edilen mağara idari olarak Yayladağı ilçe sınırlarında, yol ise Samandağ-Meydan köyündendir.	279
Foto 54: Kaya mezarlarından en çok tanınanı olan Beşikli Mağara, sütunlu girişi, süslemeli tavanı ve duvarları ile çok ziyaretçi çekmektedir.....	282
Foto 55: Selevkos'lara ait kaya mezarları ve süslemeli lahitler burada yaşayan toplumun kültür ve inanç yapısı hakkında fikir vermektedir.	282
Foto 56: Titüs Tüneli Seleukia Pierria iç limanının dolmasını engellemek amacıyla yaptırılmıştır.	283
Foto 57: Samandağının tepesinde bir zamanlar şifa merkezi olarak kabul edilen manastır Silitit tarikatına ait Türkiye'deki tek manastırdır..	284
Foto 58: Deniz mahallesinde yer alan Hıdır ziyareti en fazla ziyaret edilen türbedir ..	286
Foto 59: Saman Dağı üzerinde yer alan Şeyh Muhammed Rabi Türbesi Hıdır Türbesinden sonra en çok ziyaret edilen türbedir.....	288
Foto 60: Eskiden Ermenilerin yaşadığı Hıdırbey köyü doğal güzelliği, tarihi dokusu, taştan yapılmış eski evlerle dikkat çekmektedir.	289
Foto 61: Batıayaz köyünde mesire ve piknik alanları ve mesire yerlerine çevre yerleşmelerden sürekli ziyaretçiler gelmektedir.....	290

Foto 62: Cemal Gürsel Mahallesi'nde yer alan St Meryem Ana kilisesi bahçesi mezarlık olarak kullanılmaktadır.	292

ÖNSÖZ

Samandağ birçok medeniyete ev sahipliği yapan, ilk insan izlerini taşıyan, birçok farklı kültüre ev sahipliği yaparak onları bağrında kaynaştıran şehirdir. Barındırdığı medeniyetlerin izlerini taşıyan, tarihi ve kültürel değerlerini, ekonomik ve stratejik özellikleriyle birlikte Neolitik Dönem'den başlayarak Sabuniye, Al Mina, Seleukeia, Selevkiye ve Samandağ'a kadar uzun bir sürecin yaşandığı alandır.

Stratejik konumundan dolayı bi çok saldırılara maruz kalmış, tahribata uğramış, depremlerle yıkılmış fakat hiçbir zaman nüfus kesintiye uğramamıştır. Ayrıca Şehirde farklı dinler ve kültür birlikte yaşamakta, bunu farklılıktan ziyade bir zenginlik olarak değerlendirmektedir.

Şüphesiz ki kapsamlı bir çalışmayı, kişinin tek başına ve yardım almadan ortaya koyması mümkün değildir. Yapılan bu çalışma esnasından da birçok kişi, kurum ve kuruluştan önemli yardım ve katkılar görülmüştür. Bu nedenle beni yönlendirerek, gerek verdiği fikirlerle çalışma aşamasında yeni ufuklar açılmasını sağlayan ve yapmış olduğu katkılardan dolayı büyük yardımlarını gördüğüm, başta danışman hocam olan sayın Doç. Dr. Harun TUNÇEL'e, Tez İzleme Komitesi'nde yer alan hocalarım Prof. Dr. Saadettin TONBUL'a ve Prof. Dr. Mahmut ATAY'a, doktora ders aşamasında yardımlarını esirgemeyen hocam Yrd. Doç. Dr. Ali YİĞİT'e yine yakın ilgi ve desteklerini gördüğüm Fırat Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümünün değerli elemanlarına, gerekli olan bilgi, belge, veri ve dokümanların temin edilmesinde yardımlarını gördüğüm Samandağ Belediyesine, İlçe Kaymakamlığına, Samandağ Ticaret ve Sanayi Odası'na, İl Tarım Müdürlüğü görevlilerine, Samandağın köy muhtarlarına, teşekkür ederim.

Bugünlere gelmemde büyük pay sahibi olan değerli aileme, bana verdikleri destek ve gösterdiği sabırdan dolayı eşim Sezin KUŞÇU'ya ve tezin yazılma aşamasında yardımcı olan Feyza GÜNAY'a, arazi çalışmamalarında yardımlarını esirgemeyen değerli arkadaşlarıma ve dostlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Samandağ'ın Beşeri ve İktisadi Coğrafyası hakkında yapmış olduğumuz bu çalışmada ilçenin nüfus yerleşme ve iktisadi özelliklerini ortaya koymaya çalıştık. Organik tarım ve turizm yönünden bazı planlama ve önerilerde bulunduk. Bu doktora tezinde bazı konular yeterince açıklık getirilememiş, bazı konular yeteri kadar derinlemesine ele alınamamış olabilir. Ancak bu durum, ihtiyaç duyulan belge, veri veya bilgilerin yokluğundan veya temin edilememesinden kaynaklanmıştır. Bunun hoş görülmesini dilerim

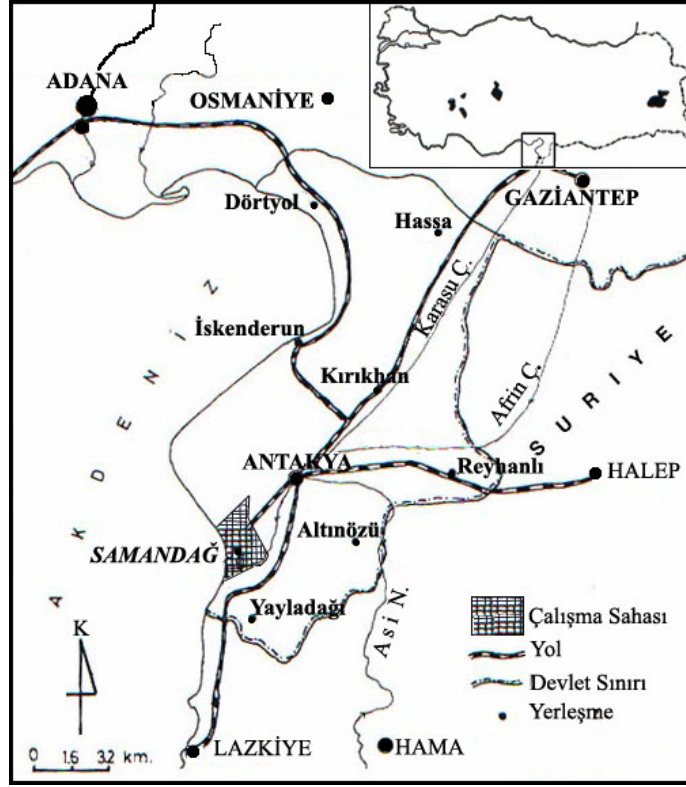
Veysel KUŞÇU

1.GİRİŞ

1.1. Araştırma Alanının Yeri, Sınırları ve Başlıca Özellikleri

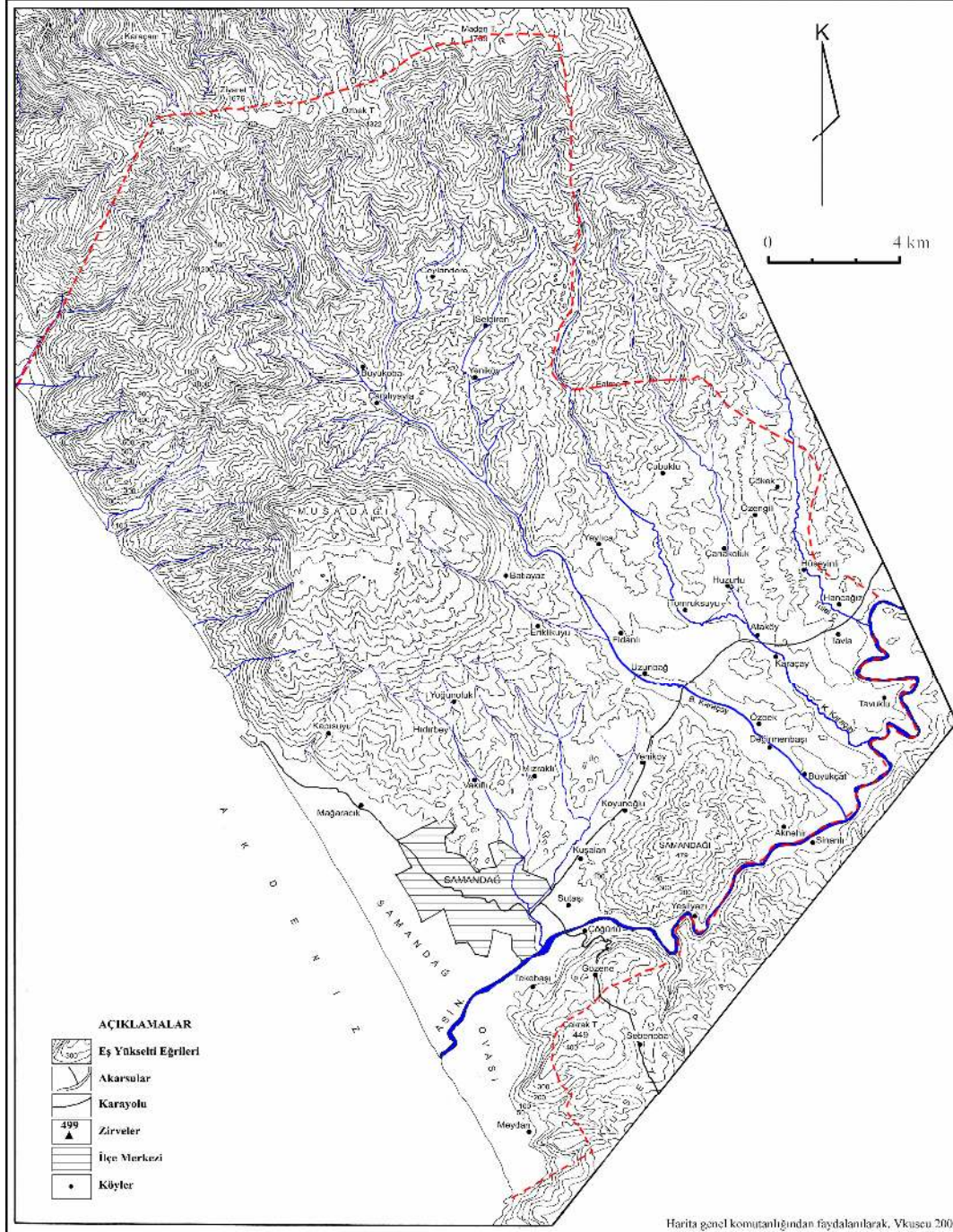
Tezin konusunu oluşturan Samandağ Hatay'ın bir ilçedir. Akdeniz Bölgesi'nin Adana Bölümü'nde, Antakya'nın batısı ve güney batısında yer alan Samandağ Akdeniz sahilinde, Asi nehrinin oluşturduğu delta ovası üzerine kurulmuştur. Antik Seleukeia Pierria şehrinin ve limanının da kurulduğu alan yerleşme tarihi açısından önem arz eder (Şekil:1).

Şekil 1: Samandağ'ın Lokasyon Haritası

İlçenin idari sınırları genel hatlarıyla kuzeyinde Amanos Dağları ve onun bir uzantısı olan Musa dağı (1281) güneyinde de Kuseyr platosunun başlıca yükseltilerini oluşturan Kel dağı-Kasırdığı sırası yer alır. Doğusunda Ziriye boğazı ve Samandağı (479 m), batısında da Akdeniz yer alır. İlçenin toprakları Amanos dağlarının güneybatı ucunu oluşturan sarp ve dik yamaçlardan güneydoğuda Çakraktepeye (499 m.), doğuda Ziriye boğazı boyunca Antakya ilçe merkezine, batıda Akdeniz'e kadar uzanır (Şekil: 2). İlçenin topraklarının doğusunda Antakya, güneyinde Yayladağı, batısında Akdeniz ve kuzeyinde İskenderun vardır.

Şekil 2: Samandağ ve Çevresinin Topografya Haritası

Samandağ'ı çevreleyen Amanos dağları üzerinde maden tepesi (1769), Ziyeret Tepe (1676), Karaçam Tepe (1678) gibi yükseltiler yer almaktadır. Ayrıca Ziriye Boğazında Samandağ (479), ilçenin kuzeyinde yer alan Musa Dağı (1281), Kuseyr platosu üzerinde Çakrak tepe (449) diğer önemli yükseltileri oluşturmaktadır

Doğu-Batı yönünde 5-6 km genişlikte, K.G. yönünde 15-16 km uzunluktadır. Asi nehrinin biriktirmiş olduğu Alüvyionlardan oluşan Samandağ ovası Asi nehrinin her iki tarafında da gelişmiştir. Killi, humuslu, kahverengi-siyah renkli verimli topraklardan oluşan ovada taban suyu yüksektir. Miyosen sonlarında teşekküle başlayan ova Pliyosen’ de bu güne benzer bir şekil almıştır. Oluşumunda güneydoğuya doğru yükselen temel arazi üzerinde fayların yer alması ve Pliyosen sonu-Kuaterner başı hareketlerinin de önemli rolü olmuştur (Oğuz, 1963, s. 17).

Ziriye boğazı Asi nehrinin Amik ovası ile Samandağ ovası arasında oluşturduğu en önemli boğazlardandır. Yaklaşık 20 km uzunluğunda ve 8-10 km genişliktedir. Asi nehri Amanoslar ve Keldağ-Kasır dağı arasındaki bu boğazdan geçerek Samandağ ovasında sona ermektedir.

Asi Nehri deltasının akarsu birikinti düzlüğünün gerisindeki yamaçların eteklerinde ve bu yamaçlardan inen irili ufaklı derelerin meydana getirdiği birikinti konilerinin birbiriyle kaynaşmasıyla hâsıl olmuş bir koniler şeridi vardır. Bu şeridin genişliği 1,5 km yi bulur. Samandağ-Mağaracık arasında çabuk aşınan Tortoniye ve Pliyosen serilerinin yer alması konilerin fazla gelişmesine imkân vermiştir. Çöğürlü-Meydan köyleri arasında konilerin gelişmesi ovanın kuzeydoğusundaki kadar belirgin değildir. Bir şerit özelliği göstermez (Erol, 1963, s. 20)

Samandağ ilçe merkezi Samandağ ovası ile Musa dağı'nın güneybatı eteklerinin birleşme alanında kurulmuştur. İlçede 0–200 m. arası düzlükler geniş yer kaplar. Delta ovasının ortalama yükseltisi 10 m. dir. Ovanın kuzeyinde Amanos dağları, güneyinde ise Kuseyr platosu yer alır. Ovanın ortalama genişliği 5-6 km, güneydoğu ucundaki Meydan köyü ile kuzeybatı ucundaki Çevlik arasında uzunluğu ise 15 km kadardır.

Akdeniz iklim bölgesinde yer alan Samandağ yer aldığı enlem ve coğrafi konum itibariyle çevresine göre daha sıcaktır. Yıllık sıcaklık ortalaması 19°C dir. En sıcak ay 27,5°C ile ağustos, en soğuk ay 10°C ile ocak ayıdır. Sayılı günler açısından yaz mevsimi marttan itibaren başlar kasım ayına kadar devam eder. Kasım ve aralık başında güz, ocak şubat ayların da bahar mevsimleri görülür. Kar yağışlarının çok nadir olduğu sahada donlu günler aralıkta-şubat aylarında görülür. Meteorolojik kayıtlara göre yıllık ortalama yağış miktarı 890 mm dir. Dolu yağışları pek fazla görülmemekle beraber yağdığı zamanlarda narenciye ve sebze bahçelerine büyük zarar vermektedir.

Samandağ ilçesinin kuzeyindeki eğimli alanlarda kalkersiz kahverengi orman toprakları, bunun güneyinde eğimin ve yükseltinin biraz daha azaldığı yerlerde kahverengi orman toprakları, Asi nehri vadisi ve deltasında ise alüvyal topraklar, Asi nehrinin yan kolları ve küçük akarsu boylarında kolüvyal topraklar, Asi nehrinin güneyinde ise kırmızı akdeniz toprakları bulunmaktadır.

İlçe doğal bitki örtüsü bakımından zengindir. Toprakların % 32'si orman ve fundalıktır. Tarım alanları dışında kalan yerlerde, özellikle yerleşim alanları çevresinde geniş alan kaplayan ve kıyıdan başlayıp 700-800 m'ye kadar görülebilen Akdeniz ikliminin karakteristik bitki örtüsü olan makiler geniş yer kaplamaktadır. Keçiboynuzu (*Ceratonia siliqua*), defne (*Laurus nobilis*), mersin ağacı (*Myrtus communis*), kermez meşesi (*Quercus coccifera*), yabani zeytin (*Olea europaea*), zakkum (*Nerium oleander*), erguvan (*Cercis siliquastrum*), kocayemiş (*Arbutus unedo*) gibi türleri bulundurmaktadır. Bunların dışında makilerden daha bodur bitkilerin oluşturduğu garigler vardır. İlçenin kuzey kesiminde Akdeniz kıyı kuşağı ormanlarından kızılçamlar (*Pinus brutia*) yaygındır. Bunlar 1000 m'ye kadar görülür. 800-1000 m arasında ardıç (*Juniperus oxadrus*), kayın (*Fagus*), gürgen (*Carpinus betulus*), kızılçık (*Cornus mas*) ağaçlarının hâkim olduğu ormanlar çok geniş alanlar kaplamaktadır.

M.Ö. 3. asırda Seleukos Nikator tarafından Musa dağı eteklerinde Antakya'nın bir liman kenti olarak Seleukeia Pieria kurulmuştur. Bu dönemde geniş bir hinterlanda sahip olan liman, aynı zamanda canlı bir ticaret şehri kurulmasını sağlamıştır. M.S. Birinci asrın ikinci yarısında kent Roma idaresine girmiş, bu dönemde de liman kent olarak önemini korumuştur. Musa dağından gelen Kapısuyu deresinin tehdidi altında olan liman alüvyal boğulmaya maruz kalmıştır.

Ortaçağ kaynaklarında iskele kenti olarak tanımlanan yöreye Araplar gölgelik anlamına gelen Süveydiye adını vermişlerdir. M.Ö. 3 ile M.S. 5–6 asırlar Süveydiye'nin altın çağını oluşturmaktadır. Birçok eser bu dönemde yapılmıştır. Antakya'nın gerilemesi ve Doğu Roma İmparatorluğu döneminde, Mezopotamya çevresinde ve Doğu Akdeniz'deki deniz yollarının yerine kara yollarının önem kazanmasıyla liman sönükleşmeye başlamıştır. 11. yy. kısa bir süre Anadolu Selçuklularının hâkimiyetinde kalan yöreye tekrar egemen olan Romalılara 13.yy da Memlûklüler son vermiştir. Yavuz Sultan Selim döneminden sonra 400 yıl boyunca Osmanlı hâkimiyetinde kalan sahayı 1918–1939 yılları arasında Fransızlar yönetmiştir. 1938 de bağımsız bir devlet olarak Hatay Devleti kurulmuş, 1939'da Türkiye Cumhuriyeti'ne iltihak etmiştir. 1940–

1948 yılları arasında Süveydiye adıyla Antakya'ya bağlı bir bucak olan saha 1948'de Samandağ adıyla ilçe olmuştur.

Samandağ ilçesi iktisadi faaliyette kullanılan alan açısından oldukça fazla bir nüfus barındırmaktadır. İlçeye bağlı 12 belde ve 31 köy vardır. İlçe merkezi ise 9 mahalleden oluşmaktadır. Nüfusu hızla artan Samandağ Hatay ile birlikte 1939 yılında anavatana katıldığı için 1940 yılı nüfus sayımından önceki sayımlarda Samandağ nüfus verileri bulunmamaktadır. Samandağ' ın nüfusu 1940 yılından 2000 yılına kadar 89.043 kişi artmış ve 106.754 kişiye ulaşmıştır.

1940 yılında 17.711 nüfuslu bir bucak olan Süveydiye 1945 yılında 18.099 nüfusu ulaşmıştır. 1948 yılında Samandağ adıyla ilçe olması ve başlıca yerleşim yerlerinin de kendisine bağlanmasıyla 1950 yılında en büyük artışı sağlayarak nüfusu 28.452'ye ulaşmıştır. İlçenin nüfusu 1970 yılında 55.111 kişi, 1985'te 82.934 kişi, 2000 sayımında da 106.754 kişi olmuştur.

Yerleşmelerin dağılışı açısından ilçenin doğu ve güney kısımları daha yoğundur. Ziriye boğazı içersinde ve Asi nehri boyunca görülen yerleşme yoğunluğu kuzeyde yer alan Musa dağı eteklerinde ve iç kısımlarında azalmaktadır. Sahanın güney ve doğu kısımlarında eğimin azlığı tarımsal açıdan sulama imkânlarının varlığı, köy nüfuslarının da kalabalık olmasına yol açmaktadır.

İlçede ova ve vadi tabanlarında daha çok gevşek dokulu yerleşmeler görülmektedir. Yol boyunca görülen yerleşmeler Antakya'dan Samandağ ilçe merkezine kadar kesintisiz devam etmektedir. Ziriye boğazı boyunca görülen yerleşmelerin yoğunluğu kuzeyde eğimin ve yükseltinin artması nedeniyle görülmemektedir.

Yerleşmelerde mesken ve eklentileri önceleri taştan yapılırken 1980'li yıllardan itibaren ekonomik yapının iyileşmesi ve ulaşımın gelişmesiyle tamamına yakınının tuğla ve briketten yapıldığı gözlenmektedir. Çatı örtüsü olarak beton düz damlar tercih edilmektedir.

İlçede nüfusun büyük bir kısmı tarım ve hayvancılıkla uğraşmaktadır. Verimli toprağa sahip alanlarda bağ bahçe tarımı ve sebzeçilik hâkim iken, tarımsal arazilerin az olduğu eğimli ve yüksek yerleşmelerde ormancılık, arıcılık ve hayvancılıkla ön plandadır.

İlçenin uygun iklim şartlarına bağlı olarak yılda 2 hatta 3 kez ürün alınabilmekte ve seracılık yaygın olarak yapılmaktadır. Genellikle maliyeti düşük ve

yapımı kolay olan naylon seralar tercih edilmektedir. Cam seralar ise sadece bir-kaç tanedir. Örtü altı sebzeçiliğinde domates, biber, patlıcan, kabak türleri daha çok yetiştirilmektedir. Sahada Akdeniz ikliminin sağladığı uygun koşulların yanı sıra sahanın toprak, su ve ulaşım imkânlarında olan gelişmelerle birlikte bilgi birikiminin de artmasıyla sebzeçilik çok önem kazanmıştır. Zeytinlikler güneye bakan yamaçlardaki köylerde yaygındır. Son yıllarda erik bahçelerinde meydana gelen ağaçların kuruması, sulamada ortaya çıkan problemler sebebiyle erik bahçeleri sökülmeğe başlamış ve bunların yerine narenciye veya nar bahçeleri kurulmaya başlanmıştır. Buğday ve arpa gibi tahılların tarımı, üretim aşamasındaki maliyet artışı sebebiyle azalmakta, bu sahalar zeytin bahçelerine dönüştürülmektedir. Dikilmekte olan zeytin fidanları 8–10 yıl içerisinde verim verecek cinsten, sofralık ve yağlık olmak üzere iki türü kapsamaktadır.

En fazla üretilen meyvelerin başında erik ve turunçgiller gelmektedir. Bunlar dışındaki diğer meyveler elma, kayısı, şeftali, trabzon hurması, yenidünya, armut, nar ve üzumdür. Bahçeçilik Asi nehri boyunca yoğunudur.

Besi hayvancılığı ve süt inekçiliğinde son yıllarda verilen kredilerle birlikte gelişmeler gözlenmektedir. Genelde her evin kendi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yaptığı hayvancılık, yerini giderek ticari amaçlı hayvancılığa bırakmaktadır. Çevlik koyunda yapılan liman ve Meydan köyü sahilindeki barınak, balıkçılığın gelişmesine ve birçok ailenin geçimini balıkçılıktan sağlamasına imkân vermiştir. Yılda yaklaşık 250 ton civarında avlanan balık hem Hatay pazarına, hem de ülke pazarına sunulmaktadır. Avlanan balık türlerinin başlıcaları sardalye, barbunya, gümüş, çipura, levrek, lüfer, kefal ve istavrit oluşturmaktadır.

Samandağ ilçesi denizi ve iklimiyle, doğal güzellikleri, tarihi eserleri ve kültürel değerleriyle cazip şartlar taşıyan bir ilçe olmasına rağmen mevcut tesislerin yetersiz ve niteliksizliği, yerel yöneticilerin ilgisizliği ve tanıtım eksikliği turizmin gelişmesini engellemiştir.

Seleukeia Pierria Antik Kenti, Dor Mabedi, Vespasianus-Titus Tüneli, Besikli Mağara, St. Simon Stilit Manastırı, Hıdırbey köyünde anıt ağaç, Samandağ ve Çevlik Plajları doğal ve tarihi turizm açısından birer cazibe merkezleridir. Turizm potansiyelini kullanmakta geç kalan ilçede sektöre duyulan ilgi kurulan turizm derneği ile son yıllarda artmıştır. İlçede 48 yataklı 2 otel, 90 yataklı 4 motel ile Çevlik tatil köyünde motel ve pansiyonlar mevcuttur

1.2. Çalışmanın Amaçları ve Metot

Samandağ çevresinde yer alan ilçelere göre farklılıklar arz etmektedir. Bu farklılıklar özellikle beşeri coğrafya özellikleri açısından belirgindir. Samandağ hem iktisadi açıdan hem de etnik ve dini yapıdaki farklılıklar açısından çevre ilçelerden ayrılmaktadır. Samandağ'da mevcut etnik ve dini yapıdaki farklılık aynı zamanda Antakya ve Samandağ'da da görülmektedir. Fakat hem Altınözü'nde hem de Antakya'da bu farklılık iktisadi duruma Samandağ'daki kadar yansımamıştır. Tezimizin amacı da Etnik ve dini yapının coğrafi çevrede meydana getirdiği şekillenmeler oluşturmaktadır. Bu şekillenme en iyi Samandağ'da görülmektedir.

Samandağ İlçesi'nin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası" adlı çalışmada sahanın nüfus, yerleşme ve iktisadi faaliyetleri incelenirken ayrıca şunlar amaçlanmıştır.

Samandağ ilçenin kırsal ve kentsel potansiyelinin tespit edilmesi, kırsal alanla şehrsel alanda kendine özgü karakterleri ortaya konulacaktır.

İlçenin nüfus yapısı ortaya konulduktan sonra nüfus yapısında oluşabilecek problemler belirlenmeye çalışılacaktır.

İlçe içerisinde yer alan çeşitli etnik ve dini gruplar arasındaki ilişkiler, nüfus oranları ve olası problemler tespit edilecektir.

Araştırma sahasında etkili olan Akdeniz iklim tipinin saha içerisinde gösterdiği özel farklılıklar belirlenerek bunun tarımsal faaliyetlerle bağlantısı ortaya çıkartılacak ve böylece alternatif türler belirlenmeye ve ilçenin örtü altı sebzeçiliği ve organik tarım açısından potansiyeli ortaya konulmaya çalışılacaktır.

İlçenin tarihi ve kültürel zenginliğinden kaynaklanan potansiyeli belirlenecek ve Hatay'ın inanç turizmi açısından sahip olduğu turist potansiyelinin burada da değerlendirilebilmesi için yapılabilecekler araştırılacaktır. Genel olarak Samandağ ilçesinin iktisadi zenginliği ve bunun temelinde farklı mezhep ve etnik yapısının olduğu, yurtdışı - yurt içi daimi ve mevsimlik göçlerin ilçenin etnik yapısıyla bağlantılı olduğu, bitkisel üretim çeşitliliği ve zenginliği ile etnik yapı arasındaki ilişki, dini ve etnik yapının turizm üzerinde etkilidir.

Konular beşeri coğrafya sistematigi içinde beşeri faaliyetler ve etkili olan faktörler yaklaşımı ile ele alınmıştır. İlçede araştırılan tüm konular, mekân-insan etkileşimi, nedenleri, bağlantıları, sonuçları ve coğrafi bakış açısı ile incelenmiştir.

Şehirle ve kırsal alanla ilgili olarak diğer bilim dallarının yaklaşımları da dikkatle incelenerek, konuya yaklaşımları ele alınmış kıyaslamalar yapılmıştır.

Elde edilen literatür, arazi gözlemleri, harita, profiller yardımıyla doğal ve beşeri çevre özellikleri ortaya konulmuştur.

Tez çalışmasının ilk aşamasını, çalışma sahası ve çalışma evreni ile ilgili literatür araştırmaları oluşturmuştur. Çok yönlü olarak yürütülen literatür çalışması araştırma sahasına ve araştırma evrenine bağlı yoğun bir şekilde sürdürülmüştür. Samandağ ile ilgili farklı bilim dallarına ait tezler, makaleler, dergiler, haberler, bültenler, gazete kupürleri, istatistikler, kitaplar gibi ilgili çalışmalar tespit edilmeye çalışılmıştır.

Çeşitli kütüphanelerden ve sahayla ilgili farklı sahalardaki benzer konulu çalışmalara ulaşılmıştır. Ulaşılan bu çalışmalar fişlenerek gerekli notlar alınmıştır. Sahayla ilgili ve benzer konularda yapılan çalışmalar metodoloji açısından incelenmiştir.

İnceleme sahasına ait 1:100.000 ölçekli P35, P36 nolu topografya haritaları ile çalışmada temel haritaları oluşturan 1:25.000 ölçekli P 36-a1, a2, a3, a4; P 35-b1, b2, b3, b4; P 35-b1, b2, b3, b4; P 36-d1, d2, d3, d4; P 35-c1, c2, c3, c4; P 36-d1, d2, d3, d4; P 35-c1, c2, c3, c4 topografya haritaları çoğaltılarak temin edilmiştir. Ayrıca 1:25.000 ölçekli Orman Amenajman Haritaları, sahanın orman varlığının belirlenmesi için Orman Bölge Müdürlüğünden, sahanın yapısı ve tektoniğinin belirlenebilmesi için 1:25.000 ölçekli jeoloji haritaları temin edilmiştir.

İklim özelliklerinin ve beşeri ortam üzerindeki etkisinin belirlenebilmesi için Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü'nden Samandağ ve çevresinin yıllık, aylık ve günlük ortalama iklim değerleri (sıcaklık, yağış, nem, basınç, rüzgâr) temin edilmiştir. Ayrıca sahanın hidrografik özelliklerinin belirlenebilmesi için DSİ Antakya Şubesinden sahayla ilgili yapılmış raporlar, tarımsal yapının tespiti için sulu tarım alanları ile ilgili veriler temin edilmiştir. Köylerde geçmişten günümüze görülen değişikliklerin tespiti için Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı ve İl Özel İdare Müdürlüğünden envanter etütleri, arazi varlığı, toprak yapısı, arazi kabiliyeti ve arazi kullanımı ile ilgili veriler temin edilmiştir.

Sahanın kırsal birimleri ile ilgili eski tarihli veriler, geçmişten günümüze görülen değişikliklerin tespiti için Köy İşleri ve Kooperatifler Bakanlığı'nın yaptırdığı 1981 Köy Envanter Etütleri, DİE'nin 1997 yılında yaptığı köy envanteri çalışması ve

Samandağ Kaymakamlığı'nın brifing raporları temin edilmiştir. Ayrıca günümüzdeki durumu ortaya koyabilmek için köy ve mahalle muhtarlarında anket uygulanmıştır.

Beşeri çevredeki değişme ve gelişmeler ortaya konulması için şehir ile ilgili haritalar, iller Bankası Genel Müdürlüğünden ve Samandağ belediyesinden alınan 1/5000 ölçekli imar planı, halihazır durum haritalarından faydalanılmıştır. Ayrıca ekili dikili arazinin tespiti, ekilen ürün çeşidi için il ve ilçe tarım Müdürlüklerinden temin edilen Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS) verileri değerlendirilmiştir. Saha ile ilgili nüfus verileri DİE nüfus sayımlarından ve ETF raporlarından oluşturulmuştur.

İkinci aşamada masa başı çalışmalar yapılmıştır. İlçenin lokasyon ve topografya haritaları çizilerek, nüfus ve iktisadi faaliyetler ile ilgili tablolar grafikler vb. istatistikî verilerin yardımı ile oluşturulmuştur. Bunlarda nüfusun tarihi gelişimi ve dağılışı ile ilgili farklı dönemlerdeki özelliklere bağlı olarak tespit edilmiş, arazi çalışmalarında kullanılmak üzere ilgili haritalar yapılmış, ilgili dönemlerdeki gelişmeler çözümlenmeye çalışılmıştır.

Üçüncü aşamayı saha çalışmaları oluşturmuştur. Tekrar tekrar arazi çalışmaları yapılarak, kırsal alanda yapılan anket ve mülakatlarla köylerin 2007 yılındaki durumu tespit edilmiştir. Bu aşamada araştırma sahasındaki 43 köyde ve ayrıca şehirde mahalle muhtarlıklarında genel köy anketleri uygulanmıştır.

Arazi çalışmalarında öncelikle genel arazi gözlemleri ve arazi hakkında toplu değerlendirme yapılmıştır. Yılın farklı mevsimlerinde ve ilçedeki iktisadi faaliyetin özelliğine göre değişen zamanlarda onlarca defa arazi çalışmasına çıkılmış, çeşitli tarımsal faaliyetlerde bulunan çiftçilerle mülakatlar, anketler yapılmıştır. Yapılan arazi çalışmalarında dijital fotoğraf makinesiyle arazi ile ilgili toplam 1850 fotoğraf çekilmiştir.

Şehirdeki çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarında çalışmalar yapılmış, mülakatlar düzenlenmiştir. Çeşitli vakıf, oda, derneklerde benzer çalışmalar yürütülmüştür. Samandağ'ın tüm fonksiyon alanları, arazi gözlemleri ile benzerlik ve farklılıkları elde edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın dördüncü aşamasını masa başı çalışmaları olmuştur. Saha çalışmasında derlenen veriler, yazı, tablo, grafik ve haritalara dönüştürülmüş, Şehir içi arazi kullanımı yerleşme durumu, genel arazi kullanımı, morfolojik durum arazide yapılmıştır. Toprak yapısı ile ilgili harita, Köy hizmetleri Genel müdürlüğünün il arazi varlığı adlı çalışmasından faydalanılarak oluşturulmuştur. Nüfus dağılışı ve yoğunluğu,

dini ve etnik yapı ile ilgili haritalar oluşturularak yorumlanmış ve daha sonrasında bunların tamamı bilgisayar ortamına aktarılmıştır.

Tezin son aşamasında ise tüm bulgu, bilgi, belge ve veriler istatistikler, haritalar birlikte ele alınarak, sentez yapılmış ve tez metni oluşturulmuştur.

1.3. Daha Önceki Çalışmalar

Konuyla doğrudan ilgili bir çalışma yapılmamış, ancak sahada farklı konularda veya amaçlanan çalışmanın bir kısmına kaynak olabilecek çalışmalar söz konusudur. Bunlar kitap olarak hazırlanan çalışmalar ve daha çok öncesinde doktora ve yüksek lisans tezlerinden oluşan yayınlardır. Doğrudan Samandağ ile ilgili 20'nin üzerinde (bir kısmı gazete yazısı) makaleye ulaşılmış, onlarca gazete haberi elde edilmiştir. Bunun yanında, Hatay ve Samandağ'ın belli yönleriyle ilgili olan başlıca çeşitli yayınlar da belirlenmiştir. Aşağıda yayın tarihlerine göre bunların başlıcaları tanıtılmıştır.

Hatay'ın tarihi ve coğrafyası ile ilgili ilk çalışma 1937 yılında Ahmet Faik Türkmen tarafından yapılan "*Mufasssal Hatay Tarihi ve Coğrafya*" adlı çalışma oluşturmaktadır. Tarih öncesi dönemden itibaren Hatay tarihini irdeleyen çalışma, Nusayrilerin Eti Türklerinden olduğu vurgulamakta ve Hatay'da hâkimiyet kuran devletlerden bahsedilmektedir. Ayrıca 1937 yılı öncesine kadar Hatay'ın beşeri ve iktisadi yapısı anlatılmaktadır.

"*Coğrafya Gözüyle Hatay*," adlı çalışmada (1944) Alagöz Hatay'ı kendi içerisinde beş alt yöreye ayırarak incelemiştir. Bu alt yöreler içerisinde Ziriye boğazı ve Samandağ ovası Aşağı Asi Oluğu olarak ele almış, çevresindeki dağlık kütleleri belirterek yapısal yönden kısaca özetlenmiştir.

Hatay'ın jeomorfolojik yapısını ve iklim faktörlerini inceleyen çalışmada Hatay'ın bir Akdeniz memleketi olduğu vurgulanmaktadır. Çıtakoğlu "*Hatay'ın Coğrafi Durumu*" adlı bu çalışmasından (1945) Hatay tek bir birimden oluşmadığı, farklı birim ve yapılardan medyana geldiği, iklim açısından farklı sahaların etkisi altında kaldığını belirtmektedir.

"*Hatay Coğrafyası*" adlı çalışmada Sevgen (1950) Hatay'ın coğrafi yapısı, nüfusu, tarımı, eğitimi, turizmi açısından bilgi vermektedir. Dönemin Milli Eğitim Müdürlükleri tarafından coğrafya öğretmenlerine hazırlanmış bu çalışmalar kendi dönemleri açısından tanıtıcı bilgiler içermektedir.

EROL 1963, “*Asi Nehri Deltasının Jeomorfolojisi ve IV. Zaman Holosen Sekileri*” adlı çalışmasında Erol (1963) Aşağı Asi oluğunda görülen denizel sekileri ele almaktadır. Sahanın ayrıntılı jeomorfolojisinin anlatıldığı çalışmada ayrıca jeolojik yapı da verilmektedir. Çalışmada çeşitli kesit ve fotoğraflarla sahanın özellikleri ortaya konulmuş, sekilerin ayrıntılı olarak gösterildiği harita oluşturulmuştur.

“*Hatay'da Yerleşme, Nüfus-Ziraat İlişkileri*” adlı çalışmada Güngördü (1988) Hatay’ın yerleşme yapısı, nüfus durumu ve iktisadi coğrafya özellikleri kısaca anlatılmaktadır.

“*Asi (Orontes) Havzası Su Potansiyeli*” adlı çalışmada Kılıç (1988) Asi nehrinin su toplama havzasında topladığı su miktarı, Asi’nin debisi, akış özelliği akaçlama havzası hakkında bilgi vermektedir. Ayrıca Asi’den akan su miktarı ve tarımsal açıdan faydalanılacak saha ele alınmıştır.

Pirazzoli ve diğerleri tarafından yapılmış, Kayan tarafından çevrili oluşturulmuş olan “*Hatay'da “Yükselmiş Holosen Kıyı Çizgileri; Paleoekolojik ve Tektonik Değerlendirmeler*” (1993) adlı çalışmada iklim değişikliklerine bağlı olarak kıyı çizgilerinde meydana gelen değişiklikler incelenmiştir. Kıyıda görülen değişiklikler ve bunların saha içerisindeki izlerini ele alan çalışma, paleoekolojik ve tektonik açıdan yöre hakkında bilgi vermektedir.

Hatayın dini yapısı hakkında bilgi veren “*Hatay Nusayrilerinde Haydarilik*” adlı çalışmada Kılıç (2002) mezhepler üzerinde özellikle Samandağ da daha çok yer alan Nusayriler hakkında bilgi vermektedir. Ayrıca Nusayrilerle Haydarilerin etkileşimlerini, benzerliklerini ele almış, inanç yapısı, mezhebin yayılış alanları anlaşılmıştır.

“*Samandağ ovası ve Çevresinde İnsan Ortam İlişkileri*” adlı çalışmada (2005) Kuşçu ve Tonbul tarafından Samandağ ovası ve çevresinin fiziki coğrafya özellikleri ele alınmıştır. Bu çalışmada nüfus ve yerleşme durumu verilmiş, yapı, iklim, toprak, ulaşım, hidroğrafya ile insan arasındaki ilişkiler tespit edilmiştir.

Antakya ve çevresinin zemin özellikleri hakkında bilgi veren Korkmaz (2006) sahada etkili olan depremleri ve şiddetlerini ele almaktadır. “*Antakya’da Zemin Özellikleri ve Deprem Etkisi Arasındaki İlişkiler*” adlı bu çalışmada zemin özellikleri mukavemet derecesine göre ele alınmış, akarsu ve graben alanının en zayıf zeminleri oluşturduğu vurgulanmıştır.

2. SAMANDAĞ'IN NÜFUS ÖZELLİKLERİ

2.1. Nüfusun Başlıca Özellikleri

Samandağ nüfusu hakkında çok eskilere ait bilgiler bulunmamaktadır. Nüfus miktarı ile ilgili en eski veriler 16. yy'a aittir. Her ne kadar yerleşme tarihi tarih öncesi dönemlere götürülebilse de nüfus hakkında bilgi bulunmamaktadır. Osmanlı devleti zamanında vergi toplamak ve askere almak için yapılan erkek nüfusu tespiti az çok nüfus miktarı hakkında bilgi verse de düzenli ve belli aralıklarla yapılmamış olmaları, ayrıca nüfusun sosyo-ekonomik nitelikleri ile cinsiyet ve yaş yapısı hakkında bilgi vermemesi elde edilen verilerin çok yetersiz olduğunu bize göstermektedir. Bu nedenle nüfusu ile ilgili en kesin bilgilere ancak Cumhuriyet dönemi ile ulaşmak mümkün olmaktadır. Antik Antakya'nın denize açılan kapısının Samandağ'da olması ve antik dönemlerde Antakya'nın dünyanın önemli şehirlerinden olması şüphesiz Samandağ'a da önem kazandırmış ve bu şekilde ilçe de gelişmiştir. Fakat tarihi süreç içerisinde önemi gereği sürekli el değiştirmiş, bir süre sonra da önemini kaybetmiş, liman kullanılmaz olmuş, Samandağ küçük bir yerleşim birimine dönüşmüştür. Geçmiş dönemlerde, yakın tarihe ait birkaç yerleşim biriminin nüfusu ile ilgili bilgiler olsa da bunlar ancak 16. yüzyıla kadar gidebilmektedir.

Samandağ ilçesi ile ilgili ilk kesin demografik veriler, Cumhuriyet dönemi ile başlayan periyodik nüfus sayımları ile elde edilmiştir. Bu nedenle nüfusun gelişimi, dağılışı, yoğunluğu, nüfus hareketleri ve nüfusun sosyo-ekonomik göstergeleri 1940'tan itibaren ele alınacaktır. Çünkü Hatay'ın Türkiye Cumhuriyetine katılması 1939 yılında olmuş ve 1948 yılında da Samandağ ilçe haline getirilmiştir.

2.1.1. Nüfusun Gelişimi

İlçe nüfusu 1940 yılından itibaren küçük dalgalanmalar haricinde sürekli bir artış göstermiştir. 1940 yılında 25.600 olan ilçe nüfusu, Kapısuyu, Yoğunluk, Eriklikuyu, Hıdırbey, Batıyaz köylerinin ermeni olan halkının göç etmesi sebebiyle 1945 yılında 24.436'ya düşmüştür (Şekil: 3 ve Tablo: 1). Ayrıca ülkemizin içerisinde bulunduğu siyasi durum da (1940–1945) bu azalmada etkili olmuştur. Türkiye'nin II. Dünya Savaşı'na katılıp katılmama kararsızlığı ve sınırların büyük askeri birliklerle kapatılması ile uzun bir askerlik süresinin yanı sıra ülkenin hemen hemen tamamında görülen kıtlık dönemi sebebiyle bitkisel üretim azlığından kaynaklanmaktadır. Nüfus bu dönemde yaklaşık 1.464 kişi azalmış, büyüme oranı % -2,9 olmuştur. Nüfus miktarındaki azalma

1945–1950 arası dönemlerde de devam etmiş, yaklaşık % -15,1 oranında azalmıştır (Tablo 2). Samandağ 1948 yılında idari olarak ilçe olmuş, fakat nüfusunda 1950 sayımında bir artma gerçekleşmemiş, aksine azalma görülmüştür. Bu azalma 1940–1945 yılları arasında etkili olan faktörlerin devam etmesi, yaşanan kıtlık ve seferberlik sonucu üretken nüfusun silâh altında olması gibi faktörlerdir.

1950–1955 yılları arasında ilçe nüfusu 4.812 kişi artmış ve yaklaşık % 15,1 oranında büyümüştür. Askerlik sürecinin bitmesi ve üretken nüfusun evlerine dönmesi, boşalan ermeni köylerine çevre ilçelerden gelenlerin yerleştirilmesi gibi sebeplerle 1955–1960 yılları arasında nüfus % 20,7 oranında büyümüş ve toplam nüfus 42.137 kişi olmuştur.

Nüfusun seviyesinde sürekli dalgalanmalar dikkati çekmektedir. 1965–1970 arasında nüfus miktarında tekrar bir yükselme görülmekte, nüfus 10.151 kişi artarak 55.111 olmuştur. Büyüme oranı bu dönemde % 20,7 olmuştur. 1970–1980 arasında özellikle yurt dışı işçi taleplerinin artması ve ilçeden yurt dışına işçi göçünün olması, bütün ülkede görülen siyasi olaylar nüfus miktarının azalmasına, büyüme hızının düşmesine neden olmuştur. Ayrıca bu dönemde Tomruksuyu köyünde yaşayan 15–20 kişiden oluşan 3 Hıristiyan ailenin Suriye'ye göçmesi az da olsa bu azalmada etkili olmuştur. İlçe nüfusu 1970–1975 arasında 10.395 kişi artmış ve nüfus % 17,3 oranında büyümüştür, 1975–1980 arasında da 508 kişi azalmış ve büyüme oranı % -0,8 olmuştur.

1985 ve sonrasında nüfus artışı bir süre hızlı bir şekilde devam etmiş, daha sonra sürekli artış seviyesinde olmuştur. 1980–1985 arası dönemde ülkede görülen siyasi rahatlama, ihracattaki artış, tarımsal üretimde sağlanan yüksek gelir seviyesi, seracılığın bütün ilçede yaygınlaşmaya başlaması, nüfusun doğal artış hızını yükseltmiş ve nüfus 17.936 kişi artmıştır. Büyüme oranı yaklaşık % 24,4 oranında olmuş ve bu ilçede en büyük büyüme oranı olmuştur.

1990 sonrasında sonra nüfus sayımları onar yıllık arayla yapılması kararlaştırılmış, Ancak daha sonrasında seçim sebebiyle seçmen sayısının belirlenmesi amacıyla 1997 yılında bir nüfus tespiti de yapılmıştır. 1997 yılında yapılan tespit sonucuna göre Samandağ'da yedi yıllık süre içerisinde nüfus 7.206 kişi artmış, büyüme % 7,8 oranında olmuştur. 2000 yılında ise nüfus 10.346 kişi artmış, toplam nüfus 106.754 kişi olmuştur. 1990–2000 arasında nüfusun bu oranda büyümesi, birçok köyün belde olmak istemesi ve bu nedenle gerçek olmayan nüfusların ortaya çıkması, bu

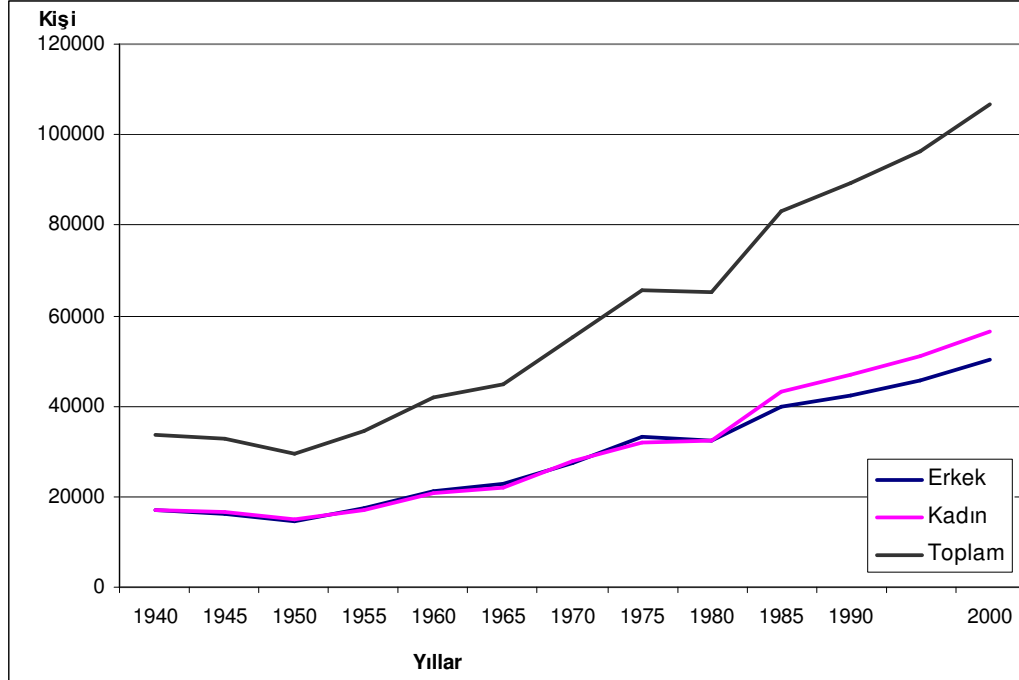
köylerden olup da Antakya’da oturanların sayımlar için köylerine dönmesi etkili olmuştur. (Tablo 1-Şekil 3)

Tablo 1: Samandağ’da Şehir ve Kır Nüfusunun 1940–2000 Yılları Arasında Cinsiyet Yapısı

Yıllar	Kır Nüfusu			Şehir Nüfusu			Toplam		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
1940	12.901	12.858	25.441	4.141	4.111	8.252	17.042	16.969	33.693
1945	12.084	12.352	24.436	4.083	4.220	8.303	16.167	16.572	32.739
1950	10.136	10.141	20.277	4.569	4.606	9.175	14.711	14.741	29.452
1955	11.711	11.435	23.146	5.598	5.520	11.118	17.309	16.955	34.264
1960	14.324	13.901	28.225	6.989	6.923	13.912	21.313	20.824	42.137
1965	14.773	14.197	28.970	8.099	7.891	15.990	22.872	22.088	44.960
1970	18.305	18.675	36.980	9.187	8.944	18.131	27.492	27.619	55.111
1975	21.861	21.105	42.966	11.512	11.028	22.540	33.373	32.133	65.506
1980	20.702	20.624	41.326	11.716	11.956	23.672	32.418	32.580	64.998
1985	26.804	28.653	55.547	13.050	14.427	27.447	39.854	43.080	82.934
1990	28.436	30.909	59.345	13.830	16.027	29.857	42.266	46.936	89.202
1997	30.604	33.624	64.228	14.899	17.181	32.180	45.505	50.903	96.408
2000	34.189	37.924	72.113	16.031	18.610	34.641	50.220	56.534	106.754
2007	41.254	41.564	82.818	20.503	21.509	42.012	61.757	63.073	124.830

Kaynak: DİE 1940- 2000 nüfus sayım sonuçları ve 2007 yılı ADNKS sonuçları
1950 ve 1997 cinsiyet oranları diğer yılların ortalamalarından hesaplanmıştır

Şekil 3: Samandağ’ın Nüfus Grafiği (1940–2000)

Tablo 2: Samandağ'da 1940–2000 yılları arasında nüfusun büyüme oranı ve artış miktarı

Dönem	Kır		Şehir		Toplam	
	Artış Miktarı	Artış oranı %	Artış Miktarı	Artış oranı %	Artış Miktarı	Artış oranı %
1940-1945	-1.005	-4,0	51	0,6	-954	-2,8
1945-1950	-4.159	-17,0	872	10,5	-3.287	-10,0
1950-1955	-3.154	14,1	1.943	21,2	4.812	16,3
1955-1960	5.079	21,9	2.794	25,1	7.873	23,0
1960-1965	745	2,6	2.078	14,9	2.823	6,7
1965-1970	8.010	27,6	2.141	13,4	10.151	22,6
1970-1975	5.986	16,2	4.409	24,3	10.395	18,9
1975-1980	-1.640	-3,8	1.132	5,0	-508	-0,8
1980-1985	14.221	34,4	3.775	15,9	17.936	27,6
1985-1990	3.798	6,8	2.410	8,8	6.268	7,6
1990-2000	4.883	21,5	2.323	16,0	7.206	19,7
1940-2000	46.672	183,0	26.389	319,0	73.061	216,0

Samandağ'ın büyüme oranı 1940 ile 2000 arası dönemde % 216 olmuştur. Büyüme oranı aynı dönemlerde Antakya için % 438 ve Türkiye için ise % 280 dir.

Samandağ nüfusu 1940–2000 yılları arasında % 216 oranında artmıştır. 1940 yılında ilçenin toplam nüfusu 33.693, 2000 yılı sayımında 106.754 olmuştur. Samandağ nüfusunun yıllık artış hızı göz önüne alındığında -0,06 ile 0,049 arasında ve yıllık ortalama 19,2 dir (Tablo: 3).

Tablo 3: Samandağ'ın Yıllık Nüfus Artış Hızı (%)

Dönemler	Kır Nüfusu			Şehir Nüfusu			Toplam Nüfus		
	Samandağ	Hatay	Türkiye	Samandağ	Hatay	Türkiye	Samandağ	Hatay	Türkiye
1940-1945	-8,1	2,5	9	1,2	18,0	15	-5,7	6,4	10
1945-1950	-37,3	19,9	21	20,0	59,8	22	-21,2	31,0	21
1950-1955	26,5	24,0	17	38,4	74,8	55	30,3	40,6	27
1955-1960	39,7	30,8	19	44,8	52,2	49	41,4	38,7	28
1960-1965	5,2	20,3	17	27,8	38,6	39	13,0	27,5	24
1965-1970	48,8	28,6	12	25,1	34,6	47	40,7	31,0	25
1970-1975	30,0	43,0	13	43,5	50,3	41	34,6	46,1	25
1975-1980	-7,8	24,7	13	9,8	32,7	30	-1,6	28,1	20
1980-1985	59,1	31,6	19	29,6	31,4	62	48,7	31,5	24
1985-1990	13,2	1,6	10	16,8	43,0	43	14,6	20,4	21
1990-2000	19,5	30,2	3	14,8	17,8	28	17,8	24,4	18
1940-2000	17,4	21,4	14	24,0	37,7	43	19,2	27,1	22

Samandağ'ın yıllık nüfus artış hızı bazen ülke genelinden fazla, bazen de ülke genelinden az olmuştur. Kır ve şehir nüfusu açısından artış oranları ele alındığında farklı durumlar ortaya çıkmaktadır. Kır nüfusunun aksine Şehir nüfusunda bir önceki

döneme göre nüfus miktarında ve artış oranlarında hemen hemen hiç azalma görülmez. Kır nüfusu açısından 1940–1950, 1975–1980 dönemleri haricinde kır nüfusunun artış oranı daima ülkenin kır nüfusunun artış oranından yüksektir. Şehir nüfusu açısından ise ülkenin şehir nüfusunun artış oranı Samandağ şehir nüfusunun artış oranından da daima yüksek olmuştur. Ancak Samandağ nüfusu bir bütün olarak ele alındığında ise dalgalanmalı olarak bazı dönemlerde Samandağ nüfusunun artış oranı bazı dönemlerde de ülke nüfusunun artış oranı yüksek olmuştur.

Samandağ'ın 1940 yılı ile 2000 yılları arasındaki yıllık artış hızı 0,024 iken Hatay'ın yıllık artış hızı 0,0194 olmuş, aynı dönemde ülke nüfusunun artış hızı 0,043 olmuştur. İlçede nüfus 1940–1945 yılları arasında ‰ -5,7 oranında bir azalma olmuştur. Nüfus miktarındaki bu azalma bir sonraki dönemde de devam etmiş ve ‰ -21 olmuştur.

İlçe nüfusunda 1950 yılı sonrasında 1980 yılına kadar bir artma, 1975–1980 arasında azalma, daha sonrasında ise tekrar bir artma gözlenir. En hızlı artış 1955–1960 ve 1980–1985 dönemleri arasında görülür. 1955–1960 arasında ilçede ‰ 41, ülke genelinde ise ‰ 28 oranında yıllık artış hızı görülür. Bu dönemde yıllık artış hızının fazla olmasında ülkede demokrasinin yerleşmesi, bütün halkın Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı altında birleştirilmesi ve her vatandaşın eşit muamele görmesi, ayrıca ülkede 1955–1960 arasında siyasi bir rahatlama döneminin gerçekleşmesi etkili olmuştur. Bu dönemde özellikle tarımsal anlamda bir gelişmenin olması da bu durumda etkili olmuştur. 1939 yılında yöreden ermeni nüfusun göç etmesiyle boşalan köylere çevre il ve ilçelerden gelen göçmenler tarafından yerleşilmiştir. Çiftçiliğin hâkim olduğu bu çevrede nüfus bir güç sayılmakta ve “ne kadar insan o kadar güç” şeklinde düşünülmektedir. Çünkü ilçede hemen hemen her ailede ortalama 4-5 çocuk bulunmaktadır.

Samandağ nüfusunda 1975–1980 yılları arasında nüfus miktarında görülen azalma yıllık artış hızını da düşürmektedir. Bu dönemde ilçe nüfusu 65.506 kişiden 64.998 kişiye düşmüş ve 508 kişi azalmış ve yıllık artış hızı ‰ -16 olmuştur. Bu dönemde nüfus artışı açısından üretken nüfus Suudi Arabistan ve orta doğu ülkelerine çalışmak için gitmişlerdir. Ortadoğu ülkelerinde konuşulan dilin Arapça olması nedeniyle özellikle Hatay ve Samandağ'da anadili Arapça olan çok sayıda insan bu ülkelere çalışmak için gitmiştir. İlçede yaptığımız saha anketi neticesinde Arapça

konusulan köylerde her aileden en az bir kişinin bu ülkelere çalışmak için gitmiş olduğu görülmüştür.

Ülkede 1980–1985 arası dönemde yurtdışına giden işçilerin geri dönmeye başlaması, ekonomik seviyede görülen olumlu değişikliklerle ilçede en yüksek artış hızının gerçekleşmesine neden olmuştur. Nüfus bu dönemde yaklaşık 18 bin kişi artmış ve 82.934 kişi olmuştur. Yıllık artış hızı da ‰ 49 olmuştur. 1985–2000 arası dönemde ekonomik refah seviyesinin artması, eğitim seviyesinin yükselmesi, entansif tarımdan ekstansif tarım yöntemine geçilmesi etkili olmuştur. 1985–1990 arasında ‰ 16, 1990–2000 arasında da ‰ 19 olmuştur. (Tablo: 3)

Sonuç olarak Samandağ nüfusu 1940–2000 yılları arasında % 216 oranında büyümüş, Nüfus 33.000’den 106.000 kişiye ulaşmıştır. Yıllık ortalama artış hızı ‰ 19,2 olmuştur. Fakat bu süreçte sürekli aynı oranda bir artma görülmemekte, bazen çok büyük bazen de çok küçük olmuştur. Hatta bazı dönemlerde eksi yönde olmuştur. İlçede nüfusun artma ve azalmasında ilçeden hem yurtdışına ve hem de mevsimlik olarak yurtiçine olan işçi göçünün olması etkili olmuştur.

2.1.2. Nüfusun Sosyal ve Dini Yapısı

Samandağ farklı görüş ve inanışta olan insanların ortak yaşam alanı ve hoşgörü şehri olarak tanımlanabilir. İlçe Müslüman ve Hıristiyan inancındaki insanların ortak yaşam alanı olma özelliğini uzun yıllardan beri korumaktadır.

Türkiye’nin tek Ermeni köyü olan Vakıflı Köyü Samandağ ilçesinde bulunmaktadır. 1915 yılına kadar 7000 Ermeni nüfusunun yaşadığı 22 köyden tehcir kanununa bağlı olarak Mısır’a göç eden Ermeniler 1919’da Hatay’ın Fransızlar tarafından işgal edilmesiyle tekrar ilçeye dönmüşlerdir. Samandağ’da Yoğunluk, Kapısuyu, Eriklikuyu, Teknepınar, Hıdırbey ve Vakıflı köylerinde yaşayan Ermeniler 1939’da Hatay’ın Türkiye Cumhuriyetine katılmasıyla birlikte ülkeyi terk ederek Suriye, Lübnan, Mısır ve Fransa’ya gitmeyi tercih etmişlerdir. Vakıflı Köyü sakinleri ise Türkiye’de kalmayı tercih etmiş ve o tarihten beri burada yaşamaktadırlar.

Vakıflı Köyünde her yıl 6 Ocak’ta Noel Günü «İsa’nın Doğuşu» adına ayinler yapılmakta, Ağustos ayının ikinci haftasında Meryem Ana Günü kutlanmaktadır. Özellikle bu ayın sadece Ermeni kiliselerindeki Meryem Ana adını taşıyan kiliselerinde yapılmaktadır. Ülkenin ve Vakıflı’nın siyasi ve sosyal yapısı nedeniyle en çok katılımlı ve görkemli kutlamalar Samandağ’da yapılmaktadır. Buradaki ayinlere Fransa, İngiltere dâhil Avrupa ve Ortadoğu ülkelerinden birçok turist gelmektedir. Ayrıca Bereket

Bayramı adıyla kutlana ve üzümlün kutsanmasıyla tamamlanan ayin de çok kalabalık ve görkemli olmaktadır.

Samandağ'daki Ermeni nüfusun bir kısmı 1960'larda Avrupa'ya işçi olarak gitmiş, bir kısmı da İstanbul'a göçmüştür. İstanbul'da yaşayanlar yaz mevsimlerini Vakıflı'da geçirmektedirler.

Katolik mezhebindeki Vakıflı köyü dışında ayrıca 3.000 kadar Hristiyan Ortodoks Arap da Samandağ ilçe merkezinde Cemal Gürsel mahallesinde yaşamaktadır. Her ne kadar inanç olarak aynı dini paylaşırsalar da farklı mezhepte olmaları ve ibadet için farklı kiliselerinin olmaları ilçeye ayrı bir inanç zenginliği katmaktadır.

Cemal Gürsel Mahallesi'nde 600 yıllık tarihi geçmişi olan ve 1871–1875 yıllarında restore edilmiş ibadete açık iki kilise bulunmaktadır. Dini ayinlerin yapıldığı ve bayramların kutlandığı her iki kilisenin ziyaretçileri ilçe dışından da olmaktadır. Bayramlar genelde St. İlyas Kilisesinde kutlanırken, Meryem Ana Kilisesi ayinler için kullanılmaktadır.

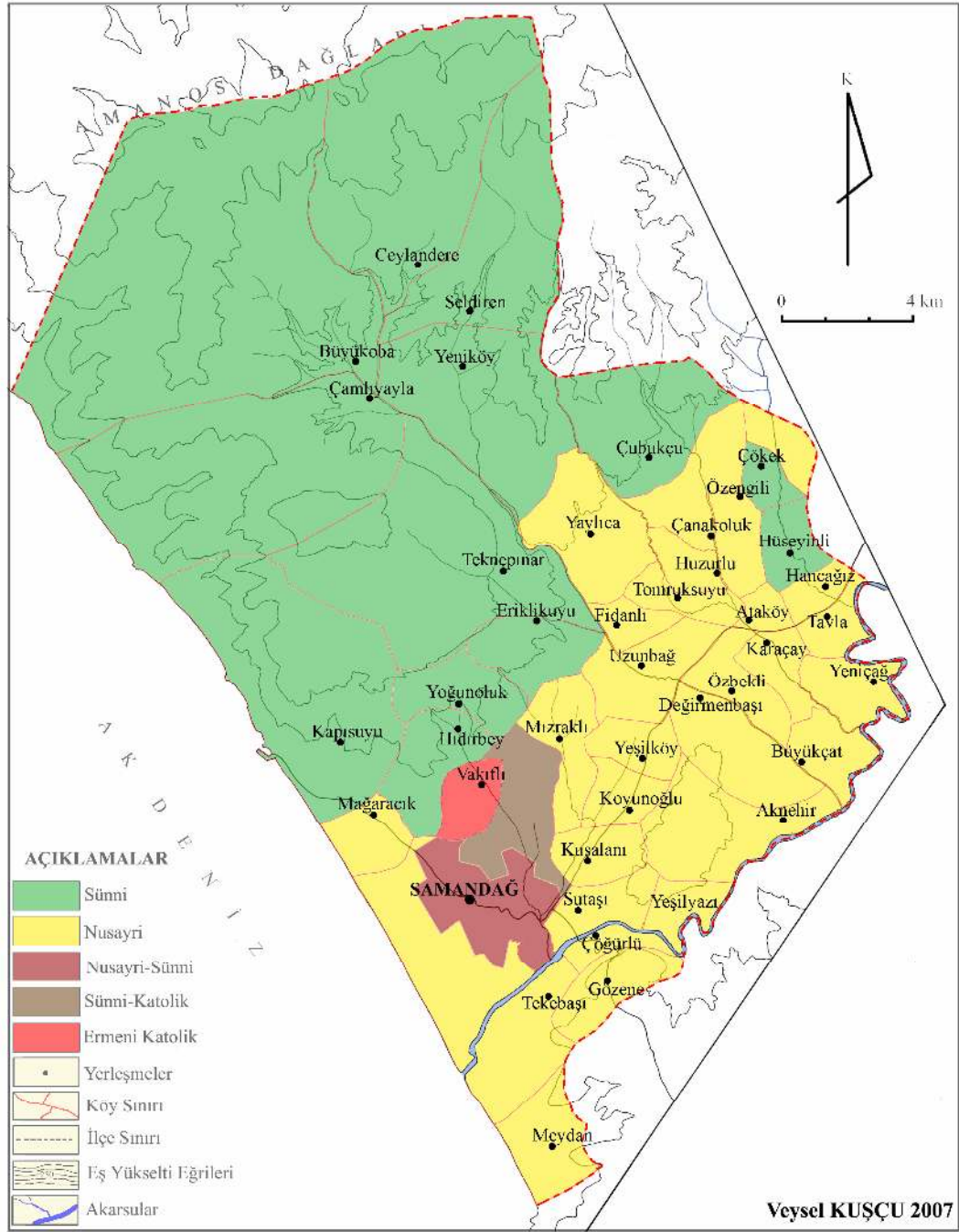
İlçedeki en büyük mezhep grubunu Nusayriler oluşturmaktadır (Şekil: 4). Samandağ'ın 4/3 ünü oluşturan bu büyük grup çeşitli tarihçiler tarafından köken olarak Eti Türklerine dayandırılmaktadır (Türkmen 1937, s.12). İlçede Samandağ ilçe merkezi ve 11 belde ile 17 köy Nusayrilerden oluşur. Samandağ ovasında, Asi nehri kenarlarındaki köylerde yaşayan Nusayri Araplar Hatay'da alevi veya yöresel ifadesiyle "Fellah" olarak isimlendirilmektedir. Ancak Nusayriler kendilerini Alevilik inancının dışında görmektedir.

Kimi şeyhlere göre mezhepleri gereği, kimi şeyhlere göre de doğaları gereği Aleviler çok çalışkandır. 1930'larda Asi boyundaki bahçelerde işçi, amale olarak çalışan aleviler bu gün Asi oluğunun sahibi konumundadırlar. Eski yoksul günlerini hızla geride bırakmış, şehrin en varlıklıları listesinin başına yerleşmişlerdir.

Samandağ'da bir diğer dini grubu ise Sünniler oluşturmaktadır (Şekil 4). Az bir kısmı ilçe merkezinde diğerleri ise ilçenin 13 köyünde yaşamaktadır. Nusayrilerin ve Sünnilerin Farklı akaid kuralları vardır. Ayrıca ilçede Sünnilerle Nusayriler arasında kız alıp verme gibi sosyal ilişkiler hiç olmamakta veya çok nadir olmaktadır.

İlçede Sünniler Türkçe, Nusayriler ve Hristiyanlar Arapça ve Türkçe, Ermeniler Ermenice ve Türkçe konuşmaktadır

Şekil 4: Samandağ Köylerinin İnanç Coğrafyası

Nusayrilik: Halk arasında; “Fellah”, “Arap Uşağı” ya da “Nusayri” denen topluluk tahrir defterlerinde “**garipler** cemaati” olarak geçmektedir (Şener, 2004). Bazı kaynaklarda bu isim; “Alevi” diye de yazılır. Arap Alevileri olarak bilinen Nusayriler, bugün Çukurova bölgesinde-Hatay, İçel, Adana, Suriye’de, kısmen Lübnan, Irak ve İran’ın güneylerinde yaşamaktadır. Suriye’de 1 milyon, Türkiye’de ise 300–350 bin

Nusayri yaşadığı tahmin edilmektedir. Suriye'deki Nusayriler, Suriye/Lübnan Arapça şivesinde konuşmaktadır. Anadolu'daki Nusayriler ise, hem Arapça hem de Türkçe konuşmaktadır. 1939'da Hatay'ın Türkiye topraklarına katılmasından sonra yazı ve konuşma dilleri Türkçe olmuş, ama Arapça da okunup yazılmaktadır (Atmaca. 2006).

Nusayri isminin kökeni ise yaygın görüşe göre kurucusu İbn Nusayr'dan gelmiştir. Kimi seyyahlar ise Nusayrilerin yaşadığı Suriye'de bir dağ kütesinin adından geldiği ifade edilmektedir. Batılı bilim adamları ise Nusayri sözcüğün Hristiyanlıkla eş anlamda kullanılan Nasranî veya Suriye ve çevresinde yaşayan Nazereni adlı bir topluluktan geldiğini ileri sürmektedirler” (Atmaca 2006).

Nusayriler “X. yy.da Bağdat Abbasi Halifeliğinin çöküşü sırasında Musul ve Halep'te hüküm süren Hamdaniler döneminde Suriye'nin Kuzey kesimine gelip yerleşmiş, Karmatiler ve İsmaililer döneminde kendi inanç ve öğretilerini yaşatabilecek ortam bulmuşlardır. Memlûklar (1250–1517) ve Osmanlılar döneminde (1517–1918) yoğun takibata uğramışlardır. Tüm zorluklara rağmen *Nusayriler*, inançlarını ve zengin kültürel değerlerini koruyarak, onları daha güzel yönleriyle yaşatarak günümüze taşımışlardır.” (Gülçiçek, 2005). Nusayrilerin 1938'de Hatay'ın Türkiye'ye katılması sürecinde yöre halkının Eti Türklerinden olduğu ispat edilmeye çalışılmıştır. Dr. Ali Tayyar Önder'e göre Nusayrilerin ataları Harun Reşit'in yerine geçen oğlu Mutasım'ın Türk annesinin Horasanlı kavimleri olduğunu belirtmektedir (Şener, 2004). “Günümüz Nusayrilerinin bir kısmı bu iddialara inanmaktadır. Çoğunluk kökenlerinin Yemen'den kalkıp Irak, Suriye Halep üzerinden Lâskîye yöresine göçen, yaklaşık 700 ila 300 yıllık süreçte Süveydiye (Samandağ), Adana, İskenderun, Tarsus, Mersine yerleşen büyük aile efradına dayandığına inanmaktadır (Bulut:2001, s: 103)

Samandağ'daki şeyhler ve dedeler kendilerinin Yemenden gelen Araplardan olduklarını, Türk olmadıklarını cemaat içerisinde yaymakta, lisans ve yüksek lisans eğitimi almakta olan çocuklarına da yapacakları çalışmaların etnik kökenleri konusunda almaları için yönlendirmeler yapmaktadırlar. Hatay tarihi konusunda çalışmalar yapan Mehmet Tekin ile yaptığımız mülakatta Hatay'daki Nusayrilerin Baybars döneminde Anadolu'ya getirilip yerleştirilen Türkmenlerden olduklarını ama bunun yöredeki dedeler tarafından ısrarla kabul edilmediğini belirtmektedir. Şunu diyorlar: “Ezilmişliğin verdiği hırsla, herkes eğitime sarıldı. Diyeti ise Arapçadan, asıl kültürümüzden vazgeçmek oldu. Türkçe, Giderek Arapçanın yerini alıyor; iki kuşak sonra evimizde Arapça konuşulmaz olacak. Ama Araplık, siyasi ve milli bir dava değil

bizim için. Etnik köken ve Arap kültürü ile eşanlamlı, o kadar. Bu kimliğimizle varız, Türkiye Cumhuriyeti'nin bir rengiyiz. Bu yeterlidir. Yoksa bizi Eti Türkü sayıp asimile etmenin bir âlemi yok. Dışlanmadan, horlanmadan, iftiraya uğramadan bu toplumun bir parçası olmak esastır" (Bulut 2001, s:103–104).

Nusayrilikte Dini Ritüeller: Nusayri Alevileri ile Anadolu Alevileri arasında, Alevilik ile ilgili bazı farklar vardır ve bu farklar daha çok biçimsel farklılıklardır. Örneğin Türkmen Alevilerde kadına hiçbir ayrımcılık yok iken Arap Alevilerde kadın ikinci plandadır. Kadın-erkek birlikte ibadet yapmamakta, Semah dönmemekte, bağlama kullanmamaktadır. Dedelik makamının yerini şeyhlik almıştır. Arap Alevilerde, asimile olanlar dışındakiler ibadet olarak Cem yapılır ve ibadetler dergâhlarda yapılır (Şener, 2004).

Anadolu Aleviliğinin inanç ritüellerinde buyruk; Nusayrilerde ise doğrudan Kuran- ı Kerim esastır. Anadolu Aleviliğinde ayinin çarkları olan hizmetler (oniki hizmet) ile müzik-saz ve semah, ritueli oluştururken, bunlara Nusayrilerde rastlanmamaktadır. Dini lider Nusayrilerde şeyh, Anadolu Alevilerde dededir. Şeyhlik ve dedelik soydan gelir, soya dayalıdır. Alevilerin dedeleri, genelde Hacı Bektaşî Veli'yi pir olarak tanır. Nusayri şeyhlerinin soyu ise, 4. İmam Zeyne'l-âbidîn'e (659–713); Alevi dedelerinin soy zinciri de genelde 4. İmam'dan başlayarak 8. İmam Ali er-Rıza'ya (765–818) kadar dayandırılmaktadır (Atmaca, 2006).

Nusayri Alevisi din adamları, içe kapalı ibadetin varlığını kabul ediyorlar (Zelyut, 2002). Nusayrilerde hac (zorunlu değil, ekonomik gücü olanlar gider), zekât, şahadet hak bilinir. Bunlar şekilde değil, özde yapılır. Yalan, haram, haksızlık, zulüm, kötülük yoktur. Nusayrilerde namaz şekle, yere ve zamana bağlı değil. Her yerde ve her zamanda uygun hal üzereyken Allah'a yönelebilir. Ehlibeytin camilerde 1001 ay süresince lanetlendiği için camilere gitmemekte, bu şekilde camilere siyasetin karıştığını iddia etmektedirler (Bulut 2001, s. 101).

Nusayrilere yönelik birçok şahadet şekli ifade edilse de en yaygın olanı şudur. "Kendisinden başka ilah olmayan Allah ve Melekler ile Adaletle kaim olan ilim sahipleri şahadet etmişlerdir ki Aziz ve hâkim olan Allah Birdir". Sonra da "Nusayri dininden, Cundebî görüşünden, Cunculanî tarikatından, Hasibî akidesinden, Cillî inancından, Meymunî fıkından olduğuma şahadet ederim" şeklindeki söz söylenir (Sinanoğlu, 1997, s.38.)

Namaz sesle yapılan bir ibadet olup, sadece duadır. Namazın başında "Ali, Muhammed ve Selman'ı yüceltiriz" demek, namazı eda etmek olarak anlaşılır. Namazdan önce abdest alınmaz. Namazın şartları beştir. Namazda Mekke'ye dönmek şart değildir. Öğleye kadar güneşin doğuş yönüne, öğleden sonra ise batıya doğru yönelinir.

Oruç, Resûlullah'ın babası Abdullah b. Abdülmuttalib'in sessizliğini temsil eder. Buna göre Ramazan Abdullah, Kur'an Hz. Muhammed'dir. Ramazan günleri ise, Nusayrilerin kutsal kişilerini temsil eder.

Zekâtın manası dini öğrenmek ve aktarmaktır. Her aile mali şartlarına göre, şeyhe para vermek zorundadır. Bu zekât yerine geçer.

Ziyaret yerleri çok önemlidir. Buralar beyaza boyanır ve aynı zamanda ibadet yerleridir. Ziyaret yerleri genellikle yüksek tepelerdir. Bu o türbeye uluhiyetlik, yücelik katmaktadır. Bir kısım türbe ve ziyaretler ya su kenarlarında ya da ağaçlık yerlerdedir. Bu anlayışları eski Fenikelilerden kalan bir inançtır (Sinanoğlu, 1997, s.77–79).

Şeyh ailesinde, makam babadan oğula geçer. Ancak genel kurala rağmen şeyh oğlu isterse, din işleriyle uğraşmayabilir. Şeyhlik için yetkinlik, dini eğitim, disiplin, ahlâk ve dürüstlük, yani liyakat esastır. Adayın dürüstlüğüne, temiz insan oluşuna kefil gerekir. Kefillik, öncelikle aile çevresinde aranır. Yedi gün, bir ay gibi bir süreden aday cemaat huzuruna getirilir ve yakınlarının kefil olmaları istenir. Birkaç ay sonra tekrar toplum huzuruna çıkarılıp sınanır, mihenk taşına vurulur ve ona kefil olmaları talep edilir. Her sınanma aşamasında kurban kesilip, toplu yemek verilir. Şeyhlik eğitiminin ne kadar süreceğine şeyh karar verir. İmam huzuruna çıkan, nefis terbiyesi için o anda belli pratikleri yerine getiren aday, tam ortada yer alır. Hırka giydirilmek ve sembolik içecek veya içki sunulmak suretiyle, şahitlerin önünde cemaate ilişkin sırları saklayacağına, kurallara, ahlâk ve öğretiye uyacağına' dair defalarca yemin ettirilir. Dışarıdan birinin Nusayriliği kabul edilmez (Bulut. 2001, s.101). Nusayri olunmaz ancak Nusayri doğulur ve Nusayrilik babadan geçer, anneden geçmez.

“Cenaze törenlerinde yeniden doğuş inancından dolayı töreni yöneten Şeyh ölmüş kişiye, “yeni yaşantısında zina yapmamasını, haram yememesini, iyi bir hayat sürüp iyi bir Nusayri olmasını” nasihat eder. Nusayrilikte ölüm, yeni bir hayatın başlangıcı, yeni bir doğuşun gerçekleşmesidir. Yaşanılan, bulunulan mekândan ve önceki akrabadan uzak bir mekânda yeniden dünyaya gelinir. Ölen akrabalar, sürekli yeni doğan bebeklerle yeniden dünyaya gelir (Atmaca, 2006).

Bayramlar ve törenler oldukça fazladır. Yaklaşık 85 kadar bayram, özel dini münasebet, anma günü, hayrat, şölen yapılmaktadır. En önemlisi Gadir Bayramı, Hz. Muhammed'in veda hacı dönüşünde Gadir Hum denilen yerde (18 zilhicce) son veda hutbesinde Allah'ın emrine uyarak Ali'yi vasi (veli) tayin ettiği gün olarak kabul edilen Gadir bayramıdır. Bu Sünnilerin kutladığı Kurban bayramından sonraki sekizinci güne denk gelmektedir. Bu bayramda dinî ayinler düzenlenir, yemekler pişirilir ve dağıtılır, yoksullar giydirilir, fakirlere, yetim ve hastalara yardım edilir. Kutsal gün ve bayramların başlıcaları şunlardır.

Aşure, 10 Muharrem Kerbelâ matemidir.

18 Ocak, Aziz Barbara günüdür.

19 Ocak; Velâdet-i İsa, Hz. İsa'nın doğumunun ilân edildiği gündür.

15 Şâban, Selman-ı Pâk'ın ölüm günüdür.

21 Mart ve 4 Nisan tarihlerinde Nevruz bayramı

25 Mayıs (Rumi takvimine göre) Hz. Muhammed'in ölüm günüdür.

14 Temmuz (Rumi takvimine göre) Hz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye göç ettiği gündür.

4 Ağustos (Rumi) Ermiş Elia'nın gökyüzüne çıktığı gündür.

24 Eylül, Seydi Bayramı (Hz. Meryem'in Arsuz dağlarından çıkıp gelen Seydi suyunda yıkandığı gün).

6 Kasım, Hz. Ali'nin, Hz. Muhammed'in kızı Fatıma-tü'l Zehra Betül'le evlendiği gündür.

2 Rebüylevvel (Hicri) Hz. Muhammed'in doğum günüdür.

7 Rebüylsâni (Hicri) Hz. Ali'nin doğum günüdür.

26 Receb (Hicri) Mi'râc gecesidir.

8 Şaban (Hicri) 12. İmam Muhammed Mehdi'nin doğumu.

24 Şaban insanların Firavun'un zulmünden kurtuluşu

29 Şaban, Hz. Yusuf'un, babası Yakup'la buluştuğu gündür.

8 Ramazan, 6. İmam Cafer-i Sadık'ın doğum günüdür.

10 Zilhicce, Kurban bayramıdır. (Gülçiçek, 2005)

Nusayriler için ziyaret yerleri, gündelik ve dini hayatın kesiştiği bir yer, kutsal bir mekândır. Ziyaret, her yerde, her yerleşim biriminde ya da ona yakın bir yerde vardır. Ziyarete sadece özel günlerde gidilmez. İnsanlar rüyalarında Hızır'ı gördükleri zaman ziyarete giderler, adak adarlar. Bir yerin ziyaret olması için, kutsal bir mezarın,

yatırın bulunması şart değildir. Güzel, iyi ve oturulacak bir yer, dağ-subaşı, yeşil bir alan, ağaçlık olması yeterlidir. Ziyaret, mutlaka geceleri aydınlatılmaktadır. Eskiden kandillerle yapılan aydınlatma doğal olarak günümüzde elektrikle yapılmaktadır. Ziyaretin içinde Oniki İmamların adlarının zikredildiği yazılar, buhurdanlar, Kuran-ı Kerim vardır. Hemen her ziyarette davet verilir, davetlilere ve herkese yemek dağıtılır. Tanınmış ziyaretlerin mutlaka bir aşevi bulunur (Atmaca, 2006).

Hızır İlyas inancı ise Samandağ'da, Anadolu'nun hiçbir yerinde görülemeyecek ölçüde köklü ve yaygın. Her Nusayri yerleşim merkezindeki asıl ziyaretgâh, mutlaka Hızır Makamı'dır (Bulut. 2001, s.101).

Nusayrilerde Toplumsal Yapı: Yüzyılın başlarında bir karış toprağı olmayan Nusayrilerin günümüzde refah içinde ve zengin olmaları gerek ulaştığımız kaynaklardan gerekse de yörede yaptığımız mülakatlardan çıkardığımız sonuca göre “ezilmişliğin ve horlanmışlığın açısını çıkartmak”, “bir gün efendi” olmak hırsıyla yapıldığıdır. Özellikle bu durumu Mehmet Tekin ifade etmekte, Bulut (2001) vurgulamaktadır.

Nusayrilerin uğraştığı hâkim ekonomik faaliyetler genellikle köylerde bitkisel üretim, şehirde de esnafıktır. İlçe sakinlerinin bir kısmı yurt dışında çalışmaktadır. Çalışkan bir yapıya sahiptirler. Elde ettikleri geliri sınır ticaretinin gelişmesiyle taşımacılık alanında değerlendirerek yoğun bir faaliyete girmişlerdir. Bir başka ifadeyle bitkisel üretimin yanı sıra Nusayriler taşımacılık sektöründe de hâkim duruma gelmişlerdir. Hatay'daki en güçlü TIR filoları, otobüs firmaları özellikle Samandağlı Nusayrilere aittir. Bu filolar Orta Doğu ülkelerine yük taşıırken son birkaç yıldır Balkan ve Kafkas ülkelerine de seferler düzenlenmeye başlanmıştır. Bu durum otobüs firmaları içinde geçerlidir. Eğitim faaliyetlerine verdikleri eğilimle yüksek eğitim gören Nusayrilerin oranındaki artışlara bağlı olarak değişik meslek gruplarında da çalışmaya başlamışlardır.

“Nusayrilerin göreceli de olsa güçlü olan ekonomik durumlarının ana nedeni diğer gruplara duyulan güvensizliktir. Yoğun bir çalışma sonucu elde edilen göreceli üstünlük azınlık olmalarının getirdiği zorlukları azaltmakta ve bununla birlikte grubun maddi temeli güvence altına alınarak devamlılığı sağlanmaktadır (Keser 2002).

Nusayrilerin şehirleşmeye başlamasıyla dini görevini yerine getirme konusunda hassasiyet azalmaktadır. Kırsal kesimde ise ibadetler daha sağlam yapılmaktadır. Çünkü toplumsal kontrol köylerde şehirlere göre daha fazladır. İlçeden sürekli yurtdışına işçi göçünün olması, mevsimlik olarak köylerin işçi göçü vermesi

neticesinde modern bir yaşam tarzında toplumsal değişim hızlanmıştır. Gençler modern ve kent yaşamına daha hızlı uyum sağlamakta, geleneklerden uzak, Türkçeyi düzgün konuşan, Arapça kelimeleri telaffuz etmekte zorlanan ya da hiç Arapça bilmeyen Nusayri gençler yetişmektedir. Bu özellikle aileler tarafından yapılmakta, çocuklarının kent yaşamına uyum sağlamasına caba sarf edilmektedir. Şehirlerde yaşayan Nusayri topluluklar da geleneklerle modern kültür arasında kalmaktadır. Kırsal kesimde manevi yaşam ön plana çıkmakta, dostluk akrabalık ilişkileri daha sıkı olmaktadır.

Samandağ'da Nusayrilerin yapısı gereği kapalı toplum oluşmuş ve bu toplumda grup içi evlilikler gelişmiştir. Evlilikte öncelik yakın akraba kızı veya oğludur. Bunlardan birinin olmadığı durumda aynı grup içerisinde fakat akraba olmayan bir aday olabilir. Evlenmeler gelenek göreneklere göre yapılır ve düğünler özellikle köylerde 2-3 gün devam eder. Aileler günümüzde geleneksel aile yapısından çözülmekte, çekirdek ailelere dönüşmektedir. Köylerde dahi geleneksel aile yapısına çok nadir olarak rastlanmaktadır. Fakat gençlerin ekonomik sıkıntılar nedeniyle yurtdışına çalışmaya gitmeleri, eşlerinin ve çocuklarının da baba evinde birlik oturmaları çekirdek ailenin oluşmadığı kanısı uyandırmamalıdır. Normalde ayrı oturan yeni çiftler bu durumda kocasının ailesi ile oturması ailenin birlik ve düzeninin devam etmesi açısından önemlidir. Ancak ekonomik yapının olumsuz olduğu durumda evlenen çiftler aileleri ile birlikte oturabilmektedir. Nusayri toplumunda uzun yol şoförlüğü yapanların ve yurt dışında işçi olarak çalışanların oldukça fazla olması sebebiyle, bu kişiler eşlerinin ve çocuklarının güvenliği, bakımlarının sağlanması için onları ailelerinin yanına yerleştirmektedir.

Yurtdışına olan işçi göçlerinde Arabistan önemli bir yere sahiptir. Bu yörede konuşulmakta olan Arapça dili işçilerin gittikleri ülkelerde uyum problemlerini azaltmaktadır. Çalışmak için yurtdışına çalışmaya gidenlerin Türkiye'deki yakınlarına iş temin etmeleri de bu ülkeye olan iş göçlerini arttırmaktadır. İlçenin ekonomik gücünün temel kaynağını, Arabistan'dan gelen para oluşturmaktadır.

Dinsel ve ırksal açıdan kozmopolit bir yerleşim özelliği gösteren Samandağ'da akraba evliliği oranı oldukça yüksektir. Akraba evliliği, farklı cinsten kardeş çocuklarının evliliği (çapraz kuzen evliliği), ya da aynı cinsten kardeş çocuklarının evliliği (paralel kuzen evliliği) şeklinde olmaktadır. Ancak bunlar arasında en yaygın akraba evliliği ise amcakızı-amcaoğlu evliliğidir. (Durukan, 2006).

Kapalı toplum yapısı ve yakın akraba evlilikleri sonucunda Akdeniz anemisi olarak bilinen hastalıklar artmaktadır. Antakya Devlet Hastanesinin verdiği bilgilere göre Türkiye genelindeki orak hücreli anemililerin yüzde 52'si, talasemi gibi hemoglobin bozukluğu hastalarının yüzde 17,49'u Hatay doğumlu insanlarda görülmektedir. Bu hastalığa muzdarip olan Antakya'da 860, İskenderun'da 260 bilinen hasta var. Samandağ Sağlık Grup Başkanlığı bu tür hastalıkların kaydının tutulmadığının ama ilçede bu hastalıkların azımsanmayacak kadar çok olduğunu vurgulamaktadır.

Sonuç olarak Nusayriler kimilerine göre Türk kimilerine göre Arap kimilerine göre Farsi'dir. Hatay'ın Türkiye'ye katılması sürecinde Yöre halkının Eti Türklerinden olduğunu ifade edilmiştir. Nusayriler ise kendilerinin Yemen'den geldiklerini ve Arap Alevisi olduklarını vurgulamaktadır. Samandağ'da yüz yıllar boyunca birlik ve beraberlik içinde yaşanmaktadır. Bundan sonra da bu birlik ve beraberlik devam edecektir. Samandağ dostluk, kardeşlik, hoşgörü, barış, diyalog, mozaik kelimelerinin en fazla sarf edildiği bir şehirdir. Çok kültürlü yapısıyla diğer şehirlerden ayrılmaktadır. Düşünlere, sünnetlere, vaftizlere birlikte katılmaktadır. Kiliselerde Arapça okudukları metinlerle bütün âlemin selameti ve esenliği için dualar edilmektedir. Kimi Hristiyan cenazelerinde kuran okunmaktadır.

2.1.3. Göçler

Samandağ'ın nüfus hareketliliğinde göçler önemli bir konuma sahiptir. İlçede hem dış göç, hem iç göç hem de mevsimlik göçler görülmektedir. Dış göçlerin bir kısmı etnik ve siyasi tabanlı olmuştur. Bu şekilde ilçede boşalan yerleşmeler iç göçlerle dolmuştur. Ayrıca ilçede çalışmak için yurtdışına gidenler olduğu gibi mevsimlik olarak yurt içine gidenlerde olmaktadır.

İlçede göçlerin temel sebebi 1940 sonrasında ekonomik amaçlıdır. Ailede kardeş ve çocuk sayısının fazla olması, tarım yapabilecek olanların az olması ve mevcut nüfusu besleyemez olması, temel ihtiyaç maddelerinin zaman içerisinde değişmesi sebebiyle halk geçimini temin etmek için başka iş alanları aramaya koyulmuş, çalışıp geçimin sağlamak için mevsimlik ve geçici göçler başlamıştır. Ekonomik gelir amaçlı olan bu göçler ya ülke içerisinde mevsimlik olarak, ya da yurtdışında geçici göçler olarak iki türde karşımıza çıkmaktadır.

Samandağ'da göçler üzerinde etkili olan bir diğer faktör de eğitimidir. Bu şekilde olan göçler daha çok Antakya, Adana, Mersin ve İstanbul illerine olmaktadır.

Samandağ'da daimi göçler, siyasi sebeplerle dışa olan göçler ve diğer illerden Samandağ'a olan göçler şeklindedir.

İlçede 1915 öncesinde 22 köyde Ermeni yaşıyordu. Bu köylerin sadece 7'si tamamen Ermeni, diğer 15 köy ise farklı mezhepten insanlarla karışık bir yapıya sahipti. 1915 yılında Adana ve çevre illerdeki Ermenilerin tehcire tabi olmaları, bu Hatay'da yaşayan Ermeni halkı kapsamasa da misyonerler ve tahrikçiler tarafından ilçeyi kapsayacağı belirtilerek Ermeni halk huzursuzlaştırılmış ve henüz tehcir kararı gelmeden Osmanlı devletini terk etmişlerdir. Bu dönemde ilçede yaşayan Ermeni nüfusun yaklaşık 7.000 kişi kadar olduğu tahmin edilmektedir (Atlas Dergisi 134, s.110). 1915 yılında kıyıya yaklaşan Fransız gemileri ilçede yaşayan Ermeni halkı Mısır'a götürmüştür. Bu ülkede mülteci kaplarında Samandağ'dan giden yaklaşık 5600 Ermeni dört yıl boyunca kalmışlar. 1921 yılında Hatay çevresinin Fransızların işgal etmiş ve burada sömürge kurmaya çalışmışlardır. Bu dönemde bölgeyi işgal eden Fransız ordusunun büyük bir kısmını Ermeniler oluşturmaktadır. Yörenin Fransızlar tarafından işgal edilmesiyle Mısır'daki kamplarda yaşayan Ermeniler tekrar Samandağ'daki köylerine dönmüşlerdir. Fakat 1915 yılında göç eden Ermenilerin ne kadarının tekrar döndüğü konusunda kesin bilgiler bulunamamaktadır. 1938 yılında

oluşan Hatay Devleti'nin yüzölçümü 4.805 km², nüfus ise Fransız verilerine göre 219 bindir. Bu nüfusun % 39,7'si Sünni Türk, % 28'i Nusayri, % 11'i Ermeni, % 10'u Sünni Arap, % 9'u Ortodoks Rum, % 3'ü Çerkez, Kürt, Arnavut, İsmaili ve Yahudi şeklindedir. Hatay'ın Suriye'den ayrılıp bağımsız bir devlet olmasıyla yapılan milletvekili seçimlerinde 40 vekilden 5'i Ermeni cemaatinden olmuştur. O dönemde Hatay'da Türklerden 22, Alevilerden 9, Ermenilerden 5, Araplardan 2, Ortodoks Rumlardan 2 olmak üzere toplam 40 milletvekili seçilmiştir (Sökmen 1999, s.155). Dolayısıyla Hatay'dan 5 vekilin ermeni olması da Hatay'da yaşayan Ermenilerin az olmadığını göstermektedir.

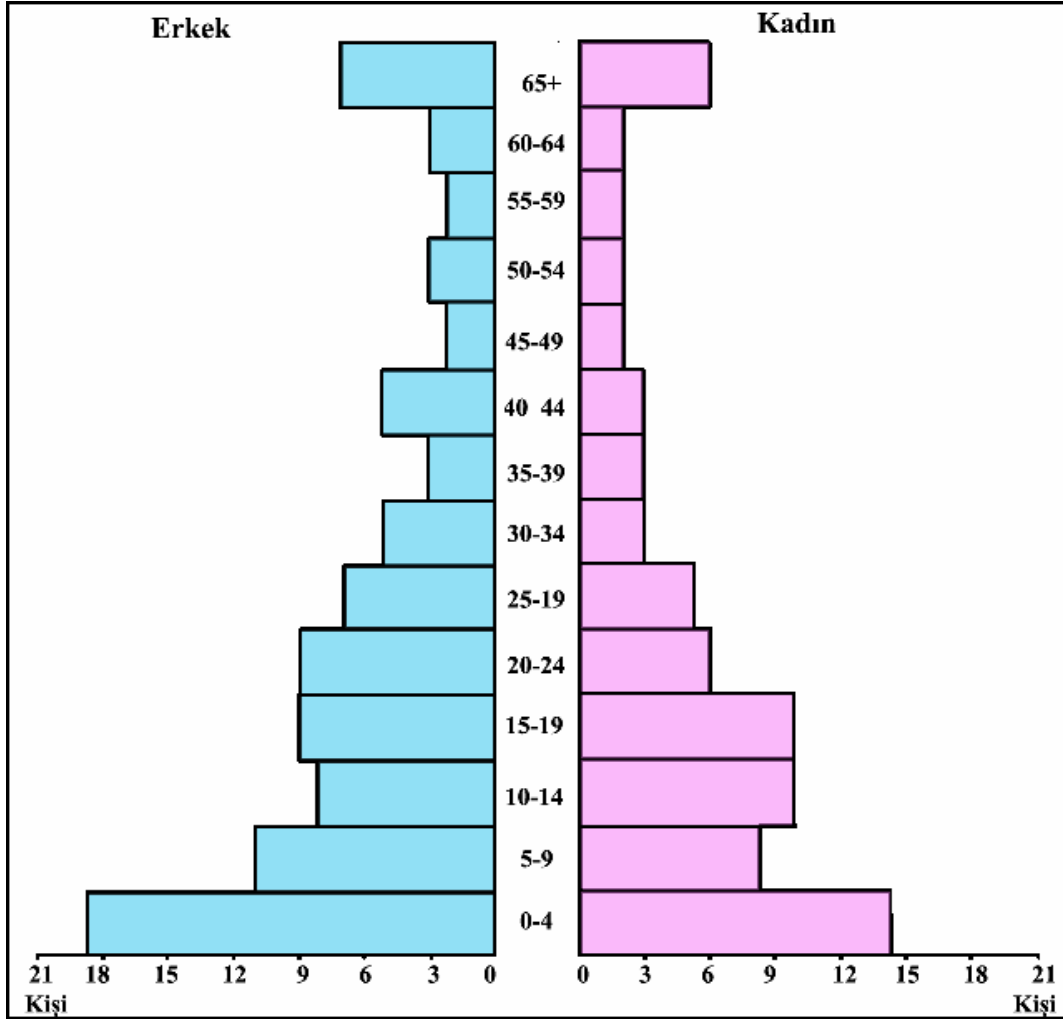
Fransızların işgali neticesinde Samandağ'a dönen Ermeni halk 1939 yılında Hatay'ın Türkiye Cumhuriyeti'ne iltihak etmesiyle tekrar bölgeden gitmek istemiştir. “Yaklaşık 5 bin Ermeni kenti ve ülkeyi terk etmiştir. Türk hükümeti, Hatay'da yaşayan yabancıların istedikleri takdirde gitmeyip, canları, malları, mülkleri konusunda güvence vererek ülke vatandaşı olarak yaşayabileceğini tebliğ etmesine ve hiçbir tehdit olmamasına rağmen, korkularından kendi istekleriyle 5 bini aşkın Ermeni ülke dışına gitmiştir. Türk hükümeti bu yabancıların ülke dışına veya gitmek istedikleri ülkeler konusunda her türlü kolaylığı sağlamıştır.” (<http://www.berrincerrahoglu.com> 23.09.2007) Bu dönemde Ermeniler öncelikle Suriye'ye, Lübnan'a ve bir kısmı ise Fransa'ya göçmüştür. Samandağ'da Ermeni halkın boşalttığı Kapısuyu, Eriklikuyu, Yoğunoluk, Hıdırbey, Batıayaz köylerine çevre il ve ilçelerden daimi göçler yaşanmıştır.

1939'dan sonra Samandağ'a dıştan olan daimi göçler çevre il ve ilçelerden olmuştur. Ermeni cemaatinden oluşan Kapısuyu, Eriklikuyu, Hıdırbey, Batıayaz köyleri tamamen boşaltılmış ve bu köylere İskenderun, Osmaniye, Hassa, Altınözü ve Antakya'nın çeşitli alanlarından getirilen nüfus yerleştirilmiştir. Fakat bu köylere ait topraklar vakıflar idaresinde kalmış ve kiraya verilerek işletilemeye çalışılmıştır.

1940 sonrasında Ermenilerden oluşan Vakıflı köyü ilçeyi terk etmemiş, hükümetin verdiği güvenceye dayanarak köylerinde yaşamaya devam etmişlerdir. Fakat akrabalarının büyük bir kısmının göç etmiş olması daha sonraki yıllarda köyden İstanbul'a, Fransa ve Almanya'ya göçlerin olmasına sebep olmuştur. Vakıflı'da 1940 yılında 239 kişi yaşamaktayken, 1990'da bu 110 kişiye düşmüş, 2000 yılında tekrar yükselme eğilimi göstererek 147 kişiye ulaşmıştır. Son 25 yılda ülkede siyasi olayların dinmesi, hızlı bir demokratikleşme sürecinin yaşanması Avrupa'da ve İstanbul'da

çalışıp emekliye ayrılanların tekrar Vakıflı'ya dönmesiyle köyün nüfusu artmıştır. İstanbul'a göçenlerin göç sebebinde eğitim etkili olmuştur. Günümüzde İstanbul'da çeşitli iş kollarında çalışıp emekliye ayrılanlar yaz mevsimlerini köyde geçirmeye çalışmakta ve yazları köyün nüfusu artmaktadır. Ayrıca Emekliye ayrılanların bir kısmı da tamamen köye yerleşmiştir (Şekil 5).

Şekil 5: Vakıflı Köyü Nüfus Piramidi (2007)

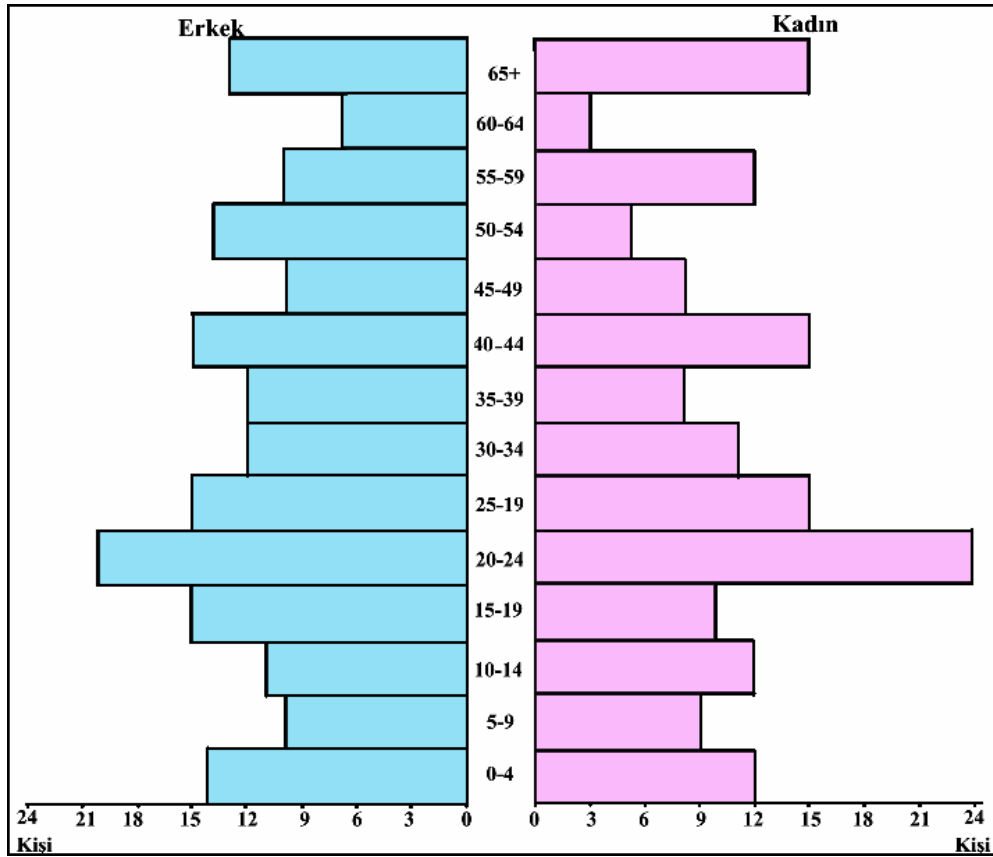
Ekonomik amaçlı olamayan benzer bir göç de Yeşilyazı köyünde yaşanmaktadır. 1968 yılına kadar Nahırlı (Aknehir) köyünün mahallesi durumundayken bu tarihten sonra bağlı olduğu köyden ayrılarak köy olmuştur. 1970 yılında köyün nüfusu 554 iken 1980 yılında 440 düşmüş, 1990 yılında ise 483 yükselmiş ve 2000 yılında ise tekrar azalarak 227 ye düşmüştür. Nüfusun bu şekilde azalmasında köyün sürekli göç vermesi etkili olmuştur. Köyden olan göçlerin hemen hemen tamamı eğitim amaçlı olan göçlerdir.

Asi nehrinin kenarında Kuseyr platosu ile Samandağı arasında yer alan Yeşilyazı köyünün tarım toprağı oldukça sınırlıdır. Topografik yapı nedeniyle köyün tarımsal toprakları

oldukça sınırlıdır. Özellikle köyün tarım topraklarını Asin nehrinin yığınak kısımları ve Samandağı üzerinde yapılan taraçalar oluşturmaktadır. Göçlerin temelinde de tarım toprağının yetersiz olması gelmektedir. Köyden ilçeye veya Antakya'ya olan göçleri, önceleri sadece eğitim görmekle olan bireyler oluşturmaktaydı. Göç edenler aldıkları eğitim sonrasında sahip oldukları iş ve meslekleri yapmak için ülkenin çeşitli yerlerine dağılmak zorunda kalmışlar ve birçoğu ailesini de beraberinde götürmüştür. Bu şekilde olan göçlerin devam etmesi neticesinde köyün nüfusu hızla azalmaya başlamış ve Yeşilyazı'nın 1970 yılında 554 kişi olan nüfusu 2000 yılında 227 ye düşmüştür.

Köyün eğitim seviyesi oldukça yüksektir. Köydeki her haneden bir veya birkaç birey yüksek öğrenim görmüş, devletin belli mevki ve makamlarda çalışmaktadır. Ayrıca aldığı eğitim sonrasında iş kurup ticaretle uğraşan sayısı da oldukça yüksektir. Göç etmeyip köyde yaşamakta olanların yaş yapısı sıra dışı bir şekil göstermektedir (şekil 6).

Şekil 6: Yeşilyazı Köyü Nüfus Piramidi (2007)

Samandağ'da görülen ve bir diğer göç ise yurtdışına olan geçici işgücü göçüdür. İlçeden hem Avrupa hem de Ortadoğu ülkeleri çalışmak için tercih edilen

yerler arasındadır. Fakat yurt dışı işçiliğinde ilk önce Avrupa ülkeleri işçi almaya başlamış ve işçiler öncelikle bu ülkelere giderek çalışmaya başlamışlardır. İlk etapta Almanya, Hollanda'ya giden işçilerin tercihi 1980 sonrasında tamamen yön değiştirmiştir. Ayrıca ilçede yöresel dil olarak Arapça'nın konuşuluyor olması da bu değişiklikteki temel faktörü oluşturmuştur. Samandağ'da yapmış olduğumuz saha anketinde Ortadoğu ülkelerinin ilk tercih olduğu ve çok sayıda işçinin bu ülkelerde çalışmak için gitmiş olduğu tespit edilmiştir (Tablo: 4).

Sahada 1981 yılında köy hizmetleri tarafından yapılan etüde göre yurtdışında çalışan kişi sayısı 1365 kişidir (Köy hizmetleri, 1981). O yıllarda Suudi Arabistan'da 706 kişi, Libya'da ise 65 kişi çalışıyordu. Bunun dışında Avrupa'da özellikle Almanya'da 592, Hollanda'da 2 kişi çalışıyordu (Tablo: 4).

2006-2007 yaz mevsiminde saha anketlerine göre 6.327 kişi köylerden, yaklaşık 3000 kişide ilçe merkezinden çalışmak için yurtdışına işçi olarak gitmiştir. İşçilerin ilk tercihi olan Suudi Arabistan'a 4.196 kişi gitmiştir. Bunu 905 kişi ile Katar, 475 kişi ile Kuveyt, 305 kişi ile İsrail, 120 kişi ile Dubai, 120 kişi ile Sudan, 53 kişi ile Kıbrıs takip etmektedir. Avrupa ülkelerinden Almanya'ya 439, Romanya'ya 100, Fransa'ya 45, Hollanda'ya 44 kişi çalışmak için gitmiştir (Tablo: 5). Türk inşaat şirketlerinin 2000 yılı sonrasında Orta Doğu ülkelerinde iş yapmaya başlamasıyla birlikte işçi teminini de Türkiye'den karşılama yoluna gitmişlerdir. Türk müteahhitlerin işlerinde çalışanların çoğu Türkiye'den giden işçilerdir

Samandağ'da yurtdışına işçi gönderen köylerin başlıca özellikleri bir noktada birleşmektedir. İlçenin toplam 43 köyü içerisinde yurtdışına yoğun olarak işçi gönderen 24 köyde anadil olarak Arapça konuşulmakta, çalışmaya gitmek için de Arapça konuşulan ülkeler tercih edilmektedir. Yapılan anket çalışmasında ilçeden giden işçiler yurtdışında çeşitli iş kollarında çalışmakta oldukları, işçilerin bazıları ise bir süre sonra bu ülkelerde kendi işyerini kurdukları ifade edilmiştir. Bazı köylerden çok sayıda işçi yurtdışına çalışmaya giderken bazı köylerden de yurtdışına gidişin olmadığı dikkati çekmektedir. İşçi göndermeyen köylerin genel karakteri bu köylerde yaşayanların Arapça bilmemesidir. Dolayısıyla insanlarda yeterli özgüven oluşmamıştır.

Tablo 4: Samandağ İlçesinden Yurtdışına ve Yurt İçine Olan Göçler (1981)

Köyler/gidilen Ülkeler	Yurtdışı				Yurtiçi		
	Arabistan	Almanya	Libya	Hollanda	Mersin	Reyhanlı	Adana
Mızraklı	150	-	-	-	-	-	300
Uzunbağ	80	-	-	-	-	-	300
Büyükoba	-	2	-	-	-	-	-
Seldiren	-	-	-	-	-	-	50
Teknepinar	20	-	-	-	-	40	-
Mağaracık	100	-	-	-	20	-	-
Nahırlı	-	-	65	-	700	-	-
Değirmenbaşı	-	100	-	-	-	-	300
Akınyolu	20	-	-	-	400	-	-
Karaçay	50	-	-	-	600	-	-
Büyükçat	-	25	-	-	100	-	-
Tavuklu	40	-	-	-	-	-	-
Tavla	60	-	-	-	100	-	-
Hancağız	-	10	-	-	-	-	-
Koyunoğlu	-	80	-	-	-	-	500
Kuşalan	25	-	-	-	350	-	-
Yaylıca	-	40	-	-	-	-	500
Tomruksuyu	50	-	-	-	-	-	300
Özengili	3	-	-	-	-	-	60
Çanakoluk	-	10	-	-	300	-	-
Çubuklu	-	10	-	-	50	-	-
Hüseyinli	-	15	-	-	-	-	-
Çökek	-	-	-	2	250	-	-
Eriklikuyu	-	3	-	-	-	-	-
Yoğunoluk	-	15	-	-	150	-	-
Vakıflı	-	10	-	-	6	-	-
Kapısuyu	-	10	-	-	-	-	100
Hıdırbey	5	-	-	-	70	-	-
Meydan	-	50	-	-	600	-	-
Tekebaşı	-	200	-	-	-	-	2.000
Gözene	-	2	-	-	-	-	40
Çöğürlü	3	-	-	-	200	-	-
Yeşilyazı	-	10	-	-	100	-	-
Sutaşı	100	-	-	-	1.500	-	-
Toplam	706	592	65	2	5.496	40	4.450

Kaynak: 1981 Köy Envanter Etüdü Anketi

Ortadoğu ülkelerine çalışmaya giden işçiler genellikle bireysel olarak gitmekte ailelerini beraberinde götürmemektedirler. Oysa Avrupa ülkelerine giden (Almanya, Hollanda, Fransa) işçiler ilk önce tek olarak çalışmaya gitmekte, bir süre sonra ailelerini de götürmektedir. Çünkü Avrupa’da işçiye tanınan haklar özellikle Ortadoğu ülkelerine göre çok daha farklıdır. Avrupa ülkelerinde işçi haklarını savunan kurumlar bulunmakta ve işçilerin işveren tarafından aşırı çalıştırılıp az ücret verilmesi gibi engelleri ortadan

kaldırmakta, iş güvencesi vermektedir. Ortadoğu ülkelerinde ise herhangi bir sağlık güvencesi olmadığı gibi iş güvencesi dahi bulunmamaktadır. Avrupa'ya yapılan işçi göçlerinin tamamına yakını kesin göç halini almıştır ve burada çalışanların % 95'i bir süre sonra ailelerini de çalıştığı ülkeye götürmüştür.

Tablo 5: Samandağ İlçesinden Yurtdışına ve Yurt İçine Olan Göçler (2007)

	S.Arabistan	Almanya	Romanya	Fransa	Hollanda	Sudan	İsrail	Kuveyt	Katar	Dubai	Kıbrıs	Yurtdışı Toplam	Yurtiçi
Aknehir	600	20	-	10	20	40	-	40	70	-	-	800	-
Ataköy	30	-	-	-	-	5	-	-	8	-	11	30	-
Avcılar	50	10	-	10	-	-	-	-	-	-	-	70	50
Batıyaz	-	45	-	-	-	-	-	-	-	-	-	45	-
Büyükçat	100	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	100	-
Büyükoba	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	30
Ceylandere	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Çamlıyayla	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Çanakoluk	25	10	-	-	-	-	5	5	-	-	-	45	-
Çınarlı	100	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	100	-
Çöğürlü	100	15	-	-	-	-	50	-	-	-	35	200	50
Çökek	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	3	-
Çubukçu	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	5	10
Değirmenbaşı	400	60	-	-	-	-	-	-	40	-	-	500	-
Eriklikuyu	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	100
Fıdanlı	30	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	30	-
Gözene	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	25	300
Hancağz	130	20	-	10	10	-	-	-	-	-	-	170	100
Hıdırbey	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	-
Huzurlu	30	-	-	-	-	-	20	-	5	-	-	55	200
Hüseyinli	-	10	-	5	-	-	-	-	-	-	-	15	80
Kapısuu	-	6	-	-	4	-	-	-	-	-	-	10	-
Karaçay	800	100	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Koyunoğlu	70	10	-	-	-	-	-	10	10	-	-	100	60
Kuşalanı	300	-	-	-	-	30	-	50	20	-	-	400	-
Mağaracık	800	50	100	-	-	-	50	-	-	-	-	1.000	40
Meydan	100	-	-	-	-	-	50	-	150	-	-	300	300
Mızraklı	100	15	-	-	-	40	-	-	45	-	-	200	-
Özbekli	50	-	-	10	-	-	-	-	-	-	5	65	-
Özengili	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Seldiren	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sutaşı	300	30	-	-	-	-	50	20	80	20	-	500	750
Tavla	200	-	-	-	-	-	20	50	10	-	-	280	500
Tekebaşı	500	50	-	-	-	-	50	300	500	100	-	1.500	1.000
Tomruksuyu	80	-	-	-	-	10	10	-	-	-	-	100	100
Vakıflı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Yaylıca	40	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	50	250
Yeniçağ	200	50	-	-	10	-	-	-	-	-	-	260	200
Yeniköy	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Yeşilköy	270	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Yeşilyazı	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	-
Yoğunluk	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Toplam	4.376	419	100	45	44	120	305	475	930	120	53	6.987	4.120

Kaynak: 2006-2007 Arazi Anketi

Ortadoğu ülkelerine gidenlerin hemen hemen tamamı ailelerini de beraber götürmediğinden tek başına olmaktadır. Bu durum aile bireyleri arasında kopukluğa yol

açmakta, baba ile çocuk, koca ile eş arasında çeşitli problemler ortaya çıkmaktadır. Çocukların ileriki yaşlarında ortaya çıkan problemler gerek eğitim eksikliği, gerek kötü arkadaş ve gerekse psikolojik sıkıntılar şeklinde belirlemektedir.

Avrupa’da çalışanlar her ne kadar ailelerini de beraberinde götürmüş olsalar da gidilen ülkedeki kültür farkı, eğitim durumu vb. problemler doğmakta, çocukların belli yaş üzerine gelmeleri neticesinde kendi kültüründen farklı bir şekilde büyümeleri aileler tarafından kabul görmemektedir. Sadece bu sebeplerden dolayı çalışmak için gittiği ülkelerden dönüp gelen aileler de bulunmaktadır.

Yurtdışına çalışmak için giden işçiler genellikle okuryazar ve en az bir ilkokul bitirmiş kişilerden oluşmaktadır. Bu işçiler genellikle iş gücü olarak en verimli, en aktif çağ olarak da nitelenebilecek olan 20–40 yaş arasındaki bireylerden oluşmaktadır. Bu yaşta yurt dışında çalışanların oranı yaklaşık % 95’tir. Ayrıca bu yaş grubu, nüfus açısından da üretkendir.

1975-1980’lerde yurtdışına gidenler genellikle ilkokul veya daha üst seviyede (ortaokul) eğitimi almışlardır. İlk gidenlerin tamamı kalifiye, yani bir mesleği olup elinden iş gelenlerden oluşmaktadır. Fakat yurtdışında bunların çoğu kendi meslekleri dışında çalışmaktadır.

Yurtdışından dönen işçiler döndüklerinde elde ettikleri gelirleri mesken edinmek ve bir iş yeri açmak için kullanmışlardır. Yurtdışında çalışan işçilerin gönderdikleri paralarla baba veya kardeşleri ev almakta veya yaptırmakta, tarımla uğraşıyorsa tarım aletlerini yenilemekte, traktör vb. araçlar almakta yahut işyeri açmaktadırlar. Kesin dönüş yaptıklarında ise kendi geçimini sağlayacak bir iş kurmaktadırlar (Bu konuda bir örnek çalışma için bakınız Mutluer 1996).

Samandağ’da görülen bir diğer göçü mevsimlik göçler oluşturmaktadır. Bu ilçenin hemen hemen bütün köylerinde görülmektedir. Gerek teknolojik değişiklikler, gerek kırsal ile kent arasındaki ekonomik farklılaşmalar bu göçün devamını sağlamaktadır. Samandağ’da nüfusun hızlı büyümesi, mevcut tarımsal yapının fazla iş gücü gerektirmemesi, daha rahat ve huzurlu bir yaşam isteği mevsimlik iş gücü göçünün olmasında etkili olmaktadır. Dolayısıyla çalışma çağındaki nüfus ya kendi tarlasındaki işini bitirdikten sonra veya bu işleri yapabilecek aileden iki-üç kişinin geride bırakılmasıyla çeşitli illere çalışmak için gitmektedir. Ayrıca ilçenin dini ve etnik yapısındaki farklılıklar nedeniyle daimi göçleri sınırlandırılmasıyla nüfus bu tür geçici göçlere yönelmektedir.

İlçede 1960'lı yıllardan beri devam etmekte olan mevsimlik işgücü göçü önceleri pamuk çapalama ve toplama, tütün işleri, özellikle potakal, altıntop, mandalina, limon, şeftali gibi meyvelerin ağaçlarından toplanması, buğday ve şekerpancarı gibi tarım işleri yapılmaktaydı. Ülkenin sosyo-ekonomik yapısının ve teknolojik gelişmelerin de etkisiyle bitkisel üretimde ve ihracatta görülen artışlar işgücü göçünün niteliğini de değiştirmiş, incelik isteyen işler artmıştır (Şen, 1984, s. 4-5). Teknolojik gelişmelerin neticesinde pamuk ve narenciye bahçelerinin sulanması, toprağın çapalanması, pamuğun toplanması makinelerle yapılmaya başlamıştır. Dolayısıyla ilçeden çalışmak için mevsimlik olarak gidenler daha az güç gerektiren ve önceki işler gibi yorucu olmayan işlerde çalışmaya başlamışlardır. Bu işlerin başında sebze-meyve paketlemek ve seracılık gelmektedir. Paketleme işlerinde çalışanlar genellikle bayan, yükleme boşaltma ilerinde çalışanlar ise erkektir. İşgücü göçü sadece tarımda değil aynı zamanda tarım dışı sektörlerde de olmakta, bu da nitelikli ve niteliksiz olarak kendi içerisinde ayrılmaktadır. İnşaat işçiliği, amelelik, seyyar satıcılık gibi basit işler niteliksiz-vasıfsız işlerdir. Bunun dışında inşaat, yapı ustalığı, sıvacılık, boyacılık, kalıpcılık, tesisatçılık, elektrikçilik v.b. işler vasıflı, ustalık ve uzmanlık gerektiren işlerdir. (Şen, 1984, s.5).

Göçler genellikle işlerin daha az olduğu kış mevsiminde olmakta, bazı dönemlerde de mevsime bakılmaksızın yaz, kış gibi çeşitli dönemlerde olabilmektedir. Çalışılan firmada ürünün bitmesi, ihracata giden araçların çeşitli sebeplerle gecikmeleri veya ihracat için yapılmış olan ikili anlaşmaların feshedilmesi, sezonun sona ermesi gibi nedenlerle işçiler tekrar ilçeye dönüşmektedir. Kış ve bahar mevsiminde Antalya-Mersin ve Antakya'da seraların bakımında, sera ürünlerinin paketlenmesi ve depolanmasında çalışmak üzere tercih edilmektedir. Genellikle sonbahar mevsimi Samandağ'da geçirilmektedir.

Köy hizmetlerinin 1981'de yılında Köy Envanter Etüdü anketine göre 4.450 kişi mevsimlik olarak çalışmak için diğer illere gitmiştir. En çok gidilen iller Adana ve Mersin'dir (Köy karneleri; 1981). 1980'li yıllarda çalışmaya gidenler pamuk çapalamak ve pamuk toplamak için gitmekteydiler. Fakat günümüzde bu durum değişmiş, daha az yorucu olan ve incelik isteyen işlerde çalışılmaya başlanmıştır. Genellikle ihracata gidecek olan meyve ve sebzelerin paketlenmesinde çalışan işçiler Antalya, Mersin, Bursa, Adana illeri ile Antakya şehrine gitmektedir.

Samandağ'ın köylerinde 2006 ve 2007 yıllarında yapmış olduğumuz saha anketinde yaklaşık beş bin, şehirden ise dört bin kişinin çeşitli illerine çalışmaya gittiği

tespit edilmiştir. Bazı yıllarda sadece köylerden çalışmak için gidenlerin 7–8 bin kişi kadar olduğu anketler sonucunda anlaşılmaktadır.

İlçeden mevsimlik olarak çalışmak için giden işçiler gidecekleri yerlere kendileri karar verememekte, buna her 40–50 işçiden sorumlu “elci” adı verilen ve işveren ile işçiler arasında koordinasyonu sağlayan kimseler karar vermektedir. İşçilerin gidip gelmesi, iş bölümü ve hiyerarşi, oralarda barınmaları, işyerindeki davranışları ile diğer haklarını “elciler” sağlamaktadır. Bu kişiler iş sezonu boyunca diğer işçiler gibi çalışmaz, fakat işin aksamamasını, devam etmesini sağlarlar.

Köyde oturup günübirlik olarak Antakya veya daha yakın çevreye çalışmaya gidenler de vardır. Bunlar çalışmak için daha çok Antakya ve diğer yakın ilçeleri tercih etmektedir. Günlük gidiş geliş yapanların bir kısmının kendi işyerleri vardır. Bir kısmı resmi kurumlarda, bir kısmı ise özel sektörde çalışmaktadır. Vasıfsız işçiler veya bir mesleği olup da herhangi bir işyerine bağlı olarak çalışmayan inşaat işçisi, duvarcı, kalıpcı, su tesisatçısı, fayansçı gibi ustalıkları olanlar da vardır. Bunlar da günü birlik olarak Antakya’ya gitmekte, işçi meydanında beklemekte, akşamları tekrar kendi köyüne dönmektedir. Hüseyinli köyü’nün geçimi birinci dereceden bu şekilde işçiliğe bağlıdır. Daha çok inşaat işlerinde çalışan köylüler, köyün Antakya’ya yakın olmasından ve ulaşım imkânlarının fazla olmasından faydalanmakta, elektrikçi, sıvacı, kalıpcı, demirci gibi mesleği olanlar ve ticaretle uğraşanlar olmak üzere her gün ortalama 50–60 kişi çalışmak için Antakya’ya gitmektedir.

Bazı köylerde ise yapmakta oldukları beton ve inşaat gibi işlerde uzmanlaşma, özellikle inşaat işlerinde dikkati çekmektedir. Bu uzmanlaşmaya bağlı olarak gruplar halinde çalışılmakta, ihaleler sonucunda alınan işler yapılmaktadır. Gözene Köyü’nde, beton dökme işinde 180 kişi çalışmakta, işleri bittiğinde ise köylerine dönmektedirler. Çoğunlukla grup halinde çalışılır. Örneğin bu gruplar 10–15 kişi kadardır, iş makinesi olarak traktör, beton harcı karma makinesi, motorlu vinç, kamyon veya minibüs araçlara sahiptir.

Bazı köylerden de çalışmak için şehirlere giden aile reisleri önceleri belirli dönemler için köylerine dönmekteydi. Fakat daha sonraki yıllarda kendisine daha rahat ve sabit gelirli bir iş bulduğunda ailesini de çalıştığı şehre götürmeyi tercih etmektedir. Bu hem kendi hayatının daha düzenli hale gelmesini, hem de çocuklarının eğitim durumları açısından daha kapsamlı bir okula devam etmelerini sağlamaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi bu şekilde olan göçler Samandağ’da yaygın değildir.

Çalışmak için yurtiçine giden işçiler ile mevsimlik olarak ya da daha uzun süreli çalışmak için başka şehirlere gidenler, köylerin sosyoekonomik yapısı üzerinde etkili olmuşlardır. Bu etkiler olumlu ve olumsuz olarak ikiye ayrılabilir.

Köy dışından elde edilen gelirler, köydeki ailelerin daha rahat bir hayat sürmesini temin etmiştir. Renkli televizyon, video, fotoğraf makineleri, buzdolabı gibi ev aletleri ilk defa yurtdışında çalışan işçi ailelerinde kullanılmaya başlanmıştır. Ailesinin ekonomik aktivitesine göre traktör, tarım aletleri, otomobil gibi araçların köye girmesi veya yaygınlaşması da yine bu ailelerin aracılığıyla olmuştur.

Ayrıca oturulan evlerde yenilikler gözlenmiş, geleneksel yapı tarzı değişmeye başlamış, taş evlerin yerini tuğladan iki, üç katlı evler almıştır (Foto: 1). Yurt dışında çalışanların büyük bir kısmı Antakya veya Samandağ ilçe merkezinde ikinci bir ya da Antakya'da sürekli kira getirisi olabilecek işyerleri almışlardır.

Foto 1: Yurt dışına çalışmaya giden işçiler Hancağız köyünde olduğu gibi ilk önce evlerini onarmakta veya yenisini inşa ettirmektedir.

İşçi göçlerinin gerek köylerde gerekse aile bireyleri üzerinde yaptığı olumsuz etkiler de mevcuttur. Komşusunun veya akrabasının yurtdışında çalışması sonucunda kısa sürede sosyal ve ekonomik yaşantısının değiştiğini görenler göç etmeye çalışmakta, oğlunu-kardeşini yurt dışına götürmek/göndermek istemektedir. Göçlerde en büyük tehlike ise çalışmaya gidenlerin bağ ve bahçelerinin bir süre sonra tarımsal üretim

açısından artık işlenmez olması, daha kolay para kazanma yolları bulunduğu için yavaş yavaş bitkisel üretimden vazgeçilmesi şeklinde olmaktadır.

Sonuç olarak Samandağ'dan daimi ve geçici dış göçlerin olduğu gibi mevsimlik göçler de olmaktadır. Daimi dış göçlerden en önemlisini Ermenilerin Samandağ'dan olan göçleri oluşturmaktadır. İlçede en etkili olan göçlerin başında birkaç yıl olan göçler ve birkaç aydan oluşan mevsimlik göçler gelmektedir. Özellikle bu göçler ilçenin ekonomisinde oldukça etkili olmakta, birçok köyün geçimi yurtdışından gelen dövizlerle sağlanmaktadır. Geçici süreyle olan göçler genellikle Orta Doğu ülkelerine olmakta, bu ülkeler içerisinde özellikle Suudi Arabistan en fazla gidilen ülke olmaktadır. Yurt içinde gerçekleşen ve birkaç aydan oluşan mevsimlik göçler ise mevsime ve işin niteliğine göre değişmekte, en fazla göç Antalya ve Mersin'e olmaktadır. Bunların sonucunda gerçekleşen yatırımlar bina yapımına olmakta, daha sonra işyeri ve gelir getirecek yatırımlara yönelmektedir. Günümüzde ilçe nüfusunun yaklaşık % 10'u yurtdışına, % 10'u da yurt içinde çeşitli illere çalışmak için göçmüştür.

2.2. Kır Nüfusu

2.2.1. Kır nüfusunun Gelişimi

Samandağ kır nüfusu nüfus verilerinin temin edilmeye başlandığı dönemden günümüze doğru son beş asırda önemli değişikliklere uğramış. 16. yy da Samandağ, Halep sancağında Antakya kazasına bağlı bir nahiye konumundadır. Nüfus miktarını günümüzle karşılaştırdığımızda nüfusun çok düşük olduğu görülmektedir. Çünkü bu dönemde etkili olan savaşlar, göçler, salgın hastalıklar, aşiretlerin ve cemaatlerin iskânı ve yer değiştirmesi gibi nedenlerle nüfus miktarı sürekli değişmiştir.

Osmanlı devleti döneminde de var olan bir yerleşmenin Cumhuriyet öncesi nüfusunu tespit etmede Başbakanlık Osmanlı Arşivlerinde bulunan belgelerden faydalanılmaktadır. Bu belgelerde yer alan avarız ve diğer vergilerin hesap ve tahsilinde kullanılan hane sayıları ve bu hanelerden tahminle yaklaşık nüfus ortaya çıkarılmaktadır. Bu şekilde bir tespitin ne kadar sağlıklı olacağı şüphesiz üzerinde düşünülmesi gereken bir konudur. Çünkü hane sayısının kaç olması gerektiği konusunda devam eden ihtilaf ve kabul edilen bir takım rakamlara rağmen bunların bölgelere göre ayrılık arz ettiği ve edeceği göz ardı edilmemesi gereken bir gerçektir. Özellikle Antakya yöresi sosyal yapısı itibarıyla farklıdır. Bölgede vergiden muaf çok

sayıda askeri ve diğer zümre ile seyyid vb niteliklere sahip kişiler bulunmakta; dolayısıyla nüfusun tespiti zorlaşmaktadır (Kara 2005, s.1).

Antakya kazası Osmanlı Devleti için her zaman ön planda yer tutmuştur. Antakya'nın önemli ticaret yolları üzerinde bulunması, limanları vasıtasıyla batılı devletlerle ilişkilerin kontrol edilmesi ve hac yolları üzerinde olması bu önemi gün geçtikçe daha fazla arttırmıştır. Antakya bulunduğu konum itibariyle Halep'e giden en kısa ve güvenli yol olduğu için tüccarlar tarafından da tercih edilen bir güzergâh olmuştur. Bunlara bağlı olarak Antakya devamlı gelişmiş ve bu zenginlik kazaya da yansımıştır.

Nüfusun vergi defterlerine bağlı olarak hesaplanması nedeniyle nüfusunu hesaplarken dikkate alınması gereken hususlar vardır. Askerî zümre dışında yaptıkları hizmet karşılığı vergi muafiyetleri olan camii ve mescit görevlileri, medrese ve mektep görevlileri, türbe ve zaviyelerdeki görevliler, vakıf ve imaretlerdeki görevliler, “*Seyyid*”ler zümresi gibi görev ve vasıfları olanlar vergilerden muaftır. Bu zümreleri tespit edebilmek için de kesin veriler bulunmamaktadır. Dolayısıyla ortaya konulacak nüfus ve rakamlar asla gerçek nitelik taşıyamayacak ve yaklaşık tahmini değerleri göstermeden ileri gitmeyecektir (KARA, 2005, s.8).

Samandağ (Süveyde) nüfusu ile ilgili ilk verilere Çakar'ın 16. yy da Halep Sancağı adlı çalışmasında ulaşabilmekteyiz. Bu çalışmada Çakar 1526, 1536 ve 1550 yıllarına ait köyleri ve bu köylere ait hane sayılarını vermektedir.

1526 yılında Süveyde ve köylerinde 1262 Müslim, 760 kişi gayri Müslim nüfus bulunmaktadır. Günümüzde köy olan Yoğunoluk ve Mağaracık bu dönemde birer mezra niteliğindedir. 1526 yılında ismi geçen (kayıtlarda olan) köylerin bire kısmı günümüze kadar ulaşamamış, bir kısmı da hala varlığı devam ettirmektedir.

1526 yılında Samandağ ilçesinin merkez mahallesi olan Zeytuniye Mahallesi en fazla nüfusa sahiptir. Süveyde'de 136 kişi, Hacıhabibli'de (Hıdırbey) 145 kişi, Samandağ ile Mağaracık arasında yer alan ve günümüzde Samandağ'ın mahallelerinden biri olan Cüdeyde (Çiğdede) köyünde ise 67 kişi bulunmaktadır. 16. yy da Samandağ ilçesi sınırları içerisinde tespit edemediğimiz köyler olan Aynü'd-Deyr 12, Baldırı ince 62, Cerrariye 337, Kilisecik 174, Feysa 107, Mağaryun 150 kişi nüfusa sahiptir (Tablo: 6).

1536 yılında Samandağ nüfusu 1518 Müslim ve 841 gayri Müslim olmak üzere toplam 2.359 kişi, 1550 de ise 3.591 kişi olan nüfusun 2166'sı Müslim, 1425'i de

gayri Müslimdir. Köy nüfusları tabloda da görüldüğü gibi sürekli bir artma eğilimi göstermemekte, dönemin siyasi ve sosyal olaylarına bağlı olarak bazı dönemlerde artarken bazı dönemlerde de azalmaktadır.

Tablo 6: Onaltıncı. YY.'da Samandağ (Süveyde) Nahiyesine Bağlı Köylerde Nüfus Dağılışı

Köyler	1526		1536		1550	
	Müslim	G. Müslim	Müslim	G. Müslim	Müslim	G. Müslim
Nefs-i Süveyde (Samandağ)	136	---	173	---	165	---
Aynü'd-Deyr	12	---	19	---	22	---
Baldırı İnce	62	---	85	---	131	---
Cerrariye	---	337	---	286	19	469
Cüdeyde (Çiğdede)	67	---	132	---	145	---
Hacı Habibli (Eriklikuyu)	98	49	99	37	150	252
Kisecik (Kesecik)	---	174	---	33	252	---
Feysa	107	---	200	---	172	---
Mağaryun (Kuşalanı)	150	---	234	---	307	---
Mişrakiye (Mızraklı)	111	93	104	283	116	371
Sürütme	---	96	---	139	---	237
Zeytuniye	473	84	472	63	490	96
Mağaracık	Mz		Mz		24	---
Yoğunoluk	Mz		Mz		173	---
Toplam	1.216	833	1.518	841	2.166	1.425

Kaynak: Çakar 2003, s. 341'den değiştirilerek

Antakya kazasının idari taksimatında sık sık yapılan değişikliklerle kazanın ve bağlı nahiyelemlerin sınırları değışmiştir. Süveyde nahiyesinin idari sınırında yapılan değışiklikler (Şekil 2-3) nedeniyle bağlı köylerin sayılarında ve dolayısıyla nüfus miktarında değışiklikler olmaktadır. 16. yy'da 13 olan köy sayısı 17. yy'da idari değışiklikler nedeniyle 38'e çıkmış, bir sonraki yüzyılda da köy sayısı tekrar azalmıştır (Çakar 2006, s.121). 16 ve 17. yüzyıllarda nüfus sürekli hareketli bir özellik göstermekte, Akdeniz havzası iç isyanlar, toprakların hızlı el değıştirmesi nedeniyle sürekli meskûn bir nüfusa sahip olamamaktadır. Bu dönemde Osmanlı Devlerinde uzun savaşlar sebebiyle meydana gelen iktisadi buhranlar, buna bağlı olarak vergilerin arttırılması, yeni vergilerin ihdası, iç karışıklıklar, devletin yeni gelir elde etmek için harap ve boş alanları ziraata açması gibi nedenlerden dolayı nüfus sürekli hareketli olmuştur. Ayrıca yeni fethedilen yerlere nüfus akınının olması, cezalandırmak amacıyla aşiretlere yapılan sürgünler, güneyde asi Arap kabilelerine karşı bir set oluşturmaları için sürgünlerin olması ve zorla yerleştirilmeye çalışılması nüfusun bir yerde sürekli sabit olmadığını, hareketli bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir (Halaçoğlu 1991, s.28–124). Dolayısıyla nüfusun hareketliliği sadece Süveyde için değil, devletin sınırları içerisine yeni katılan bütün yerleşmeler için geçerlidir. Benzer tespitleri Çakar'da yapmıştır. (Çakar 2006 ve ayrıca bkz tablo: 5)

17–18. yy'da Yörük, Türkmen ve Ekrad taifelerinden Antakya kazasına yerleştirilen birçok cemaat olmuştur. Bunlar Serakdanlı (Serakdanlu), Dırsımlı (Dırsımlı), İlbeğli (İlbeğli), Okçular, Selekanlı (Selefkanlu), Bozlar (Bozlu), Çerikanlı (Çerikanlu), Gutbetler (Gurbetlu), Gündüz (Gündüzlü) Hacışamanlı, Kılıboz, Tokuzlu aşiretleri ve Abdi cemaatidir. Bunlar içerisinde sadece Abdi cemaatinin Süveyde'ye yerleştirildiği kesin olarak ifade edilmektedir. Diğer aşiretlerin Antakya'ya yerleştirildiği fakat hangi nahiye ve köye yerleştirildiği belli değildir (Türkay 1979).

Samandağ'da 17. yy'da 107 gayri Müslim çiftçi, 590 Müslim reaya, 1 seyyid, 6 imam olmak üzere toplam 704 hane bulunmaktadır. Bu hanelerde yaşayan nüfus yaklaşık olarak 3.936 kişidir. Bu tarihte Zeytuniye'nin en fazla nüfusa sahip yerleşme olduğu görülür. İki farklı dinden oluşan Zeytuniye'de 126 gayri Müslim reaya ve 486 Müslüman reaya olmak üzere toplam 612 reayadır (Tablo: 7).

Antakya'ya ait I. numaralı şer'iyye sicil defterinde, 1709 senesinde Süveyde'de Hane-i Avarız 41,5'tur. Bir avarız hanesi 15 normal haneden oluşmaktadır. Antakya, Afyon, Manisa şehirlerinde yaşayan ailelerin Sosyo Ekonomik Yapısı üzerine çalışma yapan Özdemir (1995, s.228) çalışmasında hane büyüklüğünü Antakya için 6 kişiden ibaret saymaktadır. Göyünç (1970) "Hane Deyimi Hakkında" adlı çalışmasında Osmanlı devletinde çeşitli dönemlerde yapılmış olan nüfus sayımlarından hareketle çeşitli yerleşmelerde hane sayılarının 3–5,5 kişiden oluştuğunu belirtirse de Antakya için Özdemir'in esas aldığı 6 sayısı yöreyi yansıtmaması nedeniyle daha gerçekçidir. Bundan hareketle Süveyde 623 hane ve 3.738 kişiden oluşmaktadır (Kara 2005, s.8).

1736'da Süveyde nahiyesi 20 köy ve toplam 51 avarız hanesinden oluşmaktadır (Özdemir 1999, s. 816) . Bu değerler 765 normal haneye ve 4.590 kişilik nüfusa karşılık gelmektedir.

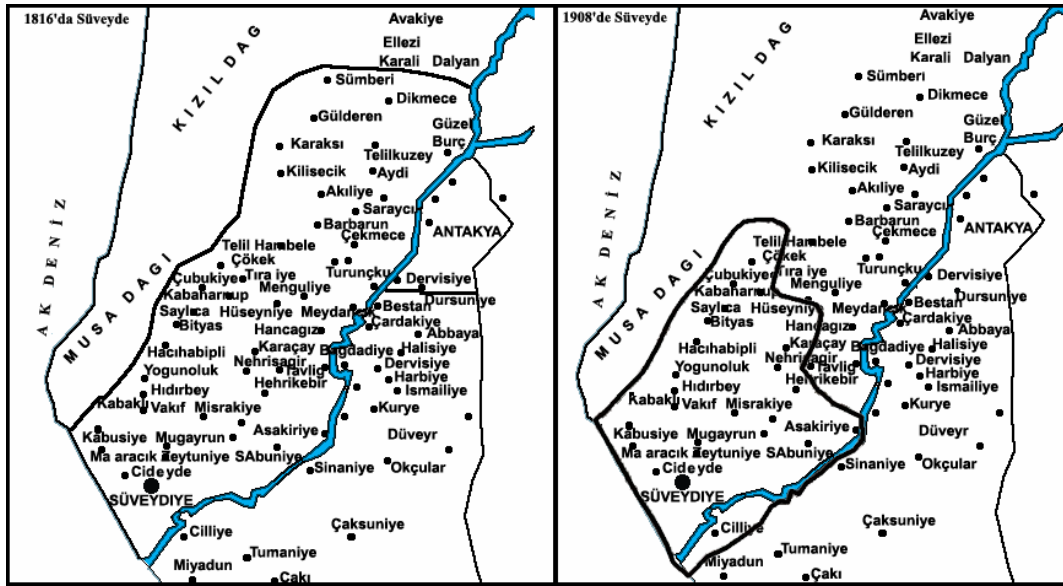
1806 yılında ise Süveyde'nin 17 köyünde (18,5 avarız hanesi) 278 hane ve 1668 kişi bulunmaktadır (Özdemir 1999, s. 816). Nahiye nüfusunun 70 yıllık bir süre içerisinde 4.617 kişiden 1.665 kişiye düşmesi, muhtemelen nahiye'nin idari sınırında meydana gelen değişikliklerden kaynaklanmaktadır (Şekil 7). Köy sayılarındaki değişimler ve nüfus oranındaki düşme, vergi amacıyla yapılan hane sayımlarından nüfus tespitinin yapılması gerçeği yansıtmaktan uzak olacaktır.

Tablo 7: Süveyde'nin 1678'de Mevcut Köyleri ve Etnik Yapıya Göre Nüfusları

Köyler	Zımmi Reaya	Müslim reaya	İmam	Toplam
Ağabeydiye-i Mezra-i Kavvasiye	---	198	--	198
Ak Bayır	---	---	---	Harap
Alâeddinli Maa Mezrea-i Bahçecik	---	90	---	90
Avcılar	---	30	---	30
Barbarun	---	192	---	192
Cağini	---	60	---	60
Cerrariye	---	30	---	30
Cüdeyde	---	54	---	54
Değ-ri S'dan	---	30	---	30
Dikmece	---	30	---	30
Dişerce	---	72	---	72
Feysa-Mağarcık	---	90	---	90
Güzelburç Maaçiftlik	---	60	---	60
Hacı Cübeylü	---	90	---	90
Hüseyinli	---	144	---	144
Kabusiye	---	---	---	Harap
Karamanlı	---	---	---	Harap
Karkasiye	---	210	6	216
Kilisecik	---	198	6	204
Makaberun	---	108	---	108
Mefkad-ı Harbi	---	12	---	12
Menkuliye	---	72	---	72
Mısrakiye	---	72	---	72
Orhanlı	---	---	---	Harap
Saraycık	---	90	---	96
Saylıca	---	186	---	186
Selderan	---	228	---	228
Sultaniye	---	---	---	Harap
Sürütme	60	---	---	60
Süveydiye	---	204	6	210
Tatkuyucuğu	---	---	---	Harap
Tüleyli Çiftlik	---	90	---	90
Tüleyli Türkman	---	90	---	90
Türkman kuyucuğu	---	---	---	Harap
Üçtut	---	264	6	270
Yoğunoluk	174	---	---	174
Zeytuniye	126	486	12	624
Toplam	360	3540	36	3936

Kaynak, Çakar 2006, s. 303

Şekil 7: Süveyde Nahiyesinin İdari Sınırındaki Değişiklikler

Kaynak: Kara, 2004, s 229–230.

1823-1827 yıllarında Antakya merkeze bağlı Süveyde nahiyesi dışında, Cebel-i Akra, Kuseyr ve Altınözü nahiyeleri vardır. Bu dönemde Süveyde nahiyesinin başlıca yerleşmelerini Kubbeharnûb (Kabaharnup-Tomruksuyu), Hüseyinlü (Hüseyinli), Cedîde (Çiğdede), Yarburun, Karasiye, Kilisecik, Selderân (Seldiren), Telil-i Türkmen, Sablıca (Yaylıca), Menguliye, Zeytûniye (Zeytinli), Yoğunoluk, Akilliye, Hacı Habiblü (Hıdırbey), Kâbûsiye (Kapısıyu), Nairlü (Nahırlı-Aknehir), Meşrakiye (Mızraklı) oluşturmaktadır. III. numaralı sicilde yer alan Salyane defterinde Süveyde Nahiyesi 22 köyden oluşmaktadır (Kara 2005, s.4).

1904–1906 yılları arasında Antakya’nın idari taksimatında yeniden bir değişikliğin olmasıyla Süveyde nahiyesine bağlı köy sayısı değişmiştir. Bu dönemde nahiyenin 25 bağlı köyü bulunmaktadır (Tekin, 2000, s.232–235). Antakya’nın idari taksimatında 1939’da da değişiklik olmuş fakat Süveyde’nin köy sayısında bir değişiklik olmamıştır (Özdemir 1999, s. 818).

1939 yılında Türkiye Cumhuriyetine ilthak eden Hatay'ın nüfus miktarı 1940 yılından itibaren kesin olarak elde edilebilmektedir.

1940 yılını izleyen dönemlerden itibaren nüfus sayımlarına göre Samandağ ilçesinde kır nüfusu sürekli bir artış göstermemekte, bazı dönemlerde azalma bazı dönemlerde de yükselmektedir. 1940 yılında 25.441 olan kır nüfusu 2000 yılına kadar 42.672 kişi artmıştır. 1940–1950 ile 1975–1980 dönemleri arasında azalma eğilimi

göstermiş diğer dönemlerde de sürekli artmıştır. 1940 yılında 25.441 olan kır nüfusu 1950'de 20.277'ye düşmüş ve yaklaşık 5.164 kişi azalmıştır. 1955'ten itibaren hızla büyüyen kır nüfus 1975–1980 dönemi arasında tekrar azalma eğilimi göstermiş ve nüfus 42.966 kişiden 41.326 kişiye düşerek 1640 kişi azalmıştır. 1985 yılından itibaren tekrar hızla artmaya başlayan kır nüfusu 2000'de 72.113 kişiye ulaşmıştır (Tablo: 1 şekil: 4).

Samandağ'da kır nüfusunun 1940–1950 ve 1975–1980 arasındaki dönemlerde azalması nüfusun büyüme oranında belirgin şekilde görülmektedir. Çünkü büyüme oranı 1940–1950 arası dönemde % -20,3 ve 1975–1980'de % -3,8 olmuştur. Kır nüfusunda en yüksek büyüme ise 1980–1985 arası dönemde % 34,4 olarak gerçekleşmiştir. Büyüme 1960–1965 arasında % 26, 1970–1975 arasında % 27,6 ve 1990–2000 arası dönemde de % 21,5 gibi yüksek değerler göstermiştir. Nüfus verilerinin kesintisiz ve doğru bir şekilde elde edilmeye başlandığı 1940–2000 arası dönemde yaklaşık olarak % 183,5 oranında büyümüştür (Tablo: 2).

Nüfusun yıllık artış hızı ise kır nüfusunda 1940–1950 ile 1975–1980 arası dönemlerde de doğal olarak düşmüştür. Bu iki dönemde de yıllık artış hızı eksi değerler göstermektedir. 1955–1975 arası dönemde hızlı bir artış görülmekte ve bu hız Türkiye ortalamasının üstündedir (Tablo: 3). 1980–1985 arası dönemde nüfusun yıllık artış hızı yükselmiş, 1985–2000 arası dönemde ise normal seyrine dönmüştür. Buna rağmen kır nüfusunun yıllık artış hızı ülke ortalamasının üstündedir.

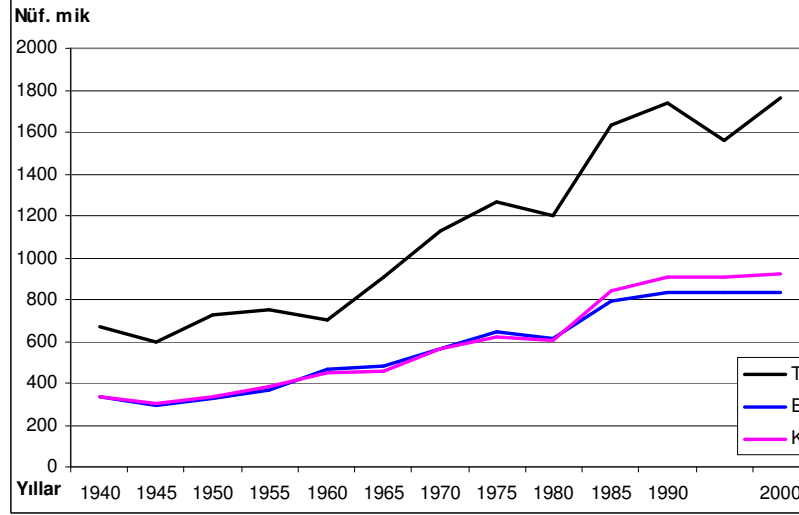
Samandağ köylerinin nüfusları tek tek incelendiğinde köy nüfuslarının hayli yüksek olduğu görülmektedir. Ortalama köy nüfusu 1940 yılında 667 iken 1970'lerde 1.127 olmuş, 2000 yılında da 1.760 kişiye ulaşmıştır (Tablo:8- şekil: 8). İlçede bazı köy nüfuslarının iki bini aşması nedeniyle 1990 yılı sonrasında bu köylerde belde teşkilatı kurulmuştur. Samandağ'ın 2000 yılı itibarıyla toplam 43 köyü bulunmakta ve bunların 11'inde belde teşkilatı kurulmuştur

İlçede 1990 sonrasında mahallelerin bağlı olduğu köyden ayrılarak kendi köy tüzel kişiliğini oluşturmasıyla köy sayılarında artışlar görülmektedir. Büyükoba, Yeniköy, Huzurlu, Ataköy, Çınarlı, Avcılar, Fidanlı, Çamlıyayla, Ceylandere, Özbek köyleri bu şekilde kurulan yeni köylerdendir. Köylerin bağlı olan mahallelerin ayrılıp köy olması ile birlikte önceden bağlı olduğu köylerde nüfus azalmaları meydana gelmekte, bu sebeple köy nüfuslarında da iniş ve çıkışlar olmaktadır (Tablo:8 ve Şekil:8).

Tablo 8: Samandağ 1940–2000 Arasında Ortalama Köy Nüfusları ve Cinsiyet Miktarı

Yıllar	1940	1945	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1997	2000
T	667	598	724	753	704	910	1127	1264	1197	1629	1739	1557	1760
E	331	296	324	369	462	479	560	643	609	788	836	836	835
K	337	301	331	384	447	457	567	621	607	841	909	909	925

Kaynak: DİE nüfus sayımları 1940-2000

Şekil 8: Samandağ'da Ortalama Köy Nüfusları ve Cinsiyet Yapısı (1940–2000)

Ortalama köy nüfuslarını ele aldığımızda iki durum ortaya çıkmaktadır; nüfusu ortalamanın üstünde olan köyler ve nüfusu ortalamanın altında olan köyler. 1940 yılında ortalama köy nüfusu 667 kişidir ve bu ortalamayı aşan 10 köy vardır. 1950’de bu sayı 9 iken, 1960’da 11 köy, 1975’de 12 köy, 2000’de 17 köy’e ulaşmıştır (Tablo: 9). Nüfusları ortalama köy nüfusu üzerinde olan köylerin genel karakteri ise büyük bir kısmında belde teşkilatının kurulmuş olmasıdır. Bu köylerden 11’inde belde teşkilatı vardır. 1990’yılına kadar ilçede toplam köy sayısı 34 iken, 2000 yılında da 43’a yükselmiştir. Dolayısıyla köy sayısının artması ortalama nüfusun düşmesine sebep olmuştur.

Çanakoluk, Çöğürlü, Kapısuyu, Karaçay, Meydan, Tavuklu, Karaçay, Çöğürlü, Kapısuyu köylerinin nüfusları, ortalama köy nüfusu üzerindedir. Bu köylerden Meydan, Karaçay, Çöğürlü, Kapısuyu’nun nüfusu 2000 kişinin üzerinde, fakat belediye teşkilatı bulunmamaktadır. Nüfusu 2000’i aşan ve belde teşkilatı olan köyler ise Aknehir (2707), Koyunoğlu (3272), Kuşalanı (4392), Mağaracık (3636), Mızraklı (4308), Sutaşı (5093),

Tavla (2386), Tekebaşı (6393), Tomruksuyu (2589), Uzunbağ (2984) ve Yaylıcadır (3285).

Tablo 9: Nüfusu Ortalama Köy Nüfusundan Fazla Olan Köyler

Köy\Yıl	1940	1945	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1997	2000
Ortalama Köy Nüf	667	597	751	808	939	937	1.162	1.302	1.232	1.678	1.792	1.595	1.678
Aknehir	1.703	1.616	1.826	2.124	2.437	2.535	2.409	2.695	2.051	2.374	2.198	2.321	2.707
Büyükçat	425	408	460	541	718	781	785	1.062	1.025	1.280	1.232	1.342	1.481
Çanakoluk	443	517	591	677	894	775	1.048	1.577	1.265	2.153	2.289	1.373	745
Çöğürlü	643	695	722	804	1.019	674	1.058	1.279	723	1.478	2.008	2.492	2.440
Değirmenbaşı					1.395	1.576	2.022	1.932	1.932	2.639	2.737	2.638	3.206
Kapısıyu	408	453	521	664	708	668	924	971	870	1.290	1.636	1.984	2.426
Karaçay	842	758	724	583	659	714	971	1.295	1.259	1.635	1.825	2.020	2.136
Koyunoğlu	963	945	1.026	1.356	1.688	1.900	2.420	2.664	2.678	3.418	3.635	3.091	3.272
Kuşalanı	788	788	920	1.016	1.270	1.304	2.035	2.208	1.526	3.063	3.368	3.763	4.392
Mağaracık	805	907	942	1.243	1.577	1.665	2.244	2.345	2.549	3.114	3.314	3.293	3.636
Meydan	653	519	598	796	770	980	1.320	1.097	1.320	1.734	1.805	2.061	2.173
Mızraklı	918	985	1.181	1.153	1.653	1.763	2.398	2.783	2.684	3.859	3.891	4.087	4.308
Sutaşı	906	939	1.119	1.246	1.745	1.770	2.478	2.327	1.886	3.203	3.593	4.012	5.093
Tavla	521	425	448	641	777	965	1.006	1.321	1.552	1.882	2.008	2.353	2.386
Tavuklu	---	228	441	825	912	867	1.094	1.424	1.239	1.827	1.928	1.816	1.972
Tekebaşı	1.542	1.632	2.825	2.245	2.600	1.597	2.921	3.383	3.701	4.435	4.851	5.417	6.393
Tomruksuyu	590	675	658	825	1.222	1.127	1.208	1.854	1.902	2.871	2.922	2.374	2.589
Uzunbağ	1.438	1.408	1.585	745	964	1.047	1.330	1.768	2.244	2.661	2.918	2.659	2.984
Yaylıca	844	775	842	1.180	1.231	1.182	1.483	2.130	1.720	2.148	2.114	2.524	3.285

Kaynak: DİE Yayınları 1940-2000

Kapısıyu köyü güzel manzarası, temiz havası, turizm altyapısına sahip Çevlik Mahallesi'nin bu köye bağlı olması nüfusunun ortalama nüfus üzerinde olmasına yol açmaktadır. Çevlik mahallesinde balıkçı barınağı, otel ve restoranlar, plaj, temiz ve soğuk içilebilir su yanında antik Seleukeia Pierria şehir kalıntılarının bulunması yaz mevsiminde nüfusunun artmasına yol açmaktadır. Kapısıyu nüfusu 1939 öncesine kadar tümüyle Ermenilerden oluşmaktaydı, fakat Hatay'ın Türkiye Cumhuriyetine iltihak etmesi ve yöredeki Ermeni nüfusun ilçeyi terk etmesi ile köy tamamen boşalmıştır. 1940'da köyün nüfusu 408 iken 1950'de 521 olmuş, 1985'de ise 1290, 2000 yılında ise iki bini aşarak 2.426 kişiye ulaşmıştır. Kapısıyu ve diğer boşalan Eriklikuyu, Batıyaz, Hıdırbey, Yoğunluk köylerine ise Nurdağı, Osmaniye, Hassa, Altınöz ve Antakya'dan getirilen nüfus yerleştirilmiştir.

Ortalama köy nüfusunu aşan köylerde en fazla nüfusa sahip köy Tekebaşı beldesidir. Ayrıca ilçenin en büyük köyüdür. 1940 yılında 1.542 olan nüfus, 1950'de 2.825'e yükselmiştir. 1965'de Ada mahallesinin buradan ayrılıp Samandağ'a bağlanmasıyla nüfus 1.597'ye düşmüştür. Bunun ardından 1975 yılında nüfusu 3.383'e, 1985 yılında 4.435'e, 2000'de de 6.393 kişiye ulaşmıştır. Ancak ilerde ayrıntısıyla

görülebileceği üzere ilçeye yakın olması sebebiyle şehirselleşme fonksiyonları açısından fazla gelişmemiştir.

İlçenin nüfus açısından bir diğer büyük köyü ise Sutaşı'dır. Samandağ'a yakın olması sebebiyle Samandağ'ın şehirselleşme fonksiyonlarının bir kısmını da üstlenmiştir. Çünkü şehrin tamir atölyelerinden oluşan sanayi sitesinin bir kısmı Sutaşı'nın sınırları içerisinde yer almaktadır. Nüfus 1940 yılında 906 kişi, 1950'de 1.119 kişi, 1960'da 1.745 kişi, 1970'de 2.478 kişi, 1985'de 3208 kişi, 2000 yılında ise nüfusu 5.093 kişidir (Tablo: 9).

Sahada ortalama üstü nüfusa sahip olan diğer bir köy ise Tomruksuyu köyüdür. 1940 yılında 590 olan köy nüfusu 1950'de 658, 1960 yılında 1.222 kişi, 1990'da 2.922 kişi olmuş, 2000'de ise 2.589 kişiye düşmüştür. Nüfusun 2000 yılında azalma sebebi ise Tomruksuyu'nun Mahallesi olan Hamdunlu'nun 1992'de ayrılarak Ataköy adıyla köy olması etkili olmuştur. Köy çevresindeki yerleşmelerin merkezi konumunda olması ve köyde kurulan tesis ve işyerlerinin çevre köylere hizmet vermesi Kasaba niteliğine sahip olduğunu göstermektedir (Tablo: 9).

Nüfusu ortalama köy nüfusunun üstünde olan bir diğer yerleşme ise Mızraklı köyüdür. 1940 yılında 918 olan köy nüfusu 1950'de 1.181 kişi, 1970 yılında da iki bini aşmıştır. 1985 yılında 3.859 kişi, 2000 yılında ise 4.308 kişi olmuştur (Tablo: 9).

Bu köyler dışında nüfusu ortalama köy nüfusunun üzerinde olan Yaylıca, Uzunbağ, Tavuklu, Tavla, Meydan. Mağaracık, Kuşalanı, Koyunoğlu, Karaçay, Çöğürü, Aknehir köyleridir. Antakya-Samandağ yolu üzerinde yer alan Kuşalanı, Koyunoğlu, Karaçay köyleri yol boyu yerleşmesi özelliği göstermektedir. Meydan köyü Samandağ ovasında ilçenin en güneyinde yer alan yerleşmedir. Bu köyler, tarım alanları az fakat verimli, yol boyunca, akarsu kenarında kurulmuştur. Sulu tarım ve özellikle sebzeçilik ve meyvecilik yapılan bu köylerde seracılık da etkin rol oynamaktadır. Arapça konuşulan bu köyler (Kapisuyu köyü hariç) alevi mezhebindedir.

Nüfusu ortalamanın altında olan köylerin sayısı 2000 yılında 26'dır. Bu köylerin bir kısmı yakın zamanda mahalleden köye dönüşmüştür. Bunlar Ataköy, Avcılar, Çanakoluk, Büyükoba, Ceylandere, Çamlıyayla, Çınarlı, Huzurlu, Özbek, Özengili, Yeşilyazı köyleridir.

Vakıflı ve Yeşilyazı köylerinin nüfusu sürekli azalmaktadır. Bu köylerden Yeşilyazı köyü eğitim amaçlı, Vakıflı ise etnik, ekonomik ve eğitim amaçlı olarak göç veren bir yerleşmedir. Sınırlı bir alanda tarım yapan Yeşilyazı köylüleri Asi nehrinin oluşturduğu yığınak kısımlarda ve taraçalama yapılarak oluşturulan yamaçlarda tarım

yapmaktadır. Eğitim amacıyla köyden ayrılanlar tekrar köye dönmemiş, dolayısıyla köyün nüfusu sürekli azalma göstermiştir. Günümüzde köyün büyük bir kısmını yaşlılar ve emekli oluşturmaktadır.

Vakıflı köyü 1939 yılı sonrasında göç etmeyerek ilçede kalan Ermeni sakinlerin bir araya gelerek yerleştikleri köydür. Köyün nüfusu 1940 yılında 239, 1945 yılında da 266 kişidir. Bu tarihten sonra sürekli nüfusu azalan köy 1975’de 173’e, 1997’de 87 kişiye düşmüştür. 2000 sayımında ise tekrar 147 kişi olmuştur. İstanbul, Fransa, Amerika’ya göç veren Vakıflı köyü son yıllarda uyguladığı organik tarım çalışmalarıyla ilçede adını duyurmakta ve nüfusunu toparlamaya çalışmaktadır.

Nüfusu ortalama köy nüfusunun altında olan Vakıflı haricindeki köylerin hâkim ekonomik faaliyet açısından genel karakterini kuru tarım, zeytincilik ve meyve bahçeciliği oluşturmaktadır. Bu köylerin büyük bir kısmı Antakya-Samandağ yolunun kuzeyinde, akarsulardan kısmen uzak ve tarıma elverişli toprakları azdır. Ayrıca bir kısmı da orman içi ve orman kenarı köylerdir. Köylerde konuşulan dil Türkçe ve inanç olarak da Sünni mezhebindedirler.

Nüfusun artışı, artış hızı ve büyümesi ele alınırsa 1940–1945 arasında Samandağ % -4 oranında küçülmüş ve nüfus 1.005 kişi azalmıştır. Bu azalma 1945–1950, 1950–1955 arası dönemlerde de görülür. 1945–1950 arasında 4.159 kişi azalan kırsal nüfus % -17 oranında küçülmüştür. 1950–1955 arasında 3.154 kişi artarak % 14,1 oranında büyümeye başlamıştır (Tablo: 2).

Nüfus 1940 yılında 12.583 erkek ve 12.858 kadın olmak üzere toplam 25.441 iken 1955’de 11.711 erkek ve 11.435 kadın olmak üzere toplam 23.146 kişi olmuştur. Bu dönemden sonra kır nüfusu artan Samandağ, 1960’da 14.324 erkek ve 13.901 kadın olarak toplam 28.225 kişi, 1970 yılında ise 18.305 erkek ve 18.675 kadın olmak üzere toplam 36.980 kişidir. Bu dönemden itibaren kadın nüfusunda artma ve erkek nüfusunda azalma görülmektedir. Çünkü erkeklerin çalışmak için yurtdışına gitmeye başlamaları bu dönemde başlamıştır. 1975 yılında 42.966 kişi olan nüfusun 21.861’ini erkek, 21.105’ini kadın oluşturmaktadır (Tablo: 6–7).

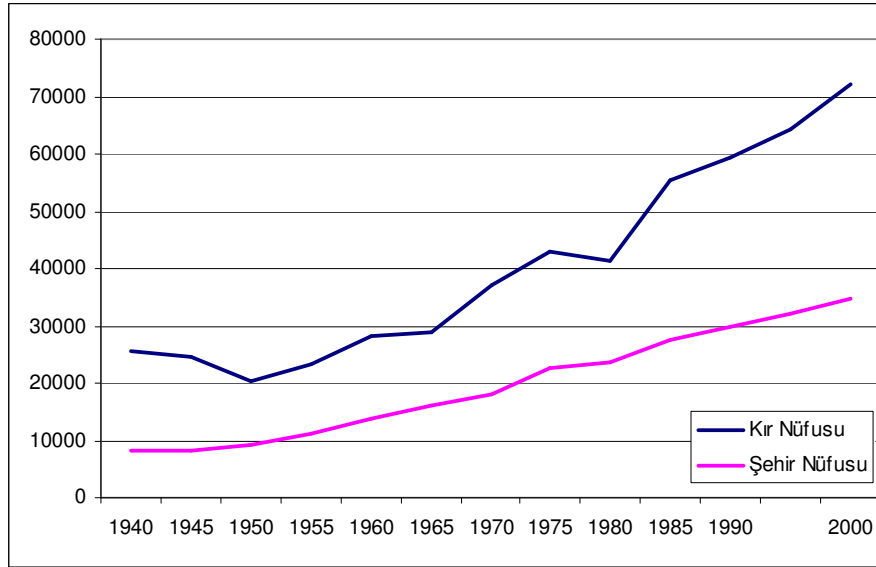
Samandağ kır nüfusu 1955 yılında 23.146 iken 1975 yılında 42.966 olmuştur. Dolayısıyla ilçe nüfusu 1955–1975 arasında 20 yıllık bir sürede hemen hemen ikiye katlanmıştır. Bu süreç içerisinde de büyüme oranı % 85,6 oranında olmuştur.

Kır nüfusu 1980’de 20.702’ si erkek, 20.624’ü kadın olmak üzere toplam 41.326 olmuş ve bir önceki döneme göre 1.640 kişi azalmış, büyüme oranı da % -3,8 oranında

gerçekleşmiştir. 1985 ve sonrasında ise kır nüfusundaki düşüş son bulmuş ve nüfus hızla artmaya başlamıştır. 1985’de nüfusun 26.804’i erkek ve 28.653’ü kadın olmak üzere toplam 55.547 kişidir. Büyüme oranı % 34,4 olmuş ve kır nüfusu 14.221 kişi artmıştır. 1990’da 55.547 olan kır nüfusu 2000’de 34.189’u erkek ve 37.924’ü kadın toplam 72.113 kişi olmuş ve % 19,5 oranında büyümüştür (Tablo: 1–2).

Kır nüfusunun yıllar arasında artış oranı şehir nüfusunun artışına göre çok değişken olmuştur. Şehir nüfusunda 1940–2000 yılları arasında sürekli bir artış olmuş ve kır nüfusundaki 1940–1955, 1975–1980 arası dönemlerde görülen azalmalar şehir nüfusunda görülmemektedir. Kır nüfusu Samandağ’da 1940–1955 arası azalmış 1955’den sonra artmaya başlamış ve bu 1980’e kadar sürmüştür. 1985 ve sonrasında tarımın gelişmesi, ulaşımın sağlanması, ticari amaçlı tarımsal ürünlerin üretilmeye başlanması, seracılığın etkili bir faaliyet olarak başlaması nüfusun hızla artmasına sebep olmuştur (Tablo: 1–2, şekil 9).

Şekil 9: Samandağ’ın 1940–2000 Yılları Arasındaki Şehir-Kır Nüfusunun Seyri

2.2.2. Kır Nüfusunun Dağılım ve Yoğunluk

Samandağ ilçesinin köylerini nüfus büyüklükleri açısından üç ana grupta toplamak mümkündür. Nüfusu 0–500 arası köyler, 501–1000 kişi nüfus barındıran köyler ve 1000 kişiden fazla olan köyler. İlçede Çamlıyayla (136 kişi) ve Vakıflı (147 kişi) gibi nüfusu 150 kişiyi dahi bulamayan köyler olduğu gibi 2000 yılı sayımına göre nüfusu 6.000’i geçen köyler (Tekebaşı, Sutaşı beldeleri) de vardır. Ancak yerleşmelerin çoğunda nüfus 1.000 kişinin üzerindedir.

İlçede nüfusu 0–500 arasında on köy bulunmakta ve bu toplam köy sayısının yaklaşık % 23’ünü oluşturmaktadır. Nüfusu 501–1000 kişi barındıran 13 köy bulunmakta ve bu köylerin yaklaşık % 30’unu oluşturmaktadır. 1000 kişinin üzerinde olan köy sayısı ise 20 köyler içerisindeki oranı ise % 47 civarındadır (Tablo: 10).

Samandağ köy nüfuslarının yüksek olmasında köylerde sürdürülen ekonomik faaliyetlere ve köyün etnik yapısına bağlıdır. Bu köylerde hâkim ekonomik faaliyetler bitkisel üretim, işçilik ve mevsimlik göçtür. Köy topraklarının oldukça sınırlı olduğu köylerde dahi nüfusun yüksek olması, geçim faaliyetini ilk sırada bitkisel üretim dışında başka faaliyetlerin olduğunu göstermektedir. Kimi köylerde yurtdışına ve köylerden mevsimlik olarak çalışmak için diğer illere gidenlerin sayısı oldukça fazladır. Buralarda tarım ikinci ve ya üçüncü planda kalmakta, geçim kaynağı işçilikten veya hayvancılıktan sağlanmaktadır.

Nüfusu 500’den az olan köylerin genellikle toprağı diğer köylere göre kısmen daha verimsiz, sulama imkânı da kısıtlıdır. Hâkim iktisadi faaliyet kuru tarım ve zeytinciliktir. Bu köylerin bir kısmını orman içi köyler veya orman kenarı köyler oluşturmaktadır. Çamlıyayla, Ceylandere, Büyükbaba, Yeniköy, Seldiren köyleri orman içerisinde, Çubukçu orman kenarında yer almaktadır. Bu köylerin tarımsal üretim yapacağı toprak oldukça sınırlıdır. Üstelik yurtdışına işçi de göndermeyen bu köylerde eli iş tutabilecek erkekler mevsimlik olarak çeşitli illere paketlenme işleri için gitmektedir. Bunu dışında her evde birkaç inek, bazı evlerde de bunun yanında birkaç koyun ve keçi de beslenmekte, bunların sütünden elde edilen gelirlerle geçim sağlanmaktadır (Tablo 10).

Nüfusu 500–1000 arasında olan köyler genellikle yamaçlarda kurulmuş olan köylerdir. Yoğunluk, Hıdırbey, Eriklikuyu, Batıayaz köylerinin kurulduğu yerlerde eğim nedeniyle ancak taraçalarda tarım yapılabilmektedir. Bahçe ve zeytin tarımının yoğun olarak yapıldığı bu köylere 1940 ve sonrasında daha önce buralarda yaşayan Ermeni nüfusun göç etmesinin ardından çevre il ve ilçelerden gelenler yerleşmiştir. Özengili, Fidanlı, Ataköy, Avcılar, Çanakoluk yerleşmeleri mahalleden köye dönüşmüş yeni köylerdir. Bunun dışındaki Hüseyinli, Hancağz ve Gözene köyleri ise sulama imkânının olmaması nedeniyle kuru tarım yapmaktadır (Tablo 10).

Nüfusu 1.000’in üzerinde olan köyler ise Ziriye boğazı içerisinde Asi nehri ile onun yan kolları kenarında ve Antakya-Samandağ karayolu üzerinde kurulmuş köylerdir. Verimli tarım alanları üzerinde kurulmuş olan bu köylerden Tomruksuyu,

Aknehir, Uzunbağ, Değirmenbaşı, Koyunoğlu, Yaylıca, Mağaracık, Mızraklı, Kuşalanı, Sutaşı ve Tekebaşı'nda belediye kurulmuştur. Bu köylerde mahalli pazarlar kurulmakta ve Eczane, doktor, veteriner, bayan kuaförü, internet kafe gibi ihtiyaç duyulabilecek her tesisten bir iki tane bulunmaktadır. Her ne kadar tarım dışı sektörler gelişme göstermiş olsa da bu köylerde bitkisel üretimin yanı sıra diğer köylerde olduğu gibi yurtdışı işçi göçü ve mevsimlik tarım işçisi göçü de görülmektedir.

Nüfusu 1.000'den fazla olan bir diğer köy de Kapısuyu köyüdür. Bu diğer köylerden farklı olarak Musa dağı eteklerinde kurulmuş ve bağlısı Çevlik Mahallesi de sahilde yer almaktadır. Turizm amaçlı olarak gelişen Çevlik mahallesinde nüfus özellikle yaz mevsimlerinde artmakta, zaman zaman sadece bu mahallenin nüfusu 5.000'e ulaşmaktadır. (Tablo 10).

Tablo 10: Samandağ Köylerinin 2000 Yılı Nüfus Büyüklükleri

0–500 Grubu		500–1000 Grubu		1000 den fazla	
Köy	Nüfusu	Köy	Nüfusu	Köy	Nüfusu
Çamlıyayla	136	Özengili	510	Huzurlu	1197
Vakıflı	147	Hüseyinli	526	Yeşilköy	1273
Ceylandere	220	Yoğunoluk	573	Büyükçat	1481
Yeniköy	226	Hıdırbey	598	Tavuklu	1972
Yeşilyazı	227	Çökek	622	Karaçay	2136
Çubukçu	422	Eriklikuyu	662	Meydan	2173
Çınarlı	426	Avcılar	703	Tavla	2386
Büyükoba	436	Çanakoluk	745	Kapısuyu	2426
Özbek	444	Gözene	882	Çöğürlü	2440
Seldiren	474	Fidanlı	928	Tomruksuyu	2589
		Ataköy	952	Aknehir	2707
		Hancağz	971	Uzunbağ	2984
		Batıayaz	974	Değirmenbaşı	3206
				Koyunoğlu	3272
				Yaylıca	3285
				Mağaracık	3636
				Mızraklı	4308
				Kuşalanı	4392
				Sutaşı	5093
				Tekebaşı	6393

Kaynak: 1940-2000 DİE nüfus sayımları

Samandağ ilçesi kır nüfusunun dağılışı tarımsal yapının etkili olduğu dikkati çekmektedir. 1940 yılında nüfusunun dağılışı Asi nehri ve onun yan kolları etrafında toplanmıştır. Ayrıca yol boyu yerleşmelerinin de 1940'lı yıllarda henüz oluşmadığı, köy dokusunun toplu bir yerleşme özelliği gösterdiği anlaşılmaktadır (Şekil: 10).

Nüfusun 1940 yılındaki dağılışı dikkat çeken bir diğer unsur ise 200 m. nin yukarısında yer alan yerleşmelerin nüfus azlığıdır. Seldiren, Çubukçu, Yaylıca, Hıdırbey, Batıayaz, Eriklikuyu, Yoğunluk gibi köylerin nüfuslanmamış olduğu dikkati çeker. Sadece Kapısuyu köyü yüksekte yer almasına rağmen diğerlerinden daha fazla nüfus barındırmaktadır.

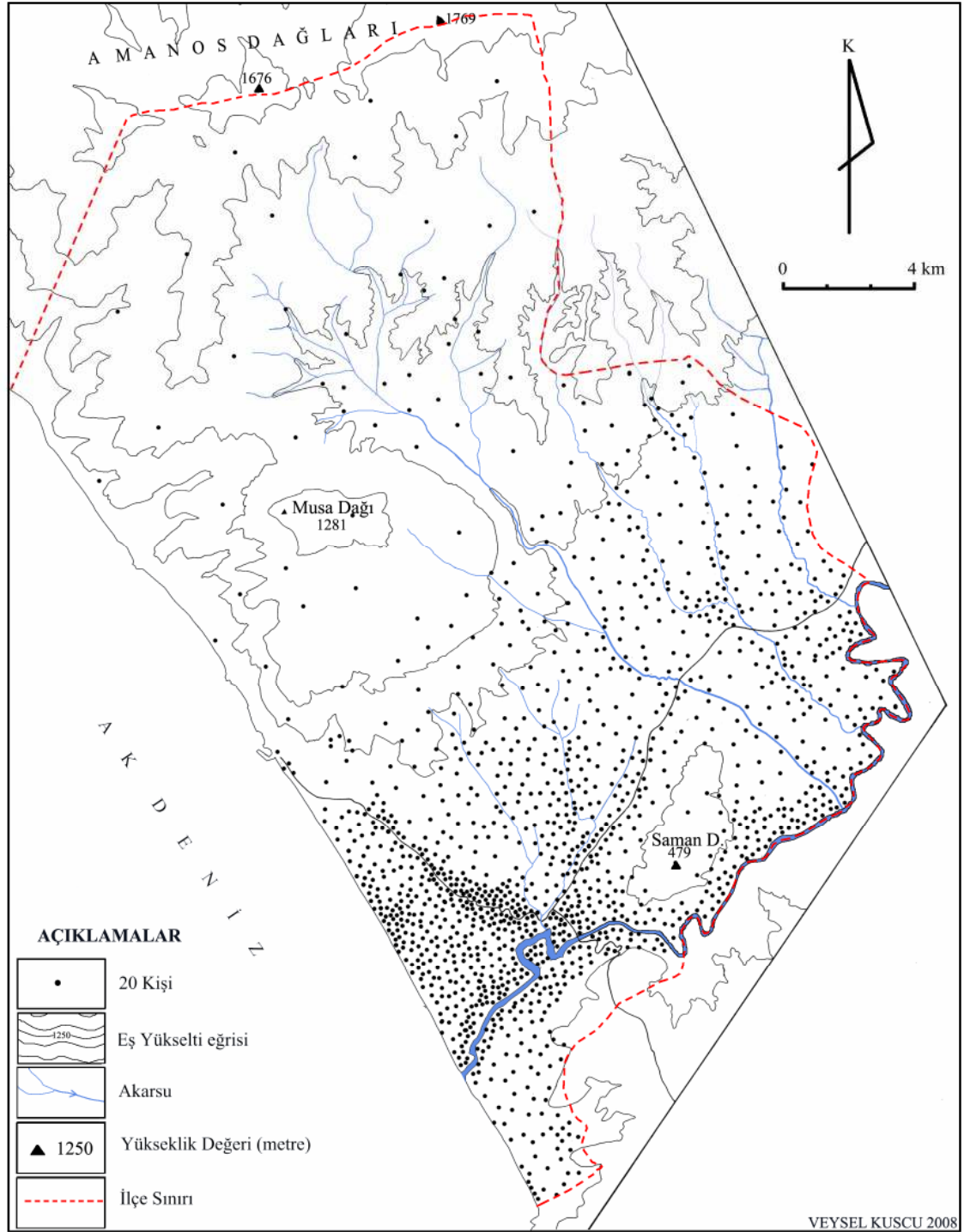
1960 yılı nüfus dağılışı haritasına bakıldığında Asi nehri ve onun yan kolları olan Karaçay dereleri etrafında nüfusun iyice belirgin hale geldiği görülür. Samandağ ilçe merkezinin nüfusu da artık belirginleşmektedir. Nüfusun Ziriye vadisinde toplanması, dağlık kesimde hem topoğrafik hem de orman örtüsünün etkili olduğunu belirgin olarak göstermektedir. Yamaç köylerinin nüfusunda 1940 yılı dağılışı haritasına göre az da olsa bir belirginleşme dikkati çekmektedir (Şekil: 11) .

1980 yılı nüfusunun dağılışı Büyük ve Küçük Karaçay sularının kenarları ve burada da Asi nehrine kadar olan kısımlar ile Samandağ-Antakya yol boyu dağılışı açısından belirginleşmiştir. Nüfusun bu alanlarda toplanması tarımsal üretimin ve özellikle sulamalı tarımın ön plana çıkmış olmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca ulaşım faktörünün de etkisi de belirginleşmiştir. Asi nehri boyunca görülen dağılışı ise 1960 yılına göre bir farklılık görülmektedir. Musa dağı kuzeyinde orman içerisinde yer alan köylerin nüfusunda bir farklılaşma olmuştur. Samandağ ovasında görülen nüfus yoğunluğu ilçe merkezinde nüfusun artmasından dolayıdır, ayrıca DSİ'nin sulama şebekesinin de etkisi olmuştur. Su kanaletlerinin ovayı çevrelemesi ile nüfus daha geniş bir alana yayılmaya başlamış, Tekebaşı, Meydan, Mızraklı, Koyunoğlu köyleri çevresinde sulamalı tarım da yaygınlaşmıştır (Şekil: 12).

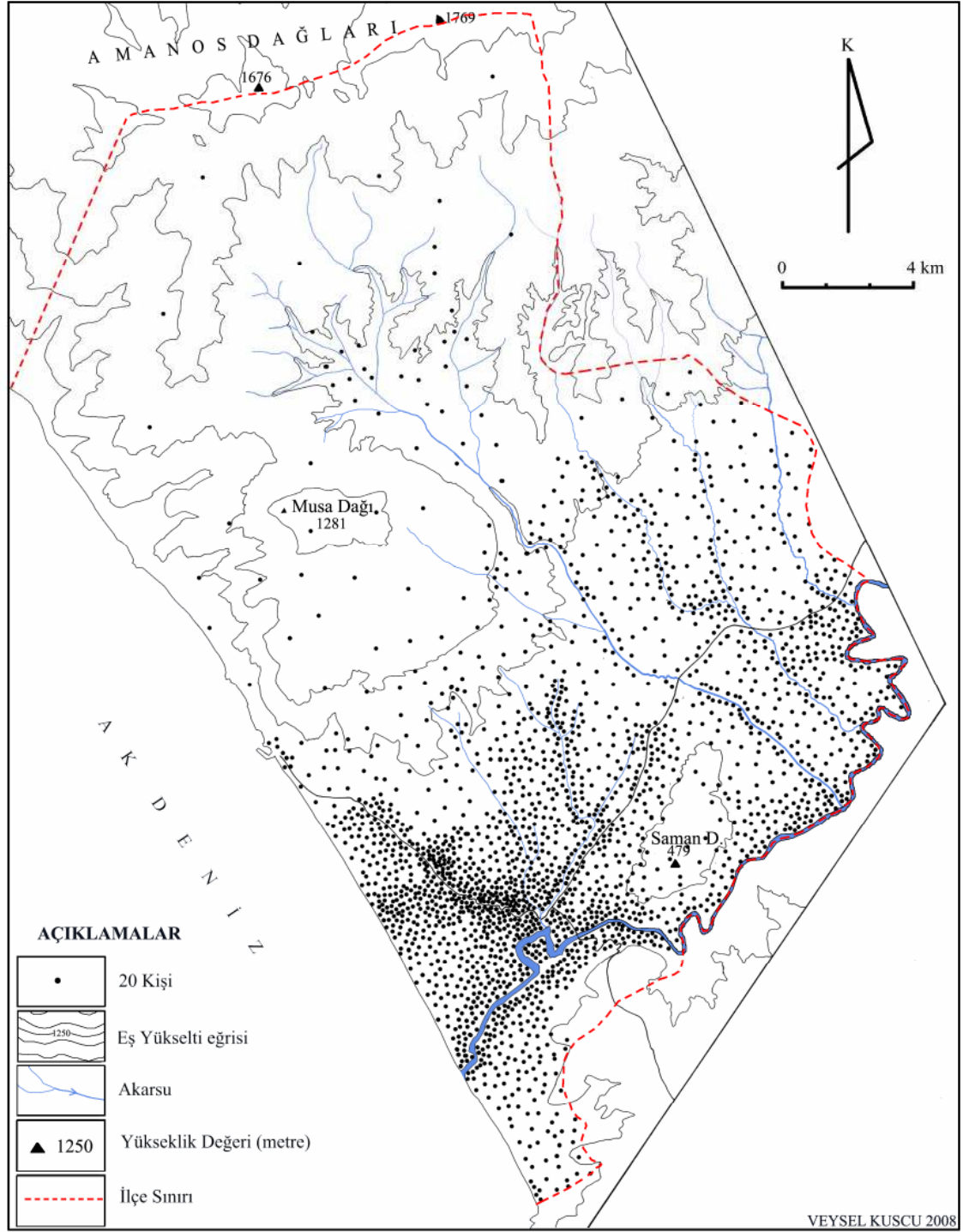
Nüfus Samandağ'da 2000 yılında dağılışı 1980 yılına göre daha yoğunlaşmış olduğu görülür. Nüfusun yol boyunca ve akarsu kenarlarında yoğunlaşmış olması ilçenin sosyo-ekonomik hayatında ulaşım ve sulamalı tarımın önemli bir rolü olduğunu göstermektedir. Yamaçlarda ve dağlık sahada nüfus 1980 yılına göre biraz daha artmıştır. Bu durum ayrıca sahadaki yerleşmelerin iktisadi faaliyetler açısından yeterli kaynağa sahip olduğunu ve bir göç olayının da olmadığını göstermektedir (Şekil: 13).

Samandağ nüfusunundaki sayısal artışa bağlı olarak dağılışın yıllar arasındaki farklılıkları nüfus yoğunlukları üzerinde de etkili olmaktadır.

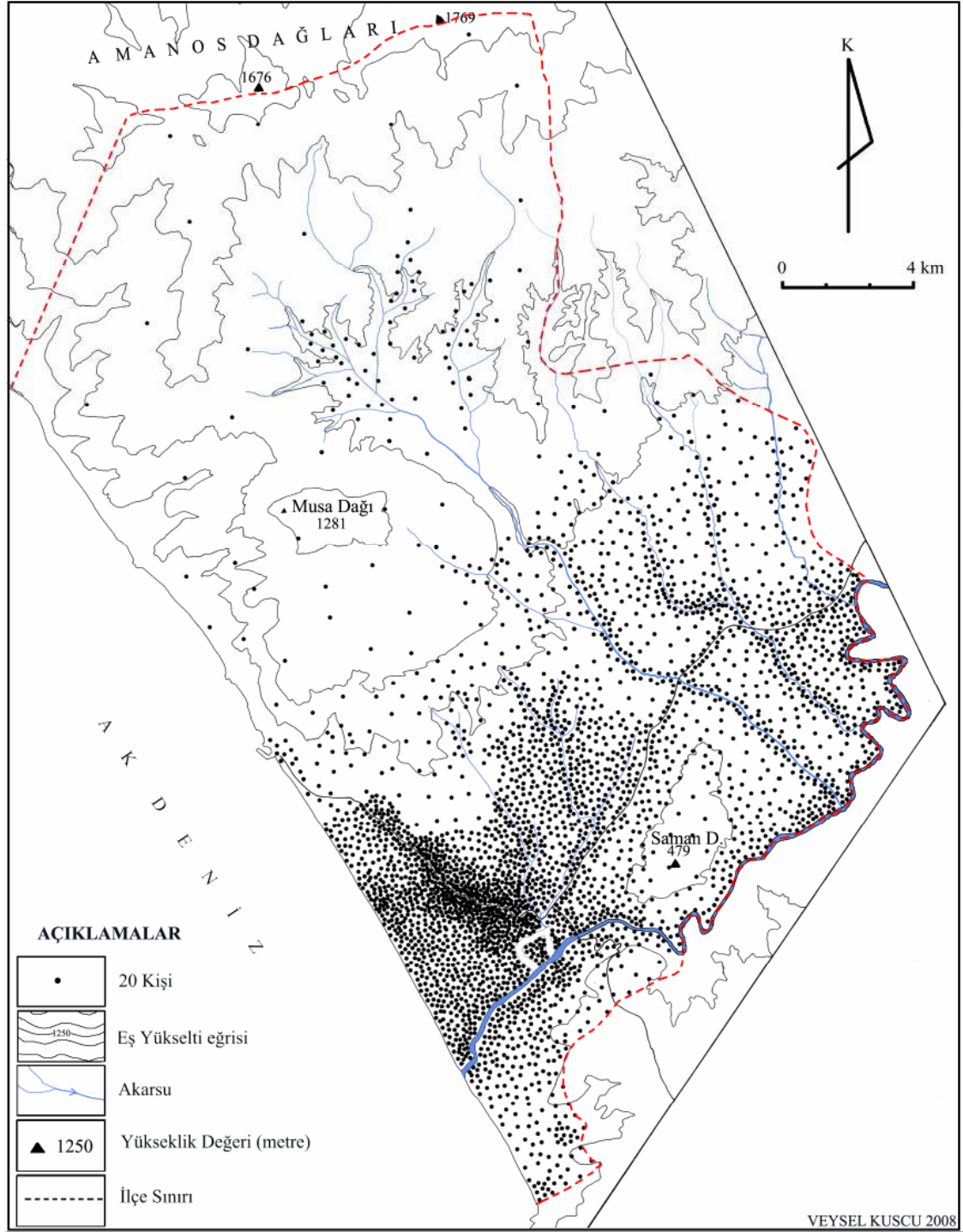
Şekil 10: Samandağ'ın 1940 Yılı Nüfus Dağılışı Haritası

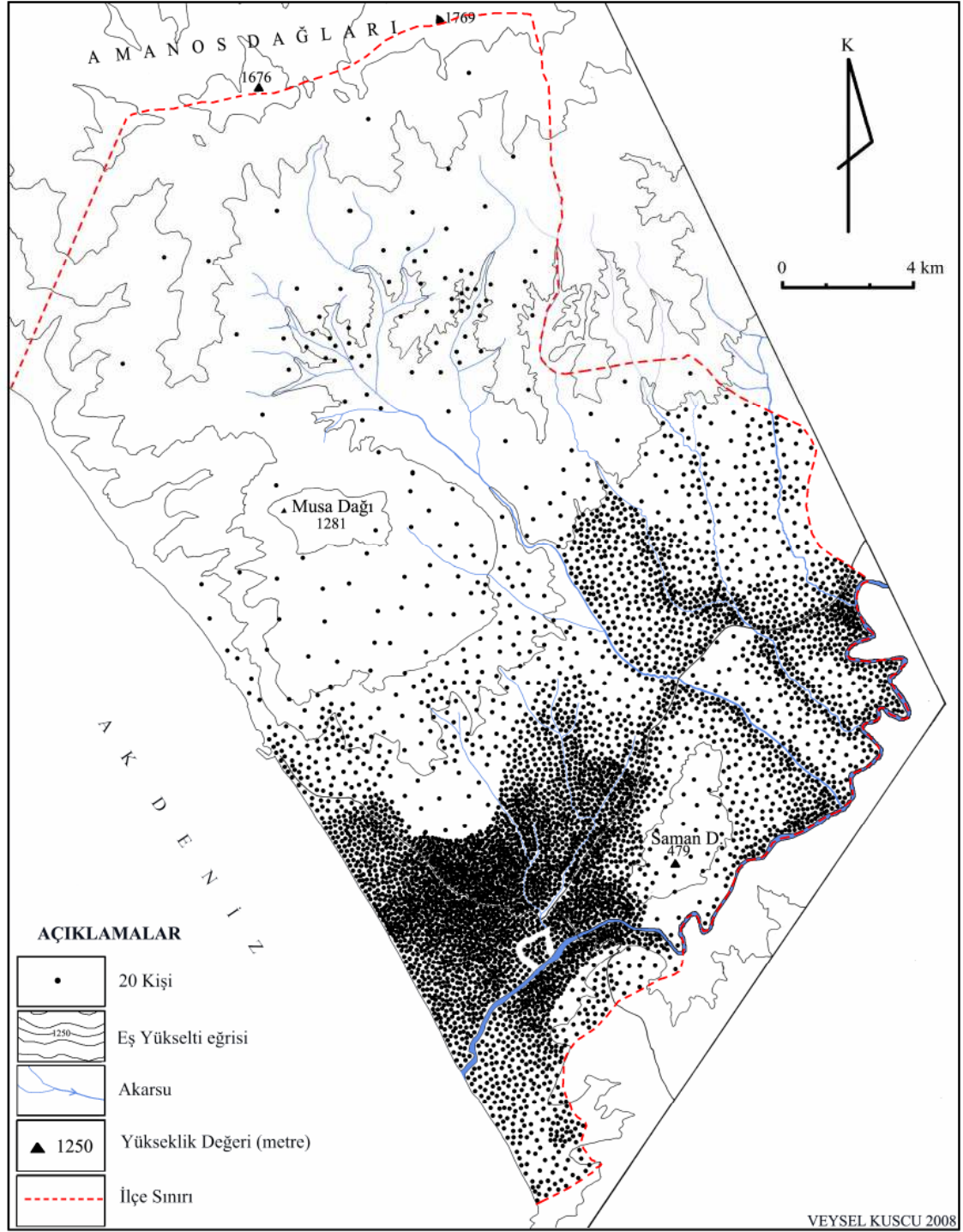
Şekil 11: Samandağ'ın 1960 Yılı Nüfus Dağılışı Haritası

Şekil 12: Samandağ'ın 1980 Yılı Nüfus Dağılışı Haritası

Şekil 13: Samandağ'ın 2000 Yılı Nüfus Dağılışı Haritası

1940 yılı aritmetik nüfus yoğunluğu için bir takım gruplardan söz etmek mümkün olmaz, ancak sonraki yıllarda yoğunlukların gruplar oluşturduğu görülecektir (Tablo: 11). 1940 yılında Samandağ'ın 27 köyünün 7'sinde nüfus yoğunluğu km^2 ye 50 kişiden azdır. Bunlar Amanos dağları üzerinde orman içi ve orman kenarında bulunan Seldiren, Batıyaz, Kapısuyu, Yoğunluk, Yaylıca, Çökek ve Hüseyinli köyleridir. İlçede Çanakoluk, Hıdırbey, Eriklikuyu, Değirmenbaşı, Vakıflı ve Karaçay köylerinde nüfus yoğunluğu km^2 'ye 51–100 kişi arasındadır. Bu köylerden Eriklikuyu ve Hıdırbey orman kenarında, Musa dağının eteklerinde yer almaktadır. Vakıflı köyü ilçede özel bir öneme sahiptir. Nüfusu sürekli düşme eğilimi gösteren köyden hem dış göç, hem de iç göç görülmektedir. Bunu dışındaki köyler ise Ziriye boğazında ve Samandağ ovasında yer almaktadır. 1940 yılında nüfus yoğunluğu 101–150 arasında 4 köy, 151–200 arasında 5 köy, 201–300 arasında 2 köy, 300–400 arasında 3 köy bulunmaktadır. Nüfusu 400 kişinin üzerinde olan tek yerleşme Samandağ nahiye merkezidir (Şekil 14 – Tablo: 11)

1960 yılında Samandağ'ın 31 köyü bulunmakta ve nüfus yoğunluğunda da değişiklikler gözlenmektedir. Amanos dağları üzerinde yer alan köylerin nüfus yoğunluğu değişmiştir. Bunlar geniş alanlı köylerdir. Fakat alanın büyük olması ekonomik açıdan fazla fayda getirmemiştir, çünkü bu alanlar kızılçamın yoğun olduğu ormanlarla kaplıdır ve tarımsal alan oldukça sınırlıdır. Dolayısıyla bu köylerde tarımsal nüfus yoğunluğu kısmen daha yüksektir. İlçede km^2 'ye düşen kişi sayısı 01–50 arasında Amanos dağları üzerinde ve Musa dağı eteğinde yer alan 6 köy vardır. 51–100 arasında ise Hüseyinli, Eriklikuyu, Hıdırbey, Yoğunluk ve Vakıflı olmak üzere toplam 5 köy, 101–150 arasında ise Çanakoluk, Uzunbağ, Çökek, Meydan Değirmenbaşı, Yaylıca ve Hancıoğlu olmak üzere 7 köy vardır. 151–200 arasında Tavuklu, Karaçay, Nahırlı köyleri, 201–300 arasında ise Tomruksuyu, Büyükçat, Koyunoğlu köyleri yer almaktadır. 301–400 arasında Mızraklı, Tekebaşı, Kuşalanı köyleri, 400 den fazla olan Mağaracık, Sutaşı, Çöğürlü, Tavla ve Merkez Samandağ yer almaktadır (Şekil: 15)

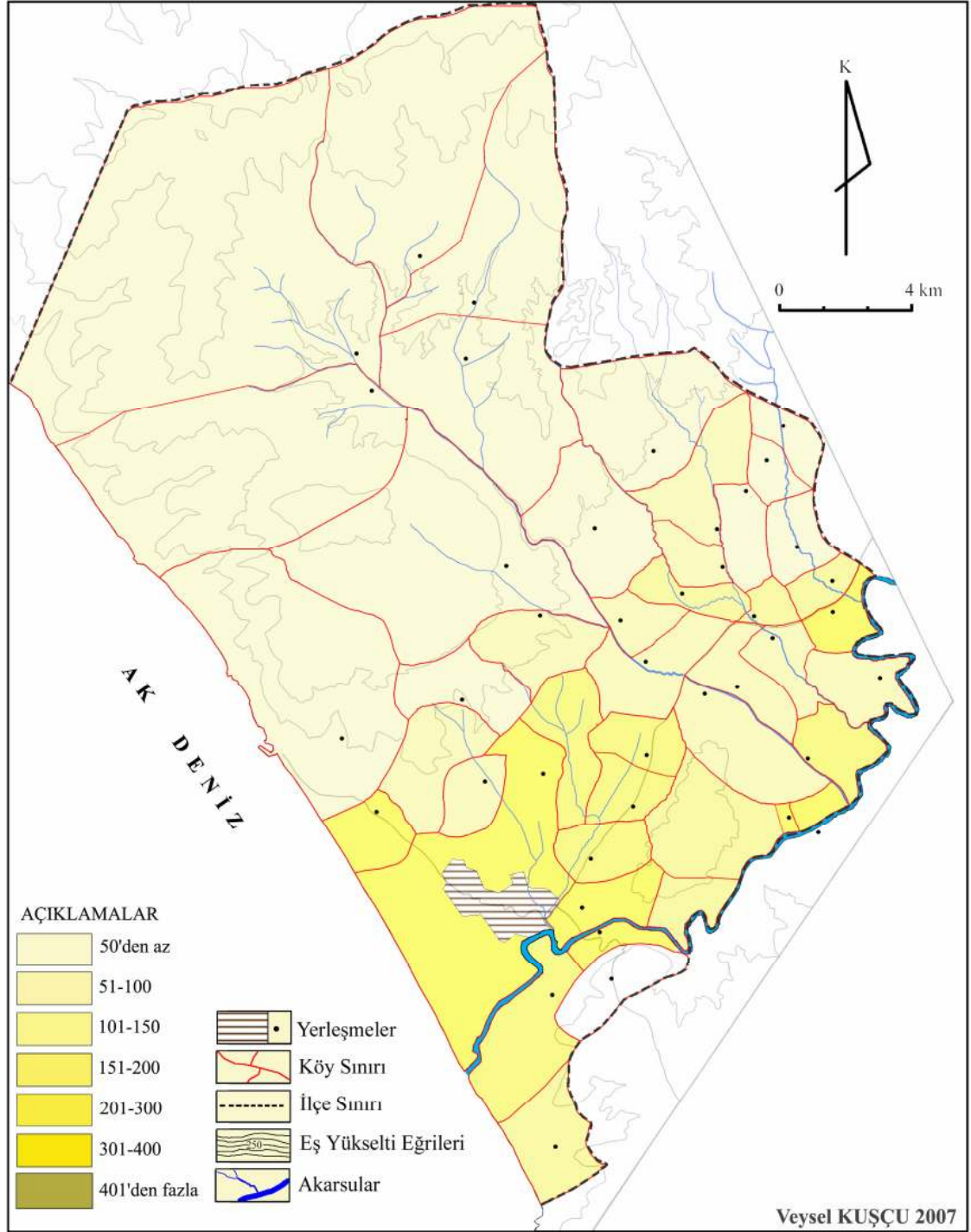
Nüfus yoğunluğundaki gruplar 1980 yılında daha belirgin olmaktadır. Köylerde yoğunluk yeni köylerin oluşmasına rağmen artmaktadır. Nüfus yoğunluğu 01–50 arasında olan köyler yine Amanos dağları ve Musa dağı eteklerinde olan 6 köy vardır. 51–100 arasında yoğunluğa sahip olan köyler Antakya-Samandağ karayolu kuzeyinde ve bir kısmı Musa dağı eteğinde olan 5 köy yer almaktadır. 101–150 arasında Gözene, Çökek, Nahırlı ve Çanaoluk olmak üzere 4 köy vardır. 151–200 arasında ise

Yeşilyazı ve Değirmenbaşı köyleri bulunmaktadır. Bu gruptan sonra ise köy sayılarında artmalar görülmektedir. Nüfus yoğunluğu 201–300 arasında olan 4, 301–400 arasında 6, 400’den fazla ise 7 köy bulunmaktadır. Samandağ merkezin bu dönemde nüfus yoğunluğu 636 kişidir. Yoğunluğu en fazla olan Tavla köyününki ise 1049 kişidir. Samandağ’a 1 ile 5 km arasında mesafede olan Mızaklı, Tekebaşı, Sutaşı, Koyunoğlu, Mağaracık köylerinin yoğunluğu şehir merkezine çok yakın olmaları sebebiyle artmaktadır. Bu köylerden ilçe merkezine araçlarla 4–5 dakikada ulaşılmakta bu köylerden Samandağ’da esnaf olanlar ise günübirlik gidiş geliş yapmaktadır. Özellikle Sutaşı köyünde oturup da Samandağ’da çalışan kişi sayısı oldukça fazladır (Tablo: 11-Şekil: 16).

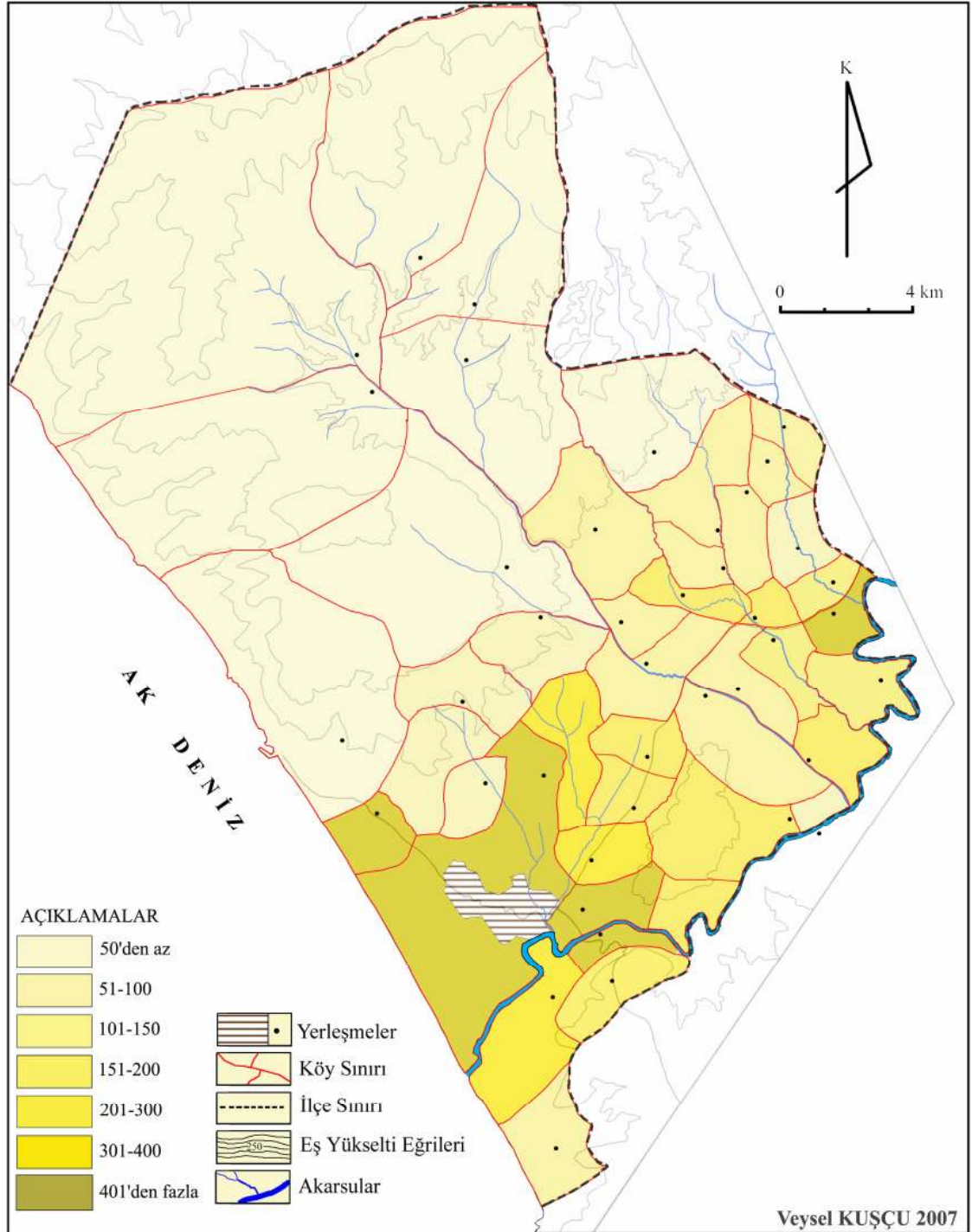
Samandağ’da 1990-2000 yılları arasında 10 yeni köy kurulmuş ve toplam köy sayısı 43’e ulaşılmıştır. Köy sayısının artması yoğunluğun da kısmen değişmesine yol açmıştır. Orman içi ve orman kenarı köylerde nüfus yoğunluğunda fazla değişiklik olmamıştır. 1940–2000 yılları arasında yoğunluk sabit durumdadır. 1940 yılında sadece Seldiren köyünün bulunduğu alanda Metelik Obası, Arifobası, Gömmecce bağlı mahallelerin köy tüzel kişiliğine kavuşmasıyla 2000 yılında bu sahada toplam beş köy olmuş, fakat yoğunluk fazla değişmemiştir. 51–201 arası yoğunluğa sahip olan köy sayılarında da artma olmamıştır. 201–300 arası yoğunlukta sadece Aknehir köyü bulunurken, diğer köyler ise bir üst yoğunluk grubuna geçmiştir. 400’den fazla yoğunluğa sahip köy sayılarındaki artış yaklaşık iki kattan fazla olmuş, bir önceki dönemde 7 olan köy sayısı 2000 de 16 köye çıkmıştır. Bu köylerden Çökek, Yeşilköy, Büyükçat, Huzurlu, Fidanlı, Ataköy ve Çöğürlü köyleri dışındaki köylerde belediye teşkilatına sahip olan köylerdir (Tablo 11-Şekil: 17).

İlçenin alansal genişliği fazla olmasına rağmen yerleşim ve tarımsal alan doğal faktörlerden dolayı oldukça sınırlı kalmıştır. Tarım yapılabilen alanın dar olması sebebiyle tarımsal yoğunluğun aritmetik yoğunluğa göre daha yüksek olması beklenir. Çünkü nüfus yoğunluğu ele alınırken sadece tarım alanları dikkate alınmak zorundadır. Samandağ’da tarım alanları ile yerleşim alanları içe içe olması, tarım dışı alanlarda nüfusun bulunmaması sebebiyle tarımsal yoğunluk ile aritmetik yoğunluk arasında belirgin bir fark görülmemektedir.

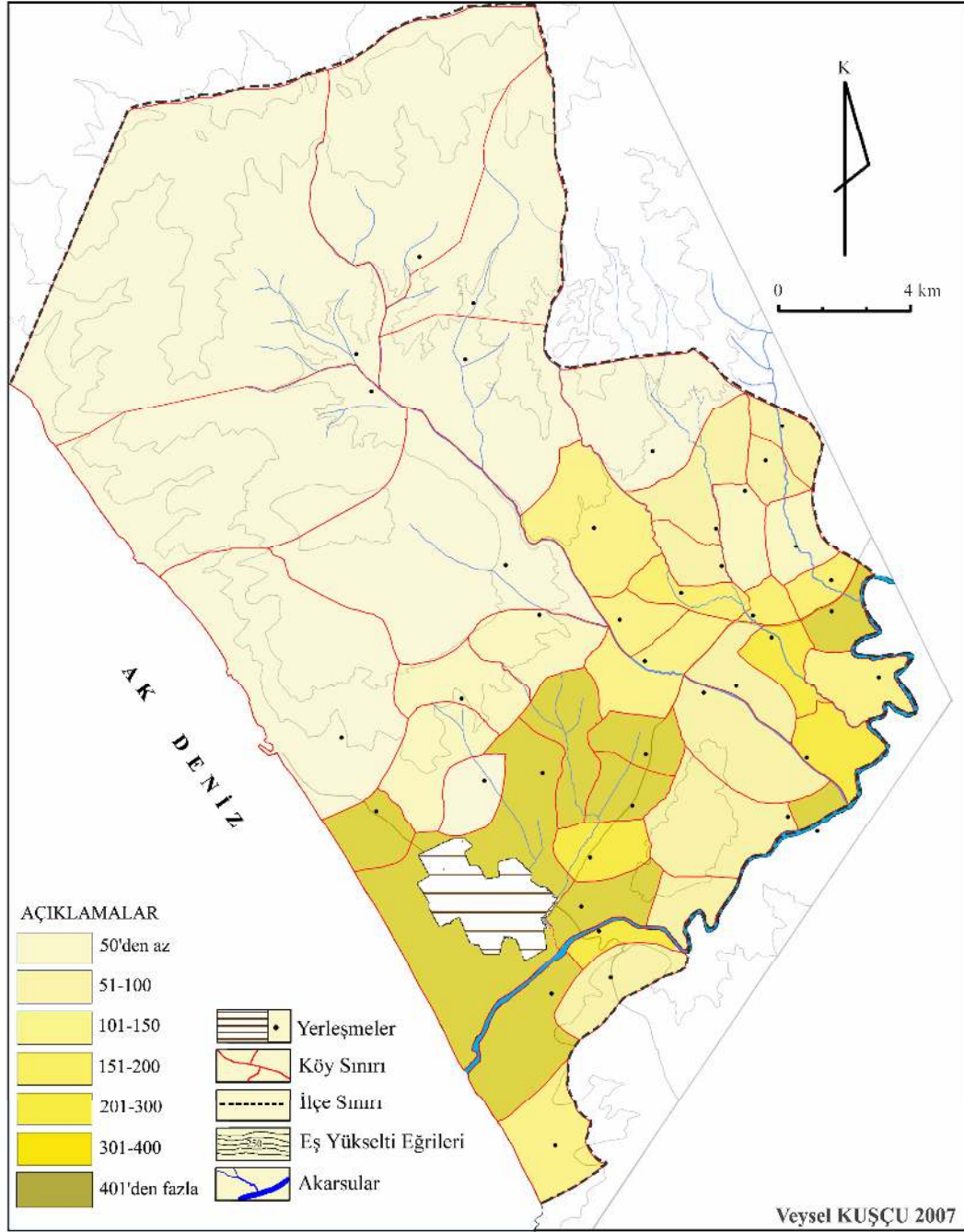
Şekil 14: Samandağ'ın 1940 Yılı Nüfus Yoğunluğu Haritası

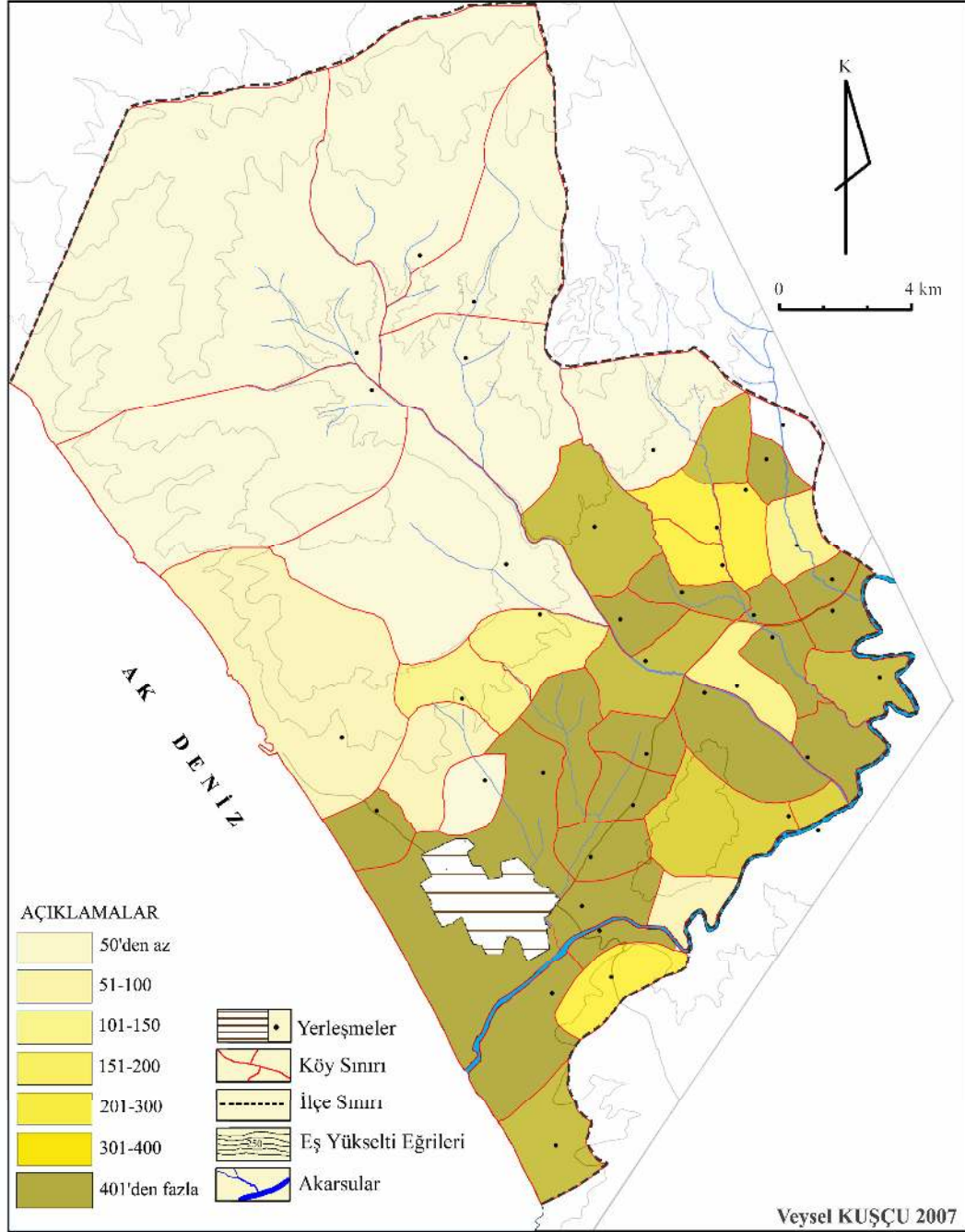
Şekil 15: Samandağ'ın 1960 Yılı Nüfus Yoğunluğu Haritası

Şekil 16: Samandağ'ın 1980 Yılı Nüfus Yoğunluğu Haritası

Şekil 17: Samandağ'ın 2000 Yılı Nüfus Yoğunluğu Haritası

Tablo 11: Samandağ'ın 1940–2000 Aritmetik Nüfus Yoğunluğu

Yoğunluk/Yıl	1940	1960	1980	2000
01-50	Seldiren (4) Batiayaz (13) Kapisuyu (15) Yoğunluk (16) Yaylıca (40) Çökek (44) Hüseyinli (45)	Büyükoba (3) Seldiren (5) Çubukçu (14) Batiayaz (17) Kapisuyu (27) Asakirli (50)	Seldiren (5) Büyükoba (7) Çubukçu (17) Batiayaz (28) Kapisuyu (33) Vakıflı (42)	Çamlıyayla(4) Büyükoba(7) Ceylandere(14) Yeniköy (17) Seldiren(18) Çubukçu(33) Batiayaz(36) Vakıflı(47)
51-100	Çanakoluk (52) Hıdırbey (65) Eriklikuyu (68) Değirmenbaşı (76) Vakıflı (77) Karaçay (90)	Hüseyinli (56) Eriklikuyu (65) Hıdırbey (66) Yoğunluk (69) Vakıflı (81)	Özengili(75) Yoğunluk(76) Hüseyinli(80) Hıdırbey(82) Eriklikuyu(99)	Yeşilyazı(79) Kapisuyu(91) Hıdırbey(96)
101-150	Nahırlı (156) Tomruksuyu (108) Hancağız (111) Meydan (119)	Çanakoluk(105) Uzunbağ(106) Çökek(138) Meydan(140) Değirmenbaşı(143) Yaylıca(144) Hancağız(150)	Gözene(113) Çökek(135) Nahırlı(141) Çanakoluk(148)	Yoğunluk(101) Hüseyinli(121) Eriklikuyu(130) Özbek(143)
151-200	Büyükçat (152) Koyunoğlu (155) Mızraklı (167) Tekebaşı (180) Kuşalanı (196)	Tavuklu(152) Karaçay(194) Nahırlı(200)	Yeşilyazı(159) Değirmenbaşı(198)	Özengili(157) Çınarlı(178) Çanakoluk(180) Gözene(192)
201-300	Mağaracık (211) Sutaşı (243)	Tomruksuyu(224) Büyükçat(256) Koyunoğlu(272)	Yaylıca(201) Tavuklu(207) Meydan(240) Uzunbağ(247)	Aknehir(260)
300-400	Çöğürlü (313) Tavla (352) Aknehir (353)	Mızraklı(301) Tekebaşı(304) Kuşalanı(316)	Hancağız(306) Tomruksuyu(349) Çöğürlü(352) Büyükçat(366) Karaçay(370) Kuşalanı(380)	Avcılar(318) Hancağız(326) Tavuklu(329) Yaylıca(384) Uzunbağ(391) Meydan(395)
400'den fazla	Merkez (635)	Mağaracık(424) Sutaşı(468) Çöğürlü(496) Tavla(525) Merkez(1070)	Koyunoğlu(432) Tekebaşı(433) Mızraklı(488) Sutaşı(506) Merkez(636) Asakirli(636) Mağaracık(669) Tavla(1049)	Çökek(418) Değirmenbaşı(425) Yeşilköy(480) Büyükçat(529) Huzurlu(541) Tomruksuyu(628) Karaçay(628) Fidanlı(632) Ataköy(718) Tekebaşı(748) Mızraklı(783) Koyunoğlu(922) Mağaracık(954) Kuşalanı(1093) Çöğürlü(1187) Sutaşı(1367) Tavla(1612) Merkez(2665)

Tablo 12: Samandağ'da 1940–2000 Arasında Tarımsal Nüfus Yoğunluğu

Yoğunluk/Yıl	1940	1960	1980	2000
01–50	Seldiren(12) Kapisuyu(19) Batıyaz(33) Çökek(46) Hüseyinli(48)	Büyükoba(8) Seldiren(24) Kapisuyu(32) Batıyaz(45)	Büyükoba(16) Seldiren(22) Kapisuyu(40)	Çamlıyayla(4) Büyükoba(7) Ceylandere(14) Yeniköy(17) Seldiren(18)
51–100	Çanakoluk(55) Yoğunluk(61) Eriklikuyu(68) Yaylıca(90) Karaçay(95)	Hüseyinli(59) Eriklikuyu(65) Çökek(79)	Batıyaz(73) Özengili(77) Çökek(77) Hüseyinli(85) Vakıflı(87) Eriklikuyu(99)	Teknepinar(94) Vakıflı(99)
101–150	Tomruksuyu(112) Hıdırbey(114) Hancağz(117)	Çanakoluk(111) Hıdırbey(115) Uzunbağ(135) Yaylıca(146)	Hıdırbey(144)	Kapisuyu(111) Yeşilyazı(114) Hüseyinli(121) Eriklikuyu(122) Özbek(143)
151–200	Büyükçat(152) Vakıflı(161) Koyunoğlu(162) Mızraklı(194)	Hancağz(157) Tavuklu(163) Vakıflı(170) Çubukçu(177)	Çanakoluk(158) Gözene(200)	Çökek(155) Özengili(162) Hıdırbey(168) Çınarlı(178) Çanakoluk(180)
201–300	Değirmenbaşı(201) Kuşalanı(207) Meydan(218) Tavla(224) Tekebaşı(237) Mağaracık(240)	Karaçay(203) Değirmenbaşı(220) Tomruksuyu(233) Büyükçat(256) Meydan(257) Yoğunluk(270) Koyunoğlu(284)	Yaylıca(204) Çubukçu(216) Tavuklu(222) Yeşilyazı(229) Yoğunluk(299)	Aknehir(266)
301–400	Nahırlı(344) Akınyolu(355) Sutaşı(390)	Kuşalanı(333) Tavla(334) Mızraklı(350)	Değirmenbaşı(305) Uzunbağ(314) Hancağz(322) Tomruksuyu(362) Büyükçat(366) Karaçay(387) Kuşalanı(400)	Avcılar(318) Meydan(323) Gözene(341) Hancağz(343) Tavuklu(353) Yaylıca(384) Uzunbağ(391) Yoğunluk(395)
400+	Merkez(635) Çöğürlü(673)	Tekebaşı(400) Mağaracık(469) Asakirli(506) Sutaşı(751) Nahırlı(1060) Çöğürlü(1066) Merkez(1070)	Meydan(440) Koyunoğlu(450) Mızraklı(568) Tekebaşı(569) Merkez(640) Asakirli(640) Tavla(668) Nahırlı(747) Çöğürlü(756) Mağaracık(759) Sutaşı(811)	Değirmenbaşı(425) Çubukçu(431) Yeşilköy(480) Büyükçat(529) Huzurlu(541) Tomruksuyu(628) Fidanlı(632) Karaçay(657) Ataköy(718) Mızraklı(912) Koyunoğlu(922) Tekebaşı(984) Tavla(1026) Mağaracık(1082) Kuşalanı(1152) Çöğürlü(1187) Sutaşı(2191) Merkez(2665)

Samandağ'da Orman içi ve orman kenarı köyler haricinde kalan alanın tamamı tarımsal alan olarak kullanılmaktadır. Eğimin fazla olduğu yamaçlar ise taraçalar yapılarak tarıma kazandırılmakta, toprağın sık olduğu yamaç kısımlarda da tarım için toprak taşınarak tarımsal alanlar oluşturulmaktadır. Tarımsal nüfus yoğunluğunun daha düşük olduğu alanlar orman içi ve orman kenarı köylerdir. Bu köylerin çevresinin ormanla kaplı olması nedeniyle tarımsal alan oldukça sınırlı kalmaktadır. Ziriye vadisinde ve Samandağ ovasındaki alanın büyük bir kısmının tarımsal üretimde kullanılması, aritmetik yoğunluğa göre tarımsal yoğunluğu birkaç köy dışında değiştirmemektedir (Tablo: 12)

2.3. Şehir Nüfusu

Samandağ Süveydiye adıyla Osmanlı Devleti döneminde, Halep sancağının bir kazası olan Antakya'nın nahiyesidir. 1920 yılında Samandağ ve çevresinin Fransız sömürgesine girmesiyle ilçede Fransızlar hüküm sürmüştü ve bu 1938 yılına kadar devam etmiştir. Hatay'ın 1939 yılında Türkiye Cumhuriyeti'ne iltihak etmesi sonrasında da Süveydiye nahiye statüsünü korumuştur ve bu durum 1947 yılına kadar devam etmiştir. Süveydiye "11 Haziran 1947 tarihinde 5070 sayılı kanunla", Samandağ adıyla ilçe olmuştur. Asi nehrinin oluşturduğu verimli alüvyal ova üzerinde kurulmuş olan Samandağ böylece 1948'de Hatay'ın İskenderun, Ordu, Altınözü, Reyhanlı, Kırıkhan, Dört Yol, Hassa'dan sonra sekizinci ilçesi olmuştur.

Samandağ şehir nüfusuna kırsal nüfusta olduğu gibi Cumhuriyet dönemi öncesine ait kesin verilere ulaşılabilmektedir. Tahrir defterlerinden elde edilen verilerle 16. ve 17. yy'a ait nüfus miktarlarına ulaşabilmekteyiz. Bu veriler daha önce ifade edildiği gibi vergi toplamak amacıyla yapılmış kayıtlardan elde edilmesi nedeniyle kesin ve sürekli veriler değildir, fakat nüfus miktarı hakkında bilgi vermektedir.

Samandağ'ın 16-17. yy'da Süveyde (Süveydiye) ismiyle bir köydür. Nefs-i Süveyde 1526 yılında 136, 1536 da 173 ve 1550 yılında da 165 erkek nüfustan oluşmaktadır (Çakar 2003, s. 341). 1678 yılında nüfusunun 210 kişiye ulaştığını görmekteyiz. Fakat nüfusun sosyo-ekonomik durumu ve cinsiyet yapısı ile ilgili bilgilerimiz bulunmamaktadır. Düzenli nüfus verilerine Hatay'ın Türkiye Cumhuriyetine katılması sonrasında rastlanmaktadır.

1940-1948 yılları arasında Antakya'ya bağlı olan nahiye'nin 1945'de 8.303 olan nüfusu 1950'de 9.175, 1955 yılında ise 11.113 olmuştur. Dolayısıyla Samandağ'ın ilçe statüsüne kavuşması nüfus açısından belirgin bir şekilde görülememektedir. Çünkü Samandağ'ın en büyük köy yerleşmeleri olan Tekebaşı, Sutaşı, Koyunoğlu, Meydan gibi köyler Samandağ'ın çevresinde kurulmuş büyük köylerdir. Bu sebeple Samandağ'da iş kuran ve iş yeri olan, ama yakın köylerde oturan çok sayıda esnaf vardır. Fakat Samandağ'ın ilçe olması Samandağ'ın bir cazibe merkezi olma özelliğini o yıllarda sağlamamıştır, nüfus kırsal kesimde olduğu gibi ilçe merkezinde de bitkisel üretimle uğraşmaktadır.

İlçe merkezi olduğundan günümüze değin Samandağ ekonomisini kalkındıracak, istikrarını arttıracak bir sanayi kuruluşu kurulmamıştır. Geçimi

kaynakları işçilik, tarımsal üretim ve taşımacılıktır. Özellikle işçilik Samandağ ekonomisinde oldukça etkilidir. Nüfus grafiğinden de anlaşılacağı gibi şehir nüfusunun yıllık seyri içerisinde erkek nüfusu belirli dönemlerde düşmektedir. 1960 ve 1980 yılı sonrası erkek nüfusunun azalma sebebi, bu kişilerin çalışmak için yurtdışına gitmiş olmalarıdır. İlçede merkezinde anadil olarak Arapçanın konuşulması da Ortadoğu ülkelerinin tercih edilmesine sebep olmaktadır. Hemen hemen her ailenin en az bir ferdinin Ortadoğu ülkelerinde işçi olarak çalışması ilçe ekonomisinin de işçiliğe bağlanmasına neden olmaktadır.

Samandağ 1940 yılında henüz bir nahiye merkezidir ve nüfusu 8.252 kişidir. Bu nüfusun 4.141'i erkek, 4.111'i ise kadındır. 1945 yılı nüfus sayımında nüfus miktarında sadece 51 kişilik bir artış olmuş ve nüfus 8.303 kişiye ulaşmıştır. Kır nüfusunda da değinildiği gibi nüfus 1940–1945 yıllarında ülkenin içerisinde bulunduğu savaş tehlikesi ve erkek nüfusun cephede beklemesi bu durumda etkili olmuştur. Nüfus artışı ilçe merkezinde 1950 yılından sonra her sayım yılında düzenli olarak artmaktadır. 1950 yılında 9.175 olan nüfus 1955 yılında 5.598 erkek, 5.520 kadın olmak üzere toplam 11.118 kişi olmuştur. İlçe nüfusunda en fazla artış 1960 yılında olmuş ve nüfus 13.912 kişiye ulaşmıştır. 1970 yılında da 18.131, 1975 yılında 11.512'si erkek ve 11.028'i kadın olmak üzere toplam 22.540 kişi olmuştur. Samandağ şehir nüfusunda yıllık nüfus artışının en az olduğu dönem 1975–1980 arasındır ve aynı durum kır nüfusunda da belirgindir. Bu dönemde nüfus 11.716'sı erkek, 11.956'sı kadın olmak üzere 23.672 kişi ve bundan sonraki yıllarda hızlı bir şekilde artmıştır. Şehir nüfusu 1990 yılında 13.830'u erkek ve 16.027'si kadın olmak üzere toplam 29.857 kişiden oluşmaktadır. Bu sayımda dikkat çeken unsur erkek nüfusun azalması ve bu nüfus grubunun çalışmak için yurtdışına gitmesidir. İlçe nüfusu 2000 yılında da 16.031'erkek, 18.610'u kadın olmak üzere toplam 34.641 kişiden olmakta ve erkek nüfusundaki azalma bu dönemde de görülmektedir. (Tablo: 13, Şekil 18)

Samandağ şehir merkezinde nüfus 1940–2000 arası dönemde % 319 oranında büyümüştür. İlçe nüfusu sürekli aynı oranda büyümemiş, bazı dönemlerde fazla bazı dönemlerde de az büyüme gerçekleşmiştir. Nüfus büyümesi düşük olduğu 1940–1945 arası dönemde % 0,6 oranında olmuş ve nüfus sadece 51 kişi artmıştır. 1945–1950 arasında nüfus % 10,5, 1950–1955 arasında ise iki kat artarak % 21,5 oranında büyümüştür. Samandağ nüfusunda en yüksek büyüme 1955–1960 arası dönemde görülür. Bu dönemde nüfus büyümesi % 25,2 oranında olmuş ve şehir nüfusu 2794 kişi

artmıştır. Şehir nüfusu 1965–1970 arası dönemde % 13,4, 1970–1975 arası dönemde yaklaşık iki kat artarak % 24,3 oranında büyümüş ve şehir nüfusu 22.540 kişi olmuştur. 1975–1980 arası dönemde de kır nüfusunda görüldüğü gibi diğer dönemlere göre daha düşük bir büyüme gerçekleşmiştir. Bu dönemde nüfus % 5 oranında büyüyerek 1132 kişi artmıştır. 1980–1985 arası dönemde % 15,9, 1985–1990 arası dönemde de % 8,8 olmuştur. 1990–2000 arası 10 yıllık dönemde de % 16 oranında büyümüş ve şehir nüfusu 34641 kişi olmuştur.

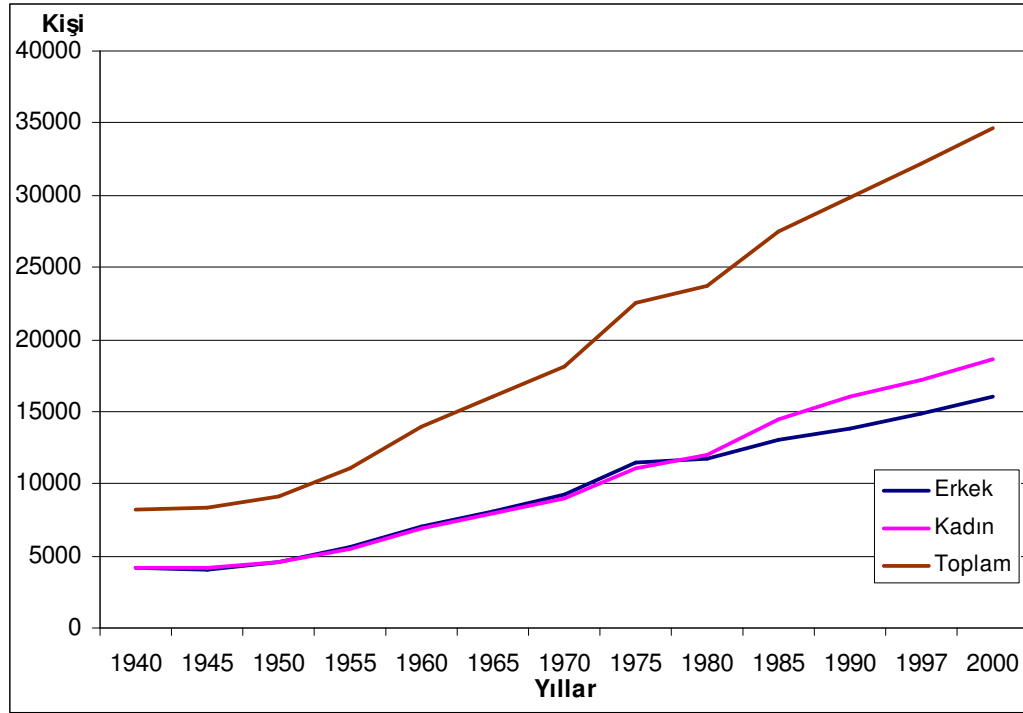
Samandağ şehir nüfusu 1940 yılından itibaren sürekli büyümüşür (Tablo: 13-Şekil: 18). Şehir nüfusunun büyümesi kır nüfusundaki gibi hiçbir dönemde eksi değerler göstermemiş, fakat sürekli aynı oranda da artmamıştır. 1940–1945 arası dönemde bütün ülkede görülen savaş tehdidi ve erkek nüfusun silâh altında olması en düşük büyümenin gerçekleşmesine neden olmuştur. Ülkede yeniden bir yapılanmanın ve hızlı bir büyümenin olduğu 1955–1960 arası dönemde ilçede de en yüksek büyüme oranı gerçekleşmiştir. İlçenin hem toplam nüfusunda hem de kır nüfusunda görülen nüfusun azalması 1975–1980 arası dönemde şehir nüfusunda çok belirgin değildir. Çünkü bu dönemde Yeşilada Mahallesi Tekebaşı köyünden ayrılıp Samandağ’a bağlanmıştır. Şehir nüfusunda 1975 yılı sonrasında itibaren kadın ve erkek nüfusları arasındaki farklar artmaya başlamıştır. Bu yıldan itibaren Ortadoğu ülkelerinin özellikle Suudi Arabistan’ın işçi talebinin olmasıyla birlikte, ilçeden birçok işçinin çalışmak için bu ülkelere gitmesine sebep olmuştur. Erkek nüfusu 1980–1985 arasında erkek nüfus 1.377, 1985–1990 arasında 2.197, 1990–2000 arasında da 2.579 kişi kadın nüfusa göre erkek nüfusu azalmıştır. Bu nüfusun hemen hemen tamamı yurt dışında çalışmaktadır.

1940 ile 2000 arasında Samandağ % 216,8 gibi büyük bir oranda büyümüşür. İlçede yurtdışından gelen döviz bireysel anlamda yatırıma dönüştürülmemiş, ticari anlamda hizmet verecek veya üretim yapacak sanayi tesisi kurulmamıştır. Sanayinin gelişmesini sağlamak için tarımı desteklemek, tarım ürünleri değerlendirmek maksadıyla kurulmuş kapsamlı bir tesis bulunmamaktadır. Yatırımlar daha çok konut, arsa ve ihtiyaç duyulan işyerlerine dönük olmaktadır.

Tablo 13: Samandağ Şehir Nüfusunun Cinsiyete Bölünüşü

Samandağ Şehir Nüfusu			
	Erkek	Kadın	Toplam
1940	4.141	4.111	8.252
1945	4.083	4.220	8.303
1950	4.569	4.606	9.175
1955	5.598	5.520	11.118
1960	6.989	6.923	13.912
1965	8.099	7.891	15.990
1970	9.187	8.944	18.131
1975	11.512	11.028	22.540
1980	11.716	11.956	23.672
1985	13.050	14.427	27.447
1990	13.830	16.027	29.857
1997	14.899	17.181	32.180
2000	16.031	18.610	34.641

Kaynak DİE 1940–2000 Nüfus Sayımları

Şekil 18: Samandağ Şehir Nüfusunun Seyri (1940-2000)

Kaynak: DİE 1940–2000 nüfus sayımları

Nüfusun yıllık artış hızı göz önüne alınırsa Samandağ şehir nüfusunda en düşük artış hızı 1940–1945 arası dönemde görülür. Bu dönemde ‰ 1,2 olarak gerçekleşen yıllık artış hızı 1940–2000 yılları arasında bu değerin altına düşmemiştir. Oysa kır nüfusundaki artış hızı 1940-1945 arası dönemi için ‰ -8,1 olarak gerçekleşmiştir. Samandağ’da nüfusun yıllık artış hızında şehir-kır farkı 1945–1950

arası dönemde en belirgin duruma gelmiştir. Bu dönemde artış hızı şehir nüfusunda ‰ 20, kır nüfusunda ‰ -37,3 oranında olmuştur. Şehir nüfusunda en yüksek artış hızı 1955–1960 arası dönemde ‰ 44,8 ve 1970–1975 arasında da ‰ 43,5 olmuştur. Samandağ’da hem kır nüfusunda hem de şehir nüfusunun yıllık artış hızında 1975–1980 arası dönemde azalma görülür. Bir önceki döneme göre şehir nüfusu ‰ 34 oranında azalmış ve yıllık artış hızı ‰ 9,8 olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemde kır nüfusunun yıllık artış hızı ‰ –7,8 oranında olmuştur. 1990 yılından itibaren nüfus sayımlarının on yılda bir yapılması ile sayımlar arası dönemlerde artma olduğu için bir önceki döneme göre bu dönemde daha yüksek değerler görülür. Şehir nüfusun 1990–2000 arası dönemde yıllık artış hızı ‰ 14,8, kır nüfusunda ‰ 19,5 oranında olmuştur. Ülke genelinde ise bu durum şehir nüfusunda ‰ 28, kır nüfusunda da ‰ 0,3 oranında olmuştur (Tablo 14).

Tablo 14: Samandağ’da Şehir Kır Nüfus Oranları (1940-2000)

Yıllar	Kır Nüfusu	%	Şehir Nüfusu	%
1940	25441	76	8252	24
1945	24436	75	8303	25
1950	20277	69	9175	31
1955	23146	68	11118	32
1960	28225	67	13912	33
1965	28970	64	15990	36
1970	36980	67	18131	33
1975	42966	66	22540	34
1980	41326	64	23672	36
1985	55547	67	27447	33
1990	59345	67	29857	33
1997	64228	67	32180	33
2000	72113	68	34641	32

Kaynak: DİE 1940–2000 nüfus istatistikleri

Sonuç olarak Samandağ şehir nüfusunda nüfus artış miktarı hiçbir dönemde azalmaya uğramamış, sürekli artmıştır. Artma oranı her dönem için farklı gelişmiştir. Nüfusun azalma gösterdiği dönemler genellikle Samandağ’ın gerek yurtdışına gerek yurt içine işçi gönderdiği dönemlerdir. 1960 ve 1980 dönemlerinde görülen bu işgücü göçü Samandağ ve çevresine yatırım olarak geri dönmüştür. Dönen yatırımlar konut veya küçük bir işyeri olarak ortaya çıkmıştır. Samandağ, dışarıdan göç almadığı gibi dışarıya da fazla göç vermemiştir.

Kır-kent karşılaştırılması yapıldığında, şehir nüfusu sürekli bir artış özelliği gösterirken kır nüfusu aynı özellik görünmemektedir. Şehir nüfusunda 1960 ve 1980–

2000 yıllarında yurtdışına işçi gitmesi sebebiyle erkek nüfusta bir azalma gözlenirken, kır nüfusu sürekli artmıştır. Kır nüfusu sadece 1940–1950, 1975–1980 arası dönemlerde azalmış ve yıllık artış hızı eksi değerler göstermiştir (Tablo 14- Şekil 18). 1980 sonrasında hem kır nüfusunda hem de şehir nüfusunda hızlı bir nüfus artışı görülür. Dolayısıyla Samandağ nüfusu zaman zaman duraklama ve azalma göstermiş olsa da sürekli bir artış içerisinde olmuştur.

2.3.1. Şehir nüfusunun Yaş ve Cinsiyet Yapısı

İlçe merkezi nüfusunun yaş ve cinsiyet yapısıyla ilgili verilere 1985 yılı nüfus sayımıyla birlikte ulaşılabilmektedir. 1985 yılından itibaren Türkiye nüfusunun % 42’ni 0–14 yaş grubu oluşturmaktadır. 1990’da bu oran % 39’a, 2000’de ise % 36’ya çıkmıştır. Samandağ’da bu oran 1985 ‘de % 38, 1990’da % 35, 2000’de ise % 30 olmuştur. Türkiye geneline baktığımızda nüfustaki yaşlanma ve çocuk sayısında azalma dikkat çekici boyuttadır. Fakat Samandağ ilçe merkezinde halkın büyük bir kısmının tarım toplumundan oluşması, çocuk sayısının artmasına, hane halkı sayısının yüksek olmasına sebep olmuştur. İlçede merkezinde her ailelerde ortalama 4–5 çocuğun varlığı nüfusun genç bireylerden oluştuğunu göstermektedir (Tablo 15).

Tablo 15: Samandağ ve Türkiye’de Nüfusun Üç Ana Yaş Grubuna Bölünüşü

Yaş Grupları	1985		1990		2000	
	Samandağ	Türkiye	Samandağ	Türkiye	Samandağ	Türkiye
00–14	42	38	39	35	36	30
15–64	52	58	57	61	58	64
65+	6	4	4	4	6	6

Kaynak DİE Nüfus (1985, 1990, 2000) Sayımları

Samandağ’da çocuk oranı her ne kadar fazla olsa da 1990’dan 2000’e doğru bir azalma vardır. Çünkü 1990’da 0–14 yaş grubu toplam nüfus içerisinde % 39 iken 2000’de nüfusun % 33,5’ini oluşturmaktadır. Türkiye’de ise bu değer 1985’de nüfusun % 38’ini 1990’da % 35’ini 2000’de de % 30’unu oluşturur. Türkiye genelinde görülen yaşlanma oranı Samandağ gibi değildir. Samandağ daha genç bir yapıya sahiptir.

Samandağ şehrinde çalışmayan çağda olan 00–14 yaş grubunun fazla olması çalışan nüfus oranının toplam nüfus içerisindeki oranına göre az olmasına sebep olmaktadır. Bu durum üzerinde Samandağ’ın 20–44 yaş grubunda ki nüfusun yurtdışında çalışması da etkilidir (Tablo: 16). Nüfus piramidine de yansıyan bu durum

Samandağ çalışan nüfusunun toplam nüfus içerisindeki payı Türkiye ortalamasının altındadır. İlçe merkezinde 65 yaş üstü grup 1985 yılında % 6, 1990 yıllarında % 4, 2000 yılında ise tekrar % 6 olmuştur (Şekil 19-20).

Tablo 16: Samandağ Şehir Nüfusunun Yaş Grubu ve Cinsiyet Bölünüşü

Yaş Grubu	1990			2000		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
00-04	3353	1658	1695	4143	2082	2061
05-09	3908	1935	1973	3862	1970	1892
10-14	4322	2163	2159	3612	1832	1780
15-19	3666	1718	1948	3477	1544	1931
20-24	2512	813	1699	2808	457	1851
25-29	2540	1048	1492	2883	1077	1806
30-34	2147	997	1154	2636	1163	1473
35-39	1563	721	812	2652	1262	1390
40-44	1128	544	584	2129	1055	1074
45-49	752	347	405	1455	722	733
50-54	883	382	501	1130	559	571
55-59	1115	541	574	782	350	433
60-64	851	469	382	827	388	439
65+	1147	494	653	2244	1068	1176

Kaynak: DİE nüfus sayımları 1990-2000

Samandağ şehir nüfusunda 1990 ve 2000 yılı yaş piramitlerine bakıldığında bazı yaş gruplarındaki nüfuslarda belirgin azalmaların olması dikkat çekmektedir. Özellikle erkek nüfusta görülen bu azalma ilçede geçici yurtdışı işçiliğinin fazla olmasından kaynaklanmaktadır. Samandağ'da 15-49 yaş arasındaki erkek nüfus kadınlardan daha azdır. 0-14 yaş grubunda bu durum pek belirgin değilken 15 yaşından 44 yaşına kadar belirgin olması ilçenin sosyo-ekonomik yapısıyla ilgilidir. 20-24 yaş arasındaki erkek nüfusun azlığı genç nüfusun vatan görevi olarak askerlik hizmeti yapmakta olmasındandır. Ayrıca bunun dışında erkek nüfus 18 yaşından sonra çalışmak için yurtdışına gitmektedir (Tablo 16 ve şekil: 19-20). İlçenin geçiminde yurtdışı işçiliğinin ilk sırada olması da erkek nüfusundaki azalmayı açıklamaktadır. İlçenin toplam nüfusundaki erkek miktarının azalması 1985, 1990 ve 2000 sayımlarında çok belirgindir (Tablo 17).

2000 yılı yaş ve cin kompozisyona bakıldığında 1990 yılına göre bazı farklılıklar dikkati çekmektedir. Nüfus piramitlerinde de görüleceği üzere dengeli bir yapı görülmemektedir. Samandağ nüfusunda 2000 yılı verilerine göre, 1990 yılına oranla 00-14 yaş grubu azalmıştır. Bu yaş grubunun toplam nüfus içerisindeki oranı 1990 da % 19, kadın nüfusu oranı ise % 20'dir. 2000 yılında ise erkeklerin ve kadınların oranı % 17'dir. 15-64 yaş grubunda erkek nüfusun toplam nüfus içerisindeki oranı 1990 yılında

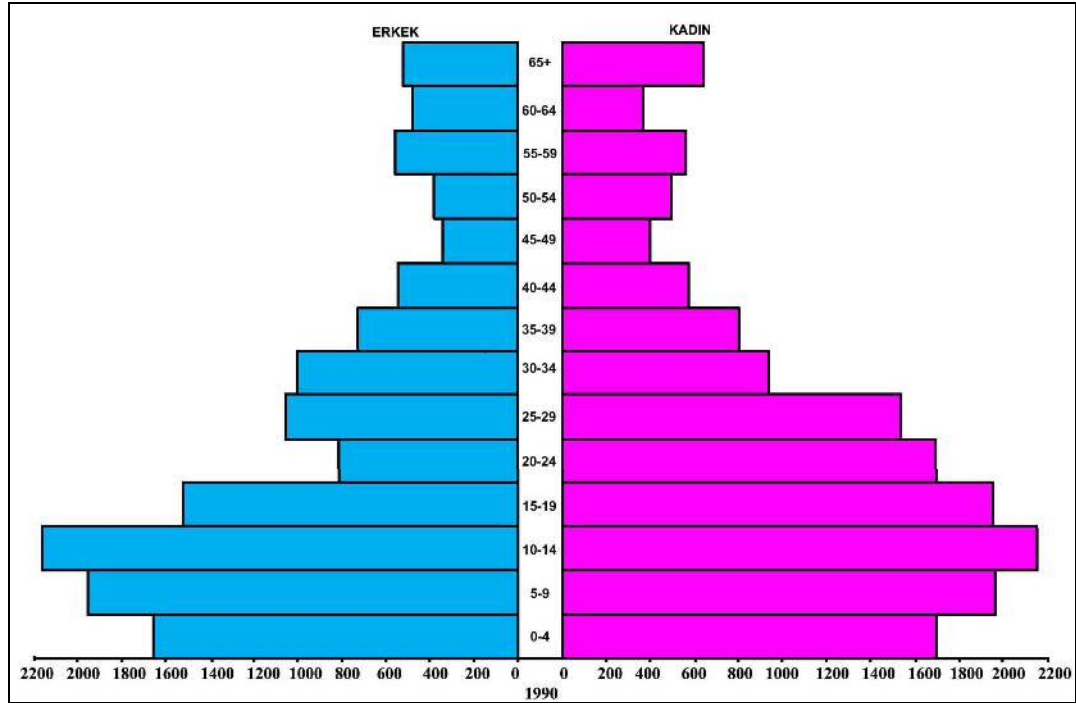
% 25, kadın nüfusun oranı % 32 dir. 2000 yılında ise erkelerin oranı % 26, kadınların oranı %34'tür. Yaş grupları arasındaki bu farklılıklar daha önce de değinildiği gibi erkek nüfusun çalışmak için yurtdışına gidiyor olmasından kaynaklanmaktadır. 65 yaş ve üstü ise her iki cins için de 1990 yılında % 2, 2000 yılında ise % 3'tür.

Tablo 17: Samandağ'da Üç Ana Yaş Grubu ve Cinsiyete Bölünüşü

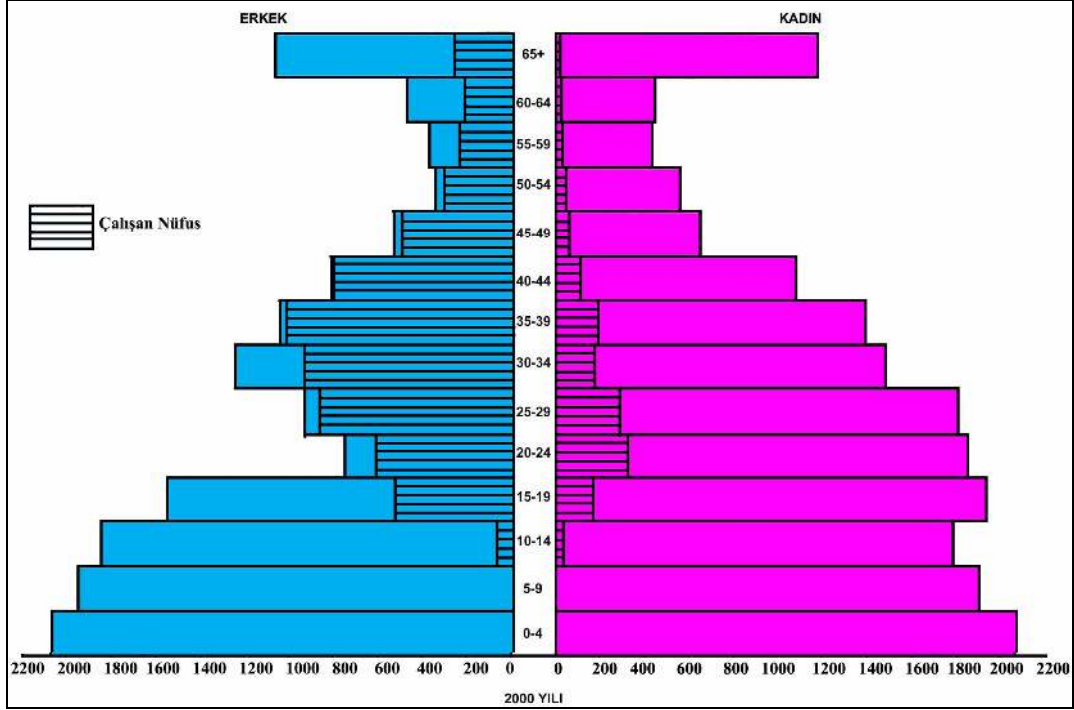
Yıllar	Yaş Grubu	Erkek			Kadın		
		Kişi	CİO	TNO	Kişi	CİO	TNO
1990	00-14	5.756	42	19	5.827	36	20
	15-64	7.580	54	25	9.551	60	32
	65+	494	4	2	653	4	2
	Toplam	13.830	100	46	16.031	100	54
2000	00-14	5.884	37	17	5.733	31	17
	15-64	9.077	56	26	11.701	63	34
	65+	1.068	7	3	1.176	6	3
	Toplam	16.029	100	46	18.610	100	54

CİO: Cinsiyet İçerisindeki oranı TNO: Toplam nüfusa oranı. Kaynak: DİE

Şekil 19: Samandağ'ın 1990 Yılı Nüfus Piramidi

Şekil 20: Samandağ'ın 2000 Yılı Nüfus Piramidi

00-04 yaş grubunda 1990'da belirgin bir azalma vardır. Bu durum 2000 yılı piramidinde görülmemekte, fakat 1990'da belirgindir. 1990'dan 2000'e doğru 00-04 yaş grubunda ülkedeki genel durumun aksine artma olmuştur. Bu durumda ilçenin içe kapalı bir toplum olması ve akraba evlilikleri nedeniyle erken yaşlarda (19-20) evlenmelerin görülmesi, tarım toplumu özelliğinin hâkim olması etkilidir (Tablo 17).

Yurtdışına giden işçiler 20-44 arasındaki yaş gruplarından ve 1960-1990 arası doğumlu olan nüfuslardan oluşmaktadır. Nüfus piramidinden ve yaş cinsiyet oranlarında da açıkça görüleceği üzere bu yaş grubundaki erkek nüfus ilçedeki kadına nüfusa göre % 7-8 oranında daha azdır. İlçeden çalışmak için yurtdışına gidenlerin bir kısmı 8-10 yıl kadar gittikleri ülkede çalışmakta ve sonrasında geri dönmektedir. Köyünde veya şehirde kazandığı parayı yatırıma dönüştürmektedir. 30-34 yaş grubunun çalışan nüfus içerisindeki diğer gruba göre daha fazla olması da bu sebeptendir.

2.3.2. Şehir Nüfusunda Yaş Bağımlılık ve Çalışan Nüfus Oranları

Samandağ'da 1985 yılı sayımına göre çalışma çağındaki nüfusun, çalışma çağı dışındaki nüfusa oranı ele alındığında Samandağ şehir nüfusunda 00–14 yaş grubu 7.421 ve 65+ yaş grubunda 1.076 kişi, 15–64 yaş grubu ise 23.205 kişidir. 15–64 yaş grubunu oluşturanların, yani çalışma çağındaki nüfusun bakması ve beslemesi gereken nüfusa oranı, bir başka ifadeyle yaş bağımlılığı (00-14 yaş grubu + 65 ve daha yukarı yaş nüfus / 15-64 yaş grubu * 1000) binde 868'dir. Aynı dönem için ülkemizin yaş bağımlılık oranı ‰ 721'dir (Tablo:18). 1990 yılında yaş bağımlılık oranı binde 743'e düşmüş, 2000 yılında ise ‰ 667 olmuştur. Aynı yıllarda ülkemizin bağımlılık oranı 1990 da 641, 2000 yılında ise 550'dir. Samandağ'da 1985 yılından 2000 yılına doğru yaş bağımlılık oranı düşmüş dolayısıyla istihdam artmıştır. Fakat bu değerler ülke geneline göre oldukça yüksek sayılır

Tablo 18: Samandağ'da Yıllara Göre Yaş Bağımlılık Oranları

Samandağ'da Yaş Bağımlılık Oranı			
Yıllar	1985	1990	2000
Bağımlılık oranı (‰)	868	743	667

Samandağ'da tarım kültürü sebebiyle evdeki 7–8 yaşın üzerindeki her çocuk çalışmakta, en azından evde ya da tarlada çalışan annenin yerine küçük kardeşlerine bakmaktadır. Bu esnaf çocuğu ise okul tatillerinde evde boş boş bekletilmez. Genellikle bir esnafın yanına çırak olarak verilerek bir iş veya meslek öğrenmesi istenir. Baba mesleğinin öğrenilmesi isteniyorsa da bunu kendi yanında değil de aynı işi yapan başka bir esnafın yanında işi başkasından öğrenmesi sağlanır, böylece diğer işçiler tarafından kayırtılıp işi tam olarak öğrenememesi önlenmiş olur.

Samandağ'da 14 yaşın altındaki nüfus içerisinde ve 65 yaşın üstünde olup ta halen çalışan nüfus göz önüne alındığında 1990 yılında Samandağ'ın ‰ 33'u, 2000 yılında da nüfusun ‰30'u çalışan nüfusu oluşturmaktadır (Tablo: 18–19). İl genelinde bu oran ‰ 56, Türkiye'de ise ‰ 48,9'dur (TÜİK 2007).

Samandağ şehir nüfusunun 1985 yılında bağımlılık oranı 868, 1990'da 743, 2000'de de 667'dir. Görüleceği gibi bu oran kademeli olarak gittikçe azalmaktadır (Tablo: 20). Samandağ ile ülkenin yaş bağımlılık oranları arasındaki farkın artması Samandağ'da genç nüfus oranının ülkemizdeki genç nüfus oranından fazla olmasındandır.

Tablo 19: Samandağ'da Çalışan Nüfusun Yaş Grupları ve Cinsiyete Bölünüşü

Yaş Grupları	1990							2000						
	Çalışan Erkek		Çalışan Kadın		Çalışan Toplam		Toplam Nüfus	Çalışan Erkek		Çalışan Kadın		Çalışan Toplam		Toplam Nüfus
	Nüfus	%	Nüfus	%	Nüfus	%	Nüfus	Nüfus	%	Nüfus	%	Nüfus	%	Nüfus
12-14	302	83	62	17	364	16	2.252	51	89	6	11	57	3	2.194
14-19	920	80	237	20	1.157	32	3.666	378	83	78	17	456	13	3.477
20-24	473	68	218	32	691	28	2.512	374	69	166	31	540	19	2.808
25-29	707	78	195	22	902	36	2.540	561	75	187	25	748	26	2.883
30-34	770	81	185	19	955	44	2.147	657	85	117	15	774	29	2.636
35-39	589	85	100	15	689	45	1.533	741	85	134	15	875	33	2.652
40-44	426	84	83	16	509	45	1.128	668	90	78	10	746	35	2.129
45-49	279	84	55	16	334	44	752	427	92	37	8	464	32	1.455
50-54	261	81	62	19	323	37	883	263	92	22	8	285	25	1.130
55-59	341	81	78	19	419	38	1.115	120	90	14	10	134	17	783
60-64	238	83	48	17	286	34	851	105	88	15	12	120	15	827
65+	140	78	40	22	180	16	1.134	149	96	7	4	156	7	2.234
Toplam	5.446	81	1.363	19	6.809	34	20513	44.94	86	861	14	5.355	21	25.208

Kaynak: DİE 1990-2000 nüfus sayımları

Çalışan nüfusun bulunduğu yaş gruplarında başka bir ifadeyle 12 yaşından büyük olduğu halde çalışanların oranı 1990 yılında % 33'tür (Tablo 18-19) Çalışma çağındaki nüfusun şehrin toplam nüfusuna oranı bir başka ifadeyle şehir nüfusunun aktivite oranı % 43'tür. Samandağ'da çalışan nüfusun % 81'ini erkek nüfus, % 19'ini ise kadın nüfustan oluşmaktadır. İl geneli ve ülke genelinde bu oran % 64'tür (DİE 1994 s.78). 2000 yılında ise 12 yaşından büyük olduğu halde çalışanların oranı % 21'dir. Şehir nüfusunun aktivite oranı ise % 30'dur. İl genelinde ve ülke genelinde bu değer % 60'dır.

1990 yılından 2000 yılına doğru ilçede işsizlik artmıştır. Fakat çalışma çağındaki nüfusun bir kısmının yurtdışına gitmesi, bir kısmının da Antakya veya diğer şehirlerde çalışması ilçede çalışan nüfusun oranını düşürmektedir. Oysa bu insanlar her ne kadar başka yer çalışıyor olsa da kazancını Samandağ'da harcamakta, ailesinin geçimin sağlamaktadır. Bu nüfusun belirli bir miktarını da kadınlar oluşturmaktadır. Gerçekte Samandağ'da çalışan kadınların tamamı istatistiğe yansımamıştır. Tarımsal yapının hâkim olduğu bir toplumda her ne kadar kadın nüfusu daha çok ev hanımı olarak görülse de aslında tarlada, bağda, bahçede bir işçidir. Sürekli eşiyle birlikte ve bu durum eli iş tuta bütün aile fertleri için geçerlidir. Özellikle yurtiçi mevsimlik göçlerde çalışmak için Adana, Mersin, Antalya gibi yerlere gidenlerin büyük kısmını kadınlar oluşturmakta, yurtdışına giden eşinin bıraktığı işyerini işletmekte veya eşinin

yanında yardımcı olarak çalışmaktadır. Bu durum ilçede yoğun olarak görülmektedir. Samandağ'da bir kadın sabah erken ineğinin sütünü sağlar ve süt toplayan süt arabalarına teslim eder, bahçesine gider varsa maydanozunu biçer veya evdeki hayvanlar için mısır (slaj) keser, saat 10–11 gibi evine döner. Öğlen sonrasında gayet modern bir şekilde şehre gezmeye gider.

2.3.3. Şehir Nüfusunun Eğitim Yapısı

Samandağ'da nüfusun okuryazar oranı 1985 sayımında erkeklerde % 87 iken, bu değer kadınlarda % 70 civarındadır. Ülke genelinde ise okur- yazar erkek oranı % 86,3, kadın okur-yazar oranı ise % 68'dir. Samandağ'da bu durum hemen hemen ülke ortalamasına yakın bir özellik göstermektedir. Okuma yazma bilmeyen erkek oranı %13(1.383 kişi), kadın oranı ise % 30 (3.627kişi)'dur. Genel toplamda nüfusun % 22'si okur-yazar değildir (Tablo: 20).

Tablo 20: 1985 ve 2000 yılında Samandağ'da Şehir Nüfusunun Okur Yazarlık Oranı

1985					2000				
	Okuma Yazma Bilmeyen		Okuma Yazma Bilen			Okuma Yazma Bilmeyen		Okuma Yazma Bilen	
	Nüfus	%	Nüfus	%		Nüfus	%	Nüfus	%
Toplam	5.010	22	18.162	78	Toplam	4.092	14	25.575	86
Erkek	1.383	13	9.497	87	Erkek	925	7	12.619	93
Kadın	3.627	30	8.665	70	Kadın	3.167	20	12.959	80

Kaynak: DİE Nüfus Sayımları

2000 yılında okuryazar olmayanların oranı erkeklerde % 7, kadınlarda ise bu oran % 20'lerdedir. Dolayısıyla şehir nüfusunun % 86'sı okur-yazardır. 1985'e göre 2000'de bu oranlar daha da yükselmiştir (Tablo 21). Fakat kadınlarda ise bu değer yine de çok düşük sayılır. Bu durum geçmiş yıllarda kadınların okutulmamış olmasından kaynaklanmaktadır. Fakat günümüzde böyle bir durum görülmemekte, hatta kadınlar erkeklerden daha fazla okutulmak istenmektedir. İlçede okur-yazar olmayan nüfus gençlerden çok yaşlılardan oluşmaktadır. Samandağ'da bu açıdan kızını okula göndermeyen veli bulunmadığı gibi, kızını okula göndermeme fikri bile çok ters karşılanmaktadır

1985 yılı verileri incelendiğinde Samandağ nüfusunun % 53'ü ilköğretim ve dengi bir okul bitirmiştir. Ortaokul ve dengi, yani ilköğretim sonrası eğitime devam etmiş olan kişi sayısı 1.497 kişidir ki bu oran % 8 kadardır. Herhangi bir okuldan mezun

olmayan ancak okur-yazar olan 5.821 kişi vardır ve bu yaklaşık % 29' oranındadır. Lise ve dengi okul mezunu % 7'dir (1.359). Lise eğitiminden sonra yüksek öğrenim görmüş olan kişi sayısı ise 352 kişiyle nüfusun % 2'sini oluşturur (Tablo: 23).

Tablo 21: Samandağ'da Nüfusun Okuryazarlık Oranı ve Eğitim Durumu 1985–2000

	1985						2000					
	Erkek	%	Kadın	%	Toplam	%	Erkek	%	Kadın	%	Toplam	%
Okuryazar	2549	48	2732	52	5281	29	3647	51	3565	49	7212	28
İlkokul ve Dengi	5120	53	4535	47	9655	53	5843	49	5658	51	11501	45
Ortaokul ve Dengi	844	56	653	44	1497	8	1503	48	1398	52	2901	11
Lise ve Dengi	707	52	652	48	1359	7	1562	47	1375	53	2937	11
Yüksekokul ve Fakülte	267	76	85	24	352	3	404	61	623	39	1027	5

Kaynak: DİE 2002, s.105 ve 1988, s.29

2000'de Samandağ nüfusunun % 28'i (7.212 kişi) herhangi bir okul mezunu değil ama okur-yazardır. İlkokul ve dengi bir okuldan mezun olan % 45 (1,1501 kişidir)'dir. Ortaokul ve dengi okul mezunu (2901) % 11 kişidir. Lise ve dengi okula devam eden (2.937) % 11, yüksek okul ve fakülte mezunu olan ise (1.027) % 5'dir. 1985'e göre ilkokul ve dengi oranında bir düşüş görülse de ilçede okul çağına gelip de okula gitmeyen veya gönderilmeyen çocuk yoktur. Okuryazar nüfus içerisinde ilkokul sonrasında bir artış gözlenmekte, bu lisede % 8'den % 11'e, yüksek öğrenimde % 2'den % 5'e şeklinde belirginleşmektedir (Tablo 21).

Samandağ'da eğitime yeterince önem verilmekte, ilçenin Yeşilyazı, Aknehir, Ataköy köyleri de özellikle eğitim amaçlı olarak göçler olmaktadır. Bu amaçla yapılan göçleri en iyi yansıtan yerleşme Yeşilyazı köyüdür.

Okuryazar oranlarında erkek ve kadın nüfus arasında önemli farklılıklar vardır. Okuryazar olanlarla sadece ilkokul mezunu olanlar nüfusun yaklaşık yarısına karşılık gelmektedir. İlkokul sonrası orta öğretimde erkek kadın arasında fazla farklılıklar görülmemektedir. Bu açıdan 1985'de ilkokul sonrası ortaöğretime devam eden erkek sayısı kadın sayısından yaklaşık % 12' daha fazladır. Bu durum orta öğretimin ikinci kademesinde, yani liseye devam eden erkekler ile kadınlar arasında sadece % 4'lük bir fark vardır. Bu durumda özellikle erkeklerin ortaokul sonrasında bir mesleğe yönelmeleri, etkili olmaktadır. En belirgin farklılık yüksek öğrenimde görülmekte, erkek kadın arasındaki fark yaklaşık üç kat artmaktadır. 2000'de okuryazar ve ilkokul mezunları içerisinde erkek ile kadın arasında % 2 oranında fark vardır. Ortaokul ve dengi mezunu içerisinde erkek ile kadın arasındaki fark % 4, lise ve dengi

okul mezunun açısından fark ise % 5 olmaktadır. 2000 yılında da en belirgin farklılıklar yüksek öğrenimde görülmekte, fakat 1985 yılına göre erkek ile kadı arasındaki fark iki katın da altına düşmüştür. 1985 yılında yüksek öğrenim görenlerin 267'si erkek, 85'i kadın, 2000 yılında ise 623'ü erkek, 404'ü kadındır (Tablo 21).

Okullaşma Durumu: Samandağ'da 2007 yılı için okul öncesi eğitimi, Meslek Eğitimi ve Teknik Eğitim Merkezi bünyesindeki uygulamalı Anaokulunda ve İlköğretim bünyesindeki Ana sınıflarında yapılmaktadır. 2006–2007 Eğitim Öğretim yılında; 22 Okul öncesi Öğretmeni, 37 usta öğretici ile 47 derslikte toplam 1083 öğrenciye eğitim verilmektedir. Anasınıfı açısından ilçenin okullaşma oranı: % 39'dur (İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Birifing Raporu 2006).

İlköğretim açısından Merkezde 13, Beldelerde 17 ve Köylerde 32 olmak üzere toplam 62 İlköğretim Okulunda eğitim öğretim yapılmaktadır. 2006–2007 Eğitim Öğretim yılında; 464 sınıf, 194 branş öğretmeni (toplam 658) görev yapmıştır. Ayrıca boş dersler sözleşmeli ve ücretle görevlendirilen öğretmenlerce tamamlanmıştır. Köy ilköğretim okullarından 16'sında birleştirilmiş sınıflı eğitim yapılmaktadır (İlçe MEM Birifing Raporu 2006).

Samandağ'da yapımı devam eden bir lise bulunmaktadır. Merkezde iki düz lise, 1 Anadolu lisesi, 1 Mesleki Eğitim Merkezi olmak üzere toplam 4 orta öğretim okulunda Eğitim öğretim yapılmaktadır. 2006–2007 Eğitim öğretim yılında; 134 öğretmen ile 83 derslikte toplam 2.998 öğrenciye öğretim verilmiştir. Okullaşma oranı: % 74'tür (İlçe MEM Birifing Raporu 2006).

2006–2007 Eğitim Öğretim yılında; 5 İlköğretim okulunda 4 taşıma merkez okuluna 120 öğrenci taşımaya alınmıştır (İlçe MEM Birifing Raporu 2006).

Samandağ'da Halk eğitim Merkezi ve Mesleki ve teknik Eğitim Merkezi bünyesinde Çıraklık eğitimi olarak yaygın eğitim kurumları da bulunmaktadır. 2006–2007 Eğitim Öğretim yılında; 210 çırak eğitimine devam etmiş, ayrıca verilen eğitim faaliyetiyle 43 kalfalık, 48 ustalık belgesi kursiyerlere verilmiştir. Meslek edinme amaçlı kuaförlük kurslarında 33 kursiyere belge verilmiştir (İlçe MEM Birifing Raporu 2006).

İlçede 1 zihinsel engelliler için iyileştirme merkezi, 6 özel dersane, 1 etüt merkezi, 1 motorlu taşıt sürüşü kursu bulunmaktadır (İlçe MEM Birifing Raporu 2006).

Sonuç olarak Samandağ'da 4 Ortaöğretim Okulu, 62 İlköğretim Okulu ve 1 Ana Okulu bulunmaktadır.2006–2007 Eğitim Öğretim yılında; 813 Öğretmenle 23.826 Öğrenci Öğrenim görmektedir.

2.4. Nüfus Projeksiyonları

Samandağ şehir nüfusunun hızla artması nedeniyle bunun önümüzdeki yıllarda da hangi değerlere ulaşacağını bilinmesinde fayda vardır. Bu sebeple nüfus yapısı ve nüfus büyüklüğüne bağlı olarak nüfus eğilimlerin hesaplanması ve gelecekteki nüfus yapısının ve dağılışının nasıl olacağı konusunda projeksiyonlar üretmek, Samandağ'ın gelecekteki nüfusunda miktarının ne kadar olacağı, dağılış ve yoğunluklardaki değişmelerin nasıl olacağı konusunda çeşitli hesaplamalar yapılmış ve Samandağ'ın 2025 yılındaki nüfus miktarı tahmin edilmeye çalışılmıştır.

Samandağ'ın nüfus projeksiyonu hesaplaması yıllık artış oranları göz önüne alınarak yapılmıştır. Birleşikj faiz metoduyla demoğrafik farkın bir sonraki döneme hahil edilmesi uzun vadede kümülatif toplamda çok daha yüksek bir nüfus miktarını ortaya çıkarmkatadır. Bu da projeksiyonu hatalı kılabilmektedir. Bu yüzden yllık nüfus artış hızını dikkate alan bir projeksiyon vermenin öngörü açısından daha doğru olacağı kaneatindeyiz.

Bu projeksyon çalışmasında 1940- 2000 yılları arasındaki yıllık artış hızı hesaplanmış, ortalama artış hızına göre Samandağ'ın 2025 yılındaki olabilecek nüfus ortaya çıkarılmıştır. Fakat Samandağ'da nüfus artışı ülkemizde olduğu gibi aynı hızla devam etmeyecek, eğitim seviyesinin yükselmesi, ekonomik gelişmenin artmasıyla birlikte nüfus artış hızı da düşecektir. Bu sebeple uzun yıllar ortalamasına göre ilçenin tespit ettiğimiz nüfus miktarının gerçekleşmeme olasılığı yüksektir. Bu sebeple ilçenin gelecekteki nüfusunu tespit etmede kısa aralıkta meydana gelen yıllık nüfus artış hızı dikkate alınmış, hesaplama bu artış oranına göre de yapılmıştır. Kısa dönemdeki yıllık artış oranını belirlemede 1990-2000 arasında artış dikkate alınmıştır.

İlçe nüfusu 1975-1980 arası dönemde azalmış, 1980-1985 arası dönmede de hızlı artış göstermiştir. 1990-2000 arasında ise bu yıllara oranla ilçe nüfusu daha makul bir artış göstermiştir. Bu sebeple 1980-2000 yılları arasında meydana gelen artış oranı değil de 1990-2000 arasındaki yıllarda meydana gelen yıllık artış oranı dikkate alınmıştır.

Kısa dönem artış hızı dikkate alınarak yapılan projeksiyonda ilçe merkezinin nüfusu ilçe merkezinin nüfusu yıllar ortalamasına göre Samandağ ilçe merkezinin nüfusu 12.871 kişi artarak 47.512 kişiye ulaşacağı tahmin edilmektedir. İlçenin toplam nüfusu ise 81.273 kişi artarak yaklaşık 153 426 kişi olacaktır.

Tablo 22: Samandağ'ın Nüfus Projeksiyonu

	Mevcut Nüfus	Kısa Dönem Artış Hızına Göre	Uzun Dönem Artış Hızına Göre
Köyler\Yıllar	2000	2025	2025
Şehir nüfusu	34.641	47.512	68.218
Kır nüfusu	72.153	105.914	145.495
Toplam	106.794	153.425	213.713

İlçe merkezi için özellikle nüfusun bu şekilde artması şehirde yerleşim alanı ve hizmetler açısından problemler oluşturacaktır. Bu sebeple oluşacak nüfus için yeni yerleşim alanlarının tespit edilmesi ve konutların bu yöne doğru kayması, alt yapının nüfusa hizmet edecek ölçüde olmasına özen gösterilmemesi, eğitim alanlarının tespit edilerek gerekli yatırımların yapılması gerekmektedir. Günümüzde ilçe merkezinin konut yoğunluğu, trafik sıkışıklığı, caddelerin yetersizliği ve su tesisatının ihtiyaçları karşılayamaması gibi problemlerin varlığı dikkati çekmektedir. Dolayısıyla bir an önce bu problemler halledilmeli, geleceğe dair planlamalar yapılmalıdır. Gelecek yıllarda şehrin fiziksel planlamasında dikkatli olunması ve tahmin edilen nüfus sayısı ile kent yaşamı için gerekli olan gereksinimlerin şimdiden göz önünde bulundurularak gereken önlemlerin alınması yerinde olacaktır.

3. SAMANDAĞ'IN YERLEŞME ÖZELLİKLERİ,

3.1. Yerleşmeyi Etkileyen Faktörler

3.1.1. Doğal Faktörler

Yerleşmelerin kuruluşunda, gelişmesinde, yerleşim tipinde, yerleşim tarzında ve yerleşmelerin dağılışımda en etkili faktörler doğal çevre faktörleridir. Çünkü ortam insan arasındaki karşılıklı ilişkiyi ortaya koymadan iskâna ait problemlerin, şekillerinin oluşumu hakkında kesin gerçek sonuçlara ulaşamaz (Tunçdilek 1967, s.27). Dolayısıyla insanların bir arada yaşaması doğal çevre şartlarının etkisi altında gelişmektedir. Özellikle kırsal yerleşmelerde bu etki daha açık bir şekilde görülmektedir. Jeoloji-jeomorfoloji, topografya, hidrografya, toprak şartları ve iklim yerleşmeler üzerinde etkili olan doğal faktörlerdir. Çünkü bir yerleşmenin yükseltisi, iklimi, eğim derecesi, o yerleşmenin sürekli veya geçici bir yerleşme olmasında etkili olmaktadır. Sadece yerleşmenin yeri değil aynı zamanda evlerin mimarisini iklim, bakı ve çevredeki morfolojik yapıdan etkilenmektedir. Ayrıca yerleşim yerinin ömrünü belirleyen ve nüfus hareketlerinin oluşmasına sebep olan mevcut iktisadi faaliyetin şekli, süresi ve verimi üzerinde doğal çevre faktörleri de etkilidir.

Jeolojik Özellikler: Bir senklinale karşılık gelen delta Miyosen sonunda oluşuma başlamıştır. Pliyomiyosen'de bu günküne yakın bir şekil almıştı. Samandağ ovasının kuzeydoğusunda, Denizel Kuaterner, Pliyomiyosen kum taşı-marn yer alır. Denizel kuaterner yaşlı birimler Samandağ ilçe merkezinin kuzeydoğu ve kuzey batısında Helvesiyen Kalker ve Tortoniyen Marn üzerinde adacıklar halinde yer alır. Ovayı çevreleyen Keldağ-Ziyaret Dağı ve Kasır Dağı temelde serpantinler, üstte Üst kratase, Helvesiyen kalkerler ve tortoniyen marnlardan oluşmuştur. Asi nehrinin yan kollarını oluşturan Küçük ve Büyük Karaçay suları çevresi ve Samandağ ovası yeni alüvyonla örtülüdür. Killi, kumlu, balçıklı bir yapıya sahip olan ovanın tabanında yapılan sondaj çalışmalarından 62-70 m arası çakıl, kum, serpantin, jips, kalker, amorf silise,. 70-150 m arasında ise mavi-yeşil kil ve kil taşına rastlanmıştır. (Erol, 1963, s. 9-11)

Antakya ve yakın çevresi Ölü Deniz ve doğu Anadolu Fayları ile Kıbrıs yayının etkisi altında gelişen Antakya-Kahraman Maraş grabeninin güneyinde yer alır (Korkmaz 2006, s.49). Samandağ özellikle Kıbrıs yayının etkisindedir. Ziriye boğazının her iki tarafı da

fay hatlarıyla çevrenmiştir. Özellikle Ovanın güneydoğusunda Meydan köyünden Antakya'ya fay hattı topografyada izlenmektedir.

Sahanın jeolojik özellikleri yerleşmenin kuruluş yerini doğrudan etkilemektedir. Özellikle Ziriye vadisinin fay hatlarıyla çevrenmesi ve bunların oluşturdıkları depremler yerleşmeleri tahrip etmiştir. İlçede yerleşmeler tarih boyunca birçok depremle yerle bir olup yıkıldığı ve sonradan yeniden kurulduğu görülmektedir. Sahanın jeolojik ve jeomorfolojik özellikleri yerleşmenin kuruluş yerini doğrudan etkilemektedir. Özellikle Ziriye vadisinin fay hatlarıyla çevrenmesi ve bunların oluşturdıkları depremler yerleşmeleri tahrip etmiştir. İlçede yerleşmeler tarih boyunca birçok depremle yerle bir olup yıkıldığı ve sonradan yeniden kurulduğu görülmektedir. Kaydedilen ilk deprem bilgisi M.Ö. 148 yılındadır. Daha sonraları ise M.Ö 45 ve M.S. 110, 115, 506, 526, 529, 579, 1190, 1822, 1854, 1872 yıllarında şiddeti ve hasar durumu hakkında bilgi olunamayan depremler meydana gelmiştir (Soysal ve Diğerleri 1981, s. 29-66). Hasarı tespit edilen 1872 ve 1873 de meydana gelen depremlerde Samandağ'da 2150 ev yıkılmış, 300 kişi ölmüştür. Antakya'da bu depremde 1.960 ev yıkılmıştır (Korkmaz 2006, s. 55). Yüzyılın başında 1921, 1934, 1936, 1938, 1939, 1940 yıllarında görülen hasarsız depremler yüzyılın ikinci yarısında da 1959, 1962, 1965, 1974, 1981 yıllarında görülmüştür (Eraslan, 2003, s.242).

Antakya ve çevresinde depremlerin yoğun olarak görülmesi Antakya'yı da içerisine alan Hatay-Maraş grabeninin etkisindendir. Bu saha Ölüdeniz ve Doğu Anadolu fayları ile Kıbrıs yayının etkisi altında kaldığından oldukça yüksek bir sismik riske sahiptir. Tarihi süreç içerisinde yaşanan depremler de bunu göstermektedir. Ziriye boğazı kuzeydoğu-güneybatı yönünde her iki yönden faylarla sınırlandırılmıştır (Korkmaz 2006, s. 51).

Geçmişten günümüze ilçede depreme bağlı olarak birçok yerleşme yıkılmıştır. Antik Sleukeia Pierria'nın 526 yılındaki depremde çok hasar gördüğü kayıtlardan bilinmektedir. Daha yakın dönemlerde Samandağ'da 1997 yılında yıkıcı depremler olmuş, can kaybı olmamakla birlikte yaklaşık 214 evde ağır hasar meydana gelmiştir. Sahanın etkili bir deprem riski altında olmasına rağmen yerleşim birimlerinin yerinin değişmesinde herhangi bir etki sağlamamıştır. Fakat son zamanlarda yaşanan Sosyo-ekonomik hayattaki rahatlama çoğu yığma olan eski meskenlerin terk edilmesine, bunların yerine betonarme binaların yapılmasına imkân tanımıştır.

Samandağ'da yerleşmelerin kurulmasında yüzey şekilleri ve yükselti de etkili olmuştur. İlçede yükseltiyle birlikte eğim artmakta, tarım yapılabilecek alanlar azalmakta, toprak verimsizleşmektedir.

Jeomorfolojik Özellikler: Samandağ ovası kuzeybatıdan Amanos-Musa dağı, güneydoğudan da Keldağ -Ziyaret dağı sırası ile çevrelenir. Batısında Akdeniz, doğusunda Saman dağı yer almaktadır. Samandağ ovasının kuzeydoğusunda Musadağı yer alır. Amanos dağlarının batı kısmını oluşturan bu kütle Binboğa dağlarına kadar uzanmaktadır.

Samandağ'ı çevreleyen Amanos dağları üzerinde maden tepesi (1769), Ziyaret Tepe (1676), Karaçam Tepe (1678) gibi yükseltiler yer almaktadır. Ayrıca Ziriye Boğazında Samandağ (479), ilçenin kuzeyinde yer alan Musa Dağı (1281), Kuseyr platosu üzerinde Çakrak tepe (449) diğer önemli yükseltileri oluşturmaktadır

Doğu-Batı yönünde 5-6 km genişlikte, K.G. yönünde 15-16 km uzunluktadır. Asi nehrinin biriktirmiş olduğu Alüvyonlardan oluşan Samandağ ovası Asi nehrinin her iki tarafında da gelişmiştir. Killi, humuslu, kahverengi-siyah renkli verimli topraklardan oluşan ovada taban suyu yüksektir. Miyosen sonlarında teşekküle başlayan ova Pliyosen' de bu günküne benzer bir şekil almıştır. Oluşumunda güneydoğuya doğru yükselen temel arazi üzerinde fayların yer alması ve Pliyosen sonu-Kuaterner başı hareketlerinin de önemli rolü olmuştur.(Oğuz, 1963, s. 17)

Asi nehrinin delta düzlükleri gerisindeki yamaçlarda Akdeniz'in pleistosendeki yüksek deniz seviyelerine uygun kıyı sekileri oluşmuştur. Delta gerisindeki yamaçlar dik olduğundan kıyı sekileri dar bir sahada gelişmiştir. Denizel sekilerinin en belirgin olduğu yerler aşınmaya az dayanıklı sahalarlardır. Buralar marnlı kumlu Tortoniyen-Pliyosen serilerinden olan sahalarlardır (EROL O, 1963 s. 32-50)

Ziriye boğazı Asi nehrinin Amik ovası ile Samandağ ovası arasında oluşturduğu en önemli boğazlardandır. Yaklaşık 20 km uzunluğunda ve 8-10 km genişliktedir. Asi nehri Amanoslar ve Keldağ-Kasır dağı arasındaki bu boğazdan geçerek Samandağ ovasında sona ermektedir.

Asi Nehri deltasının akarsu birikinti düzlüğünün gerisindeki yamaçların eteklerinde ve bu yamaçlardan inen irili ufaklı derelerin meydana getirdiği birikinti konilerinin birbiriyle kaynaşmasıyla hâsıl olmuş bir koniler şeridi vardır. Bu şeridin genişliği 1,5 km yi bulur. Samandağ-Mağaracık arasında çabuk aşınan Tortoniyen ve Pliyosen serilerinin yer alması konilerin fazla gelişmesine imkân vermiştir. Çöğürlü-

Meydan köyleri arasında konilerin gelişmesi ovanın kuzeydoğusundaki kadar belirgin değildir. Bir şerit özelliği göstermez (Erol, 1963, s. 20)

Yerleşmelerin büyük bir kısmı Ziriye vadisinde ve Samandağ ovası üzerinde, az bir kısmı da Amanos dağlarının güney yamacında ve orman içerisinde kurulmuştur (Şekil 21). İlçenin toplam 43 köyü bulunmakta ve bu köylerden 11'i eğimli yamaçlar üzerinde, diğerleri ise Ziriye vadisinde Asi nehrinin ve onun yan kollarını oluşturan akarsu boylarında yer almaktadır.

İlçenin büyük bir kısmını dağlık alanlar ve eğimli yamaçlar oluşturmaktadır (Şekil 21). Musa dağı ve Amanos dağlarının güney eteklerinde yer alan Kapısuyu, Eriklikuyu, Hıdırbey, Yoğunluk, Batıyaz, Çubukçu köyleri ilçenin diğer köylerine göre toplu dokuda meskenlerden oluşmaktadır. 1940 öncesinde Ermeni nüfusun oturduğu bu köylerde merdivenli sokaklar ve taş meskenler yoğunluktadır (Foto: 2-3). Eğim nedeniyle ancak taraçalar üzerinde tarım yapılabilen bu köylerde 1. derece geçim kaynağını tarım ve hayvancılık oluşturmaktadır Köylerin konumu ve yükseltisi ve sahip olduğu bitki örtüsü nedeniyle temiz ve rahatlatıcı bir havası vardır. Batıyaz köyü sahip olduğu bu değerlerle Antakya'nın hem önemli bir dinlenme ve piknik alanı, hem de sayfiye yaylacılığı açısından önem kazanmıştır. Son derece modern tarza meskenlerin inşa edildiği bu köyün nüfusunun büyük bir kısmını Antakya'da işyeri ve ticarethanesi olan insanlar oluşturmaktadır.

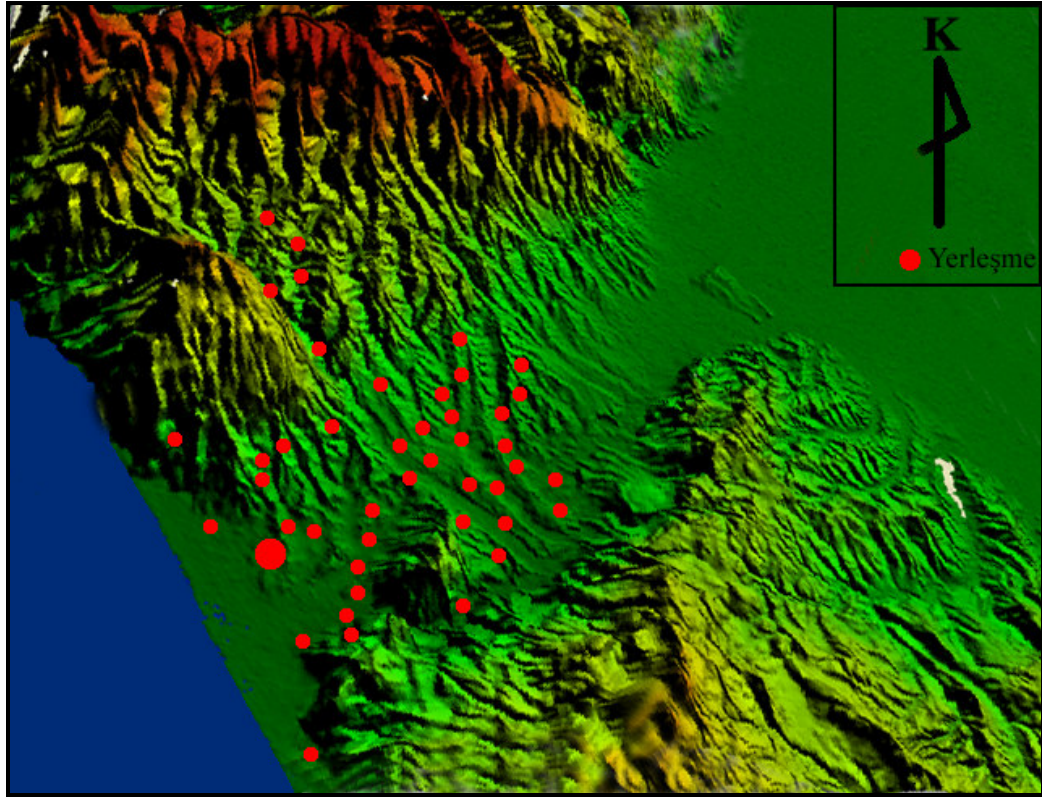

Foto 2: Kapısuyu köyünde merdivenli sokaklar ve taş meskenler

Foto 3: Yamaç üzerinde yer alan köylerde Kapısıuyu'da olduğu gibi konut yapımı oldukça masraflı ve zordur. Eğim sebebiyle konut maliyeti oldukça yüksektir.

Şekil 21: Sayısal Yükselti Modeline Göre Samandağ ve Çevresinin Üç Boyutlu Görüntüsü

Amanos dağları üzerinde tarımsal amaçlı olarak kullanılan düzlükler 1994 sonrasında terör sebebiyle terk edilmiştir. Buralarda kurulmuş olan meskenlerin büyük bir kısmı bakımsızlıktan yıkılmış ve harabeye dönüşmüştür. Tarımsal üretim dönemlerinde kullanılan ve yılın büyük bir kısmında kullanılmayan bu meskenlerden modern tarzda tuğla ve briketten yapılanlar bu gün de kullanılmaktadır. Seldiren doğusunda yer alan Ödek mevki ve Armutçukuru çevresi tarımsal amaçlı olarak kullanılmakta, buralardaki meskenler özellikle toprağın işlenmesinde ve ürünün hasat döneminde işlevini sürdürmektedir. Toprağın işlenmemesi nedeniyle tarımsal niteliğini yitirmiş olan bazı alanlarda (Çanaklıkkomu, Kamışlık yurdu) da meskenler yıkılmış, kullanılmaz hale gelmiştir

Kuseyr platosunda fay aynası üzerinde kurulmuş olan Gözene köyü Samandağ ovasından yaklaşık 150-200 m daha yüksek, dalgalı düzlük üzerinde ve Samandağ'ın güneydoğusunda yer almaktadır. Su kaynaklarının kısıtlı olması nedeniyle köy toplu doku özelliği göstermektedir. Köyün ulaşımı, ova ile plato arasındaki dik yamaç nedeniyle diğer köylerin ulaşımına göre daha zordur. Köy ile Samandağ arasındaki bu yol, köyde kurulan rüzgâr panelleri nedeniyle kısmen iyileştirilmiştir.

Amanos dağlarının üzerinde vadi içlerinde kurulmuş olan Yeniköy, Seldiren, Büyükoba, Çamlıyayla, Ceylandere köyleri topoğrafik faktörler nedeniyle vadi boylarında yer almaktadır. Yerleşmelerin eski çekirdeklerini oluşturan kısımların toplu dokulu olduğu, yeni kurulmakta ve inşa edilmekte olan evlerin ise seyrek dokuda, küçük de olsa bahçe içlerinde kurulduğu görülmektedir. Dolayısıyla yakın geçmiş içinde (son 40-50 yıl da) vadi kenarında dizilmiş meskenlerden oluşan birkaç km uzunlukta köyler belirmeye başlamıştır. Bu durum özellikle orman içerisinde yer alan köylerde görülür

Samandağ'ın toplam 43 köyünden Çökek, Özengili, Çanakoluk, Hüseyinli, Huzurlu, Hancağız, Tomruksuyu, Uzunbağ, Ataköy, Karaçay, Tavla, Fidanlı, Tavuklu, Büyükçat, Değirmenbaşı, Özbek, Aknehir, Yaşilyazı, Yeşilköy, Koyunoğlu, Mızraklı, Vakıflı köyleri Asi nehri vadisinde (Ziriye boğazı) ve bu köylerin büyük bir kısmı da Asi Nehri ve onun yan kolları kenarında kurulmuştur. Yol boyu özelliği gösteren bu köylerde meskenlerin dış kapıları yola açılmakta, arkalarında ise geniş bahçeleri bulunmaktadır. Sebze ve bahçe tarımı yapılan bu alanda içme suyu problemi olmadığından konutlar gevşek dokudadır. Yamaç ve plato üzerindeki köylere göre hem konut sayısı, hem de nüfusu oldukça fazladır. Ortalama köy nüfusu 2000 yılı için

yaklaşık 1800 kişidir. Nüfusun diğer köylere göre Ziriye vadisindeki köylerde daha fazla olması, verimli tarım topraklarının varlığı ve ulaşım olanakları sebebiyledir. Ayrıca uygulanan tarım teknikleri de nüfusun artmasında etkilidir.

Samandağ ovası sahanın en verimli tarımsal topraklarını oluşturmaktadır. Birinci sınıf tarım toprağından oluşan bu saha üzerinde maydanoz tarımı yapılmaktadır. Mağaracık, Meydan, Çöğürlü, Sutaşı köyleri ve Kapısuyu'na bağlı Çevlik mahallesi ovada ova içerisinde değil dağ ile ova arasındaki geçiş kuşağında yer alır. Bu şekilde verimli tarım toprakları işgal edilmemiş olmakta, hem de zengin su kaynaklarına yakın olunmaktadır. Meydan ve Mağaracık köyleri merkezi kısımda topu doku, çevreye doğru ise gevşek doku özelliğı gösterir. Hem Mağaracık, hem de Meydan köyünde yeni yapılan konutlar ova üzerine yapılmaktadır. Köyün sıkışmış dokusundan daha geniş bir alana çıkmak için konutlar tarımsal faaliyetin sürdürüldüğü tarlalara kurulmaktadır. Taban suyunun yüzlek olması, özellikle bu sahalarda eski lagün kalıntılarının da bulunması, ovanın yerleşim yeri açısından uygun olmadığını göstermektedir. Tekebaşı köyü ise yol boyu özelliğı göstermektedir. Asi nehri ile Kuseyr platosu arasındaki sahada, dar fakat uzun bir alanda kurulmuştur. Meskenlerin büyük bir kısmı bahçe içerisinde. Evlerin arkasında yer alan bahçelerde genellikle ticari amaçlı olarak sebze ve meyve yetiştirilmektedir.

Suyun varlığı yerleşmelerin kurulması açısından en önemli faktördür. Fakat suyun olumlu ve olumsuz olmak üzere iki türlü etkisi bulunmakta, yerleşmeler suyun varlığına göre kurulabilmekte veya kurulamamaktadır. Şöyleki Asi nehri ve onun yan kolları kenarında veya Musadağı ve Amanos dağlarının eteklerindeki köylerin kurulmasında olumlu etki yaparken Samandağ ovası üzerinde taban suyunun yüzlek olması sebebiyle yerleşmeler kurulmaktadır. Fakat yerleşmelerin kurulmasında tek etkili faktör su varlığı değildir. Aynı zamanda yerleşim yerinin etrafında uygun tarım alanlarının varlığı da önemlidir. Yakın zamana kadar kurulacak olan bir yerleşim yerinin güvenliği ve herhangi bir saldırı anında savunmaya uygun bir yer olmasına da dikkat edilirdi. Bu sebeple bir yerleşim yerinin öncelikle ekonomik bir çevreye sahip olması, ekonomik faaliyet alanlarıyla sıkı sıkıya bir ilişki içerisinde olması gerekmektedir. Dolayısıyla ilçede ilk yerleşmeler (Mina, Seleukia Pierria, Sabuniye, Zeytuniye) su imkânının, tarım ve ticaret alanının, ayrıca güvenlik açısından uygun olan yerlere kurulmuştur.

Tarımsal arazilerin yetersiz olduğu orman içi köylerde yerleşmelerin sayısı az olmakta ve köyler birkaç evin bulunduğu mahallelerden oluşmaktadır. Bu durum Amanos dağları üzerinde kurulmuş Seldiren köyünde açık olarak görülmektedir. 1940 öncesinde sahada sadece Seldiren köyü orman içerisinde bulunmaktaydı ve bu köyün bitkisel üretim yapılabilecek olan kısımlarında farklı alanlara dağılmış olan Arifobası, Yukarı ve Aşağı Çakıllıkoz, Büyükoba, Gömbece adlarında beş mahallesi bulunmaktaydı. İdari anlamda bu mahallelerin günümüzde ayrı birer köy haline gelmiştir. Fakat nüfusun artması ve tarım yapılacak alanın kısıtlı olması, yaylacılık faaliyetlerinin güvenlik gerekçesiyle terk ettirilmesi nedeniyle bu köyler fazla gelişmemiştir. Musa dağı eteklerinde ki köylerde içme suyu kaynaklarına yakınlık ve güvenlik faktörü etkili olmuştur. Osmanlı devleti hâkimiyetinin öncesinde yöredeki Hıdırbey, Kapısuyu, Eriklikuyu, Yoğunoluk, Batıyaz, Vakıflı köylerinin yamaçlara kurulmasında güvenlik faktörlerinin yanı sıra Samandağ ovasında taban suyu seviyesinin de yüksek olması etkili olmuştur. Fakat yamaç üzerinde tarım alanlarının azlığı, mevcut toprak derinliğinin de fazla olmaması yamaçların taraçalanmasına ve uygun tarımsal alanlar oluşturulmasına neden olmuştur. Özellikle taş ustalığının ön planda olduğu bu köylerde taraçalar toprağın kayması ve olası bir bozulmayı önlemek için taş duvarlarla desteklenmiştir. Günümüzde de tarım alanı olarak kullanılan bu taraçalar mevcut nüfusu beslemekte yetersiz kalmakta, yamaç üzerindeki bu yerleşmeler hala gelişmemektedir (Foto: 4).

Yerleşmelere olan etkisi açısından Asi nehrinin ve onun yan kollarının da büyük önemi vardır. Bu akarsu boylarında Tekebaşı, Sutaşı, Çöğürlü, Yeşilyazı, Aknehir, Büyükçat, Yeniçağ, Tavla, Fidanlı, Uzunbağ, Değirmenbaşı, Özbekli, Çanakoluk, Huzurlu, Tomruksuyu, Ataköy, Karaçay, Hancağz olmak üzere 18 köy yer alır. Yerleşmelerin özellikle Asi nehri ile Büyük ve Küçük Karaçay derelerinin etrafında yoğunlaşması buradaki vadi tabanında verimli toprakların varlığı ve sulı tarım yapılabilmesinden kaynaklanmaktadır.

Suyun yerleşmelerin kurulup gelişmesinde olumsuz açıdan etkili olduğu yerler de vardır. Akarsuya bağlı olarak en büyük zararı Samandağ'ın antik yerleşmelerinden Seleukia Pierria görmüştür. Sahanın doğa güzelliği, temiz havası ve ticari açıdan önem arz etmesi nedeniyle Selevkoslar tarafından kurulan şehir oldukça gelişmiş ve ticari önem kazanmıştır. Güvenlik sebebiyle başkentin buradan Antakya'ya taşınması şehre önem kaybettirmemiştir. Fakat Kapısuyu deresinin taşımış olduğu sedimentlerin limanı

doldurmasını engellemek için Titüs Tüneli inşa edilmiş ise de limanın dolması önlenememiş ve şehir önemini kaybetmiştir.

Samandağ ovasında yeraltı suyunun oldukça yüzlek olması yerleşmelerin ovada daha geniş alana dağılmasını engellemiştir. Ovada drenaj kanallarının yapılması dahi bu suyun etkisini azaltmamıştır. Ova üzerinde yer yer eski lagün kalıntıları ve kopmuş menderes parçaları bataklıklar halinde varlığını sürdürmektedir. Bunların en belirgin olanları Meydan köyü batısında, Liman mahallesi (Al Mina) güney batısındadır. Her ne kadar belediye bu alanları imara açmış ise de tabansuyu seviyesi buna imkân vermemektedir.

Foto:4 Yamaç köylerinde tarımsal alanların hemen hemen tamamı Hıdırbey köyünde görüldüğü gibi yamaçlar üzerinde taş duvarlarla oluşturulan taraçalardan oluşmaktadır.

Yerleşmelerin vadi içerisinde yoğun olarak bulunması ve bunların Akarsu kenarlarına kurulmuş olması zaman zaman olumsuz etkilerin yaşanmasına neden olmaktadır. Ziriye vadisinde toprağın verimli ve kısıtlı olması büyük ve küçük Karaçay derelerinin daraltılmasına, kenarlarına duvar yapılarak dereye akış mecrası oluşturulmaya çalışılmaktadır. Ancak meydana gelen sel ve taşkınlar yatak çevresine taşmakta, hem yerleşim birimlerini, hem de tarım alanlarını olumsuz etkilemektedir.

Örneğin akarsu kanarındaki verimli topraklardan faydalanmak için Asi nehri kanarına yakın kurulan Yeniçağ köyü 1998 yılında olan sel felaketinden olumsuz etkilenmiş, can ve mal kaybına neden olmuştur. Sel felaketinden sonra sebebiyle Yeniçağ köyünün Asi nehrine yakın olan konutları yer değiştirmeye, daha yüksek alanlara taşınmaya başlamıştır.

Samandağ'da yerleşmeleri sınırlandıran bir diğer faktörde ilçenin orman varlığıdır. Akdeniz ikliminde gelişen zengin tür özelliği gösteren Akdeniz ormanı Amanos dağlarında geniş yer kaplamaktadır. İlçenin yaklaşık olarak yarısına yakını orman örtüsü ile kaplıdır. Bu alanda bitki örtüsünün varlığının yanı sıra eğim değerlerinin de yüksek olması yerleşmeyi sınırlandırmaktadır. Orman içerisinde yer alan Ceylandere, Büyükoba, Yeniköy, Seldiren ve Çamlıyayla köyleri vadi içerisinde, akarsu kenarında oluşan tarım toprakları üzerindedir. İktisadi olarak geçimini ormandan sağlayan bu köyler fazla gelişememiş, nüfus olarak da fazla bir nüfusu barındıramamaktadır. 1994 yılı öncesine kadar ormanın içerisinde yer alan yaylalarda hayvancılık faaliyetleri yoğun bir şekilde sürdürülüyorken güvenlik sebebiyle yaylaların boşaltılması orman içerisindeki köyleri etkilemiştir. Ormanda yapılan kesim ve gençleştirme gibi işlerde çalışan köylüler ayrıca hayvancılık ve az da olsa tarım faaliyeti yapmaktadır.

Orman kenarında yer alan Hıdırbey, Batıyaz, Kapısu, Eriklikuyu ve Yoğunluk köylerinde de eğim ve bitki örtüsü etkili olmuştur. Orman varlığı nedeniyle bu köylerde küçükbaş hayvancılık azalmış, köyün sahip olduğu kısıtlı topraklarda Ziriye vadisinde yer alan köylerdeki gibi yeterince tarım yapılamamaktadır. İktisadi yapı tarım ve hayvancılığın yanı sıra bu köylerde orman ürünlerine de bağlıdır. Özellikle ormandan sağlanan defneyaprağı toplayıcılığı önemli bir geçim kaynağıdır.

3.1.2 Beşeri Faktörler

Beşeri faktörler kırsal yerleşim birimlerinin gelişmesinde önemli faktörlerdendir. İktisadi faaliyetin ve ulaşım şartlarının gelişmesi sonucunda, yerleşmelerin şekil değiştirmesine ve günümüzdeki görünümünü almasında etkili olmuştur. Ayrıca ulaşım ve iktisadi hayattaki gelişmeler kentsel mesken modelinin kırsal kesime taşınmasına, fonksiyonel eklentilerin bir kısmının terk edilmesine ya da şekil değiştirmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla kırsal yerleşim birimleri üzerinde doğal ve beşeri şartlarla olan ilişkisi gün geçtikçe karmaşık hale gelmekte, yakın çevrenin mesken üzerindeki etkisi, bir başka ifadeyle doğal çevre ile kırsal meskenler arasındaki uyum kaybolmaktadır.

Yerleşim yerlerinin seçilmesinde doğal faktörlerin etkisi öne çıkarken yerleşmelerin büyümesi ile gelişmesinde, şekillenmesinde ve tiplere ayrılmasında ise beşeri faktörler etkili olmaktadır. Bu açıdan yerleşmelerin kuruluşuna etki eden faktörlerin başında ulaşım gelmektedir. Köylerin ana yollara pazara, şehirle olan uzaklığı yerleşmelerin büyüüp gelişmesinde hatta yer değiştirmesinde etkili olmaktadır (Tunçel 1994, s.63).

İlçedeki yerleşmelerin büyük bir kısmı yol boyu yerleşmelerinden oluşmaktadır. Kapısuyu, Hıdırbey, Eriklikuyu, Yoğunoluk, Batıyaz, Seldiren, Büyükoba, Yeniköy, Ceylandere, Çamlıyayla, Meydan, Aknehir köyleri toplu bir doku özelliği gösterirken diğer köyler bahçe içerisinde gevşek veya toplu dokudadır. Yerleşmelerde çekirdek kısmını oluşturan meskenler toplu ve sıkı bir dokuda yer almaktadır. Bu durum Aknehir’de, Çökek, Hüseyinli, Kapısuyu, Meydan, Hıdırbey, Eriklikuyu, Yoğunoluk, Batıyaz, Seldiren, Büyükoba, Yeniköy, Ceylandere, Çamlıyayla köylerinde belirgin olarak görülmektedir. Fakat bu köylerde yeni kurulan meskenler genellikle bahçe içerisinde yer almaktadır. Antakya Samandağ karayolu kenarında kurulan yerleşmeler dışındaki köylerin kuruluş yerleri yol kenarı ve akarsular arasında paralellik gösterir (Foto: 5). Meskenler genellikle yol kenarında ve bahçe içerisinde (Foto 5). Akarsuya yakın olan kısımlar ise daha çok tarım alanlarıdır.

Temel geçim kaynağını oluşturan tarımsal faaliyetler meskenlerinde üzerinde kurulmuş olduğu bahçede yoğun olarak yapılmaktadır. Yapılan tarımsal faaliyetin fazla emek istemesi, tarımsal alanın sınırlı olması mevcut toprağın da en uygun şekilde kullanılmasına neden olmaktadır.

Meskenlerin Antakya Samandağ karayolu yakınına sıralanmaya başlaması 1975 yılı sonrasındaki ekonomik gelişmeyle ilişkilidir. Köy meskenlerinde yer alan yığma taş veya kerpiçten evler ya yıkılarak yerine yeni bir ev yapılmış, ya da eski ev sabit bırakılarak onun yakınına yenisi inşa edilmiştir. Kırsal karakteri yansıtmayan bu evler daha çok yurtdışında çalışmakta olan aile bireylerine aittir. Bunların çoğu iki katlı olan bu evlerin alt katı genellikle işyeri olarak planlanmıştır.

Köylerin nüfusu ile konumları arasında sıkı bir ilişki bulunmaktadır. Toprağı dar veya verimsiz olan, tarımsal çeşitlenmeye uygun olmayan kesimlerde kurulmuş olan köylerde barınabilen nüfus sayıları azdır, buna karşılık böyle köylerin bir kısmı geniş alanlıdır. Çevresinde tarımsal amaçlı kullanıma uygun toprağı olan, tarımda sulama yapılabilen kesimlerde yer alan köylerde nüfus ve hane sayılarında önemli artışlar

dikkati çekmektedir. Dolayısıyla yerleşmelerin dağılışı, büyüklüğü, nüfusu ve hatta meskenlerin mimarisi ve konumları arasında sıkı bir ilişki vardır.

Foto:5 Samandağ'ın birçok köyü akarsu boyunda ve yol kenarında bahçe içlerinde kurulmuştur. Aknehir köyü de (680 m'den görünüm) Büyük Karaçay suyu kenarında ve yol boyunca meskenlerin sıralandığı köylerden biridir. Kaynak: Google Earth 23.05.2008 tarihli erişim

İlçede bir kısım köylerin nüfusu 500 kişiyi bulmazken, nüfusu 5.000–6.000 olan köylerde vardır. Ancak ilçede genel olarak köy nüfusları 500 kişinin üzerindeyken bazı köylerin nüfusları 500 kişinin altındadır. Bu köyler, genellikle toprağı dar, yamaçlarda ve orman içerisinde kurulmuş yerleşmelerdir. Bunlar Çamlıyayla, Yeniköy, Ceylandere, Büyükoba, Seldiren ile köy tüzel kişiliğini henüz yeni almış olan Özbek, yurtdışına sürekli göç veren ve bu nedenle nüfusu azalan Vakıflı, Asi nehri kıyısındaki

yığınakların tarım alanı olarak kullanıldığı Yeşilyazı köyü gibi yerleşmelerdir. Bu köylerde doğal olarak hane sayıları da azdır (Tablo 23).

Nüfusu 500–1.000 arasında olan köyler Antakya-Samandağ karayolunun kuzeyinde kuru tarım, zeytin ve bahçe tarımının yanı sıra akarsu kenarlarında sulu tarımın yapıldığı yerleşmelerdir. Yakın zamanda bu yerleşmelerin bir kısmı mahalle iken (Fidanlı, Ataköy, Özengili, Avcılar) köy statüsü kazanmışlardır. Nüfusu 500–1000 kişi arasında olan yerleşmeler Özengili, Hüseyinli, Yoğunoluk, Hıdırbey, Çökek, Eriklikuyu, Avcılar, Çanakoluk, Fidanlı, Ataköy, Hancağz, Batıayaz köyleri ile Kuseyr Platosu üzerinde yer alan Gözene köyleridir. Bu köylerde topraklar kısmen daha verimlidir. Bu köylerde hane sayıları 130 ile 250 arasında yer almaktadır (Tablo 24).

Tablo 23: Samandağ Köylerinin Nüfus Büyüklükleri (2000)

0–500 Grubu		500–1000 Grubu		1000 den fazla	
Köy	Nüfusu	Köy	Nüfusu	Köy	Nüfusu
Çamlıyayla	136	Özengili	510	Huzurlu	1197
Vakıflı	147	Hüseyinli	526	Yeşilköy	1273
Ceylandere	220	Yoğunoluk	573	Büyükçat	1481
Yeniköy	226	Hıdırbey	598	Tavuklu	1972
Yeşilyazı	227	Çökek	622	Karaçay	2136
Çubukçu	422	Eriklikuyu	662	Meydan	2173
Çınarlı	426	Avcılar	703	Tavla	2386
Büyükoba	436	Çanakoluk	745	Kapısuyu	2426
Özbek	444	Gözene	882	Çöğürlü	2440
Seldiren	474	Fidanlı	928	Tomruksuyu	2589
		Ataköy	952	Aknehir	2707
		Hancağz	971	Uzunbağ	2984
		Batıayaz	974	Değirmenbaşı	3206
				Koyunoğlu	3272
				Yaylıca	3285
				Mağaracık	3636
				Mızraklı	4308
				Kuşalanı	4392
				Sutaşı	5093
				Tekebaşı	6393

Kaynak: DİE yayınları 2002

Nüfusu 1000–2500 arasında olan köyler Asi nehri kenarında yer alan ve verimli toprağa sahip yerleşmelerdir. Musa dağı eteğinde yer alan Kapısuyu köyü dışında Çöğürlü, Tavla, Meydan Karaçay, Büyükçat köyleri Asi nehri kanarında, Yeşilköy, Büyük Karaçay suyu kenarındaki Huzurlu köyü ile seracılığın ve tandır imalatının da yapıldığı Yeşilköy yerleşmeleri sulu tarımın yapıldığı, sebzecilik ve meyveciliğin ön planda olduğu yerleşmelerdir. Kapısuyu köyünde ise turizm etkilidir. Bu köylerde hane sayısı ise 250–500 arasındadır.

Nüfusu 2500 den yukarı olan köyler verimli tarım alanı üzerinde, Samandağ ovasında veya Büyük ve Küçük Karaçay suları ve Asi nehri kenarında sulu tarım yapan köylerdir. Samandağ ovası üzerinde veya yakınında olan Mağaracık, Mızraklı, Sutaşı, Tekebaşı, Kuşalanı köyleri DSI'nin sulama kanaletlerinden faydalanabilmekte, yoğun olarak sulu tarım yapılmaktadır. Aknehir, Uzunbağ köyleri ise Büyük Karaçay vadisinde kurulmuştur. Antakya Samandağ karayolu boyunca kurulmuş olan Koyunoğlu'nda ise tarımsal üretimin yanı sıra işçilikle de geçim sağlanmaktadır. Söz konusu köylerde hane sayıları 500'ün üzerindedir.

Yerleşim yerlerinin 2000 kişinin üzerinde nüfus barındırmasıyla o yerleşmenin idari özelliği arasında bir bağlantı olduğu görülmektedir. Değirmenbaşı (742 hane), Koyunoğlu (873), Yaylıca (668), Mağaracık ve Kuşalanı (863), Sutaşı (1516), Tekebaşı (925), Mızraklı (925), Tomruksuyu (635), Aknehir (554), Uzunbağ (635) gibi köylerde belediye teşkilatı kurulmuştur. Bu yerleşmelerde okul, sağlık ocağı yanı sıra fırın, bay ve bayan kuaförü, veteriner hekim, doktor, eczane, market gibi bir takım hizmetlerde sunulmaktadır. Ayrıca bu köylerin bazılarında haftalık pazarlar da kurulmaktadır. Bu yerleşmelerde nüfus kısmen tarım dışı sektörlerde çalışmaktadır.

Tablo 24: Samandağ Köylerinde Hane Büyüklükleri

	— 200		201–500		501+	
	Adı	Hane	Adı	Hane	Adı	Hane
Köyler	Çamlıyayla	45	Hıdırbey	206	Çöğürlü	525
	Ceylandere	45	Fidanlı	225	Aknehir	554
	Yeşilyazı	55	Ataköy	256	Yeniçağ	584
	Yeniköy	62	Huzurlu	279	Kapısuyu	600
	Vakıflı	66	Çınarlı	300	Tomruksuyu	635
	Büyükoba	91	Yeşilköy	346	Uzunbağ	635
	Çubukçu	105	Büyükçat	408	Yaylıca	668
	Özbek	119	Karaçay	500	Tavla	722
	Seldiren	121			Değirmenbaşı	742
	Eriklikuyu	130			Meydan	800
	Çökek	140			Kuşalanı	863
	Özengili	148			Koyunoğlu	873
	Hüseyinli	153			Mızraklı	925
	Avcılar	155			Mağaracık	1247
	Yoğunoluk	169			Sutaşı	1516
	Hancağz	186			Tekebaşı	2337
	Çanakoluk	194				
	Teknepınar	195				
	Gözene	200				
Köy sayısı ve Oranı	19 - % 44	125	8 - % 23	392	16 - % 33	916

Kaynak: 2007 EFT raporları

Sonuç olarak Samandağ'da yerleşmelerin dağılışında hem fiziki faktörlerin hem de beşeri faktörlerin eşit sayılabilecek durumda etkisi olmuştur. İlçede yerleşmelerin

dağılışında akarsu boyları ve ulaşım ağına paralel bir uyum görülmektedir. Ova üzerinde kurulan köylerde ise arazinin birinci derece verimli topraklardan oluşuyor olması ve sulama imkânlarının mevcut olması etkili olmaktadır. Yamaç köylerinin genel karakteri eski yerleşmeler olması bunların sağlık ve güvenlik sebebiyle yamaçlarda kurulduğu, yamaçlarda oluşturulan taraçaları tarımsal açıdan işlemenin o dönem için daha uygun olmasıdır.

Yerleşmelerin dokuları dikkate alındığında ise hemen hemen bütün köylerde eski çekirdek kısımları oluşturan meskenler toplu dokudadır. Sonrasında oluşan yeri meskenler sürdürülen ekonomik faaliyetin ve sosyo-ekonomik yapıdaki değişikliğin etkisiyle gevşek dokulu ve dağınık şekil almaya başlamıştır. Meskenlerin genel karakteri ise Akarsu ve yol boyu kenarlarında bahçe içerisinde olmalarıdır. Bu gelişmeler ilçede yurtdışı işçiliğin ve mevsimlik olarak işgücü göçünün ön plana çıkması sonucunda olmaya başlamıştır. Özellikle Arapça konuşan köylerde her evden en az bir kişinin yurtdışında işçi olması, yatırımların öncelikle eve yönelik olması, hem meskenlerin fonksiyonel özelliğini hem de şeklini değiştirmiştir. Modern bir tarzda yapılan bu evler kırsal yerleşmelerin gerektirdiği özelliklerden uzaktır.

3.2. Yerleşme Tarihçesi

Samandağ'da arkeolojik çalışmalar ve kazılar ilk defa 1936 yılında Wooly tarafından yapılmıştır. O tarihlerde yörenin Fransız işgalinde olması nedeniyle arkeolojik kazılar ABD ve Fransız arkeologları tarafından yapılmış ve elde edilen birçok buluntu ve bilgiler ülkelerine taşınmıştır. Antakya, Altınözü, Şenköy ve Çevlik'te yapılan araştırmalar, sahadaki yerleşmelerin Orta Paleolitik Dönem'e kadar uzandığını, Üst Paleolitik, Neolitik, Kalkolitik dönemler boyunca da yerleşimin devam ettiğini göstermektedir (Şenyürek M., Bostancı E. 1957, s. 147-148). Ayrıca yörede arkeolojik olarak ayrıntılı bir çalışma yapan ve çalışmaları devam etmekte olan Hatice Pamir (2004) Seleukeia hakkında doktora çalışmasını yapmıştır.

Bu bölgede bulunan doğal mağaralar eski çağlarda ilk yerleşim yerleri olmuştur. 1956'da Bostancı ve Şenyürek'in Kapısıuyu köyünün mahallesi olan Çevlik'te Merdivenli Mağara'da yaptıkları kazı çalışmasında beş katman belirlenmiş, bu katmanlardan elde edilen araç ve gereçlere dayanılarak mağaranın 4. ve 5. katmanlarının Üst Paleolitik döneme, günümüzden yaklaşık 40.000-50.000 yıl öncesine

denk geldiği anlaşılmaktadır. Tıkalı Mağara'nın da aynı dönem yerleşimleri olduğuna elde edilen araç ve gereçlerden ulaşılmaktadır. (Şenyürek ve diğerleri 1958, s.176–177).

Merdivenli Mağara ve çevresinden elde edilen kalıntılar bize yaban hayatının zenginliğini göstermektedir. Bu dönemde mağara aslanı, ayı, gergedan, kirpi, dama, öküz ve yaban domuzu gibi hayvanların bu çevrede yaşadığı ve günümüzde de bir kısmının yaşamını devam ettirdiği görülmektedir. (Şenyürek ve Bostancı 1958 s148).

Bu çevrede bulunan bir diğer mağara yerleşmesi ise İncili Mağaradır. 1970–1973 arasında yapılan kazıda Üst Paleolitik döneme tarihlenen Homo sapiens'ten kalma kemikler bulunmuştur.

Üçağzlı Mağara, Samandağ İlçesi'nin yaklaşık 12 km. güneyinde, deniz kıyısında yer almaktadır. Tavanı ve denize bakan batı duvarı zaman içerisinde tamamen çökmüş olan mağara Üst Paleolitik dönemlere ilişkin özgün ve detaylı bilgiler vermektedir. Mağara dolgularında, bu dönem insanların kültürel uyumlarını ortaya çıkaracak bulgularla, insan kalıntılarına ulaşılmaktadır. Ülkemizde bu döneme tarihlendirilen araştırma ve buluntuların yok denecek kadar az olması nedeniyle Üçağzlı Mağarası kazısı ülkemiz paleo antropolojisi açısından büyük öneme sahiptir (Güleç E. ve diğerleri, 2004, s.237) Anadolu'daki en eski yerleşim yerlerinden biri olan bu mağarada yaşam tarihi M.Ö. 30.000–33.000'larına kadar gitmektedir. Yerleşim tarihinin bu kadar eskiye gitmesinde sahanın olumlu iklimi ve bereketli toprakları birinci derecede etkilidir.

Bu mağaralardan başka doğal yolla oluşan mağaralarda yörede bulunmaktadır. Bunların bir kısmı sadece ışık yer olarak kullanılmıştır. Diğer bir kısmında ise herhangi bir kalıntıya rastlanamamıştır.

Asi Deltası, Bronz ve Demir çağlarda Anadolu, Doğu Akdeniz kıyıları, Kuzey Mezopotamya ile Ege arasında ticaret temelli bağlantının sağlandığı bir noktada durmaktadır. Doğu Akdeniz kıyılarının coğrafi yapısı bir kaç tane liman alanına imkân tanımaktadır. Önemli liman alanlarından birisi de Asi Deltası'dır. Asi Deltası güneyinde Ras Shamra (Ugarit) ve Ras İbn Hani yerleşmeleri bulunmaktadır. Diğer liman alanları ise Tartus - Jebel bölgesindeki Ras el-Bassit (Antik Posidonium) dir. Arkeolojik kazılar sonucunda Asi Deltasında iki kentin Al Mina ve Sabuniye' nin varlığını belirlemiştir. (Pamir 2001, s. 53).

Al Mina höyüğü Samandağ'a bağlı Liman Mahallesi'nin sınırları içinde, Asi Nehri'nin denize döküldüğü noktadan yaklaşık 1 km kadar içerde, nehrin kenarına 10 m

uzaklıktadır. Höyük ancak güney ve doğu yönünden görülebilmekte, diğer yönlerden ise eğim farkı nedeniyle fark edilememektedir. Al Mina kazıları 1936–1937 yıllarında yapılmıştır. (Pamir 2001, s.53-60).

“Antakya'nın eski çağlardaki limanı Asi Nehri ağzındaki Mina limanıdır. Asi nehrinin suyunun bol aktığı dönemlerde gemilerin Asi oluğundan Antakya'ya kadar yanaştığı ve burada demirledikleri bilinmektedir. Şehrin ticaret ve kültür hayatının hareketlenmesinde limandan kaynaklanan ihracat ve transit ticaretinin etkisi olmuştur. Bu dönemde Al-Mina doğu ve batı arasında önemli bir liman ve ticaret merkezi durumuna gelmiştir. Limanın bulunduğu yerin sellerden kolayca etkilenmesi, çevresinin bataklık olması ticaretle uğraşan tüccarların daha iyi bir yerleşim yeri seçmeye zorlamıştır. Nehre yakın, şimdiki çöğürlü köyünün bitişiği olan Sabuniye'nin kullanılmaya başlandığı bilinmektedir. Limanın olağanüstü gelişmesi ve M.Ö. 333'te Büyük İskender'in Batı Asya ve Doğu Akdeniz üzerinde tek bir yönetim kurması, ticareti daha serbest kılmıştır. Al Mina Limanı bu dönemde Sem'an Dağındaki St. Symeon Stylite manastırından dolayı St.Symeon Limanı olarak bilinmektedir (Pamir 2001, s. 54). Seleukeia Pierria henüz kurulmadan önce Al Mina yerleşmesi refah içinde yaşamaktaydı. Liman M.Ö 450–375 yılları arasında depoları, binaları, ambarları, dükkanları oluşturan iş alanlarını kapsamaktaydı ve ithalat/ihracata için uygun bir şekilde düzenlenmişti” (Pamir 2001, s. 55).

Al Mina'da yapılan kazılar Yunanlılarla yoğun bir ticaretin varlığını göstermektedir. Nehrin yatak değiştirmiş ve dolaysısıyla bronz çağına ait kalıntıların da taşkınlarla sürüklenmiş olduğu kanaatini oluşturmaktadır. Al Mina önceleri serbest ticaret bölgesi olarak kurulmuş olsa da ticari amaçla yerleşilmiş olduğu ve höyüğün askeri amaçla da kurulmuş olduğu düşünülmektedir (Pamir 2001, s.55-58).

Almina yerleşmesinde ilk yerleşim yerinin kim tarafından kurulduğu tam olarak bilinmemektedir. Doğu Akdeniz ülkelerinden Fenikeliler veya Yunanlılar'ın herhangi biri tarafından ilk defa bölgeye ticari ve askeri amaçlı olarak gelindiği ve ilk yerleşimi kurdukları tahmin edilmektedir. Dolayısıyla limanın da bir tür ticaret merkezi, serbest liman şeklinde kurulmuştur. Al Mina'daki kazılardan burada bölgelerarası ticaretin başladığını anlaşılmaktadır (Pamir 2001, s.58).

M.Ö. 696 da Asurluların Kilikya üzerine yaptığı seferle Al Mina'nında yakılıp yıkıldığı ve şehrin birkaç kez yeniden yapıldığı ve Liman'ın yeniden inşa edildiği ve bunun birkaç kez devam ettiği anlaşılmaktadır. Yeni binalar, eski planlarından tamamen

farklı, bazı odaların daha geniş, depo odaları şeklinde planlandığı yapı grupları içermektedir. Asurluların bölgede söz sahibi olması nedeniyle sahil kısımlarında batı ile ticaret azalmış ve ticaret iç kısımlara kaymıştır (Pamir 2001, s. 59).

Ticari amaçlı olarak kurulan bu şehirde zenginliğin ve refahın en üst seviyede olduğu dönem Perslerin egemenliğinde olduğu dönemdir. Bu devre M.Ö.301 de Seleukeia Pierria kurulana kadar devam etmiştir. Limanın faaliyeti Seleukeia Pierria şehri kurulduğunda sona ermiş olsa da Roma döneminden itibaren Al Mina' da yeniden liman faaliyetlerinin başladığını özellikle Haçlılar döneminde liman faaliyetlerinin arttığına dair bilgilere ulaşılmaktadır (Pamir 2001, s.59).

Al Mina, yapıların planı ve mekânların içinde bulunan malzemelerin niteliğinden ötürü bir liman yerleşimi olarak tanımlanmaktadır. Al Mina limanında yürütülen yoğun ticari faaliyetlerin İ.Ö.300 lerde kesintiye uğraması Seleukeia Pieria limanının kullanılmaya başlanması ve M.S. 7.yüzyılda yeniden başlaması da Seleukeia Pierria'daki liman faaliyetlerinin devamlılığı ile yakından bağlantılı olmalıdır (Pamir 2001, s.60).

Sabuniye yerleşimi Sutaşı Köyü' nün sınırları içinde, Al Mina'dan yaklaşık 4,5 km içerde, Hisallı Tepe denilen mevkide bulunmaktadır. Deneme amaçlı sondaj kazıları sonucunda Al Mina'da tespit edilen tüm yerleşim evrelerinin ve bazı buluntuların Sabuniye'nin Al Mina'dan daha erken kurulmuş bir yerleşme olduğunu göstermektedir (Pamir 2001, s.61).

L.Wooliey, Al Mina' da ticaret yapan tüccarların evlerinin Sabuniye'de olduğunu ileri sürmektedir. Bunun nedenlerini Sabuniye'nin denizden içerde ve yüksek tepe üzerinde olması nedeniyle daha serin, bataklık alanın gerisinde olması, sivrisinek ve hastalıklardan korunabilecekleri bir konuma sahip olması olarak açıklamaktadır (Pamir 2001, s.62).

Sabuniye' de gerek 1936 yılı çalışmaları gerekse de 1999 yılı yüzey araştırmalarında tespit edilen malzemeler neticesinde bu yerleşimin Geç Bronz çağından itibaren yerleşilmeye başlanmış olduğunu, oysa Al Mina'da M.Ö. 8. yy da ilk yarısında yerleşime başlandığı anlaşılmaktadır. Sabuniye' deki yerleşim evreleri bu kıyı şehrinde kesintisiz bir yerleşimin sürdüğünü, liman ve deniz aşırı bölgesel ticaretin yapıldığı merkezlerden birisi olduğunu göstermektedir (Pamir, 2001, s.63).

Asi Deltasında yapılan yüzey araştırması var olması muhtemel eski yerleşim yerlerini tespit etmeye yönelik olarak da sürdürülmüştür. Yüzey araştırması sonuçlarına

göre Asi Deltası'nda 55 yerleşim noktası saptanmıştır. Bu yerleşim noktaları içinde merkez niteliği taşıyan 3 yerleşim yeri Al Mina, Sabuniye ve Seleukeia Pierria'nın dışında merkezi nitelikte yerleşim yeri tespit edilememiştir (Pamir 2005, www.akmedanmed.com).

Deltanın tarımsal amaçlı yamaçlarının teraslandırılarak kullanılması bu dönemde ovanın nüfus yoğunluğunun en geniş sınırlarına ulaşmış olduğunu ova düzlüğünün yanı sıra yamaçlarda da ziraat yapılmış olduğunu göstermektedir. Bu alanların yakınlarında tespit edilen ve tek başına duran kaya mezar odaları tarımsal nitelikteki yerleşimler ile bağlantılı olmalıdır (Pamir 2005, www.akmedanmed.com).

Asi Deltasında Roma döneminde görülen teraslandırılmış alanlarda yapılan ziraat, bu dönemde Seleukeia Pierria'nın nüfus yoğunluğunun artmış olduğuna işaret etmektedir (Pamir 2005, www.akmedanmed.com). Sabuniye' ye yönelik yüzey araştırmaları ve jeo-arkeolojik ve jeomorfolojik çalışmalar halen Mustafa Kemal Üniversitesi Tarih bölümü öğretim üyesi Hatice Pamir ve diğerleri tarafından oluşturulan bir ekiple devam ettirilmektedir

Tarih sahnesine Büyük İskender'in ölümüyle birlikte ortaya çıkan Seleucos'lar büyük bir devlet olmak arzusuyla topraklarını genişletmek ve Akdeniz ticaretini ellerine geçirmek için kıyıya yakın yerleri ele geçirip başkentlerini de bu sahaya taşımışlardır. Bu amaçla uygun jeopolitik konumu nedeniyle yaklaşık M.Ö. 300'lü yıllarda Seleucia Pierria başkent olarak kurulmuştur. "Hanedanlığın kurucusu olan Seleukos I. Nikator bu kenti başkent olarak seçmesinde onun stratejik konumunun yanı sıra, bu coğrafyanın kendi vatanındaki coğrafya ile benzer özellikler taşıması etkili olmuştur. Seleukeia Pieria' nın ticari ve askeri anlamdaki rolü, kentin hem Hellenistik hem de Roma dönemlerinde varlığını sürdürmesinde etken olmuştur" (Pamir 2001, s.213-214).

Strabona göre Seleucos tarafından kurulan dört büyük şehir zamanla "Kardeş şehir" olarak kabul edilmiştir. Bunlar Antiochia (Antakya) Seleucia Pieria (Samandağ) Apemia (Humus) Laodicia (Laskiye) (Zubari 2007, <http://www.angelfire.com>).

Seleucia Pieria yukarı ve aşağı şehir olarak iki kısımdan oluşmakta ve bunu arazi şartları zorlamaktadır. Yukarı şehir bu günkü Kapısuyu köyü ile Çevlik Mahallesi arasındaki yamaç üzerinde, aşağı şehir ise Çevlik mahallesinin bulunduğu alan üzerindedir. Aşağı şehir ile yukarı şehir arasında kalıntıları bu gün de mevcut olan geniş bir merdivenle çıkılmaktadır Nüfusunun 6000 kadar olduğu tahmin edilmektedir (Pamir 2001, s.212).

Yukarı şehirde imalathaneler, mabetler ve resmi binalar vardır. Limanın da üzerinde bulunduğu aşağı şehirde ise Liman, pazar, çarşı, dükkânlar tiyatro, depolar ve tersane inşa bulunmaktadır. Kalınlığı yaklaşık 4m olan ve 12,5 km uzunluğunda surlarla çevrilen şehrin yamaçları lüks villalarla kaplıdır. Şehrin üç tane de kapısı bulunmaktadır (Pamir 2001). Şehir içinde ve çevresinde birçok sanat yapıları, anıtlar, mabetler, tiyatro, hipodrom, hamamlar, agora, geniş ve muntazam caddeler vardır. Zenginlerin, önemli kişilerin evlerinin zeminleri eşsiz sanat eserleri olan mozaiklerle süslenmiştir (Zubari, <http://www.angelfire.com> 19.10.2007) .

Suyun bolladığı dönemlerde limana ve çevreye zarar vermemesi için 850 metre batıda bir tünel açmak ihtiyacı doğmuştur. Tünelin üst tarafında da suyu kontrol altına almak amacıyla bir baraj inşa edilmiştir (Pamir 2001, s.199). Şehrin kurulmuş olduğu dağın ortasından geçen Kapısuyu deresi (su toplama havzası 11 km²) şehrin ortasından geçmektedir. Akarsu şehre henüz girmeden yaklaşık 90 derecelik bir sapıtma engeli ile tünele yönlendirilmiştir. Şehir için çok önemli olan liman sellerin getirdiği kum ve çakıllarla doldurmasına karşı koymak için Roma döneminde 185 metrelik kısmı dağın altından geçen toplam 850 metre uzunluğunda yaklaşık 5 metre genişliğinde ve 6 metre yüksekliğinde o dönme için muazzam bir kanal inşa edilmiştir (Ozaner 1993, s.207). Çünkü limanın kullanılır bir durumda olması sadece Antiochia için değil aynı zamanda diğer liman şehirleri içinde gereklidir.

Tunç Çağından itibaren Akadlar'ın egemenliğinde kalan bu bölge M.Ö. 1800–1600 yılları arasında merkezi Halep olan, Babil yönetimindeki Yamhad Krallığına bağlanmıştır. Yöre, M.Ö. 17. yüzyıl sonlarında Hititlerin, 1490'larda Mısır'ın egemenliğine girmiştir. M.Ö. 1200'lü yıllarda merkezi Kanula (Çatalhöyük) olan “Hattena Krallığı” kurulmuştur (Ana Brinannica'da, “Hatay sözcüğünün bu krallığın adından geldiği sanılmaktadır” şeklinde ifade edilmektedir). Daha sonra bu Krallığın ülkesi, sırasıyla Asurluların, Hitit Prenslüklerin, Urartuların ve tekrar Asurluların egemenliği altına girmiştir. Hatta M.Ö. VII. yüzyıl ortalarında Oğuz Türkleri dahi bu bölgeye gelip 18 yıl kalmıştır. M.Ö. VI. yüzyıl ortalarında Antakya ve çevresi Pers imparatorluğu'nun egemenliğindedir, fakat daha sonra bölge İskender'in egemenliği altına girmiştir. İskender'in ölümünden sonra imparatorluğu paylaşan kumandanlarından Seleukos, rakiplerini Samandağ'da Selukeia Pieria ve babası Antiochos adına Antiochia'yı (Antakya) kurmuştur (Türkoğlu A. E. 2006, s.4).

Bölge M.Ö. 64 yılında Antakya Roma İmparatorluğuna katılır ve İmparatorluğa bağlı Suriye eyaletinin başkenti olmuştur. Hristiyanlık, Kudüs dışında ilk defa bu bölgede yayılır ve ilk defa Hristiyanlık terimi Hz. İsa 'ya inananlar için burada kullanılır (Türkoğlu A. E. 2006, s.5).

M.S. I. yüzyılda Antakya nüfus bakımından Roma İmparatorluğunun Roma ve İskenderiye'den sonra üçüncü büyük şehri ve Asi nehri ağzında bulunan ve eski çağlardan beri hizmet veren El Mina limanı Antakya ve dolayısıyla buraya ticaret yollarıyla bağlı şehirler için çok önemliydi. M.Ö. 4. yüzyıla kadar küçük gemiler nehir yoluyla Antakya'ya kadar gelebilmekteydi. Seleukeia Pieria limanı hizmete girince deniz ticaretinin ağırlığı bu limana kaydı. Şehir M.S. 256 ve 260 yıllarında Samani'ler, 296'da da Hunlar tarafından ele geçirdiler. 395 yılında Roma İmparatorluğu ikiye bölünmesiyle bölge Doğu Roma (Bizans) sınırları içinde kaldı (Zubari <http://www.angelfire.com>).

M.S. 540 yılında İranlıların işgaline uğrayan bölge 611–628 yılları arasında yine İranlıların işgaline uğramıştır. 638'de İslam ordusu Antakya'yı fethetmiş ve Bizans ülkesine düzenlenen akınlar için üs olarak kullanılmıştır. 661–750 yılları arasında sahada Emeviler hâkimiyet kurmuştur. En sakin dönemi Abbasiler döneminde yaşamış ve 877'de Tolunoğulları, daha sonra İhşitler'in, 944 yılında da Hamdanoğullarının Halep koluna bağlanmıştır (Tekin 2000, s.7).

Antakya 968 yılında tekrar Bizans egemenliğine girmiştir. Abbasi döneminde bölgede önemli bir Türk nüfus birikimi gerçekleşmiş, doğudaki Selçuklu varlığı da Türklerin yörede yayılmasında büyük etken olmuştur. Antakya valisinin baskısından bıkan halk 1084 yılında Süleyman Şah'tan yardım istemiş ve bu arada Süleyman Şah'ın ölümüyle Büyük Selçuklu Sultanı Melikşah Antakya'ya ve Süveydiye'ye kadar gelmiştir (Tekin, 1993, 43). Haçlı seferlerinin başladığı bu dönemde Antakya tekrar el değiştirmiş, 1. ve 2. Haçlı seferleri sırasında Müslümanlarla Bizanslar arasında el değiştirip durmuş, 1137 yılında Bizans İmparatoru tarafından bölge kesin olarak alınmıştır (Sahillioğlu 1991, C.3: s.229).

13. yüzyılda Memlûklüler Antakya'yı ele geçirmiş, Seleukeia Pieria limanı da tahrip edilmiştir. Baybars'ın hükümdarlığı zamanında bölgeye gelen 40.000 aileden fazla Türkmen Sis (Kozan) sınırından başlayıp Antakya ve Gazze bölgeleri dâhil olmak üzere bütün sahillere yerleştirilmiştir (Sahillioğlu 1991, C.3, s.230). Araştırmacı yazar Mehmet Tekin Samandağ'da bulunan Nusayrilerin de

Baybars'ın bölgeye getirtmiş olduğu Türkmenlerden olduğunu belirtmektedir (M Tekin: Sözlü görüşme).

Osmanlı toprakları güneye doğru genişleyip Memluk sınırlarında ulaşınca iki devlet arasında çatışma başlamış ve sık sık iki ülke ordularının karşı karşıya gelmiştir. Ayrıca bu dönemde Ümit Burnu'nun keşfedilmesiyle ticaret yolu değişmiş, İskenderun, Süveyde, Lazkiye limanları önemini yitirmiştir. 1518'de Halep'le birlikte, Antakya ve çevresi Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. (Tekin 2001, s.19).

“Süveydiye bu tarihten itibaren Türk hâkimiyetinde kalmıştır. İlçede bulunan yaklaşık 6–7 bin Ermeni nüfus huzuru bozmak için 1800'lü yılların ikinci yarısından sonra çeşitli girişimlerde bulunmuşsa da ilçe halkı buna pek itibar etmemiştir. İlçede Ermenilerin ilk ayaklanması 1895'te meydana gelmiştir. Bölgede bulunan İngiliz ajanlarının çok yönlü istihbaratları ve Ermeni halkı tahrikleri isyanları hazır hale getirmiştir. Hükümetin Süveydiye'de durumu fark etmesi ve buraya asker ve top göndermesiyle durum kısmen sakinleşmiştir. Ermenilerin daha sonra 1909 da ve son olarak 1915 yılında isyana kalkışmışlardır. 30 Mayıs 1915 yılında Bakanlar Kurulunun almış olduğu karar neticesinde doğu bölgelerinde ve dolayısıyla Hatay'dan da Ermenilerin tehcirine karar verilmiş ve bu 13 Temmuz 1915 tarihinde Süveydiye'nin altı Ermeni köyüne bildirilmiştir (Tekin 2000, s.115–118). Süveydiye'de tehcir için direnen Ermeni nüfus Musa dağına çıkmış ve burada 40 gün boyunca Osmanlı devleti askerine karşı savaşmış ve sonrasında kıyıya yaklaşan Fransız gemileriyle Mısır'ın İskenderiye şehrine götürülmüşlerdir” (Tekin 2000, s.215) .

Süveydiye'yi de içerisine alan bölgeyi Fransızların işgal etmesiyle Musa Dağ'ından giden Ermenilerin büyük bir kısmının tekrar dönmesine ve köylerine yerleşmelerine neden olmuştur. Hatay 1938 yılına kadar yaklaşık 20 yıl Fransızların hâkimiyetinde kalmıştır. Fakat Fransızlar hiçbir zaman Hatay'ı terk edip gideceğini hesap etmemiş ve kalıcı olarak geldiklerini göstermiştir. Bu durum özellikle Antakya'da hastane açmaları, yollar ve köprüler inşa etmeleri, tapu parsel çalışmalarını yapmalarıyla kanıtlanmıştır.

Hatay 1938 yılında Fransızlardan ayrılarak bağısız Hatay Devleti olmuş ve kendi bayrağını göndere çekmiştir. 23 Temmuz 1939 yılında da meclisin aldığı kararla Türkiye Cumhuriyetine iltihak etmiştir. Bu tarihte Süveydiye sekiz bin

nüfuslu ve idari anlamda bir nahiye konumunda ve 15 bağlı köyü vardı. Hıdırbey nahiyesi ve bağlı dokuz köyün ilçeye eklenmesi ve Bezge nahiyesinden 4 köyün de buna katılmasıyla 1948 yılında 27 köy ve 17.711 nüfusu ile Samandağ adıyla ilçe olmuştur.

Samandağ'ın 1950'de 27 bağlı köyü bulunuyordu. 1960 yılında Büyükoba (Arifobası), Değirmenbaşı (Büyükdeğirmen) ve Çubukçu mahallelerinin köy olmalarıyla bu sayı 30'a çıkmıştır. 1960 yılında Yayladağı'na bağlı Gözene'nin (Dadük) Samandağ'a bağlanması ve Yeşilyazı (Ziri) mahallesinin Aknehir'den ayrılarak köy olmasıyla köy sayısı 32 olmuş, 1965 yılında da Özengili'nin (Traşlı) Çökek'den ayrılarak köy olmasıyla sayı 33' çıkmıştır. 1985-1990 arasında ilçede mahalleden köy statüsüne dönüşen Ataköy (Hamdunlu), Değirmenbaşı (Büyükkaraçay), Huzurlu (Kabaharnup), Büyükoba (Arifobası), Ceylandere (Gömmece), Çamlıyayla (Metelik) köyleriyle İlçenin toplam 40 köyü olmuş, 1990 ile 2000 yılları arasında da Çınarlı, Fidanlı ve Avcılar'ın köy olmalarıyla birlikte toplam 43 köyü bulunmaktadır.

Samandağ köy miktarından başka bir diğer değişiklik köylerin statüsünde meydana gelen farklılaşmalardır. 1990 ile 2000 yılları arasında ilçenin 11 köyü belde olmuş ve bunlara belediye teşkilatı kurulmuştur. Bunlar Aknehir (1993), Değirmenbaşı (1993), Koyunoğlu (1992), Kuşalanı (1993), Mağaracık (1992), Mızraklı (1997), Sutaşı (1994), Tavla (1992), Tekebaşı (1991), Uzunbağ (1994) köyleridir. Özellikle 1990 yılından sonra ilçede görülen ekonomik gelişme ve siyasi değişme bu durumda etkili olmuştur.

3.3. Kır Yerleşmeleri

Yerleşim birimleri kuruldukları coğrafi çevrenin doğal ve beşeri çevre özelliklerine bağlı olarak gelişmekte ve kurulmuş oldukları sahanın genel karakterinden etkilenmektedir. Kırsal yerleşmeler kuruldukları sahanın özelliklerine göre şekillenirken şehir yerleşmeleri çevreyi veya kurulduğu alanın fiziki ve beşeri özelliklerini kendi lehine değiştirmektedir. Çünkü kırsal yerleşmelerde sosyal ve iktisadi yaşam doğal çevrenin etkisindeyken şehir yerleşmelerinde insanın etkisi ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla bir yerleşmenin kuruluş ve gelişmesini açıklamak için doğal ve beşeri çevre faktörleri, yerleşmenin yakınında ve kuruluş yerinde etkili olan kültürel faktörler, iktisadi yapı gibi tüm faktörleri dikkate almak gerekmektedir. Çünkü bir yerleşim

biriminin kuruluş yeri, yerleşim tarzı, yerleşme tipi, meskenlerin mimarisi, inşa özellikleri kurulduğu sahanın etkisi altında gelişir. Dolayısıyla Samandağ'da kır ve şehir yerleşmelerini bu faktörleri göz önüne alarak değerlendirmek, etkili olan faktörleri analiz etmek gerekmektedir.

Samandağ ve çevresi tarihi süreç içerisinde iktisadi ve siyasi varlığını göstermiştir. Bu sahada kurulan yerleşmelerin kuruluş yeri ve özellikleri açısından çok farklı sebepler göstermektedir. İlçede bulunan birçok yerleşmenin kuruluş yeri ve gelişme gösterdiği coğrafi çevre, etkili olduğu iktisadi faaliyetler açısından zengin bir özellik göstermektedir.

Samandağ'da kır yerleşmelerini ele alırken köy ve mahalle yerleşmeleri yanı sıra ilçede 1994 yılı öncesine kadar varlığını sürdüren geçici yayla yerleşmeleri ve kum ocağı, şeklindeki yerleşmeler de mevcuttur. Bu meskenler sürekli oturanlar ve sürekli oturulmayanlar olarak ele alınacaktır.

İlçede sürekli oturulmayan ve literatürde yerleşim birimi olarak geçen kum-maden ocağı yerleşmeleri yaygın olmamakla birlikte Aknehir ve Fidanlı köyleri sınırları içerisinde, Büyük Karaçay suyu yatağında bulunmaktadır. Bu işletmelerdeki yapılar mevsimlidir. Çünkü bu yerleşmeler doğrudan kırsal ekonomiye bağlı birimler değil, ancak çevre köylerden gelen işçilerin ihtiyaçlarını karşılamaları sebebiyle inşa edilmişlerdir.

İşletmenin açık olduğu dönemler yağışların, sel ve taşkınların olmadığı dönemlerdir ki bu yaz ve sonbahar mevsimlerine karşılık gelir. Bu yerleşmeler çalışan işçilerin, dinlenmesi, barınması, işletmenin idari olarak yönetiminin sürdürülmesi için oluşturulan iskân ünitelerinden ibarettir.

İlçenin büyük bir kısmında Amanos dağlarının yer alması yaylacılık faaliyetlerinin yaygın olmasına neden olmuştur. Dağlık kısımda Kapısuyu, Eriklikuyu, Hıdırbey, Yoğunoluk, Batıyaz, Seldiren, Büyükoba, Ceylandere, Yeniköy, Çamlıyayla köylerine ait yaylalar kurulmuştur. Bu köyler içerisinde orman köyü olan Seldiren, Çamlıyayla, Ceylandere, Yeniköy ve Büyükoba köylerinin tarım alanları da dağlık sahanın yüksek kesimindeki az eğimli düzlüklerden oluşmaktadır (Şekil 22). Amanos dağları üzerindeki yaylalar 1994 yılına kadar kullanılmış ve bu tarihte meydana gelen terör olayları nedeniyle yaylalarda konaklama yasaklanmıştır (Köy Bilgi Anketi 2006–2007). Günümüzde bu yaylalarda sadece bitkisel üretim yapılmakta, hayvancılık yapılmamaktadır.

İlçenin kuzeyinde Amanos dağları üzerinde önceden kullanılmış ama günümüzde ya hiç kullanılmayan ya da mevsime bağlı olarak günübirlik olarak kullanılan yaylalar da vardır. Bu alanlar üzerinde sürekli oturulmadığı için birçoğu esas ismiyle değil de mevki ismiyle anılırlar. Diğer bir kısmı ise yurt, yazlak, alan, kom gibi adlarla anılmaktadır. Bu yayla alanlarının başlıcaları Kaburluk mahalle (mvk), Kragölçiftliği (mvk), Tombulunyazlağı (mvk), Yanıkharman (mvk), Katırcıyayala (mvk), Yolasanyayla (mvk), Yemişenliyurdualanı (mvk), Karagölyurdu (mvk) Demirciklikomu (mvk), Tazıyayla (mvk), Ulunluyurdu (mvk), Yukaruzorkunyayala (mvk), Aşağızorkunyayla (mvk), Ödek (mvk) Kamışlıkyurdu (mvk), Çanaklık komu (mvk), Karakom (mvk), İncebel (mvk) Toprakyurdu, Haphaplık Yurdu, Sariağaç Yurdu, Eğreltiboyun Yurdu, Tataralanı Yazlağı, Çamlıyurtalanı, Çamlıyurtalanı, Armutçukurualanı, Hezendüzü evi, Madenci Evleri Şeyholukkumu, Büleyik komudur (Şekil 22).

Yayla, yurt, kom, yazlak, kışlak, alan, ev gibi farklı adlarla anılmakta olan sabit meskenli bu eski yerleşmelerdeki meskenler günümüzde kullanılmadıkları için, kısmen yıkılmış veya yıkılmaya yüz tutmuştur. Bu yerleşmelerin az bir kısmı bitkisel üretim dönemlerinde kullanıldığından sağlam durumdadır.

3.3.1. Kır Yerleşme Tipleri

3.3.1.1. Mahalleler

Samandağ İlçesi'nde mahalle yerleşmeleri fazla miktarda değildir. İlçe'de mahallelerin oluşumu daha çok köyde çoğalan nüfus iktisadi hayattaki gelişmeye bağlı olarak köye 100–200 metre mesafede uygun yerleşim sahalarına taşınması ile oluşmuştur. Bahçe içerisine kurulan bu yerleşmeler eski çekirdeğine göre daha gevşek dokudadır. İktisadi faaliyet sahasına daha yakın olan bu mahalleler köydeki fazla ve sıkışan nüfusun göç ettiği yeni iskân üniteleridir. Fakat yeni oluşan mahalle ile köyün tarım arazisi aynı coğrafi alanda ve iç içedir. Mahalleler köyden sonraki en büyük iskân üniteleridir. Bu alanlarda nüfus mezralara göre daha hızlı artış gösterir.

Köy ile mahalle arasındaki fark köyün tüzel kişiliğinin olması, mahallenin ise olmamasıdır. Tunçdilek'e göre mahalleler köy ünitesinin temelini oluşturur. Samandağ'da 1990 öncesinde mahalle olan yerleşmeler herhangi bir gelişmeye bağlı olmaksızın sadece idari anlamda yapılan değişiklik neticesinde 1990–2000 yılları arasında köy olmuşlardır.

Samandağ'da Mahalleler ilçenin farklı alanlarında yer almaktadır. Mevcut mahallelerin oluşumunda etkili olan faktörler iktisadi sebeplerdir. Kapısıyu köyüne bağlı bir, Hüseyinli köyüne bağlı üç be Yeniçağ köyüne bağlı yedi mahalle bulunmaktadır. Aslında ilçede önceleri mahalle olup da sonraları artan nüfus özelliği, mahalleler arasında oluşan geçimsizlikle, mezhep farklılıkları ve buna bağlı olarak hizmetteki aksama ve gecikmeler mahallelerin köye dönüşümünü hızlandırmıştır. Örneğin Çınarlı köyü Çökek köyüne bağlı bir mahalle iken hizmetteki aksamalar ve mezhep farklılığı sebebiyle 2000 yılında Çökek'den ayrılmış ve kendi köy tüzel kişiliğini almıştır. Aynı sebepler Gözene ve Özgülli köylerinin de bağlı oldukları köylerden ayrılarak kendi köy tüzel kişiliğini oluşturmada etkili olmuştur.

Samandağ'ın birçok köyü önceden mahalle statüsünde olan köylerdir. Bu mahallelerden birkaçı bir araya gelerek veya yakınında yer alan bir köyle birleşerek idari anlamda belde teşkilatı oluşturmuşlar, bir kısmı da daha önce bağlı olduğu köyden ayrılarak kendi köy tüzel kişiliğini almıştır. Asakirli ve Nahırlı köyleri birleşerek Aknehir beldesini Küçükaraçay köyü Büyükdeğirmen köyü ile birleşerek Değirmenbaşı beldesini oluşturmuştur. Ayrıca yaklaşık 16 mahalle 1940–2000 arasında bağlı olduğu köyden ayrılarak kendi köy tüzel kişiliğini oluşturmıştır (Tablo: 25).

Tablo 25: Samandağ İlçesinde Mahalleden Köye Dönüşen Yerleşmeler

Köken Köyler	Kurulan Köy	Eski Adı	Köy Teşk. Kuruluşu
Karaçay	Yeniçağ	Tavuklu	1945
Seldiren	Büyükoba	Arifobası	1957
Yaylıca	Çubukçu	-	1957
Tumanlı (Yayladağ)	Gözene	Dadük	1965
Nahırlı(Aknehir)	Yeşilyazı	Zerimuhacir	1968
Çanakoluk	Özengili	Taşlı	1971
Seldiren	Ceylandere	Gömmece	1990
Metelik obası	Çamlıyayla	Metelik	1991
Büyükçat	Özbek	-	1991
Seldiren	Yeniköy	Çakıllıkoz	1991
Tomruksuyu	Ataköy	Hamdunlu	1992
Uzunbağ	Fidanlı	Capar	1992
Çanakoluk	Huzurlu	Kabaharnup	1992
Koyunoğlu	Yeşilköy	Kestel/çeşme	1992
Çanakoluk	Avcılar	-	2000
Çökek	Çınarlı	-	2000

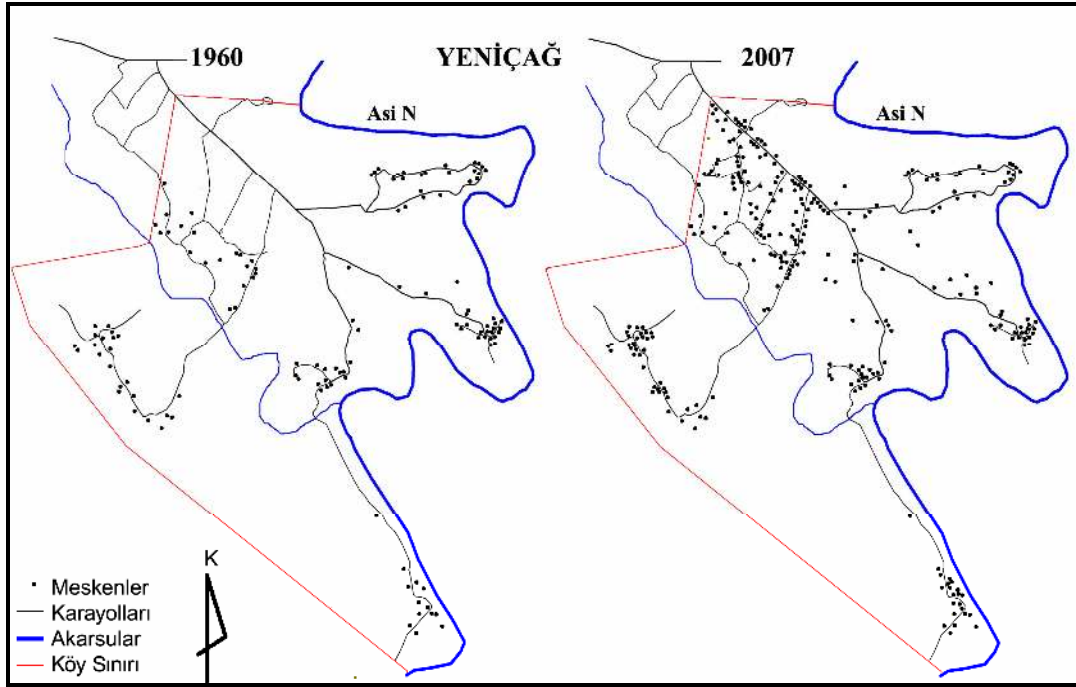
Kaynak: Köy bilgi anketi 2006–2007

Kapısuyu köyüne bağlı Çevlik Mahallesi turizm amaçlı kurulmuş ve bu faktöre bağlı olarak hızla gelişmiştir. Turizm sezonuna bağlı olarak nüfusu artıp eksilen yerleşmenin tarihi eskiye dayanmaktadır. Sahip olduğu tarihi doku ile plaj ve deniz varlığı nedeniyle çok sayıda otel, pansiyon, lokanta, restoran ile hizmet vermektedir.

Yeniçağ köyünde tarım sahasına yakın olma ve etnik yapı farklılığı nedeniyle mahalleler oluşmuştur. Pirireis (88 hane), Yarıntepe (77), Göz (108), Dolap (27), Yeni (212), Şirince (22) Arıtaş (47) mahallerinden oluşan Yeniçağ (Tavuklu) köyü dağınık yerleşme dokusunu kaybetmektedir. Mahalle oluşumunda etkili olan etnik ve dinin inanç yapısı etkili olmuştur. Köydeki dağınık dokunun kaybolmaya başlamasında Asi nehri ve Küçük Karaçay sularında görülen taşkınlar ve seller etkili olmaktadır.

Akarsuların yukarı çığırında meydana gelen ani sağanak yağışlar aşağı Asi oluğunda büyük zararlar yol açabilmektedir. Asi'nin yatağına yakın olan tarım alanlarının ve evlerinin sürekli tehdit altında olması nedeniyle Yeniçağ köyü daha yükseğe, Antakya-Samandağ yolu yakınına doğru taşınma başlamıştır. Dolayısıyla köy mahalle yapısını kaybederek eski dokusuna göre kısmen daha toplu ve yol boyu özelliği sergilemeye başlamaktadır. Bu açıdan az görülen dağınık dokudan toplu dokuya dönüşüm Yeniçağ köyünde görülmektedir (Şekil 23).

Şekil 23: Yeniçağ(Tavuklu) Köyünde Mesken Dokusu(1960 ve 2007)

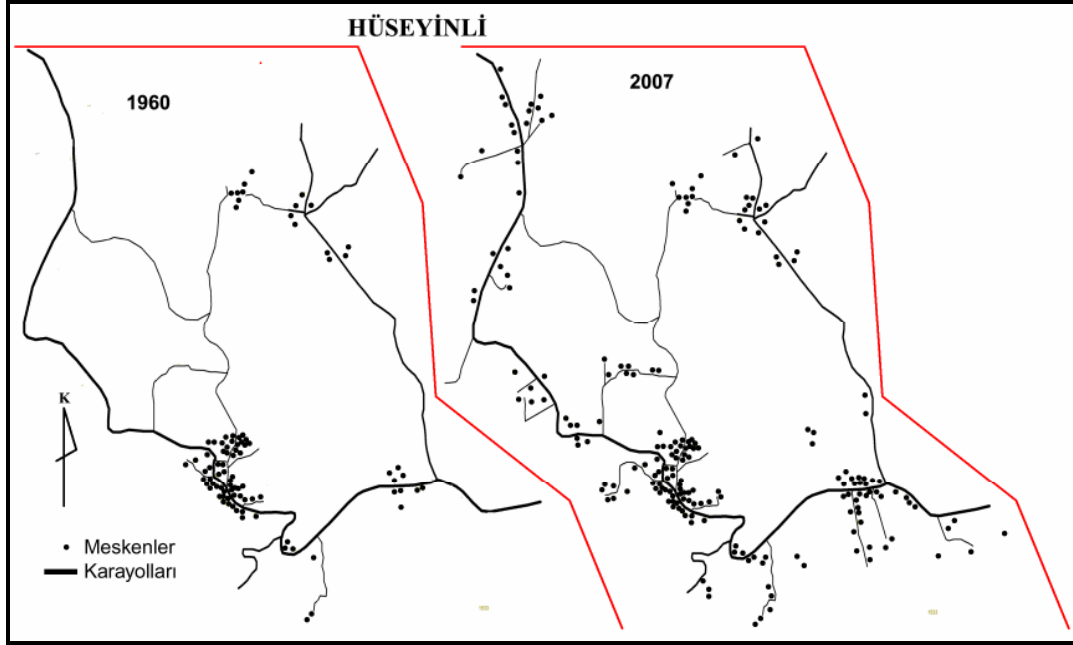

Kaynak: 1960 Ve 2007 Yılı 1/25.000 Ölçekli Toptografya Haritasından faydalanılarak

Hüseyinli köyünde yerleşmeyi oluşturan Kumru mahallesindeki yer darlığı neticesinde burasının doğusu ve kuzeyinde Çay ve Çiftlik mahalleleri oluşmuştur. Ekonomik hayattaki gelişmeye bağlı olarak köyün 400–500 m. ilerisinde genellikle kendi arazilerinde yapılan bu evler bir biri ile akraba olan ailelere aittir. Çay mahallesi yurtdışında çalışmakta olan ailelerin kurmuş olduğu meskenlerden oluşur. Modern tarzda yapılan yeni evler kır meskeni özelliğinden hayli uzaktır. Mahalleler kendi içerisinde kısmen toplu doku özelliği göstermektedir. Fakat 1980 sonrasında yapılmış ve hala yapılmakta olan meskenler hâkim iktisadi faaliyet gereği yol boyuna kaymaya başlamıştır. Büyükbaş besi hayvancılığının bitkisel üretimden ön planda olduğu köyde besi ahırları evin hemen yakınında yer almaktadır (Şekil: 24).

Hüseyinli’de meskenler eski köy yerleşmesindekilerden farklı olarak bahçe içerisinde ve daha gevşek dokudur. Modern tarzda ve iki katlı olarak yapılan evlerin eklentileri de eskisinden farklı yapılmıştır. Tuvaletler evin içerisinde, ahırlar bahçenin bir kenarında ve genellikle arka taraftadır.

Şekil 24: Hüseyinli Köyünde Mesken Dokusu (1960 Ve 2007)

Kaynak: 1960 Ve 2007 Yılı 1/25.000 Ölçekli Toptografya Haritasından faydalanılarak

3.3.1.2. Köyler

Köyler, coğrafi sınıflamaya göre kırsal kesimde kasabalardan sonra en büyük ikinci yerleşim birimidir. Aynı zamanda ülkemizin en küçük idari birimlerdir. 1924 tarihli 442 sayılı köy kanununa göre okul, cami, mera, otlak gibi ortak malları olan tek veya çok merkezli yerleşime sahip olan konutlar bağ, bahçe, tarlaları ile birlikte köy kabul edilmiştir. Coğrafi anlamda ise köyler tarımsal fonksiyonların ağırlıklı olarak geliştiği, sınırlarının mahalli idare tarafından belirlenen yerleşim sahasına sahip idari merkezlerdir. Dolayısıyla köy ile mahalle arasındaki farkın da aslında coğrafi değil idari olduğu ortaya çıkmaktadır. Sınırların idarece belirlenmesi dışında köyün bütün özellikleri mahalle yerleşmelerinde mevcuttur. Dolayısıyla köy idari statü kazanmış mahallelerdir.

Samandağ'da köylerle ilgili ilk bilgiler 1526, 1536 ve 1550 yıllarına aittir. Bu bilgilerden köy sayılarına ve bu köylere ait hane sayılarına ulaşabilmekteyiz. 1526 yılında Süveyde'de günümüzde olduğu gibi farklı etnik ve dini gruplar yaşamaktaydı. Bu tarihte Yoğunluk ve Mağaracık köylerinin birer mezra olduğu, ayrıca günümüzde Samandağ'ın bir mahallesi olan Şükrü Kanatlı mahallesinin Zeytuniye adında farklı dini gruplarda yaşayan insanlardan oluşan ve çevresindeki köylere göre merkezi özelliği olan bir yerleşme olduğu anlaşılmaktadır. Samandağ ile Mağaracık arasında bu günkü

Çiğdede mahallesinin yerinde Cüdeyde adlı bir köyün varlığı görülmektedir. Bu köylerden başka Süveyde nahiyesine bağlı Hacıhabipli (Hıdırbey), Mağaryun (Kuşalanı), Mişrakiye (Mızraklı), Günümüzde Yayladağı'na bağlı Sürütme gibi köylerinin var olduğu ve Süveyde nahiyesinin sınırları içerisinde olduğu anlaşılmaktadır. Köy sayıları 1536 ve 1550 yılı kayıtlarında da değişmemektedir (Çakar 2003, s. 341).

Antakya kazasının idari taksimatında yapılan değişiklikler kazanın ve bağlı nahiyelerin sınırları değiştirmektedir. Süveyde'nin de idari sınırlarının değişmesiyle nahiyenin 16. yy'da 13 olan bağlı köy sayısı 17. yy'da 38 olmuştur. Bu yüzyılda köylerin artma ve azalmasında konargöçerler aşiretlerinin varlığı ve yerleştirme politikaları etkilidir. Özellikle Akdeniz havzasındaki iç isyanlar, toprakların hızlı el değiştirmesi gibi sebeplerle sürekli meskûn yerleşmeler oluşturulamamaktadır. Bunun yanı sıra Osmanlı Devlerinde uzun savaşların olması, iktisadi buhranların yaşanması, vergilerin arttırılması, iç karışıklıklar, devletin yeni gelir elde etmek için harap ve boş alanları ziraata açması gibi sebeplerle yerleşmeler sabit kalmamıştır (Halaçoğlu 1991, s.28–124). 17–18. yy'da Yörük, Türkmen ve Ekrad taifelerinden Antakya kazasına birçok cemaat yerleştirilmiş, bunlardan Abdi cemaati de Süveyde'ye yerleştirilmiştir (Türkay 1979).

1736'da Süveyde nahiyesinde 20 olan köy sayısı 1806 yılında 17'ye düşmüştür. (Özdemir 1999, s. 816). Süveyde nahiyesinin 1823-1827 yılları arasında Kubbeharnûb (Kabaharnup-Tomruksuyu), Hüseyinlü (Hüseyinli), Cedîde (Çiğdede), Yarburun, Karasiye, Kilisecik, Selderân (Seldiren), Telil-i Türkmen, Sablıca (Yaylıca), Menguliye, Zeytûniye (Zeytinli), Yoğunoluk, Akilliye, Hacı Habiblü (Hıdırbey), Kâbüsiye (Kapisuyu), Nairlü (Nahırlı-Aknehir), Meşrakiye (Mızraklı) köyleri varlığı görülmektedir (Kara 2005, s.4)

1904–1906 yılları arasında Antakya'nın idari taksimatında yapılan değişikliklerle köy sayısı 25 olmuştur (Tekin, 2000, s.232–235). Bu tarihten sonra köy sayılarında farlı bir değişiklik olmamıştır.

Hatay'ın 1939 yılında Türkiye Cumhuriyetine iltihak ettiğinde Süveyde nahiyesinin toplam 17 köyü bulunmaktadır. Samandağ adıyla 1948 yılında ilçe olduğunda ise Hıdırbey nahiyesine bağlı bazı yerleşmelerinin de buna eklenmesiyle köy sayısı 27 olmuştur. Bundan sonraki yıllarda köylere bağlı mahallelerin köy tüzel

kişiliğini kazanması ve Yayladağı'na bağlı olan gözene köyünün de Samandağ'a katılmasıyla 1970 yılında köy sayısı 33 olmuş, 2000 yılında da 43'e yükselmiştir.

Kuruluş yeri açısından dağlık kütle üzerinde orman içerisinde Büyükoba, Çamlıyayla, Ceylandere, Yeniköy ve Seldiren köyleri, dağın etek kısımlarında Kapısuyu, Yoğunoluk, Eriklikuyu, Hıdırbey, Batıayaz, Çubukçu, Yaylıca köyleri, plato üzerinde ise Gözene köyü yer almaktadır (Foto: 6). Diğer 31 köy düz ve düze yakın alanlar ile ova kenarında kurulmuşlardır. Bir başka ifadeyle Nüfusun %30'u eğimli sahalarda, %70'i düz yüzeyler üzerinde yaşamaktadır. Eğimli yamaçlar üzerinde yer almakta olan köylerde 2000 sayımına göre toplam 11.315 kişi yaşamaktadır. Ova ve vadi tabanında yer almakta olan toplam 31 köyün nüfusu 60.838 kişidir. Eğimli sahalarda ortalama köy nüfusu 870 kişi, düz yüzeylerde bu sayı 2.028 kişiye yükselir.

Foto 6: Kuseyr platosu üzerinde yer alan Gözene köyünde su imkânsızlığı nedeniyle kuru tarım yöntemi uygulanmaktadır.

Dokularına göre köyler, toplu, gevşek ve dağınık olarak üç bölümde incelenir. Yerleşmenin toplu veya dağınık olmasında fiziki ve beşeri faktörlerin yanında kültürel öğeler veya tarihsel gelişim de büyük rol oynar. Yerleşmeler doku bakımından aynı sınıfta olsalar dahi yerleşme dokusunu belirleyen şartlar birbirinden farklı olabilir. Dokularına göre köyler incelendiğinde, gevşek ve dağınık doku özelliğindeki köyler

araştırma sahasının yaygındır. Köylerin büyük bir bölümünde meskenler birbirinden ayrı inşa edilmiştir. Evler daha çok tarım alanlarında, bahçe içerisinde ve bahçenin ön kısmında, yol boyunca sıralanırlar. Evlerin gerisinde geniş bir bahçe yer alır ve bu alan sebze ve meyve üretiminde kullanılmaktadır. Su imkânlarının daha az olduğu köylerde ise toplu doku dikkati çeker. Sahanın tüm coğrafi üniteleri birkaç istisna dışında su kaynaklarının bol ve yol kenarında olma çabası ile birlikte dağınık yerleşme dokusunu zorunlu kılmıştır (Foto: 7).

Foto 7: Samandağ'da Sutaşında da görüldüğü gibi gevşek dokuda ve bahçe tarımının hâkim olduğu meskenlerden oluşan köyler yaygındır.

Özellikle Ziriye boğazında köyler arasındaki geçiş yerleşmenin dokusu sebebiyle belirgin değildir. Antakya Samandağ karayolu üzerinde ve ilçenin en kuzey doğusunda yer alan Hancağz köyü ile başlayan ilçe meskenlerin yerleşmelerin yol boyunca yer almış olması sebebiyle 20 km boyunca kesintisiz devam eder. Bu yüzden köyler arasındaki geçişler net değildir. Hancağz, Tavla, Karaçay, Tomruksuyu, Değirmenbaşı, Uzunbağ, Yeşilköy, Koyunoğlu, Kuşalanı, Sutaşı köyleri ilçede yol boyu yerleşmelerine güzel birer örnek teşkil etmektedir.

Yamaç üzerinde ve dağlık kütle üzerinde yer almakta olan Kapısuyu, Hıdırbey, Eriklikuyu, Yoğunluk ve Gözene köyleri sık dokudadır. Diğer köyler ise gevşek dokudadır. Özellikle yol boyunca ve akarsu boylarında görülen bu köyler yolun iki tarafına mevcut arazi büyüklüğüne göre sıralanmışlardır. (Foto 8).

Foto 8: Aknehir beldesinin Akpınar Mahallesi(Solda) ve Yaylıca köyü (Sağda)yerleşme dokuları
Kaynak: Google Earth (734 m'den, 10.08.2007)

İktisadi fonksiyonlar açısından köyler tanımlanırken, fonksiyonları itibariyle tarımsal nitelikli olarak tanımlanır. Dolayısıyla köylerin normalde iktisadi faaliyet açısından tek tip, homojen bir ekonomik sisteminin olduğuna vurgu yapılır. Fakat beşeri şartlar uygun bir mekân ile birleşince kırsal alanda da farklı iktisadi fonksiyonlar gelişebilmektedir.

Samandağ'da köylerin hâkim iktisadi fonksiyonu bitkisel üretimdir. Sahanın büyük bir bölümünün ova ve düz yüzeylerden oluşması bunu sağlayan en önemli etkidir. Dolayısıyla sahada sosyal yapı da tarıma göre şekillenmiştir. Sebze-bahçe tarımının bütün ilçeye yayılması, sulamalı tarım yapamayan sahalar için yeni göletlerin oluşturulmak istenmesi, kuru tarım alanlarının zeytin bahçeleriyle kaplanması, hayvancılık fonksiyonunu da ikinci plana itmektedir.

İlçede öncelikli geçimi hayvancılığa dayanan köy sayısı 1980 den 2000 yılı arasında iki köyden dokuz köye ulaşmıştır (Tablo,: 26). Tahıl üretim ise yerini hayvancılığa ve işçiliğe bırakmış, meyve sebze üretimi de varlığını öncelikli geçim kaynakları arasındaki yerini sürekli korumuştur. Son yıllarda işçilik ve nakliyecilik gelişmeye başlamış ve köylerin ir kısmının öncelikli geçim kaynağı olmuştur. Günümüzde Samandağ'ın 43 köyünün 22 sinde tarımsal üretim hâkim faaliyettir.

Tarımsal üretim içerisinde de 1 köyde fidancılık, 4 köyde sebze üretimi, 15 köyde meyve, 2 köyde zeytincilik hâkim ekonomik faaliyettir. Bitkisel üretim dışından geçim sağlayan diğer köylerden 9'u hayvancılık, 6'sı işçilik, 3'ü ormancılık, 3'si nakliyecilik (şoförlük) yapmaktadır (Tablo 30).

Tablo 26: Samandağ'da Öncelikli Geçim Türleri ve Yıllara Göre Değişimi

I. Derece Geçim Türü\Yıllar	1976	1980	1997	2007
Hayvancılık	-	2	3	9
Tahıl	12	10	10	-
Meyve-Sebzecilik	19	19	20	22
Orman Ürünleri	3	2	3	3
Nakliyecilik	-	-	-	3
İşçilik	-	1	5	6

Kaynak: 1976 Köy Genel Bilgi Anketi, 1980 Hatay Köy Envanter Etüdü, 1997 Hatay Köy Envanter Etüdü, 2007 Köy Bilgi Anketi

Büyükoba, Seldiren, Yeniköy köyleri orman köyüdür. Dolayısıyla bu köylerde de birinci derece geçim kaynağı da ormancılıktır. Özellikle gençleştirme dönemlerinde kesim için bu köylerden işçi temin edilmektedir. Geçimi ikinci derece ormancılığa bağlı olan Batıayaz, Ceylandere, Çamlıyayla köylerinde de bu durum geçerlidir. Orman kenarı olan köylerde farklı bir iktisadi faaliyet olan toplayıcılık vardır. Bu faaliyet tipinde orman içerisinde yer alan defne bitkisinin dal ve yaprakları kesilerek İzmir, Mersin, Gaziantep gibi illere pazarlanmaktadır. Yoğunoluk, Eriklikuyu, Hıdırbey, Kapısuyu köylerinde iktisadi faaliyet olarak toplayıcılık önemli bir geçim kaynağıdır.

Maki formasyonu içerisinde yer alan defne bitkisi kök kısmı ve kalın dalları gövdede bırakılarak ince dal ve yaprakları toplanmaktadır. Dalları kesilen defneler kültür altına alınmamıştır. Kültür altına alınanların gayri resmi de olsa belirli bir sahibi vardır. Bu bitkiler ağaç olarak budanmış, bakımı yapılan ve sonbaharda yağ çıkarmak için zeytin gibi olan meyveleri toplanmaktadır. Yoğunoluk, Eriklikuyu, Hıdırbey, Kapısuyu köyleri aynı zamanda defne yağı üretimi yapan köylerdir. Bu yağa bağlı olarak da defne sabunu imal etmekte ve bu sabunu yurtiçi ve yurtdışında çeşitli yerlere pazarlamaktadırlar. Defneyaprağı dışında ormanda mangal kömürü yapmakta, menengiç toplamakta ve bunu pazarlarda satmaktadırlar (Foto: 9).

Hayvancılık ilçenin Batıayaz, Ataköy, Ceylandere, Çamlıyayla, Çınarlı, Çökek, Çubukçu, Eriklikuyu, Özengili köyleri gibi arazinin büyük kısmı yamaçlarda olan yerlerde asli geçim kaynağıdır. Bu köylerin bir diğer ortak yanı da tümünün sulu tarım yapılmayan ve sınırlı toprağa sahip olmalarıdır. Besiciliğin daha hâkim bir faaliyet

olduğu bu köylerde süt üretimi de azımsanmayacak miktardadır. Büyükoba, Çöğürlü, Gözene, Hüseyinli, Seldiren, Yeniköy, Yoğunluk köylerinde ise ikinci derecede hayvancılığa bağlıdır. Çanakoluk, Avcılar, Huzurlu köylerinde de üçüncü dereceden geçim kaynağı durumundadır (Tablo: 27).

Foto 9: Defneyaprağı ilçede orman ve orman kenarı köylerde önemli bir geçim kaynağı olmakta ve odunsu kısımlarıyla birlikte toplanarak tüccara teslim edilmek için hazır halde bekletilmektedir.

Nakliyecilik veya taşımacılık ilçede oldukça faal sayılır. Özellikle Tavla, Mızraklı, Uzunbağ köylerinde TIR ve otobüs sahiplerinin fazla olması filolarının olması ve bunlarda şoför olarak çalışılması köylerde bu geçim türünü öne çıkartmaktadır. Genellikle yurtdışına ve özellikle Ortadoğu ülkelerine yük taşınmaktadır. Yöresel dil olan Arapçanın bu köylerde konuşulması, şoförlerin bildikleri dil ile Ortadoğu ülkelerinde zorluk çekmemektedir.

İlçenin birçok köyünde işçilik önemli bir geçim kaynağıdır. Yurtdışına özellikle de Ortadoğu ülkelerine gidenler daha çok Arapçayı konuşan köylerdendir. Yurt içinde özellikle Antakya'da inşaat işçiliği, amelelik, hamallık, Antakya dışına gidenler ise teknik eleman olarak çalışmaktadır. Gözene, Kapısuyu, Hüseyinli, Seldiren, Çökek köylerindeki işçilik faaliyeti genellikle yurt içine yöneliktir. Çalışmak için genelde Antakya, az da olsa diğer şehirlere gitmektedirler. Aknehir, Sutaşı, Yeniçağ köylerinde birinci derece, Kuşalanı, Tomruksuyu, Yaylıca köylerinde ikinci derece, Çöğürlü,

Karaçay, Koyunoğlu, Mağaracık, Meydan, Mızraklı, Yeşilköy köylerinde de üçüncü derece geçim kaynağı işçiliğe dayanmaktadır.

Tablo 27: Samandağ İlçesinin Köylerinde Temel Geçim Kaynakları (2007)

	1.Fonksiyon	2.Fonksiyon	3.Fonksiyon	4.Fonksiyon
Aknehir	İşçilik	Meyvecilik	Zeytincilik	
Ataköy	Hayvancılık	Zeytincilik	Tahıl tarımı	
Avcılar	Meyvecilik	Zeytincilik	Hayvancılık	
Batıyaz	Hayvancılık	Ormancılık	Meyvecilik	Toplayıcılık
Büyükçat	Meyvecilik	Sebzecilik	Zeytincilik	Hayvancılık
Büyükoba	Ormancılık	Hayvancılık	Seracılık	Meyvecilik
Ceylandere	Hayvancılık	Ormancılık	Meyvecilik	
Çamlıyayla	Hayvancılık	Ormancılık	Hayvancılık	
Çanakoluk	Sebzecilik	Meyvecilik	Hayvancılık	
Çınarlı	Hayvancılık	Zeytincilik	Tahıl tarımı	
Çöğürlü	Meyvecilik	Hayvancılık	İşçilik	
Çökek	Hayvancılık	İşçilik	Zeytincilik	
Çubukçu	Hayvancılık	Meyvecilik	Tahıl tarımı	
Değirmenbaşı	Meyvecilik	Zeytincilik	İşçilik	
Eriklikuyu	Hayvancılık	Meyvecilik	Toplayıcılık	
Fıdanlı	Fidancılık	Nakliyecilik	Meyvecilik	
Gözene	İşçilik	Hayvancılık	Tarım	
Hancağz	Sebzecilik	Meyvecilik		
Hıdırbey	Meyvecilik	Zeytincilik	Toplayıcılık	
Huzurlu	Zeytincilik	Meyvecilik	Hayvancılık	
Hüseyinli	İşçilik	Hayvancılık	Zeytincilik	Meyvecilik
Kapısuyu	İşçilik	Meyvecilik	Toplayıcılık	
Karaçay	Meyvecilik	Zeytincilik	İşçilik	
Koyunoğlu	Meyvecilik	Tarım	İşçilik	
Kuşalan	Meyvecilik	İşçilik	Nakliyecilik	
Mağaracık	Meyvecilik	Sebzecilik	İşçilik	
Meydan	Sebzecilik	Meyvecilik	İşçilik	Hayvancılık
Mızraklı	Nakliyecilik	Meyvecilik	İşçilik	Hayvancılık
Özbekli	Meyvecilik	Sebzecilik	Hayvancılık	
Özengili	Hayvancılık	Zeytincilik	Tahıl tarımı	
Seldiren	Ormancılık	Hayvancılık	İşçilik	
Sutaşı	İşçilik	Meyvecilik	Seracılık	
Tavla	Nakliyecilik	Meyvecilik	Tahıl	
Tekebaşı	Sebzecilik	Meyvecilik		
Tomruksuyu	Meyvecilik	İşçilik	Nakliyecilik	
Uzunbağ	Nakliyecilik	Sebzecilik	Meyvecilik	
Vakıflı	Meyvecilik	Sebzecilik		
Yaylıca	Meyvecilik	İşçilik		
Yeniçağ	İşçilik	Sebzecilik		
Yeniköy	Ormancılık	Hayvancılık		
Yeşilköy	Meyvecilik	Sebzecilik	İşçilik	
Yeşilyazı	Meyvecilik	Sebzecilik		
Yoğunoluk	Zeytincilik	Hayvancılık	Toplayıcılık	

Kaynak: Köy Genel Bilgi Anketi 2006–2007

Samandağ köyleri dini ve etnik yapı açısından ele alındığında yapısındaki farklılıklar sebebiyle Hatay'ın diğer ilçelerinden ayrılmaktadır. İlçede etnik ve dini grupların da kendilerine ait mahalle ve köyleri bulunmaktadır. Alevilerin, Hristiyan ya da Ermenilerin oturdukları mahalle ve köyler ayrıdır. Ermeniler için Vakıflı köyü, Hristiyanlar için ise Samandağ'ın Cemal Gürsel mahallesi uygun birer örnektir. Samandağ ilçe merkezinde ise her dinden ve cemaatten insanlar birlik içinde yaşamaktadır. (Şekil 4-Foto: 10).

Samandağ'ın bir kısım köylerinde Ermeniler yaşamaktaydı. 1915 tehcir kanununa bağlı olarak bazı köyler boşalmış bazıları da tekrardan nüfuslanmıştır. 1915 yılında Mısır'a giden Ermeni köyleri halkı 1919 da Hatay ve çevresinin Fransız işgaline uğramasıyla tekrar geri dönüp köylerine yerleşmişlerdir. 1939 yılına kadar da çok güzel komşuluk ilişkileri içerisinde yaşamışlardır. Hatay devleti kurulduğunda dahi Hatay meclisine 5 milletvekili gönderen Ermeniler Hatay'ın Türkiye Cumhuriyetine katılma kararı almasıyla tekrar Samandağ'ı terk etmişlerdir. Fakat bir kısmı terk etmeye karşı çıkmış ve bu toprakların aynı zamanda kendilerine ait olduğunu söylemişlerse de göçe engel olamamışlar. Göç edenlerin çoğu Suriye'ye, Lazkiye'ye, ve Ürdün'e göç etmişleridir. Çoğu hala buralarda yaşamaktadır. Göç esnasında diğer köylerdeki Ermenilerin Samandağ'dan gitmek istemeyenleri bir arada olmak, dayanışma ve manevi güç oluşturmak için Vakıflı köyünde toplanmıştır.

**Foto 10: Vakıflı köyünde Meryem Ana günü her yıl büyük bir coşkuyla kutlanmaktadır.
(Foto: İ Zubari)**

Vakıflı köyü Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde tek Ermeni köyüdür. Toprakları II. Mahmut (1808–1839) döneminden önce Yoğunluk köyünün bir çiftliği olarak işlenirken, II. Mahmut köy topraklarının 1/10'unu Mihail adında bir Hıristiyan Arap'a vakfetmiştir. Köy bu olaydan sonra Yoğunluk'tan ayrılarak "Vakıflı" adını almıştır. Vakıflı köyü 1918–1938 yılları arasında 20 yıl boyunca Fransız yönetiminde kalmış; 1938–1939 yılları arasında Hatay Cumhuriyeti sınırlarına dâhil olmuş ve 23 Haziran 1939'da da Türkiye Cumhuriyeti topraklarına katılmıştır. Köyden ayrılanların özel mülklerini Milli Emlak Müdürlüğü devralmıştır. Günümüzde Vakıflı Köyü sınırları içinde Milli Emlak'ın tasarrufunda olan 150 dekar toprak bulunmaktadır. Köylüler, emlak vergisini vererek işledikleri toprakların bir kısmını sonradan Milli Emlak'tan almışlarsa da Ermenilerin yöreden göçmesi sonrasında toplam 1508 dekar toprak 1943 yılında Vakıflar idaresinin tasarrufuna geçmiştir.

Diğer köy ve mahallelerle iyi ilişki içinde olan Vakıflı Ermenileri eğitime büyük önem vermekte okuyanlar ya büyük şehirlere göç etmekte ya da Avrupa ve Amerika'da çalışmaktadırlar. Ancak nerede olurlarsa olsunlar her yıl ziyarete gelmekte, bayramlarını genellikle köylerinde kutlamayı tercih etmektedirler. Bu gün Vakıflı köyü Türk ve Arap kökenli vatandaşlar tarafından çalışkanlığıyla örnek olarak gösterilen bir köy olma özelliğini sürdürmektedir. (Zubari, İ. www.engalfire.com)

Sonuç olarak ilçenin geneli düşünüldüğünde birinci derece geçim kaynağı tarımsal üretimdir. 22 köyde meyve ve sebze tarımı yapılmaktadır. Türkiye'nin maydanoz ihtiyacının yaklaşık 1/3'ünü karşılayan Samandağ aynı zamanda narenciye ve erik üretimi açısından da çok önemli bir konumdadır. 18 köyde de ikinci geçim kaynağını sebze ve meyvecilik oluşturmaktadır. Sebzeçiliğin ilçede önemli bir geçim kaynağı olması 1970'li yıllardan sonra gelişme gösteren seracılık faaliyetinin yaygınlaşmasına bağlıdır. Zeytin üretiminin öncelikli geçim kaynağı olduğu Yoğunluk ve Huzurlu köylerinde aynı zamanda meyve, sebze ve hayvancılık da söz konusudur.

3.3.1.3. Kasabalar

Fonksiyonları ve yapısal özellikleri itibariyle şehirler kadar fazla gelişmemiş, nüfusu 20.000'den az olan belediye örgütlü yerleşmelerdir. Kasaba köy veya daha küçük herhangi bir yerleşmenin zamanla gelişme göstererek benzerlerinden farklılıklar göstermesi sonucu belediye teşkilatının kurulmasıyla oluşan idari bir birimdir (Özçağlar 1996, s. 211). Köy yerleşmeleri ile şehir yerleşmeleri arasında köprü

oluşturan kasabalar, fonksiyonları itibariyle şehirler kadar gelişmemiş, fakat köy yerleşmelerine oranla daha gelişmiş yerleşmelerdir. Dolayısıyla kasabalarda hem köyün hem de şehrin hayat tarzını bir arada bulmak mümkündür. Bu yerleşmelerde iktisadi faaliyet olarak tarımsal üretimin yanı sıra diğer iş kolları da belirmekte, nüfusun bir kısmı geçimini tarım dışı sektörlerden karşılamaktadır. Kamu sektöründe çalışan memurların varlığı ve esnaf sayısı ile çeşidindeki artış bu yerleşmelerde belirgindir. Çevresindeki köylerin çekim merkezi haline gelen bu yerleşmeler çevre köylerin istek ve talebine göre fonksiyonel olarak gelişmektedir. Çoğu kasabada haftada bir gün kurulan pazarlar ticareti daha da canlandırmaktadır.

Belediye teşkilatı Aknehir, Değirmenbaşı, Koyunoğlu, Kuşalanı, Mağaracık, Mızraklı, Sutaşı, Tavla, Tekebaşı, Tomruksuyu, Uzunbağ, Yaylıca köylerinde kurulmuştur. Bu beldelerin tamamı kasaba özelliği göstermemekte, büyük bir kısmı köy niteliğini taşımaktadır. Özellikle bu durumda yerleşmede hâkim iktisadi faaliyet ve tarım dışı sektörde çalışan nüfus etkili olmaktadır. Ayrıca yerleşmelerde bulunan iş ve ticaret birimlerinin sayısı ve niteliği de etkilidir (Tablo: 28).

Samandağ'da belde teşkilatı kurulan yerleşmelerin büyük bir kısmı nüfus olarak köylerden kalabalıktır, fakat fonksiyonlar açısından aralarında belirgin farklılıklar vardır. Bir kısmı tamamen kasaba niteliği taşıyamayken bazıları henüz kasaba ile köy arasında geçiş niteliği göstermektedir. Bir başka ifadeyle belediye teşkilatı kurulmuş olduğu yerleşmelerin fonksiyonlarında bir çeşitlenmeye yol açmış olmakla birlikte bazıları ise henüz kırsal yerleşme vasfını yitirmemiş, nüfusu fazla olmasına rağmen köy niteliğini muhafaza etmiştir.

Kuşalanı, Değirmenbaşı, Mağaracık, Uzunbağ, Aknehir, Yaylıca, Tavla yerleşmeleri idari anlamda belde teşkilatıdır, fakat fonksiyonel açıdan köy niteliği devam etmektedir. Çünkü nüfus miktarı açısından 2000–5000 arasında olan bu yerleşmeler çevre köylere yeterince hizmet veremediği gibi kendi sakinlerinin de ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır.

Mağaracık Samandağ-Çevlik yolu üzerinde ve ilçe merkezi ile bitişik durumdadır. Şehre bu kadar yakın olması birçok hizmetin ilçe merkezinden karşılanmasına, dolayısıyla Mağaracık'ın yeterince gelişmemesine yol açmıştır. Her ne kadar idari anlamda belde teşkilatı kurulmuş olsa da Mağaracık (3636 kişi) şehrin gölgesinde kalmaktan kurtulamamış ve adeta Samandağ şehrinin bir mahallesine

dönüşmüştür. Köyde berber, fırın, kasap, kaynakçı, kahvehane ve bakkal gibi toplam 40 işletme bulunmakta ve bunların 15'ini bakkallar oluşturmaktadır.

Değirmenbaşı (3.206), Kuşalanı (4.392), Mızraklı (4.308), Uzunbağ (2.984), Tavla (2386), Yaylıca (3285), Aknehir (2707) köyleri belde teşkilatına sahip olmasına rağmen köy niteliğinden kurtulamamıştır. Günlük ihtiyaçların karşılanmasında Değirmenbaşı ve Mızraklı'da 20, Uzunbağ'da 21, Kuşalanı'nda 26, Tavla (37), Yaylıca (17), Koyunoğlu'da (39), Aknehir'de ise (16) işyeri bulunmaktadır. Söz konusu işyerlerinin de büyük bir kısmını bakkallar ve kahvehaneler oluşturmaktadır. Bu köylerde nüfusunun 2.000'i aşması nedeniyle idari olarak belde teşkilatı kurulmuş fakat tarımsal nitelik kaybolmamıştır. Özellikle Mızraklı ve Uzunbağ'da tarım dışı sektörde çalışan insan sayısı oldukça fazladır. İşyerlerinin Antakya'da olması nedeniyle gününbirlik işlerine gidip gelmekte fakat yerleşmede fonksiyonlar açısından herhangi bir değişiklik gözlenmemektedir. Çevresinde yer almakta olan yerleşmelere haftalık olarak kurulmakta olan pazarlar dışında hizmet verememektedir.

İlçede kasaba niteliği taşıyan, çevresinde yer alan yerleşmelere hizmet veren, günlük ihtiyaçlar için çevre köyleri kendine çeken kasabalar da bulunmaktadır. Sutaşı, Tekebaşı, Tomruksuyu ve Koyunoğlu'nda kasabalaşma özelliği görülmekte, tarım dışı istihdam edilen nüfusun toplam nüfus içerisindeki payı artmaktadır. Ayrıca çevre köylere hizmet vermekte olan işletmelerin niteliği ve sayısı da değişmektedir.

Tomruksuyu, çevresinde bulunan Tavla, Karaçay, Tavuklu, Özbekli, Ataköy, Huzurlu, Yaylıca, Özengili, Çubuklu köylerinin ortasında bir konuma sahiptir. Ayrıca Antakya Samandağ karayolu üzerinde yer almaktadır. Bu kasabada iş ve ticaret kollarında farklı türler gelişmiştir. Köylerde en çok ihtiyaç duyulan demirci, kaynakçı, doktor, tesisatçı, elektrikçi, eczacı, veteriner, bayan kuaförü gibi 60 tesis ile Tomruksuyu kasabası çevresine hizmet vermektedir. Kasaba nüfusunun yaklaşık olarak % 20 si tarım dışı sektörden geçimini sağlamaktadır.

Tablo 28: Belde Teşkilatlarındaki Mevcut İş ve Ticaret Birimleri (2007)

İşyerleri\Beldeler	Sutaşı	Koyunoğlu	Tomruksuyu	Tekebaşı	Tavla	Uzunbağ	Kuşalanı	Mağaracık	Aknehir	Mızraklı	Değirmenbaşı	Yaylıca
Ayakkabıcı	-	-	2	-	-	-	1	-	-	-	1	1
Bakkal/Manav	15	4	8	25	10	6	16	17	8	17	12	10
Bayan Kuaförü	2	2	1	2	1	1	3	2	1	3	2	2
Berber	4	4	4	-	1	3	3	8	2	3	3	4
Beyaz Eşya	1	-	3	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Bilardo	-	-	-	2	-	-	-	-	-	1	-	-
Birikethane	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Boyacı	-	2	3	-	-	3	1	-	-	-	-	-
Değirmen	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
Demirci	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	1
Doktor	1	1	3	1	-	-	-	1	-	-	-	-
Eczane	1	2	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-
Elektrikçi	-	1	1	-	-	2	-	-	-	-	-	-
Fırın	3	2	4	3	1	-	-	5	1	3	2	-
İnşaat mlz sat.	4	1	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-
İnternet	1	3	1	2	1	4	-	-	1	1	2	
Kahvehane	5	2	1	9	1	2	5	4	1	6	4	3
Kasap	3	2	-	2	2	-	-	1	1	2	1	1
Kaynakçı	-	2	5	3	2	2	2	4	1		3	1
Kırtasiye	-	-	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-
Lokanta	-	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	5
Marangoz/PVC	7	4	3	4	2	-	3	3	-	2	3	4
Mobilyacı	1	5	1	-	2	3	-	-	-	-	-	2
Mermerci	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	
Pastane	-	1	2	-	-	4	2	-	1	-	-	-
Petrol ist	-	1	-	-	1	3	2	-	-	-	-	-
Su tesisatçısı	-	1	3	-	1	-	3	-	2	-	-	-
Terzi	2	3	2	-	-	-	1	-	1	2	2	1
Tuhafiye	2	2	5	3	-	2	-	-	-	1	-	-
Tüpçü	1	1	1	-	-	3	-	1	2	-	2	-
Veteriner	-	-	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Zücaciye	1	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-
Oto tamiri	20	-	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-
Kozmetik	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Yemci	1	-	2	-	-	3	2	-	1	1	2	-
Zeytinyağı fb	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-	2
Fıçı bira	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-
Gazino	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	2

Kaynak: Köy Bilgi Anketi 2007

Koyunoğlu kasabası Antakya Samandağ karayolunda yol boyu yerleşmesi özelliğini göstermektedir. Yol boyunda yer alması kasabada farklı türlerde işyerlerinin gelişmesinde katkı sağlamıştır. Çoğu yol kenarında olan yaklaşık olarak 58 iş yeri bulunmaktadır. Diğer kasabalardan farklı olarak bakkal (4) ve kahvehane (2) sayısı da oldukça düşüktür. Koyunoğlu'nda veteriner, kaynakçı, su tesisatçısı, lokanta, mobilyacı, beyaz eşya satıcısı, pastane, boyacı, Petrol istasyonu gibi hizmet ağı geniş olan ve kasaba dışına hizmet verme özelliğine sahip işyerlerine sahiptir. Yeşil köy 1998 yılına kadar bu kasabaya bağlıyken bu tarihten sonra köy tüzel kişiliği almış fakat bu ayrılık resmiyette olmuştur. Köy halkı ihtiyaçlarının büyük bir kısmını yine Koyunoğlu'ndan sağlamaktadır. Sebze meyve üretimi yapılan kasabada nüfusun yaklaşık % 24'ü tarım dışı sektörde çalışmaktadır.

Sutaşı kasabası Samandağ şehrine yakın olması nedeniyle şehrin bazı fonksiyonlarını üstlenmiştir. İlçeye hizmet vermekte olan oto tamir atölyelerinin yaklaşık 20'si bu kasaba sınırları içerisinde. Kasabanın ilçeye yakınlığı ve Antakya-Samandağ karayolu üzerinde yer alması farklı türlerde iş ve ticaret kollarının gelişmesine sebep olmuştur. Sutaşında yaklaşık 60 civarında işletme bulunmaktadır. Büyük bir kısmını tamir atölyeleri oluştursa da bakkallar (10)dışında diğerleri de farklı iş kollarında hizmet vermektedir. Bunlardan eczane, veteriner hekim, terzi, bayan kuaförü, marangoz ve doğramacı, PVC yapım atölyesi, kozmetik malzemeleri satıcısı, yemci, tüpçü gibi farklı türlerde işyerleri bulunmaktadır. Kasaba çevresinde yer alan Yeşilyazı, Gözene, Çöğürlü ve Yayladağı ilçesine ait bir kısım köylere de bu işletmelerle hizmet vermektedir. Ayrıca ilçe merkezinde çalışmakta olan veya işyeri olan birçok kişi de bu kasabada oturmaktadır. Nüfusunun yaklaşık % 26'sı tarım dışı sektörlerde çalışmaktadır. Asi nehri kenarında yer alan bu kasaba geçimini seracılık ve işçilikten sağlamaktadır.

İlçenin bir diğer kasabasını da Tekebaşı oluşturmaktadır. İlçenin en fazla nüfusuna sahip yerleşmesini oluşturan bu kasaba aynı zamanda çok farklı türlerde iş ve ticaret kollarına sahiptir. Kasabada büyük bir kısmı bakkal (25) ve kahvehaneden (9) oluşan farklı türlerden yaklaşık 55 işyeri bulunmaktadır. Fırın, Kasap, Tuhafiye Bilardo ve internet, eczane, bayan kuaförü, hırdavatçı, değirmen gibi işyerleri kasaba sakinlerine hizmet vermektedir. Ayrıca kasabanın yakınında yer almakta olan Meydan, Gözene, Çöğürlü köylere de hizmet vermektedir. Nüfusunun yaklaşık olarak % 22'si tarım dışı

sektörde çalışmaktadır. Kasabada bitkisel üretim olara en fazla erik ve narenciye üretilmektedir.

3.3.2. Kırsal Konutlar

Kırsal konutlar yerleşim birimlerinin önemli unsurlarındandır. Bu meskenler bulundukları sahanın iklimi, bitki örtüsü, topografik yapısına bağlı olarak şekillenmektedir. Binaların yapılış tarzı, çatı örtüsü, dolgu malzemesi, köylerde yakın çevreden temin edilmesi nedeniyle de doğal çevre faktörlerinin izlerini taşıması gerekir. “Kır hayatının en karakteristik görünümü olan iskânı, evler (eklentileri) meydana getirir. Kimi yerde tek bir evden başlayan iskân, daha başka yerlerde daha çok sayıdaki ev ve eklentileri ile devam eder. Evler toplu olarak bir arada bulunabildikleri gibi, dağınık düzende de kurulmuş olabilirler. Dağılışı veya toplanışı, sayılarının çokluğu veya azlığı, şekilleri ve tipleri ne derece değişik ve o kadar da birbirlerine benzemez olsa da, iskânı organize eden konutlar, her yerde, aşağı yukarı aynı gayeler uğrunda inşa edilmiş beşeri tesisler olmak özelliğine sahip bulunurlar” (Tunçdilek, 1967, s. 34).

Ulaşım şartları ve ekonomik durum kırsal sahalarda daha önceleri günümüzdekinden çok daha geriydi. Günümüzde kırsal konutlar her geçen gün biraz daha kentsel konutlara benzemektedirler. Çünkü artık konutların yapı malzemeleri, taş toprak, ağaç yerine, tuğla, gaz beton, kiremit olmaya ve evlerin inşaatında demir kullanılmaya başlanmıştır. Meskenlerin üstlerini toprak dam yerine beton dam ve oluklu kiremitler kaplamaya başlamış, çatılar uydu anteni ve güneş enerjisi sistemleri ile dolmuştur. Dolayısıyla kırsal konutlar geleneksel köy evi niteliğinden uzaklaşmış, kentsel tasarım ile yapılmaya başlanmıştır. Geçmişteki gibi kırsal konutlar artık bulundukları çevrenin özelliğini yansıtmamakta, kırsal özelliğini yitirmektedir. Şehir mimarisinde görülen planlar artık köy evlerine uygulanmakta, bunun sonucunda geleneksel köy evlerinin fonksiyonel kısımları ortadan kalkmakta veya şekil değiştirmektedir. Fakat eklentileri özelliğini korumakta fakat şekil değiştirmektedir.

Genellikle briketten yapılan birinci katlar yapı tekniği olarak sadece dış duvarlar örülmüş, bazen sıvalı bazen de sıvasız olarak kalabilmektedir. Ön cephe büyüklüğüne göre iki veya üç kısımdan oluşan kepenkle kapatılmaktadır. İç kısmı kullanım amacına göre genellikle bölünmemiştir. Üst katın kolonları ve kirişleri açıkta görünmektedir. Tarımsal üretimde kullanılması açısından alt katın bölünmemesi, kullanım fonksiyonunu arttırmakta, Narenciye ürünlerinin sandıklarla bekletilmesi veya yatak portakalı için kullanılması bu şekliyle daha uygun olmaktadır. Hayvancılığın hâkim

olduğu yerlerde birinci katlar genellikle bölünmektedir. Özellikle henüz küçük yavrulara sahip olan inekler ile buzağları farklı birimleri paylaşmaktadır. Bunlarda dış duvarlar daha muhafazalı, kapı ise kepenk değil de genellikle demirden yapılmıştır.

Çoğunlukla iki katlı yeni evlerin girişleri sokak cephesinden yapılmaktadır. Alt katlar işyeri şeklinde planlanmakta ve buralar depo gibi kullanılmaktadır. Yeni yapılmakta olan evlerin büyük bir kısmında avlu bulunmamaktadır. Eski evlerde avlunun bir kenarında veya bölünmüş bir kısmında yer alan tarım aletleri veya tarımsal ürünler, yeni evlerde evin alt katında depo olarak kullanılan kısımlarda korunmaktadır. Sokağa bakan cephede yer alan bu kısımlar kasabalarda işyeri olarak değerlendirilmektedir. Ahırlar ise evlerin alt katından ayrılarak bahçenin bir kenarına ve evin uzağına yapılmaktadır. Evlerin alt katı bitkisel ürünlerle ilgili olarak da kullanılmaktadır (Şekil: 26).

Samandağ'da hem tek katlı hem de çok katlı meskenlerin sayısında bir artış vardır. 1980 yılı ile 2006 yılı meskenleri karşılaştırıldığında farklılıklar görülmektedir. Tek katlı meskenler ekonomik yapının değişmeye başlamasıyla dikey yönde büyümüş, 2 katlı, bazı köylerde 3 katlı binalar yapılmaya başlanmıştır. Dikey yönde en az gelişme orman köylerinde ve yamaç köylerinde görülmektedir. Yol boyunca gelişmekte olan köylerde de hem alansal hem de dikey yönde gelişme dikkati çekmektedir.

Tek katlı meskenlerin 1980 yılında yapılan köy envanter etütlerine göre çok sayıda olduğu ve meskenlerin genel karakterini yansıttığı görülmektedir. Bu dönemde tek katlı evlerin oranı % 95 iken iki katlı meskenlerin oranı % 5'tir. Üç ve daha fazla kat sayısına sahip mesken ise sadece bir tanedir. 2006 yılında tek katlı mesken sayısı oldukça azalmış % 95'ten % 56'ya düşmüştür. Bunda sosyo-ekonomik hayattaki gelişmeye bağlı olarak eski meskenlerin yıkılıp yerine yeniden iki ve daha fazla katlı meskenlerin yapılması etkilidir. İki katlı meskenlerin oranında artış olmuş % 5'ten % 34'e yükselmiştir. En büyük artış ise üç katlı meskenlerde görülmektedir. 1980 de bir olan üç katlı mesken sayısı 1.583 olmuş ve mevcut meskenlerin % 10'unu oluşturmaktadır (Foto: 11).

Şekil 26: Eski ve Yeni ev Planı Örnekleri

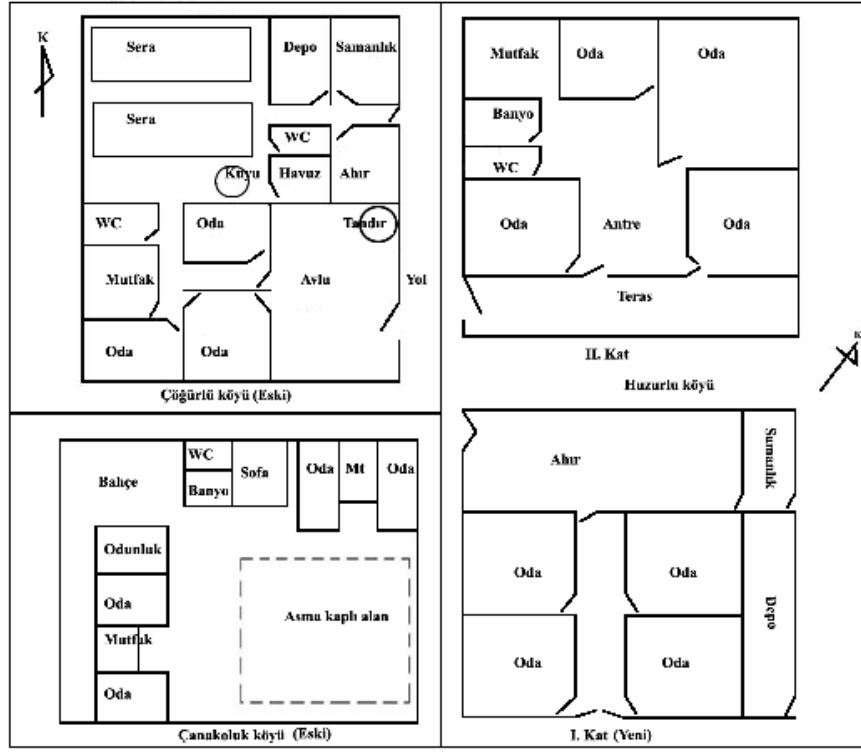

Foto 11: Samandağ köylerinde meskenler kır özelliğini kaybetmekte ve yeni yapılan konutlar Fıdanlı köyünde olduğu gibi dikey yönde gelişmektedir.

Tablo 29: Samandağ Köylerinde Mesken Kat Sayıları (1980-2006)

	1980			2006		
	Tek kat	2 kat	3 kat	Tek kat	2 kat	3 kat +
Aknehir	480	18	-	150	600	50
Batıayaz	160	3	-	20	163	20
Büyükçat	295	5	-	240	140	10
Büyükoba	237	-	-	60	25	-
Çanakoluk	370	-	-	120	120	-
Çöğürlü	280	20	-	484	100	-
Çökek	150	-	-	130	-	-
Çubukçu	46	-	-	92	3	-
Değirmenbaşı	432	20	-	270	600	30
Eriklikuyu	80	5	-	75	20	4
Gözene	134	-	1	177	40	3
Hancağz	195	-	-	40	130	-
Hıdırbey	80	50	-	110	30	-
Hüseyinli	60	3	-	30	110	-
Kapısıyu	158	-	-	200	400	-
Karaçay	256	-	-	280	350	70
Koyunoğlu	800	10	-	275	650	165
Kuşalan	400	-	-	110	880	110
Mağaracık	646	4	-	360	720	167
Meydan	277	3	-	80	640	80
Mızraklı	400	200	-	500	350	150
Özengili	60	-	-	120	10	-
Seldiren	122	-	-	80	20	-
Sutaşı	300	50	-	1000	600	400
Tavla	195	7	-	225	200	75
Tekebaşı	900	-	-	230	1800	307
Uzunbağ	250	50	-	200	400	50
Vakıflı	28	15	-	15	17	-
Yeşilyazı	90	-	-	40	30	-
Yoğunluk	70	5	-	50	79	-
Yaylıca	350	50	-	240	596	64
Yeniçağ	250	-	-	150	300	-
Tomruksuyu	350	-	-	350	350	50
Ataköy	-	-	-	115	110	6
Avçılar	-	-	-	90	40	30
Özbekli	-	-	-	88	110	22
Huzurlu	-	-	-	100	140	-
Ceylandere	-	-	-	30	15	-
Çamlıyayla	-	-	-	26	4	-
Çınarlı	-	-	-	220	80	-
Fidanlı	-	-	-	60	170	15
Yeniköy	-	-	-	30	10	-
Yeşilköy	-	-	-	100	150	20
Toplam	8.901	518	1	7.362	11.302	1.898

Kaynak: 1980 Köy Envanter Etütleri, Araştırma Sahası Genel Köy Anketi 2006-2007

Köylerde kırsal konutlar incelendiğinde hem mesken mimarisinde hem de inşaat malzemesinde değişiklikler olmuştur. 1981 yılı köy envanter etütleri ile karşılaştırılınca bu değişikliğin de çok hızlı olduğu hızlı görülür (Şekil 27- Tablo: 29). Büyük çoğunluğun bitkisel üretim yaptığı, geleneksel ev modeli olan ev ve eklentileri terk edilmiş, evler tek kattan iki hatta 3 kata yükselmiştir. Eklentilerin görevini, yani çiftçinin traktörünün, tarla ve iş malzemelerinin, tarladan toplanan ürünlerin evde bekletilmesi gereken depo görevini evlerin alt katları üstlenmiştir. İki ve üç katlı olarak yapılan evlerin birinci katı genellikle bir işyeri gibi inşa edilmekte ve depo olarak kullanılmaktadır. Bu yapı tarzı belde yerleşmeleri olan Değirmenbaşı, Koyunoğlu, Kuşalanı, Sutaşı, Tekebaşı, Mağaracık, Uzunbağ, Mızraklı, Aknehir, Yaylıca, Tomruksuyu köylerinde daha yaygındır. Yol boyu yerleşmelerinde birinci katlar işyeri olarak faaliyet göstermektedir. Bu işyeri genellikle ev sahibine aittir. Yurtdışında belli bir süre çalışıp dönen işçilerden köyünde kalmaya karar verenler öncelikle evlerini onarmakta veya 2-3 katlı olarak yeniden inşa etmektedir. Birinci katını da kendi mesleğine yönelik olarak işyeri şeklinde düzenlemekte ve mesleğini buralarda sürdürmektedir. Bunlar genellikle demirci, tesisatçı, plastik veya alüminyum doğrama işleri, marangoz, berber gibi mesleklerden oluşmaktadır. Tabi bunların dışında olanlar da vardır. Bunlar bakkaliye, yem dükkânı, kahvehane, lokanta v.b şeklinde olabildiği gibi bir başkasına kiraya da verebilmektedir.

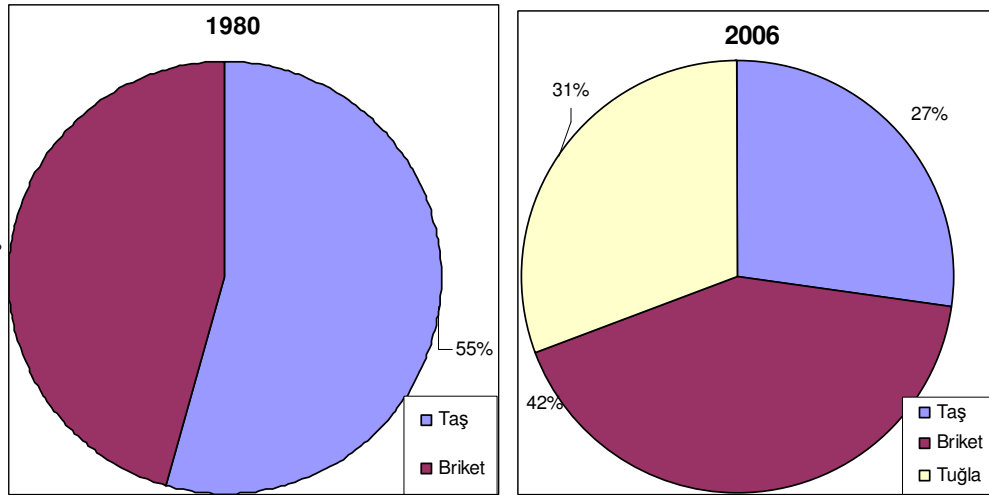
Yeni yapılmakta olan meskenlerde ise taş ve briketin yanı sıra tuğla da ön plana çıkmaktadır. 2006 da yapılan köy bilgi anketinde briket meskenlerin oranı % 45 den % 42'ye düşmüştür. %55 olan taş mesken oranı ise % 27'ye düşmüştür (Tablo: 30 ve Şekil: 28). Yeni yapılmakta olan meskenlerin tamamı tuğladan yapılmaktadır. 2006 yılındaki meskenlerin % 31'i tuğladan yapılmıştır. Meskenlerin inşasında tuğla kullanılmaya başlanması ve yeni yapılan bütün evlerin tuğladan yapılması sosyo-ekonomik hayattaki gelişmelerin yanı sıra inşaatın da hızlı ve kısa sürede tamamlanabilmesindendir. Yeni yapılmakta olan binalardan iki katlı ve üç katlı meskenlerin ilk katı genellikle brikettir. Bu kısımlar genellikle işyeri ve depo olarak kullanılmaktadır. Yeni yapılan evlerin eklentileri (tandır, ahır, odunluk v.b) brikettir.

Tablo 30: Samandağ Köylerinde Yapı Malzemesine Göre Mesken Sayıları (1980, 2006)

	1980		2006		
	Taş	Briket	Taş	Briket	Tuğla
Aknehir	268	230	200	200	400
Batıayaz	138	25	63	140	50
Büyükçat	260	40	-	200	190
Büyükoba	227	10	60	25	-
Çanakoluk	250	120	24	110	106
Çöğürlü	280	20	34	500	50
Çökek	125	25	52	78	-
Çubukçu	43	3	15	40	40
Değirmenbaşı	302	150	250	400	250
Eriklikuyu	80	5	75	20	4
Gözene	115	20	40	165	40
Hancağz	160	30	30	110	10
Hıdırbey	100	30	110	30	-
Hüseyinli	33	30	110	30	-
Kapısuyu	148	10	100	400	100
Karaçay	196	60	180	200	420
Koyunoğlu	210	600	275	325	500
Kuşalan	80	320	100	500	500
Mağaracık	100	550	360	200	683
Meydan	80	200	100	350	350
Mızraklı	200	400	500	350	150
Özengili	-	10	65	57	8
Seldiren	116	6	40	60	-
Sutaşı	250	100	1000	600	400
Tavla	50	152	50	100	350
Tekebaşı	400	500	230	1500	567
Tomruksuyu	100	100	100	200	450
Uzunbağ	30	270	10	300	340
Vakıflı	41	2	10	-	22
Yaylıca	340	60	240	100	460
Yeniçağ	175	95	150	200	100
Yeşilyazı	75	15	28	40	2
Yoğunluk	65	10	60	49	20
Ataköy	-	-	-	-	231
Avcılar	-	-	50	40	40
Ceylandere	-	-	30	15	-
Çamlıyayla	-	-	26	4	-
Çınarlı	-	-	75	-	75
Fidanlı	-	-	60	100	85
Huzurlu	-	-	100	100	40
Özbek	-	-	20	100	100
Yeniköy	-	-	30	10	-
Yeşilköy	-	-	40	100	130
Toplam	5.037	4.198	5.092	8.048	7.263

Kaynak: 1980 Köy Envanter Etütleri, Araştırma Sahası Genel Köy Anketi 2003

Şekil 28: Samandağ İlçesi'nde Kırsal Konutların İnşa Malzemesine Göre Oransal Bölünüşü

Modern malzemelerden inşa edilmiş evler diğer pek çok şehrsel motifin bulunduğu yol boyu kırsal meskenlerde ağırlık kazanmıştır. Aknehir, Çanakoluk, Koyunoğlu, Kuşalanı, Mağaracık, Meydan, Özbek, Vakıflı, Yaylıca, Büyükçat, Değirmenbaşı, Çanakoluk, Fidanlı, Meydan, Sutaşı, Yeniçağ, Tekebaşı en fazla ve en hızlı tuğla meskenlerin çoğaldığı yerleşmelerdir. Aknehir, Çanakoluk, Koyunoğlu, Kuşalanı, Mağaracık, Meydan, Özbek, Vakıflı, Yaylıca köylerinde tuğladan inşa edilen evlerin miktarı geleneksel taş ve kerpiç meskenleri geride bırakmıştır (Foto: 12-13)

Foto 12: İlçede Çökek köyünde görüldüğü gibi meskenler taş malzemeden ve farklı bir mimari tarzıyla yapılmaktadır.

Foto 13: Hıdırbey köyünde taş malzemenin mesken inşaatında yoğun olarak kullanılmış olduğu eski bir sokak

Kırsal meskenlerde değişmeye başlayan bir başka karakter ise çatı sistemidir. Önceleri toprak olan damlar yerini kiremitle kaplı olan çatılara bırakmıştır. Ancak daha sonraları tekrar düz dama dönüşmüştür, ama bu defa toprak yerine beton kullanılarak beton teraslara dönüşmektedir. Bunda biryandan sürdürülen ekonomik faaliyetin etkisi, diğer yandan da sosyo-ekonomik hayatta görülen gelişmeye bağlı olarak hayatta görülen gelişmeye bağlı olarak meskenlerin dikey yönde gelişmeye açık tutulması düşüncesinin payı vardır.

Bu teraslar ürünlerin konulması, üzerinin üzüm asmalarıyla kapatılarak bir oturma dinlenme alanının oluşturulması, çeşitli bitkisel üretim ürünlerinin ayrıca yıkanan çamaşırların kurutulmasında, güneş enerjili su ısıtma sistemi gibi çeşitli amaçlarla kullanılmaktadır. Ayrıca eski tek katlı, kiremit çatılı meskenlerin ya yıkılıp yerine daha modern ve iki-üç katlı evlerin yapılması, ya da eski evler yıkılmaksızın hemen yakınına yeni modern bir binanın yapılması şeklinde de bir değişim vardır (Foto: 14-15). Yeni yapılan bu evlerin çatıları da beton teraslardan olmaktadır. Ayrıca ileriki yıllarda olabilecek ihtiyaca bağlı olarak da istenildiğinde mevcut bu evlerin dikey yönde gelişmesinin de mümkün olması beton terasların yapımını arttırmaktadır.

Foto 14: Samandağ ilçesinde çatı sisteminde değişiklikler yaşanmaktadır. Batıyaz köyündeki gibi eski konutlarda kiremit beşik çatılar yoğunluktadır.

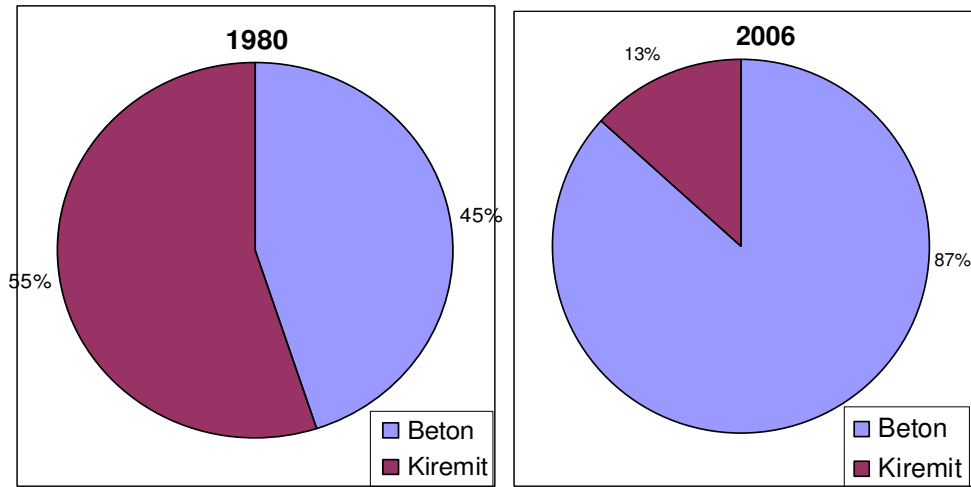
Foto 15: Yeni yapılan konutlarda kiremit çatıların yerini beton düz damlar almaktadır. Sutaşı ve Çöğürlü köylerinde olduğu gibi birçok köyde bu durum görülmektedir.

Çatı sistemi kültür, gelenek ve gelir düzeyi ile çok yakından ilgilidir. Araştırma sahasında güney ve kuzeyinde geçmişten kalan ve üretilen sebze ve meyvelerin

kurutularak yenmesi ve satılmasını, gelenek haline getirmiş olan kültürel yapı, Buna bağlı olarak çatı sisteminin de düz dam olması ve bu avantajı kullanmayı öngörmektedir. Gelirin artması modern mimarinin verdiği yaşam düzeni ve konut inşa tarzına, kiremit çatıdan düz beton çatıya dönüşmektedir.

İlçede 1980’de toplam 5.199 (% 55) evin çatı örtü tarzı kiremit, 4.253 (% 45) evinde çatısı da düz beton terastır. 2006 yılı itibari kiremit örtü oranı gerilemiş ve yaklaşık 2423 (% 13) evin çatı örtü sistemi kiremit olmuştur. Geri kalan 15.818 (% 87) evin çatısı da düz beton terasla kaplıdır. Beton teraslarda aşırı bir artış ve beşik kiremit çatı sisteminde de aşırı bir azalma söz konusudur (Şekil: 29). Gelir seviyesi artan köy ve köylüler evlerini yenilemekte, betonarme evler inşa ettirmektedir. Yeni yapılmış ve yapılmakta olan evlerin tamamı düz beton terası tercih etmektedir. Yağışın yağmur karakterli olması ve kar yağışlarının görülmemesi iklim açısından beton terasların artmasına neden olmaktadır.

Şekil 29: Samandağ İlçesi’nde Kırsal Konutların Çatı Örtü Tipine Göre Oransal Bölünüşü

3.4. Şehir Yerleşmesi

3.4.1. Fonksiyon Alanlarının Dağılışı

Samandağ'da şehir içindeki arazi kullanımı konut alanları, tarım ve konutun karışık olduğu alanlar, sadece tarım yapılan alanlar, sazlık bataklık alanlar, iş ve ticaret alanları, resmi kuruluş alanları, sosyo-kültürel yapı alanları, yeşil alanlar olarak sınıflandırılabilir.

Şehirdeki kullanılan toplam alan 2007 yılında 1929,9 hektardır. Bunun 315 hektarı (%16,3) sadece konutların yoğun olduğu alana karşılık gelmektedir. Konut dokusu merkezi kısımda yoğunlaşmakta merkezden çevreye doğru ise gevşemektedir. Merkezi kısımda yapı yoğunluğu nedeniyle konutlar cadde ve sokaklara açılmakta, ayrıca cadde ve sokaklar da yeterince geniş değildir. Şehrin 549 hektarında (28,5) ise konut alanı ile tarım alanları iç içedir. Özellikle Şükrü Kanatlı mahallesinin 650 dekarında (% 33,7) sadece tarım yapılmaktadır. Şehir alanının 19,3 dekarı (% 1) ticaret alanıdır. 16,3 dekarı (% 0,34) resmi alanlar, 66 dekarı (% 3,4) sosyo-kültürel alanlar, 0,71 dekarı (% 0,036) sanayi alanı, 3,1 dekarı (% 0,16) mezarlıklar, 309,7 dekarı (%16,4) ise diğer alanları oluşturmaktadır (Tablo: 31 – Şekil 29).

Tablo 31 Samandağ'da Şehir İçi Arazi Kullanımı (Hektar/2007)

Türü	Konut	Konut+ Tarım	Tarım	Ticaret	Resmi	Sosyal	Sanayi	Mezarlık	Diğer	Toplam
Alanı	315	549	650	19,3	16,3	66	0,71	3,1	309,7	1929,9
Oranı (%)	16,3	28,5	33,7	1,00	0,84	3,4	0,036	0,16	16,4	100

Kaynak: Samandağ Belediyesi

İmar planlarında yapılaşma için ayrılan toplam alan 1.514 hektardır. Bu alanın 315 hektarında konut yoğunluğu fazladır. Yoğunluk çevreden merkeze doğru artmaktadır. Konutların şehirde dağılışı açısından Atatürk Mahallesi (1.195 hane) konut yoğunluğunun en fazla olduğu kısımdır. Bunu Kurtderesi Mahallesi (997), Çiğdede Mahallesi (948), Deniz Mahallesi (842) ve Yeni Mahalle (810) takip etmektedir. Şehrin merkezi kısmında yer alan iş ve ticaret alanlarının çevresi konutlarla çevrilmiştir.

Konut yoğunluğunun en az olduğu mahalle Şükrü Kanatlı (154) ve Cemal Gürsel (516) mahalleleridir. Bu mahalleler de tarım alanları çok fazla ter kaplamakta ve konutlar tarım alanlarıyla iç içe bir doku sergilemektedir (Şekil: 29). Cumhuriyet mahallesinin doğu bölümünde de konut yoğunluğu az ve konutlar tarım alanları

içerisindedir. Fakat batı bölümü merkezi iş sahasına karşılık geldiğinden konut yoğunluğu fazla görülmektedir.

İmar planında konut ve tarım alanlarının iç içe olduğu alan yaklaşık 549 hektara karşılık gelmektedir. Bitişik nizamda yer alan yoğun konut alanını bahçe tarımının yapıldığı ve evlerin bahçe içerisinde olduğu alanlar çevrelemektedir. Şükrü Kanatlı Mahallesi, Cemal Gürsel mahallesi, Atatürk mahallesi ve Yeni mahallede bu tür alanlar yoğun bir yer kaplamaktadır. Cemal Gürsel ve Şükrü Kanatlı mahallelerinde narenciye tarımı yapılmakta, Yeni mahalle ve Atatürk mahallesinde ayrıca seracılık da yapılmaktadır. Plastik yüksek tüneller şeklinde inşa edilen seralar fazla bakım gerektirdiğinden genellikle evlerin yakınına, bahçe içerisine inşa edilmektedir. Buralarda seracılık dışında maydanoz tarımı ve sebze üretimi de yoğun olarak yapılmaktadır.

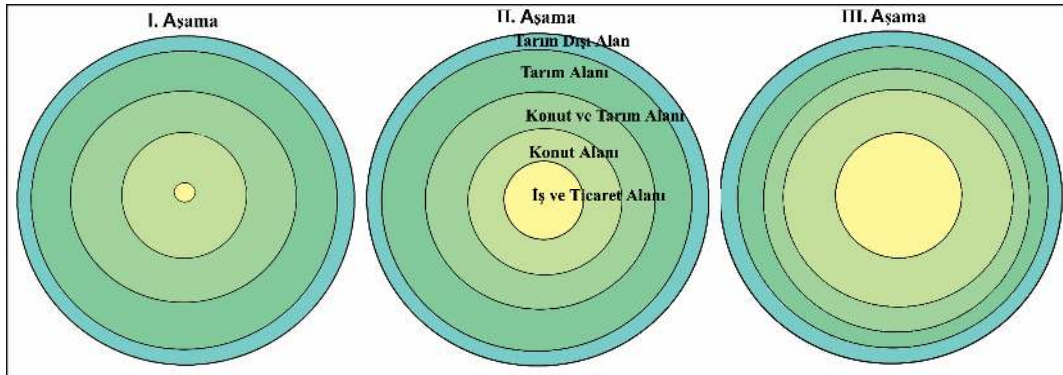
Tarımsal alanların konutlara göre yoğunluk kazandığı kısımlar ise Yeni Mahalle, Deniz mahallesi, Çiğdede Mahallesi, Kurt deresi mahallesi ve Şükrü kanatlı mahallesindedir (Şekil: 31). Bu sahalar aynı zamanda şehrin kenar kısımlarına karşılık gelmektedir. Deniz mahallesi (1960) imara açılmasıyla birlikte şehrin deniz mahallesi ile ilçe merkezi arasında yer alan kısımda e özellikle de yol boyu çevresinde yoğunlaşmaya başlamıştır. Yola dönük olarak yapılan konutların geri kısımlarında tarım alanları yer almaktadır. İmara açılan bir diğer mahalle ise Yeni mahalledir. Eski adıyla Liman Mahallesi veya daha El Mina olarak da adlandırılan bu alan 1997 yılında imara açılmıştır. Bununla merkezi kısımdaki konut sıkışıklığını azaltmak ve yeni yapılacak konutların da özellikle bu alanlara kayması amaçlanmıştır. Fakat sahanın tarımsal niteliği ve bu alanlarda ki taban suyu seviyesinin yüksekliği dikkate alınmamıştır. Sahanın hem tarihi süreç içerisinde büyük depremlerin yaşanmış olmasının yanı sıra, ayrıca güncel küçük sarsıntılarının zaman zaman görülmesi ova tabanının iskâna uygun olmadığını göstermektedir.

Şehrin çevresinde konut ve tarım alanlarının iç içe olduğu kısımlardan sonra sadece tarım alanlarının yoğunlukta olduğu alan yer kaplamaktadır. İmar planı içerisinde bu alan 650 hektardır. Bu alan verimli birinci sınıf tarımsal topraklara sahiptir. Narenciye ve maydanoz üretimi yoğunlukta olmak üzere çeşitli sebze tarımının yapıldığı bu alanlarda taban suyu seviyesi de oldukça yüksektir. Revize edilen imar planı içerisinde bu alandan çevre yolunun geçirilmesi planlanmıştır. Antakya Samandağ

karayolunu bu kısımdan geçirilerek Çevlik'e kadar götürülmesiyle şehrin trafik sorununun da çözüleceği düşünülmüş fakat bu yol devreye sokulamamıştır.

Samandağ şehrinin konut gelişimi şematik olarak şekil 30 da görülüşü farklı şekillerde gelişmiştir. Birinci aşamada iş ve ticaret alanı çok dar bir alanda ve şehir merkezinde yer almakta, bunu konut alanı çevrelemektedir (Şekil: 30). Üçüncü kuşağı tarım alanı ve sonrasında tarım dışı kuşak şeklinde gelişmiştir. İkinci aşamada İş ve ticaret alanı daha genişlemiş, fakat konut alanı daralmıştır. Konutlar tarım alanına kaymış, konut+tarım alanı varlığını korumuş, fakat konut dokusu daha da sıklaşmıştır. Üçüncü aşamada günümüzdeki durum ortaya çıkmaktadır. İş ve ticaret alanı genişlemekte, bunu sık konut dokusu olan saha çevrelemekte, üçüncü kuşakta olan konut+tarım alanları ve tarım alanı sahanın daraldığı görülmektedir.

Şekil 30: Samandağ Şehrinin Konut Gelişim Şeması

Samandağ şehrinin gelişimi şehrin fonksiyon alanlarını gösteren şekilde de açıkça görülmektedir. Şehrin merkezi kısmını iş ve ticaret alanı oluşturmaktadır. İş ve ticaret alanı özellikle yol boyu ve şehrin merkezi kısmında yer almaktadır. Bunu konut alanları çevrelemektedir. Konut yoğunluğu Antakya-Çevlik yolu çevresinde yoğunlaşmıştır. Tarım+konut alanı yeni yapılan konutların boşlukları doldurmasıyla daraldığı ve kısa bir mesafe sonra tarım alanlarının hâkim olduğu sahaya girilmektedir. Bu alanlar özellikle Şükrü kanatlı ve Yeni mahallede daha geniş bir alan kaplamaktadır. Şehrin batısında kıyıya yakın kısımda bataklıklar ve plaj kumsalı olan tarım dışı alan yer almaktadır (Şekil 31).

Tablo 32: Samandağ'da Mahallelerin Nüfusu ve Yoğunlukları (2007)

Mahalle Adı	Hane Miktarı	Nüfusu	Hektar Alanı	Ha/Kişi
Atatürk	1.195	6.666	145,9	46
Cemal Gürsel	516	1.794	242,1	7
Cumhuriyet	637	4.432	89	50
Çiğdede	948	6.338	229,7	28
Deniz	842	5.101	192,9	26
Kurt deresi	997	5.827	261,3	22
Şükrü Kanatlı	154	1.423	116,1	12
Yeni	810	5.441	496,4	11
Yeşilada	279	1.230	156,4	8

Kaynak: Samandağ 2007 ETF raporları

Samandağ'da iş ve ticaret merkezlerinin çevresinde yer alan mahallelerin nüfus yoğunluğu ortalama değerin çok üzerindedir. Örneğin, 6.666 nüfuslu Atatürk mahallesinde 50 kişi, 4.432 nüfuslu Cumhuriyet mahallesinde 46 kişidir.

Cumhuriyet mahalsinde yoğunluğun fazla görülmemesi mahallenin doğu be batı olarak iki bölümden oluşuyor olmasından kaynaklanmaktadır. İş ve ticaret alanlarının yoğunluk kazandığı batı bölümde nüfus yoğunluğu çok daha fazladır. Doğu bölümde ise hem konut dokusu yoğunluğu, hem de nüfus yoğunluğu kısmen daha azdır.

Çok sayıda nüfus barındıran Atatürk mahallesinin alanının diğer mahallelere (Cumhuriyet mahallesi haricinde) göre daha dar olması ve binaların dikey yönde büyümesinin etkisi vardır. Özellikle şehrin ulaşım açısından ana artellerden birinin bu mahalleden geçmesi hem bina yoğunluğunun artmasına, hem de iş ve ticaret aslanlarının fala yer kaplamasına sebep olmuştur.

Çok sayıda nüfus barındıran fakat alanı geniş olduğu için nüfus yoğunluğu fazla olmayan Çiğdede, Deniz, Kurtderesi ve Yeni mahallelerde konutların büyük bir kısmı iki katlı ve geniş alan dağılmıştır. Öğrenin Çiğdede mahallesinin nüfusu 6338 kişi, yoğunluğu 28, Deniz mahallesinin nüfusu 5101, yoğunluğu ise 26, Kurtderesi mahallesinin nüfusu 5827, yoğunluğu 22 ve Yeni mahallenin nüfusu 5441 kişi, yoğunluğu ise 11 kişi/ha'dır.

3.4.1.1. Konutlar ve Konut Alanları

Samandağ şehrinde konut-işyeri ile ilgili bilgilerini çok eskiye götürmek mümkün değildir. Çünkü Samandağ 1948 yılına kadar nahiye teşkilatına sahipken 1948

yılında ilçe olmuştur. Hanelerin durumuyla ilgili olarak ilk veriler 1526 yılına aittir. Bu tarihte Süveyde küçük bir köy konumundadır. Şeriye sicillerine dayanılarak verilen kayıtlarda Samandağ'da (Nefs-i Süveyde) 1526 da 22 hane bulunmaktadır. Ayrıca günümüzde Samandağ'a bağlı olan Şükrü Kanatlı ve Cemal Gürsel Mahallesinin eski adı olan Zeytuniye farklı inançlardaki insanların yaşadığı bir köydür. Zeytuniye'de 78 Hristiyan hane ve 14 Müslüman hane Müslüman olmak üzere toplam 92 hane bulunmaktadır. Hane sayısı 1536 da Süveyde'de 22, Zeytuniye'de 82, 1550 yılında da Süveyde'de 25, Zeytuniye'de 52 hanedir (Çakar 2003, s.341).

Süveyde'de belediye teşkilatı 1909 yılında kurulmuş, 1948 yılında da ilçe olmuştur. Bu döneme kadar Süveyde olan ilçenin adı Samandağ olarak değiştirilmiştir. 1948 yılında Samandağ sekiz mahalleden ve 1.593 haneden oluşmaktadır. İlçede iki fırın, bir halkevi, iki halkodası, bir han, bir meydan ve belediyeye ait bir plaj bulunmaktadır. 1974 yılında 2.552 olan hane sayısı 1980 yılında 4.732'ye ulaşmış, 1984 yılında da toplam konut sayısı 5.731 olmuştur (DİE 1984, s.1-26). 2007 yılında konut sayısı 6.378 olmuştur.

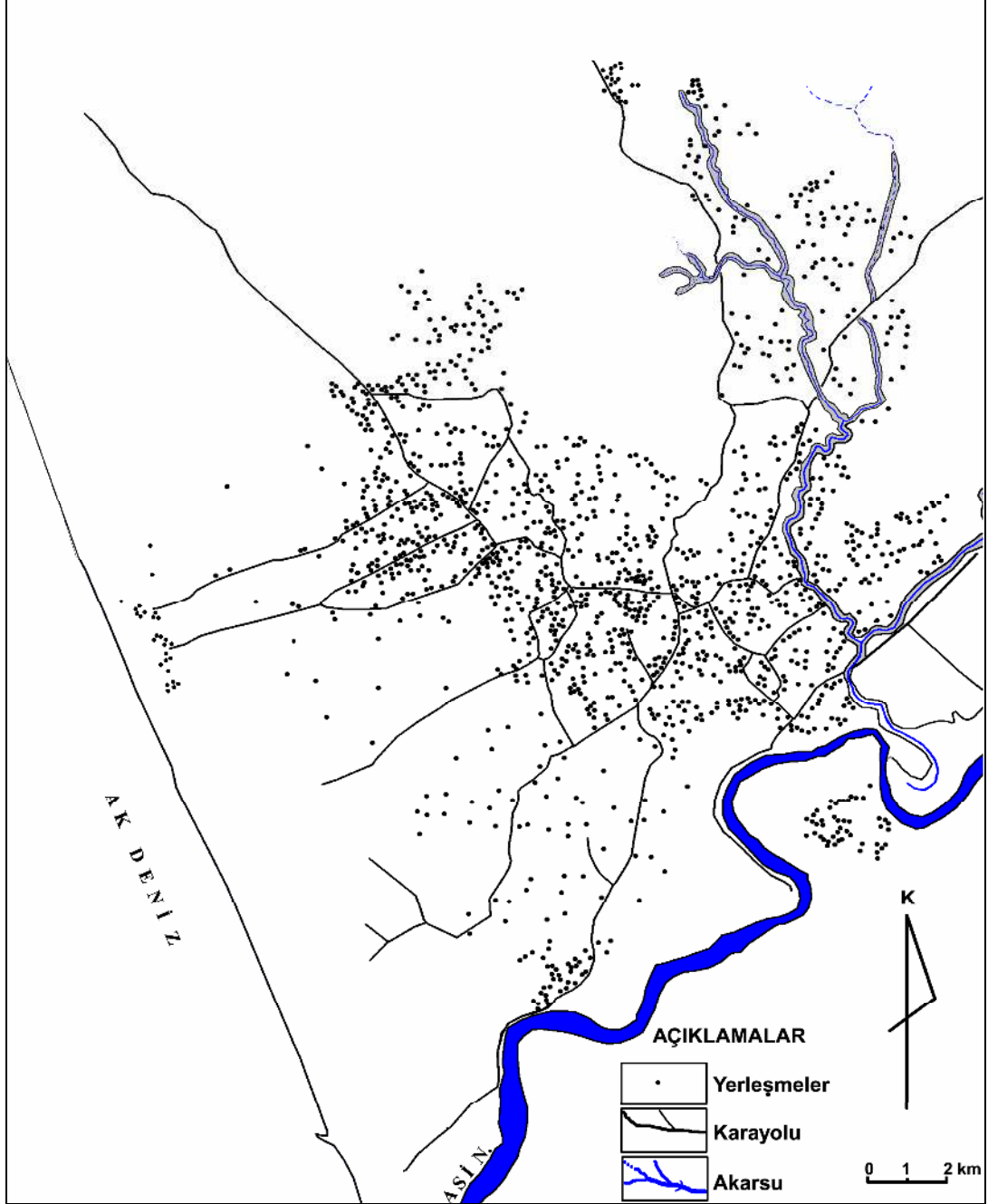
Samandağ'ın ilçe merkezi olması sonrasında şehrin gelişim merkezi kısımda meydana gelmiştir. 1950 ile 2000 yılları arasında Samandağ'da mahalleler açısından Yeşilada Mahallesi dışında farklılıklar meydana gelmemiştir. Şehrin konutlarla kaplı olduğu alan hemen hemen bugünkü alanla bazı farklılıklar dışında aynıdır. 1950 de şehrin tamamına yakını tek katlı veya iki katlı meskenlerden meydana gelmekteydi ve konutlar genellikle bahçe içerisinde yer alıyordu. 1960 yılı konut dokusundan da anlaşılacağı üzere konutlar seyrek ve geniş bir alana yayılmıştır (Şekil: 32).

Yeni yapılan konutlar çevreye doğru değil de merkeze doğru yapılmaya başlanmış, eski konutlar yıkılarak yerine daha yenileri ve daha büyükleri yapılmıştır. Konutların arasındaki boşlukların ve bahçelerin yeni konutlarla dolması, merkezi kısımlarda yoğunluklara yol açmıştır.

Samandağ'da belediye 1960 yılında parselasyon çalışması yaparak deniz mahallesini bina yapma koşuluyla imara açmıştır. Bu dönemde Deniz mahallesindeki oteller ve birçok mesken arsa karşılığı olarak yapılmıştır. Belediye plajının da içerisinde olduğu bu alanda daha önceden de konutlar mevcuttu. Bu çalışmayla da konutlar arasındaki boşluklar dolmaya başladı ve gerek kamu gerekse özel dinlenme tesisleri bu dönemden sonra yapılmaya başlandı (Şekil 32-33). Yapılan konutların bir kısmını da ikinci konutlar oluşturmaktadır. Denize yakın olması nedeniyle tatili geçirmek ve

dinlenmek için yapılan bu konutlar yolun her iki yanına sıralanmaya başlamış ve kısa sürede yolun çevresi yerleşmelerle kaplanmıştır.

Şekil 32: 1960 Yılında Samandağ'da Konut Dokusu

Kaynak: 1960 yılı 1/25.000 ölçekli topoğrafya haritasından faydalanılarak

İlçenin şehir görünümünü kazanması 1975 sonrasında olmuştur. Konut inşaatında görülen hızlı artış ve ekonomik seviyede meydana gelen rahatlama konutların

hem dikey yönde hem de modern tarzda inşasını sağlamıştır. Ayrıca yurtdışına giden işçileri farklı toplumları ve kültürleri tanımaları, görülen olumlu özelliklerin, bilgi ve becerilerin şehre yansıtılması gelişmeyi hızlandırmıştır. Şehirde ilk önce ve hızlı bir şekilde gelişme Atatürk mahallesinde gözlenmiştir. Hem konutların dikey yönde büyümeye başlaması, iş ve ticarethanelerin yapılması Samandağ'ın şehir görünümü kazanmasında etkili olmuştur (Şekil 32–33, Foto 16).

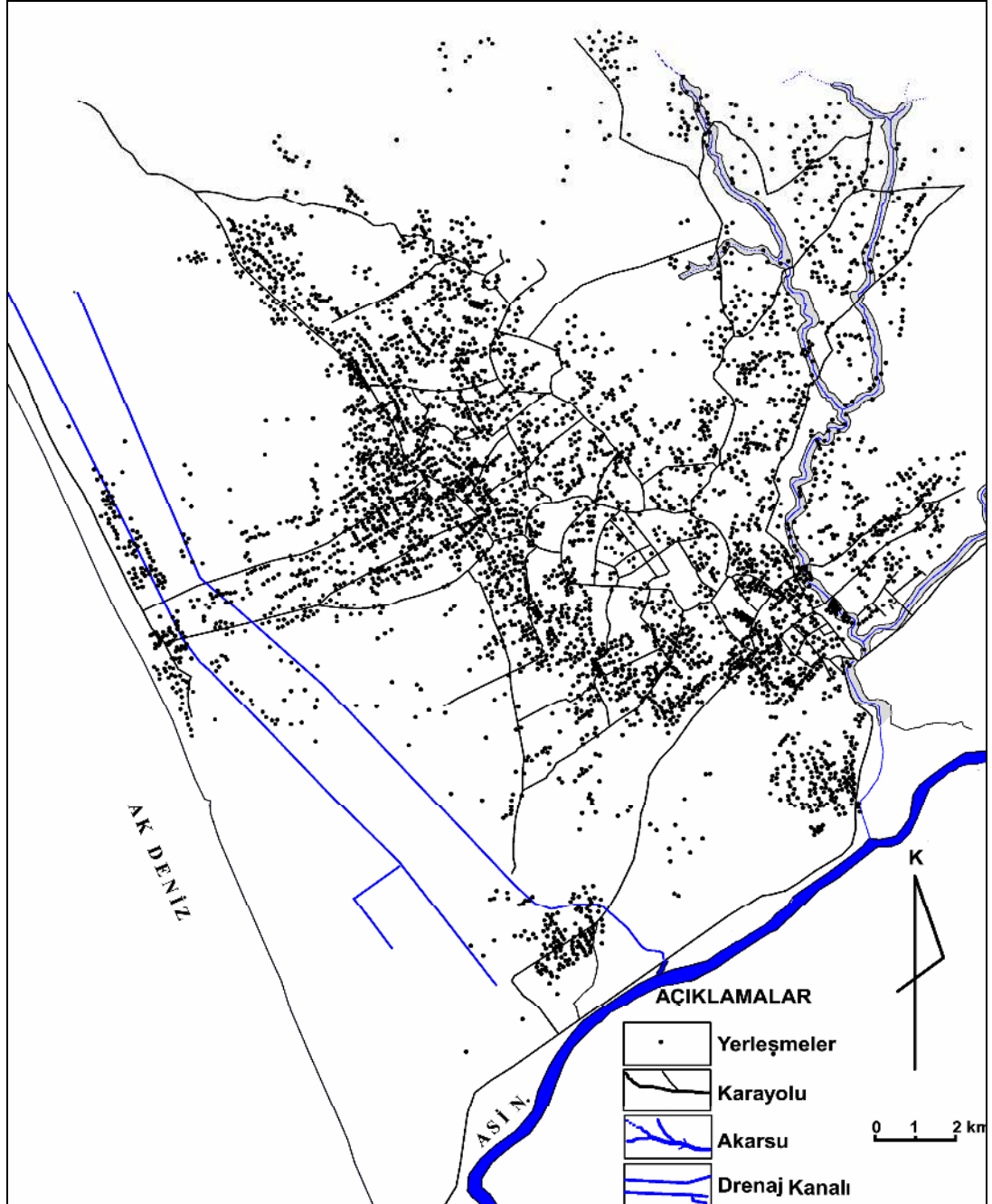
Foto 16: Yeşilada mahallesi ve çevresinde yer almakta olan birimler 1: Asi Nehri, 2:Yeşilada mahallesi, 3: Kopmuş menderesi, 4: Samandağ yerleşmesi, 5: Tarım alanı, 6:Tarım dışı alan.

1964 yılında Asi nehrinde olan taşkın neticesinde Asi nehri oluşturmuş olduğu menderesi terk ederek yatağını değiştirmiştir. Daha sonrasında DSİ'nin Asi nehrinin yatağında yaptığı düzenlemeyle nehrin bu günkü yatağında akması sağlanmıştır. Tekebaşı köyü ile ilişkisi kesilen Yeşilada Mahallesi fiziki bütünlüğün sağlanamaması ve idari amaçlı olarak aksamaların meydana gelmesi nedeniyle 30.5.1980 tarih ve 1980/109–118 sayılı karara Samandağ'a bağlanmıştır (Belediye Fişi, İç İşleri Bakanlığı).

Samandağ'da yeni konutların yapılması, konut yoğunluğunun hızla artması ve dikey yönde büyümenin olması 1990 yılı sonrasında hız kazanmıştır. Bu hem ekonomik seviyedeki gelişmeye, hem de Samandağ'dan yurtdışına çalışmak için yapılan işgücü göçü sebebiyledir. Samandağ'da meskenlerin genel karakteri ekonomik faaliyetin gereği bahçe içlerinde yapılmış olmalarıydı. Bu sebeple konutlar geniş bir alana

yayılmıştır. Şehir yerleşmesi 1990 yılı sonrasında meskenler arasındaki boşluklar iyice dolmuş ve yeni meskenlerin yapılmasıyla bugünkü yoğunluğa ulaşmıştır (şekil 33).

Şekil 33: 2000 Yılında Samandağ'da Konut Dokusu

Kaynak: 2000 yılı 1/25.000 ölçekli topoğrafya haritasından faydalanılarak

Belediyenin imar planında yaptığı bir diğer değişiklik de 1996 yılında Yeni mahallenin imara açılması şeklinde olmuştur. Halk tarafından Liman Mahallesi veya Al

Mina olarak da isimlendirilen bu sahada taban suyu seviyesi oldukça yüksektir. Samandağ'ın güney doğusundaki bu alan birinci sınıf tarım alanıdır. Yaklaşık 2500 dekar olan bu sahanın yerleşmeye açılmasına çeşitli sivil toplum kuruluşları itiraz etmiş fakat belediyeden herhangi bir geri adım atılmamıştır (Samandağ Çevre ve Turizm Bülteni, Mart-Nisan 1997). Taban suyu seviyesinin yüksek olması, verimli bir tarım toprağı olan bu sahanın imara açılması, şüphesiz deprem riski taşıyan bu bölge için iyi bir gelişme olmamıştır.

Konutlar merkez ve önemli ulaşım aksları üzerinde yoğunluk göstermektedir. Bu alanlarda 4-5 katlı olan konutlara eğilim, yerleşim alanının dar olmasına ve arazi değerlerinin yüksek olmasına bağlı olarak artış göstermektedir. Ayrıca konutlar arasındaki boşlukların dolması nedeniyle alansal olarak yeni konutlar için yer kalmaması da dikey yönde büyümeyi desteklemektedir.

Foto 17: Samandağ'da merkezi alanda emlak değerinin yüksek ve konut yapmak için alanın dar olması konutları dikey yönde büyümeye itmekte, birinci katların ticaret alanı, üst katların da konut olarak kullanılmasına yol açmaktadır.

Merkezden çevreye yayıldıkça kat sayısı da azalmaktadır. Konutlar merkezde ve önemli şehir içi yolları kenarlarında birbirine bitişik yapılmaktadır. Tarımsal ekonomik faaliyetlerin yoğunluk kazanmaya başladığı alanlarda konutlar genellikle bahçe

içerisinde ve aralıklıdır. Bu alanlar Deniz mahallesinde, Çiğdede mahallesinde, Yeni mahallede, Cemal Gürsel Mahallesinde ve Kurtderesi mahallesinde dikkati çeker.

Atatürk Mahallesi hem konut hem de ticaret fonksiyonları açısından en çekici mahalledir. Bunda mahallenin iş ve ticaret alanı içerisinde yer alması, Antakya Samandağ karayolu kanarında ve merkezi bir konumda olması etkilidir. Talebin fazlalığı şüphesiz hem konut fiyatlarını hem de iş yeri kıymetini ve kira bedellerini yükseltmektedir. Bina yapımının yoğun olduğu diğer mahalleler ise Deniz, Cumhuriyet ve Yeni mahallelerdir. Bu mahallelerde % 17 oranında yeni bina ruhsatı verilmiştir. Cumhuriyet mahallesinde dikey yönde büyüme ve ilave kat inşaatı daha fazladır. Ayrıca bu mahallede konut yapacak alanın dar olması da dikey yönde büyümeyi gerektirmektedir. Deniz ve Yeni mahallede boş alanların çok olması dikey yönde büyümeyi engellemektedir. Genellikle meskenler iki veya üç katlıdır. Deniz mahallesinin denize olan yakınlığı, boş arazinin fazla olması, ifrazların devam etmesi, turistik ticari fonksiyonların gelişmesi bu mahalleye olan ilgiyi arttırmaktadır. Meskenlerin genellikle alt katı ticarethane, üst katı da konut olarak inşa edilmektedir (Foto 18). Yeni mahallede yeni yapılan inşaatların % 38'i ticaret ve konutun birlikte olduğu inşaatlardır. Mahallenin ticari merkeze yakın olması ve ticari fonksiyonların bu mahalleye kayma eğiliminin olması inşaat tipi ve şeklinde etkili olmaktadır. Cemal Gürsel ve Kurtderesi mahallelerinde tarımsal alanlar yoğunluktadır. Konutların büyük bir kısmı tarım alanı içerisinde. Yeni yapılan meskenler genellikle ruhsatsızdır. Mevcut imar planının tarımsal alanın korunması nedeniyle verdiği düşük imar hakları bu mahallelerde yeni konut oranının düşük görünmesine neden olmaktadır. İmar planının bu durumu kaçak yapıyı özendirici bir etki olmasına neden olmaktadır. Tarımsal üretimin en fazla olduğu, meskenlerin daha çok bahçe içerisinde yer aldığı Cemal Gürsel ve Yeşil ada mahalleleri yeni bina yapımının en az olduğu mahallelerdir. Cemal Gürsel mahallesinde büyük narenciye bahçeleri, Yeşil ada mahallesinde de büyük plastik seralar dikkati çekmektedir (Foto: 16). Tarımsal üretimin esas alındığı bu mahallelerde meskenler tek katlı veya iki katlıdır. Alt kat tarımsal ürünlerin ve aletlerin konulmasında kullanılmaktadır. Cemal Gürsel mahallesinde mahallenin tarihi özelliği nedeniyle de olsa gerek taş meskenler dikkati çekmektedir. Kesme taşlardan iki katlı olarak yapılan evler genellikle onarım görmüştür ve çatı kısımları beton teraslardan oluşmaktadır. Evlerin bahçe içerisinde olması mahalleye ayrı bir görünüm katmaktadır.

Foto 18: Samandış’da eski konut en fazla iki katlı ve merkezi alanlarda alt katlarda ticaret alanları gelişmekteydi.

Samandış’da konutlar önceden yakın çevreden temin edilen taş kerpiç ve briketten yapılmaktaydı. 1984 yılında şehirde yer alan 5.731 konutun 1.593’ü yığma, 4.138’i ise iskelet taşıyıcı sistem üzerine kurulmuş betonarme binalardır. Yığma olan binaların 1.548’i tek katlı, 44’ü iki katlıdır. Üç katlı bina sayısı ise bir adettir. İskelet taşıyıcı sisteme sahip 4.138 binanın 3.916’sı 1–2 katlı, 213’ü 3–5 katlı, 5’i ise 5 kattan daha fazla kat sayısına sahiptir. Yığma binaların 217’si briketten, 22’si tuğladan, 1.290’ı taştan, 56’sı kerpiçten inşa edilmiştir (Binalar Sayımı, 1986 s.1–26) . 2007 yılı itibariyle ekonomik durumdaki gelişmelere bağlı olarak taş meskenler hemen hemen tamamen terk edilmiş veya onarılarak ve yeni eklentiler eklenerek oturulur hale getirilmiştir. Yeni yapılmış ve yapılmakta olan konutlarda tuğla ve gaz beton kullanılmaya başlanmıştır. 1984 yılı sonrasında verilen ruhsatların tamamı betonarme binalardır. Onarım için verilen ruhsatlar ise taş, kerpiç ve briketten yapılmış binalar için olmaktadır. Merkezi iş alanında yer alan ve işyeri olarak kullanılan binalar briketten yapılmış ve sonradan terk edilmemiştir. Bitkisel üretimin hâkim olduğu mahallelerde iki katlı meskenlerin alt katında ve ahır v.b eklentilerin inşasında hala briket kullanılmaktadır. Yenileme imkânı olmayan bölgelerde eski kerpiç konutlar görülebilmektedir. Bunlar % 0,5 oranındadır. Yeni inşaatlarda taş ve kerpiç kullanımı

tamamen terk edilmiştir. Cemal gürsel mahallesinde kesme taşlardan yapılmış yöreye özgü meskenler bulunmaktadır (Revizyon İmar Planı 1989, s.26).

Samandağ'da 1975 sonrasında görülen hızlı büyüme her ne kadar Deniz mahallesinin (1960) ve Yeni mahallenin (1997) imara açılması yön vermeye çalışmış ise de pek başarılı olamamıştır. Bu mahallede büyüme merkeze yakın kısımlara doğru olmuştur. Dikey yönde görülen büyümede kat sayısı oldukça artmaya başlamıştır. Şehir içindeki boşlukların dolmaya başlaması hem yaya hem de araç trafiğinde sıkışmaya yol açmıştır. İlçenin Sutaşı beldesi yol ayrımından sonra Samandağ şehir merkezine ulaşabilmek neredeyse günün her saatinde sıkışık trafik gerçekleşmektedir. İmar planının zamanında yapılmamış olması ve yapılan planın da uygulamaya konulmadan işlevini yitirmesi, uygulamaya konulduğunda da revizyon gerektirmesi şehrin hızlı gelişimine karşı gerekli önlemlerin alınmasında geç kalındığını göstermektedir.

3.4.1.2. İş ve Ticaret Alanları

Samandağ'da ticaret, merkezi alanda yoğunlaşmış ve merkezin doymasıyla çeşitli yönlerde doğrusal biçimde yayılmıştır. Bu doğrusal akslardan en önemlisi ve en çok gelişme eğilimi gösteren Samandağ girişinden Deniz mahallesine giden yoldur.

Merkezi alanda binalar tümüyle işyeri olarak kullanılmaktadır. İkinci, üçüncü, katlarda büro, tamirhane, kahvehane, lokanta türü kullanılışlar bulunmaktadır. Merkezde bir kısmı inşaat halinde çok katlı iş hanları bulunmaktadır. Ancak arazi değerinin çok yüksek olması ve arazi mülkiyet dokusunun çok parçalı olması sebebiyle bu kısımda değişim ve yenilenme çok yavaş gerçekleşmektedir (Foto 19–20).

Merkezde ihtisaslaşmış alanlar yeterince fazla sayılmaz. En önemli ihtisaslaşma belediye kararıyla hayvansal gıda satıcılarının toplandığı, sebze halinin de bulunduğu yapı adasındadır. Balık pazarının da içerisinde yer aldığı bu alan Cumhuriyet mahallesinin batı bölümüdür. Oto tamir atölyelerinin ve mobilya imalatçılarının yer aldığı alan ise şehrin girişinde Atatürk Caddesi boyunca belediye binasına kadar kesintilerle devam etmektedir (Foto: 19). Ayrıca doktor ve eczanelerde hastaneye giden yol boyunca sıralanmaktadır.

Foto 19: İş ve ticaret alanları Cumhuriyet ve Atatürk mahallesinde yoğunluk kazanmaktadır.

Foto 20: Balıkçılar Cumhuriyet mahallesinin batı bölümünde belediyenin kendilerine ayırdığı kısımlarda yer almaktadır.

Samandağ da konutların zemin katları ticarethane, üst katları ise konut şeklinde gelişen yapılaşma yaygındır. Genellikle alt kattaki ticarethanenin mülkiyeti bina sahibine aittir. Bu şekilde olan işyerleri yaklaşık 32 hektar alan kaplamaktadır. Üzerinde konut olmayan, sadece ticaret ve işyeri olan binaların kapladığı alan ise 8 hektardır (Tablo 33).

Tablo 33: Samandağ Şehrinde İş ve Ticaret Alanları (hektar)

İşyeri\Mahalle	Atatürk	Cumhuriyet	Çiğdede	Deniz	Yeni	Toplam
Ticarethaneler	5	2	-----	-----	1	8
Ticaret + konut	7,5	10	2,5	10	2	32
Sadece Konut	133,5	75	227,5	183	493	1.112
Toplam	146	89	230	193	496	1.152

Kaynak: Samandağ Belediyesi 2007

Şehirde ticari kullanılışlar Atatürk mahallesinde yoğunlaşmaktadır. Bu mahallenin ticari alanı Samandağ'ın iş ve ticaret alanına da karşılık gelmektedir. Cumhuriyet mahallesinin doğu bölgesinde ticaret Samandağ girişinden itibaren başlamakta ve Atatürk Caddesi boyunca yer yer kesintilerle birlikte belediye binasına kadar devam etmekte, daha sonra doğuya doğru Cemal Gürsel mahallesine istikametine dönen ticari alan konut altı ticarethaneler halindedir. Cumhuriyet mahallesinin batı bölümü tümüyle iş ve ticaret alanı şeklinde gelişmiş, küçük bir kısmında konutlar bulunmaktadır. Aynı zamanda bu saha ilçenin pazaryerinin yayılma alanına karşılık gelmektedir. Dr Alaaddin Cilli Caddesi ve 23 Temmuz Caddesi boyunca devam eden iş ve ticaret alanları Sivas Şehitleri caddesinden Tünel caddesine kadar devam etmektedir. Merkeze yakın yerlerde ticari kullanılışlar hâkimken merkezden batıya doğru uzaklaştıkça konut ve ticaret iç içe girmeye başlamaktadır (Şekil 31).

Çiğdede ve Deniz Mahallelerinde ticari kullanılış alanları konutların altında yer almaktadır. Deniz mahallesine ve Çevlik tarafına giden yol boyunca caddenin her iki tarafında karşılıklı olarak yer almaktadır. Merkezden doğrudan uzantısı olarak gelişme eğilimi bu bölgedeki ticaret alanı için de geçerlidir. Cadde boyunca ticari alan yoğunluğu Atatürk caddesinden tünel caddesine kadar yoğun olarak devam etmekte, aynı zamanda bu caddeler Antakya-Çevlik güzergâhına karşılık gelmektedir.

Yeni Mahalle şehrin güneyinde kalmakta ve şehir merkezine yakın olan kısımlarında ticaret alanlarının geliştiği görülmektedir.

Bundan sonra Samandağ'da iş ve ticaret alanı merkezden çevreye doğru ve dikey yönde gelişmesi umulmakta, büro niteliğinde olan iş yerlerinin de üst katlara taşınması ve iş hanlarının olması beklenmektedir. Çünkü merkezi kısımdaki konut

sıkışıklığı kira bedellerini daha da yükseltecek, işyerleri çalıştıranların kendi mülkleri olmadığında yüksek kira nedeniyle kazançları düşecektir. Cadde üzerinde doğrudan göze hitap etmesi gerekmeyen büro niteliğindeki işyerleri daha düşük kira sebebiyle üst katlara taşınacaktır. Ayrıca merkezi kısımdaki kontlarda dikey yönde olan gelişme de bunu desteklemektedir. Bu şekilde olan gelişme müşteriye daha iyi hizmet vermeyi, daha sağlıklı ürünler sunmayı sağlayacaktır. İmalat sanayinin, gıda maddelerinde, hayvansal ürünlerde bu tür uygulamaların olması kaçınılmazdır. Samandağ şehir girişinde oto tamircilerinin ve mobilya imalatı yapan ticarethanelerin olması, yükleme ve boşaltma yapılması, tamir için gelen otomobillerin yol kenarında park etmesi trafik akışını engellemektedir. Bu nedenle bu tür iş yerlerinin şehrin ana aksları üzerinden daha kenar kısımlara taşınması Samandağ şehri için gereklidir.

3.4.1.3. Sanayi Alanları

Samandağ'da büyük sanayi tesisi yoktur. Samandağ'ın mevcut durumu ele alındığında da kısa vadede böyle bir gelişmenin olması da beklenmemektedir. Motorlu taşıt sayısının fazlalığı tamir ve bakım servislerine olan ihtiyacı arttırmış ve buna bağlı olarak atölyeler kurulmuştur. Samandağ'da küçük sanatlar aktivitesinin büyük bir kısmını bu tür iş yerleri oluşturmaktadır. Samandağ'da tamir atölyeleri Samandağ girişinden Belediye binasına kadar devam eden yol boyunca iki taraflı olarak yer almaktadır.

Küçük sanatlar kategorisinde sayılabilecek marangoz, teneke işleme atölyeleri, kaynakçılar, plastik doğramacılar, oto tamir ve bakım atölyeleri de aynı güzergâh üzerinde dağınık olarak yer almaktadır (Tablo: 34).

Küçük sanatların şehre dağılışına baktığımızda en fazla Atatürk Mahallesi (32 dekar) içerisinde yer aldığı görülmektedir. Bunu dışında Cumhuriyet mahallesinin doğu kısmında (30 dekar) daha yoğun, batı kısmında ise (4 dekar) küçük sanatların fazla yer almadığı görülmektedir.

Tablo 34: Samandağ'da Sanayi Alanında Yer Alan Atölyeler

Samandağ'da İşyeri Türleri (2007)	Miktarı
Ağaç İşleri Marangoz, Dülger, Mobilyacı, Doğramacı	147
Otomobil Tamiri ve Bakımı	81
Elektrik-Elektronik Eşya Satış ve Tamiri	60
Ayakkabı, Terlik, Deri Eşya İmalatı ve Tamiri	25
İnşaat İşleri(Mermerci, Fayansçı, Dekorasyoncu. Vb.)	14
Unlu Mamuller, Süt ve Süt ürünleri İmalatı	14
Bisiklet, Motosiklet Tamir ve Bakımı	13
Değirmen	8
PVC Ve Alüminyum Doğramacılığı	5
Metal Eşya Satıcılığı Ve Tamirciliği	4
Müzik Aleti İmalatı Ve Tamiri	3
Avize İmalatı	1
Tabelacı	1
Kumaş Dokuma	1

İlçede en fazla bulunan atölye ağaç işleri, mobilyacı, doğramacı, dülger şeklindeki iş yerleridir. Bunda özellikle ilçenin orman varlığı ve buna bağlı olarak gerekli ihtiyaçların ağaçtan karşılanması etkilidir. Büyük bir kısmı şehrin girişindeki küçük sanayi sitesinde yer alan mobilyacılar 17'si tamir ve bakım işleri, 28'i de imalat, 75'i marangozluk, 26'sı doğramacılık ve dülgerlik yapmaktadır. Şehirde otomobil tamiri ve bakımı, yağlama, yıkama, oto elektriği, oto aksesuar tamiri ve satışı ile ilgili yaklaşık 81 atölye bulunmaktadır. Bisiklet ve motosiklet tamir ve bakımıyla ilgili 13 atölye bulunmaktadır. İlçedeki araç sayısının fazla olmasına bağlı olarak ilgili atölye sayısı da fazladır.

Elektrik ve Elektronik eşya satışı, tamir ve bakımıyla ilgili 60 kadar işyeri bulunmaktadır. İlçede ekonomik seviyenin yükselmesiyle birlikte köylerdeki evlerde dahi elektrikli araç gereçler bulunmakta dolayısıyla bunların satışı, onarımı ve bakımıyla ilgili birçok sayıda tamir ve bakımı ile ilgili işyerlerinin kurulmasına sebep olmaktadır.

Ayakkabı imalatı Antakya'da en önemli imalat atölyelerini oluşturmakta ve buradan birçok ile pazarlama yapılmaktadır. Aynı durum Samandağ için de geçerlidir. İlçede ayakkabı onarımı ve imalatıyla ilgili yaklaşık 25 işyeri bulunmaktadır. Ayakkabıcılar ilçenin ihtiyacını karşıladığı gibi ilçeden Antakya'daki ayakkabıcıların aracılığıyla çeşitli illere pazarlanmaktadır.

Samandağ'da yurtdışından gelen dövizler öncelikle inşaat sektörüne kaymaktadır. Evler yenilenmekte veya yenileri inşa edilmektedir. Dolayısıyla inşaat

sektörüne dayalı iş yerlerinin de fazla olmasına neden olmaktadır. İnşaat ustalığı, mermercilik, fayansçılık, dekorasyonculuk ile ilgili yaklaşık 14 atölye bulunmaktadır.

Bunların dışında Samandağ'da beş değirmen, 3 PVC ve alüminyum doğramacılığı, bir müzik aleti tamir ve bakımı, avize imalatı, tabelacı, kumaş dokumacılığı yapan birer atölye de bulunmaktadır.

El sanatları kategorisine giren bu işletmeler ilçenin ihtiyacını karşılamaya dönük atölyelerdir. Burada işletmeler sadece şehirde değil aynı zamanda köylerde de bulunmaktadır. Özellikle Antakya-Samandağ yolu üzerindeki köylerde bu tür atölyeler dikkati çekmektedir.

3.4.1.4. Resmi Kuruluşlar

Samandağ'da resmi kuruluşlar büyük ölçüde alan sıkıntısı içinde birçok kurum iç içe girmiş vaziyette hizmet vermeye çalışmaktadır.

Anadolu'da birçok kasaba ve şehirde olduğu gibi Kaymakamlık, Adliye, Nüfus Müdürlüğü, Tapu Müdürlüğü, Kadastro Şefliği, Tarım Müdürlüğü Samandağ'da aynı bina içerisinde hizmet vermektedir. Bu bina iki katlı ve yaklaşık 1500 m civarında bir alana sahiptir (Foto: 21). Yakın zamana kadar aynı binada emniyet amirliği de hizmet vermekteydi fakat yeni bir yer tahsisi ile bu binadan ayrılmıştır.

Samandağ'ına 1948'de ilçe statüsü verilmesiyle yer sıkıntısı çeken kaymakamlık belediyeye ait iki katlı taştan yapılmış bir binada belediye ile birlikte hizmet vermeye başlamış, daha sonra mevcut binanın yapılmasıyla ayrı bir binaya taşınmıştır.

Şehrin girişinde Atatürk Caddesi üzerinde Belediye binası bulunmaktadır. Mimari olarak estetikten yoksun olan bina 1975 yılında yapılmış ve TEDAŞ ile birlikte aynı binada hizmet vermektedir.

Meteoroloji Müdürlüğü deniz mahallesinde geniş bir alanda hizmet vermektedir. Vergi Dairesi müdürlüğü Cumhuriyet mahallesinde balıkçı ve kasapların yer aldığı binanın üçüncü katında hizmet vermektedir. Yer sıkıntısı olmayan dairenin yeri müdürlüğe aittir. Aynı binada geçici olarak Milli Emlak Şefliği de hizmet vermektedir. Tekel Müdürlüğü Şükrü Kanatlı mahallesindeki kendisine ait olan binaya henüz yeni taşınmıştır.

Foto 21: Samandağ hükümet konağı içerisinde kaymakamlık, adliye, nüfus müdürlüğü, tapu müdürlüğü, kadaströ şefliği, tarım müdürlüğü bulunmaktadır.

İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, Kız Meslek Lisesi binasının yanında kendisine ait iki katlı bir binada hizmet vermektedir. Trafik şube müdürlüğü de yine şehrin girişinde Şoförler ve Otomobilciler Odasının karşısındadır. Emniyet Müdürlüğünün yer sıkıntısı nedeniyle iki farklı binada hizmet vermesi birimin bütünlüğünü de etkilemektedir. Askerlik Şubesi ve polis lojmanları Deniz mahallesinde deniz kıyısında huzurlu ve sakin bir alandadır. Merkezi alanda yer alan müftülük binası Cumhuriyet mahallesinde (batı) ve merkez caminin bitişiğindedir.

Resmi kurumlar ilçede toplam 16,3 hektar alan kaplamaktadır. Yaklaşık olarak 400 kişi kadrolu olarak resmi kurumlarda çalışmaktadır. Adliye, Tapu Müdürlüğü ve Kadaströ Şefliği, Belediye gibi kurumların yeni ve daha modern binalara ihtiyacı bulunmaktadır.

Resmi kurum ve kuruluşlar ilçede belirli alanlarda toplanmamış şehrin çeşitli alanlarına dağılmışlardır. Halkın sürekli ihtiyaç duyduğu ve ilişki içerisinde olduğu Kaymakamlık, Belediye, Emniyet müdürlüğü gibi birimler şehrin merkezi sayılacak alanlarda hizmet vermektedir.

3.4.1.5. Sosyo-Kültürel Alanlar

Samandağ'da sosyal-kültürel yapının gelişimi sadece şehir için değil aynı zamanda idari merkezi olduğu köyler için son derece önemlidir. Özellikle sosyal fonksiyon içeriğinde değerlendirilen sağlık fonksiyonu ön plana çıkmaktadır. “Sosyal fonksiyon bir yerleşmeye niteliğini veren unsurlardandır. Sosyal tesisler yalnızca yerleşme merkezindeki nüfusa hizmet için değil, köylere ve yakın çevreye de hizmet götürmek mecburiyetindedir. Çünkü şehir, doktorları, eczaneleri, dispanserleri ve hastaneleri ile bütün çevresinde belli bir bölgenin sıhhi merkezidir” demektedir (Özçörekçi 1944, s.71).

Samandağ sağlık fonksiyonu açısından idari merkezi olduğu köylerin aynı zamanda sağlık fonksiyonu açısından da merkezidir (Foto: 22). Kışla tepesinde yer alan Devlet Hastanesi 48 yataklıdır. Hastane 20 uzman hekim, 11 pratisyen hekim, 17 hemşire ve 12 ebe ile yaklaşık 20 yıldır hizmet vermektedir. Ayrıca şehirde 14 sağlık ocağı ve bir sağlık grup başkanlığı bulunmakta ve toplam 34 hekim ile hizmet vermektedir. Ülkemizin birçok yerleşim biriminde olduğu gibi Samandağ'da da sağlık hizmetleri teknik olarak yetersiz kalmaktadır. Atatürk mahallesinde kurulmuş olan Devlet Hastanesi ilçe için çok önemli bir fonksiyonu yerine getirmektedir. Hastalar için yeterince doktor bulunduran hastanede tıbbi cihazların eksikliği, sağlık fonksiyonlarını tam olarak yerine getirememesine sebep olmaktadır. Sağlık fonksiyonları açısından ilçe Antakya'nın ve Adana'nın etki sahasındadır.

Foto 22: Samandağ Devlet Hastanesi 48 yataklı ve 60 personeliyle birlikte 20 yıldır hizmet vermektedir.

Şehir merkezinde 25 ve çevre köylerde de 5 olmak üzere ilçede 30 eczane hizmet vermektedir.

Samandağ'da sosyo-kültürel yapı ve alanlar olarak ele alınabilecek sinema, spor tesisi, eğlence ve dinlenme alanı, düğün salonu, bılardo ve bowling salonu, internet kafe, gazino-panayır, pastane, spor salonu, kahvehane ve kıraathane, toplantı ve düğün salonu, çay bahçesi gibi tesisler şehrin değişik noktalarına dağılmış durumdadır (Tablo: 35).

Tablo 35: Samandağ'da Eğlence ve Dinlenme Alanı Olan Sosyal Tesisler

Kahvehane ve Kıraathane	47
Gazino ve Lunapark işletmeciliği	26
Kafeterya işletmeciliği	13
Pastane işletmeciliği	12
Çay Bahçesi	11
Bilardo Salonu, Bowling Salonu ve vb.	7
İnternet Kafe	6
Toplantı ve Düğün Salonu	5
Birahane ve Bar işletmeciliği	2
Spor Salonu, Halı Saha v.b.	2

Kaynak: Esnaf ve sanatkârlar odası 2007

Samandağ şehri ve aynı zamanda İlçenin tümünün sosyo-kültürel alanlarından birini deniz mahallesindeki plaj oluşturmaktadır. Eğlence ve dinlenme tesisleri de bu kısımlarda toplanmıştır. Yaz mevsiminde denize girmek, sahilden kuzeybatıya doğru kıyı boyunca uzanan alan diğer mevsimlerde yürüyüş yapmak gibi aktiviteler için kullanılmaktadır (Foto 23).

Foto 23: Samandağ'ın Deniz Mahallesinde sosyo-kültürel alanları sahil kısmında yoğunluk kazanmaktadır. Restoranlar, cafeler ve özellikle plajın bu varlığı sahanın yoğun olarak kullanılmasını sağlamaktadır.

Şehirde biri faal iki cami, Cemal Gürsel mahallesinde Hristiyan cemaate ait iki kilise, yöre halkının sürekli ziyaret edip dua ettiği, mum yaktığı türbe ve ziyaretler de bulunmaktadır. Deniz mahallesindeki Hıdır ziyareti ilçe halkının dini inancında ve

yaşamında önemli bir yeri vardır. Gadir Hum bayramı, düğünler, sünnet törenleri, adaklar, toplu yemekler bu alanda yapılmakta ve ilçe halkı tarafından sürekli kullanılmaktadır.

İlçenin eski adı olan Süveydiye koyu gölge anlamına gelmektedir. İlçedeki konutların bahçe içerisinde olması ve dut ağaçlarının fazlalığı gölgelik alanların fazla yer kaplamasına ve buna bağlı olarak da isimlendirilmesine neden olduğunu ilçenin yaşlıları ifade etmektedir (Sözlü mülakat 2007). Konutların yoğunlaşması, bahçelerin konutlarla dolması doğal yeşil alanları yok etmiştir. Günümüzde Samandağ'da halkın kullanımına açık yeşil alan, park ve bahçe olarak alan meydancık parkı dışında başka alan bulunmamaktadır. İmar planında ilçenin çeşitli yerlerinde yeşil alan olarak ayrılan sahalar olmasına rağmen bunlar sadece imar planında kalmış, uygulamaya konulamamıştır.

Samandağ'da Eğitim Hatay'da 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren misyonerlik faaliyetleri artmaya başlamış ve 1846 yılında İngilizler Samandağ'da okul açmışlardır. Sonraki yıllarda bunu 1876'da Antakya'da ve 1902'de İskenderun'da açılan yabancı okullar takip etmiştir. 1905'te Antakya'da, 1912'de İskenderun'da birer okul daha açılmıştır. Bu okullardan daha önce İtalyanlar tarafından 1882'de açılan okulda Hristiyan azınlıkların çocukları öğrenim görmekteydi. Birinci Dünya Savaşının başlamasıyla kültürel yaşamda da bir durgunluk başlamış ve resmi okullara öğretmen bulunamaması ile medreseler de tek tek kapatılmaya başlanmıştır (Tekin 1983, s.62). 1918'de Osmanlının Suriye'den çekilmesiyle Hatay'da ortaya çıkan siyasal oluşumlar, kültürel yaşamı da etkilemiş, Suriye hükümeti yanlılarıyla Türkiye hükümeti yanlıları arasında kültürel programlardan dolayı sürekli çatışmalar çıkmıştır. Fransız dilini ve kültürünü yaymak amacıyla kültür siyasetini Fransız mandası döneminde bir koloni programı oluşturmaktaydı 1928 yılından itibaren liselerde Türk ve Arap öğrencilerden oluşan şubelerde bir kaç ders dışında Fransızca öğretim başlatılmıştır. Türkiye'de uygulanan beş yıllık ilkokullar gibi beş sınıfa çıkarılan iptidailer de birinci sınıftan başlayarak Fransızca dersleri konmuş ve bu okullar Fransız'ların koleje dönüştürdükleri liseler için hazırlık okulu olmuştur. Savaş yıllarında kapatılan yabancı okullar, Fransız mandası döneminde yeniden açılmıştır. İngiliz misyonerleri Süveydiye'de etkinlik göstermiş, daha önce Hristiyan çocukların öğrenim gördükleri bu kurumlara işgalden sonra Türkler ve Araplar çocuklarını göndermeye başlamıştır. Samandağ'da Türk ve Araplarda Fransız diline karşı bir heves ve eğilimin olmasıyla birçok aile çocuklarını bu

okullara göndermeye başlamıştır. 1935'te Hatay'da bulunan yabancı okullarında öğrenim gören 2.432 öğrenciden 113'ü Müslüman çocuklardan oluşmaktadır (Tekin 1983, s.65-67)

1939'dan itibaren Türkiye Cumhuriyeti'ne katılan Hatay'da yabancı okulların eğitimine son verilmiştir. Kapanan yabancı okullara karşın Hatay'da eğitim hizmetlerinde hızlı bir gelişme görülür. Okul, öğrenci ve öğretmen sayılarında önemli artışlar olmuştur. 1940'da İl Halk Kitaplığı açılmış, 1948'de hizmete giren Hatay Arkeoloji Müzesi zengin mozaik koleksiyonuyla ilgi çekmiş ve sayılı müzeler arasına girmiştir. İlçenin 1948 yılında 600 öğrencisi, 3 ilkokulu bulunmaktaydı

1998 yılında Samandağ'ın ulaştığı eğitim durumu Türkiye ortalamasının üzerindedir. İlçenin eğitim kurumları olarak 1 Genel lise, 1 Anadolu Lisesi, 1 Endüstri Meslek Lisesi, 1 Kız Meslek Lisesi bulunmaktadır. Bu okullarda 72 Öğretmen, 2.270 öğrenci eğitim almıştır. Ayrıca ilçe merkezinde 14, Belde ve köylerde 46 olmak üzere toplam 60 ilköğretim okulunda 446 öğretmen görev yapmış, 16.109 öğrenci öğrenim görmüştür. Okul öncesi eğitim gittikçe önem kazanmış, ilçede 9 anasınıfı öğretmeni ve 184 Anasınıfı öğrencisi vardır (Foto:24).

Foto: 24 Eğitim kurumları ilçenin her mahallesine dağılmıştır. Eğitime büyük önem verilen ilçede öğrenciler geleneksel cumhuriyet yürüyüşünde.

İlçede “Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi” ne bağlı “Samandağ Meslek Yüksek Okulu” 1995 yılında kurulmuştur. Besicilik, Seracılık bölümleri olan Meslek Yüksek Okulunda (MYO) toplam 96 öğrenci öğrenim görmektedir. Yüksekokulda kadrolu 5 öğretim görevlisi çalışmakta, bazı dersleri üniversitenin diğer fakültelerinde görevli öğretim üyeleri vermektedir.

2006 yılında ise 8 okul öncesi öğretmeni ve 967 öğrencisi bulunmaktadır. İlköğretimde ise 61 okul vardır. Bunların 13'ü merkezde, 32 si müstakil köylerde, 16'sı

da birleştirilmiş sınıflı ilkokullardır. Toplam 560 derslik bulunmaktadır. 560 öğretmen 19.292 öğrenciye eğitim vermektedir. Büyükoba, Ceylandere, Çubukçu, Özbek, Yeniköy ilköğretim okulu öğrencileri taşınalı olarak yakın çevrede yer alan köylerin okulunda öğrenim görmektedir. Bu köylerden 120 öğrenci her gün okula minibüslerle gidip gelmektedir.

Orta öğretime yönelik 4 lise, toplam 83 derslik, 2.476 öğrenci, 137 öğretmen bulunmaktadır. Yaygın eğitimde 51 kurs düzenlenmiş ve bu güne kadar 1599 öğrenciye belge verilmiştir. 2006 yılında da mesleki eğitim de 170 öğrenci Pratik Kız Sanat Okulunda 160 öğrenci öğrenim görmektedir. Bunların dışında ilçede 6 özel hazırlık kursu, bir sürücü kursu, bir de etüt merkezi bulunmaktadır (Tablo: 36–37).

Tablo 36: Samandağ'da 2006–2007 Öğretim Yılı Öğrenci Sayısı

Okullar	Devam Eden			Mezun	
	Toplam	Erkek	Kız	Erkek	Kız
Okul Öncesi	1.083	556	527		
İlköğretim Okulları	19.745	10.107	9.638	1.085	979
Liseler	2.998	1.415	1.583	187	310
İlçe Okullar Toplamı	22.743	11.522	11.221	1.272	1.289

Kaynak: İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü (2007)

Tablo 37: Samandağ'da Eğitim Kurumlarının Derslik Durumu

Okullar	Mevcut
Okul Öncesi	4
İlköğretim Okulları	576
Samandağ Lisesi	21
Jan Ve Suphi Beyluni Lisesi	21
Yüksel Acun Anadolu Lisesi	21
Mesleki Ve Teknik Eğitim Mrk.	20
Toplam	663

Kaynak: İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü 2007

Samandağ'da 50 yaşın altında okuma yazma bilmeyen kimse yok gibidir. İlçenin tamamında okuma yazma bilmeyenlerin oranı kadınlarda % 3,7, erkeklerde % 2,9'dur. Kadının ekonomik yaşama katılımı tarımsal üretimle sınırlı olan ilçede eğitim kadına hareketlilik sağlamaktadır. Bunu dışında eğitim sınırlı sayıda kadına kamu ve hizmet sektöründe çalışma imkânı vermektedir. Dolayısıyla kadın kültürel değişime paralel olarak sosyal statüsünü de değiştirme olanağından yoksundur.

Samandağ'da şehir nüfusunun % 14'ü (4092 kişi) okuma yazma bilmemekte, % 86' sı (25.575 kişi) okuma yazma bilmektedir. Erkeklerde okuma yazma bilmeyenler % 7, kadınlarda ise % 20'dir. Nüfusun % 28'i bir okul bitirmemiş, % 45'i ilkokul mezunu, % 11'i orta ve dengi okul mezunu, % 11'i lise ve dengi mezunu, % 5'i yüksek okul mezunudur (Tablo: 38).

Tablo 38: Samandağ Nüfusunun Okur-Yazarlık Durumu (2000)

	Toplam		Erkek		Kadın	
	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%
TOPLAM	29.667	100	13.544	100	16.126	100
Okur-Yazar Olmayanlar	4.092	14	925	7	3.167	20
Okur-Yazar Olanlar	25.575	86	12.619	93	12.959	80
Okul Bitirmemiş Olanlar	7.212	28	3.565	51	3.647	49
İlkokul Mezunu	11.501	%45	5.658	49	5.843	51
Orta ve Dengi Okul Mezunu	2.901	%11	1.398	48	1.503	52
Lise ve Dengi Okul Mezunu	2.937	%11	1.375	47	1.562	53
Yüksek Okul Mezunu	1.027	%5	623	61	404	39

Kaynak: DİE 2002, s.93

Samandağ, eğitim fonksiyonu açısından ilk ve orta dereceli okullarda, kendisine ve köylerine yetebilecek bir alt yapıya sahiptir. İlçede önlisans eğitimi veren yüksek okulda çevrenin ihtiyacı olan besicilik ve seracılık bölümleri kurulmuştur. Bu bölümlerin yanı sıra zirai üretimi destekleyecek bölümlerin ve tarımsal araştırma enstitüsünün ilçede daha aktif olması, ilçede üreticilere daha sağlıklı ve ekolojik üretim yönteminin verilmesi bitkisel üretim açısından çok fayda sağlayacaktır. İlköğretim okullarının ve liselerin sayısı yeterli düzeydedir. Özel öğretim ilçede ilk ve orta öğretim açısından yoktur.

İlçede ulaşımın gelişmiş olması birçok köyde öğrencilerin okul için Antakya'ya gidiş geliş yaptığı görülmektedir. Bu ilçenin eğitim açısından yetersizliğinden değil de ulaşımın gelişmiş, barınma imkânlarının Antakya'da daha iyi olması sebebiyledir. Ayrıca lise ve dengi okulların Antakya'da tercih edilmesi Samandağ'a ulaşımın zor olduğu, haftalık ilişkilerin Antakya ile daha fazla gelişmiş olduğu köylerde görülmektedir.

İlköğretim okulları hemen hemen her mahallede bulunmaktadır. Orta öğretim kurumlarından Kız Meslek Lisesi şehrin girişinde Cumhuriyet mahallesinin doğu

bölümünde, Atatürk caddesi üzerinde yer almaktadır. Endüstri Meslek Lisesi Deniz mahallesinde sahilde, Jan ve Suphi Beyluni Lisesi Cemal Gürsel mahallesinde, Samandağ Lisesi Kışla Tepesinde devlet hastanesinin yanında, Yüksel Acun Anadolu lisesi ilçede en son ve en yeni açılan okullardandır.

Yüksel Acun Anadolu Lisesi Deniz mahallesinde ovanın drenajını sağlayan kanalın kenarında sazlık bataklıklara yakın bir alanda bulunmaktadır. Dolayısıyla öğrenciler sivrisinek ve zaman zaman kötü kokulardan etkilenmektedir. Ayrıca okul şehrin kenarında olduğundan ulaşım ekseriyetle servislerle sağlanmaktadır. Okulun şehir merkezine yakın, ulaşımın daha kolay sağlanabildiği, bataklık ve sivrisinek tehdidinden uzak bir alanda yer alması eğitimin daha kaliteli olmasını sağlayacaktır.

Ayrıca Samandağ İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nün önemli fonksiyonlarından biri de köyler arasında ve köyden şehre olan taşımali eğitim organizasyonunu yapmaktır. Öğrenci sayısının 10'un altında olduğu köylerde mevcut okul kapatılmakta ve öğrenciler milli eğitim müdürlüğünün uygun gördüğü okula taşınmaktadır. Bu organizasyonda öğrencilerin sürekli taşınması, okulun tam gün olması nedeniyle zaman zaman öğle yemeklerinin aksaması beslenme problemlerini ortaya çıkarmaktadır.

3.4.2. Samandağ'ın Şehirsel Fonksiyonu

Bir yerleşmenin şehir sayılıp sayılmaması o yerleşmedeki iktisadi fonksiyonlara bağlıdır. İktisaden faal nüfusun istihdam miktarı şehrin hem bugününe hem de geleceğine ışık tutabilir. Nüfusun % 50'sinden fazlası tarım dışı sektörlerde çalışıyorsa o yerleşim birimi şehir kabul edilmektedir (Doğanay, 1997 s.424). Bir yerin kır ya da şehir kabul edilmesinde tarım dışı sektörlerin varlığı önemlidir.

Samandağ'da hâkim fonksiyonlar tarım ve işçiliktir. Fakat tarım dışı sektörlerde çalışan nüfus miktarı veya tarım dışı sektörlerdeki değişme Samandağ'ın gelecekteki nüfus yapısı ve fonksiyonları açısından son derece önemlidir. Çünkü şehirsel fonksiyonlar daima sabit olan ve şehrin sürekli aynı kalmasını sağlayan fonksiyonlar değildir. İlçede ulaşım ve ticaret çok hızlı gelişmekte, buna bağlı olarak da şehirleşme artmaktadır. İlçede tarım fonksiyonunun daralması ve onun yerini ticaretin alması ilçede küçülmeden ziyade büyümenin olacağını göstermektedir.

Samandağ'da 1990 yılı nüfus sayımına göre 29.857 olan nüfusun içerisinde çalışanlar miktarı 6.753 kişidir (% 22,6) (DİE 1994, s. 102-103) . İktisaden faal nüfusun sektörel bölünüşüne bakıldığında, Samandağ şehrinde ağırlıklı sektörün hizmet sektörü olduğunu görmek mümkündür. 1990 yılında, iktisaden faal nüfusun % 53,6'sı hizmet

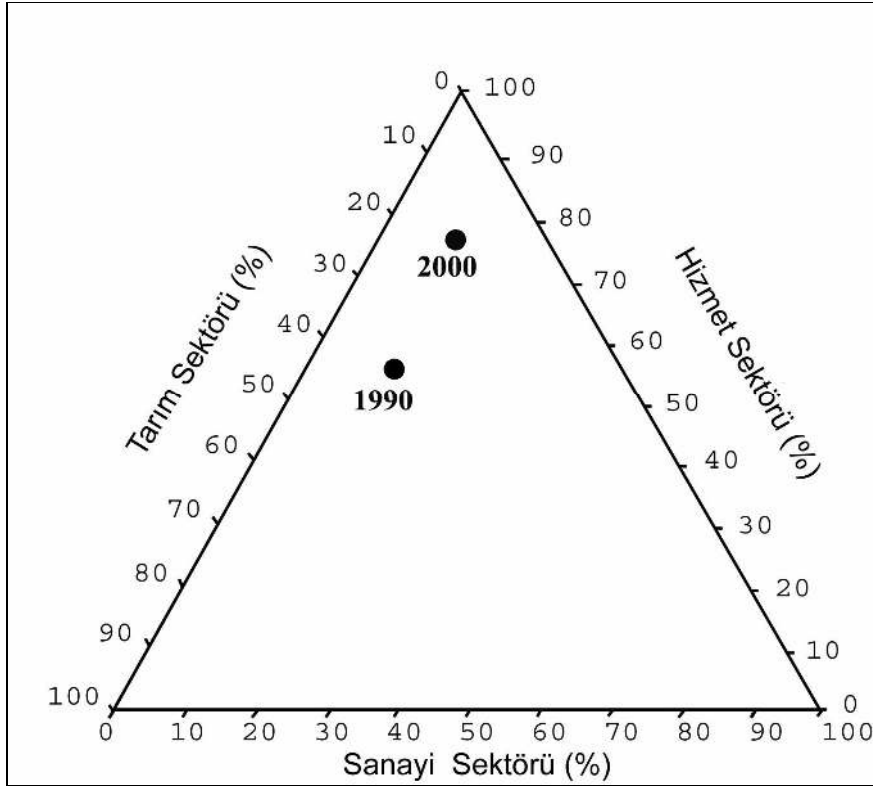
sınıfında çalışmaktadır. 2000 yılında Nüfusu % 75,2'si hizmetler sektöründe görev almaktadır (DİE 2002 s.158-159). 1990 yılında sanayi sektöründe çalışanların oranı % 12,5 iken 2000'de % 14'e yükselmiştir. Tarımın payı da 1990'de % 33,9 iken 2000 yılında % 15,3'e düşmüştür (Tablo 39-Şekil 34).

Tablo 39: Samandağ Şehri'nde İktisaden Faal Nüfusun Sektörel Bölünüşü

Yıllar\Fonksiyonlar	1990		2000	
	Nüfus	%	Nüfus	%
Tarım	2.287	33,9	818	15,3
Sanayi	846	12,5	509	9,5
Hizmet	3.620	53,6	4.021	75,2
Toplam	6.753	100	5.348	100

Kaynak: DİE Nüfusun Sosyo-Ekonomik Nitelikleri, Hatay 1990-2000

Şekil 34: Samandağ Şehri'nde İktisaden Faal Nüfusun Sektörel Bölünüşü (1990, 2000)

Tablo 39 ve Şekil 34'te görüldüğü gibi Samandağ bir hizmet şehridir. Şehirde 1990 yılında durum biraz daha farklıdır. İktisaden faal nüfusun yaklaşık % 34'ü tarımda, % 13'ü sanayide, % 53'ü de hizmet sektöründe çalışıyordu. 1990 yılı sonrasında Samandağ şehrinde meydana gelen değişiklikler, işgücüne katılan nüfusun daha çok hizmetler sektöründe istihdam olmasına neden olmuştur. Sanayi ve tarım

sektöründeki daralma ve buna bağlı hizmetler sınıfındaki artma yerleşmenin hizmet sektörü açısından büyüdüğünü göstermektedir. Samandağ uzun vadede büyüyüp sanayinin makul düzeyde veya ağırlıkta olduğu orta büyüklükteki şehirler sınıfına katılması zaman alacaktır. Eğer faal nüfusun sektörlere göre bölünüşünde sanayinin payı artmazsa ilçenin fazla büyümesi, büyüyen nüfusa da istihdam sahasının açılması zor görülmektedir.

3.4.3. Şehirleşme Problemleri ve Çözüm Yolları

1909 yılında nahiye olan Samandağ 1948 yılında ilçe olmuş ve şehrsel olarak 1965 ve 1975 sonrasında iki farklı dönemde gelişme göstermiştir. Almanya'ya işçi göçünün yaşandığı 1965 sonrasında ve Orta Doğu ülkelerine işçi gönderilmeye başlandığı 1975 yılı sonrasında yapılaşma hız kazanmıştır.

Samandağ'da 1950'li yıllarda konut alanının bugünkü gibi olduğu fakat konutların dağınık dokuda ve büyük bir kısmının bahçe içerisinde olduğu saha anketi sonucunda çıkarılmıştır. Yeni yapılan konutlar hem 1965 yılından sonra hem de 1975 yılından sonra çevreye doğru açılmamış, mevcut konutların arasına yapılmış ve merkeze doğru yoğunlaşmıştır. İmar planının sürekli gelişmeyi arkadan takip etmesi şehirde sağlıklı bir planlamanın olmasını engellemiştir. Merkeze doğru konutlardaki yoğunlaşma cadde ve sokakların dar, belediye imkânlarının da kısıtlı olmasına neden olmuştur.

1975 yılından 1984 yılına kadar inşaatlarda hızlı bir artış gözlenmiştir. Ortadoğu ülkelerine 1975 yılında başlayan iş gücü göçü ilçeye büyük ölçüde dövizin girmesine, lüks ve modern konutların yapılmasına imkân sağlamıştır. Merkezi kısımda meydana gelen konut sıkışıklığı hem mülk bedelini hem de kira fiyatlarını oldukça arttırmaktadır.

Belediye 1964 yılında deniz mahallesinin kıyı kısmını yapılaşma karşılığında imara açmış ve şehrin gelişimine yön vermek istemiştir. Hıdır türbesinin de olduğu bu kısımda dinlenme tesisleri, otel ve restoranlar açılmış, kamu kuruluşları dinlenme tesisleri kurmuştur. İlçe halkı ise bu kısımlara beklenen ilgiyi göstermemiştir. Deniz mahallesi ve çevresinde imara açılan alanın büyük ölçüde birinci sınıf sulamalı tarım alanıdır. Ayrıca taban suyunun yüksek olması, Yeni Mahalle ile Deniz Mahallesi arasında bataklığın gelişmesine ve dolayısıyla şehrin gelişiminde olumsuz etkilere sebep olmuştur.

Konut yoğunluğu şehrin ana akslarını oluşturan caddelerde ve Antakya-Samandağ karayolu üzerindedir. Şehrin bu şekilde gelişmesi şehir içi trafiği rahatlatacak yeni yol ve aksların belirlenmesini engellemektedir. Şehrin girişinden merkezi kısma kadar olan iş ve ticaret alanlarının plansız yerleştirilmesi ve bunun oluşturduğu trafik sıkışıklığı belediyenin en önemli problemlerindendir. Söz konusu işyerlerinin şehrin farklı yerlerine yerleştirilmesi hem şehrin girişindeki kötü görünümü değiştirecek, hem de trafiği kısmen rahatlatacaktır. Ayrıca şehre giren birçok araç doğrudan Çevlik'e ve Deniz mahallesindeki plaja gitmektedir. 1984 imar planında görülen, 1989 yılındaki revizyonda planında yer alan bunca yıla rağmen uygulamaya konulmayan çevre yolunun yapılması halinde bu tür sıkışıklıklar ortadan kalkacaktır.

1997 yılında Yeni Mahallede büyük bir tarım alanının imara açılması ve bu alanın da Deniz Mahallesindeki gibi birinci sınıf sulu tarım arazisi olması, taban suyu seviyesinin yüksek olması şehrin gelişimini olumsuz etkileyecektir. Şehirdeki sıkışıklığı çözmek için alınan bu yöntemler yeterli olmamaktadır. Tarım alanların imar planı içerisine alınması ile bu sahaların yok edilmesi ve geriye dönüşünün olmamasına yol açacaktır. Artan nüfusa paralel olarak konut ihtiyacının karşılanması amacıyla ilçenin kuzeyinde yer alan yamaçlar daha uygun koşullar taşımaktadır. Bu kısımlarda toprak sıg ve mülk değeri kısmen düşüktür. Bu nedenle konutların Cemal gürsel ve Şükrü Kanatlı ve Kurtderesi mahallelerinin kuzeyine kaydırılması ve yeni konut alanlarının oluşturulması ovadaki tarım alanlarını kurtaracaktır.

Deniz ve Yeni mahalledeki tarım alanlarının imara açılması, ülkenin maydanoz ihtiyacının 1/3'ünü karşılayan ovanın yok olmasına neden olacaktır. Ayrıca konut ve tarım alanlarının karışık olduğu kısımlarda dahi tarımsal alanı korumak için konut dokusunun mevcut halinin korunmasına yönelik önlemler alınmalı ve yeni yapı ruhsatlarının verilmesi engellenmelidir.

4. BÖLÜM: SAMANDAĞ'IN İKTİSADİ ÖZELLİKLERİ

Tarih içerisinde idari anlamda çok büyük değişimler geçiren Samandağ, Seleukos devletine başkentlik yapmış ve büyük bir ticari liman kenti olmuş, sonrasında nüfusu azalmış ve küçük bir sahil kasabasına dönüşmüş, 1948 yılında ilçe merkezi haline getirilmiştir. Bu süreç içerisinde yerleşmenin yeri de değiştirilmiş, antik limanın bulunduğu yerden daha güneydoğuda seki üzerine nakledilmiştir. Tüm bu hareketlilikler doğal olarak yerleşmenin ekonomik yapısına da yansımıştır. Başkent ve önemli bir liman olduğu dönemlerde de ticaret canlanmış ve gelişmiş, gerileme aşamasında ise ticari aktivite azalmıştır

Bir şehrin idari gelişmesi sadece iktisadi duruma bağlı değildir. Aynı zamanda coğrafi konumu da önem taşır. Samandağ'ın ticari değeri her ne kadar çok yüksek olsa da, coğrafi konumunun güvenlik açısından elverişsizliği, mevcut doğal şartların olumsuzluğu, ticari ve siyasi değerini korumasına engel olmuş ve bir süre sonra sıradan bir yerleşmeye dönüşmüştür.

Tarihi süreç içerisinde gelişen teknolojinin de etkisiyle güvenlik ve stratejik nitelikler de değişmiştir. Buna bağlı olarak Samandağ yeniden tarih içinde bir rol almak istemiş ama liman olarak alternatif yerlerin gelişip büyümesi, artalanının Samandağ'a yeterince destek olmaması, gelişmesinin önüne geçmiştir. Farklı din ve mezheplerin başkenti konumunda olan Antakya'nın önemini yitirmemiş olması Samandağ için yeni bir umut olabilir. Bunu tarımsal yönden zenginliği, turizm açısından potansiyelinin olması, farklı din ve mezheplerin bir arada yaşamasının ortaya çıkardığı engin hoşgörü ortamı destekleyecektir.

Samandağ'ın iktisadi durumunu olumlu ve olumsuz olarak etkileyen doğal ve beşeri şartlar vardır. Bu şartların bilinmesi planlı bir geleceğe hazırlamasında etkili olacaktır.

4.1. İktisadi Faaliyetleri Etkileyen Faktörler

4.1.1. Doğal Faktörler

İktisadi faaliyetlerin şekillenmesinde, doğal ve beşeri çevre faktörlerinin biri veya birkaçı etkili olabilirler. Doğal çevre şartları iktisadi faaliyetlerin gerçekleştirilmesinde ve sürdürülebilmesinde belirleyicidir. Çünkü iktisadi yapının niteliği, çeşitliliği büyük ölçüde doğal çevrenin kontrolündedir. Arazinin jeolojisi ve

jeomorfolojisi, toprak yapısı, bitki örtüsü ve iklimi, iktisadi faaliyetlerin çeşidini, yayılış alanını, tarımsal açıdan ürünün ekim miktarını ve kalitesini belirler.

Samandağ'ın iktisadi durumunu etkileyen faaliyetlerin şekillenmesinde en etkili olan faktör jeomorfolojidir. Topoğrafik yapı ile iktisadi faaliyetlerin yoğunluğu arasında sıkı bir ilişki vardır. Jeomorfolojik özellikler Samandağ'ın iktisadi faaliyetlerini kimi yerde sınırlamakta, bazı alanlarda da desteklemektedir. İlçede farklı jeomorfolojik birimleri üzerinde hâkim iktisadi faaliyetler farklılıklar arz eder. Söz konusu farklılıklar morfolojik birimlere göre ele alınabilirler.

İlçede morfolojik birimleri Samandağ ovası, Asi nehri ve onun yan kolları çevresinde gelişen vadi tabanı, çoğunda kuru tarım yapılan IV. Zaman Holosen denizel sekiler, ilçenin güneyinde dik bir yamaçla ovoidan ayrılan Kuseyr platosu ve kuzeyinde Hatay'ın önemli sıra dağı oluşturulan Amanos dağları ve bunun üzerindeki tepelik alanlardır (Şekil: 35). Bu birimler ilçede iktisadi yapıyı hem olumlu hem de olumsuz olarak etkilemektedir.

Ova Tabanı: Samandağ Ovası, Asi nehrinin her iki kenarında ve bu akarsuyun taşıdığı alüvyonların birikmesi sonucu oluşmuş bir delta ovasıdır. Doğu-batı yönünde 5-6 km genişlikte, kuzeybatı-güneydoğu yönünde ise 15-16 km uzunluktadır (Şekil: 35). Toprak kalınlığı sahile yakın kısımlarda 3,5-4 m. iken iç kısımlarda 5 m. ye çıkmaktadır. Ovanın sahil kesimi kısmi değişikliklerle birlikte 100-150 m. genişliğinde sahil kumullarına sahiptir. Ayrıca delta üzerinde Asi'nin her iki yanında genişliği 400-500 m'yi bulan sazlık bataklığa dönüşmüş lagün kalıntıları vardır. Bunun gerisinde ise Asi'nin kopmuş menderesi yer alır. Bu raya kadar değinilen bu alanların dışında kalan yerler hemen tümüyle bitkisel üretim için kullanılmaktadır. Delta ovasının kuzeydoğusunda bir seki üzerinde kurulmuş olan Samandağ (Erol 1963, s. 35) zaman içerisinde büyümesiyle birlikte deltaya da yayılmıştır.

Asi nehrinin eski yataklarından en önemlisi Tekebaşı ve Meydan köyleri arasındadır. İçerisinde su bulunan bu yatak ölü asi olarak isimlendirilmiştir. Seleukeia Pieria limanının hem Kapısuyu deresinin taşıdığı sedimentlerin birikmesi hem de kıyı çekilmesine bağlı olarak limanın ağzında kum birikmesi sonucu dolması sonucunda liman Mina'ya taşınmıştır. Kıyıda Asi'nin ağız kısmından nehre giren gemiler 19. yüzyılın sonlarına kadar Tekebaşı köyünün hemen güneyindeki dik yamaca kadar yaşatabiliyordu (Erol 1963, s. 31). Asi nehrinin 20. yüzyılın başlarında eski yatağını değiştirmiş ve bugünkü yatağının bulunduğu yer civarına kaymıştır. Ancak Asi nehrinin

bugünkü ağızdan 2,5 km. kadar içeride tarihi bir iskân yeri olan Mina'nın tarihine bakılırsa, bu eski yerleşme ve çevresinin orta çağlarda (800-1000 yıl kadar önce) oturmaya ve gemicilik yapmaya uygun olduğu sonucu çıkarılabilir (Erol 1963, s. 17). Çünkü Mina, ilk çağların canlı bir ticarete sahipken deltanın kuzeyinde bulunan Seleukeia limanının kurulmasıyla önemini yitirmiş, birkaç yüzyıl sonra Seleukeia limanının kurumasıyla yeniden canlanmış ve Haçlı Seferleri sırasında liman olarak kullanılmıştır

1960'lı yıllardan bu yana bugün akarsu birikintilerinden oluşan deltanın kumlu, çakıllı bölümünün tarıma uygun kısımlarında bahçe tarımı, özellikle erik ve narenciye tarımı yapılırken ovanın lagünlerin kurumasından oluşan ağır topraklı kısımlarında ise sebze ye yer verilmektedir. Dolayısıyla Deniz Mahallesi ve Tekebaşı köyü çevresinde bahçe tarımı görülürken ovanın diğer kısımlarında daha çok ve sebze tarımı yapılmaktadır

Asi Nehrinin güney tarafında, Tekebaşı ve Meydan köyleri arasında akarsu birikintileri ve yamaç döküntüleri 5-6 m. kadar kazıldıktan sonra ortaya çıkan deniz kumu inşaatlarda kullanılmaktadır. Dolayısıyla halen deltanın çok içerilerinde kalmış bu noktalarda vaktiyle denizin bulunduğu ve akarsu birikintilerinin bu deniz birikintileri üzerinde geliştiği fikrini vermektedir (Erol, 1963, s.18).

Delta ovası düzlüğünün büyük kısmını karalaşmış eski bir lagünün 1,5-2 m. yükseklikteki tabanı teşkil eder. Bu eski lagün tabanı denizden, bugünkü kumsal şeridini 50-150 m. kadar içeriden takip eden 2-3,5 m. yükseklikteki eski bir kıyı kordonu ile ayrılır. Kara tarafında ise yamaçlardan inen küçük akarsuların birbirine birleşmiş birikinti konileri bu tabanı sınırlar. Asi Nehrinin kuzeyinde kalan kısım, güneyindekine nazaran daha geniştir. Koyu kahverengi-siyah renkli killi, humuslu bir balçık görünüşündeki bu toprağın altında taban suyu yüzeye çok yakındır (Erol 1963, s.18 ve Foto: 25). Samandağ'ın güneyinde çok geniş yer kaplayan karalaşmış eski lagünlerin diğerleri Tekebaşı köyü batısında ve Meydan köyünün güneybatısında yer almaktadır.

kaplanmıştır. Mağaracık köyünün Çevlik arasında kalan kısım, sebze ve ağırlıklı olarak narenciye bahçesi şeklinde kullanılmaktadır. Meydan köyü ile Tekebaşı arasında gelişen birikinti konileri ise kalker yapıya bağlı olarak geliştiğinden diğerleri kadar büyük değildir. Tekebaşı köyünün bir kısmının ve Meydan köyünün tamamının da üzerinde geliştiği koniler ağırlıklı olarak sebze üretiminde kullanılmaktadır. Tekebaşı köyü batısında ise koninin az bir kısmında narenciye bahçeleri hâkimdir.

Foto 25: 1- Keldağ, 2- Kuseyr platosu, 3- Samandağ şehri, 4- Samandağ Ovası, 5- Akdeniz

Meydan köyü doğusunda kurulan tatil köyü yer seçimi açısından pek de uygun olamayan bir saha üzerindedir (Foto: 26). Kuruluş yerine yakın sahil, denize girmek için uygun olmadığı gibi verimli tarım toprağını da işgal etmektedir. Sitenin geri kısımlarında kalan binalar denizin serinletici havasından ve manzarasından faydalanamamaktadır. Şayet bu site Keldağ üzerindeki yamaç üzerine kurulmuş olsaydı hiçbir ev diğerinin manzarasını kapatmayacak ve tarım alanı da kaybedilmemiş olacaktı. Böylece dinlenme amacına uygun bir nitelik taşıyacaktı.

Ova birimi içerisinde değinilmesi gereken bir başka birim de **kıyı kumsalıdır**. Söz konusu kıyı kumsalının genişliği 50 ile 150 metre uzunluğu yaklaşık 15-16 km kadar olan bugünkü kumsal şeridi, bütün ovanın kıyısı boyunca düz bir uzanış gösterir. Asi Nehri, civardaki diğer küçük derelerin ve ayrıca denizin getirdiği malzemenin biriktirilmesiyle meydana gelmiş bulunan bu kumsal ince kumlardan oluşmuştur. Kumların içerisinde açık renkli kuvars ve çevrede bulunan serpantinlerin parçaları geniş ölçüde bulunmaktadır. Kumsalda daha fazla kum bulunmasının sebepleri Aşağı Asi Havzası'nı dolduran Pliyosen serileri daha çok kumlu, killi olması, kalkerlerin ve serpantin serilerinin ufalanarak taşınmaları sebebiyledir.

Foto 26: Samandağ ovasının güneyinde kurulmuş olan Altınkoy tatil sitesi hem sahilden hem de denizden uygun yer seçimi yapılmadığı için faydalanamamaktadır.

Batı sektörlü, bilhassa güneybatı yönlü rüzgârlar estiğinde çoğu fırtına halindedir. Kıyı boyunca deniz bulanır ve düz kıyı çizgisinde kıyı hilalleri oluşmaya başlar. Bunda delta kıyısının güneydoğu-kuzeybatı yönünde uzanması, bilhassa güneybatı rüzgârlarının fırtına dalgaları kıyıya dik veya dik'e yakın bir açıyla gelmesi etkili olmaktadır. Kış mevsiminde kıyı kumsalı tümüyle fırtına dalgalarının suları altında kalmakta ve deniz suları kıyıdaki kum sırtlarını aşarak arka kısımda birirmektedir. Kumsalda büyük fırtınalarla ilgili olarak sakin deniz seviyesinden 50-75 cm. daha yüksek ve 15-40 m. genişlikte bir kum sırtı vardır. Bu sırtın gerisinde 40-50 cm. derinlikte nispi çukurluklar vardır. Fırtınalar esnasında kum seddini aşan deniz suları, sakin zamanlarda ise geriden gelen derelerin tatlı suları bu çukurları gölcükler halinde doldurur. Bunlar sadece Asi Nehri ağız kısmında ve Şih Hıdır Türbesi güneyindeki eski lagün gölü ile deniz arasında kaybolur (Erol 1963, s.13-14). Bu sebeple yaz mevsimi dışında kıyı kumsalı hem şiddetli rüzgârdan hem de fırtınadan dolayı kullanışlı değildir.

Samandağ ovası boyunca kuzey kuzeydoğu-güney güney güneybatı yönünde uzanan kıyı kumsalı 50-150 m arasında bir genişliğe sahiptir. Kumsal ile ova arasındaki kum sırtlarının genişliği 15-40 m. ye varmaktadır. Özellikle Meydan köyü sahilinde kıyı kumsalı haricinde geniş bir kum alanı da vardır. Bu alan Altınkoy sitesi ile Asi arasında diğer yerlerden farklı olarak kıyıdan içeriye doğru yer yer 250 m.ye kadar

sokulabilmektedir. Henüz tarım toprağı özelliğı kazanmayan bu alan küçük boylu ince kamışlar kaplıdır.

Deniz mahallesi yakınlarında şiddetli rüzgârla birlikte hareket eden kum taneleri yakınındaki sebze bahçelerini olumsuz etkilemektedir. Bu sebeple sahil ile tarım alanları arasında suni bir set oluşturulmuştur. Ancak yinede yüksek dalgalarda denizin yükselmesinde tuzlu suların iç kısma girmesini engellemek için oluşturulmuş bu set yetersiz kalmaktadır. Şiddetli rüzgârlarla taşınan kum taneleri özellikle marul ve maydanoz gibi sebzelere ve meyve ağaçlarına olumsuz etkiler yapmakta, ürün kalitesini önemli ölçüde bozmaktadır.

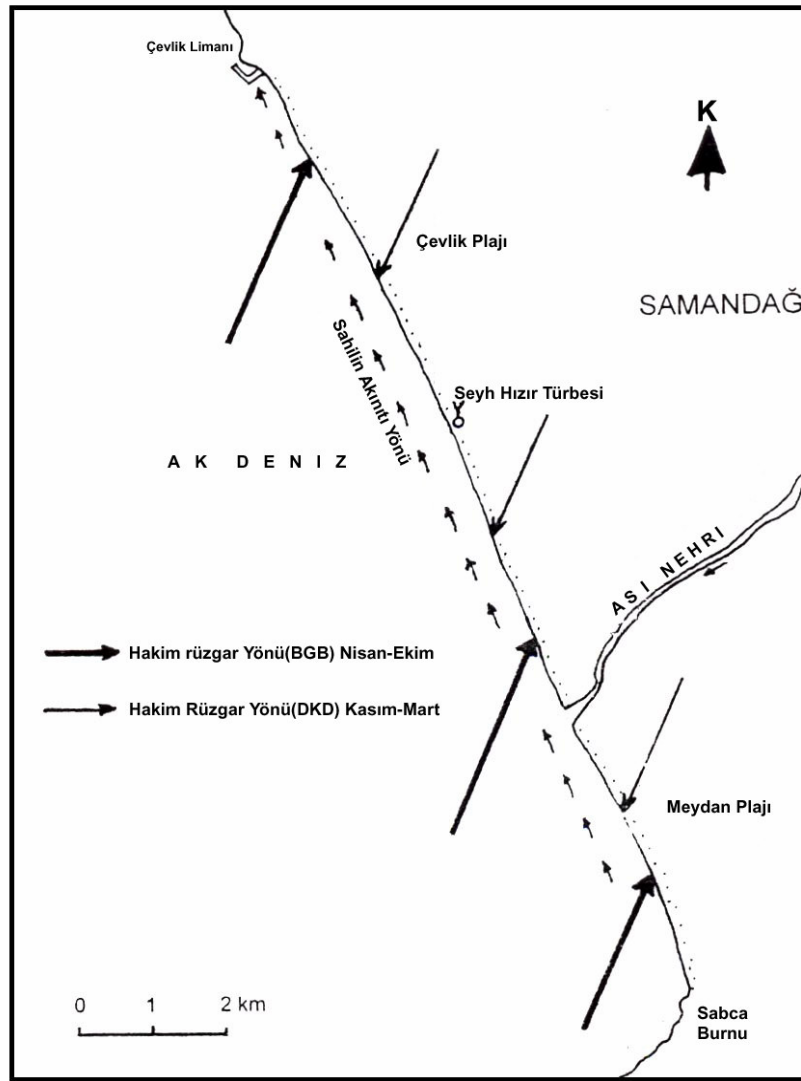
Samandağ kumsalı kıyı boyunca 15-16 km uzunluğundadır. Fakat bu kumsal Akdeniz'deki akıntı nedeniyle olumsuz yönde etkilenmektedir (Foto 27 a-b). Bu sebeple kıyının şekliyle doğrudan ilişkili olarak bu kesimde deniz akıntısı kabaca Asi nehrinin ağzına kadar olan kesimde güneybatı-kuzeydoğu, sonrasında ise güneydoğu-kuzeybatı yönündedir (Şekil: 36). Mısır'dan Suriye'ye kadar bütün kıyı ülkelerinin denize dökülen çöpleri Samandağ sahilinde birikmekte, katı atık malzemeleriyle kirlenmesine yol açmaktadır. Kirliliğe yol açan atıklar sadece Arap ülkelerinden gelenler değil, aynı zamanda Asi nehri aracılığıyla Hatay genelinden gelen katı atıklar da dalgalarla denize karışmakta ve sahili kirlletmektedir. Kirliliğe yol açan katı atıklar poşet, pet şişe, cam şişe, teneke kutu, bez kumaş, oto lastiğı, bayatlayan ve çürüyen tarım ürünleri gibi birbirinden farklı türde ve çeşitli niteliklerdedir. Bu kirlenme sahilde, özellikle yazları denize girmeyi olumsuz olarak etkilediğı gibi yerel yönetimlerin de bu kirlenmeyi temizlemek için kaynak ayırmasına yol açmakta, böylece bir kaynak kaybolmaktadır. Fakat diğer yandan çok kısa süreli de olsa bir istihdam alanı oluşmaktadır.

Foto 27: a- Akdeniz kıyı akıntısıyla güneyden gelen katı atıklar ayrıca bir kirlilik sağlamaktadır. b- Asi nehri Akdeniz'e çok fazla miktarda katı atık taşımakta ve kıyı aşırı kirlenmektedir.

Kıyının Çevlik Mahallesi ile Deniz Mahallesi kısmında denize girilmektedir. Oysa Samandağ sahili denize girmek için uygun değildir. Ancak kontrol altında girilmeli ve fazla açıklara gidilmemelidir. Çünkü Akdeniz'in bu kısmında deniz altı morfolojisi belirgin sabit şekillere sahip değildir ve değişkendir. Akıntılar ve dalga hareketleri deniz altındaki enkaz gücü sebebiyle çukurlar oluşturmaktadır. Bir önceki gün deniz iç kısımlara kadar sabit derinlikteyken sonraki gün bu derinlik deniz altındaki hareketli yapıya bağlı olarak aniden değişebilir. Bu durum kıyının denize girmek açısından risk taşıdığını, denize girilirken oluşabilecek tehlikelerin önüne geçmek için önlem alınmalıdır.

Şekil 36: Samandağ Kıyısı Deniz Akıntı Yönü ve Hâkim Rüzgâr Yönleri

Kaynak: Ozaner 2006, s.85'den Türkçeleştirerek

Çevlik mahallesinde yer alan liman, balıkçı barınağı olarak kullanılmaktadır. Antik Seleukeia limanı yakınında yapılmış olan balıkçı barınağı tarihten ders çıkarırcasına Kapısuyu deresi ağzından uzaktadır. Limana kayıtlı 115 tekne olsada zaman zaman tekne sayısı 150 ye kadar çıkabilmektedir. Teknelerin hemen hemen tamamı balıkçı teknelerdir. Turizm amaçlı olarak gelen tekneler sık görülmez (Foto: 28).

Foto 28: Samandağ Çevlik balıkçı barınağı antik Seleukeia limanına rakip olacak büyüklükte olmadığı gibi günümüzde sadece balıkçılara hizmet vermekte, toplam 115 adet balıkçı teknesine ev sahipliği yapmaktadır.

Dağlık Kütle: Asi nehrinin kuzey-kuzeybatı kısmını kaplayan Amanos dağları kütlesi ilçenin yaklaşık % 37'sini kaplar. Çoğunlukla kireç taşı ve marnlardan oluşan bu dağlık kütle üzerinde yükseltisi 1000 m.ye ulaşan Musa dağı gibi, yer yer küçük tepeler, nispi yükseltiler vardır. Samandağ ovasının kuzeyinde yer alan Amanos-Musa dağı kütlesi ilçenin büyük bir kısmını kaplar. Önceki konularda ayrıntılı olarak söz edildiği üzere tarihi temsili açısından hayli ismi anılan ve adına kitap yazılan Musa dağı (1200 m.) ilçenin önemli yükseltisidir. İlçenin İskenderun'la olan sınırı bu dağlık kütlenin su bölüm çizgisinden geçmektedir. Üzerinde yer yer yüksek düzlüklerin yer aldığı Amanoslar yaylacılık açısından da son derece elverişlidir.

Dağlık kütle akarsular tarafından kabaca kuzey güney yönünde yarılmıştır. Asi nehrinin yan kollarını oluşturan Büyük ve küçük Karaçay suları Dağlık kütleden Asi nehrine akan en önemli akarsulardır. Özellikle Büyük Karaçay suyu Seldiren köyünün kuzeyinde su bölüm hattından itibaren gelişme göstermiş ve geniş bir alanı yarmıştır. Amanos dağlarındaki su kaynaklarına ve yağışlara bağlı olarak yatağında sürekli su

bulunduran Büyük Karaçay suyu vadisi boyunca geniş tarım alanlarını sulamaktadır. Küçük Karaçay suyunun su toplama havzası daha dar olması nedeniyle yağışların olmadığı dönemlerde sürekli yatağında su bulunmamaktadır.

Amanos dağları ve bunun bünyesinde bulunan Musa dağı kızılçam ormanı ile kaplıdır. Yerleşmelere yakın kısımlarda ortaya çıkan maki formasyonu tür açısından zengindir. Musadağı gerisinde kalan orman içi köylerin geçim kaynağı da ormancılıktır. Bu alanlardaki köyler sınırlı alanlarda sürdürülebilir geçim amaçlı bitkisel üretim yanı sıra orman kaynaklarından da faydalanmaktadırlar. Yamaç köyleri maki formasyonunun doğal bitki örtüsü olan defne bitkisinden elde edilen defne yağı ile sabun imal etmekte, ayrıca bu bitkinin yaprağını da toplayıp satarak geçimini sağlamaktadırlar. Sahada bolca bulunan şekerleme imalatında kullanılan melengiç meyvesi de toplanarak pazarlanmaktadır.

Aşağı Asi oluğu içerisinde yerleşmelerin ve dolayısıyla tarım alanlarının büyük bir kısmı 250 -300 m. yükseltiye kadardır. Bu yükseltiden sonra yüksek eğim değerleri hem tarım alanlarını hem de yerleşmeleri sınırlandırmaktadır. Dağlık kütlenin yamaç kısmında yer alan, geçimini tarımsal faaliyetlere ve defneyaprağı, melengiç ve kekik gibi ürünlerin toplayıcılığına bağlayan köylerde tarım ancak taşlarla örülmüş taraçalar üzerinde yapılabilmektedir (Foto: 29). Dağlık kütlenin iç kısımlarında vadi içlerinde kalan köylerde tarım alanı ya ormanı tahrip ederek oluşturulan kısımlarda ya da akarsu sekilerinden oluşan düzlükleri kullanmaktadır

Foto 29: Samandağ'da yamaçlar dozerlerle veya elle yapılan istinat duvarlarıyla çeşitli düzenlemelerden geçirilerek taraça şekline getirilmekte ve bu alanlar tarıma kazandırılmaktadır.

Amanos dağları 1993 yılına kadar yaylacılık için kullanılmaktaydı. Bu yıllardan sonra ülkeyi tedirgin eden terör faaliyetleri sahanın dağlık ve ormanla kaplı olmasından istifade ederek buraya da sıçramış ve ilçe halkına zarar vermeye başlamıştır. Dağlık kütle üzerindeki dalgalı düzlüklerde bulunana ve yaylacılık faaliyetlerinin

yapıldığı yurt, yaylak, kışlak, oba, kom gibi farklı adlarla anılan v.b. yerler terk edilmiştir. Dolayısıyla gerek yamaç üzerinde kurulan köyler, gerek ormanda vadi içlerinde yer alan köyleri küçükbaş hayvancılığı bırakmak zorunda kalmışlar ve ekonomik durumları gerilemiştir. Bunun yanı sıra büyükbaş hayvancılık da besi ve süt hayvancılığı şeklinde gelişmeye başlamıştır.

Samandağ'da dağlık kütle sadece Amanoslardan ibaret değildir. Aşağı Asi oluğu içerisinde Samandağ ovası ile Ziriye boğazı arasında yükseltisi 500 m ye ulaşan "Samandağı" yer almaktadır. Samandağı'nda hem yöre insanı tarafından kutsal kabul edilen bir türbe bulunmakta, hem de Hıristiyanlıkta Silitit tarikatının kurucusu St Simon tarafından inşa edilen manastırın harabeleri yer almaktadır. Dağın üzeri 250-450 m arasında dalgalı düzlüklerden oluşan plato görünümündedir. Kuru tarım alanı olarak değerlendirilen sahada meyve ağaçları, yeni dikilmiş zeytin fidanları mevcuttur. Samandağının özellikle doğu yamaçları fotoğrafta da görüldüğü gibi zeytin ağaçlarıyla kaplanmıştır. Sekiler halinde düzeltilmiş yamaç üzerinde sıra sıra zeytin ağaçları, ilçenin en fazla zeytinyağı üreten Aknehir köyüne aittir (Foto: 29). Kısıtlı tarım alanı içerisindeki dağın yamaçları, özellikle dini değerinin daha yüksek olduğu ve şifa merkezi olarak kabul edildiği geçmiş dönemlerde taşlarla örülerek yapılmış taraçalarla tarıma kazandırılmıştır. Günümüzde bu kütle büyük ölçüde tarım alanı özelliğini yitirmiştir ama yer yer makineli tarıma uygun alanların tekrar tarıma açılmaya başlanmıştır.

Asi nehrinin güneyinde yer alan Kuseyr platosu Meydan, Tekebaşı ve Gözene köyü yakınında 250 m dik bir yamaçla Samandağ ovasından ayrılır. Dik yamaç özellikle Ziriye boğazı içerisinde kendini belli etmez. Fay yamaçlarına karşılık gelen bu dik yüzeyler üzerinde de taşlarla örülerek oluşturulmuş sekiler üzerinde tarım yapılmaktadır. İlçe sınırları içerisinde Gözene köyü de bu plato sahası üzerinde yer almaktadır. Tütün, buğday, incir ve zeytin üretiminin yapıldığı köyün kuruluş yeri plato ile ova arasında yer alan fay bloğunun oluşturduğu basamak üzerindedir. Söz konusu dik yamaç Samandağ-Yayladağı ilçelerini birleştiren karayolunda kısmen sert virajlar ve kısa mesafede ani yükselme ulaşımı güçleştirmektedir.

Meydan köyü güneyinde yer alan Keldağ'ın (1739 m.) sahile yakın yamaç kısımlarında kurulan hayme şekline derme çatma işletmeler Akdeniz sahili güzelliğini bozmaktadır. Bu yamaç üzerinde daha modern işletmeler, dinlenme tesisleri, eğlence yeri yapıldığı takdirde ziyaretçiler açısından çok daha cazip olabilir. Çünkü burada

gün batımı iyi izlenebilmekte, ayrıca konumu sebebiyle denizden gelen hafif tatlı rüzgâr çevrede sivrisinekleri barındırmamaktadır.

Vadi tabanı ve sekiler: Amanoslar ile Kuseyr Platosu arasında Ziriye boğazı yer alır. Asi nehrinin Amik ovası ile Samandağ ovası arasında oluşturduğu en önemli boğazlardandır. Yaklaşık 30-35 km uzunlukta ve 8-10 km genişliktedir. Asi nehri Amanoslar ve Keldağ-Kasır dağı arasında arasındaki bu boğazdan geçerek Samandağ ovasında sona erer. Asi nehri menderesler çizerek aktığı Amik ovasından Samandağ ovasına kadar Ziriye vadisi içerisinde akmaktadır. Dalgalı düzlüklerden oluşan vadi içerisinde menderesler çizerek akan Asi nehri çevresindeki bütün tarım alanlarını sulamaktadır. İlçenin en verimli tarım topraklarını oluşturan bu aynı zamanda kırsal nüfusun da % 80 ini üzerinde barındırmaktadır.

Ziriye boğazında en önemli birimler denizel sekiler ile Asi ve ona bağlanan yan kolların vadi tabanlarıdır. Denizel sekiler 15 m. ile 400 m. arasındaki yükseltiye kadar aşağı Asi oluğu içerisinde görülebilmektedir. Samandağ ovasının yamaç kısımlarında, Büyük ve küçük Karaçay sularının çevresinde sekiler geniş yer kaplamaktadır. Asi oluğunun Antakya ile deniz arasındaki 20 kilometrelik kısmı Pliyosene ait denizel marn, kum, kumtaşı ve kısmen ufak taneli konglomeralar ile doldurulmuştur (Erol, 1963, s.9-10).

Vadi tabanları Asi nehri ve onun yan kollarını oluşturan akarsuların çevresinde gelişme göstermiştir. Asi nehri yatağı çevresinde Sutaşı köyüne kadar gelişen vadi tabanı en geniş alana sahiptir. Tavla köyünden Büyükçat köyüne kadar geniş bir taban oluşturan Asi, Samandağı ile Kuseyr platosu arasında dar bir vadiden aktığı için Aknehir-Yeşilyazı köyleri arasında vadi tabanı gelişmesi oldukça azdır. Denizel sekileri yaran Küçük ve Büyük Karaçay suları çevresinde de vadi tabanı gelişme göstermiştir.

Vadi tabanlarında genel arazi kullanımı bahçeciliktir. Küçük Karaçay çevresinde Çökek köyü ile Asi nehri arasında, Büyük Karaçay çevresine de Yaylıca'dan Asi nehrine kadar olan kısımda vadi tabanları gelişmiştir. Erik, Nar, Narenciye ve geriye kalan kısımda da sebze tarımı yapılan sekilerde sulamalı tarım yöntemi uygulanmaktadır. Özellikle Aknehir köyü çevresinde erik, Büyükçat köyü çevresinde de narenciye bahçeleri hâkimdir. Asi çevresinde ise sık sık taşkınlar olduğundan sebzecilik yapılır. Yeşilyazı ile Sutaşı köyleri arasındaki erik bahçelerinde mevsimin ilk erik çağlaları yetişmektedir.

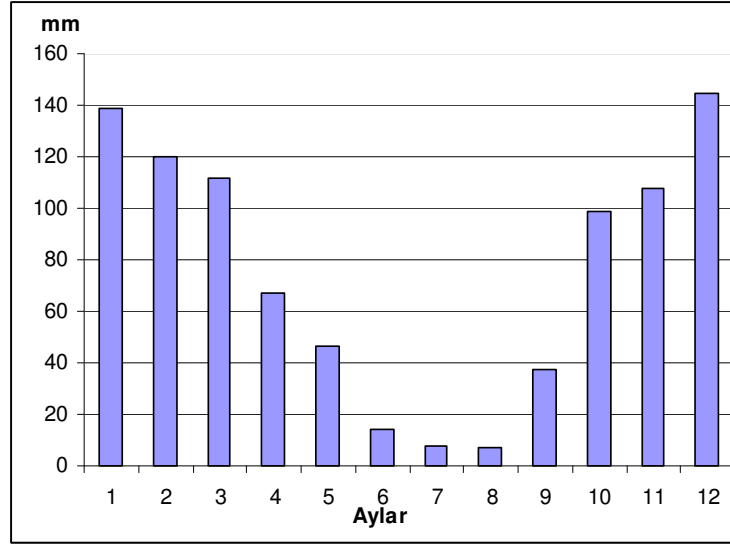
İklim: İklim şartları ilçede bitkisel üretim üzerinde en fazla etkili olan doğal çevre faktörüdür. İklimin özellikle yağış, sıcaklık ve rüzgar gibi elamanları hem olumlu hem olumsuz olarak iktisadi durumu etkilemektedir. İklim, bitkisel üretimde ürünlerin ekim dönemi, toprağın yeterli sıcaklıkta olması, vejetatif dönemde bitkiye sağladığı şartlar ve meyve vermesi sırasında uygun iklim ortamının olması yönünden oldukça etkilidir. Bir yerde etkili olan iklim faktörlerinden uygun nem ve sıcaklık şartları, ürün deseninin çeşitliliğine de etki eder.

Akdeniz ikliminin genel karakteri olan yazları sıcak ve kurak kışları ılık ve bol yağışlı olan özelliği Samandağ'da iyice hissedilmektedir. Samandağ'ın yıllık ortalama yağış sıcaklık özellikleri ile rüzgâr, nem oranları tarımsal faaliyetleri etkilemektedir. Seracılık, açık alan tarımı, sebzecilik, bahçecilik şeklinde görülen tarımsal faaliyetlerin iklimle olan doğrudan etkisi belirgin olarak görülmektedir.

İktisadi faaliyetler üzerinde etkisi olan en önemli faktörlerden biri **yağışlardır**. İlçede yağışlar yaygın olarak yağmur ve dolu şeklinde, Amanosların üst kısımlarında ise kar şeklinde olmaktadır. Samandağ'ın yıllık yağış miktarı 895,2 mm.dir. En yağışlı mevsim şüphesiz kış mevsimidir. Bu dönemde aralık ayında 142 mm, ocak ayında 140 mm, şubat ayında da 120 mm ortalama yağış düşmektedir. Sonbahar mevsiminde en yağışlı ay kasım ayıdır. Eylülde 36 mm, ekimde 97 mm, kasımda 110 mm yağış almaktadır. İlkbahar mevsiminde mart ayı 110 mm, nisan ayı 66 mm, mayıs ayı da 45 mm yağış almaktadır. En düşük yağışlar yaz mevsimindedir. Haziran 14 mm., temmuz ve ağustos aylarında da 7 mm., yağış olmaktadır (Şekil: 37). Bu şekilde ilçede Akdeniz yağış rejimi görülür. Sonbahar ve kış mevsiminde yağın yağmurlarla su ihtiyacını gideren bitkiler yaz kuraklığına fazla dayanamaz ve su ihtiyacını sulama suyu ile karşılar Özellikle turuncgillerin üretimi, yaz mevsiminde yapılan sebze tarımının yoğun bir şekilde olan su talebi Asi nehrinden, yeraltı sularından ve düzensiz akışa sahip olan Karaçay derelerinden temin edilmektedir. Yağmur şeklinde yağın yağışların miktarı kadar yağdığı dönem de tarımsal üretim açısından son derece önemlidir. Ani sağanak şeklinde düşen yağışlar Amanos dağlarından itibaren akışa geçtiği takdirde Asi nehri çevresinde birçok evi su basmakta ve tarımsal üretim alanları sular altında kalarak büyük oranda tahribat ortaya çıkmaktadır. Örneğin 1999 ve 2001 yıllarında Samandağ'da meydana gelen sel felaketleri Ziriye boğazında Asi nehri çevresinde yer alan tarım arazilerinin tahrip olmasına, birçok zeytin ağacının sökülmesine, Antakya

Samandağ karayolu üzerinde yer alan köprü ayağının yıkılması ile ulaşımın kapanmasına ve iki kişinin ölümüne yol açmıştı (www.ntvmsnbc.com/news/81602.asp).

Şekil 37: Samandağ'ın Ortalama Yağış Grafiği

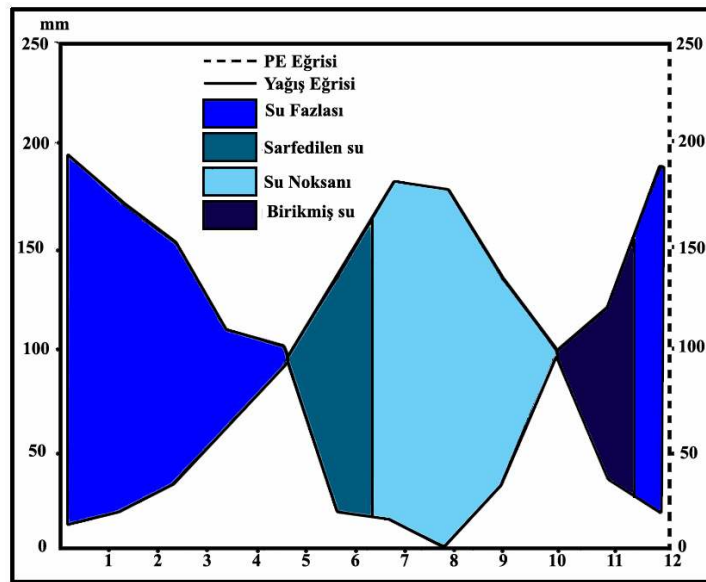
Belediyenin imar planında yaptığı bir diğer değişiklik de 1996 yılında Yeni mahallenin imara açılması şeklinde olmuştur. Halk tarafından Liman Mahallesi veya Al Mina olarak da isimlendirilen bu sahada taban suyu seviyesi oldukça yüksektir. Samandağ'ın güney doğusundaki bu alan birinci sınıf tarım alanıdır. Yaklaşık 2500 dekar olan bu sahanın yerleşmeye açılmasına çeşitli sivil toplum kuruluşları itiraz etmiş fakat belediyeden herhangi bir geri adım atılmamıştır (Samandağ Çevre ve Turizm Bülteni, Mart-Nisan 1997). Taban suyu seviyesinin yüksek olması, verimli bir tarım toprağı olan bu sahanın imara açılması, şüphesiz deprem riski taşıyan bu bölge için iyi bir gelişme olmamıştır.

Dolu şeklindeki yağışlar sebzeçilik açısından büyük risk oluşturmaktadır. Marul, ıspanak, maydanoz gibi yaprağı yenilen sebzelerin üretimini olumsuz olarak etkileyen dolu yağışları en büyük zararı plastik seralara vermektedir. Dolu tanelerinin büyük olması ve şiddeti şüphesiz zararın boyutunu değiştirmektedir. 16 Mayıs 2004 tarihinde gerçekleşen dolu yağışı ve ardından gelen seller etkili olmuş ve tarımsal açıdan büyük zararlar vermiştir. Yağan yağışlarla en fazla zarar dere yataklarının dolup taşması ile su altında kalan tarım arazilerinde olmuştur. Asi nehri vadisi boyunca subasan tabanlarda nehrin oluşturduğu yığınak kısımlarında tarım alanları sel tehdidi altındadır. İlçede sel felaketlerinin yağışın en fazla olduğu kış mevsiminde değil de

ilkbahar mevsiminde gerçekleşmesi yağışların sağanak şeklinde olmasındandır. Suriye’de 2002 mayıs ayında Zeyzung barajının yıkılması sonucunda Amik ovasını ve Ziriye vadisini etkileyen sel felaketi tarım alanlarında ve yerleşmelerde büyük zararlar ortaya çıkarmıştı. (www.cine-tarim.com.tr/dergi/arsiv45/gundem04.htm). Suriye, Asi nehrine yukarı paydaş olması nedeniyle, yaz mevsiminde suyun büyük bir kısmını kullanmaktadır. Bu durumun nehrin aşağı çığırındaki tarım sahalarını olumsuz etkilemektedir. Türkiye ile Suriye arasında hem suyun daha adil kullanımı sağlamak, hem de sel felaketlerini önlemek amacıyla Asi nehri üzerinde ortak bir baraj yapmak için karşılıklı anlaşma yapmışlardır (www.aksam.com.tr/2004.04.18/). Ancak Dostluk barajı olarak isimlendirilen bu barajın yapımı ile ilgili herhangi bir gelişme 2008’e kadar sağlanamamıştır. 2008 yılında fizibilite çalışması yeni başlamıştır.

Bitkisel üretimde yağışların miktarı kadar yağdığı dönem de etkilidir. Samandağ’da yağışların ekim ayından itibaren başlaması ile su birikmeye başlamakta, aralık ayından itibaren de sahanın su fazlası bulunmaktadır. Samandağ ovası ve çevresinde bitkilerin su ihtiyacı haziran ayı ortalarından ekim ayına kadar sulamayla karşılanmaktadır. Yağışların etkileri aralık ayından mayıs ayına kadar su fazlalığı ortaya çıkar. Mayıs ayından itibaren bitkilerin su ihtiyacı olmakta ve bu dönemde toprakta bulunan su fazlası ihtiyacı karşılamaktadır (Şekil: 38). Bitkisel üretim açısından en önemli dönem su noksanı olan haziran-ekim ayları arasındaki dönemdir. Bu devrede bitkilerin su ihtiyacı sulamayla karşılanmaktadır.

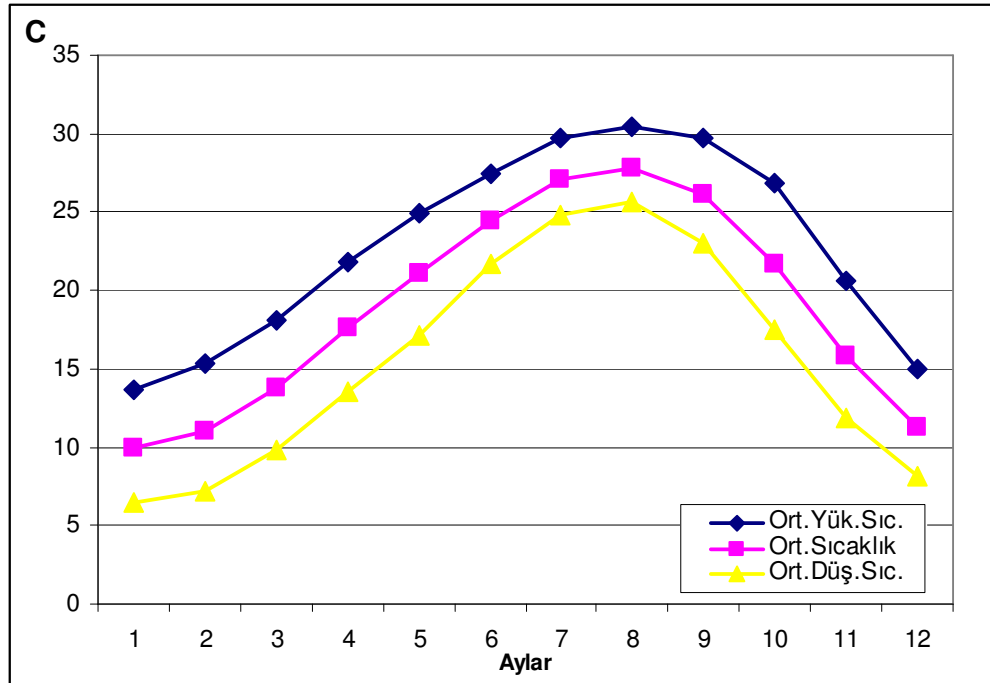
Şekil 38: Samandağ’ın Su Bilançosu Diyagramı

Ekonomik aktivitelere genellikle de bitkisel üretime etkisi olan bir diğer faktör sıcaklıktır. Sıcaklık bitkilerin çimlenmesi, yeşermesi, açan çiçeklerin meyveye durması açısından önemlidir. Samandağ'da kış mevsiminde ortalama sıcaklıkların 10 °C nin altına düşmemesi tarımsal açıdan üretimin de yıl boyunca sürmesini sağlar. Sayılı günler açısından Samandağ'da kış mevsimi yaşanmamakta, ortalama sıcaklıklar 10 °C nin altına düşmemektedir. Bu açıdan Samandağ'da bahar ve yaz mevsimleri yaşanmaktadır. (Kuşçu-Yiğit 2002, s. 304). Yaz mevsiminde ortalama sıcaklıklar 30 °C nin üzerine çıkmamaktadır. 10 °C ile 30 °C nin arasındaki sıcaklık değerleri ilçenin tarımsal üretim çeşitliliği açısından tür zenginliğine yol açmaktadır. İlçede narenciyeden muz üretimine, örtü altı sebzeçilikten tarla tarımına kadar birçok ürün yetiştirilmektedir. Ayrıca evlerin önünde ve bahçe kenarlarında yetiştirilen muz bitkileri sahanın sahip olduğu sıcaklık aralığını bize yansıtmaktadır.

İlçede en sıcak ay olan ağustos ayında ortalama 27,8 °C sıcaklık görülür. Havanın nemli ve ilçenin deniz kıyısında olması, yaz sıcaklarının fazla olmasını engellemektedir. Maksimum yaz sıcaklığı 30,5 °C ile ağustos ayında görülmektedir (Şekil: 39). Maksimum ve minimum sıcaklıklar ortalama sıcaklık değerinin 2-3 °C altında veya üstündedir. En düşük sıcaklık değerleri ocak ayında 6,5 °C iken ağustos ayında 36,5 °C'ye yükselmektedir

Şekil 39: Samandağ'ın Uzun Yıllar Ortalama Sıcaklık Durumu

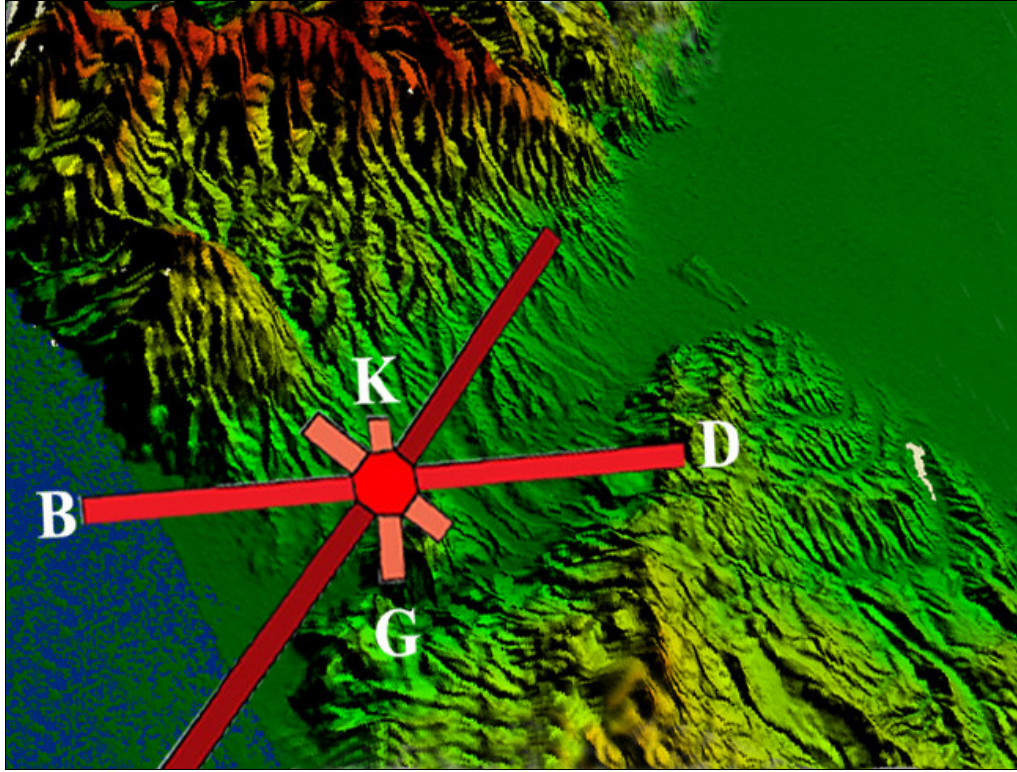
Rüzgâr Akdeniz bölgesinde genellikle kışın karadan denize, yazın ise denizden karaya doğru esmektedir. Samandağ'da hâkim rüzgar yönü güneybatı ve en şiddetli olduğu dönem 31.4 m/s ile ekim ayındadır.

Deniz kıyısında su içerisinde asılı vaziyette bulunan kum ve kil zerrecikleri fırtınalı dönmelerde kıyı boyunca bulanıklığı artırmaktadır. Batı sektörlü rüzgârlar tabii olarak Asi nehrinin ve diğer küçük derelerin bulanık sularını kuzeybatı yönünde ilerletmektedir. Rüzgârın doğu yönlü estiği dönemlerde Asi nehri ağzındaki bulanıklığın açık denize doğru oldukça ilerlediği görülmektedir. Bahar ve yaz aylarında güneybatı, kasım-şubat ayları arasında kuzeydoğu rüzgârları hâkimdir (Erol 1963, s.14). Doğü yönlü rüzgârların estiği dönemlerde deniz sakin olmakta, kıyı çizgisi dümdüz uzanmakta, bütün küçük derelerin ağızları denize açılmaktadır. Bu dönemde deniz oldukça berraktır. Batı ve güneybatı yönlü rüzgârların estiği dönemlerde ise bunun tersine sakin denizin yerini fırtınalı, dalgalı bir deniz almaktadır. Açık denizden esen rüzgâr nedeniyle deniz fırtınalı, kıyı oldukça bulanık, denize akan küçük akarsuların ağızları kum setleri ile tıkalı ve denize akmaları engellenmiştir. Güneybatı rüzgârları kıyıya dik veya dike yakın açıyla çarpmakta ve bu rüzgârlar kıyıya yakın kısımlarda hilaller oluşturmaktadır.

Samandağ ilçesinin topoğrafik konumu nedeniyle rüzgârlar batı-doğu ve günybatı-kuzeydoğu yönlüdür. Bu yönde yıl boyunca kış mevsiminde % 84, ilkbahar da % 56, sonbaharda % 52,5, yaz mevsiminde % 4 oranında esmektedir. Batı-doğu yönünde esen rüzgârın mevsimlere dağılışında kış mevsimi % 16, ilkbahar % 44, sonbaharda % 47, yaz mevsiminde % 96 oranındadır (Şekil: 40). Hâkim rüzgâr yönlerinin bu iki yönde olması, Samandağ'ın topoğrafik yapısından kaynaklanmaktadır.

Ortalama rüzgâr hızı ve hâkim rüzgâr yönü kıyıya yakın bölgelerdeki bitkiler için önemlidir. Çünkü rüzgârla hareket eden kum tanecikleri ve tuz zerrecikleri çarpma yoluyla kumul bitkilerine zarar vermektedir. İlçede rüzgârın şiddeti yüksek değerlerde olduğundan vejetasyona zarar verebilmektedir (Gümüşboğa, 2005, s.21).

Şekil 40: Samandağ'ın Hâkim Rüzgâr Yönleri

Tarımsal üretimde rüzgârın şiddetli esmesi, bitkisel üretime hem olumlu, hem olumsuz etki yapmaktadır. Rüzgârın tozlaşmaya yardımcı olması açısından bitkisel üretimde büyük payı vardır. Denizden kıyıya doğru esen rüzgâr kumsaldaki kumları ve tuz partiküllerini kıyıya yakın tarımsal arazi üzerine taşıması, yakın sahadaki toprağın tuzlanmasına, tarım ürünlerinin düşük kaliteli olmasına sebep olmaktadır.

Samandağ çevresinde rüzgâr şiddetinin fazla olması enerji potansiyeli açısından ele alınmaya başlanmıştır. Rüzgârın bu potansiyelinden faydalanmak isteyen firmalar çeşitli firmalar alt yapı çalışmasının tamamlamış olan Alenka ve Özok firmaları rüzgârdan enerji üretmek için EPDK'ya müracaat etmiş, Alenka Enerji 811 nolu projesiyle ile 16.07.2007 tarihinde Hatay Samandağ'da 13,5 MW gücünde tesis kurması için izin verilmiş ve Temmuz 2007'de 13 rüzgâr panelinden oluşan tesis kurulmaya başlanmış fakat enerji üretim aşamasına gelmemiştir (Foto: 30) ([www.epdk.gov.tr/lisans/elektrik/yek/rüzgâr](http://www.epdk.gov.tr/lisans/elektrik/yek/ruzgar)). Ayrıca Özok firmasına Yeşilköy-Değirmenbaşı-Uzunbağ mevkiinde 29,75 MW gücünde tesis kurması için (proje no: 396) gerekli izinler verilmiştir.

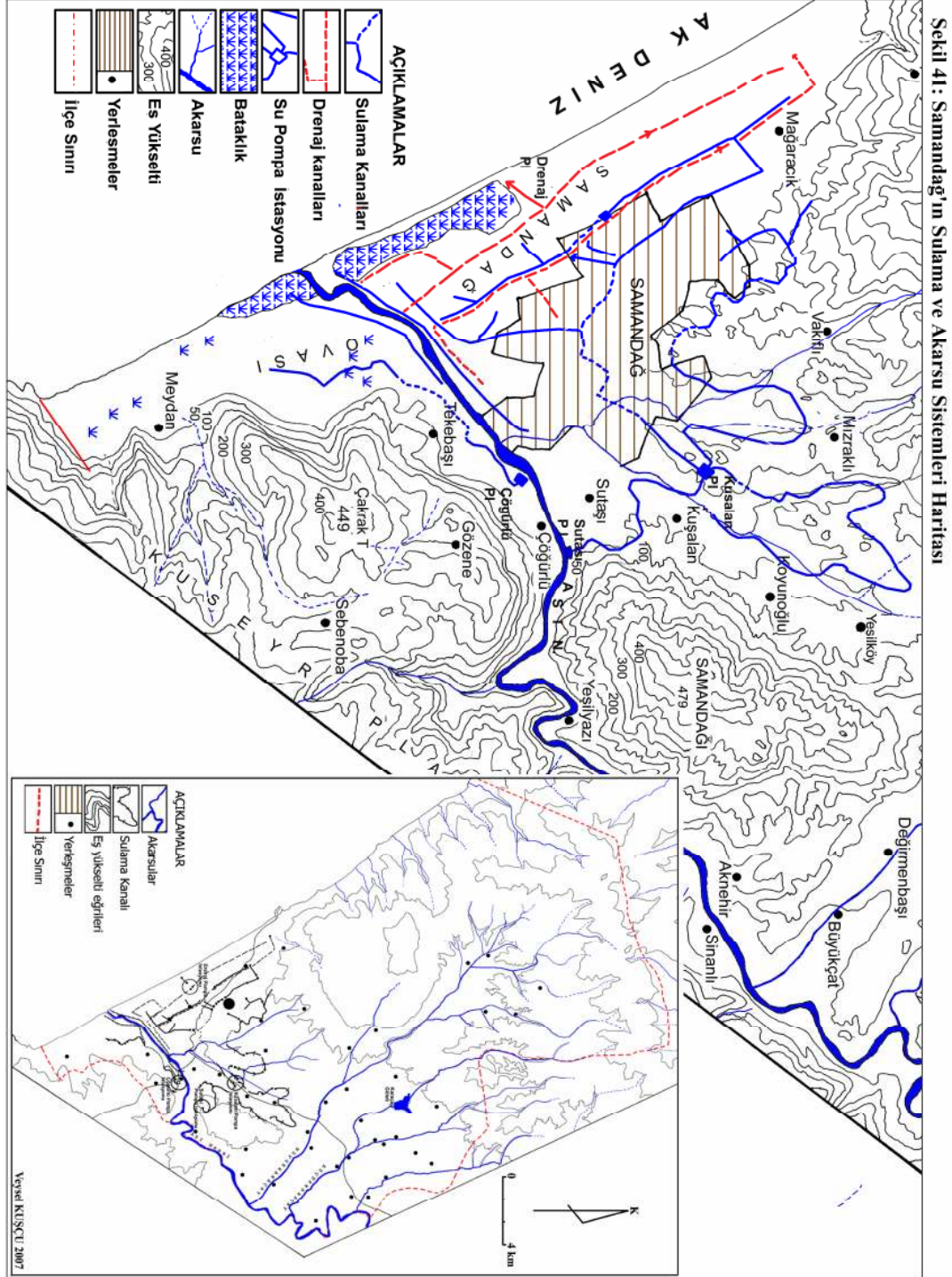
Foto: 30 Samandağ'da kurulmuş olan rüzgâr santralleri ilçenin rüzgâr potansiyeli olduğunu göstermektedir.

Rüzgâr tribünü kurmak için ilçede rüzgâr ve yer açısından alternatif alanlar araştırılmalıdır. Özellikle bu sahaların tarım alanı olmamasına dikkat edilmelidir. Rüzgâr tribünlerinin sayısı ve dolayısıyla elde edilecek enerji de arttırılmalıdır.

Hidrografik Özellikler: Samandağ'ın en önemli akarsuyu Asi nehri ve onun yan kolları olan Küçük ve Büyük Karaçay sularıdır. Kaynağını Anti Lübnan dağlarından alan Asi bir süre Türkiye-Suriye sınırını oluşturur. Eşrefli köyü yakınında tümüyle Türkiye sınırları içerisine girer. Kıvrıla kıvrıla geçtiği Amik ovasını Harbiye yakınında terk ederek Ziriye boğazına giren Asi Samandağ ovasından geçerek denize ulaşır (Şekil: 41). Asi nehrinin 13.300 km² olan su toplama havzasının sadece 2.000 km²'si Türkiye'dedir. Nehrin toplam 386 km olan uzunluğunun sadece 90 km. lik kısmı ülke sınırları içerisinde akmaktadır.

“Nüfus artışına paralel olarak Türkiye'nin diğer 26 hidrolojik havzasında olduğu gibi, Asi havzasında da su, tarımsal sulama, içme, kullanım ve sanayi suyu rezervleri olarak her geçen gün önem kazanmaktadır. Havzanın tek akarsuyu olan Asi'nin % 92' sini Suriye, % 6'sını Lübnan kullanırken, Türkiye sadece % 2'sinden istifade edebilmektedir (Tablo: 40-41). Suriye'nin Asi üzerindeki Ghab sulama projesi

ile kurak aylarda Türkiye'ye hemen hemen hiç su bırakmadığı; Afrin kolu üzerinde de benzer projeler geliştirmekte olduğu ifade edilmektedir” (İvrem 2007, <http://ziraat.mku.edu.tr>.)

Kaynak: DSI şube müdürlüğü ve HGK'ndan faydalanılarak.

Tablo 40: Havza Alanına ve Nehir Uzunluğuna Göre Ükelere Düsen Su Hakları

Ülke	Havza alanı. Km ²	Nehrin uzunluğu (km)	Ortalama. yağış, mm/yıl	Ortalama debi, m ³ /s	Yıllık düsen su hakkı, milyon m ³
Lübnan	1.600	46	200-400	16,4	58
Suriye	9.700	250	250	~ 17	312
Türkiye	2.000	90	700	18,5	110

Kaynak: Özdilek 2006, s.94-95

Tablo 41: Asi Nehri'nin Lübnan'da ve Türkiye'de (Demirköprü) Aylık Ortalama Debisi (m³)

Ülkeler	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A
Lübnan	12,1	13,2	16,4	20,2	20,8	20,9	19,8	17,1	17,3	13,8	13,0	11,5
Türkiye	27,1	32,5	24,6	22,2	16,5	8,61	2,11	3,50	4,12	7,13	8,52	14,8
Fark	15,0	19,3	8,20	2,0	4,3	12,3	17,7	13,6	13,2	6,67	4,48	3,30

Kaynak: Özdilek, 2006, s.95

Asi nehri çevresi kış mevsiminde sel, yaz mevsiminde kuraklık tehdidi altındadır. Kış ve ilkbahar mevsimlerinde yağışlara bağlı olarak taşkınlara sebep olabilmekte, çevresindeki tarım alanlarına zaman zaman hasar vermektedir. Her iki tehdidin önüne geçmek suyun düzenli akışını sağlamak için nehrin uygun yerine baraj yapılmalıdır. Bu barajın devreye girmesiyle düzenli akışa sahip olacak olan Asi nehrinden daha fazla faydalanmak mümkün olacaktır. Suriye sınırı içerisinde yer alan “El Zeyzun” barajının yıkılmasıyla iki ülke arasında “dostluk barajı” adı altında ortaklaşa bir baraj yapılması kararlaştırılmıştır (<http://arsiv.zaman.com.tr/2002/06/06>). Söz konusu baraj tamamlandığında Türkiye'nin geçmişe göre Asi nehrinden daha fazla faydalanacağı beklenmektedir. Dostluk Barajı olarak isimlendirilen bu barajdan HES ve sulama amaçlı olarak yararlanılması planlanmaktadır. Ayrıca Asi nehrinin yukarı çığırında meydana gelecek olan sel felaketlerinin de bu şekilde önüne geçilecektir.

Asi nehrinin önemli yan kollarından birini Harbiye kaynaklarının oluşturmaktadır. Bu sular sebebiyle Asi yıl boyunca Samandağ sınırları içerisinde kurumamakta, bu su ilçede sulama için kullanılmaktadır. Harbiye kaynaklarının yukarı çığırında Antakya'nın katı atık çöplüğünün olması ve bunlardan kaynaklanan sızıntıların sulara karışmasıyla Asi nehrinin kirliliği artmaktadır. Ayrıca Suriye'den bırakılan kimyasal atıkların da nehrin sularına karışması sulama yapılan toprakların

kirlenmesine yol açmaktadır (Zor 2000, s.95 ve ayrıca Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı 2004).

Asi nehrinin önemli diğer yan kollarını Küçük ve Büyük Karaçay suları oluşturmaktadır. Küçük ve Büyük Karaçay suları kaynağını Amanos dağlarından almakta, özellikle Büyük Karaçay suyu yıl boyunca akış göstermektedir. Büyük Karaçay vadisi yakınına Seldiren, Ceylandere, Büyükoba, Yeniköy, Çamlıyayla, Fidanlı, Uzunbağ, Özbek, Değirmenbaşı, Büyükçat köyleri kurulmuş ve bu derenin sularından faydalanarak sulamalı tarım yapmaktadır. Küçük Karaçay'ın yakınında Çökek, Çanakoluk, Huzurlu, Ataköy, Tomruksuyu, Karaçay, Hancağız ve Yeniçağ köyleri yer almakta ve bu sudan faydalanarak kısmen sulamalı tarım yapmaktadır. Fakat Küçük Karaçay suyu yeterince su taşıyamadığından yazları çevresinde sulama sıkıntısı çekilmektedir.

Yaylıca köyü yakınlarında yapılmış olan Karamanlı sulama göledi çevresinde yer alan tarım alanlarını sulamaktadır. Ayrıca ilçede Çökek köyü yakınında “Çökek Göledi” ve Batıyaz köyünün kuzeydoğusunda Büyük Karaçay üzerinde “Karaçay barajı” yapılması planlanmış, proje aşaması bitmiştir. Bu baraj ve göledin devreye girmesiyle ilçede daha geniş alan sulamalı tarıma geçecek ve su sıkıntısı azalacaktır.

Samandağ ovasının sulanması DSİ tarafından yapılan kanaletlerle yapılmaktadır. Asi nehri kenarındaki Sutaşı, Kuşalanı ve Çöğürlü köylerinde pompa istasyonları kurulmuştur. Bu pompalarla su kanaletlere verilmekte ve ovanın büyük bir kısmını sulamaktadır (Şekil: 39 ve Foto 31). Kanaletlerle ovanın kuzeyinde Vakıflı köyü, kuzey doğusunda Mızraklı, Kuşalanı, Koyunoğlu ve Yeşilköy toprakları, ovanın batısında Sutaşı ve Çöğürlü köylerinin toprakları sulanmaktadır. Meydan köyü çevresi haricinde ovanın tamamı kanaletlerle sulanmaktadır.

Samandağ ovasında eski lagün düzlüklerine karşılık gelen alanların bir kısmında da bataklıklar gelişmiştir. Samandağ'ın deniz mahallesi ile Asi nehri arasında ve Asi nehrinin güney kenarında, ayrıca Asi nehrinin eski kopmuş menderes kısımlarında bu bataklık alanlara rastlanmaktadır. Meydan köyü ile Altınkoy tatil sitesi arasında taban su seviyesinin yüksek olması nedeniyle tarım alanları arasında kamışlarla kaplanmış yerler bataklık özelliğini yitirme eğilimindedir. Samandağ'ın Yeşilada mahallesini kopmuş menderes çevrelemekte ve bu menderes yatağı bataklık durumundadır.

Sonuç olarak Asi nehrinin suyunu her ülke kendine düşen hak kadar kullanmalı, yukarı mansapta yer alanlar suyu kirletmemelidir. Asi nehrinde hem Suriye'den hem de Hatay'dan kaynaklanan sebeplerden dolayı kirlenmeler olmaktadır. Samandağ ovasında sulama suyu Asi nehrinden kullandığı sürece tarım toprakları daha fazla kirlenecektir.

İlçede Samandağ ovası dışındaki tarım alanları yeterince sulanamamakta ve sulama sıkıntısı çekilmektedir. İlçede mevcut su kaynakları yeterince değerlendirilemediğinden birçok tarım alanı susuz kalmaktadır. Kuru tarıma yönelik, tahıl, tütün, zeytin tarımı yapılan bu köylerde verim de düşmektedir. Büyük Karaçay suyu vadinin yukarı kısmındaki köyler tarafından kullanılması nedeniyle aşağı kısımlara su ulaşmamaktadır. Bu sebeple Karaçay, Büyükçat, Değirmenbaşı köyleri su sıkıntısı çekmektedir. Küçük Karaçay suyunun yaz mevsimlerinde kurummasıyla çevresinde yer alan tarım alanlarında susuzluk önemli ölçüde verim kayıplarına yol açmaktadır. Karaçay barajının ve Çökek göledinin tamamlanmasıyla birlikte bu alanlarda sulama suyu sıkıntısı büyük ölçüde giderilecektir.

Foto 31: Asi nehrinden alınan sular Sutaşı köyü pompa istasyonu ve diğer istasyonlar vasıtasıyla kanaletlere aktarılmakta ve Samandağ ovası bu kanaletlerle sulanmaktadır.

Samandağ'ın Toprak Özellikleri: Samandağ'da alüvyial topraklar, kolüvyial topraklar, kireçsiz kahverengi orman toprakları, kahverengi orman toprakları, kırmızı Akdeniz toprakları başlıca toprak gruplarıdır. Eğimli alanlarda kireçsiz kahverengi orman toprakları, bu toprakların güneyinde eğimin ve yükseltinin biraz daha azaldığı

yerlerde kahverengi orman toprakları, Asi nehri vadisi ve deltasında alüvyal topraklar Asi nehri deltasında ve Asi nehrinin yan kollarını oluşturan küçük akarsu çevresinde, kolüvyal topraklar Asi nehrinin güney ve kuzeyinde yamaç eteklerinde, kırmızı Akdeniz toprakları bulunmaktadır (Şekil 42). Alüvyal topraklar Samandağ ovası çevresinde ve diğer küçük akarsuların kenar kısımlarında yer alır. Çeşitli yerlerden ve farklı jeolojik formasyon üzerinden aşınıp taşınarak biriken malzemeler üzerinde gelişen bu topraklar kimyasal elemanlar bakımından zengin ve dolayısıyla tarım için en uygun topraklardır. İlçede yayılış alanı Samandağ ovasının tamamı, ayrıca Küçük ve Büyük Karaçay sularının çevresidir. Birinci derece tarım toprağı olan bu sahalar ilçenin en verimli toprağını oluşturmaktadır. Büyük bir kısmı Asi nehrinin suları ile sulanmaktadır. Bu topraklar üzerinde yapılan maydanoz üretimi ülke ihtiyacının 3/2 sini karşılamaktadır. Ayrıca Narenciye üretim yapılan Mızraklı köyü ve Samandağ'ın Deniz Mahallesi çevresi de alüvyal topraklardan oluşmaktadır (Hatay il Arazi Varlığı 1998, s.14-19).

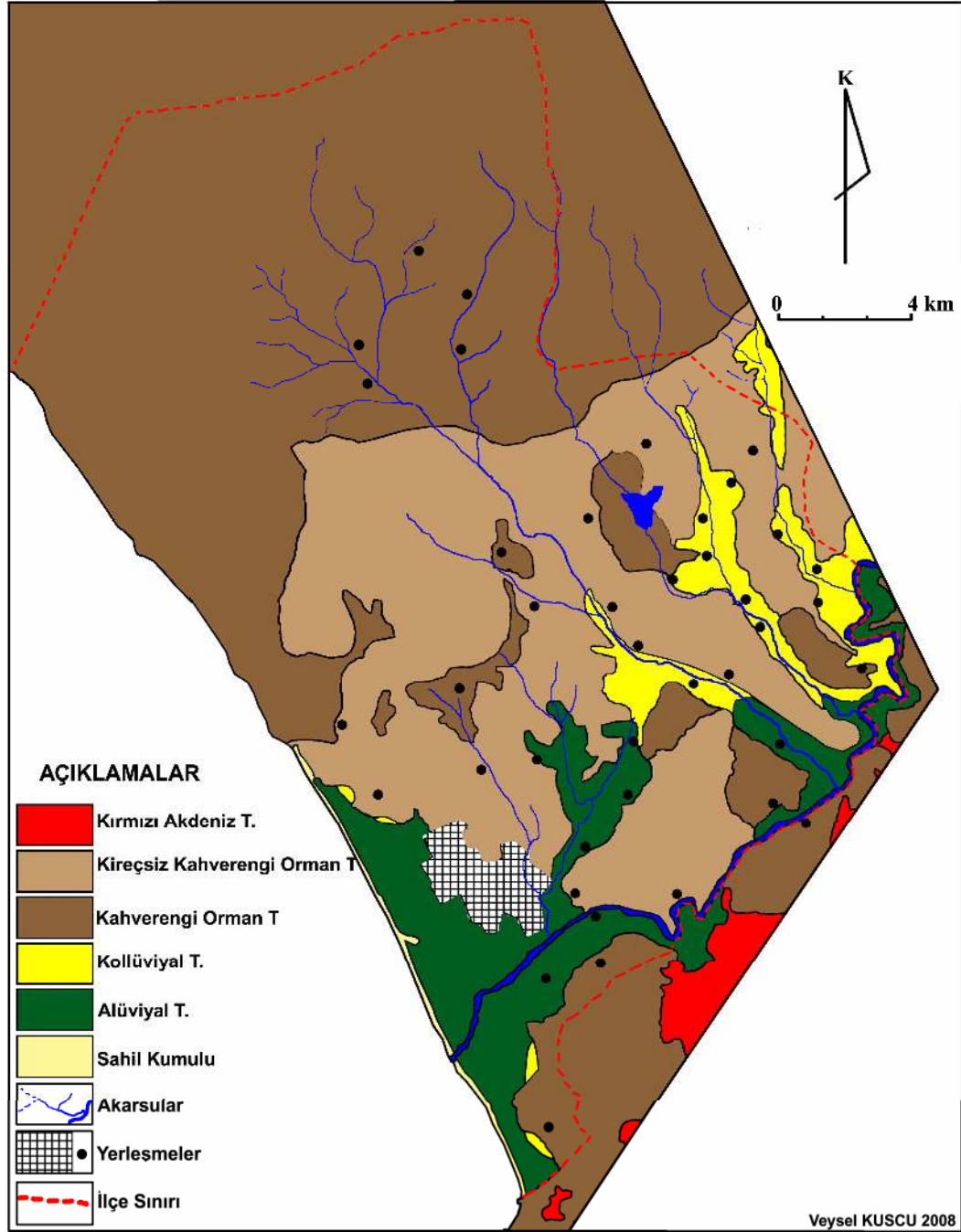
Samandağ ovasının yamaç eteklerinde birikinti konilerine karşılık gelen alanlardaki kolüvyal topraklar akarsuların eğimlerinin azaldığı alanlarda malzeme boyutundan dolayı taşıyamayıp biriktirmesi sonucunda oluşur. Oluşumları itibarıyla alüvyal topraklardan daha gençtir. Meydan köyü çevresinde, Çevlik mahallesi ve Mağaracık köylerinde ova ile yamaç arasında görülür. Bu topraklar üzerinde sebze tarımı yapılmaktadır.

Kahverengi orman topraklar içerisinde ana kayadan dolayı kireç fazladır. Bunlar yüksek kireç içeriğine sahip ana kaya üzerinde gelişir. İçerisinde kil oranı oldukça düşük veya hiç yoktur. Derinliği fazla olan bu topraklar eğimin az olduğu yerlerde tarıma uygunluk gösterir ve tarımsal amaçlı olarak kullanılır. Eğimin fazla olduğu Mızraklı, Kapısuyu, Vakıflı, Yaylıca gibi yerlerde taraçalar yapılarak tarım için uygun hale getirilerek üzerinde bahçecilik yapılmaktadır. Uzunbağ, Teknepınar, Aknehir çevresinde de bu topraklar görülmektedir.

Topografya eğiminin fazla ve dalgalı olduğu alanlarda gelişen kalkersiz kahverengi orman topraklarının derinliği fazla değildir. Bu topraklarda eğimin azaldığı yerlerde kalınlığı artmaktadır. Toprağın genel karakteri verimli oluşudur. Bu sebeple bakımının yapılması ve gübre vb kimyasallarla desteklenmesi gerekmektedir. Arazi kullanım açısından büyük ölçüde kuru tarımın yapıldığı alanlara karşılık gelmektedir. Karaçay, Büyükçat, Özbekli, Değirmenbaşı, Sutaşı köyleri çevresinde görülen bu toprak

zeytin tarımında, tarla bitkileri üretiminde ve sulama yapılabilen alanlarda da sebze yetiştirmede kullanılmaktadır.

Şekil:42 Samandağ'ın Toprak Haritası

Kaynak: İl Arazi Varlığı (Hatay) 1997

Asi nehrinin güneyinde sığ, taşlı ve kayalık alanlarda gelişen kırmızı akdeniz toprakları da tarıma pek elverişli değildirler. Toprak derinliğinin fazla olduğu ve

teraslama yapılan alanlarda zeytin, meyve ağaçları, sulama imkânına göre de sebzecilik yapılmaktadır. Eğimin fazla olduğu yerlerde iş makineleriyle yapılan çalışmalar sonucunda oluşan teraslara çevreden getirilen toprakların da karıştırılmasıyla kısmen daha verimli alanlar elde edilmektedir. Bu toprakların bünyesindeki ağır kil yapısı nedeniyle daha çok kuru tarımda kullanılır

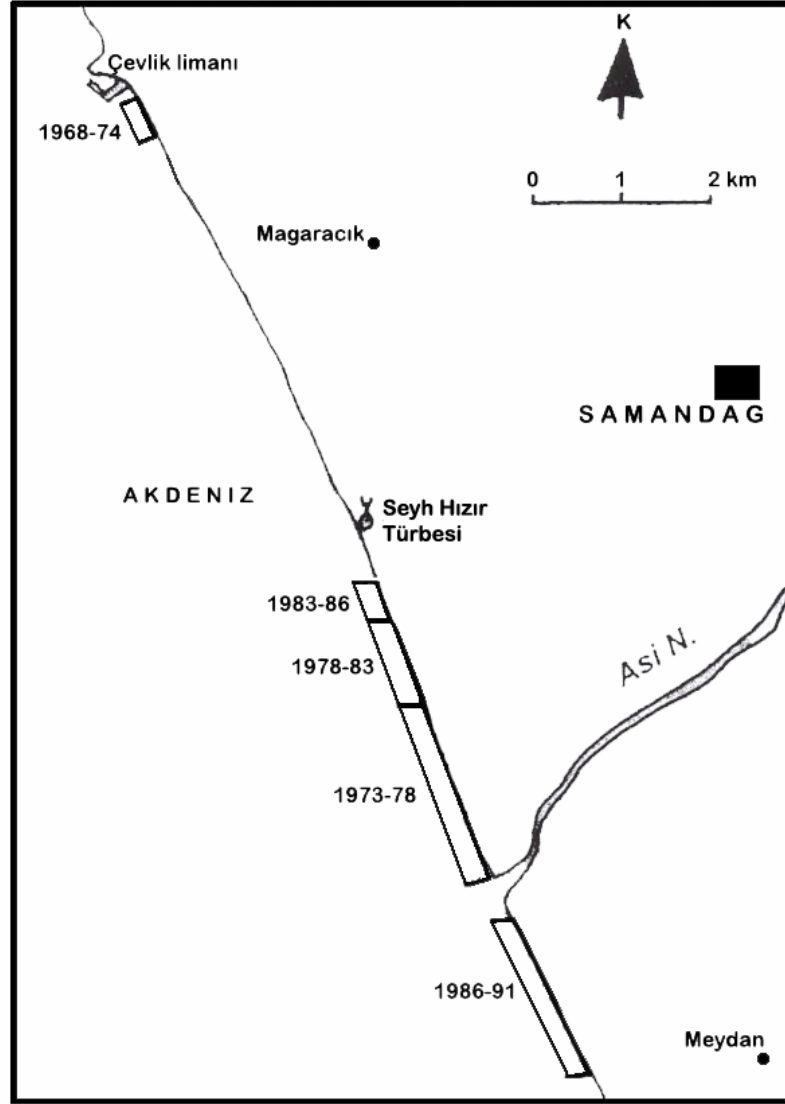
Irmak taşkın yatağı Karaçay deresi üzerindeki Büyükçat köyü ile Asi nehri arasında ve Fidanlı ile Uzunbağ köyleri arasında görülür. Kış mevsiminde yağışların fazla olmasıyla, sel ve sevelanlarla taşınan iri blok taşlardan oluşan bu alanlar tarım için uygun değildir. Fakat buralardan inşaatlar için kum alımı yapılmaktadır. Farklı iki alanda kurulmuş olan bu kum ocaklarından sürekli malzeme alımı yapılmaktadır. Bu durum akarsu yatağında doğal yağıyı bozmaktadır. Akarsu yatağındaki bu bozulma kış mevsiminde akışa geçen suyun çevreye taşmasına ve tarım alanlarının zarar görmesine neden olmaktadır. Bu sebeple her ne kadar inşaat sektörüne hizmet etmiş ve 8-10 kişinin istihdamına imkân sağlamış olsa da çevreye verdiği zarardan dolayı kum ocağının kapatılması gerekmektedir.

Kıyı Kumulu Akdeniz sahilinde, Samandağ delta ovası boyunca yaklaşık 15 km uzunluğunda 50-150 metre genişliğinde düz bir şekilde uzanır. Asi Nehri ve çevresinde yer alan yan derelerin taşıdığı malzemelerin biriktirilmesiyle oluşan kumsal alan ince kumlardan meydana gelmiştir. Kumların içerisinde açık renkli kuvars ve çevrede bulunan serpantinlerin parçaları geniş ölçüde bulunmaktadır.

Kumların ince olması ve 1990 öncesinde deniz kumuyla inşaat yapılmasına izin veriliyor olması sebebiyle Asi nehri ağız kısmının güney ve kuzeyinden, Çevlik limanı çevresinden 1968-1991 yılları arasında kum alınmış ve kıyıda kumsalın yapısı o dönemde kısmen bozulmuştur. Daha sonra deniz kumunun inşaatlarda yasaklanmasıyla günümüzde sahil eski haline dönmüştür. Fakat Asi nehrinin denize döküldüğü alandan kaçak olarak kum alınması günümüzde de devam etmektedir (Şekil: 43).

Cholenia mydas ve *Caretta caretta* gibi deniz kaplumbağaları Türkiye kıyılarında yumurta bırakmaktadır. *Cholenia mydas* genel olarak Doğu Akdeniz bölgesindeki Kazanlı, Akyatan, Samandağ kumsalında, *C.caretta* ise diğer kumsalların hemen hemen hepsinde üremektedir. Samandağ sahillerinde özellikle *Cholenia mydas* türü yoğun olarak yuva yapmaktadır. *Cholenia mydas* IUCN'nin hazırladığı "Kırmızı Liste" de soyu tehlikede, *Cholenia caretta* ise soyu tehdit altında olan türler arasındadır (Elmaz ve diğerleri 2006, s.30 ve Foto: 32)

Şekil 43: Samandağ Kumsalının Kıyı Seviyesi ve Kıyı Kumullarının İşletildiği Dönemler

Kaynak: Ozaner 2006, s. 86

Samandağ'da tarım yapılan topraklar son derece verimlidir. Sahanın uygun iklim koşullarının yanı sıra kısmen sulama imkânının da olması yılda iki-üç ürün alınmasına imkân sağlamaktadır. Asi nehrinden alınan sulama suyuyla ova ve çevresi sulanabilmektedir. Yapılacak olan gölet ve barajın biran önce devreye girmesiyle daha geniş alanlar sulanacak, toprak daha verimli hale gelecektir.

Büyük Karaçay yatağından kum alımının devam etmesi durumunda çevresinde yer alan tarım alanları zarar göremeye devam edecektir. Akarsu yatağında DSI ve Köy Hizmetleri tarafından 3-5 yılda bir düzenleme yapılmasına rağmen çevreye verdiği

zararın önüne geçilememiştir. Bu sebeple kum alımından vazgeçilmesi, akarsuyun çevresi bentlerle çevrenmelidir.

Samandağ kıyı sahilinin yapısal özelliğinin korunması, Cholenia mydas kaplumbağalarının yumurtlamak için seçtiği bu alanın koruma altına alınması gerekmektedir. Doğa koruma derneklerinin de devreye girmesi, sahilde sürekli doğa koruma gözlemcisi bulundurulmalıdır.

Foto 32: Choleni mydas kaplumbağaları yumurtlamak için yoğun olarak Samandağ sahiline gelmekte ve bu kısımlara yumurtalarını gizlemektedir (Kaynak: www.samandag.gov.tr/04.02.2006)

4.1.2. Beşeri Faktörler

İktisadi faaliyetlerin şekillenmesinde, doğal faktörler kadar Beşeri çevre faktörlerinin biri veya birkaçı etkili olabilir. Beşeri çevre şartları iktisadi faaliyetlerin gerçekleştirilmesinde ve sürdürülebilmesinde en az doğal çevre şartları kadar etkili olmaktadır. Çünkü iktisadi yapının çeşitliliği ve niteliği doğal faktörlerin etkisinde olduğu kadar ulaşım faktörünün, arazi mülkiyetinin, arazi kullanım şeklinin, makineleşme ve teknolojik gelişmelerin kontrolü altındadır.

Ulaşım: Hatay'ın coğrafi konumu ve mevcut ekonomik yapısı ulaşım sektörünün gelişmesinde etkili olmuştur. Türkiye'nin önemli sınır kapılarından biri olan

ve Türkiye'yi Ortadoğu'ya bağlayan Cilvegözü gümrük kapısı, Reyhanlı ilçesinden Suriye'ye ve böylece Orta Doğuya açılmaktadır. Hatay'dan Suriye'ye giriş çıkışlarda kullanılan Yayladağı sınır kapısı Hatay'ı Lazkiye'ye bağlamakta, trafik yoğunluğunun olmaması nedeniyle turizm ve ulaşım amaçlı kullanılmaktadır. Edirne'den başlayan TEM otoyolunun Reyhanlı'ya kadar devam edecek olması, E-5 karayolunun Antakya'dan geçerek Orta Doğuya bağlanması ulaşım ağı açısından Hatay'ın bir köprü konumunda olduğunu göstermektedir. Kahramanmaraş-Antakya E-391 karayolu ile Güneydoğu Anadolu bağlantısının olması, Avrupa-Anadolu-Ortadoğu-Güney Asya'yı birbirine bağlayan E-91 karayolunun Hatay'dan geçmesi, E-91 karayolunun ayrıca Suriye'nin Lazkiye şehrine ulaşması ulaşım açısından Hatay'ın önemini pekiştirmekte, Ortadoğu için önemli bir stratejik değere sahip olduğunu göstermektedir.

Hatay'da ilk defa demiryolu 1872-1873 yıllarında gündeme gelmiş, Süveydiye'den (Samandağ) Halep-Antep-Urfa ve Diyarbakır' a kadar gitmesi planlanmıştır (Tekin, 2000, s.116). İlk önerilen projede demiryolu Asi ırmağını izleyerek Antakya'ya varması, oradan 60 mil uzaktaki Halep'e yönelmesi düşünülmüş, fakat bu hat dönemin siyasi ve ekonomik durumu nedeniyle fazla ilgi görmemiştir. (Tekin, 2000, s.117).

Deniz ulaşımı açısından bölgedeki ilk liman M.Ö. 10-9. yy.larda Asi nehri üzerinde Al Mina şehrinde. Kuzey Mezopotamya- Güneydoğu Anadolu ile Kıbrıs ve Ege arasında yürütülen doğu batı ticaret ağının önemli bir noktasında kurulmuş Al Mina Limanı Doğu Levant sahillerinin en hareketli ve ticari iskelelerinden olmuştur. Kıbrıs, Yunanistan, Mısır arasındaki ticaret filolarının deposu konumundaki Liman Seleukos'ların bölgeye gelmesine (M.Ö 3. yy) kadar sürmüştür (Pamir 2001, s.213). Seleukeia Pieria şehrinin kurulması ve burada yeni bir limanın yapılmasıyla ticaret yeni limana kaymıştır. Bu dönemden sonra Seleukeia Pieria limanı M.S. 6. yy.a kadar önemini korumuş fakat alüvyal boğulma nedeniyle ticari potansiyelini yitirmiştir. Daha sonraları Asi nehrinin ağız kısmına taşınana liman bir daha eski canlılığını yakalayamamıştır. Liman 20. yy'ın sonlarına kadar kullanılmış, savaş dönemlerinde İskenderun limanı ile birlikte askeri malzeme ve personel taşımacılığında önemli ölçüde hizmetler vermiştir (Tekin 2000, s.194). İskenderun iskelesi kısa sürede gelişmiş, Avrupa'dan gelen mallar için en büyük giriş kapısı olmuş fakat Süveydiye limanı balıkçı barınağı olması dışında başka işlevler üstlenememiştir

Süveyde Antakya yolu günümüzde olan yola paralel olarak ve kısmen daha kuzey kısmında devam etmiştir. Kuzeyde yer alan Amanos dağlarından gelen sel sularının yolda meydana getirdiği tahribatlar ulaşımın sık sık aksamasına neden olmuştur.

Hatay'ın Fransızların himayesine girmesinden sonra ilçeye yerleşen Fransız hükümeti yapacağı bütün faaliyetleri Hatay'da daimi olarak kalıcıymış gibi yapmış; yollar, köprüler, tapu-kadastro işlemlerinin büyük bir kısmı 1920-1938 yılları arasında yapılmıştır. Samandağ-Antakya kara yolu, Batıyaz ve Meydan köylerinin yolları büyük ölçüde Fransız döneminden kalma yollardır.

1963 yılına kadar yıllarında Samandağ-Antakya, Kapısuyu köyünün Çevlik mahallesi, Meydan köylerinin yolları asfaltlanmış ve diğer köy yolları ise ham ve stabilize. İlçenin 31 köyünden 11'nin yolu stabilize, 11 köyün yolu da ham topraktır (Köy İşleri Bakanlığı, 1965 s.22). Geriye kalan köylerin büyük bir kısmı Antakya-Samandağ karayolunu kenarında yer aldığından asfalt yoldan doğrudan faydalanabilmiştir.

Daha sonrasında ise 1980 yılına kadar geçen dönemde Mağaracık, Tekebaşı, Meydan, Çöğürlü, Sutaşı, Yaylıca, Batıyaz, Hancağz köylerinin yolları asfaltlanmış. Böylece Antakya-Samandağ yol boyunda yer alan Koyunoğlu, Kuşalanı, Tomruksuyu köyleriyle birlikte toplam 10 köy yolu asfaltlanmıştır. Diğer 24 köy yolu ise asfalt-stabilize şeklindedir (Köy envanter etüdü 1981, s.45).

2007 yılından itibaren asfaltlanmamış köy yolu bulunmamaktadır. Fakat orman içerisinde yer alan köylerin yolları kısmen bozuk ve asfalt kalitesi oldukça düşük niteliktedir. Her yıl bu yolların bakımının yapılması gerekmektedir. Köylere hizmet götürme birliği tarafından üstlenilen hizmetlerle birlikte yolar kısa sürede daha kaliteli asfalta kavuşacak, her yıl bakımı yapılır hale getirilecektir. Ayrıca artan ihtiyaca cevap verebilmesi için Antakya-Samandağ yolunun niteliği değiştirilmiş, yolun genişliği de arttırılmıştır.

Samandağ'ın diğer ilçelerle olan ulaşımı Antakya bağlantısı olmaksızın ancak Yayladağı ve İskenderun ile olmaktadır. Yayladağı-Samandağ arası niteliği çok iyi olmayan asfalt bir yol vardır. Samandağ'ın İskenderun ile olan bağlantı ise ham yol şeklindedir ve öte yandan Akdeniz'in dalgaları, yol kenarında meydana gelen toprak kaymaları yolun uzun sürelerle kapalı kalmasına neden olmaktadır. Yolun tamamının asfaltlanması ve niteliğinin düzeltilmesine, İskenderun-Samandağ karayolu bağlantısının buradan sağlanmasına çalışılmaktadır.

Ulaşım araçları açısından ilçede önemli gelişmeler olmuştur. 1960'lı yıllarda 2 otobüs, 59 kamyon, 5 pikap, 11 otomobil bulunurken (Köy İşleri Bakanlığı, 1965, s.23), 2007 de 278 tır, 451 kamyon, 722 minibüs, 2060 pikap, 4376 otomobil, 4602 motosiklet olmuştur (Arazi Anketi, 2007). Günümüzde ilçe köylerinde 95 kamyon, 19 otobüs, 99 minibüs, 57 kamyonet, 1 otomobil, 75 traktör ticari amaçlı olarak köylere hizmet vermektedir (Tablo 42).

Tablo 42: Samandağ'da Ulaşım ve Taşıma Araçları

Araç türü/Yıllar	1960	1980	1997	2007
Çekici (Tır)	---	---	---	278
Kamyon	59	489	99	451
Otobüs	2	34	19	288
Minibüs	---	42	118	722
Kamyonet	5	58	158	2060
Otomobil	11	94	222	4376
Motosiklet	---	82	---	4602
Traktör	---	134	161	498

Kaynak: 1960 ve 1980 Köy İşleri Bakanlığı, 1997; Köy Envanteri, 2007: Arazi Anketleri ve ilçe emniyet müdürlüğü kayıtları

Samandağ'dan Antakya'ya sabah saat 06.00'dan akşam 21.00'a kadar her beş dakikada bir dolmuş bulmak mümkündür. Ayrıca Adana ve Mersin'e Samandağ'dan her gün giden yolcu otobüsleri bulunmaktadır. Köylerin Samandağ ile olan bağlantısı bulunmakta, Büyük Karaçay suyunun yukarı kısmında, orman içerisinde yer alan köylerden Seldiren çevresindeki köylerde sabah Samandağ'a veya Antakya'ya giden minibüsler öğleden sonra dönmektedir. Ulaşımın daha yoğun olduğu bazı köylerde ulaşım kooperatifleri kurulmuştur. Örneğin Meydan-Tekebaşı ve Yaylıca köylerinde bu şekilde kooperatife bağlı minibüslerle ulaşım sağlanmakta, köyden Samandağ'a veya Antakya'ya yolcu taşımaktadır.

Samandağ'ın gerek köyleriyle, gerek Antakya ile ilgili ulaşım problemi bulunmamaktadır. Antakya-Samandağ karayolu sürekli yoğun bir trafiğe sahiptir, yakın zamanda bu yolun genişletilmiş olmasına rağmen ihtiyacı karşılamada yine de yetersiz kalmaktadır. Çünkü Samandağ ile Antakya arasında sürekli ve sık bir trafik akışı mevcuttur.

Teknolojik Gelişmeler: Teknolojinin gelişmesiyle birlikte tohumların verimliliği arttırılmış, tohumlarda olan hastalıklar engellenmeye çalışılmış ve bu konuda büyük

gelişmeler sağlanmıştır. Tohumların genetik yapısının ortaya konulmasıyla birlikte tarımda olumlu ve olumsuz gelişmeler meydana gelmiştir.

Yerli tohum üretimin yeterince gelişmemiş olması zirai ve kimyasal açıdan dışa bağımlılığı güçlendirmiştir. Dolayısıyla hem tohumun hem de zirai ilaçların fiyatının ithal olması nedeniyle yüksek olmasına sebep olmakta, bu nedenlerle seracılık birçok çiftçi tarafından 1995 yılından sonra terk edilmiştir.

Gelişen teknoloji ile birlikte toprağın verimliliğini arttırmak için kimyasal gübrelerin kullanılmaya başlanması, toprağın ihtiyacı olan elementlerin hariçten kimyasallarla karşılanmasıyla daha fazla ürün elde edilmeye başlanmıştır. Fakat kimyasalların kullanımının yaygınlaşması aynı zamanda toprakta kirlenmelere, toprakta ve suda nitrat birikimine neden olmaktadır. Asi nehrinin taşımakta olduğu nitrat değerleri hem Amik ovasını, hem de Samandağ ovasının kirletmektedir.

Turfanda sebzeçilik gelişen teknoloji ile yok olmuş, plastiğin seralarda örtü malzemesi olarak kullanılmasıyla birlikte mevsime bağlı olmaksızın sebzeler yetiştirilmeye başlanmıştır. Bu durum ilçedeki çiftçinin kış mevsiminde dinlenip yaz mevsiminde çalışmasını ortadan kaldırmıştır. Yılın her döneminde yoğun olarak çalışan çiftçiler az alandan çok ürün elde etmeye başlamışlar, böylece gelirleri de artmıştır. Çiftçiler, yakın zamanlarda modern tarzda yaptıkları seralardan elde edilen ürünlerin pazar problemini, tüketicinin bilinçlenmesine bağlı olarak daha az kimyasal kullanmakla çözmeye çalışmışlardır. İlçe genelinde örtü altı sebzeçiliğindeki gelişmeler tarımsal arazinin çok parçalı ve küçük parsellerden oluşması nedeniyle üretim açısından olumlu olmuştur.

İlçe topraklarının küçük parçalara bölünmüş olması tarımsal makineleşmeyi olumsuz etkilemektedir. Fakat makineleşme önündeki tek engel bu değildir. Çünkü ilçenin kuzey ve kuzeydoğusunda eğimin artması, tarımın taraçalar üzerinde yapılıyor olması diğer faktörlerdir. Özellikle bu eğimli ve ormanla kaplı alanlarda geçmişte bitkisel üretimden ziyade geçmişte daha çok hayvancılığa önem verilmiştir. Buna rağmen geçmişten günümüze doğru bazı tarımsal araçların sayısında önemli artışlar görülür (Tablo: 43).

Tablo: 43 Samandağ'da 1960-2007 Yılları Arasında Tarımda Kullanılan Alet ve Makine Sayısı

Türü/Dönemi	1960	1980	1997	2007
Karasaban	1339	2026	1037	750
Harman Mac.	-	8	5	-
Mibzer	-	7	-	-
Hayvan pulluğu	1	-	244	150
Traktör	-	134	179	498
Bahçe traktörü	-	-	-	311
Traktör pulluğu	-	113	284	310
Batöz	-	83	56	45
Hububat Ekim mak.	-	--	10	36
Biçerbağlar	-	--	2	5
Römork	-	112	232	280

Kaynak: 1960-1980 Köy işleri bakanlığı, 1997:Köy Envanter Etüdü, 2007: Arazi anketi

İlçede 1960 yılında 1339 olan karasaban sayısı 1980 de 2026 ya yükselmiş ama günümüzde yaklaşık 750'ye düşmüştür. Hayvan pulluğu sayısı 1997 de 244 iken günümüzde 150 ye düşmüştür. 1960 yılında ilçede hiç traktör görülmezken 1980'de 179'a, günümüzde de 498 'e yükselmiştir. Bütün bunlar tarımsal makineleşmede olumlu sayılabilecek gelişmelerdir.

İlçede karasabanın hala kullanılıyor olması arazinin küçük ve aynı zamanda çok parçalı olmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca sürdürülen tarımsal metodun yamaçlarda taraçalar üzerinde olması, traktörün bu alanları işlemeye uygun olmamasından kaynaklanmaktadır. Orman içi olan Büyükoba, Ceylandere, Seldiren, Yeniköy, Çamlıyayla köyleri ile orman kenarındaki Hıdırbey, Yoğunoluk, Kapısuyu, Eriklikuyu, Batıyaz köylerinde tarım genellikle eğimli alanlardaki taraçalar üzerinde yapılmaktadır. Karasabanın en fazla kullanıldığı bu köylerde traktör sayısı oldukça azdır. Ayrıca Aknehir köyünün Samandağ'ının güney yamaçlarında yer alan taraçalardaki zeytin bahçeleri de karasaban kullanılarak işlenmektedir.

Günümüzde yerini giderek "pat pat" adı verilen su motorları kullanılarak yapılmış basit ama işlevsel tarımsal araçlarıyla hem toprak işlenmekte, hem de yük taşımada kullanılmaktadır. Seraların içleri beden gücüyle veya küçük bahçe traktörleriyle işlenmektedir (Foto 33). Yeni oluşturulan taraçalar hem eskilerine göre daha geniş ve hem de istinat duvarları daha sağlam yapıldığından bu kısımlarda traktörler kullanılabilir. Önceki yıllarda yapılan taraçaların genişliği karasabana uygun şekilde düzenlendiğinden günümüzde traktörün bu alanları işlemesi çoğu kısımda mümkün değildir.

Foto 33: Seraların iç kısımları küçük olması nedeniyle rahat çalışabilen bahçe traktörleriyle işlenmektedir.

İlçede Mağaracık, Gözene köylerinde 20, Değirmenbaşı, Çöğürlü, Meydan, Çınarlı ve Tomruksu köylerinde 10, Özbek, Karaçay, Yeşilköy'de 8, Kapısıyü, Huzurlu, Ataköy gibi köylerde 7 şer traktör vardır. Arazileri traktörle işleme uygun olmayan bazı köyler köylerde ise hiç yoktur. Bu köylerin İlçede 5926 çiftçi ailesinin varlığı göz önüne alınırsa yaklaşık 12 aileye bir traktör düşmektedir. Fakat bu traktörlerin büyük bir kısmı inşaat işlerinde, yük taşıma gibi tarım dışı işlerde kullanıldığından bu şekilde bir pay bize doğru bilgiyi vermez. İlçede arazilerinin eğim değerlerinden ve taraçaların küçük olmasından dolayı zorunlu olarak kullanılan "pat pat" adlı motorlar yaklaşık 300 kadardır. İlçede Mızraklı da 150, Mağaracık ve Değirmenbaşı köylerinde 50, Aknehir'de 20, Yaylıca'da 15, Vakıflı da 9, Fidanlıda 5, Hıdırbey, Yoğunluk köylerinde 15 pat pat modeli bulunmaktadır.

Sonuç olarak ilçede tarım yöntemlerinde teknolojik gelişmeler takip edilmekte ve araç-gereç kullanımı açısından da makineleşmenin yoğun olduğu görülmektedir. Yerli tohum sanayinin oluşturulamaması, kimya sektöründe yeterli ve etkili ilaçların imal edilememesi tohum ve ilaç açısından dışa bağımlılığı arttırmaktadır.

Arazi Mülkiyeti: Arazi kullanımına etki eden diğer faktör de arazi mülkiyetidir. Çünkü tarım alanlarının miras yoluyla bölünmesi, işletmelerin küçülmesi, toprak

mülkiyetinin ve dağılışını, ayrıca tarım toplumunun sosyo-ekonomik yapısını etkilemektedir.

Fransızlar döneminde bir kadaastro çalışması yapılmıştır. Ardından 1980 yılında yeniden yapılmıştır. Buna göre ilçede 76.103 dekar tarım alanı ve 12.072 parsel ve 8.308 çiftçi ailesi bulunmaktadır (Köy Envanter Etüdü 1981, s.16). 2007 yılında ise ilçenin toplam tarım alanının 59.470 dekar olduğu ve bunun 15.489 parsel, 5.926 aile arasında bölündüğü görülmektedir (ÇKS: Çiftçi Kayıt Sistemi 2007). 1980 yılında göre hem çiftçi sayısında hem de tarım alanında küçülme görülmektedir. Çünkü birçok tarım alanı yüksek eğim değerleri sebebiyle makineleşmeyle birlikte terk edilmiş, tarım dışı alan 75.545dekardan 50.104 dekara düşmüştür.

İlçe topraklarının işletme büyüklükleri ile bunlara sahip olan aile sayıları karşılaştırıldığında ailelerin çok büyük bir kısmının sahip olduğu topraklar 0-5 dekar arasındadır. Bu arazi 4484 parça halinde toplam çiftçinin % 51,5' ine bölünmüş durumdadır (Tablo. 44 ve şekil 44). Bunu sırasıyla 6-10 dekar arasındaki toprağa sahip olan çiftçi aileleri (1481 aile) izler ki bunların toplam çiftçi aileleri içerisindeki oranı % 25'tir. Aynı şekilde 11-20 dekar arasındaki işletme genişliğine sahip olan aileler de % 15,5 gibi bir oran gösterirler. Bu işletme büyüklüğünde toprağa sahip olan 916 aile vardır.

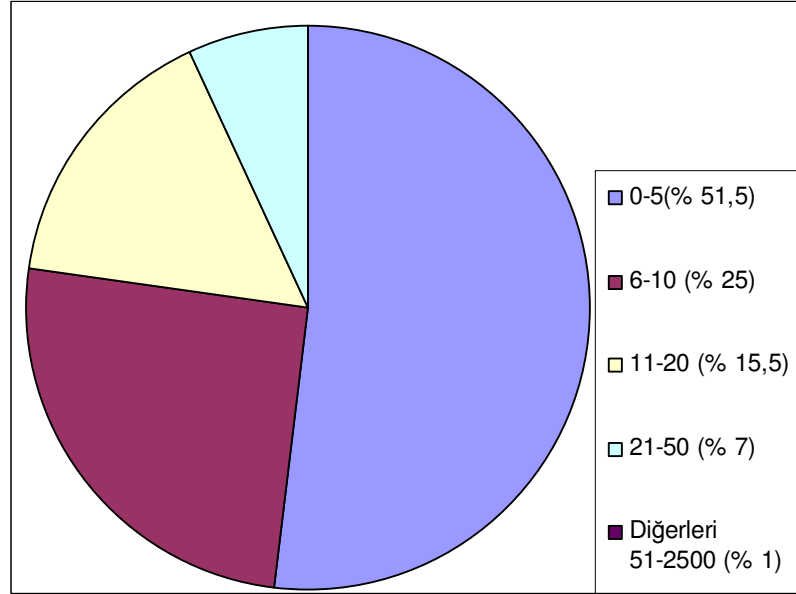
Dikkat edilecek olursa oldukça küçük sayılabilecek olan 0-20 dekar arasındaki topraklara sahip olan çiftçi aileleri toplam çiftçi ailesinin (5926) % 92 gibi çok büyük bir kısmını meydana getirirler. İlçe topraklarının 21-50 dekar arasında toprağa sahip olan aile sayısı 420'dir ve toplam aile miktarının % 7'sine karşılık gelmektedir. 51-100 dekar arasındaki topraklara sahip olan çiftçi ailelerinin (53) oranı % 0,9'dur. Geriye kalan % 0,1 oranı ise 100 dekardan fazla toprağa sahip olan 5 aile oluşturmaktadır. İlçe topraklarından 500 dekara geçen işletme büyüklüğüne sadece bir aile sahiptir ve bunun genişliği de 1500 dekardır.

Tablo 44: Samandağ'da Tarım Topraklarının Ailelere Bölünüşü, Parça Sayısı ve Arazi Büyüklüğüne Oranları

İşletme Büyüklüğü	Parsel Sayısı	Aile Sayısı	Aileye Oranı (%)	Alanı (Dekar)	Toplam Araziye Oranı (%)
0-5	4484	3051	51,5	8437	14,1
6-10	4381	1481	25	12877	21,6
11-20	3878	916	15,5	16801	28,2
21-50	2407	420	7	15685	26,3
51-100	283	53	0,9	3335	5,6
101-200	36	2	0,04	426	0,7
201-500	19	2	0,04	610	1,0
501-1000	-	-	-	-	-
1001-2500	1	1	0,02	1500	2,5
Toplam	15489	5926	100	59671	100,0

Kaynak: ÇKS 2007, Arazi Anketi 2007

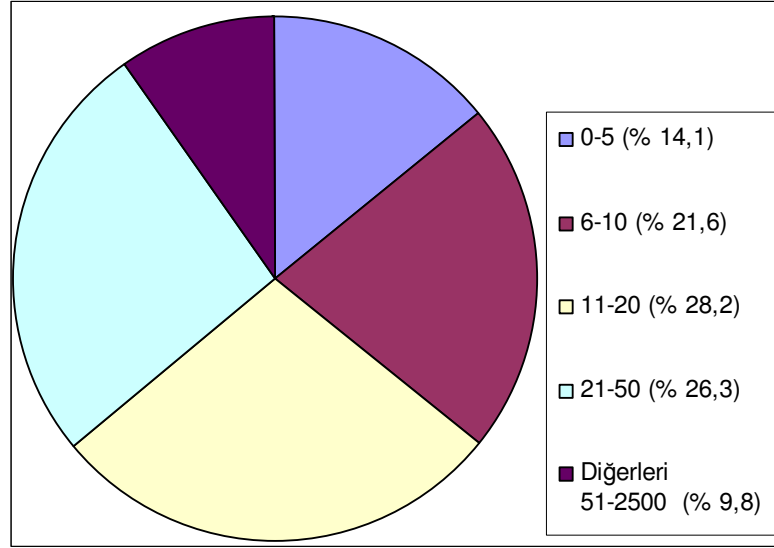
Şekil 44: Samandağ'da Tarım Alanlarının Ailelere Bölünüşü.

İlçe toprakları çoğunlukla miras yoluyla günden güne daha küçük parsellere parçalanmakta, işletme genişlikleri çok fazla küçülmektedir.

Çiftçi ailelerin % 92'si 0-20 dekar arası büyüklükte toprağa sahiptir ve bu toplam tarım topraklarının % 63,9'una karşılık gelmektedir. 21-100 dekar arasındaki işletme büyüklükleri ise toplam tarım alanı içerisinde % 31,9 dur. İlçede 100 dekarın üzerindeki işletme büyüklükleri toplam tarım alanının % 4,2'sine karşılık gelmektedir (Tablo: 45).

Şekil 45: Samandağ'da Tarım Alanlarının Toplam Tarım Alanlarına Oranı.

Sonuç olarak tarım arazisinin hem parça sayısının, hem de işletme sayısının çok parçalı olması işlenmesi açısından kolaylık sağlamaktadır. İlçede hâkim olan seracılık ve sebzeçilik açısından arazinin küçük olması olumlu, makine kullanımı açısından ise tarlaların küçük olması olumsuz sonuçlar oluşturmaktadır. Ailelerin sahip olduğu arazi genişliği küçüldüğünde işgücü gereksinimi azalmaktadır. Bir ailenin geçimi seracılığa bağlıysa bunun için aileye 2-3 dekarlık alanlar yeterli olabilmektedir. Nüfusun geriye kalan ve çalışma çağına gelen insanlar çalışmak için köylerinden ya yurtdışına, ya da Adana, Antalya, Mersin, Antakya gibi başka şehirlere gitmektedir. Ülke içerisinde başka ile çalışmak için gidenler genellikle mevsimlik olarak, yurtdışına gidenler ise 3-5 veya 8-10 yıl gibi bir süreyle gitmektedir.

Arazi Kullanım Tipleri: Samandağ topraklarının büyük bir kısmını doğal ormanlar kaplamaktadır. İlçenin kuzey ve kuzey batısında yer alan Amanos dağları, doğal Akdeniz ormanı ve karışık türde orman bitkileriyle kaplıdır. Eğim değerleri açısından tarıma pek uygun olmayan bu sahalar yakın zamana kadar yayla alanı olarak kullanılmış ve bu kısımlarda kurulmuş olan dönemlik yerleşmelerin çevrelerinde de tarım alanları oluşturulmuştur. Fakat yaylacığın terk edilmesiyle bu yerleşme ve tarım alanları tahrip olmuştur. İlçe topraklarının % 37,6'sını orman ve fundalıklar oluşturmaktadır (Tablo: 45).

Tablo 45: Samandağ Arazisinin Kullanım Türlerine Göre Bölünüşü ve Oranları

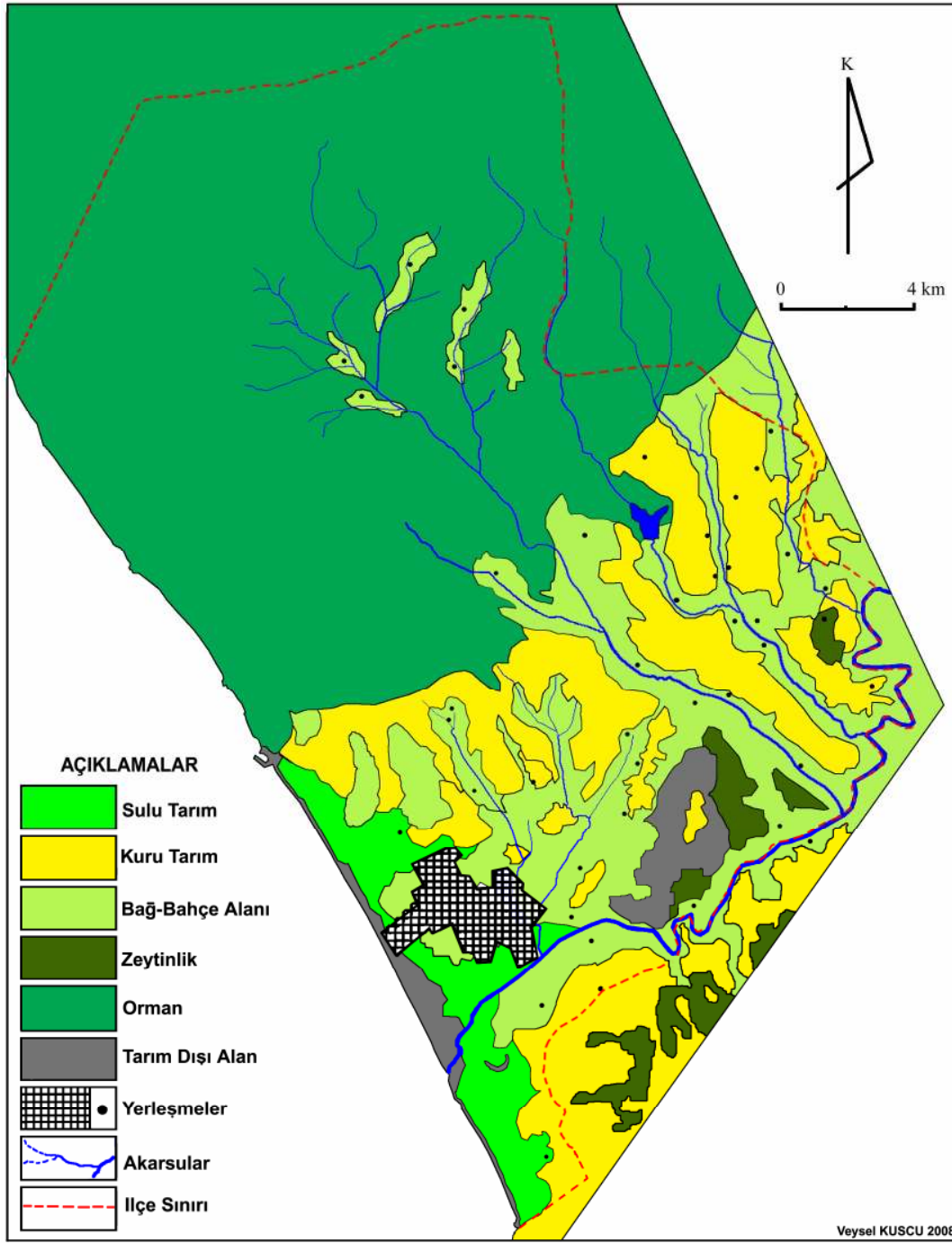
Kullanım Türü	Alanı (km ²)	Oranı (%)
Toplam	360,1	100
Orman Alanları	135,5	37,6
Tarım dışı alanlar	86,2	23,9
Kullanılmayan Alanlar	50,1	13,9
Yerleşme Alanları	28,5	7,9
Tarla Tarımı Alanları	25,1	6,9
Bahçe Alanları	24,9	6,9
Sebze Alanları	9,7	2,7

İlçede tarla tarımı ilçe topraklarının % 6,9'unda yaklaşık 25 km² alanda yapılmaktadır. Tarla tarımı içerisinde 2,3 km² alan sulu tarla tarımına 22 km² alan kuru tarla tarımına ayrılmıştır. Kuru tarla tarımının yapıldığı alanlar denizel sekilere karşılık gelen Çökek, Hüseyinli, Çubukçu, Tomruksuyu, Fidanlı, Yaylıca köylerinin çevresidir. Meydan, Mağaracık, Tekebaşı köyleri ve Samandağ merkezi çevresinde sulu tarla tarım alanları mevcuttur (Şekil: 46).

Sebze alanları ilçenin % 2,7'sinde yapılmakta ve bu 9,7 km² alan kaplamaktadır. Asi nehri ve onun yan kolları kenarında yapılan sebzeçilik 8,5 km² alanda sebze yetiştirilmektedir. Bunun yanı sıra suyun az olduğu köylerde 1,2 km² alanda domates, sakız kabağı, taze fasulye gibi sebzeler sulamaksızın yetiştirilmektedir.

Bağ-bahçe alanları ilçenin tarım alanının % 6,9 unu kaplar. Özellikle narenciye bahçeleri ile zeytin ve erik bahçeleri fazla yer tutar. Bağ-bahçe alanlarının % 4,5'i sulu, % 2,5'i de kuru tarım alanındadır. Sulama ihtiyacı olmayan zeytinlikler kuru tarım sahaları içerisinde, erik, narenciye bahçeleri de sulu tarım alanı içerisinde. Narenciye bahçeleri Mızraklı, Yeşilyazı, Vakıflı, Mağaracık köylerinde, erik bahçeleri Aknehir, Çöğürlü, Sutaşı, Büyükçat, Karaçay, Ataköy çevresinde, zeytinlikler Tavla, Aknehir, Gözene köyleri çevresinde yer almaktadır. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte bu yamaçlarda dozerlerle açılan taraçalar tarım alanına dönüştürülmektedir (Foto: 34). Samandağı yamaçlarında, Musa dağı eteklerinde, Koyunoğlu ve Yeşilköy çevresinde yer alan bu alanlar tarım alanına dönüştürülmektedir. Toplam tarım alanı içerisinde % 13,9'luk alan kaplayan kullanılmayan alanların yarısından fazlası kullanılmaya başlanmış, Koyunoğlu ve Yeşilköy çevresinde seracılık alanı olarak, Tekebaşı, Yeşilyazı köyleri çevresinde de zeytin bağı şeklinde faydalanılmaktadır. Yeni oluşturulmakta olan bu zeytinlikler ile kuru bağ alanları artacaktır.

Şekil 46: Samandağ'da Arazi Kullanım Haritası

İlçenin toplam tarım alanı 59.671 km² alan kaplamaktadır. Bu alanın 32,626 km²'si (% 54,6) kuru tarım alanı, 27,045 km² si (% 45,4) sulu tarım alanını oluşturmaktadır.

Kullanılmayan alanlar yakın zamana kadar yüksek eğim değerleri nedeniyle kullanılamazken günümüzde bu alanların büyük bir kısmında taraçalar yapılmakta ve tarım alanına dönüştürülmektedir.

Foto 34: Tarıma uygun olmayan yamaçlar dozerlerle düzeltilerek taraçalar halinde tarım alanına dönüştürülmektedir. Resimde Mağaracık köyünün kuzeydoğusunda yeni oluşturulmuş taraçalar görülmektedir.

Kullanılmayan alanların başında taşlık kayalık alanlar gelmekte ve ilçe topraklarının % 23,8'ini oluşturmaktadır. Bu alanların büyük bir kısmı Amanos dağlık kütlesi üzerinde orman alanı içerisinde yer alan çıplak kayalıklar, dik yamaçlar olarak kendini göstermektedir. Eğim değerinin daha az ve çevresi fundalıklarla kaplı geniş kalker blokların oluşturduğu yüzeyler ise Musa dağı eteklerinde, Kapısu, Hıdırbey, Yoğunluk, Eriklikuyu, Batıyaz, Yaylıca, Çubukçu köyleri çevresinde görülmektedir. Ayrıca Samandağ ovasının güney kısmında Çöğürlü, Gözene, Tekebaşı, Meydan köyleri arasında yer alan dik yamaçlar ile yer yer ortaya çıkan yüzey kalker blokları görülmektedir.

İlçe topraklarının % 0,1'lik kısmını bataklık alanlar oluşturmaktadır. Samandağ yerleşmesinin güneyinde, Deniz Mahallesi ile Asi nehri arasında yer alan bataklık verimli tarım alanı arasında kalmıştır. Eski bir lagünden artakalan ve kamışlarla kaplı bu bataklığı kurutmak için drenaj kanalı açılmıştır (Şekli. 39). Ancak yinede bu kesimde taban suyu seviyesinin yüksek olması sebebiyle tümüyle kurutmak mümkün olmamıştır. Yinede kurutulabilen alanlar kısa süre içerisinde tarıma açılmaktadır

Samandağ'da arazi kullanım tiplerinden bir diğerini oluşturan yerleşmeler büyük oranda gevşek dokudadır. Bahçe içlerinde kurulan meskenler aynı zamanda yol boyu özelliği gösterir. Bazı köylerde meskenler köyün bütün alanına yayılmış, dağınık bir doku özelliğindedir. Buralarda tarım evlerin çevresindeki bahçelerde yapılmaktadır.

Yerleşmelerle dolu bu şekilde olan Çöğürlü, Sutaşı, Tavla köylerinde geçim tarım dışından sağlanmaktadır. Bazı köylerde yerleşmeler toplu dokuda bazı köylerde ise gevşek dokudadır. Gevşek dokuda kurulmuş olan köyler daha fazla alan kaplamaktadır. İlçedeki bütün yerleşmeler ve yollar ilçe topraklarının % 7,9'u kaplamaktadır.

4.2. Tarımsal Üretim

İlçe nüfusunun büyük bir kısmı tarımsal üretimle geçimini sağlamaktadır. Samandağ verimli toprağa, akarsuya, önemli iklim özelliklerine ve bunların yanında çalışkan tarımsal nüfusa sahiptir. Bütün bu nitelikler tarım alanlarının en verimli şekilde kullanılmasını sağlamaktadır. 360,66 km² alana sahip ilçenin % 30'unu tarım alanları oluşturmaktadır. Samandağ'da topraktan yararlanma, arazinin şekline, yer ve konumuna göre değişmektedir. Akarsudan uzakta kalan yerlerde kuru tarım, akarsu boyu, dere ve nehir kenarı ya da kanalet ağı içerisinde kalan yerlerde sulamalı tarım, yamaçlarda ve taraçalarda büyük oranda kuru tarım yapılmaktadır.

Sebze ve meyve tarımının yoğun olarak yapıldığı ilçede erik, narenciye, domates, maydanoz gibi sebze ve meyveler ülkenin dört bir yanına pazarlanmaktadır. Sebzeler içerisinde de maydanoz üretimi açısından Samandağ ülkede önemli bir yere sahiptir.

Aşağı Asi oluğu ve Asi nehrinin oluşturduğu Samandağ ovası ilçenin önemli tarımsal alanlarını oluşturmaktadır. Asi Nehrinin yanı sıra Küçük ve Büyük Karaçay geçtikleri alanların sulanmasını ve tarımda verimin artmasını sağlamaktadır. Samandağ ovası ve çevresi ise DSİ nin yapmış olduğu sulama kanaletleriyle sulanmaktadır.

Çalışmada Samandağ'a ilişkin değerlendirilen tarımsal değerler DİE'nin 1991-2006 yıllarına aittir. İlçenin tarımsal üretimini değerlendirmede DİE'nin verilerinin yanı sıra istatistiklerinin yanı sıra il ve ilçe tarım müdürlüğü kayıtlarının ve ayrıca tarım bakanlığının ÇKS kayıtlarından faydalanılmıştır. Bunun yanı sıra 2005-2007 yılları arasında defalarca yapılan arazi çalışmalarında derlenen bilgilerde kullanılmıştır.

4.2.1. Kuru Tarım

4.2.1.1. Tahıl Üretimi:

Kuru tarım alanları Samandağ'da fazla yer kaplamaz. Tahıl üretimi Hüseyinli, Ataköy, Çökek, Çınarlı, Tavuklu köylerinde ve kısmen de Tomruksuyu, Yaylıca köylerinde yapılmaktadır. Bunların dışındaki köylerde tahıl tarımı, birkaç dekarı aşmayan ve sadece geçim amacıyla yapılmaktadır.

Samandağ'da her yıl yaklaşık 4.000 hektarda buğday tarımı yapılmaktadır. Buğday üretimi 1991 yılında 9500 ton iken iki binli yıllarda azalmaya başlamış ve en son 2006'da 7.500 tona düşmüştür (Tablo: 46, şekil: 47) . Buğday ekilen alanın sabit olmasına rağmen üretimde azalmanın görülmesi buğday tarımı için ayrılan sahalarda zeytin dikiminin başlamasındandır. Nitekim buğday üretimindeki azalma ile aynı zamanda zeytin üretimi için teşviklerin başladığı dönem arasında belirgin bir bağlantı vardır. Çünkü on dekar zeytin dikimi yapan çiftçiler hem zeytin fidanını düşük fiyattan almakta, hem de zeytin fidanı dikmiş olduğu alanın dekar başına bir ücret almaktadır. Buğday ekim masraflarının yüksek ve ticari getirisinin çok az veya hiç olmaması sebebiyle üreticiler sadece kendi geçimleri için buğday ekimi yapmakta, geriye kalan sahaların büyük bir kısmına zeytin fidanları dikilmektedir.

Tablo 46: Samandağ'da Buğday ve Zeytin Üretim Alanları (Hektar)

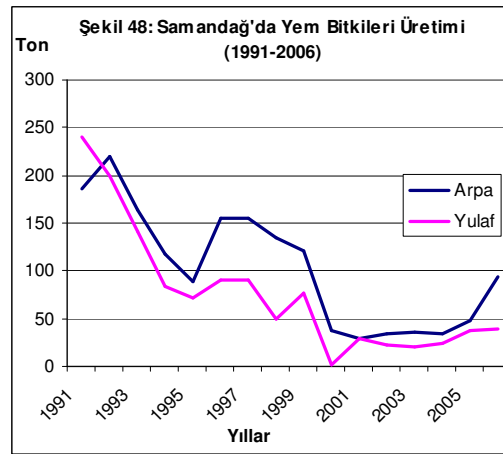
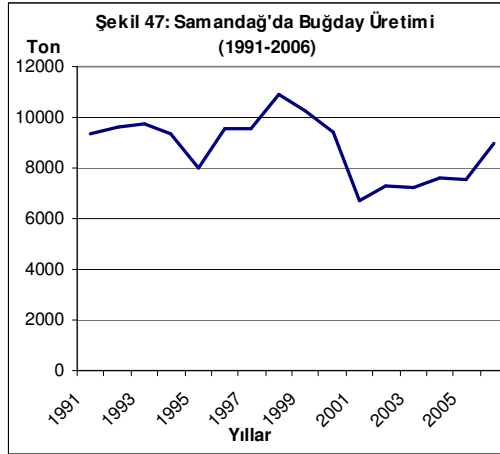
Tür\Yıl	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Tahıl ekim alanı	4544	5178	4615	4208	4018	3799	3816	3885	3249
Zeytin dikim Alanı	1010	1571	1580	1746	2050	2400	3000	3235	3235

Kaynak: TUIK

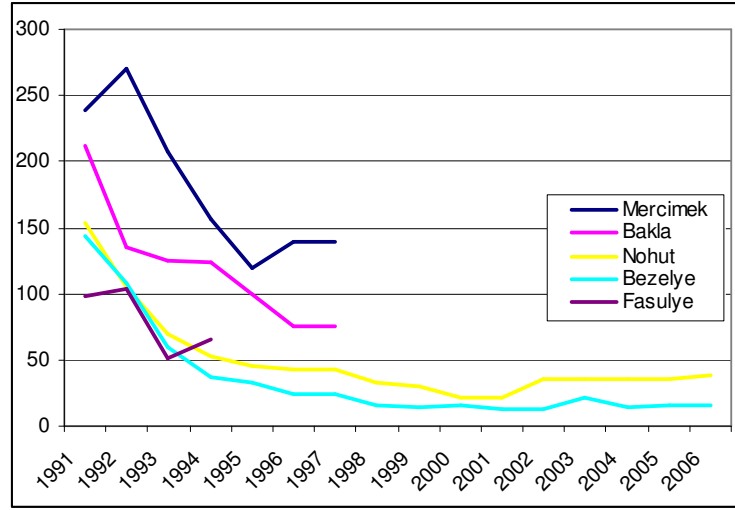
Samandağ'da buğday üretimindeki düşüş yem bitkileri üretiminde de görülmektedir. Arpa üretimi da sabit olmayıp yıllar arasında dalgalanma göstermektedir. 1991 yılında yaklaşık 200 ton olan arpa üretimi 2006 yılında 34 tona, yulaf üretimi ise 240 tondan 40 tona düşmüştür (Şekil: 48 ve Tablo 47). Yem bitkileri üretiminde görülen azalmada sadece tarlalara zeytin fidanlarının dikilmesi değil, aynı zamanda bu köylerde yapılmakta olan hayvancılığın da modern yemlerle beslenmeye başlanması da etkili olmuştur.

Tablo 47: Samandağ'da Yıllara Göre Tarla Bitkileri Üretimi (1991-2006)

Yıllar\Tür	Buğday	Arpa	Yulaf	Mısır	Bakla	Bezelye	Nohut	Fasulye	Mercimek
1991	9.366	186	240	220	212	144	153	98	239
1992	9.641	220	200	130	135	108	105	104	270
1993	9.717	164	141	-	125	60	69	51	207
1994	9.364	118	84	-	123	37	53	65	156
1995	7.989	88	72	-	100	32	45	-	120
1996	9.564	155	90	-	75	24	42	-	140
1997	9.564	155	90	-	75	24	42	-	140
1998	10.885	135	49	-	-	16	32	-	-
1999	10.271	121	76	-	-	14	30	-	-
2000	9.449	38	100	70	-	15	21	-	-
2001	6.735	29	29	55	-	13	22	-	-
2002	7.277	34	22	-	-	13	36	-	-
2003	7.215	35	21	-	-	21	36	-	-
2004	7.628	34	24	-	-	14	36	-	-
2005	7.563	48	37	-	-	15	35	-	-
2006	7.500	94	40	-	-	15	38	-	-

Kaynak: TÜİK 2007**Kaynak: TÜİK, 2007**

Samandağ'da baklagil üretiminde de hızlı bir azalma görülür. Bakla, Bezelye, Nohut, Fasulye ve mercimek üretiminde 1991 den 2006 yılına doğru çok dikkat çeken bir azalma söz konusudur. Bezelye üretimi 1991 yılında 144 ton iken 2006 yılında 14 tona düşmüştür. Aynı durum nohut için de geçerlidir. Bu ürünlerin tarımı için ayrılan alanda da bir azalma söz konusudur. 1992 de baklagil için ayrılan 410 dekar arazi, 2006 yılında 35 dekara kadar düşmüştür (Şekil: 49 ve Tablo: 48). Bu ürünlerin tarladan toplanması ve hasadının zor olması, makineli tarıma uygun olmaması üretimi kısıtlamıştır.

Şekil 49: Samandağ'da Baklagil Üretimi**Tablo 48: Samandağ'da Çeşitli Ürünlerin Yetiştirilme Alanları(Dekar)**

Yıl\Alan	Tahıl	Baklagiller	Yumrulu Bit.	Yağlı Bit.	Endüstri Bit.
1992	4.004	410	580	500	50
1993	4.028	327	586	374	50
1994	4.099	274	657	330	200
1995	4.069	190	770	282	173
1996	4.109	175	590	250	176
1997	4.096	55	570	200	422
1998	4.544	35	600	193	163
1999	5.178	35	600	200	112
2000	4.615	25	400	180	175
2001	4.208	99	621	180	99
2002	4.018	32	597	-	94
2003	3.799	35	539	-	82
2004	3.816	34	526	-	62
2005	3.885	35	475	-	-
2006	3.249	35	475	-	-

Kaynak: TÜİK 2007

Bakla, mercimek, bezelyenin 1998 yılından sonra üretilmediği görülmektedir. Bu durum bu ürünlerin hiç üretilmediğinden değil sadece kişisel ihtiyacı karşılamak amacıyla çok az miktarda üretildiğindendir.

Samandağ'da tarımı yapılan yumrulu bitkiler içerisinde en fazla patates ve soğan, sonrada sarımsak tarımı yapılır. Alan olarak toplam tarla tarımının %10'u yumrulu bitkilere ayrılmaktadır. Kimi yerde sulamalı kimi yerde de kuru olarak yapılan yumrulu bitkiler, genel itibariyle kuru tarım ürünüdür.

Yumrulu bitkiler ilçede hemen her köyde üretilir. Çoğu köyde geçimlik olarak tarımı yapılan soğan ve sarımsağın sadece ihtiyaç fazlası pazarlanır. Bu ürünlerin ticari amaçlı üretimi Samandağ ovasında, Çökek, Hüseyinli, Hancağz, Çubukçu, Yaylıca köyleri ile sulamalı tarımın yapıldığı Mağaracık, Meydan köylerinde yapılmaktadır. Yumrulu bitkiler içerisinde en fazla patates üretilmektedir. 1991 de 6118 ton olan patates üretimi 2000 ve sonraki yıllarda 10 bin tona yaklaşmıştır. İlçede soğan ve sarımsak üretiminde yıllar arasında salınımlar görülmektedir. Soğan üretimi 1991 yılından 2006'ya doğru 3000-4500 ton arasında üretim yapılmaktadır. (Tablo: 49 ve Şekil: 50) Sarımsak üretiminde ise 636 ton ile 1000 ton arasında üretim yapılmaktadır. Soğan veya sarımsağın üretim miktarına göre değer kazanması, fiyatların yıllar arasında üretim miktarına göre artıp azalmasına neden olmaktadır. Bu durum sadece Samandağ için değil bütün ülke çiftçisi için geçerlidir. Tarımsal üretimde sağlanacak kooperatifleşmeyle hem ekilen ürünün türünü dengeleyecek, hem de ürünlerin satış fiyatları fazla düşmeyecektir.

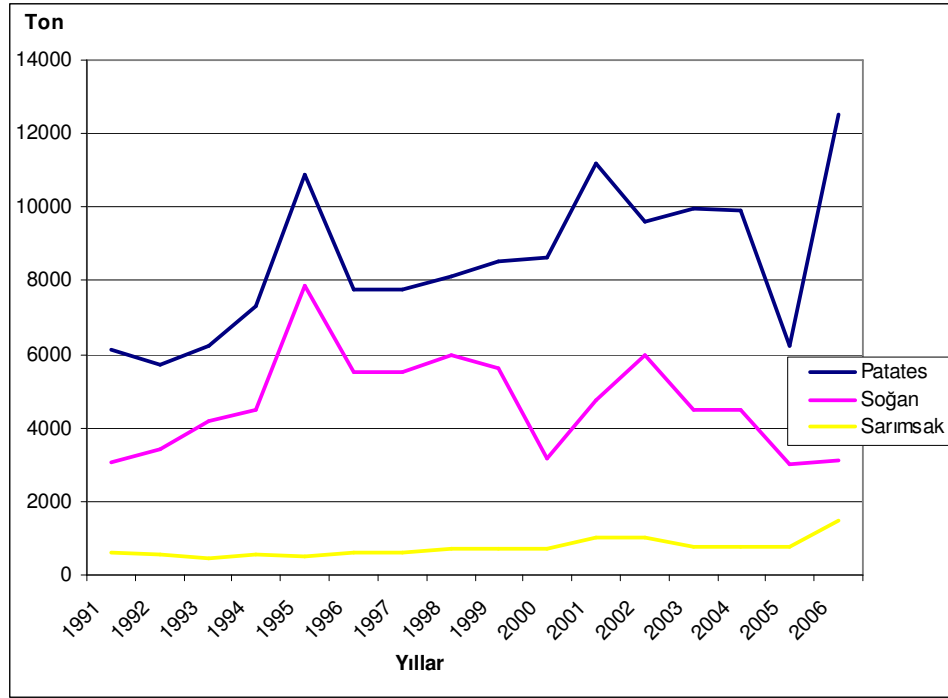
Tablo 49: Samandağ'da Yumru Bitkilerin Üretimi (1991-2006)

Yıl\Ürün	Patates	Soğan	Sarımsak
1991	6.118	3.071	636
1992	5.700	3.400	560
1993	6.226	4.183	455
1994	7.291	4.519	545
1995	10.882	7.858	502
1996	7.774	5.500	630
1997	7.774	5.500	630
1998	8.141	6.000	700
1999	8.548	5.639	735
2000	8.616	3.148	690
2001	11.200	4.750	1.000
2002	9.596	6.000	1.000
2003	9.949	4.500	750
2004	9.912	4.500	750
2005	6.250	3.000	750
2006	12.500	3.125	1.500

Kaynak: TÜİK 2007

Yumru bitkiler içerisinde soğan ve sarımsak tüccarlar tarafından alınmakta, paketleme işlemlerinden sonra Orta Doğu ülkelerine pazarlanmaktadır. Özellikle Antakya'da Samandağlıların kurmuş oldukları dış ticaret şirketleri bu konularda etkindir.

Şekil 50: Samandağ'da Yumrulu Bitkilerin Üretimi

4.2.1.2. Tütün Üretimi

Tütün tarımı Samandağ'da Gözene, Meydan ve Tekebaşı köylerinde yapılmaktadır. İlçede en fazla üretim Gözene köyünde kuru tarım yöntemiyle yapılır. Hem kuru hem sulamalı olarak yapılan tütün üretimi Tarım Bakanlığının uyguladığı politikalar sebebiyle son on yılda zorunlu olarak kademeli bir şekilde azaltılmaya başlanmıştır. Köyde toprağı olan ve daha önce tütün üretim izni alan ailelere öncesinde tüm üretim alınırken 2007 ve sonrasında 250 kg üretim izni verilmiştir. Özellikle hasat zamanında duyulan işgücü ihtiyacından dolayı çocuk sayısının fazla olduğu aileler için ideal bir geçim kaynağı durumundaki tütün tarımında, üretimin serbest olduğu dönemlerde bir aile yılda 8-10 ton üretim yapabilmekteydi. Tarlası fazla olup ta yeterince iş gücüne sahip olamayan çiftçiler ise topraklarını tütüncü adı verilen ailelere “yarıya” (yarıcı) vererek tütün tarımını devam ettirmektedir. Yakın geçmişe kadar çoğu çiftçinin geçim kapısı olan tütün, üretimin sınırlandırılmasıyla yerini zeytin bahçelerine bırakmaya başlamıştır (Foto: 35 a-b).

Meydan ve Tekebaşı köylerinde sulamalı olarak tarımı yapılan tömbeki tütünü olarak da anılan pipoluk tütün üretimi de daha çok gelir getiren ürünlerin tercih edilmesi nedeniyle giderek yerini diğer türlere bırakmaya başlamıştır. Ya toprağı dinlendirmek ya da geleneksel ürün olması sebebiyle tarımı devam eden tömbeki tütünün önümüzdeki yıllarda yerini daha fazla gelir getiren sebzelere bırakacağını söylemek zor değildir.

Tütün işçiliğinin zor, üretimden pazara, pazardan da çiftçinin gelir elde etmesine kadar geçen zamanın iki yıl kadar sürmesi ve bunca emeğe rağmen gelirin yetersiz olması, bu ek olarak devlet tarafından üretime sınırlama getirilmesi, üretimi azaltmış, çoğu ailenin üretimi bırakmasına sebep olmuştur. Daha önceki yıllarda tütün işiyle geçimini sağlayan çiftçiler artık çoğunlukla mevsimlik göçlerle, Adana, Antalya, Mersin gibi çeşitli illere tarım işçisi olarak gitmektedir. Bir kısım erkekler ise ekipler halinde inşaatlarda beton işinde çalışmaktadır.

Foto 35: a- Meydan köyünde yetiştirilen tömbeki tütünü yaprak yapısının büyük olmasıyla dikkat çekmektedir. b: İlçede tütün üretimden vazgeçilen yerlerde yerini zeytin fidanları almaktadır. Fotoğrafta 8-10 yıl öncesine kadar tütün üretimi yapılan Çökek köyünün bu işe ayırdığı topraklar görülmektedir.

4.2.2. Sulamalı Tarım

Sulamalı tarım ilçede Samandağ ovasında, Asi nehri ile Küçük ve Büyük Karaçay suları çevresinde sulamalı tarım yapılmaktadır. Bu alanlarda hem sebzeçilik hem de meyvecilik yapılmaktadır. Samandağ ovasının büyük bir kısmında sebze üretimi, Tekebaşı köyü, Mızraklı köyü ve Samandağ Deniz Mahallesi ile Çiğdede mahallesi çevresinde meyve üretimi yapılmaktadır. Bu alanlar DSI'nin yaptırmış olduğu kanaletlerle sulanmaktadır. Sutaşı köyü yakınında, Asi nehri üzerine kurulan pompaj istasyonu ile kanaletlere verilen su hem Samandağ ovasını hem de Mızraklı çevresini sulamaktadır. Karaçay dereleri çevresinde de sebze ve meyve üretimi yapılmaktadır.

Toprağın verimli, su imkânlarının yeterli, iklim şartlarının uygun olması nedeniyle çoğu yerde topraktan yılda iki hatta üç ürün alınmaktadır. Örneğin örtü altında yetiştirilen domates fideleri toprağa mart ayında dikilmektedir. 45-50 gün içerisinde ürün veren domatesler hasat edilmekte, mayıs ayında ürün alınmakta, haziran ayı sonuna doğru ise bunların arasına yer fıstığı ekimi yapılmaktadır. Eylül, ekim aylarındaki yer fıstığı hasadının ardından toprak tekrar işlenir, gübrelenir ve komple sulanarak kış sebzeleri olan lahana, marul, ıspanak gibi yaprağı yenilen sebzelerin ekimi yapılır. Dolayısıyla ilçede sebze üretiminde ekonomik aktivite hiçbir zaman kesintiye uğramamaktadır. Bu imkânlar sadece fiziki şartların yeterli olmasından değil aynı zamanda beşeri şartların da farklılığından kaynaklanmaktadır. İlçe halkı ve özellikle de Nusayri Araplar yörede çalışan oluşlarıyla bilinirler. Sünni Türk köylerinde de benzer koşullar olmasına rağmen buralarda ürün çeşitliliği halkın yoğun ve sürekli iş gücüne ihtiyaç duyulan ürünleri tercih etmesi sebebiyle daha azdır. Bu köylerde halk daha çok yılda bir tek ürün yetiştirmektedir. Bu özellik beşeri şartların ilçenin her yerinde aynı olmadığı göstermektedir.

Samandağ'ın toplam 59.671 km² olan tarımsal sahasının 27,45 km² alanında sulamalı tarım yapılabilmektedir. Bu alanın sulanması her yerde kanaletlerle yapılmamaktadır. Samandağ ovası ve çevresi söz konusu kanaletlerle sulanırken, aşağı asi oluğunda Asi nehrinden alınan sularla, Küçük ve Büyük Karaçay sularının çevresi ise bu çaylardan alınan sularla sulanmaktadır. Yer altı suyunun da sulamalı tarımda büyük katkısı vardır. Sulamalı tarımda düzenin sağlanması açısından Ataköy muhtarının başkanlığını yaptığı Çağlayan Sulama Birliği kurulmuştur. Samandağ'da toplam tarım alanı olan 59.671 km² alanın 9,7 km²' sinde sebze, 24,9 km² kısmında bahçe (narenciye, erik, incir, nar, malta eriği) tarımı, 2,4 km² kısmında da örtü altı sebzeciliği yapılmaktadır.

4.2.2.1. Sebzecilik

Samandağ'da bitkisel üretimden elde edilen gelirin büyük bir kısmı sebzecilikten elde edilmektedir. İlçede sebzeler içerisinde üretimi en fazla yapılan maydanoz ülke ihtiyacının da büyük bir kısmını karşılamaktadır. Bunun yanı sıra ilçede yaprağı yenen marul, lahana, ıspanak, pazı, roka, pırasa, tere, nane, tere, dereotu üretimi de yapılmaktadır. Meyvesi yenen sebzelerden de domates, kabak, hıyar, patlıcan, biber;

sarımsak, soğan, turp, patates, fasulye, bakla, bezelye, börülce, bamya, balkabağı üretimi yapılmaktadır.

Maydanoz Üretimi: Maydanoz Akdeniz ülkelerinin bitkisidir. İspanya, Yunanistan, Fas, Türkiye, Cezayir ve Tunus'ta bol miktarda yabancı maydanoz bulunmaktadır. Yetiştiriciliği M.Ö. 4000 yıllarına dayanır. Eski eserlerde Mısırlıların, Romalıların ve Yunanlıların maydanozu hoş kokusu nedeniyle ürettikleri, tıbbi ve baharat bitkisi olarak kullandıkları bilinmektedir. Günümüzde ise maydanoz hemen hemen tüm dünya ülkelerinde kültür sebzesi olarak üretilmekte ve tüketilmektedir.

Yaprağı yenilen sebzeler içerisinde ilçede en fazla maydanoz üretilmektedir ve maydanoz üretimi açısından ilçe ülkemizde ilk sırayı almaktadır. Maydanozun bakım işlemi kadınlar tarafından yapılır. Ürün hassas olduğu için bakımı çapalama ile değil de içerisindeki zararlı otların elle toplanma şeklindedir. Maydanoz ekilecek toprağa, hayvancılıkla uğraşan çevre köylerden temin edilen çiftlik gübresinin serilmesi verimi arttırmaktadır.

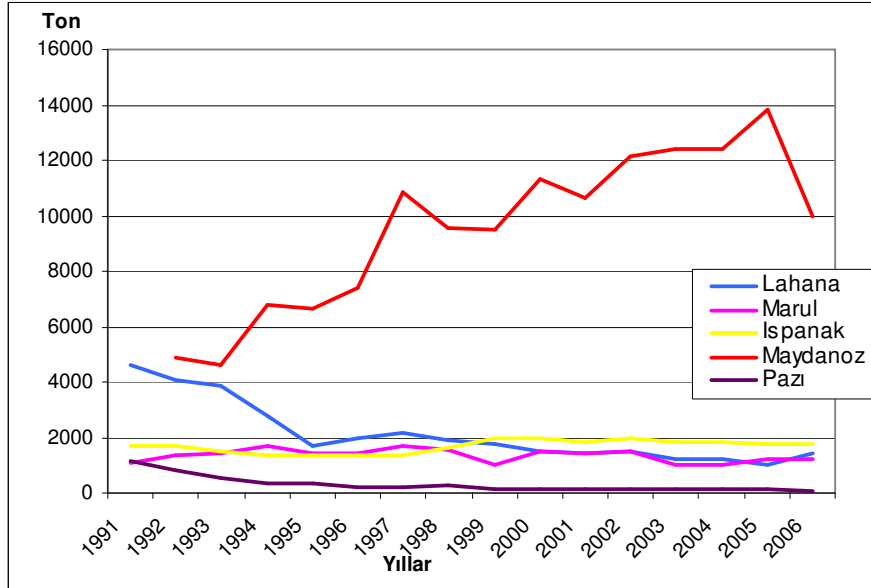
Çeşide ve mevsime bağlı olarak tohum ekiminden 60-70 gün sonra bitkiler hasat olgunluğuna gelirler. Hasat sabahın erken saatlerinde kadınlar tarafından yapılmaktadır. Hasat, alan küçükse aile bireyleri tarafından, eğer genişse ve tarla şeklinde ise yakın köylerden getirilen kadın işçiler tarafından ürünün biçilme işlemi yapılır. İlk hasattan sonra kalan kökler yeniden gübrenir ve sulanır. Yaklaşık 20-25 gün aralıklarla defalarca tekrar tekrar biçilir. Bir yılda yaklaşık 6-7 defa hasat yapılır. Bir metre kareden toplam 80-100 demet (bir demet 25 küçük bağdan oluşur), dekardan da 70-90 bin demet (2-4 ton arasında) hasat edilebilmektedir. Tarladan toplanan maydanozlar köyün merkezine getirilir ve tüccara teslim edilir.

Ülkemizde ortalama her yıl 32.000 ton üretilen maydanozun kabaca üçte biri (1/3'ü) Samandağ karşılar. İlçede maydanoz üretimi 1992 yılında başlamış ve 4.850 ton üretim yapılmıştır. Sonraki yıllarda artış gösteren üretim 1996 yılında 7.500 tona, 2004 yılında da 12.427 ton, 2006 yılında ise 10.000 ton üretim yapılmıştır. İlçede Çöğürlü, Eriklikuyu, Gözene, Hıdırbey, Kapısu, Meydan, Teknepınar, Vakıflı, Yoğunluk, Aknehir, Koyunoğlu, Kuşalan, Mağaracık, Mızraklı, Sutaşı, Tekebaşı, Aknehir, Ceylandere, Yeşilköy, Fidanlı köyleri ile Samandağ ilçe merkezinde maydanoz üretimi yapılmaktadır (Tablo: 50 Şekil: 51).

Tablo 50: Samandağ'da Yapraklı Yenilen Sebzelerin Üretimi (Ton)

Yıl\Tür	Lahana	Marul	Isпанak	Maydanoz	Pazı
1991	4.640	1.088	1.673	-	1.119
1992	4.080	1.360	1.710	4.850	800
1993	3.832	1.412	1.517	4.608	549
1994	2.800	1.700	1.350	6.807	320
1995	1.680	1.440	1.350	6.619	350
1996	1.960	1.440	1.350	7.400	170
1997	2.200	1.700	1.376	10.857	170
1998	1.875	1.530	1.600	9.583	240
1999	1.736	990	1.980	9.500	150
2000	1.500	1.500	2.000	11.342	150
2001	1.400	1.400	1.800	10.620	140
2002	1.500	1.500	2.000	12.146	150
2003	1.200	1.000	1.800	12.384	160
2004	1.200	1.000	1.800	12.427	160
2005	1.000	1.200	1.750	13.820	150
2006	1.400	1.200	1.750	10.000	100

Kaynak: TUIK 2007

Şekil 51: Yapraklı Yenilen Sebzelerin İçerisinde Maydanoz Üretimi (1991-2006)

Yapraklı yenilen sebzelerden maydanoz dışında marul, ıspanak, lahana, pazı üretimi de yapılmaktadır (Tablo 50, Şekil 49).

Lahana ve marul üretimi birbirine benzer. Lahananın yetiştirme süresi maruldan daha uzundur. Eylül ekim aylarında dikilen lahana fideleri ocak şubat aylarında hasat olgunluğuna erişmekte ve Antakya sebze haline gönderilmektedir. Üretimin yıldan yıla azalması ekonomik getirisinin fazla olmaması ve verimin düşük olmasından

kaynaklanmaktadır. Diğer taraftan hastalıklarla mücadelede çok fazla tarımsal ilaç kullanımı da üretim maliyetini arttırmaktadır. Marul ve lahananın üretiminin tamamen terk edilmemesi, bunların köklerinin kısmen derin olması ve bu ürünlerin ekilmesiyle toprak yüzeyinin dinlendirilmesi düşüncesinden kaynaklanmaktadır. İkinci veya üçüncü ürün olarak ekilen ıspanak da yaprağı yenilen sebzeler içerisinde önemli bir paya sahiptir. Bu sebzeler içerisinde artan üretim miktarı ve ekonomiye katkısı açısından diğer sebzelerden ayrılır.

Samandağ'da roka, pırasa, tere, dereotu, nane gibi sebzeler de üretilmektedir. 1996 yılından itibaren ticari olarak önem kazanmaya başlayan pırasa 1997'de 170 ton üretilirken 2006'da 300-400 tona yaklaşmıştır (Tablo. 51).

Tablo 51: Samandağ'da Üretilen Yapraklı Yenilen Sebzeler (Ton)

Yıl\Tür	Roka	Pırasa	Tere	Dereotu	Nane
1996	-	170	120	-	-
1997	-	170	120	-	-
1998	-	200	100	-	-
1999	-	198	83	-	45
2000	50	400	50	50	200
2001	45	370	45	50	180
2002	50	400	50	50	200
2003	100	420	100	50	350
2004	100	420	100	50	350
2005	100	400	100	40	350
2006	100	300	100	50	350

Kaynak: TÜİK 2007

Meyvesi Yenilen Sebzeler: Bu grup sebzeleri domates, patlıcan, hıyar, kabak ve biber oluşturmaktadır. Her köyde tarımı yapılan bu ürünler hem her köyde olmakla beraber bazı köylerde ticari amaçla yetiştirilmektedir. Ticari amaç olmaksızın geçimlik amacıyla üretilen sebzeler hem taze olarak tüketilmekte, hem de salça ve kış mevsiminde tüketilmesi için kurutularak muhafaza edilmektedir. İhtiyaç fazlası ürünler evin küçük gereksinimlerini sağlamak için satılır. Bunların dışında olgunlaştığında hemen tüketilen sebzeler de vardır. Sakız kabağı, hıyar, karnabahar, turp, yeşil soğan ve sarımsak bu tür sebzelerdendir. Bunlar evlerin geçimlik sebzesi olduğu gibi Çanakoluk, Çubuklu, Mağaracık, Kapısu, Koyunoğlu köylerinde ticari amaçla da üretilmektedir.

Domates Üretimi: Samandağ'da meyvesi yenilen sebzeler içerisinde üretimi en fazla yapılan sebze domatestir. Domates üretiminin hem ticari hem de geçimlik olmak üzere iki şekilde üretimi yapılmaktadır. Geçimlik üretimde her çiftçi aile kendi ihtiyacı kadar domates fidesi dikmekte ve bundan kış salçası veya yörede bir gıda alışkanlığı

olan domates kurusu ihtiyacını karşılamaktadır. Domates fidelerinin dikimi için bahçenin bir kenarı veya eve yakın bir tarla tercih edilmektedir. Tütün tarımı yapan çiftçiler genellikle tütün tarlasının bir kenarına tütün dikimi esnasında domates fidelerini de dikmektedir. Bu durum hem ürüne kolay ulaşabilmeyi, hem de sürekli kontrol altında tutarak hayvanların zarar vermesini önlemeyi amaçlamaktadır. Yapılan salçanın ihtiyaç fazlası evin bazı gereksinimlerini karşılamak için yöredeki pazarlarda satılmaktadır.

Samandağ'da 2006 yılında 159 dekara domates dikimi yapılmıştır. Kabuğu sert, uzun süre dayanıklı, salkım olarak ürün veren domates fidelerinin dikimi tercih edilmektedir. Üretim hem tarlada, hem de seralardadır. Daha çok sofralık ve günlük tüketim için yetiştirilen domatesler Antakya sebze hali veya yerli tüccarlar tarafından ülkenin çeşitli illerine pazarlanmaktadır.

Salça üretiminde kullanılan domatesler ise tarlada yetiştirilmektedir. Her çiftçi ailesi kendi salça ihtiyacını kendisi karşılamakta, domates suyunun kazanlarda kaynatılarak kıvama gelmesi sağlanmakta, ardından üzerine tuz eklenerek birkaç gün de güneş altında bekletilmektedir. Cam kavanozlar içerisine konulan domates salçasının üzeri zeytinyağlı bir bezle örtülerek kapağı kapatılmakta ve kış için evin serin kısımlarında saklanmaktadır.

Ticari anlamda 1991 yılına 97.146 ton olan domates üretimi 1996 yılında 146.830'a ulaşmıştır. Sonraki yıllarda üretim düşmeye başlamış ve 2006 yılında toplam 127.734 ton üretim yapılmıştır (Tablo: 52) Samandağ ovası, Mağaracık, Meydan, Tekebaşı, Koyunoğlu, Vakıflı, Kapısuyu, Tavuklu, Büyükçat, Çanakoluk, Çökek, Hancağız, Karaçay, Tomruksuyu, Yaylıca köylerinde ticari amaçlı üretim yapılmaktadır.

Üretilen domatesin pazarlanması üretimini kısıtlayan en büyük etken ülkeye sınırdan kaçak olarak geçirilen domateslerin pazara sürülmesi sıkıntıya sokmaktadır. Daha düşük ücretle pazarlanan kaçak domatesler yerli üretimi pazar problemi nedeniyle engellemektedir. Ayrıca zararlılarla olan mücadelede kullanılan ilaç kullanımı ücretlerinin fazla olması üretim maliyetini yükselttiği için alanların daralmasına etki etmektedir.

Domates üretiminden sonra ikinci sırada patlıcan üretimi gelmektedir. Yaz mevsiminde açık alanda kış mevsiminde de örtü altında yetiştirilen patlıcan toplam 1.664 tondur. İlçede patlıcan örtü altında fazla yetiştirilir. 1991 den 2006 yılına doğru patlıcan üretimde artış görülse de bazı yıllarda düşüşler de yaşanmıştır. 1991 de 20.786

ton olan üretim, 1999 da 25.984 ton, 2003 yılında 32.414 tona yükselmiş ve 2006 yılında ise 31.872 ton patlıcan üretilmiştir.

Tablo 52: Samandağ'da Meyvesi Yenen Sebzelerin Üretimi (Ton)

Yıl\Tür	Domates	Sivri B	Patlıcan	Hıyar	Kabak	Dolm. B	Sarımsak	Soğan
1991	97.146	23.970	20.786	16.390	12.553	18.896	1.102	3.345
1992	96.040	21.584	21.707	17.995	13.820	15.393	1.050	396
1993	111.748	21.908	22.072	18.622	11.325	16.004	1.261	4.506
1994	114.750	26.682	19.168	18.350	11.076	14.285	700	4.600
1995	115.100	25.470	19.305	17.365	10.045	15.000	420	6.900
1996	143.100	28.870	20.000	16.400	12.737	13.246	560	5.500
1997	146.830	45.118	13.876	17.345	11.702	10.988	700	5.250
1998	116.266	45.668	18.138	15.530	9.012	8.154	750	3.600
1999	108.073	46.273	25.984	13.132	8.024	6.157	600	3.800
2000	138.865	44.040	28.677	18.814	9.331	6.090	750	4.000
2001	126.400	39.964	25.276	18.496	8.482	5.704	600	3.600
2002	138.895	44.040	27.477	18.056	9.331	6.095	750	5.000
2003	127.154	24.000	32.414	18.820	9.323	6.095	750	6.000
2004	127.154	34.040	27.165	18.820	9.323	6.095	750	6.000
2005	127.154	34.040	28.665	20.320	12.323	6.100	750	6.000
2006	127.734	34.376	31.872	20.476	12.374	6.112	500	3.000

Kaynak: TÜİK 2007

İlçede Sivri biber üretimini ve türünü, tüketim alışkanlığı şekillendirmektedir. Yeşil sivri biber, kırmızı salçalık acı biber ve dolmalık biber ilçede yetiştirilen biber türleridir. Bu biberlerin bir kısmı iç tüketime, bir kısmı da yurt dışına pazarlanmaktadır. İlçede ortalama her ev 100-125 kg kırmızı salçalık biber tüketir. Bu biberlerin bir kısmı henüz tazeyken, bir kısmı da kurutulduktan sonra salça yapılır. Kurutulan biberin bir kısmını pul biber yapmak için bir kısmını da kışın yemeklerde kullanmak için bekletilir. Bu sebeple biber üretimi yemek kültürüne yansır ve yörede acılı yemekler tercih edilmektedir. Biberlerin büyük bir kısmı iç pazarda tüketilmektedir.

Yeşil sivri biberlerin ticari değeri yüksektir ve satış amacıyla üretilmektedir. Antakya'da kurulan özel şirketler tarafından yurt dışına pazarlandığı belirtilen sivri biberin üretimi ekonomik getirisine bağlı olarak yıldan yıla artmakta, bazı yıllarda azalmaktadır. 1991 de 23.970 ton olan üretim, 1995 te 25.470 tona, 1999 yılında 46.273 tona ulaşmıştır. Bu yıldan itibaren düşüşe geçen sivri biber üretimi, 2006 yılında 34.376 ton olmuştur. Sivri biber Samandağ'ın Tavuklu, Kapisuyu, Vakıflı, Koyunoğlu, Mağaracık, Tekebaşı, Meydan köylerinde üretilmektedir.

Dolmalık biber üretimi ise 1991 yılında 18.896 ton iken bu yıldan itibaren hızla azalmıştır. 1995 yılında 15.000 tona, 1997 yılında 10.988 tona, 2000 yılında da 6.000 tona düşen dolmalık biber üretimi sadece Sutaşı ve Samandağ'da yapılmaktadır.

Hıyar üretimi Büyükçat, Karaçay ve Koyunoğlu köylerinde 1991 de 16.390 ton olan üretim 2000 yılından itibaren önce 18.000 tona çıkmış, 2006 da ise 20.476 ton olmuştur.

Taze soğan üretimi 1991 de 3.345 tondan 1995 yılında 6.900 tona yükselmiş fakat bu yükselme sürekli devam etse de yıllar içerisinde arz ve talep dengesine bağlı olarak artma ve azalmalar göstermiş, 2006 yılında da 5.000 ton üretilmiştir. Yeşil soğanın yanı sıra ilçede sarımsak, turp, karnabahar üretimi de yapılmaktadır.

Samandağ'da fasulye, bakla, bezelye, börülce, bamya gibi taze tüketilen sebzelerinde üretimi yapılmaktadır. Bu ürünler içerisinde en fazla üretimi yapılan sebze taze fasulyedir (Tablo: 53). Zararlılarla mücadelede kullanılan ilaç çeşidinin fazla olması maliyeti çok yükseltmektedir. Taze fasulye Yaylıca, Büyükçat, Ataköy, Hancağz köylerinde ikinci ürün haline gelir. Samanda ovası ve çevresinde ise bu ürünler genellikle ikinci ürün haline gelir.

Bakla ve bezelye üretiminde azalma, börülce üretiminde artma vardır. Nisan, mayıs ayında hasadı yapılan bakla sökülerek yerine ikinci ürün olan marul, lahana, fasulye gibi ürünler ekilmektedir. Balkabağı ise yöreye özgü balkabağı tatlısının ham maddesini oluşturur. Geniş alanlarda özel olarak ekimi yapılmaz, ancak tarlaların kenarlarında yetiştirilir.

Tablo 53: Samandağ'da Üretimi Yapılan Meyvesi Yenen Sebzeler (Ton)

Yıl\Tür	Fasulye	Bakla	Bezelye	Börülce	Turp	K.bahar	Bamya	Balkabağı
1991	3.259	3.510	742	-	920	1.890	-	-
1992	3.020	3.150	720	240	880	2.000	-	-
1993	2.764	2.750	647	300	637	2.000	-	-
1994	2.441	2.400	800	240	440	2.000	-	-
1995	3.046	2.160	800	120	220	2.000	-	-
1996	1.822	2.800	800	130	220	2.000	-	-
1997	3.022	2.520	800	130	220	1.800	-	-
1998	2.422	1.125	600	150	250	1.700	-	-
1999	3.500	885	414	225	600	1.393	10	30
2000	2.000	750	750	150	300	1.500	30	150
2001	2.074	1.308	700	140	280	1.400	28	140
2002	2.000	750	750	150	300	1.500	30	150
2003	3.000	600	600	190	300	1.300	-	300
2004	3.000	600	600	300	300	1.050	90	300
2005	3.000	600	600	300	300	1.050	90	300
2006	3.000	400	200	200	300	700	75	300

Kaynak: TÜİK 2007

4.2.2.2. Seracılık

Türkiye sahip olduğu ekolojik özellikleri nedeniyle sebze ve meyve üretimi bakımından dünyadaki önemli ülkelerden biridir. Türkiye'nin sahip olduğu toplam 78 milyon hektar alan içerisinde tarım alanları toplam % 36'lık (27.575.000 ha) bir paya sahiptir. Bunun % 68'inde tarla bitkileri, % 13'ünde bahçe bitkileri yetiştiriciliği yapılırken, % 19'luk bir kısım da nadasa ayrılmaktadır. Oldukça değişik ekolojik şartlara sahip olan ülkemizde pek çok bahçe bitkileri türü yetiştirilebilmektedir. Örtü altı yetiştiriciliği de bu grup içerisinde önemli bir yere sahiptir. Örtü altı yetiştiriciliği cam seralar, plastik seralar, yüksek tüneller ve alçak tüneller şeklinde farklı büyüklüklerdeki seralardan oluşur (Sevgican 2000, s.679). Toplam 300.000 dekar örtü altı alanlarımızın % 60,5'i (26.780 ha) alçak plastik tünel, geriye kalan % 39,5'i (17.510 ha) yüksek sera alanlarından ibarettir. (Sakinci 2007, www.ziraatci.com)

Ülkemizde seracılık 1940'lı yıllarda Antalya'da başlamış ve bugün Samandağ'dan Yalova'ya kadar kıyılarımız boyunca yayılmış, özellikle Akdeniz sahil bölgesinde yoğunlaşmıştır. Örtü materyali olarak plastiğin kullanılması ile hızlanan örtü altı üretimimiz 1970'li yıllarda en yüksek düzeye ulaşmıştır (Sakinci 2007, www.ziraatci.com).

Örtü altı yetiştiricilik, iklim faktörünün etkisi ortadan kaldırılarak, gerekli özel çevre koşullarının sağlanması ile alçak ve yüksek sistemler içinde yapılan sebze, meyve ve süs bitkileri yetiştiriciliği için kullanılan genel bir tanımlamadır. Bu sistem içinde cam veya plastikte örtülü yüksek yapılar sera olarak adlandırılmakta, ayrıca alçak ve yüksek tünel şeklinde yapılan yetiştiricilik de örtü altı yetiştiricilik kapsamında değerlendirilmektedir. Türkiye'de örtü altı yetiştiricilik faaliyetleri sebze yetiştiriciliğinde yoğunlaşmıştır. Toplam örtü altı yetiştiriciliğin %95'ini sebze, %5'ini ise meyve ve süs bitkileri yetiştiriciliği oluşturmaktadır (www.antalya.bel.tr/tr/ekonomi/tarim) Örtü altı üretiminde en fazla tercih edilen sebze türleri domates, hıyar, biber, patlıcan ve kabak oluşturmaktadır. Bunların dışında az da olsa meyve ve süs bitkisi yetiştirilir. Gerek Türkiye çapında gerekse de Samandağ'da ki seraların yarısından çoğunda domates yetiştirilmektedir. Geleneksel sebze üretiminde bütün çiftçiler tarafından domatesin yetiştirme koşulları ve tekniklerinin bilinmesi, tüketim alışkanlıklarında önemli bir yere sahip olması, domates üretimini arttırmaktadır.

Seracılık her ne kadar masraflı ve bir o kadar da emek, teknik, bilgi gerektirse de açık tarla ziraatına göre 5-6 kat daha fazla ürün vermekte, bunun karşılığında 8-10

kat daha fazla gelir elde edilmektedir. Domates üretimini yüksek gelir getirmesi açısından biber takip etmektedir. Özellikle batı ve güney sahil şeridinde Samandağ dışında Antalya'nın Demre, Finike ve Kumluca ile İçel'in Kazanlı üretim sahalarında biber yetiştirilmektedir (Sakinci 2007, www.ziraatci.com).

Seracılığın Samandağ'a gelmesi ve yaygınlaşmasının öyküsü farklıdır, tarım işçisi olarak ilçeden Mersine giden işçiler çeşitli tarım işçiliğinde çalışmışlardır. Bunun içerisinde örtü altı sebzeçiliği ilk defa bu yerlerde tanınmış ve bu tür işlerde çalışılmıştır. Mersin'den tekrar ilçeye döndüklerinde seracılığı kendi topraklarında yapmaya başlayarak bu işi geçim kaynağı yapmaya başlamışlardır (Foto:36).

Samandağ'da seracılık Türkiye'de üretimin en fazla olduğu 1970 yıllarda başlar. Yeşilada mahallesinde alçak tünel yaparak örtü altı üretimi başlatan Çivi ailesi ticari amaçla ilk defa seracılığı başlatmıştır. Dededen kalan bu mirası sürdüren Çivi kardeşler 2007 yılı için ilçedeki en büyük örtülü alanına sahiptirler.

Foto 36: Samandağ ovası ve çevresindeki seraların tamamını plastik tünel seralar oluşturmaktadır. Vakıflı köyünde yer alan bu serada organik sebze üretimi yapılmaktadır.

Kapalı plastik seralar çoğunlukla bir dekar alanı kaplamaktadır. Daha küçük ve korunaklı seralarda ya da evin belli kısımlarında yetiştirilen fideler bir süre sonra plastik torbalara dikilmektedir. Kökleşip büyümeye başlayan fideler, sera içerisinde hasat alınan domates fide köklerinin yakınına dikilmektedir. Dolayısıyla sera içerisindeki domatesler, henüz son hasada gelmeden yerine yenileri dikilmekte, üretim bir yıl boyunca birbiri ardınca üç defa yapılmaktadır. Toprağın bakımı ise yaz mevsiminde yapılmaktadır. Yılda üç defa üretim yapılmaktadır. Bir dekar serada bir yetiştirme döneminde yaklaşık 25 ton domates yetiştirilmektedir (Foto: 37 a,b,c,d,e,f.).

Foto 37: Samandış'da örtü altında en fazla domates ve sivri biber üretilmektedir. a:Domates fidelerinin yetiştirilmesi, b: Fidelerin seraların içerisine dikilmesi, c: Büyük emek ve özenle yetiştirilen domates sebzesi, d: Toprağın verimsizleştii yerlerde plastik kutularda yapılan tarım, e ve f: Hasada hazır domates ve biber fideleri. Fotoğraftaki seralar Cuma Ali Yapıcı ve Çivi kardeşlere aittir.

Örtü altı sebze yetiştiriciliği hem ekonomiye hem de istihdama katkısı olmasının yanında yılın her mevsiminde taze sebze tüketebilmeyi sağlar. Günümüzden 20-25 yıl öncesine kadar kış mevsiminde belirli marketlerde satılan örtü altı sebzeleri, günümüzde refah seviyesinin ve kişi başına düşen gelirin artmasına, ürün miktarının artmasıyla birlikte fiyatının da düşmesine bağlı olarak köy bakkallarından dahi temin edilebilmektedir. Talebin atması bağlı olarak seralarda daha hızlı ve daha çok ürün elde etmek için hormon kullanılmakta, doğal olmayan, kimyasal ilaçlarla büyütülen sebzelerin üretimine yol açmaktadır. Tüketicinin bu konuda bilinçlenmesiyle ve ekonomik seviyesinin iyi olmasıyla, kimyasal ilaç kullanılmamış, organik olarak yetiştirilen sebze ve meyve tüketiminin tercih edilmesini sağlamaktadır. Hem yurtiçi tüketiminde, hem de yurt dışı satışlarında ürüne talebi arttırmak, doğal üretim yöntemleri kullanılmaktadır. Bunun için seralarda Bombus arısı (*Bombus terrestris*) kullanarak bitkilerin üremesi sağlanmaktadır. Bu şekilde sera içerisinde kimyasalların kullanılması engellenmekte, tamamen olmasa da yarı organik bir ürün elde edilmektedir. Ayrıca Tarım Bakanlığı tarafından getirilen yasal zorunluluklar nedeniyle ürünlerde aşırı miktarda hormon ve kimyasal kullanımı yasaklanmıştır. Çünkü bütün AB ülkelerine yapılan sebze ihracatı, kullanılan ilaçlar nedeniyle AB ülkeleri tarafından yasaklanmakta, alınmaması önerilmektedir.

Son yıllarda daha doğal ürünler elde etmek için seralarda üreme Bombus arısı kullanımıyla yapılmaktadır. Örtü altı yetiştiricileri tarafından benimsenen bu arı kolonileri her geçen yıl önemli ölçüde artış göstermektedir. Ülkemiz örtüaltı alanları dikkate alındığında 2010 yılına kadar yılda kullanılacak bombus kolonisi sayısının 100 bin âdete, kullanım alanı da 50 bin dekara ulaşabileceği tahmin edilmektedir (Gürel ve diğerleri, 2001, s 249). Samandağ'da da başlayan arılı üretim ilçe tarım müdürlüğünün desteğiyle artmaktadır. İlk defa ilçede arılı üretim Cuma Ali Yapıcı ve Kemal Teker tarafından başlatılmıştır. Hormon kullanılmaması, üretim esnasında kimyasal ilacın tercih edilmemesi sera içerisinde üremeye yardımcı olan bombus arılarından kaynaklanmaktadır. Yarı organik sayılabilecek bu ürünler için bazı tüketiciler Antakya'dan Samandağ'a gelerek kendi tüketimleri için sebze almaktadır.

Samandağ'da örtü altı sebzeçilikte sırasıyla en fazla domates, hıyar, patlıcan, sivri biber, kabak, dolmalık biber ve taze fasulye üretilmektedir. Ortalama olarak her yıl ilçede 2.350 dekada örtü altı sebzeçiliği yapılmaktadır. Samandağ'da seracılığın

yaygınlaşmasında maliyeti düşük ve yapımı kolay olan naylon seraların tercih edilmesinin payı büyüktür. (Tablo. 54 ve şekil: 50)

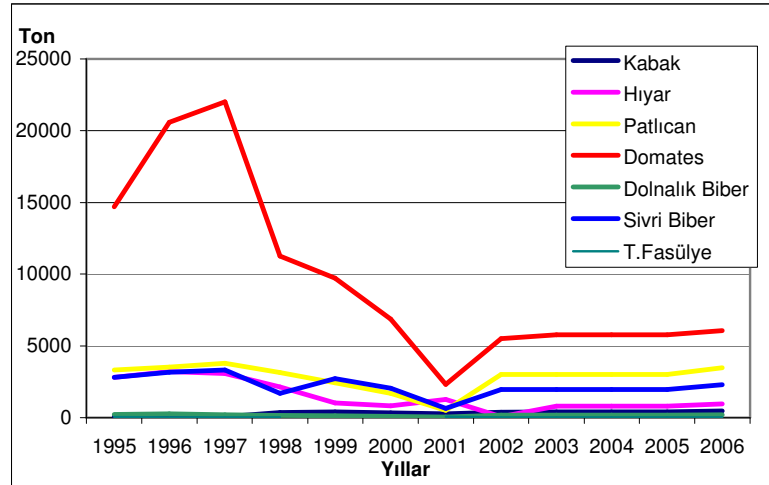
Tablo 54: Samandağ'da Yetiştirilen Başlıca Örtü Altı Sebze Türleri ve Miktarları (Ton)

Yıl\Üretim	Kabak	Hıyar	Patlıcan	Domates	Dolmalık B.	Sivri B.	T.Fasulye
1995	76	2.800	3.305	14.700	214	2.820	46
1996	76	3.200	3.520	20.600	246	3.170	22
1997	72	3.065	3.796	22.030	188	3.318	22
1998	362	2.130	3.138	11.266	154	1.668	22
1999	394	1.032	2.424	9.733	127	2.713	-
2000	331	814	1.677	6.865	90	2.040	-
2001	252	1.256	510	2.300	44	624	64
2002	373	720	3.005	5.505	165	1.960	14
2003	389	800	3.005	5.764	165	1.960	14
2004	389	800	3.005	5.764	165	1.960	14
2005	389	800	3.005	5.764	165	1.960	14
2006	456	952	3.480	6.066	196	2.280	14

Kaynak: TÜİK 1995-200

İlçede örtü altı üretimde 1995 yılından 2001 yılına kadar düşüş görülmekte ve bu yıldan sonra üretimin bir standarda yaklaştığı görülmektedir (Şekil 52). İlçede domates, hıyar, dolmalık biber ve fasulye üretiminde düşüş, kabak üretiminde artış olmuştur. Patlıcan ve sivri biber üretiminde ise dalgalanmalar görülmekle birlikte üretim miktarı fazla değişmemiştir. İlçede 2001 yılında iklimde görülen şiddetli don olayları hem sebze hem de meyve üretiminde düşüşlere yol açmış, bütün bitkisel üretimde azalmalar görülmüştür.

Şekil 52: Samandağ'da Yıllara Göre Örtü Altı Sebze Üretimi (1995-2006)

Çivi kardeşlerin serasında uzun yıllar boyunca aynı alanın kullanılması, toprakta verimin azalmasına yol açmıştır. Bu sebeple yaklaşık olarak bir metre derinliğine kadar toprak alt üst edilmiştir. Toprağın verimsizleşmesi ve artık üretimin yapılamaması nedeniyle plastik kutulara özel hazırlanmış topraklar konularak seralara taşınmış ve damlama sulamayla bu kutularda üretim yapılmaya başlanmıştır (Foto: 34). Volkanik toprak ve pomza taşları ile dolu olan bu plastik kutulardaki toprakların çok verimli olmasıyla sürdürülebilmektedir.

Örtü altı yetiştiricilikte hem alan, hem de mahsül olarak azalmalar görülmektedir. Bu azalmada ülkeye kaçak olarak sınırdan geçirilen domatesler etkili olduğu gibi hastalıklarla olan mücadelenin üretim maliyetini arttırması da etkili olmaktadır. İsrail devleti tohumlarının tercih edildiği ilçede bitkilerde görülen hastalıklar için de İsrail menşeli ilaçlar kullanılmak zorundadır. Aksi takdirde hastalıklarla mücadelede başarı sağlanamamaktadır. Hem tohumların hem de ilaçların maliyetinin yüksek olması, sebze üretim değerini de yükseltmektedir.

Samandağ'da seracılığın desteklenmesi ve üren çeşitliliğinin arttırılması gerekmektedir. Yerli tohum kullanılarak üretim sağlanmalı, hastalıklarla olan mücadelede zirai ilaç kullanımı azaltılmalı, alternatif doğal ilaçlara müracaat edilmelidir. Üretimde kullanılan kimyasalların azaltılması, bütün üreticilerin imkan ölçüsünde arılı üretime geçmesi hem sağlıklı ürün yetiştirmeye, hem de pazarlama probleminin ortadan kalkmasına yol açacaktır.

4.2.3. Meyvecilik

Samandağ'da sebzeçilik kadar meyvecilik de önemlidir. Meyvecilikle geçimini sağlayan köy sayısı sebzeçilikle geçimini sağlayan köy sayısından daha fazladır. Meyve üretimi içerisinde turunçgiller, zeytin, erik son zamanlarda da nar üretimi ticari tarım içerisinde önemli bir yere sahiptir. Su imkânlarının fazla olduğu yerlerde sulamalı olarak, suyun kısıtlı olduğu alanlarda da kuru tarım yöntemiyle meyvecilik yapılmaktadır.

İlçede üretilen başlıca meyveleri turunçgiller, zeytin, Erik, Kaysı, zerdali, şeftali, Trabzon hurması, nar, üzüm, incir ve dut oluşturmaktadır. .

Turunçgiller: Samandağ'da ticari amaçla yetiştirilen en önemli meyve üretimini turunçgiller oluşturmaktadır. Mandalina, washington, limon, altıntop, turunç gibi türlerinin yetiştirildiği ilçede en fazla satsuma mandalina türü üretilmektedir.

Samandağ'da turunçgiller açısından 6.392 dekarda satsuma mandalina, 2.392 dekarda washington, 654 dekarda diğer mandalina, 552 dekar diğer portakal türleri, 46 dekarda limon yetiştirilmektedir (ÇKS 2006).

1991 yılında 26.597 ton olan narenciye üretimi 1995 yılında 26.597 ton, 1999 da 29.530 ton, 2004 yılında ise 26.400 ton olmuştur. Bu üretim içerisinde en fazla pay portakal ve mandalinaya aittir. Turunç ve altıntop üretimi ise daha düşüktür. 1991 yılında 18.394 ton olan portakal üretimi bu yıldan itibaren kademeli olarak azalmış, 2006 yılında 12.800 tona düşmüştür. Buna karşılık mandalina üretimi 1991 de 5.610 ton iken 2004 yılında 14.400 ton üretim yapılmıştır. Limon ortalama her yıl 2000 ton, turunç 60 ton, altıntop üretimi ise ortalama 20 ton'dur (Tablo: 55 ve şekil: 52).

Tablo 55: Samandağ'da Narenciye Üretim Miktarları

Yıllar\Tür	Limon	Portakal	Mandalina	Turunç	Altıntop
1991	2.503	18.394	5.610	77	13
1992	2.209	16.329	5.486	55	20
1993	1.882	12.975	4.662	59	20
1994	1.902	12.900	4.900	60	20
1995	2.000	15.000	4.800	30	17
1996	2.000	16.000	5.000	48	30
1997	2.352	17.200	6.210	40	17
1998	1.980	15.000	10.850	60	21
1999	1.950	17.500	10.080	48	30
2000	1.890	14.560	6.600	40	18
2001	1.950	13.500	12.000	77	13
2002	2.160	13.500	16.200	55	20
2003	2.160	11.250	14.400	59	20
2004	2.160	12.000	14.400	69	21
2005	2.160	12.000	14.400	62	20
2006	2.160	12.800	15.000	65	21

Kaynak: TÜİK, 2007

1985 yılından sonra erik ağaçlarında görülen hastalıklar sebebiyle turunçgile yönelen ilçe halkı birçok erik bahçesini, portakal bahçesine dönüştürmüştür. Günümüzde ise portakal ağaçlarında bir azalma, mandalina ağaçlarında bir artma vardır. Portakal üretiminde görülen azalmanın temel sebebi pazarlama problemlerinden kaynaklanmaktadır. Mandalinanın daha kolay satılması ve getirisinin de fazla olması, üretimin artmasına sebep olmaktadır.

Turunçgillerin tarımını su imkânı olan bütün köyler yapmaktadır. Mızraklı, Vakıflı, Aknehir, Eriklikuyu, Yaylıca, Uzunbağ, Hıdırbey, Kapısıyü, Koyunoğlu,

Kuşalan, Mağaracık, Yaşilyazı, Çubukçu, Özengili köyleri ve Samandağ merkezde narenciye tarımı yapan köylerdir (Foto: 38). Bu köyler içerisinde Mızraklı, Vakıflı, Koyunoğlu, Yaylıca, Eriklikuyu, Çanakoluk köylerinde turunçgillerin tarımı köy başına 500 dekarı aşmaktadır.

Turunçgiller tarımında Vakıflı köyünün ayrı bir önemi vardır. Köylü tarafından kurulan kooperatif ile köyde bütün ilçeye örnek teşkil edecek organik tarım uygulaması başlatılmıştır. Yetkili mühendis ve teknisyenler tarafından toprak, su ve yetiştirilen ürünler belli aralıklarla tahlil edilmektedir. Köyün topraklarına komşu olan diğer köyün toprak sahipleri de ürünlerine izinsiz ilaçlama yapamamaktadır. İlaçlama yapımları gerektiğinde toprak komşularına bildirmekte, kontrol altında ilaçlama yapabilmektedirler.

Foto 38: İlçede toplanan narenciye ürünleri içerisinde mandalina ve portakal önemli bir yere sahiptir. Portakalın bir kısmı yatak için ayrılmakta, bir kısmı da tüketim için çeşitli illere pazarlanmaktadır. Fotoğraftaki kamyonu Batman sebze hali için yükleme yapılmaktadır.

Vakıflı köylülerinin organik tarımdaki bu başarılı çalışmaları ürünlerinin de kolay pazarlanmasını sağlamaktadır. 2006 yılı narenciye ürünlerini kooperatif aracılığıyla doğrudan pazarlamışlar, 2007 yılı ürünleri için de narenciye henüz olgunlaşmamışken MİGROS mağazaları yetkilileri ile anlaşma yapmışlar. Diğer köylerden toplanan ve ihracata götürülmek istenen ürünler ise yapılan kontrollerde kullanılan kimyasal ilaçların ürün üzerinde belirtilmemiş olması nedeniyle ülkenin sınır kapılarından geri gönderilmiştir.

Zeytin Üretimi: Meyve üretimi içerisinde zeytin üretimi önemli bir yere sahiptir. Samandağ'da zeytin üretimi sofralık ve yağlık üretim olarak iki kısma ayrılmaktadır. Sofralık zeytin üretiminde yeşil ve siyah olmak üzere iki tür ürün elde edilmektedir. Zeytinler henüz yeşilken ağaçlardan toplanarak belirli işlemlerden geçirilmekte ve sofraya hazır hale getirilmektedir. Yağlık zeytinler ise tane olarak daha küçük ve daha yağlıdır. 3-4 kg siyah zeytinden yaklaşık 1 kg yağ elde edilmektedir. Yeni dikilen zeytin fidanlarında ise yağ verimi daha fazladır. İlçede daha çok yağlık üretim tercih edilmektedir. Sofralık meyve veren zeytin ağacı miktarı 2004 yılı için 186.000 ağaç iken, yağlık meyve veren zeytin ağacı sayısı ise 269.000 ağaçtır.

1998 yılından itibaren Tarım Bakanlığı tarafından desteklenen zeytin fidan dikimi ile birlikte Samandağ'da zeytin ağacı sayısı artmaya başlamıştır. Kuru tarım alanı olan tarlalar zeytinliklere dönüştürülmektedir. İlçede 2001 yılında 25.460, 2002 de 39.990, 2003'te 40.000, 2004'de 55.460, 2005'de 60.000 yeni zeytin fidanı dikilmiştir. 2006 yılında 39.990 olarak planlanan zeytin fidanı dikimi 70.000'e ulaşmıştır. 2007 yılında da yine 39.990 olarak planlanmış ama talebin daha fazla olması beklenmektedir. 2015 yılına kadar ilçede 600.000 yeni zeytin fidanı dikilmiş olacaktır. 2001 yılından 2007 yılına kadar yaklaşık 335.000 yeni zeytin fidanı dikilmiştir. 457.460 tanesi ürün veren yaşıta olmak üzere 2007 yılı itibariyle ilçede toplam 785.460 zeytin ağacı vardır.

Diğer meyvelerin üretimine göre zeytin üretimi hasat açısından daha zordur. Hasat döneminde tanelerin küçük olması ve zeytin tanelerinin tek tek toplanması gerekir. Bu nedenle zeytin üretimi az olan yakın köylerden zeytin hasadında çalışmak için işçiler gelmektedir. Zeytin toplamak için çeşitli köylerden gelen aileler 5-6 kişiden oluşmaktadır. Fakat son yıllarda zeytin işçisinin az veya hiç olmaması hasadı da zora sokmaktadır. Ekim ayı sonunda başlaması gereken zeytin toplama işlemi meyvelerin olgunlaşmasına bağlı olarak bazen daha erken de olabilmektedir.

Zeytin ağaçları diğer birçok meyve ağacından farklı olarak bir yıl çok, diğer yıl az ürün verir. Bu durum ağacın bakımı veya toprağın verimiyle değil, zeytin bitkisinin ekolojisiyle ilgilidir. Fakat bu durum nedense istatistikî verilere pek yansımamıştır. Özellikle 1991-1994 yılları arasında üretimde sürekli artma olması ürün vermeyen yaştaki ağaçların ürün vermeye başladığını göstermektedir. 1991 yılında 3.033 ton olan üretim, 2006 yılında 14.600 ton olmuştur (Tablo: 56 ve şekil: 53).

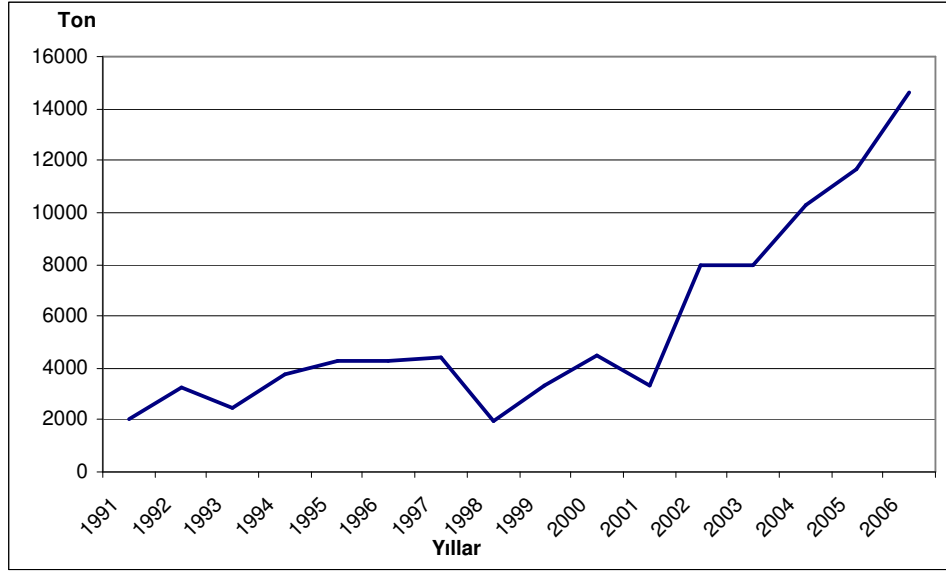
Tablo 56: Samandağ'da Taş Çekirdekli Meyvelerin Üretim Miktarı (Ton)

Yıllar\Tür	Turunçgiller	Zeytin	Ufak Çekirdekli	Taş çekirdekli	Sert Kabuklu
1991	26.597	2.043	667	6.606	162
1992	26.597	3.236	629	7.257	147
1993	26.597	2.433	652	7.433	151
1994	26.597	3.740	639	7.495	139
1995	26.597	4.300	722	7.254	147
1996	27.051	4.300	722	7.254	123
1997	25.819	4.438	598	7.548	109
1998	27.911	1.960	1.217	7.619	121
1999	29.530	3.320	1.153	6.855	97
2000	23.108	4.500	734	7.294	111
2001	25.500	3.360	1.046	5.073	101
2002	29.700	8.000	1.314	10.585	120
2003	25.650	7.960	1.569	9.695	116
2004	26.400	10.280	1.553	10.686	116
2005	28.560	11.680	1.583	10.366	186
2006	29.960	14.600	1.597	10.896	165

Kaynak: TÜİK 2007

Hasat sonrasında elde edilen zeytin taneleri zeytinyağı fabrikalarına götürülerek belli işlemlerden geçirilir ve zeytinyağı elde edilir (Foto: 35). Zeytinleri işleminden geçirerek zeytinyağı çıkaran fabrikalar elde edilen her 4 kg yağın bir kilosunu, ya da her beş kg yağın 1 kilosunu yağ çıkarma bedeli olarak alır. Ayrıca yağın elde edilmesi sonrasında kalan zeytin pirini de fabrikaya aittir. Bu pirin kalıplara alınarak sıkıştırılır ve pirina odunu elde edilir. Kalorisi yüksek olan bu odun kış mevsiminde sobalarda yakacak olarak kullanılır.

Şekil 53: Samandağ'da Zeytin Üretimi (1991-2006)

Hasat sonrasında elde edilen yağ, içersindeki asit derecesine göre değer kazanır. Düşük asitli yağlar daha kıymetlidir ve yüksek ücretle pazarlanır. Asidi yüksek olan yağlar aynı zamanda yemeklerde kullanılamayacak kadar acı olan yağlardır. Bunlar genellikle sabun imalatında kullanılır. Her ev ihtiyacı olan sabunu kendisi yapmakta ve fazlasını da pazarda satmaktadır. Zeytinyağı, fabrika sahipleri veya diğer yağ tüccarları tarafından satın alınarak Antakya'da belli depolarda toplanmakta, İzmir limanına veya İskenderun limanına gelen gemilere yüklenerek çeşitli ülkelere pazarlanmaktadır.

Samandağ'da sabun imalatı için kullanılan diğer bitki çeşidi de yörede "har" olarak adlandırılan defne (*Laurus nobilis*) ağacıdır. Toplanan tanelerden elde edilen yağ sabun imalatında kullanılmaktadır. Defne yağından elde edilen sabun, doğallığı ve kendine has kokusu ile hem iç pazarda, hem de dış pazarda geniş bir tüketici kitlesine sahiptir. Dış pazarda Hollanda, İsviçre, Almanya gibi ülkeler defne sabunu ithal eden başlıca ülkelerdir.

Samandağ zeytin üretiminde Hatay'da 3. sırada yer almaktadır. İlk sırada Altınözü, 2. sırada da Antakya merkezi ilçesi bulunmaktadır. Hatay'ın zeytin üretiminin yaklaşık % 7'sini Samandağ karşılamaktadır. İlçenin tarımsal topraklarının önemli bir kısmının sulanması ve daha çok gelir getiren diğer ürünlerin tercih edilmesi nedeniyle zeytin tarımı fazla yer kaplamamaktadır (Tablo: 57).

Tablo 57: Hatay'ın İlçelerinde Zeytin Ekim Alanları ve Üretim Payları

İlçe Adı	Alanı (da)	Yüzdesi(%)
Altınözü	104.811	51,8
Merkez	48.440	23,9
Samandağ	14.055	6,9
Yayladağı	9.938	4,9
İskenderun	6.051	2,9
Belen	5.969	2,9
Kırıkhan	5.487	2,7
Hassa	2.503	1,2
Kumlu	1.896	0,9
Erzin	1.492	0,7
Reyhanlı	1.284	0,6
Dört Yol	543	0,2
Toplam	202.469	100

Kaynak: İl tarım Müdürlüğü

Samandağ'da tüm köyler zeytin üretimi yapmaktadır, fakat her köyde her ailenin zeytin bahçesi bulunmamaktadır. Çanakoluk, Çökek, Yoğunluk, Yaylıca, Değirmenbaşı, Tomruksuyu, Kapısuyu, Hıdırbey, Aknehir, Tavuklu, Hüseyinli köyleri başlıca zeytin üreticisi olan köylerdir. Bu köylerin kuru tarım alanı diğer köylere göre daha fazladır ve bu alanlar zeytinlikler halindedir.

Samandağ'da 2006 yılında çiftçilere 70.000 zeytin fidanı dağıtılmıştır. Özellikle köylerin mevcut ekonomik yapısı ve tarımsal alanı ile zeytin dağıtım arasında büyük bağlantı vardır. Kuru tarım sisteminin yoğun olarak yapıldığı köylerde zeytin fidan dikimi fazla olmuştur (Tablo: 58).

Tablo 58: Samandağ'da 2006 Yılı Köylere Göre Dağıtımı Yapılan Zeytin Fidan Sayısı

Köy adı	Fidan sayısı	Köy adı	Fidan sayısı	Köy adı	Fidan sayısı
Aknehir	2.475	Gözene	1.905	Özengili	725
Ataköy	1.425	Hancağz	600	Seldiren	145
Avcılar	340	Hıdırbey	185	Sutaşı	1.255
Büyükçat	3.020	Huzurlu	1.235	Tavla	520
Büyükoba	55	Hüseyinli	380	Tekebaşı	3.820
Ceylandere	320	Kapısuyu	1.940	Teknepinar	80
Çamlıyayla	125	Karaçay	2.625	Tomruksuyu	965
Çanakoluk	1.030	Koyunoğlu	1.700	Uzunbağ	2.795
Çınarlı	135	Kuşalanı	680	Vakıflı	140
Çöğürlü	3.880	Mağaracık	4.240	Yaylıca	1.390
Çökek	585	Merkez	11.459	Yeniçağ	3.670
Çubukçu	505	Meydan	2.350	Yeşilköy	1.945
Değirmenbaşı	5.966	Mızraklı	1.950	Yeşilyazı	250
Eriklikuyu	705	Özbek	285	Yoğunluk	200

Kaynak: İl Tarım Müdürlüğü

Samandağ'da zeytin üretim miktarı 2002 yılından itibaren artma göstermektedir. Bu dönem aynı zamanda 1998 ve 1999 yılında dikilmiş olan zeytin fidanlarının ürün vermeye başladığı döneme karşılık gelmektedir. Dikilen fidanların ürün vermeye başlamasıyla üretim miktarındaki artışla paralellik göstermektedir. İlçede 2006 yılında ürün veren yaşıta yaklaşık 269.000 zeytin ağacı bulunmaktadır. 2015 yılına kadar toplam 785.460 zeytin ağacının olması beklenmektedir. Ürün veren yaşıta bir zeytin ağacının yaklaşık 50 kg zeytin vermesi ilçenin gelecek yıllarda zeytin üretimini artacağını, birçok zeytinyağı fabrikasının kurulmasına ihtiyaç duyulacağını göstermektedir (Tablo: 59).

Tablo 59: Hatay'da 2015 Yılına Kadar İlçelere Göre Desteklemesi Yapılacak Zeytin Fidan Sayıları

	2007	2008	2.009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Toplam
Antakya	250.000	250.000	250.000	200.000	200.000	200.000	200.000	150.000	150.000	185.0000
Dört Yol	47.000	47.000	47.000	47.000	47.000	47.000	47.000	47.000	47.000	42.3000
Kırıkhan	95.000	95.000	95.000	95.000	95.000	95.000	95.000	95.000	95.000	85.5000
Altınözü	75.000	75.000	75.000	75.000	75.000	75.000	75.000	75.000	75.000	67.5000
Reyhanlı	120.000	120.000	120.000	120.000	120.000	120.000	120.000	120.000	120.000	108.0000
Erzin	120.000	120.000	120.000	120.000	120.000	120.000	120.000	120.000	120.000	108.0000
Belen	33.300	33.300	33.300	33.300	33.300	33.300	33.300	33.300	33.300	29.9700
Kumlu	3.300	3.300	3.300	3.300	3.300	3.300	3.300	3.300	3.300	2.9700
Yayladağı	35.000	35.000	35.000	35.000	35.000	35.000	35.000	35.000	35.000	31.5000
İskenderun	42.500	42.500	42.500	42.500	42.500	42.500	42.500	42.500	42.500	38.2500
Samandağ	39.000	39.000	39.000	39.000	39.000	39.000	39.000	39.000	39.000	35.1000
Hassa	48.600	48.600	48.600	48.600	48.600	48.600	48.600	48.600	48.600	43.7400
Toplam										777.8300

Kaynak: İl Tarım Müdürlüğü

Zeytin üretimine sadece Samandağ'da değil bütün ülkede devlet tarafından destek verilmektedir. Bu destek iki şekilde olmaktadır. Öncelikle İl Özel İdare Müdürlüğü aracılığıyla düşük ücretle fidan desteklemesi yapılmaktadır. Fidanın tanesini 3 YTL ye mal eden İl Özel İdare müdürlüğü bunu çiftçiye 80 YKR'a vermektedir. İkinci olarak da 10 dönüm ve daha fazla zeytin dikecek olan çiftçiye dönüm başına üç yıl süreyle 300YTL verilmektedir. Bu durum zeytin dikimini ve üretimini olumlu olarak etkilemektedir.

Zeytin fidanları, dikiminden yaklaşık 4-5 yıl sonra ürün verecek yaşa gelmekte, on yıl sonra da ağaç başına 50 kg zeytin vermektedir. Olgun bir zeytin ağacının verimi 200-250 kilograma kadar ulaşabilmektedir. İlçede zeytinyağı üretimi 2006 yılında yaklaşık dört bin ton olmuştur. Mevcut zeytin fidanlarının ürün vermeye başlamasıyla 2017 yılında 11.213 ton zeytinyağı, 2025 yılında ise yaklaşık 15.476 ton olması beklenmektedir (Tablo: 60). Yeni dikilen zeytin fidanlarının eski geleneksek

zeytin ağaçlarına göre daha iyi verim vermekte, tohum taneleri de daha iri olmaktadır. Üretim yıldan yıla artması ve yatırımda buna göre şekillenmesi beklenmektedir.

Tablo 60: 2007-2015 Yılları Arasında Oluşabilecek Zeytin Fidanı Dikimi ve Yıllara Göre Yaklaşık Alınacak Verim Miktarları

Yıl\Verim	Zeytin Ağaç Sayısı	Ürün Vereceği Yaş	Tohum Verimi (Kg)	Yağ Verimi (Kg)
2007	784.910	2.017	3.924.5500	11.213.000
2008	823.910	2.018	4.119.5500	11.770.143
2009	849.370	2.019	4.246.8500	12.133.857
2010	888.370	2.020	4.441.8500	12.691.000
2011	927.370	2.021	4.636.8500	13.248.143
2012	966.370	2.022	4.831.8500	13.805.286
2013	1.005.370	2.023	5.026.8500	14.362.429
2014	1.044.370	2.024	5.221.8500	14.919.571
2015	1.083.370	2.025	5.416.8500	15.476.714

Defne zeytini üretimini Kapısuyu, Hıdırbey, Yoğunluk, Eriklikuyu, Batıayaz, Aknehir, Yaylıca köyleri yapmaktadır. Defne kültür altına alınmamış, yabani olarak yetişen, zeytin tarlalarının kenarlarında veya orman içerisinde birileri tarafından sahiplenilmiş birkaç ağaç topluluğundan oluşur. Bu ağacın sadece yağını değil, aynı zamanda yaprağı da toplanarak değerlendirilir. Defne yağı % 30, veya % 50 oranında zeytinyağına karıştırılarak sabun yapımı için hazırlanır (Foto: 39). Kostik (Sodyum hidroksit) maddesinin de belli oranlarda içerisine eklenerek kazanlarda kıvamına gelinceye kadar kaynatılır. Daha sonra kalıplara dökülerek donması ve kuruması beklenir. Kuruyan sabun kalıpları 1-2 kg lık paketler halinde 15 YTL ye (2006) pazarlanır.

Foto 39: Sabun, zeytinyağı ve defne yağının kazanlarda kaynatılması ve bazı kimyasal işlemlerden geçirilmesi sonucunda elde edilir.

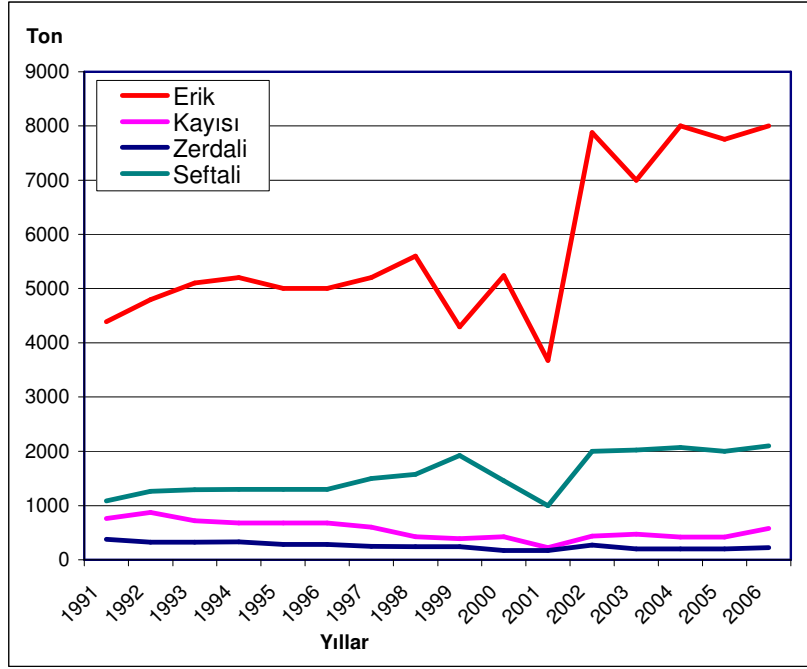
Erik Üretimi: Samandağ'da erik ağaçları sayısı azalmakta, fakat üretim artmaktadır. Birçok erik bahçesi yerini narenciye'ye bırakmıştır. Eriklerin büyük bir kısmı henüz çağla iken pazarlanmaktadır. Olgunlaştıktan sonra satışa çıkarılan siyah erik, kırmızı erik ve can eriği gibi türler bulunmaktadır (Tablo: 58 ve Şekil: 54). En fazla üretim Aknehir, Hıdırbey, Büyükoba, Değirmenbaşı, Yeşilyazı köylerinde olmak üzere Büyükoba, Karaçay, Seldiren, Değirmenbaşı, Tomruksuyu, Uzunbağ, Çöğürlü, Eriklikuyu, Hıdırbey, Kapısuyu, Yoğunoluk, Koyunoğlu, Mızraklı, Aknehir köyleri ve Samandağ merkezde toplam 1393 dekar alanda erik yetiştirilmektedir.

Tablo 61: Samandağ'da Sert Çekirdekli Meyve Üretim Miktarları

Yıl/Ürün	Erik	Kayısı	Zerdali	Şeftali
1991	4.384	761	375	1.086
1992	4.798	870	322	1.267
1993	5.100	720	320	1.293
1994	5.200	675	325	1.295
1995	5.000	675	284	1.295
1996	5.000	675	284	1.295
1997	5.200	600	248	1.500
1998	5.600	420	240	1.575
1999	4.300	390	240	1.925
2000	5.240	420	174	1.460
2001	3.679	220	174	1.000
2002	7.875	440	270	2.000
2003	7.000	470	200	2.025
2004	8.000	416	200	2.070
2005	7.750	416	200	2.000
2006	8.000	576	220	2.100

Kaynak: TÜİK 2007

Şekil 54: Samandağ'da Taş Çekirdekli Meyvelerin Üretim Miktarları

Yıllar içerisinde erik üretiminde 2001 yılından itibaren yükselme görülmektedir. 1991 yılında 4.384 ton, 1993 yılında 5.200 ton üretim olmuş ve bu yıldan itibaren 2000 yılına kadar ortalama 5.000 ton üretim olmuştur. 2001 yılında görülen don olayı sebze üretimini etkilediği gibi meyve üretimini de etkilemiş ve sadece erik üretimi değil bütün meyvelerin üretiminde düşüşler olmuştur. 2001 yılından sonra üretim yükselmiş ve 2003 yılında 7.000 ton, 2008 yılında da 8.000 ton erik üretimi olmuştur.

Erik ağaçlarında görülen hastalıklar sonucunda ağaçlarda 1980-1990 yılları arasında kurumalar başlamış ve bunun sonucunda erik bahçeleri sökülmüş ve Çöğürlü, Sutaşı, Yeşilyazı, Hancağz köylerinde erik bahçelerinin yerini narenciye bahçeleri almıştır.

Samandağ'da erik üretimi dışında üretimi artan diğer meyve şeftalidir. Şeftali üretimi için bahçeler oluşturulmakta, ticari amaçlı üretim yapılmaktadır. Yeşilköy ve Vakıflı köyleri şeftali üretimini en fazla yapan köylerdir. İlçede ayrıca kayısı, zerdali, badem, ceviz de yetiştirilmektedir.

İlçede ekonomik değeri olan nar üretimi sürekli yükselmektedir. 1991 yılında 290 ton olan üretim 2004 yılında 405 tona ulaşmıştır. Sofralık nar üretimi dışında nar ekşisi imalatı için de ekşi nar yetiştirilmektedir. Hancağz, Hüseyinli, Çökek köylerinde

yetiştirilen ekşi narlar bu amaçla kullanılır. Antakya ve diğer ilçelere pazarlanan nar ekşisi yılda yaklaşık 5-6 ton imal edilir. İlçede nar dışında dut, incir, Trabzon hurması ve yaş üzüm de üretilmektedir (Tablo: 62).

Tablo 62: Samandağ'da Üzümsü Meyvelerin Üretimi

Yıllar\Tür	Dut	İncir	Nar	Trabzon Hur.	Yaş Üzüm
1991	54	1.073	290	1.087	1.053
1992	52	1.283	275	1.004	1.193
1993	60	1.139	286	922	883
1994	68	1.110	279	945	750
1995	85	1.239	285	753	600
1996	85	1.239	285	753	600
1997	82	792	300	700	600
1998	99	600	315	720	500
1999	90	480	432	720	500
2000	90	600	300	690	500
2001	45	465	330	492	500
2002	120	270	450	450	500
2003	108	243	405	540	500
2004	108	243	405	540	500
2005	96	189	500	520	500
2006	145	210	500	700	500

Kaynak: TÜİK, 2007

4.2.4. Fidan Yetiştiriciliği

İlçede meyve fidanı yetiştiriciliği sadece Fidanlı köyünde yapılmaktadır. Zeytin, narenciye, kayısı, erik, nar ve badem yetiştirilen başlıca fidanlardır. Köyde yetiştirilen fidanları ülkenin dört bir yanına pazarlamak için iki şirket kurulmuştur. Bu şirketler fidanların pazarlama problemini ortadan kaldırmak için il ve ilçe tarım müdürlüğü tarafından açılan ihaleleri takip etmektedir.

Fidan yetiştiriciliği bu köyde ilk defa 1958 yılında Edip Sağ ve Süleyman Kundakçı tarafından başlatılmıştır. Çukurova'ya mevsimlik olarak çalışmaya giden bu bireyler burada narenciye fidanı yetiştirmiş ve çeşitli tarlalara dikmişlerdir. Samandağ'a geri döndüklerinde ise fidan yetiştirme işlemini amatör olarak kendi köylerine taşımışlar ve önceleri erik ve narenciye fidanları yetiştirmişlerdir. Daha sonraları ise ihtiyaca göre zeytin, nar, ceviz, badem gibi fidanlar yetiştirilmeye başlanmıştır. Narenciye fidanlarında doyuma ulaşılmasına bağlı olarak bu büyük ölçüde terk edilmiştir. Günümüzde (2007) Fidanlı köyünün tamamı fidan yetiştiriciliği ile geçimini sağlamaktadır (Foto: 40).

Foto 40: Fidancılık kazançlı bir iş olduğu gibi aynı zamanda yorucu ve zahmet isten bir iştir. Zeytin fidanı son yıllarda en fazla üretimi yapılan ve alıcı bulan fidandır. 1: Çubuklar Bursa'dan getirilmekte, 2: Özel ilaçlarla kök kısımları ilaçlanmakta, 3: Seralar kum ve özel topraklarla hazırlanmakta, 4: Bir seraya iki milyon zeytin çubuğu dikilmekte, 5: Serada kökleşen çubuklar 6: Plastik toprak dolu torbalara dikilmekte 7: Seralarda su ve nem ihtiyacı karşılanmakta, 8: İşlem tek bir serada değil onlarca serada yapılmaktadır.

Fidan yetiştiriciliğinde 1998 yılından itibaren Tarım Bakanlığı'nın zeytin dikimini desteklemesiyle Fidanlı köyünde zeytin fidanı yetiştirmeye başlamıştır. Köyde hemen hemen her aile zeytin fidesi yetiştirmekte, fakat bunu en modern yöntemle köy muhtarı Edip Sağ' yapmaktadır. Muhtarın çiftliğinde yılda yaklaşık 8-10 milyon zeytin fidanı yetiştirilmektedir. Bursa'dan getirilen zeytin çubukları çiftlikte özel olarak hazırlanan seralara dikilmektedir. Bir serada yaklaşık 2 milyon zeytin çubuğu vardır. Sıcaklık ve nem ayarı yapılan seralarda bir yıl içerisinde çimlenen çubuklar sökülerek özel toprakla doldurulan torbaların içerisine dikilmektedir. Bir yıl kadar da torba içerisinde bekleyen fideler 2-3 yaşında tarlaya dikime hazır hale gelmektedir (Foto: 40). Bu işin inceliklerini bilmek, ekim dönemini, çubukların hazırlanmasını, çimlenme oranındaki yüksek başarıyı yakalamak uzmanlık isteyen bir konudur. Muhtar Sağ bu sorunu da sahasında uzman olan işçiyi yüksek ücretle Bursa'dan getirterek çözmüştür.

2006 yılında Fidanlı köyünden iki milyon zeytin fidanı satılmış, bunun çoğunu İl Tarım Müdürlüğü almıştır. Son yıllarda (2000-2007) zeytin fidanına Şanlıurfa, Gaziantep, Kahramanmaraş, Aydın, Antalya, Mersin, İzmir illerinden talep gelmekte ve pazarlama bu illere olmaktadır.

4.2.5. Organik Tarım

Ekolojik sistem hatalı uygulamalar sonucu kaybolan doğal dengeyi yeniden kurmaya yönelik bir uygulamadır. Bu insana ve çevreye dost olan üretim sistemlerini içermekte, sentetik kimyasal tarım ilaçları, hormonlar ve mineral gübrelerin kullanımını yasaklamaktadır. Organik tarımda yeşil gübreleme, münavebe, toprağın muhafazası, bitkinin direncini artırma gibi bütün bu olanakların kapalı bir sistemde oluşturulması gerekmekte, üretimde sadece miktar artışının değil, aynı zamanda ürün kalitesinin de yükselmesini amaçlamaktadır. (www.ankara-tarim.gov.tr/diger/organik)

Ekolojik üretimin planlanıp uygulanmasında yöreye özgü koşullar başarıyı etkileyen temel faktörlerdir. Bu nedenle o yöre koşullarına uygun tür, çeşit ve anacın seçimi, rotasyon programlarının geliştirilmesi, faydalı böceklerin belirlenmesi gibi yerel koşullardaki deneme sonuçlarına büyük gereksinim duyulmaktadır. (Aksoy, 2001, s. 7)

Ülkemizde ekolojik tarımın gelişmesi, Avrupa ülkelerinin tersine üreticilerce tabandan değil alıcılarca tepeden aşağı doğru gelişmiştir. Ürün çeşitliliği 1990'dan sonra artmakla birlikte dış talep, üretimde gerek miktar gerekse tür açısından belirleyici olmaktadır. Ekolojik tarım ürünleri 2000'e kadar dış pazara yönelik gelişmiştir. Bu süre içinde iç pazarda süpermarketlere yönelik bazı çabalar ürün yelpazesinin sınırlı,

fiyatların yüksek olması sonucu başarılı olmamıştır. 1999 yılından sonra ekolojik ürünlerin İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Antalya, Kuşadası, Bodrum gibi merkezlerde satılmaya başlaması ile birlikte talepte artış gözlenmiştir (Aksoy, 2001, s. 4)

Günümüzde yaklaşık 92 değişik üründe, 46.523 bin hektarlık arazi üzerinde 12.275 kadar üretici 9.319.328 ton ekolojik üretim yapmaktadır. Ekolojik tarım sektörünün ihracat yoluyla gerçekleştirdiği dışsatım yoluyla ekonomiye katkısı yaklaşık olarak yıllık 150 milyon dolar civarındadır (Tarım ve Köyişleri bakanlığı). Üretimi yapılan başlıca ürünler içerisinde kırmızı elma, ceviz, incir, üzüm, kuru kayısı; sebzelerden domates, biber, fasulye, brokoli, salatalık bulunmaktadır. Baharat türü ürünlerden kekik, nane, defne, adaçayı, kimyon; tarla bitkilerinden ise pamuk, mercimek, nohut, buğday, haşhaş bitkileri organik olarak yetiştirilmektedir. Ayrıca zeytinyağı, bal, gül ürünleri de organik ürün grubuna dâhildir.

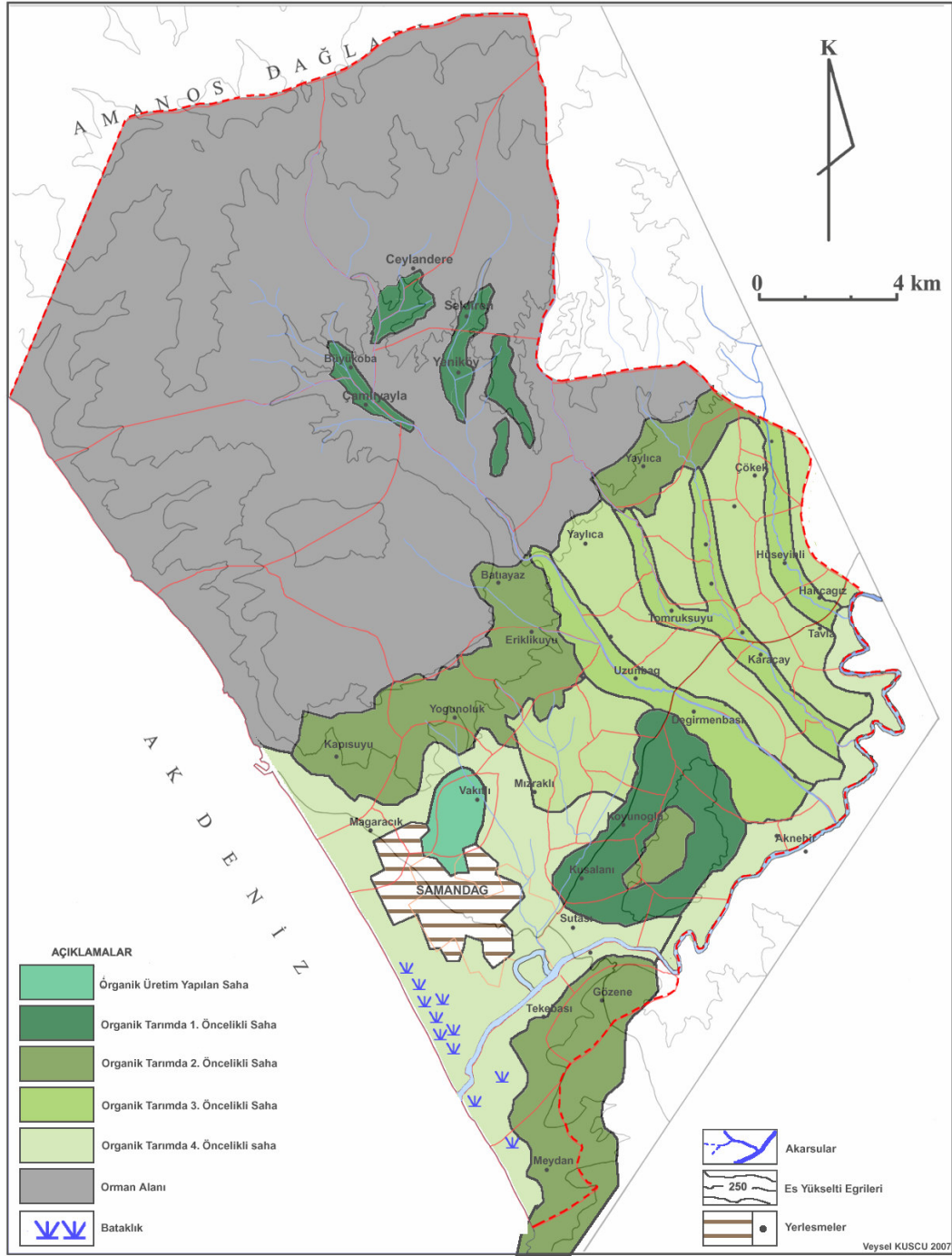
Samandağ'da organik tarımın yapıldığı tek yer Vakıflı köyüdür (Şekil: 55). Ayrıca organik tarımı ilk defa başlatan da bu köydür. Narenciye bahçelerinin geniş yer kapladığı köyde son yıllarda şeftali ve erik üretimi de artmaktadır.

Köy muhtarı Berç Kartun'un öncülüğünde organik tarıma geçen köyde geçiş aşaması 3-4 yıl sürmüş ve 2004 yılında tamamen organik tarıma geçilmiştir. Narenciye tarımının yoğun olduğu bu köyde "Mayıs" denilen portakal türü iç piyasada rağbet görmektedir. Vakıflı Köyünü Kalkındırma ve Dayanışma Kooperatifinin kurulmasıyla birlikte köydeki üretim ve pazarlama bu kooperatifin adı altında yapılmaya başlamışlar. Kooperatife köyden Almanya'ya yapılan narenciye ihracatı neticesinde 2006 yılında "İhracatın Yıldızları" ödülü verilmiştir. 2005 yılında köyden 1000 ton organik ürün ihraç edilmiştir.

Vakıflı köyünün organik tarıma geçmesi ve üretilen ürünlerin organik olmayan ürünlere göre daha fazla gelir getirmesiyle birlikte ilçedeki diğer köylerde de bu yönde üretim istekleri olmaya başlamıştır. Fakat üretim aşamasının ilk devresinde, yani geçiş sürecinin çok masraflı olması, üreticileri bu uygulamaya geçmekten vazgeçirmektedir.

Vakıflı köyü önderliğinde Samandağ'da organik tarım çok geniş alanda uygulanabilir. Bu uygulama süreci Asi nehri kenarı ve Samandağ ovası haricinde olacaktır. Çünkü bu alanlarda Asi nehrinden alınan sularla sulama yapılmaktadır. Dolayısıyla toprak oldukça kirlenmiş durumdadır. Bu yüzden organik bitkisel üretim yapılamayacaktır. Asi nehrinden değil de Karaçay derelerinden ve temiz yer altı suyundan kullanan üreticilerin organik tarıma geçiş süreci daha kısadır.

Şekil 55: Samandağ'ın Organik Tarım Potansiyeli

Organik tarım çalışması öncelikli olarak orman köyleri ile bakır topraklara sahip olan yamaçlarda başlanmalıdır. Orman köylerinin yayla kısımlarında ve akarsu kenarlarında, çoğu işlenmekten vazgeçilmiş, kimyasal gübre ve ilaç kullanımı bırakılmıştır. Bu topraklar işlenmekte olan topraklara göre daha temizdir. Aynı durum

Samandağı yamaçlarında daha önceden taraçalar oluşturularak işlenmiş ve uzun yıllardır terk edilmiş tarım alanları da organik bitkisel üretimde ilk önce dikkate alınması gereken topraklardır.

Samandağı'da toprağın verimli fakat az olması yamaçların da kullanıma açılmasına neden olmuş, uzun yıllar önce yamaçlar taraçalar halinde işlenmeye açılmıştır. Günümüzde de tekniğin gelişmesine bağlı olarak dozerlerle düzeltilerek yapılan taraça alanları üzerine, geçmişten beri uygulanagelen sisteme ek olarak verimli toprakların taşınmasıyla daha verimli tarım alanları elde edilmektedir. Gerek geçmişte taraça yapılan alanlar, gerekse günümüzde bu sisteme geçen yerler organik tarım uygulamasında ikinci aşamada dikkate alınmalıdır. Uygulanmakta olan tarım sistemi nedeniyle toprak kısmen kirletilmiştir. Fakat yamaç ve eğim değerleri bu sahaların kısa sürede temizleneceğini ortaya koymaktadır. Eğim sebebiyle bu alanlar 2 veya 3 yılda temizlenmiş olacaktır. Kapısuyu, Eriklikuyu, Hıdırbey, Yoğunluk, Yaylıca, Batıayaz, Yeşilköy, Gözene ve Samandağı üzerindeki tarım alanları eğim değerinin yüksek olması sebebiyle organik tarıma geçiş sürecini kısaltacaktır (Şekil: 55). Geçiş sürecinde üretilen ürünlerde geçiş ürünü olarak değerlendirildiğinden herhangi bir kayıp yaşanmayacaktır.

Üçüncü aşamada Küçük ve Büyük Karaçay sularından sulamalı tarım yapan köyler dikkate alınmalıdır. Bu köylerin tümüyle ekolojik tarıma geçiş aşaması 3-4 yıl sürecektir. Tarım alanlarındaki eğim değerinin daha az olması nedeniyle toprak yıllardan beri kullanımdan dolayı kimyasallarla oldukça kirletilmiştir. Ataköy, Karaçay, Huzurlu, Uzunbağ, Büyükçat, Tomruksuyu, Özengili, Avcılar, Değirmenbaşı, Fidanlı, Özbek, Tavla köyleri bu aşamada organik tarıma geçebilecek köylerdir.

Kuru tarım uygulanan Çökek, Çubukçu, Hüseyinli, Yeniçağ, Çınarlı ve Hancağz köylerinin toprakları daha az eğimlidir. Bu topraklardaki kirliliğin temizlenmesi daha uzun süre alacaktır. Zeytin tarımı bu alanlarda daha yoğundur. Organik tarım uygulamasında dördüncü derece dikkate alınması gereken alanlardır.

İlçede organik tarımın yönteminin uygulanmayacağı alan ise Asi nehrinin sularını sulamalı tarımda kullanan alanlardır. Sutaşı, Çöğürlü, Yeşilyazı, Mızraklı, Kuşalanı, Tekebaşı, Meydan ve Mağaracık köyleri, Çevlik mahallesi ile Samandağ ilçe merkezi Asi nehrinin sularını kullanan alanlardır. Dolayısıyla bu alanlar ilçedeki en kirli toprakları oluşturmaktadır. Organik bitkisel üretimde en son uygulama yapılacak veya hiç yapılamayacak alanlar bu sahalardır. Yapılması düşünülen Karaçay HES

tamamlandığında organik bitkisel üretime katkısı fazla olacak ve Samandağ ovası belki bu aşamadan sonra organik tarım uygulamasında dikkate alınabilecektir.

Samandağ'ın Organik Zeytin Üretim Potansiyeli: Zeytin yetiştiriciliği son 8-10 yılda Samandağ ilçesinde hızla artmakta, yeni zeytin fidanları dikilmektedir. 1998 yılından itibaren Tarım Bakanlığının zeytin üretimini desteklemek amacıyla başlattığı düşük ücretle fidanı temini ve dönüm başına verilen destek ücreti zeytin dikimini çok arttırmıştır. 2015 yılına kadar ilçede 600.000 yeni zeytin fidanı dikilmiş olacaktır.

Zeytin, içerdiği besin maddeleri ve farklı organik bileşikleri içermesi nedeniyle sağlık açısından önemli bir üründür. Akdeniz bitkisi olan zeytinin Dünyadaki en fazla üretimi (% 95'i) doğal olarak Akdeniz havzası ülkelerinde gerçekleştirilmektedir. Ancak, son yıllarda üretim sürecinde tarımsal ilaçların ve kimyasal gübrelerin aşırı kullanılmaya başlanması sonucunda ürünlerdeki kimyasal madde kalıntısı insan sağlığını etkileyecek boyuta ulaşmaktadır. Zeytin üretiminin lider ülkelerinden olan İspanya “ecoliva” modeliyle yapmakta olduğu ekolojik zeytin üretiminde son derece başarılı olmuştur. Ekolojik zeytin üretiminde hedef maksimum kalitede gıda elde etmek, çevreyi temiz tutarak ve uzun vadede toprağı koruyarak verimliliği artırmak, kaynakları optimize ederek kimyasal madde kullanmadan üretimi devam ettirmektir (Yalçinkaya, 2001, s.311)

Ekolojik üretim diğer ürünlerde de olduğu gibi birey olarak bir anda uygulamaya başlanılacak bir üretim türü değildir. Bütün bir köy veya bir ilçe olarak komple bütün üreticileri kapsayacak şekilde başlanıldığı takdirde başarıya ulaşılabilir. İspanya'da sadece bir üretim faaliyeti olarak değil, bölge halkının yaşamının bir parçası, bir kültürü olarak ele alınmış ve başarıya ulaşılmıştır (Yalçinkaya, 2001, s.312).

Ekolojik Zeytin üretiminin yapıldığı alanlarda toprak ve bitki besleme ile ilgili faaliyetlerde kayıplar en aza indirilmelidir. Erozyon önlenmeli, topraktaki besinlerin bitki için kullanılabilir olması sağlanmalı, toprakla iyice karıştırılmalıdır. Bitki besin maddelerinin faydasını arttırmak için organik maddelerle yapılan gübreleme kullanılmalıdır (Yalçinkaya, 2001, s.313).

Ekolojik zeytin yetiştiriciliği sadece tarlada bitmez. Toplanan zeytin taneleri zeytin işleme teknolojisinin de ekolojik esaslara göre yapılması gerekmektedir. Zeytinyağı içerisinde bulunana asit derecesi de bunu belirlemekte, yağın içerisinde barınan asit oranına göre kalite gruplarına ayrılmaktadır. Samandağ'da geleneksel olarak üretilen zeytin ve bundan elde edilen yağ yarı organik özellik göstermektedir.

Çünkü ilçede zeytin ağaçlarında ilaçlama yapılmamakta, çoğu yerde evdeki hayvan gübreleriyle ağaçlar beslenmektedir. Her ne kadar zeytin ağaçlarında ilaçlama yapılsa da yakınında yer alan sebze ve meyve için ilaçlama yapılması, zeytinlerin de bu ilaçlardan etkilenmesine yol açmaktadır. Toplanan zeytin tanelerinin fabrikaya gönderilmeden önce hasat sonunun beklenmesi, zeytinlerin küflenmesine dolayısıyla yağın içerisindeki asit derecesinin de yüksek olmasına neden olmaktadır. Bu durumda yağın tadı acı olmaktadır. Dolayısıyla zeytin tohumları hasadın sonu beklenmeden bir iki gün arayla yağ elde etmek için fabrikaya götürülmelidir.

Ekolojik üretim sertifikalı üretimdir. Yıl içerisinde belirli dönemlerde yapılan tahlil ve inceleme sonucunda toprağın tam olarak temizlendiği ve bundan sonraki üretimin tamamen organik üretim olacağı, elde edilen yağ ve zeytin taneleri üzerinde yapılan tahlillerinde temiz sonuç vermesiyle organik tarım sertifikası alınabilir. Bu süreçte belirli bir geçiş süreci vardır. Bu geçiş aşaması düz alanlarda 3-4 yıl, eğimli yamaçlarda 1-2 yıl zaman alır. Alınan sertifika sonrasında tam olarak organik tarım başlar. Üretim devam ettiği sürece toprak, bitki ve üründe tahlil yapılacak, kullanılacak ilaçlar konusunda üreticiler bilgilendirilecektir.

Sonuç olarak Samandağ'da zeytin üreten çiftçi istenildiği takdirde bir veya iki yıllık bir geçiş süresinden sonra tamamen organik tarıma geçebilir. Bu hem üretilen ürünün daha kolay pazarlanmasını hem de daha yüksek ücretle satışının yapılmasını sağlayacaktır. Bu konuda özellikle il ve ilçe tarım müdürlüklerinin üreticiyi bilgilendirmesi, gerekli bilgi akışını sağlaması gerekmektedir. Bu konuda toplumunu her kesiminin bilinçlendirilmesi ve böylece toplumun ekolojik ürünleri üretme ve tüketme konusunda yönlendirilmesinin sağlanması önemli bir etkidir. (Yalçınkaya, 2001. s.315)

4.3. Hayvancılık

Samandağ'da hayvancılık faaliyeti yarı modern, yarı geleneksel yöntemlerle yapılmaktadır. Hatay genelinde olduğu gibi bitkisel üretimden sonra 2. veya 3. bir geçim faaliyeti olmuştur Samandağ'da çayır ve mera alanı fazla yer kaplamamaktadır. İlçede küçükbaş, büyük baş, kanatlı hayvanlar, yük ve çeki hayvanları ile arı kolonileri bulunmaktadır. Samandağ'da hayvancılığın il genelindeki hayvan varlığı açısından ise küçükbaş hayvan varlığının % 4,5'i, büyükbaş hayvancılığın %17'si, süt üretiminin %16,6'sı, arı kovanlarının da %3,9'u Samandağ'dadır. İlçedeki büyük baş hayvancılık

ve süt üretimi il geneline göre orta bir değer gösterse de kbaş hayvancılık ve arı kolonileri açısından oldukça düşük bir değer göstermektedir.

İlçede geçim kaynağı tamamen hayvancılığa bağlı on köy bulunmaktadır. Bir kısım köylerin de 2. veya 3. derecede geçim kaynağı hayvancılığa bağlıdır. Çünkü Samandağ ilçesinin tarımsal olarak kullanılabilir alanlarının hemen hemen tamamı bitkisel üretimde kullanılmaktadır. Eğim ve toprak şartlarının olumsuz olduğu yerlerde taraalama yapılarak, toprağın zayıf olduğu alanlara toprak taşınarak bitkisel üretim için kullanılmaktadır. Tarımın yüksek getirisi sebebiyle birçok köyde hayvancılık yapılmamakta veya geri planda kalmaktadır.

Yakın zamana kadar süregelen geleneksel hayvancılıkta her evde 3-5 hayvan bulunmakta ve bunlar otlaklarda otlatılmaktaydı. İlçede bitkisel üretimin büyük önem kazanmaya başlamasıyla birlikte bu durum değişmeye uğramış, hem hayvan sayısında hem de besicilik faaliyetinde değişiklikler olmuştur. Geleneksel olarak yapılan hayvancılığın yerini ticari amaçlı hayvancılık almaya başlamış, bunun için modern besihaneler yapılmıştır. Veteriner hekim kontrolünde yapılan bu hayvancılık faaliyetinde yerli türlerden ziyade et ve süt verimi daha fazla olan melez ve kültür ırkları tercih edilmeye başlanmıştır.

Samandağ'da Özengili, kek, Yeniköy, Seldiren, Büyükoba, Batıayaz, Çamlıyayla, Eriklikuyu, ubuku, Ceylandere geçimini birinci derecede hayvancılıkla sağlayan köylerdir. Bu köylerinin tarım toprağı çok azdır. Bir kısım orman içi veya orman kenarı köy özelliğindedir. Diğerleri ise kuru tarım faaliyetinin yoğun olarak yapılması nedeniyle verimin düştüğü, ya da tarım toprağının yetersiz olduğu köylerdir. Yaygın olan hayvancılık türü ahır hayvancılığıdır. Besihanelerde veya birçok hayvanın sığabileceği kadar yapılan ahırlarda hayvancılık faaliyetleri sürdürülmektedir. Hayvancılığın modern anlamda yapılması bu işle uğraşan işgücü miktarını da azaltmakta, 40-50 hayvanın bakımını 2 veya 3 kişi çok rahat bir şekilde sağlayabilmektedir.

Terörün olumsuz etkileri Samandağ'ı da etkilemiş, yaylacılığı ve mera hayvancılığını sonlandırmıştır. Yaylalarını kullanamayan orman ve orman kenarı köylüleri mecburen hayvan sayısını azaltmış, kbaş hayvancılıktan büyükbaş hayvancılığa geçilmiştir. Bu sebeple de yazlak, kom, yurt, alan, yayla, mevki adı verilen yerleşmeler 1994 yılından sonra zorunlu olarak terk edilmiştir. Bu köylülerin bir kısım

geçimlerini ağaç kesim dönemlerinde ormanda çalışarak, orman ürünleri toplayıcılığı yaparak ve mevcut imkânlarla göre ahır ve besi hayvancılığı yaparak sağlamaktadırlar.

Orman örtüsü de ilçede hayvancılığı olumsuz etkilemektedir. Küçükbaş hayvanların ormana zarar vermesi nedeniyle, ormanı korumaya yönelik kanunların çıkarılması ve orman muhafaza memurlarının sık sık kontroller yapmaları, keçilerin orman alanından yararlanmasını engellemektedir. Bu durum ülkenin orman varlığı ve ormanın korunması açısından çok olumlu gelişmelerdir.

4.3.1. Küçükbaş Hayvancılık

Samandağ'da 59,7 km² tarım alanı, 135,5 km² orman ve fundalık alan, 163 km² diğer alanlar mevcuttur. Bu alan içerisinde fundalık alan ile tarım harici olan saha küçükbaş hayvancılığa uygundur. Eğim değerlerinin yüksek olduğu alanlar kıl keçisi hayvancılığı için uygundur. Bu alanlar Ziriye boğazının kuzey kısmında, Kapısuyu köyü güneyinde, Eriklikuyu, Batıyaz, Yaylıca, Çubukçu, Çökek köyleri çevrelerinde yer alır.

İlçede 1995 yılında 3.050 baş kıl keçisi vardır. 1998 yılında bu 2.005'e, 2002 de 1.490'a 2006 yılında 1.400'e düşmüştür. Kıl keçisindeki azalma, otlatma alanlarının tarıma açılması, orman sahasının yasaklanması, evde keçi beslemenin de ekonomik olmaması sebebiyledir. Kıl keçisi sayısı az ama oğlak miktarı yetişkin türlerden daha fazladır. Küçük yaşta çevre ilçelerden toplanan erkek oğlaklar en fazla bir yıl beslenmekte, daha sonra kurban bayramına yakın dönemde pazarda satışa sunulmaktadır. Eriklikuyu, Kapısuyu, Batıyaz, Yaylıca köylerinde bu şekilde oğlaklardan oluşan sayısı 50-80 arasında değişen küçük sürüler bulunmaktadır. Erkek cinslerin tercih edilmesi ilçenin inanç ve kültür yapısından kaynaklanmaktadır. Bu durum koyunlar için de geçerlidir.

1995 yılında 820 baş olan koyun sayısı 2002 de 1.844 baş, 2006 yılında da 1.960 baştır. Koyun sayısındaki artış, koyunun beslenme ve yetiştirilmesindeki teknikten kaynaklanmaktadır. Çünkü koyunlar keçilere göre daha dar alanda ve daha az eğimli alanlarda otlatılır. Koyun yetiştirmede de yetişkin ve yavru miktarındaki oranlar farklıdır. Yavru koyun (kuzu) sayısı 1995 yılında 200 iken, bu değer sürekli yükselmiş ve 2000 yılı da 600 baş, 2003 yılında 1.220 baş, 2006 yılında da yaklaşık 1500 baş kuzu mevcuttur (Tablo: 63). Kuzu sayısının artması da oğlaklarda olduğu gibidir. Henüz bir-iki aylık erkek kuzular pazarlardan alınıp 8-10 ay bakılarak kurban bayramı dönemine yakın veya diğer ara dönemlerde pazarda satılmaktadır. Hayvanların pazardan alınıp

büyütülmesi ve tekrar satılması dönemleri arasındaki fiyat farkları iki hatta üç kat daha karlı olmaktadır. Özellikle ilkbahar mevsimi başlarında alınan bu keçi ve koyun yavruları taze ot ve çalı sürgünleriyle beslenmeleri, fazla masraf gerektirmemesi karlılığını arttırmaktadır. Bu şekilde besicilik yapan ailelerde hane halkı sayısı fazladır. Bu tip ailelerde görev paylaşımı işlerin daha sistemli ve dolayısıyla daha karlı olmasına sebep olmaktadır.

Küçükbaş hayvanların sürü halinde, tarım ve orman dışı arazilerin fazla olduğu Batıyaz, Eriklikuyu, Hıdırbey, Seldiren, Büyükoba, Çamlıyayla, Çubukçu gibi orman kenarı ve orman içi köylerinde beslenmektedir. Keçi sayısı bu köylerde daha fazladır. Koyun ve kuzu besiciliği ise topoğrafik olarak daha az engebeli olan Çubukçu, Çökek, Hüseyinli, Çınarlı köylerinde yapılmaktadır. Birkaç kuzu ve oğlak büyüterek bunların ticaretini yapan köyler ise Ziriye vadisinde ve ovada yer alan köylerde yapılmaktadır.

Tablo 63: Samandağ'da Küçükbaş Hayvan Varlığı

Yıl\Tür	Keçi	Koyun		
	Toplam	Yetişkin	Yavru	Toplam
2000	900	300	600	900
2001	1.200	400	500	900
2002	1.520	678	1.166	1.844
2003	1.490	725	1.220	1.945
2004	1.490	700	1.245	1.945
2005	1.490	650	1.305	1.945
2006	1.400	500	1.460	1.960

Kaynak: TÜİK 2007

Koyun ve kuzu sayısındaki bir diğer artış sebebi ise Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nın 2000 yılı sonrasında koyun üretimine kredi ve destek vermesidir. 15 ile 50 baş koyundan oluşan sürüler uzun vadeli geri ödemeli olarak çiftçilere verilmiştir. Bu durum sadece Samandağ için değil, bütün ülkede terör nedeniyle azalmaya başlayan hayvancılığı arttırmak amacıyla. Fakat bunda başarı sağlanamamış, bir veya iki yıl sonra kredi ile alınan koyunlar tekrar satılmaya başlanmıştır. Çünkü koyunun otlatılmak için sürekli ev dışına çıkarılması, bağ-bahçe ve ekili alanların fazla alan kaplaması, koyunların otlatılmasını engellemektedir. İlçede koyun varlığı 2001 yılında 900 baş iken, 2002 yılında ikiye katlanmıştır. Sonrasında bu değer 1.960 baş koyuna kadar yükselmiştir. Bahar ve yaz mevsiminde ahır dışında otlatılarak beslenen koyunlar, yağışlı günlerde ve kış mevsiminde ahırda yem verilerek beslenmektedir. Her yıl

sürüdeki koyunlardan bir kısmı pazarda satışa sunulmakta, bunların yerini yeni doğan kuzular almaktadır.

4.3.2. Büyükbaş Hayvancılık

Samandağ'da büyükbaş hayvan varlığı 11.600 adettir. Fakat bu rakam 1995 yılından günümüze doğru sürekli azalma göstermiştir. 2007 yılında sığır miktarı ise 10.620 adettir. Büyükbaş hayvan miktarında artma ve azalmaların görülmesi ticari hareketlilikten kaynaklanmaktadır. Kısa süre içerisinde hayvanlar el değiştirmekte, bir önceki ay 13-14 bin olan sayı bir sonraki ay 11-12 bine kadar düşebilmektedir (Tablo 63).

Samandağ'da yerli, kültür ve melez ırklar olmak üzere üç cins sığır vardır. Yerli ırk hayvancılığı mevcut geleneksel olarak yapılan ve bölgenin esas türünü oluşturan hayvanlardır. Bunlarda et ve süt verimi düşüktür. Kültür ırkı ise yurtdışından getirilen hayvanlardan oluşan topluluktur. Bunlarda da et ve süt verimi fazladır; fakat iklim ve beslenme şartlarına yeterince uyum sağlayamadıklarından besiciliği fazla tercih edilmemektedir. Melez türler ise iklim ve beslenme özellikleri açısından yöreye kolaylıkla uyum sağlayabilen türlerdir. Et ve süt verimi çok iyi olduğundan ilçede en fazla tercih edilen türde bu ırktan sığırlardır.

Samandağ'ın 1995 yılında toplam sığır varlığı 23.343 baştır. 1996 yılında 26.024'e yükselen hayvan varlığı 1999 da 33.540 yükselmiştir. Ticari hayattaki hareketliliğe bağlı olarak yükselen hayvancılıktaki bu artış 2000 yılından itibaren düşüşe geçmiştir. 2000 yılında 29.480, 2003 yılında 16.955, 2007 yılında ise 10.620 olmuştur (Tablo 64). Hayvancılığın 30 binlerden 10 binlere düşmesi, hayvan ticaretinin dönemler arasındaki canlılığına bağlıdır. Bu dönemde ülkenin siyasi yapısı ve sınır ticaretinin durması, hayvancılığı olumsuz yönde etkilemiş ve hayvan varlığında ani düşüşler yaşanmıştır. Suriye'de hayvan fiyatlarının düşmesiyle, Suriye'den Türkiye'ye doğru hayvan hareketliliği olmaya başlamıştır. 2005-2006 yıllarındaki hayvan varlığında yaşanan artış ülkenin hayvancılığa destek vermesiyle olmuştur.

Tablo 64: Samandağ'ın Sığır Varlığı ve Toplam Miktarı

Yıl/Tür	Sığır (Melez)	Sığır (Yerli)	Sığır(Kültür)	Toplam
1995	18.000	2.652	21	20.673
1996	12.300	253	144	12.697
1997	5.950	815	5.950	12.715
1998	14.350	755	5.100	20.205
1999	15.220	1570	4.800	21.590
2000	13.580	1160	4.600	19.340
2001	10.210	360	4.350	14.920
2002	9.446	1.034	4.230	14.710
2003	5.265	1.145	4.135	10.545
2004	5.265	1.145	4.135	10.545
2005	6.850	2.100	3.670	12.620
2006	7.686	3.000	2.960	13.646

Kaynak: TÜİK 2007

4.3.3. Süt ve Peynir üretimi:

Samandağ'da hayvan varlığının bir kısmını süt inekleri oluşturmaktadır. Melez türlerin tercih edildiği bu hayvanlarda süt verimi yerli ırklara göre oldukça fazladır. 2006 yılı itibariyle yaklaşık 6100 süt ineği bulunmaktadır (Tablo: 65). Bu ineklerden yıllık toplam 16.920 ton süt elde edilmektedir. Fakat süt üretimi hayvanların doğum dönemine, süt verimine, günlük besi için verilen yemlerin kalitesine göre değişmektedir. İneklerde doğum sonrasında ilk aylarda 20-25 kg günlük süt alınırken bu zamanla 5 kg a kadar düşmektedir. Her sabah erkenden sağılan sütler köyden bir veya birkaç dolmuşla ya da özel süt toplayan araçlarla Antakya'da mandıralara gönderilmektedir. İlçede modern anlamda sütçülük yapılmamakta, ancak her evde bulunan bir veya birkaç inekten elde edilen süttten oluşmaktadır. Süt üretimi en fazla Seldiren, Batıyaz, Gözene, Büyükoba, Değirmenbaşı köylerinde yapılmaktadır. Elde edilen süttün bir kısmı ev tüketimine ayrılırken bir kısmı da peynir üretimine ayrılmaktadır. İlçede sadece Büyükçat, Çubukçu, Huzurlu köylerinde mevcut günlük süttten peynir, çökelek, yöresel tuzlu yoğurt yapılmakta ve bunların bir kısmı Antakya'da kurulan haftalık pazarlarda satılmaktadır. Bir kısmı da yılın belli dönemlerinde toplu olarak peynir ticareti yapan tüccarlara satılmaktadır.

Ne yazık ki birçok üretimde olduğu gibi süt üretiminde de üreticiler, araçlar kadar kazanamamaktadır. Üreticiden tüketiciye süt iki kat değer kazanmaktadır. Köylerde 50-55 YKR olan süttün kilosu tüketiciye 1 YTL üzerinden ulaşmaktadır. İlçede kurulacak bir mandıra ve kooperatif desteğiyle köylerden toplanan süttün yine ilçede

değerlendirilmesiyle hem üreticinin hem de tüketicinin durumunda hem ilçe ekonomisi hem de üreticinin faydalanması sağlanabilir

Tablo 65: Samandağ Köylerinde Süt İneği Varlığı ve Yıllık Satılan Süt Miktarı

Köy Adı	İnek sayısı	Süt (ton)	Köy Adı	İnek sayısı	Süt (ton)
Aknehir	100	365	Koyunoğlu	65	150
Ataköy	50	90	Kuşalanı	200	750
Avcılar	160	365	Mağaracık	100	360
Büyükçat	150	490	Meydan	150	400
Büyükoba	100	700	Mızraklı	150	500
Ceylandere	100	370	Özbek	150	525
Çamlıyayla	60	225	Özengili	80	290
Çanakoluk	150	530	Seldiren	400	1.100
Çınarlı	100	200	Sutaşı	50	50
Çöğürlü	120	440	Tavla	30	50
Çökek	80	235	Tavuklu	100	190
Çubukçu	50	150	Tekebaşı	100	380
Değirmenbaşı	150	800	Tekneşinar	300	1.000
Eriklikuyu	200	730	Tomruksuyu	750	1.000
Fıdanlı	10	30	Uzunbağ	200	500
Gözene	200	700	Vakıflı	30	100
Hancağz	140	400	Yaylıca	170	450
Hıdırbey	135	450	Yeniköy	90	350
Huzurlu	70	225	Yeşilköy	35	80
Hüseyinli	100	400	Yeşilyazı	35	125
Kapısuyu	110	250	Yoğunoluk	140	425
Karaçay	260	500			
Topam				6.100	16.920

Kaynak: Köy bilgi anketi 2006-2007

4.3.4. Diğer Hayvancılık Türleri

Genelde kümes hayvanları ailelerin kendi ihtiyaçlarına yönelik olarak beslenmektedir. Ancak bazı köylerde kümes hayvancılığı da vardır. Et ve yumurta tavuğu şeklinde iki tür üretimi yapılan kümes hayvancılığı Karaçay ve Tavla köylerinde kurulan tavuk çiftliklerinde yapılmaktadır.

1995 yılında 55.000 olan yumurta tavuğu bazı yıllarda düşüş bazı yıllarda da yükselme göstermektedir. 2006 yılında 48.000'e düşen yumurta tavuğu doğal olarak sadece çiftliklerde değil aynı zamanda köylerde de yetiştirilmektedir (Tablo: 65). Fakat 2005 ve 2006 yılında görülen kuş gribi salgını nedeniyle köylerde tavuk sayısı oldukça düşmüştür. Köylerde yapılan sebze tarımına zarar vermesi nedeniyle kümes içerisinde

beslenen ve kümes dışına bırakılmayan tavuklarda hem et verimi hem de yumurta verimi artmaktadır.

Araştırma sahasında tavuk üretimi dışında kaz, ördek ve hindi de yetiştirilmektedir. Her üç hayvan türünün üretiminde de 2001 yılından itibaren bir azalma vardır. 2002 de 400 olan hindi sayısı 2006 yılında 300'e düşmüştür. Kaz sayısı 2002 de 800'iken ve bu yıldan itibaren azalarak 119'a kadar düşmüştür. Ördek üretimi ise 2002 yılında 1.250, 2005 yılında 500, 2006 yılında da 400'e kadar düşmüştür (Tablo 66).

Tablo 66: Samandağ'da Yıllara Göre Kümes Hayvancılığı

Yıllar/Tür	Hindi	Kaz	Ördek	Et Tavuğu	Yumurta Tav.
2001	-	500	600	5.000	50.000
2002	400	800	1.250	4.500	45.000
2003	400	800	1.250	4.500	45.000
2004	400	800	1.200	34.500	50000
2005	350	100	500	45.000	50.000
2006	300	119	400	58.000	48.000

Kaynak: TÜİK 2006

Orman içi ve orman kenarındaki köylerde binek ve yük hayvanları önemini korumaktadır. Kapısıuyu, Batıayaz, Hıdırbey, Eriklikuyu, Yoğunoluk, Çubukçu, Yaylıca Seldiren, Büyükoba, Yeniköy, Çamlıyayla ve Ceylandere köylerinde at ve eşekler ormandan odun, yük ya da defneyaprağı taşımada kullanılmaktadır Bu köylerde eğimin fazla olması traktör vb. motorlu taşıtlar kullanılmadığı için devreye yük ve binek hayvanları girmektedir. Atın güçlü olması, eşeğe göre daha ağır yük taşıyabilmesi ve daha hareketli olması gibi sebeplerde yük ve çeki hayvanı olarak at tercih edilmektedir, ancak Meydan ve Tekebaşı köylerinde eşek tercih edilmektedir. Eşeklere lastik tekerli arabanın bağlanmasıyla çeki hayvanına dönüştürülmekte, gününbirlik tarla ve bahçeye gidiş gelişte kullanılmaktadır. Kadınların sabahları bahçeye gitmesi, evdeki hayvanlara ot ve silaj mısır taşınması, kesilen maydanozların nakli eşek arabalarıyla yapılmaktadır (Foto: 41).

Foto 41: Samandağ'da eşek arabaları yaygın olarak kullanılmaktadır.

İlçede bir diğer hayvancılık kolu da arıcılıktır. Samandağ'da arı yetiştiriciliği doğal çevre faktörlerinin uygun potansiyel sunmasına rağmen yaygın bir faaliyet değildir. Özellikle bağlarda ve meyveliklerde yapılan ilaçlamalar nedeni ile arıcılık engellenmekte, yapılmış olsa dahi istenilen verim alınamamaktadır. Samandağ'da sadece 19 hane ticari anlamda arıcılıkla uğraşmaktadır. Amanos dağlarının sahip olduğu potansiyel yeterince kullanılamamakta, arıcılık faaliyeti düşük kalmaktadır. İlçede 2005 verilerine göre toplam 6.500 arı kovani bulunmaktayken 2006-2007 yılları arasında arılarda görülen ölümler nedeniyle kovan sayısı 1.580'e düşmüştür (Tablo: 67). Fenni kovanlarda yapılan üretim Samandağ ve çevresinin sahip olduğu bitki ve çiçek zenginliği sebebiyle oldukça verimli olmaktadır. Malatya, Maraş ve Bingöl gibi illerde arıcılık yapan üreticiler arılarını gezdirmek ve daha sağlıklı bal elde etmek için Samandağ'da Amanos dağlarına gelmektedirler (Foto: 42).

Tablo 67: Samandağ İlçesinde Mevcut Kovan Sayıları

Köy Adı	Kovan sayısı	Köy Adı	Kovan sayısı	Köy Adı	Kovan sayısı
Büyükçat	200	Eriklikuyu	60	Özengili	50
Ceylandere	90	Hıdırbey	300	Batıayaz	300
Çamhıyayla	100	Huzurlu	50	Vakıflı	80
Çubukçu	50	Kapısuyu	300	Toplam	1.580

Kaynak: Köy bilgi anketi 2006-2007

Foto 42: Arıcılık çiçek ve bitkinin fazla olduğu orman alanları yakınında otlatılmakta, aynı zamanda Büyükoba köyünde olduğu gibi yerleşme alanına da yakınında yapılmaktadır.

Arılar bal üretimi dışında bitkisel üretimin devamını da sağlarlar. Çiçekten çiçeğe dolaştıkları için tozlaşmayı (bitkilerin döllenmesini) artırırılar, örneğin sebze ve meyve üretiminde verimi 4-5 katına çıkartırlar. Arıların bitkisel üretime yaptıkları katkılar sebebiyle ABD, Kanada ve Avustralya'da plantasyon alanlarında arı kolonilerinin kiralandığı ve pek çok arıcının bu yolla arıcılıktan elde ettiğine yakın gelir sağladığı bilinmektedir (Tunçel 1992, s.101).

Daha verimli bir arıcılık yapmanın başlıca yollarından birisi de gezici (seyyar) arıcılık yapmaktır. Gezici arıcılıkta balözü ve polen kaynaklarının verimlerine bağlı olarak kovanların belirli aralıklarla yeni kaynakların bulunduğu yerlere götürülmesi söz konusudur. Gezici arıcılığı sınırlandıran faktörlerin başında ise tarımsal amaçlı ilaçlamalar gelmektedir. Çünkü ilaçlama yapılan yerlerde arılar hem doğrudan

ilaçlardan etkilenerek hem de polenlerden ve balözünden zehirlenerek ölmekte, koloniler sönmektedir. Ülkemizdeki gezici arıcılar genellikle bulundukları diğer yerlere oranla kış ve bahar mevsimi ılık geçen Ege ve Akdeniz kıyıları, Doğu Karadeniz kıyıları, Iğdır civarını tercih etmektedir. Türkiye'nin gerek topoğrafik yapısı gerek içerisinde bulunduğu iklim kuşağı sebebiyle son derece zengin olan florası arıcılık açısından çok uygundur (Tunçel 1986, s. 116-120). Samandağ'da gezici arıcıların konaklamasına yasalar çerçevesinde izin verilmektedir. Örneğin 2007 yılında bitkisel üretime zarar verdiği gerekçesiyle gezici arıcılara izin verilmemiştir. Bu konuda köylünün bilinçsizliği ve İlçe Tarım Müdürlüğü'nün halkı yeterince bilinçlendirememesi büyük eksikliktir.

İpek Ve İpekböcekçiliği: Samandağ'da ipekböcekçiliği tarihi M.Ö. 557 tarihine kadar gitmektedir. İlk ipek sanayinin de o yıllarda kurulmuş olması ipekçiliğin hem kültür olarak hem de tarih olarak çok eskiye dayandığını kanıtlar. 1902 de Samandağ, Harbiye ve Antakya'da toplam 29 ipek fabrikasının faaliyette olması üretimin günümüze kadar geleneksel olarak geldiğini göstermektedir. Osmanlı devleti döneminde Antakya ve Musul'un ipekli dokumalarının tercih edilmesi Hatay'ın ipek üretiminde ileri seviyede olduğunu göstermektedir. Samandağ 'da 1900'lü yıllarda yaygın olan ipekböceği yetiştiriciliği suni ipek kullanımının artması nedeniyle yok olmaya yüz tutmuştur.

1932 yılında Samandağ'da 7 ipek fabrikası vardı. İpek fabrikaları 1932-1967 yılları arasında faaliyette iken bu fabrikalarda en az 70-80 kadar kadın işçi ipek tezgâhlarında çalışmaktaydı. Özellikle Hancagız köyü dut ağaçlarının fazla olduğu ve ipek kozasının yetiştirildiği köylerdendi. Tüccarlar tarafından satın alınan ham ipek kozası Fransa'ya satılırdı (Say, 2004, s.38). 1992 yılında Hatay ve Antalya ülkenin ipek ihtiyacının %7 sini, yaklaşık 54695 kg kadarını üretmiştir. Üretici aile sayısı 1982 de 332 iken, 1992 de 175 kişi azalarak 157'ye düşmüştür (Özgür 1992, s.101-103). İlçede daha iyi gelir getiren ürünlerin yetiştirilmesi nedeniyle ipekböcekçiliği azalmış, dut ağaçlarının yerine narenciye ve erik fidanları dikilmiştir.

İpek böcekçiliği için gerekli olan ortam ve koşullarının yanı sıra ipek böcekçiliği kültürünü de Samandağ'da geliştirmiştir. 1983 yılında 586 ipekböceği kutusu açılmıştır. İlçede ipek işiyle uğraşan 36 aile bulunmaktadır. Çiftçiler tarafından üretilen ipek kozaları ipek dokuması yapan Mehmet ve Şerif Arat kardeşler tarafından alınarak

kumaş dokumak için hazır hale getirilmektedir. İlçede ipek işiyle uğraşan ve dokuma yaparak gömlek- kravat olarak dokuyup satışa sunan Arat ailesi ‘Şerif Arat İpekçi’ adıyla da markalaşmıştır. 2004 yılında Hatay’da 2 bin 440 kg koza üretilmiştir. Arat ailesi ipekçiliğe 1952 yılında başlamış ve 1965 yılından bu yana elle ve ağırlıklı olarak otomatik tezgâhlarda ipek kumaşlar üretmiştir. Atölyesinde 70 çeşit ipek bay-bayan elbiselik ve gömleklik kumaş dokumaktadır (Has Seyahat Dergisi, Sayı: 6, 2007). 2006 yılında 4.600 fenni kovan dağıtılarak 92 ton koza elde edilmiştir.

4.4. Balıkçılık

Türkiye’nin üç tarafının fiziksel, kimyasal ve biyolojik açıdan biri diğerinden oldukça farklı denizler çevreletmedir. Bu denizlerin çevrelediği kıyıların uzunluğu 8333 km, akarsularının uzunluğu ise 177.714 km. dir. İrili ufaklı yaklaşık 200 civarında da göl vardır. Bu durum ülkemizde deniz kaynaklarının farklı tür ve kaynakta olmaları kadar, yerli balık türlerinin yanı sıra gezici balık türlerinin de fazla olmasına neden olmaktadır. Fakat üretim olarak ülkemiz Avrupa’nın çok gerilerinde yer almakta, bu potansiyel değerlendirilememektedir. Denizlerin balık türü zenginliği açısından deniz dibi topografyası kadar denize dökülen akarsular açısından da önemlidir. Denizlerin ilk 100 m.si yerli balıkların yaşam alanı, gezici balıkların uğrak yerleridir. Bu alanlar avlanmanın da en fazla olduğu sahalara karşı gelmektedir (Emiroğlu 1987, s. 111). Denizlerimizdeki tür zenginliği açısından Karadeniz’de 163, Marmara Denizi’nde 200 ve Akdeniz’de 500 balık türü bulundurması Türkiye denizlerinin büyük ticari değer taşıdığını ortaya koymaktadır (Hatay Mas ter Planı, 2003)

Hatay’da deniz ürünleri, Akdeniz’e kıyısı olan İskenderun, Dört Yol, Erzin ve Samandağ ilçelerinden avlanarak tüketime sunulmaktadır. Avlanan deniz ürünlerinin büyük bir kısmı ihraç edilmekte, çok az miktarı iç piyasada tüketilmektedir. Samandağ’da su ürünleri üretimi ortalama 251.000 kg dır (Tablo: 60). Bu da Hatay’ın 2.573.926 kg olan toplam üretiminin % 9,76’sini karşılar (Hatay Sosyo-Ekonomik Rapor 2005, s. 68)

Tablo 68: İlçe Gruplarının Üretim Miktarları (kg/yıl) ve Toplam Üretimdeki Payları (%)

Üretim İlçeler	Samandağ	Erzin, Dört Yol, İskenderun	Kırıkhan, Kumlu, Reyhanlı	Hassa, Belen, Altınözü, Yayladağı
Su Ürünleri Üretimi (kg/yıl)	251.326	2.278.400	10.050	34.150
Toplam üretimdeki pay (%)	9,76	88,52	0,39	1,33

Kaynak: Hatay Sosyo- Ekonomik Rapor 2005, s.69

Samandağ'da en çok avlanan deniz ürünleri şunlardır: Sardalye, Mırmır, Gümüş, Kırlangıç balıklarıdır. Yaklaşık 35-40 farklı türde balığın avlandığı ilçesinde avlanan balıklardan Palamut, Sardalye, Tekir, Tirsi ve Torik türleri Ankara'ya, Akya türü Antalya'ya, diğer avlanan balıkların bir kısmı da İstanbul ve Çanakkale'ye pazarlanmaktadır. En büyük pazarı Antakya oluşturmaktadır (İlçe Tarım Müdürlüğü)

Meydan köyünde avlanan balıkların pazarlama ile ilgili sorunlarını azaltmak, ayrıca avlanma ile ilgili problemlerini çözmek için AB hibesi yardımıyla kooperatif kurulmuştur. Bu kooperatif çeşitli bağlantılarla üye balıkçıların avladığı balıkları pazarlamakta, balıkçıların sorunlarıyla ilgilenmektedir. Burada avlanan balıklar boyuna, türüne ve ağırlığına göre tasnif yapılmaktadır. İlçedeki bütün balıkçılar kooperatife üye olmadığı için balıkçıların tümüyle ilgili kararlar alınamamakta ve ortak hareket edilememektedir. Kooperatif aracılığıyla satılan balıklar avlanan balıkların sadece %7 gibi çok küçük bir kısmı karşılık gelmektedir. Diğer balıkçılar ise avladıkları balıkların bir kısmını kendileri tasnif etmekte, diğer kısmını da toptan satmaktadırlar.

Samandağ da limana kayıtlı 115 balıkçı teknesi bulunmakta ve bunlarda 300-350 aile balıkçılıkla geçimini sağlamaktadır. Bu teknelerin 45'i büyük, diğerleri küçük teknelerden oluşmaktadır. İlçede balıkçılık en fazla Meydan köyünde yaygındır (Foto: 43). Köyde yaklaşık 70 aile geçimini balıkçılıktan sağlamaktadır. Köyde 4'ü büyük olmak üzere 50 balıkçı teknesi bulunmaktadır. Bunu Tekebaşı köyü ve Samandağ merkezde Yeni mahalle takip etmektedir

Samandağ'da avlanan deniz ürünleri şunlardır: Akya, Ahtapot, Barbunya, Çipura, Dil-pisi, Dülger, Gümüş, İskorpit, İstavrit, İzmarit, Kalemerya, Karides, Kayabalığı, Kefal, Kırlangıç, Kolyoz, küpez, Levrek, Lipsoz, Lüfer, Mercan, Mezgit, Mırmır, Mürekkep Balığı, Palamut, Sardalye, Tekir, Tirsi, Torik, Uskumru, Zurna (İlçe tarım Müdürlüğü).

Balıkçılar sadece Samandağ sahiline bağlı kalmamakta, daha açıklara, İskenderun körfezine, Kel dağ güneyine kadar giderek avlanmaktadırlar. Bir seferde yaklaşık 100-150 kg arasında değişen miktarlarda balık avlayan balıkçılar genellikle balık avına günde bir defa çıkmaktadırlar. Ekonomik aktivite olarak balıkçılık yapanların %75 i başka bir ekonomik aktivite ile uğraşmazken %25'i ek bir iş tutma ihtiyacı hissetmekte ve ikinci bir iş yapmaktadır (Şahinler ve diğerleri, 2005, s.607). Yapılan ikinci iş ise köydeki tarlasında veya serasında yapmakta olduğu tarım işidir. Evin reisi balıkçılık yaparken eşi ve çocukları ya maydanoz yetiştirmekte, ya da seracılık yapmaktadır.

Foto 43: Samandağ'da balıkçılık yaklaşık 300 ailenin geçimin sağladığı bir uğraştır. Fotoğraf:www.yerelnet.org.tr/belediyeler/belediye_album_gonderdikleriniz.php. 01.8.2007

Balıkçıların en büyük problemlerinden biri avlanan balıkların pazarlanmasında ortaya çıkan sıkıntılardır. Samandağ'a gelen tüccarlar tarafından alınan balıklar balıkçılara fazla para kazandırmamaktadır. Bu konuda kurulan kooperatifin yetersiz kalması üreticiyi mağdur etmektedir. Ayrıca balıkçılıkla uğraşan nüfusun az olması da yeterli kalifiye elemanın oluşmasına engeldir. Teknelerin bakımının yapılması, bu konuda uzman ustaların yetersiz kalması, mevcut teknelerin Akdeniz dalgalarına fazla dayanamaması balıkçıların en büyük problemidir.

Balıkçılıkta bir diğer problem ise çevre kirliliğidir. Özellikle Akdenize kıyısı olan ülkelerin bu konuda hassas davranmaması ve atıklarını denize boşaltması, ayrıca

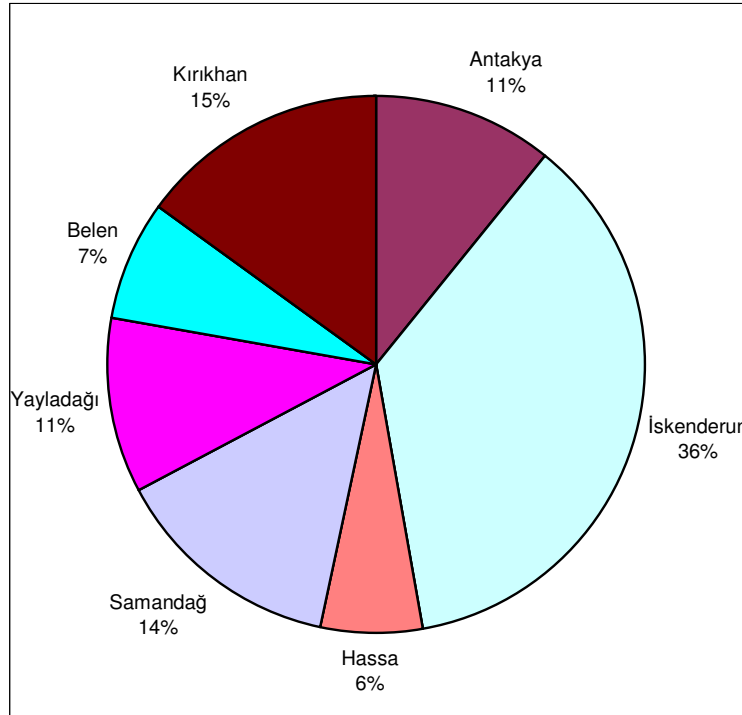
Asi nehriyle gelen atıklar deniz kıyısını kirletmekte, bunlardan oluşan gaz ve fosfor, fitoplanktonları yenmez hale getirmektedir. Eğer bu durum daha da devam ederse ilerde oksijen azlığı nedeniyle bitki ve balıklarda ölümlerin görülmesi kaçınılmaz olacaktır.

4.5. Ormancılık

Nemli subtropikal iklim kuşağı ile kurak subtropikal iklim kuşağı arasında yer alan ülkemizin sahip olduğu ekolojik koşullar nedeniyle yarısından fazlasının ormanlar ile kaplı olması gerekmektedir. Günümüzde ülkenin yaklaşık %25'i ormanla kaplıdır.

Amanos dağları bitki coğrafyası açısından Holarktik flora âlemi içinde Doğu Akdeniz bölümünde bulunmaktadır. Hatay'ın ilçeleri içerisinde Samandağ'ın orman varlığı 3. sırada yer almakta ve ilçenin % 14'lük bir kısmını verimli orman (23.927 ha.) oluşturmaktadır (Şekil: 56).

Şekil 56: Hatay'da İlçelere Göre orman Varlığı (2006)

Kaynak: Hatay Orman Çevre Varlığı s:70

Samandağ'ın orman varlığı Ziriye Boğazının kuzeyinde yer alan Amanos dağlık kütlesi üzerinde yer almaktadır. Amanosların ilçe sınırları içerisindeki kısmı güney Akdeniz ormanı ile kaplıdır (Foto: 44). “Amanos Dağlarının kendine özgü jeolojik ve iklimsel özellikleri; buzul döneminden miras kalan, Karadeniz iklim kuşağına ait bitki örtüsü ve sahip olduğu zengin biyolojik çeşitliliğiyle önemli bitki alanı ve önemli kuş

alanıdır. Yaban hayatı açısından da oldukça zengindir. Amanos Dağları, tüm Akdeniz Bölgesi'nde bitki coğrafyası ve endemizm açısından özel bir yere sahip olup; 251'i Türkiye'ye endemik, toplam 1580 taksonu barındıran önemli bir bitki alanıdır. Yükseklik farkları, değişken jeolojik yapı, çeşitli iklim özellikleri, Amanos Dağları'nda çok sayıda nadir ve endemik türe sahip benzersiz bitki örtüsü tiplerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Ayrıca Amanos dağları Avrupa'daki korunması gereken 100 sıcak noktadan birisi, ülkemizde ise dokuz sıcak noktadan biridir (Avcıoğlu-Lise 2007, s 1). Tali ve endemik türlerle birlikte Amanos Dağlarında 3000 çeşidin üzerinde bitki türü olduğu belirlenmiştir." (<http://www.amanoslar.net/proje.html>)

Foto 44: Akdeniz ormanının klimaks bitkisi olan Kızılçam ve orman altı flora Amanos dağlarında yoğun olarak görülür

Samandağ'da orman örtüsü ilçenin kuzey kısımlarında, 200-250 m. yükseklerde yer almaktadır. Ağaç türleri olarak ormanda kızılçam, karaçam, fıstıkçamı, meşe türleri yer almaktadır. Kızılçam 14.019 hektar, karaçam 1582 ha., fıstıkçamı 96,5 ha., meşelik alan 500 ha., diğer yapraklı türler 3.698 ha. alan kaplamaktadır. Sahanın asli ağacı olan kızılçam ormanı orman sahası içerisinde en geniş kısmı kaplamaktadır. İbreliler arası karışık 1.013 ha., Yapraklılar arası karışık 657 ha., ibreli yapraklı karışık

3.162 ha. alan kaplamaktadır (Antakya Orman Şube Müdürlüğü 2007). Arazi kabiliyet sınıfları olarak VI. ve VII. Sınıf arazilere karşılık gelen bu alanlar en verimli orman alanlarını oluşturmaktadır. Kızılçam ormanının tahrip edilmesi sonucu gelişen maki türleri Samandağ ovasının kuzeyindeki Kapısuyu, Hıdırbey, Eriklikuyu, Yaylıca köylerinin çevresi ve kuzey kısımlarında yaygındır. Sığ topraklı ve taşlı yerlerde dahi gelişme gösteren bu örtü özellikle Musa dağı yamacında tür sayısı açısından zengin bir özellik gösterir. Tespih çalısı, sandal, defne, geyik diken, keçiboynuzu, böğürtlen, sarmaşık, kekik, zakkum, mersin, katırtırnağı, laden, meşe türleri yaygın olarak görülür.

Seldiren, Yeniköy, Ceylandere, Çamlıyayla, Büyükoba köyleri orman içerisinde yer almaktadır. Dolayısıyla ormanda yapılması gereken işlerde öncelik bu köylerin halkına verilmektedir (Foto: 45). Bu işlemlerin başında ormanda yapılan gençleştirme, budama, dikim yerlerinin hazırlanması, yeni fidanların dikimi, dikilen fidanların bakımı, ağaçları seyreltme çalışmaları, yakacak odun ve endüstriyel odun kesimini ile taşınması bu köylerden gelen işçiler tarafından yapılmaktadır. Kesilen odunlar işletme şefliğinde toplanmaktadır (Foto: 46). Yeterli işçi olmadığı takdirde ise diğer köylerden işçi temin edilmektedir. Yapılan kesimlerde m³ karşılığı ücret verilmektedir. Diğer işlemlerde ise günlük yevmiye ücreti üzerinden ödeme yapılmaktadır. Ayrıca ormanın güvenliğini de bu köyler sağlamaktadır. Orman muhafaza memurlarının yanı sıra orman müdürlüğü ormanın korunması amacıyla köy muhtarlıklarına belli miktarda ücret vermekte, muhtarlıkların belirlediği bir veya birkaç kişi de güvenliği sağlamaya çalışmaktadır.

Foto 45: Orman köylerinin geçiminde ormanda yapılan gençleştirme ve seyreltme çalışmaları önemli bir yer tutar. Ceylandere-Batıayaz köyleri arasında orman köylüleri kesim yaparken.

Foto 46: Batıayaz köyü güneyinde budanan ve ilçede kesilen ağaçların depolandığı Samandağ Orman Şefliği.

Samandağ'da 24.736 hektar alandan yakacak odun, endüstriyel odun, defneyaprağı toplayıcılığı yapılmaktadır. En fazla gelir endüstriyel odun üretiminden sağlanmaktadır. 2004 yılında 806.856 YTL, 2005 yılında 1.304.054 YTL, 2006 yılın da 1.055.920 YTL ve 2007 yılında da 401.401 YTL gelir elde edilmiştir. Bu süre içerisinde de 2004 yılında 10.580 m³, 2005 yılında 14.886 m³, 2006 yılında 1.684 m³, 2007 yılında da 4.045 m³ odun üretimi yapılmıştır. (Tablo: 69-70) Üretimdeki azalma ve artma, ormanda yapılan gençleştirme ve seyreltmenin belli aralıklarla yapılmasından kaynaklanmaktadır. Bir yıl arayla kesim ya da ormanın bakımı yapılmaktadır. Özellikle yeni yetişen kızılçamların maki formasyonu içerisinde boğulması önlemek için maki bitkilerinin yeni sürgün vermesi engellenmekte, su kaybını azaltmak için de fidanın çevresindeki toprak çapalanmaktadır.

Tablo 69: Samandağ Orman İşletme Şefliği Kesim Geliri

Yıllar\Türler	Cins ve Nevi	Endüstriyel odun	Yakacak odun	Toplam
2004	Satış Miktarı(m ³)	9670	910	
	Satış Tutarı(YTL)	776.628	30.228	806.856
2005	Satış Miktarı(m ³)	12318	2568	
	Satış Tutarı(YTL)	1.216.728	87.326	1.304.054
2006	Satış Miktarı(m ³)	16076	769	
	Satış Tutarı(YTL)	1.027.732	28.188	1.055.920
2007	Satış Miktarı(m ³)	3816	229	
	Satış Tutarı(YTL)	392.021	9.380	401.401

Kaynak: OGM

Tablo 70: Samandağ Orman İşletme Şefliği Kesim Gideri

Cins ve Nevi	Cins ve Nevi	Endüstriyel odun	Yakacak odun	Toplam
2004	Üretim Miktarı(m ³)	8741	758	
	Üretim Tutarı(YTL)	203.861	3.157	207.018
2005	Üretim Miktarı(m ³)	15797	2263	
	Üretim Tutarı(YTL)	399.082	10.880	409.962
2006	Üretim Miktarı(m ³)	9970	36	
	Üretim Tutarı(YTL)	407.687	891	408.578
2007	Üretim Miktarı(m ³)	6984	380	
	Üretim Tutarı(YTL)	286.147	8.594	294.741

Kaynak:OGM

Ormandan bir diğer faydalanma yöntemi de toplayıcılık faaliyetidir. Defneyaprağı, melengiç ve kekik orman alanlarından toplanarak ekonomik gelir elde edilmektedir. Bu ürünler içerisinde en fazla gelir getiren defneyaprağıdır. Kapısuyu, Hıdırbey, Eriklikuyu, Batıyaz, Ceylandere, Çamlıyayla, Seldiren, Yeniköy, Büyükoba köylerinde yapılan defneyaprağı toplayıcılığı bu köylerin 3. veya 4. sırada geçim kaynağını oluşturmaktadır. Yılda yaklaşık 3 bin ton defneyaprağının büyük bir kısmı Yoğunluk (600 ton) ve Kapısuyu köyünde (ortalama 500 ton) toplanmaktadır. Orman içerisinde yer alan köylerde, Orman Müdürlüğü'ne belli miktarda ücret ödenerek defneyaprağı toplama izni alınmaktadır. Orman yakını köylerde ise maki formasyonu içerisinde yer alan defneyaprakları toplanmaktadır. Kültür altına alınmayan defnelerin yaprakları odunları ile birlikte kesilmekte, “haral” adı verilen büyük çuvalara doldurularak köylerdeki araçılara teslim edilmektedir (Foto: 47). Kamyon ve kamyonetlerle Tarsus, Kilis, Mersin ve İzmir'e pazarlanmaktadır. Defneyaprakları ilaç sanayide kullanılmasının yanı sıra bazı yemeklerde de baharat olarak değerlendirilmektedir. Bu sebeple baharatçılar da defneyaprağı talep etmektedir.

Foto 47: amlıyayla köyü Çanaklık mevkii yakınında Orman Müdürlüğü'nün izni ile kesilen ve haralarla doldurularak kamyonete yüklemeye hazır halde orman yol kenarında bekletilen defneyaprakları

Makilik alanlar Orman Genel Müdürlüğünün yeni çalışmaları sonucunda yeniden düzenlenmeye çalışılmaktadır. 300 m. nin altında kalan maki alanları orman köylerinin veya orman yakını köylerin kullanımına açılmak istenmektedir. Bu alanlar tarla açmak, zeytinlik kurmak, keçi otlatmak için serbest bırakılmak istenmektedir. Kapısıyu, Eriklikuyu, Hıdırbey, Batıayaz, Vakıflı, Yaylıca, ubuku köyleri çevresinde maki alanları fazla alan kaplamaktadır. Bu uygulama köylerdeki hayvancılığı geliştirecektir.

Orman içi köylerinin yakın geçmişe kadar geçim kaynağının önemli bir bölümünü mangal kömürü yapımı oluşturmaktaydı. Batıayaz, Kapısıyu, Hıdırbey, Eriklikuyu, Yoğunoluk, Ceylandere, Yeniköy, Büyükoba, Seldiren ve Çamlıyayla köylerinde yapılan bu faaliyet ormana verilen zararlardan dolayı Orman Müdürlüğü tarafından yasaklanmıştır. Mangal kömürü yapmak için Antakya Orman şube Müdürlüğünden izin alınması ve karşılığında Orman Bakanlığı hesabına gerekli ücretin ödenmesi gerekmektedir. Kömür işi hem zahmetli hem de ticari amaç gözetilmeksizin yapıldığı için yöre halkı tarafından terk edilmiştir. İlçede 300 m. yükseltiye kadar

makilik alanların halkın kullanımına açılması sağlanırsa bu köylere bir geçim kapısı daha açılacaktır.

Amanos dağlık kütlesinin ormanla kaplı olması, sahanın aynı zamanda yaban hayatı açısından zengin olmasını sağlamaktadır. Alageyik, dağ keçisi, karaca, domuz, tavşan, kınalı keklik, sülün, kurt, çakal, tilki, porsuk, gelincik, yaban kedisi, kuyruksüren, sincap, oklu kirpi, ağaçkakan, üveyik, alakarga, yılan ve kertenkele başlıca yaban hayvanlarıdır. Bu yaban hayvanlarından kınalı keklik ve tavşanların avı yasaktır. Kurt, çakal, yaban domuzu bütün yıl avlanabilmektedir. Tilki, dağ keçisi, karaca ise sınırlı sürelerle avlanmaktadır (Hatay Çevre Orman Varlığı, 2007 s.88).

Orman varlığının en büyük tehditçisi orman yangınlarıdır. Akdeniz ikliminin genel karakteri olan yazların kurak ve sıcak olması da yangınların temel sebepleri arasındadır. Piknik alanlarının dikkatli kullanılmaması ve ihmalin yanı sıra tarla açmak, güvenlik faktörü, turizm tesisi kurmak vb. gibi gerekçelerle sebeplerle ormanlarda yangınlar çıkarılmaktadır. Samandağ'da çeşitli dönemlerde çıkan orman yangınları, orman varlığını tehdit etse de saha doğal orman alanı özelliğini korumaktadır. Yangınlarla yok olan sahaların yeniden ağaçlandırılması, buraları tekrar ormana kavuşturulmaktadır. Özellikle orman altı bitkileri oluşturan maki formasyonu kısa süre içinde yeniden yeşermekte, kızılçam ormanının yeniden yetişmesi için gerekli ortam da bu şekilde hazırlanmaktadır. Yenilenen doğal kaynak olan ormanların çoğalması, korunması, tahribe uğrayanların yerine yenilerinin dikilmesi amacıyla son yıllarda ülkemizde ağaçlandırma çalışmalarına büyük önem verilmektedir.

Sonuç olarak Samandağ'da orman varlığı Hatay'ın % 14'üne karşılık gelmekte ve ilçe topraklarının % 37,6'sını kaplamaktadır. Orman içi ve orman kenarı köylülerinin geçiminde ormandaki kesim ve bakım işlerinin yanı sıra toplayıcılık faaliyetinde vardır. İlçenin orman varlığını oluşturan Amanos dağları ve Musa dağı, zengin fauna varlığına sahiptir. Bu türlerin varlığını korunması ve tür zenginliğinin devam ettirilmesine gayret gösterilmelidir. Yana hayatı açısından da avlanma dönemlerinde türlerin yok olması önlenmelidir.

4.6. Samandağ'da Sanayi

Hatay'ın Türkiye Cumhuriyeti'ne iltihakı öncesinde Samandağ bir nahiye konumundadır. Bu konumunu 1948 yılına kadar da korumuş, bu tarihten sonra da idari olarak ilçe merkezi olmuş ve çeşitli fonksiyonlar geliştirmiştir. Bunun sonucunda 59

yıllık sürede şehir nüfusu sekiz binden 34.641'e, köy nüfusları da 17 binden 72.153'e çıkmıştır. Fakat büyüme sanayi ile desteklenmediğinden, tarım ve hizmet sektörü büyümüştür. Ekonomik canlılığı ve istihdamı sağlayacak sanayi sektörünün günümüze kadar harekete geçmemiş olması bundan sonra da nüfusun büyümesini etkileyecektir.

Samandağ'da sanayi sektörünün gelişmemesinin nedenleri arasında dikkat çekici stratejik bir noktada olmaması en önemli faktörlerdendir. Hatay genel olarak önemli deniz ve karayollarına sahiptir. Fakat, Samandağ bu güzergahlardan kısmen uzaktadır. Sahip olduğu deniz yolunun da yeterince büyük ve kapasiteli olmaması, art bölgesinin azlığı, İskenderun gibi önemli bir limanın sahada varlığı Samandağ'a liman ticaretinin kapanmasına neden olmuştur. Yatırımların İskenderun ve çevresine yönelmesi İskenderun'daki limandan kaynaklanmaktadır. Adana, Gaziantep, Kahramanmaraş gibi önemli iş ve ticaret şehirlerinin çevredeki varlığı, yatırımları İskenderun'a çekmekte, Samandağ bu sebeple herhangi bir iş ve yatırımı kendine çekememektedir

Samandağ'da ki en önemli sanayi faaliyetlerinden biri zeytinyağı tesisleridir. Bu tesislerin üçü fabrika denilecek büyüklükte, diğer üçü de atölye boyutlarında üretim yapmaktadır. Samandağ'ında zeytin üretiminin Altınözü ve Antakya'ya göre daha az olması nedeniyle fabrika ve atölye sayısının da az olmasına sebep olmaktadır. Fabrikalar tamamen elektronik sistemli, fazla işçi gereksinimi olmayan tesislerdir. Zeytinin fabrikalarda sıkılma işleminin yapıldığı, çeşitli parçalardan oluşan cihazın, başlangıcında yer alan ve zeytinlerin yıkandığı, kabuk, yaprak, toprak gibi yabancı unsurlardan ayırma işleminin gerçekleştirildiği "ayırıcıya" (elevatör) konulması ve işlemin en sonunda zeytinyağının kaplara doldurulması hariç işçi gereksimi duyulmamaktadır.

Samandağ'da üç zeytinyağı fabrikası, üç de prese olarak adlandırılan yağ çıkarma atölyesi bulunmaktadır. Preseler Yaylıca beldesinde, fabrikalar ise Antakya-Samandağ yol boyunda yer almaktadır. Preselerde yağ işleme sistemi fabrikalara göre daha ilkel metotlarla yapılmaktadır. Zeytinlerin ezilip hamur haline getirilmesi ve hamurların çuvallara doldurulup mendenede sıkılarak yağ elde edilmesi işlemi tamamen elle yapılmaktadır. Fabrikalarda ise zeytin işleme tamamen mekanik sistemle olmaktadır (Foto: 48).

Foto 48: Şah-süt zeytinyağı fabrikasında zeytinlerin yağ elde etmek için geçirildiği işlemler ve prima odunu elde edilmesi

Mevsimlik olarak çalışan işletmeler ekim, kasım, aralık olmak üzere yaklaşık üç ay süresince faaldirler. İşlerin daha yoğun olduğu kasım ayında çift vardiya sistemiyle çalışılmaktadır. Her fabrikada ortalama beş işçi çalışmakta ve fabrikaların günlük masrafı 1.000 YTL olmaktadır. Fabrikalar yağ çıkartma yanında zeytin

küspesinden “prina odunu” elde etmektedir (Foto: 48). Küspelerin sıkıştırılıp güneşte bekletilerek kurutulması sonucunda elde edilen odunlar yağlı olması nedeniyle daha iyi yanmakta ve yüksek kalorige ısı vermektedir. Bu sebeple yöre halkı tarafından yakacak olarak tercih edilmektedir. Odun, kömür yerine prina odunu kullanılmaktadır.

Preselerin her birinde yaklaşık 15 işçi çalışmakta ve yağ insan gücüyle çıkarılmaktadır. Günlük zeytin işleme kapasitesi de fabrikalara göre daha düşüktür. Yaylıca’da yer alan bu preselerde zeytin küspeleri tam olarak sıkılamadığından içerisinde yağ bir miktar barındırmakta ve bu nedenle sezon sonunda küspeler tekrar sıkılmakta ve elde edilen zeytinyağı sabun imalarında kullanılmaktadır.

Değirmenbaşı beldesinde Gardef adlı kozmetik şirketi bulunmaktadır. Başlıca ürünü olan defne sabunu olan şirketin bunu dışında defne yağından imal edilen şampuan, saç kremi ve jöle gibi ürünlerdir. 2004 yılından beri faaliyette olan Gardef’in ürün yelpazesi henüz yeni gelişme göstermektedir (Foto: 49). Doğal ürünlerden elde edilmekte olan kozmetik mamuller, pazarlama ve dağıtım şirketleri ile çeşitli illere dağıtılmaktadır. Ayrıca defne sabunu ve zeytinyağı sabunu da yapan firma ham maddeyi Samandağ ilçesinden temin etmektedir.

Foto 49: Samandağ Değirmenbaşı beldesinde üretilmekte olan GARDEF markalı defne yağı ve zeytinyağı karışımlarından elde edilen kozmetik ürünler. Kaynak: www.gardef.com.tr/17.06.2006

Bir tarım şehri olan Samandağ’da sanayi yatırımı yok denilecek kadar azdır. Sanayi sektöründeki canlanma doğal olarak diğer sektörlerle de yansımaktadır. Doğal büyüme potansiyeline sahip olan Samandağ, bunu büyümeye ve gelişmeye çevirecek birkaç sanayi tesisine ihtiyaç duymaktadır. İlçe köylerinde maddi getirisi yüksek tarım

ürünleri yetiştiriliyor olması nedeniyle yapılacak sanayi yatırımı da tarıma dayalı olmalıdır. Daha modern zeytin fabrikasının kurulması, ayrıca sofralık siyah ve yeşil zeytin salamura üretim tesislerinin kurulması için gerekli potansiyele sahiptir. İlçede narenciye üretimine bağlı olarak reçel ve meyve suyu işleme tesisinin kurulması, zaman zaman pazarlama problemleri yaşanan narenciye için burada değerlendirilme yapılabilecektir. Zeytinyağından ve defne yağından elde edilen sabun imalatı daha modern ve daha kapasiteli hale getirilerek tüm ülkeye ve yurt dışına pazarlaması yapılabilir. İlçenin domates üretimi de bir salça fabrikasında değerlendirilebilir.

Samandağ'da kurulmakta olan Rüzgâr santralı ilçenin bütçesine olmasa da ülke bütçesine katkı sağlayacaktır. Gözene köyü yakınında kurulan 13 rüzgâr tribününün günde yaklaşık 13,5 MW gücünde enerji üretmesi beklenmektedir (Hürriyet 01.04.2007). Ayrıca Antakya Samandağ karayolu kenarına Uzunbağ beldesinde kurulması beklenen ve yasal izin işlemleri biten tesisin de kurulmasıyla 29,75 MW elektrik enerjisi daha elde edilecektir.

Tarımsal üretimi destekleyen tesislerin kurulması ilçede ticari hayatı canlandıracak, yapılacak sanayi yatırımları da işçi göçünü önleyecektir. Samandağ'ın hem bu tesisleri yapmak hem de işletmek için gerekli potansiyeli vardır.

4.7. Samandağ'da Ticaret

Türkiye'de birçok şehri ayakta tutan sektör ticarettir. Hizmet sektörünün alt birimi olan ticaret, ülkemizde sanayi şehirlerinin fazla olmamasından dolayı asıl itici sektördür.

İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralamasında Hatay 29. sırada yer almaktadır. İlçelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasına bakıldığında Samandağ'ın 872 ilçe arasında 120. sırada olduğu görülmektedir. İlçelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında Antakya 120. Samandağ 349. sıradadır (Sosyo-Ekonomik Rapor, 2005).

2004 yılı itibarıyla ihracatçı firma sayılarına göre yapılan il sıralaması 13. sırada yer alan Hatay, 2005 yılında da yerini korumuştur. Hatay ihracatçı firma sayısı 566'dır. Dış Ticaret Müsteşarlığı'ndan alınan verilere göre, 2004'de ithalatçı firma sayısı bakımından 13. sırada olan Hatay, 2005 yılında 12. sıraya yükselmiştir. İthalatçı firma sayılarına göre il sıralamasında (2005) 12. sırada yer alan Hatay da ithalat yapan firma sayısı 420'dir (Sosyo-Ekonomik Rapor, 2005).

İllerin ihracat değerlerine göre yapılan sıralamada Hatay, 749.801 bin dolar ile 11. sırada yer almaktadır. İllerin kişi başına ihracat tutarına bakıldığında 2000 yılı itibariyle 3.569 dolar ile Hatay'ın 7. sırada olduğu görülmektedir. Yine aynı yıl 5.650 dolarlık kişi başına ithalat tutarı ile Hatay 10. sırada yer almıştır (Sosyo-Ekonomik Rapor, 2005).

Samandağ'da ticari sektör daha çok ilçeye hizmet eder bir konumdadır. İlçe sınırları dışından olup da ihtiyaçlarını Samandağ'dan karşılayan Yayladağı'nın birkaç köyü vardır. Yayladağı'na bağlı Karaköse, Çakı, Sebenoba, Aydınbahçe, Karaçurun köyleri ihtiyaçlarının bir bölümünü Samandağ'dan karşılamaktadır. Buna karşın Samandağ'a bağlı bazı yerleşim birimleri de ihtiyaçlarını Antakya'dan gidermektedirler.

Samandağ'ın bütün köylerinin Antakya'ya minibüs seferleri bulunmaktadır. Bir başka ifadeyle yöre halkı ihtiyaçları için sadece bir merkeze bağlı olma zorunluluğunda değildir. Haftalık ihtiyaçlar açısından köylerin takip ettiği pazarlar Antakya ve Samandağ pazarıdır. Antakya pazarını takip eden Samandağ'a bağlı Yeniköy, Karaçay, Seldiren, Hüseyinli, Batıayaz, Eriklikuyu, Çubukçu, Çökek, Büyükoba, Yeniçağ, Hancağz köyleridir. Bunlar perakende veya toptan ihtiyaçlarını Antakya'dan karşılarlar. Bunun dışındaki köylerde ise hem Antakya, hem de Samandağ pazarları takip edilmekte, toptan ve perakende ihtiyaçlar her iki merkezden de karşılanmaktadır. Her iki pazarın takip edilmesi sadece ihtiyaçların karşılanması değil aynı zamanda ticari kazanç sağlama amacıyladır. Perşembe günleri Antakya'da kurulmakta olan hayvan pazarını hayvancılıkla uğraşanların tamamı takip etmektedirler. Yöresel adıyla "hamis pazarı" olarak adlandırılan bu pazar çok kapsamlıdır. Çok fazla tercih edilmesi, pazarda sürekli satacak ve alacak bir şeylerin olmasındandır.

Samandağ Hatay içinde önemli bir konuma sahiptir. Yurtdışından döviz getirisinin fazla olması, yaş sebze ihracatının ilçeden sağlanması, nakliyecilik açısından yüksek potansiyele sahip olması, klasik köy görüntülerinin yerini ilçede daha modern köylerin alması, Hatay'ın gelişmişlik düzeyini yükseltmektedir.

İlçede yetiştirilen narenciye ürünleri olan mandalina, portakal yaş sebze olan maydanoz, domates, biber, patlıcan, kabak (sakız) Antakya sebze haline gönderilmekte ve buradan çeşitli illere pazarlanmaktadır. Özellikle maydanoz üretiminde Türkiye'de birinci sırayı almakta, ülkenin maydanoz talebinin %50'sini Samandağ karşılamaktadır. Meydan köyünün purluk olarak ürettiği tütün ülkede aranan markalar arasındadır. Zeytinyağı ve defne yağından elde edilen sabunlar geniş bir Pazar ağına sahiptir.

Samandağ şehrinde ticaretin yapıldığı alanlarda bir toplulaşma göze çarpar. İşletmeler şehrin her tarafına yayılmış olarak görünse de işletmelerin toplandığı asıl saha ilçenin Antakya-Çevlik karayolu üzeridir. Küçük bakkal ve marketler gibi birçok günlük ihtiyaçları karşılayan işletmeler, bu güzergâh çevresindedir. Ticarethanelerin şehrin bu bölümüne yerleşmiş olmaları çok doğaldır, çünkü nüfus hareketliliğinin en fazla görüldüğü alan yolun her iki tarafıdır.

Samandağ'da onarıma ve imalata dayanan işletmeler ilçenin giriş kısmında yer alan karayolu üzerinde bulunmaktadır. Mobilya imalatçıları, oto tamircileri, inşaat malzemeleri satıcıları bu kısımda toplanmıştır. Merkeze yaklaştıkça bu işletmeler azalmakta bunların yerini eczane, banka, muhasebe, berber-kuaför, ayakkabıcı, bakkal-manav, market, fırın, lokanta gibi çeşitli türdeki iş yerleri almaktadır.

Samandağ dışında köy ve kasabalarda az da olsa ticarethanelerin varlığından söz etmek mümkündür. Günlük ve haftalık perakende ihtiyaçları karşılayan farklı işletmeler beldelerde artmaktadır. Bu ihtiyaçların karşılanmasında çevresinde yer alan birçok köye hizmet veren Tomruksuyu kasabası, önde gelen en çok işletmeye ve işletme çeşitliliğine sahiptir. Hemen hemen her belde teşkilatında boyacı-tesisatçı, demirci, tamirci, kaynakçı, berber-kuaför, lokanta, internet kafe, yem dükkânları, kasap, pastane, terzi, tuhafiye gibi işyerleri bulunmaktadır. Bunların varlığı Samandağ ve Antakya'ya günlük ve haftalık ihtiyaçlar açısından kısmen gidip gelmeyi azaltmaktadır.

Samandağlı esnafın girişimciliği oldukça fazladır. Çünkü sahibi Samandağlı olup da Samandağ dışında işyeri ve işletmesi olan çok sayıda esnaf ve işadımı vardır. Bunda taşımacılık yapan şirketler ile ihracat ve ithalat yapan firmalar önde gelmektedir. Özellikle Taşımacılık konusunda özellikle Antakya'da kuruluş olan birçok şirketin sahibi Samandağlıdır. Ayrıca Orta Doğu ülkelerinden birçoğunun ülke içi ve ülkeler arası ulaşımını da Sahibi Samandağlı olan şirketler sağlamaktadır. Ortadoğu ülkelerince bu şekilde çalışan yaklaşık iki bin civarında otobüs olduğunu Antakya otogar işletmesi yetkilileri belirtmektedir. Hem Antakya'da hem de çevre illerde ihracat ve ithalat yapan şirketlerde Samandağlı iş adamlarının etkinliği fazladır.

4.8. Ulaştırma

Hatayın coğrafi konumu ve mevcut ekonomik yapısı ulaşım sektörünün ve özellikle nakliyeciliğin gelişmesine sebep olmuştur. Türkiye'nin önemli sınır kapılarından biri olan ve Türkiye'yi Ortadoğu'ya bağlayan Cilvegözü sınır kapısının

Hatay'da bulunması nakliye sektörünün gelişmesinde etkili olmaktadır. Karayolu bağlantıları açısından Belen ilçesine kadar tamamlanmış olan TEM otoyolunun Reyhanlı'ya uzatılacak olması ve Halep bağlantısının bulunması, Kahramanmaraş-Antakya E-391 karayolu ile Güneydoğu Anadolu bağlantısının olması, Avrupa-Anadolu-Ortadoğu-Güney Asya'yı birbirine bağlayan E-91 karayolunun Hatay'dan geçmesi, E-91 karayolunun ayrıca Suriye'nin Lazkiye şehrine ulaşması, Hatay'da nakliyeciliği geliştirmiştir. Demiryolu ağının İskenderun'a kadar ulaşması, Türkiye'nin önemli limanlarından olan İskenderun Limanı'nın gelen ve giden yük taşımacılığında önemli bir konuma sahip olması da ayrı bir öneme sahiptir.

Hatay'ın sahip olduğu coğrafi konumun yanı sıra bitkisel üretim zenginliği de nakliyeciliğin artmasında etkili olmaktadır. Özellikle Ortadoğu ülkelerine yaş sebze ve meyve ile kuru gıda ihracatı Hatay'dan veya Hatay üzerinden yapılmaktadır. Avrupalı ihracatçıların giremediği Rusya, Romanya ve Ortadoğu gibi pazarlara Hataylı ihracatçılar girmekte zorlanmamakta ve bu ülkelerle ticareti Hataylı ihracatçılar sağlamaktadır. Hatay, Türkiye de yaş sebze ve meyve ihracatında son 25 yıldır birinciliği elinde bulundurmakta, ayrıca nakliye sektöründe de İstanbul'dan sonra ikinci sırada yer almaktadır (Akşam, 30.11.2005). Fakat Antakya'da daha önceden kurulu olan Ulaştırma Şube Müdürlüğü'nün kapatılması ihracatçıları zor durumda bırakmıştır. En yakın şube Adana'da bulunmaktadır. İhracat potansiyelinin bu oranda fazla olan bir merkezden ulaştırma şube müdürlüğünün kaldırılması, gerek yazışmalarda, gerekse de iş takibinde sıkıntılar çekilmektedir.

Ayrıca yörede konuşulan Arapçanın da nakliyecilik üzerinde etkilidir. Tır şoförlerinin Arapça bilmesi, yöreden çok fazla insanın çalışmak için bu ülkelerde olması, ticari ilişkilerin de artmasına, ulaşım ve nakliyenin yoğunlaşmasına sebep olmaktadır. Ayrıca Suriye'deki Türklerle olan akrabalık bağlarının devam etmesi, sınır ticareti, birçok firmanın Suriye, Ürdün, S.Arabistan'da ikinci bir işyerlerinin olması, ticaretin ve dolayısıyla nakliyeciliğinin gelişmesine katkı sağlayan diğer faktörlerdir.

Samandağ'da nakliye araçlarının fazlalığı, tır ve otobüs filosu sahiplerinin Samandağlı oluşu nakliyecilik sektörünün iyi bir konumda olduğunu ve bu sektörde çalışan sayısının da fazla olduğunu göstermektedir. Bu açıdan Samandağ Şoförler ve Otomobilciler Derneğine 269 tır, 445 kamyon, 687 yolcu otobüsü kayıtlıdır (Tablo: 71). Fakat sahibi Samandağ'da oturduğu halde Samandağ Şoförler ve Otomobilciler Derneğine kayıtlı olmayan araçlar da vardır. Aracın sahibi Samandağlıdır ama olup araç

Antakya’da ihracat firmalarına kiraya verilmiş olabilmektedir. Ayrıca kimi araçların tamamı yurt dışında iken sahibi olan firma Samandağ’da bulunmaktadır. Bunun dışında Antakya ve diğer ilçelerdeki odalara kayıtlı araçlar da söz konusudur.

Tablo 71: Samandağ’da Şoförler Ve Otomobilciler Odası ve Trafik Şube Müdürlüğüne Kayıtlı Araç sayıları.

Samandağ Trafik Şube Müdürlüğü Kayıtları		Samandağ Şoförler ve Otomobilciler Odası Kayıtları	
Çekici(Tır)	278	Çekici (Tır)	269
Kamyon	451	Kamyon	445
Otobüs	288	Yolcu otobüsü	268
Minibüs	722	Minibüs	687
Kamyonet	2.060		
Otomobil	4.376		
Motosiklet	4.602		
Traktör	498		

Kaynak: Samandağ Trafik şube müdürlüğü ve Şoförler ve otomobilciler Derneği

Samandağ’da yük taşımacılığı yapan kamyon ve çekici (tır) sayısı yolcu taşıyan otobüslere göre daha fazladır. Köy bilgi anketi ve muhtarların verdiği bilgiye göre Samandağ’da 387 adet otobüs, 271 adet köylere ulaşımı sağlayan minibüs, 546 adet yük taşımacılığında kullanılan pikap, 170 adet kamyon ve kamyonet, 1402 adet römorku olan taşıyıcı tır bulunmaktadır. Taşıyıcıların büyük bir kısmı taze sebze ve meyve taşımada kullanılan frigrofik römork olarak adlandırılan soğutmalı sisteme sahiptir.

Samandağ ve Hatay’da taze sebze ve meyve üretiminin fazla olması ihracatı ve dolayısıyla nakliyeciliği olumlu etkilemektedir. İlçede tır ve filo sahipleri ikinci dil olarak Arapça bilen ve daha önceden tır taşımacılığı yapmış kişilerdir. İşlerinin yolunda gitmesi ve artan kazanca bağlı olarak 3-5 arkadaşın bir araya gelmesiyle 40-50 taşıyıcı tırdan oluşan nakliye ve ihracat-ithalat şirketleri kurmuşlardır. Uzunbağ, Tavla, Mağaracık, Karaçay, Fidanlı, Değirmenbaşı köylerinde bulunan tır filoları da bu şekilde kurulup gelişmişlerdir. Tır şoförleri genellikle bu köylerden oturan kişilerden oluşmaktadır. Önceleri sadece Ortadoğu ülkelerine taşıma yapan şirketler, ülkeler arasında ticari anlaşmaların sağlanması, sigortacılığın kapsamının gelişmesiyle Balkan ülkeleri, Batı Avrupa ülkeleri, Kafkas ülkeleri ve Rusya Federasyonu’na yük taşımaya başlamışlardır.

Hatay’da uluslararası çalışan 30 otobüs firmayla yılda ortalama 28 bin sefer yapılmakta ve yaklaşık 265 bin yolcu taşınmaktadır. Hatay’da uluslararası taşımacılık yapan birçok otobüs ve seyahat firmasının sahipleri de Samandağlıdır. İlçeye kayıtlı 387 otobüs bulunmaktadır. Bu otobüslerin bir kısmı ulusal, büyük bir kısmı da uluslararası taşımacılık yapmaktadır. Uluslararası taşımacılık yapan firmaların otobüslerinin bir kısmı yurtdışında çalışmaktadır. Hatay otogar görevlilerin ifade ettiği şekliyle Samandağlı müteşebbislerin Antakya’da uluslararası çalışan yaklaşık 30 dan fazla firması ve ayrıca ve nakliye şirketinde iki bin kadar otobüs, üç bin kadar da tır olduğu tahmin edilmektedir. (Ticaret ve Sanayi Odası, 2006).

Antakya Samandağ arasında yolcu taşıyan kooperatif minibüsleri ile Antakya-Samandağ ve köyler arasında çalışan köy minibüsleri, ilçenin nüfusu göz önüne alındığında oldukça fazladır. Samandağ Şoförler ve Otomobilciler Odasına kayıtlı 687 minibüs bulunmaktadır. Bu minibüslerin 186’sı köylerden şehre yolcu taşımaktadır (Tablo: 72). Ayrıca Meydan, Tekebaşı, Çöğürlü, Sutaşı köylerinden de Samandağ’a yolcu taşıyan bir ulaşım kooperatifi de vardır. Bunun dışındaki minibüslerin büyük bir kısmı Samandağ’ın Sahil ve Deniz adlı kooperatife kayıtlı araçlardır (Foto: 50). Antakya ile Samandağ arasında yolcu taşıyan bu minibüsler karşılıklı olarak her beş dakikada bir hareket etmektedir. İlçede minibüs sayısının fazlalığı, Antakya Samandağ güzergâhında Hancağız, Tomruksuyu, Ataköy, Huzurlu, Karaçay, Koyunoğlu, Kuşalanı, Sutaşı köylerinin sıralanması, dolayısıyla yolcu potansiyelinin de fazla olmasından kaynaklanmaktadır.

Foto 50: Antakya-Samandağ arasında yolcu taşıyan minibüs sayısı oldukça fazladır. Minibüsler her 5 dk arayla Samandağ’da Deniz mahallesinden Antakya’da köy garajından hareket etmektedirler

Tablo 72: Samandağ Köylerinde Araç Sahipliği (2006)

Köyler\ Araçlar	Otobüs	Minibüs	Kamyon/ Kamyonet	Taşıyıcı (Tır)	Köyler\ Araçlar	Otobüs	Minibüs	Kamyon/ Kamyonet	Taşıyıcı (Tır)
Aknehir	-	25	13	-	Karaçay	-	-	-	80
Ataköy	-	-	-	-	Koyunoğlu	-	-	8	10
Avcılar	-	11	5	-	Kuşalanı	-	-	20	-
Batıyaz	-	3	10	-	Mağaracık	-	-	40	150
Büyükçat	-	17	10	-	Meydan	-	22	46	2
Ceylandere	-	-	3	-	Mızraklı	300	18	55	5
Çamlıyayla	-	1	10	-	Özbekli	-	1	12	-
Çanakoluk	5	5	4	-	Özengili	-	-	4	-
Çınarlı	-	-	-	-	Seldiren	-	-	2	-
Çöğürlü	-	3	1	-	Sutaşı	-	40	33	-
Çökek	-	-	10	-	Tavla	-	-	15	200
Çubukçu	-	3	3	-	Tekebaşı	-	60	30	5
Değirmenbaşı	-	19	25	140	Tomruksuyu	2	6	10	-
Eriklikuyu	-	-	3	-	Uzunbağ	80	-	20	200
Fıdanlı	-	-	3	600	Vakıflı	-	-	7	-
Gözene	-	5	-	-	Yaylıca	-	25	6	10
Hancağz	-	-	2	-	Yeniçağ	-	-	10	-
Hıdırbey	-	-	17	-	Yeniköy	-	-	-	-
Huzurlu	-	5	50	-	Yeşilköy	-	-	-	-
Hüseyinli	-	-	1	-	Yeşilyazı	-	2	-	-
Kapısuyu	-	-	1	-	Yoğunoluk	-	-	7	-
Toplam						87	173	264	1.155

Kaynak: Köy genel bilgi anketi 2006-2007

Sonuç olarak Samandağ'da nakliyecilik ve geçimini bundan sağlayan kişi oldukça fazladır. İlçede hem tır, hem de otobüs taşımacılığı önemli boyutlardadır. Uluslar arası taşımacılık Orta Doğu, Kafkas ülkeleri ve Balkan devletleriyle yapılan ticari anlaşmalarla artmaktadır. Özellikle Orta Doğu ülkelerinde önemli yer tutmasında ilçede konuşulan Arapça etkili olmakta, anlaşma problemiyle karşılaşılmamaktadır.

4.9. Turizm

İnsanların işten artan boş zamanları süresince istek ve ihtiyaçlarını karşılayabilecek her türlü faaliyete kısaca rekreasyon adı verilmektedir. Turizm ise boş zamanını geçirmek için ya da rekreasyon amacıyla seyahat eden kimselerin yolculukları süresince veya geçici süreyle konaklamaları sonucu ortaya çıkan olaylar ve ilişkiler bütünüdür. Bu iki tanımlama birlikte ele alınıp yorumlandığında turizmin rekreasyon içerisinde ele alınabileceği gibi bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Turizm için kısaca rekreasyonel seyahat de denilebilir (Özgüç 1984, s. 3-10)

Samandağ bu açıdan ele alındığında ilginç bir durum ortaya çıkmaktadır. Çünkü Samandağ zengin bir turizm potansiyeline sahiptir (Şekil: 57). İlçeye dinlenmek, gezmek, denize girmek için gelenlerin sayısı oldukça fazladır. Dolayısıyla sahada rekreasyonel amaçlı bir hareketlilik vardır. Yöreye gelenlerin küçük bir kısmı yöre insanı olup, başka il veya başka ülkede çalışan insanlardır. Bunlar yıllık dinlenme tatillerini geçirmek, akrabalarını ziyaret etmek, ucuza tatil yapmak gibi amaçlarla gelmektedir. Gelenlerin büyük bir kısmı da Antakya ve diğer ilçelerde çalışmakta olup da denize girmek amacıyla günübirlik olarak gelenlerden oluşmaktadır. Diğer illerden ve ülkelere gelenler turizm amaçlı olarak gelmekte, burada yer alan otel ve pansiyonlarda kalmakta, oda kiralamakta, alışveriş yapmaktadır. İlçenin doğal ve tarihi değerinin yüksek ve iç içe olması ilçeyi cazip kılmaktadır.

Samandağ'ın turizm varlığını Antik Seleukeia Pierria şehrinin kalıntıları, ilçenin doğal güzellikleri, sahip olduğu dini inanç yapısı ve bunların paylaşımı ile ortaya çıkan çok kültürlülük oluşturmaktadır. İlçesi sahip olduğu bu doğal, tarihi güzellikleri ve kültürel farklılığı sebebiyle 1993 yılında Turizm Bakanlığı tarafından "Turizm Bölgesi" ilan edilmiştir.

4.9.1. Turizm Varlıkları

Samandağ sahili Asi Nehrinin Akdeniz'e kavuştuğu kıyıda yaklaşık 15 km uzunluğunda ve geniş bir kumsala sahiptir. Fakat Suriye'nin Lazkiye şehri katı atık ve çöplerini sürekli Akdeniz açıklarına gemilerle dökmekte ve bunlar deniz akıntılarıyla Samandağ ve İskenderun sahillerine gelmektedir. Denizden gelen bu katı atıklarla mücadelede özellikle sivil toplum kuruluşları ve kaymakamlığın sahilde yapmış oldukları bir kısım temizlik düzenlemeleriyle kıyının birçok yerinde denize girilebilmektedir. Sahilin, özellikle yaz mevsimi döneminde temiz kalmasını sağlamak için kaymakamlık tarafından temizlik işçileri görevlendirilerek bunlar sürekli sahilde bekletmekte, belli aralıklarla kıyı boyunca temizlik yapmaktadır. Ancak yinede Asi'nin denize kavuştuğu kesim ve yakınlarında kirlilikten dolayı kumsaldan yararlanılamamaktadır.

Sahilin uzun ve temiz olması, çeşitli düzenlemelerin yapılmış olması kıyı turizmi açısından yeterli değildir. Bunda deniz suyunun temizliği, denizin derinliği, deniz suyunun deniz canlıları açısından da uygun olması gerekmektedir. Bu faktörler açısından değerlendirdiğimizde Samandağ sahilinin buna pek uygun olmadığını ortaya çıkmaktadır. Deniz akıntısına bağlı olarak sürekli kıyı ülkelerin çöpleri pet şişe, poşet, lastik teker, enjektör, cam şişe gibi çeşitli katı ve tıbbi atıklar Samandağ sahilini sürekli tehdit etmektedir. Denizde yüzmekte olan insanların ayaklarına ve vücutlarına atıkların temas etmesi rahatsızlık oluşturmaktadır. Ayrıca kıyıda denizanalarının varlığı ve su içerisinde bunların insan vücuduna çarpması ile meydana gelen acıma sahil turizmi açısından uygun olmadığını göstermektedir. Denizin kıyı derinliği de sahil turizmi açısından önemlidir. Daha önce değinildiği üzere Samandağ sahili açığında deniz derinliği kısa mesafelerde değişebilmektedir. Bu durum denizden yararlananlar için tehlike oluşturmaktadır (Foto: 51)

Foto 51: Samandağ sahilinden bir görüntü ve geride Keldağ

Samandağ'ın Deniz Mahallesi ile Çevlik arasında kıyı yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Denize genellikle bu alanlarda girilmekte, pansiyon, otel, motel, lokanta ve restoranlar da bu alanlarda bulunmaktadır. Plajın bu kısımlarında cankurtaran görevlileri bulunmaktadır. Yüzme sonrasında duş almak ve ihtiyaç gidermek için altyapı tesisleri yeni yeni inşa edilmektedir.

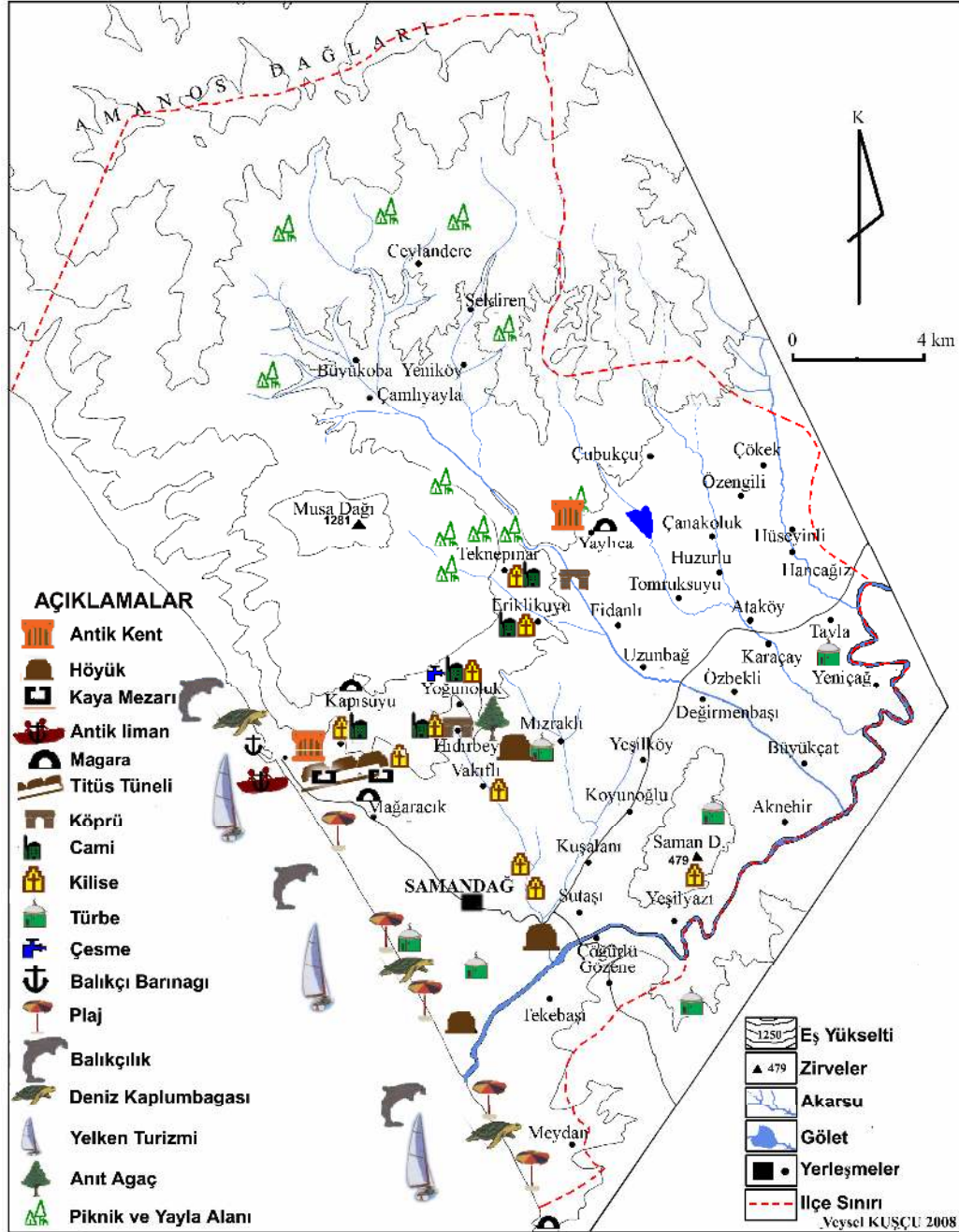
Samandağ kumsalı nesli tehlikede olan *Chelonia Mydas* ve *Caretta Caretta* deniz kaplumbağalarının sayılı yumurtlama-üreme alanlarından biridir (<http://arsiv.zaman.com.tr>). Bu sahadaki biyo zenginliğin devamı için kumsalın koruma altına alınması, yabani yırtıcı hayvanların bu yumurtalara zarar vermesi engellenmelidir.

Çevlik limanı günümüzde balıkçı barınağı olarak kullanılmaktadır. Limana kayıtlı 115 balıkçı teknesi dışında her hangi bir yat ve tur teknesi bulunmamaktadır. Fakat küçük de olsa limanın olması yapılabilecek denizcilik faaliyetleri için uygun altyapı hizmeti sunmaktadır. Liman, yapılması düşünülen düzenleme ve bakım çalışmaları sonrasında daha uygun hizmet verme imkânın sahip olacaktır.

Samandağ sahili boyunca derinliği ani değiştiği kısımlarda uyarı levhaları v.b. konularak gerekli önlemler alınmalı, güvenlik daha yüksek seviyede sağlanmalıdır.

Halka açık olan plajda bulundurulmuş cankurtaran görevli sayısı artırılmalı, deniz içerisinde belli mesafeler sonrasında dubalar konularak iyi yüzme bilmeyenlerin daha ileri gitmesi engellenmelidir. İskenderun-Samandağ arasındaki kıyı şeridi yat turları düzenlenerek değerlendirilmelidir.

Şekil 57: Samandağ İlçesinin Turizm Değerleri Haritası

Hız Musa Ağacı: Hıdırbey köyünde “koruma altına alınmış” ulu bir çınar ağacı vardır. Halk arasında 2000-3000 yaşlarında olduğuna inanılan ağacın yaklaşık 800-1000 yaşlarında olduğu tahmin edilmektedir. Gövdesinin çapı 7.50 m., dış çevresi 20 m., içindeki kovuk kısmının çapı 5.40 m., yüksekliği 16.70 m. dir. Ağacın dalları yaklaşık 1,5 dönümlük bir alan kaplamaktadır (Foto: 54-55). Halk tarafından kutsal olarak da kabul edilen çınar ağacı hakkında yörede çeşitli efsaneler anlatılmaktadır Bu efsaneye göre Hz. Hızır ve Hz. Musa denizden çıkıp gelmiş ve Hz. Musa yoluna devam ederken kendi adıyla anılan Musa dağına çıkmıştır. Hz Musa asasını su kenarına koyar ve su içer, döndüğünde asasının yeşerdiğini görür. O yeşeren ağacın da bu ağaç olduğuna inanılır (Say 2004, s.52). Ağacın yanında merkez ilçe ve Hıdırbey köyünün su ihtiyacını karşılayan bir kaynak da vardır

Foto 52: a- Çınar ağacının 1923 yılında çekilmiş ilk fotoğraflarından birisinde Hıdırbey köyünde yaşayan Ermeni aileler (Solda) görülmektedir (kaynak: www.fotobebeto.com). b-Ağacın çevresi günümüzde düzenlenmiş (Sağda) ve bir dinlenme yeri haline getirilmiştir (Foto. İsmail Zubarı).

Çınar ağacının kapsadığı alan köy içerisindeki köprünün 1961 yılında yapılmasıyla birlikte daralmış ise de günümüzde yerli ve yabancı turistlerin uğrak yerlerinden bir tanesi olma özelliğini korumaktadır. Gövde çapı ağacın bulunduğu kesimde düzenleme yapılırken zeminin toprakla doldurulmuştur. Ağacın içinde bir oda büyüklüğündeki kovuk 1900'lü yılların başında ayakkabıcı ve berber dükkânı olarak kullanıldığı ifade edilmektedir (Say 2004, s.54). Ağacın çevresi restore edilerek hem kıraathane hem de çınar ağacının altında yer alan çeşme köyün ve ziyaretçilerinin hizmetine sunulmuştur.

Samandağ'ın Kuş Varlığı ve Göçmen Kuşlar: Samandağ dünyanın en önemli kuş göç yolu üzerinde bulunmaktadır. Her yıl ilkbaharda Afrika'nın orta ve güney kesimlerinden yüz binlerce kuş Doğu Akdeniz'in sahil kesimini takip ederek buradan geçmektedir. Bir kısmı geçici konaklama yaparak bölgedeki sazlık, bataklık ve sulak

alanlarda barınmaktadır. Bunların küçük bir kısmı buralara yumurtalarını bırakarak üreme imkânı da bulmaktadır. Buradan geçen kuşların büyük bir kısmı kuzey Avrupa'da Finlandiya'dan, Rusya'nın Sibirya bölgesine kadar yayılırlar. Yaz aylarını burada geçiren kuş sürüleri sonbaharda aynı yolu takip ederek tekrar Afrika'nın sulak bölgelerine dönmektedir.

Samandağ'da Asi vadisinde nehir kenarları, denize yakın bölgede eski bir lagün alanı olan Tuzla göledi, Eski Asi yatakları ile Amanos dağlarının ormanlık alanları ve Kızıldağ bölgesinde yerleşimin daha seyrek olduğu bölgelerde konaklamaktadır. Bölgeden geçen başlıca kuş türlerini Leylek (*Ciconia ciconia*), Turna (*Grus grus*), Ak Pelikan (*Pelecanus onocrotalus*), Tepeli Pelikan (*pelecanus crispus*), Yılan Kartalı (*Circaetus gallicus*), Küçük Orman Kartalı (*Aquila pomarina*), Arı Şahini (*Pernis apivorus*), Kızıl Akbaba (*Gyps fulvus*), Küçük Akbaba (*Neophron percnopterus*), Kerkenez (*Falco tinnunculus*), Küçük Kerkenez (*Falco naumanni*), Gece Balıkçılı (*Nycticorax nycticorax*), Kaşıkçı (*Platalea leucorodia*), Gökkuşgun (*Coracias garrulus*), Kuyrukkakan (*Oenanthe oenanthe*), Dağ Kuyruksallayanı (*Motacilla cinerea*), Kılıçgaga (*Recurvirostra avosetta*), Poyrazkuşu (*Haematopus ostralegus*), Küçük Kumkuşu (*Calidris minuta*), Dere Düdükçünü (*Actitis hypoleucos*),

Kuşlarla ilgili önemli problem kaçak avcılık gelmektedir. Bir diğer problem de kuşların yaşama ortamlarının ortadan kaldırılması, Sazlık, bataklık ve sulak alanların tahrip edilmesidir.

Üç Ağızlı Mağara: Samandağ'daki en önemli buluntu yeridir Meydan Köyündeki Üç Ağızlı mağara ile yakın çevresi ve etrafındaki ilk insana ait izlerdir. Yapılan kazı çalışmaları neticesinde mağaranın 500 m. kuzeyinde, deniz seviyesinden 7 m. yükseklikteki mağarada buluntulara ve kemiklere rastlanmıştır. Anadolu'nun en eski yerleşim yerlerinden olan bu saha, yerleşme tarihini, yaşamı kolaylaştıran iklim koşulları ve verimli toprağın varlığı nedeniyle M.Ö. 30.000-33.000 yıllarındaki Üst Paleolitik Döneme yaşlandırılmıştır (Say 2004, s.56). Üç Ağızlı mağara Meydan Köyünün 4 km güneyindedir (Foto: 53).

Foto 53: Hatay'da ilk insanın ayak izlerinin olduğu tahmin edilen mağara idari olarak Yayladağı ilçe sınırlarında, yol ise Samandağ-Meydan köyündendir.

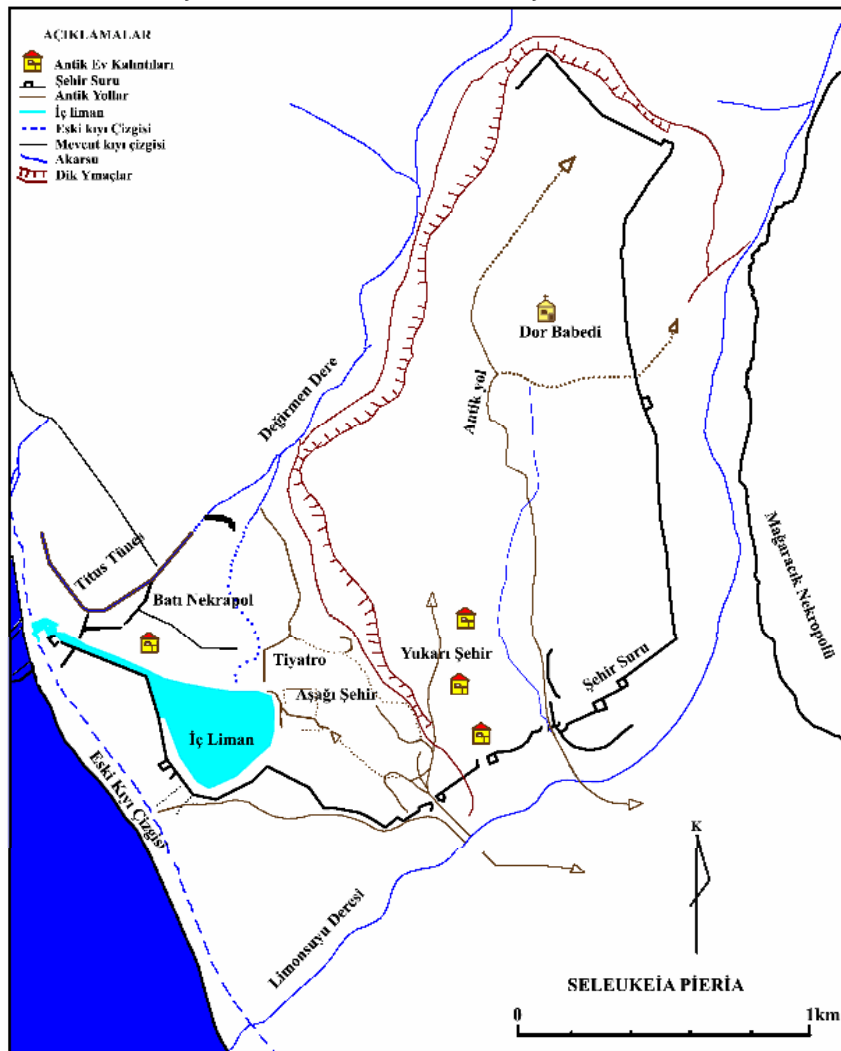
Seleukeia Pieria Antik Kenti: Samandağ'ın 5 km. kuzeyinde Musa Dağı'nın denize hâkim yamaçlarında M.Ö 300'de Seleucos I. Nicator tarafından kurulan şehrin kalıntıları günümüze kadar gelmekte ve antik şehrin kurucusunun adıyla anılmaktadır. Antik kent dağların güneybatı köşesinde, Samandağ ovasının üzerinde yüksek kayalık bir zemin üzerinde kurulmuştur. Şehrin güney bölümü etkileyici bir konuma sahiptir. Buradan Kel Dağ, Liman ve güneyde uzanan Delta Ovasının ve Asi Nehri'nin ovidan akışı rahatça görülebilmektedir. Kral sarayının da bu kesimde olduğu tahmin edilmektedir. Doğal korunaklılığa sahip olan şehrin doğusu ve batısı derin vadilerle, küçük akarsularla çevrelenmiştir. Şehrin tamamı surlarla kuşatılmıştır (Şekil: 58). Liman kalıntısı, mezar odaları, tünel, su yolu kalıntıları, şehir surları ve kapılarının kalıntıları ile diğer bazı mimari kalıntılar ve kayaya işlenmiş sağlam bazı merdiven kalıntıları mevcuttur. Antik şehir, Musa Dağı'nın güney yamaçları üzerinde, 420 m ile 70 m arasındaki yüksekliğe sahip yüzey üzerindedir (Şekil: 57). Kapısıyu köyünden güneydoğuya doğru kademeli olarak taraçalar halinde alçalmaktadır (Pamir 2006, s 113).

Seleukeia Pieria şehri aşağı ve yukarı şehir olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Yukarı şehir denizden 300 metre yükseklikte, bu günkü Kapısıyu köyü yakınındadır. Bu kısım büyük malikâneler, taştan yapılmış villalar, mabetler ve resmi

binalardan oluşmaktadır. Şehrin zengin ve soyluları bu kısımda oturmaktadır. Aşağı şehir ile olan bağlantısını sağlayan merdivenlerin bir kısmı günümüzde ayakta durmaktadır. Aşağı şehir ise liman çevresinde kurulmuştur. İşçiler, köleler ve fakir halk bu kısımda yaşamaktadır. İçerisinde büyük bir hamam, küçük bir tiyatro, pazar, çarşı ve dükkânlar vardır. Limanın duvarlarındaki iş yerleri Mağaracık-Çevlik yolu üzerinde halen görülebilmektedir.

Şehrin mezarlığı alt kısımda ve kayalara oyulmuştur. Roma Döneminde kalkere oyulmuş içinde çok sayıda mezarı barındıran kaya mezarlarından en çok ilgiyi çekmektedir. (Say, 2004. s.45).

Şekil 58 Antik Seleukeia Pierria Şehrinin Planı

Kaynak: Pamir 2001'den değiştirilerek

Şehir Surları ve Kapılar: Seleukeia Pieria antik kentini çevreleyen surlar, antik kentin topografik yapısına bağlı olarak kuzey-güney yönünde ve kuzeye doğru daralan, güneyde daha geniş, dörtgen şeklindedir. Surlar, Yukarı ve aşağı şehri çevrelemektedir. Pamir tarafından 1998-2000 yılları arasında yapılan yüzey araştırmalarındaki ölçüm çalışmaları sonucunda, şehir surlarının toplam uzunluğu 4 km. dir. Duvarların çoğu, sadece toprak yüzeyinde tek sıra halinde mevcuttur ve arazinin yapısından dolayı etrafa dağılmış bloklar çevredeki derin vadi tabanlarına kadar inmektedir. Kapısuu köyünün yerleştiği kısımlarda, sur duvarlarına ait kalıntılar, köydeki evlerin duvarlarında kullanılmıştır. Şehrin surları üzerinde dört ana kapı ve dört küçük kapı vardır. Aşağı Şehir’de Liman Kapısı (Bab el March), Yukarı Şehrin güneybatı kösesinde Kils Kapısı (Bab el Kils), Liman Kapısı (Bab el Mina), ve Kapısuu-Hıdırbey yolunun yakınlarında Hava Kapısı(Bab el Hawa) şehrin ana kapılarıdır. Ayrıca Aşağı Şehir ile Yukarı Şehri birleştiren ve taşa oyulmuş merdivenlerin küçük bir kısmı da mevcuttur. Günümüzde sadece Liman Kapısının kalıntıları görülebilmekte, ancak kaçak yapılaşmaya ve tahribata maruz kalmaktadır (Pamir 2006, s. 115).

Evler: Seleukeia Pieria’da 1937 ve sonrasında yapılan çalışmalar ve deneme amaçlı kazılar, şehrin batı tarafındaki yamaçlarda, yukarı ve aşağı şehirde evlerin varlığını açığa çıkarmıştır. 1937 yılındaki kazı ekibi, Vespasianus-Titus Tüneli’nin doğusundan limana doğru hafif teraslar yaparak inen yamaçlar üzerinde, denize, limana ve Kel Dağ’ın manzarasına hâkim bir konumdaki Aşağı şehrin batı tarafındaki yamaçlarda evler ve mekânlar ortaya çıkarmıştır. Bu evlere ait mozaik tabanlar Hatay arkeoloji Müzesi ve Princeton Sanat Müzesi’nde sergilenmektedir. Son derece ince ve kaliteli işçilik gösteren mozaikleri kentin kültür ve sanat anlayışının yanı sıra refah seviyesinin de çok yüksek olduğunu göstermektedir(Pamir 2006, s. 113).

Kaya Mezarları: Samandağ’da Roma dönemine ait olan ve kalker içerisine oyulmuş 12’si kaya mezarı olmak üzere toplam 98 mezar vardır. Beşikli Mağara adıyla anılan mezarın bulunduğu yer en geniş ve en çok bilinenidir. Merdivenlerden inilerek içerisine girilen mezarların girişinde iki sütun bulunmaktadır (Foto: 54-55). Yapılış şekli ve süslemeleri önemli bir yönetici ve ailesine ait olduğu izlenimini vermektedir. Merkezi kısımdaki mezarın çevresine dizilen diğer mezarların da ya yönetim sınıfında veya yönetim ailesinde yer alan kimselere ait olduğu tahmin edilmektedir. Beşiğe benzemesi nedeniyle beşikli mağara adı verilen mezarlar çeşitli büyüklüktedir (Pamir

2001, s.126-130). Bunun dışında tünel yakınında görülen ve etrafı işlemeli lahitler, farklı yerlerde kayalara oyulmuş diğer mezarlara da rastlanır.

Foto 54: Kaya mezarlarından en çok tanınanı olan Beşikli Mağara, sütunlu girişi, süslemeli tavanı ve duvarları ile çok ziyaretçi çekmektedir.

Foto 55: Selevkos'lara ait kaya mezarları ve süslemeli lahitler burada yaşayan toplumun kültür ve inanç yapısı hakkında fikir vermektedir.

Tituss Tüneli ve Antik limanı: Çevlik mahallesinin bulunduğu alanda, Musa dağından gelen derelerin ağızında, dış duvarları halen mevcut olan antik bir iç liman

vardır. Kapısuyu deresinin ve sellerin taşıdığı sedimentlerin bu limanı doldurma tehlikesi ortaya çıkınca Roma İmparatoru Vespasianus zamanında kalker kayalardan oluşan Musa dağının eteği delinerek bir tünel açılması kararlaştırılmış. Tünel yaklaşık on yılda (M.S 69) ve Kral Titus zamanında tamamlanmıştır (**Pamir 2006, s. 115**). Derenin önü bir duvarla kapatılarak sel suları 7 metre yüksekliğe ve 6 metre genişliğe sahip olan bu tünel vasıtasıyla limana akması engellenerek çevreden uzaklaştırılmaya, limanın dolması önlenmeye çalışılmıştır. Tünelin 130 metrelik kısmı kapalı, geri kalan kısmı ise açık ve uzunluğu 1380 metredir (Kuşçu 1997, s.25 ve Foto: 56).

Seleuceia Pierria şehrinin ve limanının kurulmasıyla birlikte daha önceki yüz yıllarda liman görevi gören Al Mina limanı önemini yitirmiştir. Büyük bir ticari hareketliliğe sahip olan limanın ömrü çok uzun olmamıştır. Fakat aktif olduğu dönemlerde de önemli işlevler görmüştür. Hz. İsa'nın havarilerinden Aziz Paul'un dinini yaymak için Tarsus'a ilk seyahatini Samandağ limanından yaptığına ve burasının Hristiyanlık inancı açısından da kutsal bir öneme sahip olduğuna inanılmaktadır (Yaman 2007 s.5).

Foto 56: Tittüs Tüneli Seleukia Pierria iç limanının dolmasını engellemek amacıyla yaptırılmıştır.

Dor Mabedi: Mağaracık beldesinden Kapısuyu'na giden yol üzerindeki yamaçta yer alan mabedin esas ismi bilinmemektedir. Buluntulardan elde edilen bilgiye

dayanarak Dorik sistemde yapıldığının belirlenmesi sebebiyle Dor mabedi ismi verilmiştir. Tanrıların Kralı Zeus adına yapıldığı sanılan mabed, antik kentin en büyük mabedidir. Bugün sadece sütun kalıntılarının bulunduğu mabed Antik şehre, limana ve Akdeniz'e ve dolayısıyla bugünkü bütün Çevlik yöresi ve Samandağ ovasına hâkim bir noktada bulunmaktadır. Güzel bir seyir alanı olan mabed hem dini açıdan hem de çevresinin doğal güzelliği açısından görülmesi gereken yerler arasındadır (Pamir 2006, s. 114).

St. Simeon Stilite Manastırı: St. Simeon tarafından kurulan tarikat “yükselmek” anlamına gelen “Stylites” veya “Terk-i Dünya” adıyla anılmaktadır. İlçede Samandağın üzerinde, tarikatın adıyla anılan manastır, St Simeon tarafından yaptırılmıştır. Manastır ve eklentileri kısmen kayalar üzerinde oyulmuş ve kesme taşlardan yapılmış, dikdörtgen biçiminde bir alan üzerindedir. Bu alan üzerinde Stilite'in sütununun bulunduğu merkezi sekizgen avlu çevresinde düzenlenmiş çeşitli manastır yapılarıyla 3 kilisenin kalıntıları bulunmaktadır. “Terk-i Dünya” tarikatının öncülerinden sayılan St. Simeon Stilite (521-592), kalıntıların orta yerinde günümüzde 4 metrelik kaide bölümü mevcut olan bu sütunun üzerinde ömrünün 48 yılını geçirdiği rivayet edilmektedir (Foto: 49-a,b). Bu süre Guinness Rekorlar kitabında yer almıştır. Sabrı, inancı ve dayanıklılığından dolayı mucizeler yarattığına inanılan Genç Simeon'a Hristiyanlık dünyasının her yanından ziyaretçiler gelmiştir. Bu nedenle burası Genç Simeon Manastırı olarak da bilinir. Manastırın üzerinde yapılmış olduğu dağa o dönemlerde “Mucizeler Dağı” denilmiştir. Bu dağın adı günümüzde Simeon'un Arapça'da Sem'an olarak adlandırılmasından dolayı “Saman Dağı” denilmektedir (www.samandag.gov.tr/indeks.php),

Foto 57: Samandağın tepesinde bir zamanlar şifa merkezi olarak kabul edilen manastır Stilite tarikatına ait Türkiye'deki tek manastırdır. a- St Simeon'un kırk yıl boyunca üzerinde oturduğu kabul edilen sütun, b- Mimarisi ve işlemeli sütun başlıkları ziyaretçilerin dikkatini çekmektedir.

Haç şekli verilmiş St. Simeon Manastırı çevresinde, üç kilise, bir vaftizhane, sekizgen bir avlu ile 11 sarnıç, evler, mutfak, kiler gibi yapı kalıntıları mevcuttur. Bulunduğu mevki itibariyle su kaynaklarına uzak olduğundan su ihtiyacı 11 adet sarnıçtan karşılanmıştır. Sarnıçların toplam hacminin 2000 m³'e ulaşması hem ziyaretçi çokluğunu, hem de manastırın ne kadar faal olduğunu göstermektedir. Manastır, St. Simeon henüz hayatta iken, ona bağlanan İsauryalı (bugünkü Silifke'nin çevresi) işçiler tarafından ücretsiz olarak inşa edilmiştir (Say 2004, s.56)

Antakya-Samandağ yolu ile Asi Nehri arasında 479 m. yükseltide Saman dağı üzerinde yer alan St. Simeon Stilite Manastırı kalıntılarına Değirmenbaşı beldesinden yoldan gidilmektedir. Bu manastır Türkiye'deki tek Stilite Manastırıdır ve bu özelliğinden ötürü Türkiye inanç turizmi açısından önemli bir yere sahiptir.

Manastırın bulunduğu tepenin panoraması da büyüleyici bir özelliğe sahiptir. Bir tarafta Samandağ şehri ve Akdeniz sahili, diğer tarafta kıvrıla büküle akan Asi nehri ve doğuda Antakya kent merkezinin silüeti ile güzel bir manzaraya sahiptir.

Samandağ zirvesinde yer alan manastırın yolu asfaltlanmış ve Samandağ Kaymakamlığı Köylere Hizmet Götürme Birliği tarafından görevlendirilmiş bir bekçisi bulunmaktadır. Günümüzde her ne kadar bekçisi olsa da bekçinin akşamları burayı terk etmesinin etkisiyle yinede bilinçsiz hazine meraklılarının işgalinden kurtulamamış, yer yer kaçak kazılar yapılmış, bu amaçla kimi duvarlar yıkılmıştır.

Ayrıca dağın üzerinde, manastırdan aşağıdaki düz bir alanda çevre belde ve köylerin çöplüğü olarak kullanılmakta ve burada zaman zaman çöplerin yakılması nedeniyle yangınlar çıkmaktadır. Bunun yanı sıra çevre, uçuşan katı plastik ve naylonlar, kâğıtlar, kumaşlar v.b. atıklar tarafından kirletilmekte, kötü koku ve görüntüler ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple çöplüğün kaldırılması, manastırın çevresinde konumu itibariyle güzel bir çevre düzenlemesi ve seyir alanının planlanması gerekir. Serin havasının da olması nedeniyle hoş vakit geçirmeyi sağlayacak tesislerin yapılması, çeşitli tur şirketleri ile anlaşarak bu sahanın da tur güzergâhlarına konulması gerekmektedir. Bunun gerçekleşmesi ilçe ekonomisine de katkı sağlayacaktır.

Hızır Ziyaretleri. Antakya ve Samandağ'da pek çok yerde Hızır (a.s) adına yapılmış türbe ve ziyaretler bulunmaktadır. Yöre halkı bu ziyaretlere Hıdır ziyareti demektedir. Ancak bunların en ünlüsü Samandağ sahilinde, Hz. Hızır ile Hz. Musa'nın

buluştuğu yer olarak kabul edilen kayanın üzerinde kurulan Hızır (a.s) ziyaretidir. Burası Samandağ Deniz Mahallesiinde yer alan ve ziyaretin olduğu yerdir (Foto: 58).

Foto 58: Deniz mahallesiinde yer alan Hızır ziyareti en fazla ziyaret edilen türbedir (Foto:İ.Zubari).

Arazi çalışmaları esnasında yaptığımız görüşmelerde Hz Hızır ve Hz Musa'nın buluştuğu tarih olduğuna inanılan 14 Temmuz'a rastlayan ve Hasat Bayramı adı da verilen "Evvel Temmuz Bayramı"nın Hızır Ziyareti etrafında kutlandığı ve kutlamaların 3 gün boyunca devam ettiği ifade edilmektedir. "Evvel Temmuz" Bayramı'nın Kur'anı Kerim'in Kehf süresinde ifade edilen Hz Musa ile genç arkadaşının yaptığı yolculuğun anlatıldığı ayetlere dayandırılarak kutlamaların dini ve kutsal olduğuna inanılmaktadır. Alevi mezhebine sahip olan insanlar arasında Hızır inancı çok güçlüdür. Hızır makamları hastalığına şifa arayan, çocuğu olmayan, derdi olan ziyaretçiler tarafından sürekli ziyaret edilmektedir.

Ziyaret, yörede yaşamakta olan Hristiyan ve Müslüman (Alevi, Sünni mezhepleri) inancına sahip insanlar tarafından ziyaret edilmekte, sürekli adaklar adanmakta, kurbanlar kesilmektedir. Türbede her gün ve hemen hemen her saatte etrafında dönüp dualar okuyanlar, şifa uman insanlar vardır. İnançların buluşma noktası olan Samandağ'da türbeyi ziyaret edenler Hızır Türbesinin etrafını 3 kez tavaf etmeyi adet edinmişler ve bununla günahlarının af olunacağına inanmaktadırlar. Ayrıca erkek çocuğu olmayanların da burada adaklarda bulunmaktadırlar. Erkek çocukları olduğunda

da çocuğu yedi yaşına gelene dek çocukta bir tutam saçı hiç kesmeden uzatırlar, yedi yaşını doldurduğunda ise ziyarette adak töreni düzenleyerek, zılgıtlar çekerler ve türbeyi üç defa döndükten sonra çocuğun saçlarını keserler (Say 2004, s.71).

Birçok ilden ziyaretçileri gelen türbenin yakınında kurulan geniş aşevlerinde adak kurbanlar kesilerek yapılan herise (keşkek) dağıtılmaktadır. Çevredeki fakirler ve dilencilerin çoğu ihtiyaçlarını bu aşevlerinden karşılamaktadır.

En fazla ziyaretçi akınına uğrayanların Deniz Sitesi'ndeki Hıdır Ziyareti, Antakya Elvan bahçesindeki ziyaret ile Arsuz'daki Hıdır ziyaretleridir. Her üç dinde de Hıdır(Hızır) mukaddestir ve iyilik yapmak için her zaman ve her yerde var olduğuna inanılır. Bu ziyaretler iç turizmin gelişmesinde ve yörenin tanıtımında önemli temsil motifleridir (Say 2004, s.71).

Dünya yüzünde 360 civarında Hıdır türbesinin olduğu ileri sürölmektedir. Anti Lübnan dağlarının eteğinde Hıdır Ziyareti, Bakü şehrinin banliyösünde Hızır-ı Zinde ziyareti, Edirne ve Kırklareli'ndeki Hızırlık ziyaretleri, Mudurnu'da Hızır Kayası, Çorum'da Hızdıık ziyaretleri, Şam, Sayda ve Semerkent'ta Hızır makamı, Denizli'de Hızırlık Sultan ziyaretleri, Kütahya'da Hızırlık Türbesi en çok bilinenleridir. Kızılırmak'ın bir kolu da Hıdır Suyu olarak anılmaktadır (Say 2004, s.71).

Samandağ'da Hıdır türbeleri dışında yer alan başlıca ziyaretler şunlardır: Karaçay köyünde Şeyh Ali Buzağı, Saman Dağı üzerinde Şeyh Muhammed Rabi hazretlerinin de türbesi (Foto: 59), Samandağ'ın Kurtderesi Mahallesinde Şeyh Abdullah'ın türbesi, Hıdırbey yolunda Nebi Cebrail'in türbesi, Samandağ merkezde Şeyh Hasan Galain'in türbesi, Koyunoğlu beldesinde Nebi Hamzi'nin türbesi, Tekebaşı köyünde Şeyh İbrahim Cilli'nin türbesi, Mızraklı köyünde Kızma ve Dimyan ziyareti, ayrıca bunların dışında en çok ziyaret edilen Şeyh Yusuf Reyhani, Şeyh Yusuf Garip, Şeyh Hasan Ecrüt, Şeyh Muhammet Mugaviri, Şeyh Muhammet Cari-El-Dea, Şeyh Edip Maruf Caferi Tayyar, Nebi Yahya, Şeyh Ali Süvari'nin ve Şeyh Hasan Avcı'nın da türbeleri vardır.

Foto 59: Saman Dağı üzerinde yer alan Şeyh Muhammed Rabi Türbesi Hıdır Türbesinden sonra en çok ziyaret edilen türbedir.

Vakıflı Köyü: Türkiye'nin tek Ermeni köyü Vakıflı Köyüdür. Köyün kilisesinde yapılan ayinlere katılmak için Avrupa ve Orta Doğudan yaz aylarında pek çok turist gelmektedir.

Vakıflı köyündeki Meryem Ana kilisesinde en büyük ayin ağustosun ikinci haftasına rastlayan ve Meryem Ana'nın göğe yükselişine denk geldiğine inanılan her yıl kutlamalar yapılır. Ermeni patriği başta olmak üzere Fransa, İngiltere dahil Avrupa ve Ortadoğu ülkelerinden birçok ziyaretçi iki gün süren ayinlere katılmakta ve sonrasında geri dönmektedirler. Bu tarihte aynı zamanda Patrik tarafından üzümün kutsanması töreniyle "Bereket Bayramı" kutlamaları da yapılmaktadır. Ayinlerden sonra kazanlarda pişirilen yemekler (Keşkek olarak da bilinen ve buğday-et karışımından yapılan herise yemeği) üzerine dua okunarak misafirlere dağıtılmaktadır. Herise yemeği ilçede yaşayan Alevi-Sünni-Hristiyan tüm toplumlar tarafından önemli günlerde yapılan bir yemektir.

Ağustosun ikinci haftasında kutlanan “Meryem Ana Günü” Meryem Ana adını taşıyan kiliselerde yapılmakta; ancak en görkemli ve geniş katılımlı ayini Vakıflı Köyü'nde gerçekleştirilmektedir.

İstanbul'un Beyoğlu'nda yaşayan Vakıflı köylülerinin yaptıkları yazlık evler köye tatil köyü görüntüsü vermektedir. İlçe kaymakamlığı köyün girişindeki Milli Eğitim Bakanlığına ait binayı restore ederek misafirhane olarak düzenlenmiştir.

Hıdırbey Köyü: Ermenilerin ilk yerleşim bölgesi olan Yoğunoluk köyünde kilise ve manastır kalıntıları mevcuttur. Köyde 3 manastır, 2 kilise kalıntısı vardır. Samandağ Kaymakamlığı 1800'lü yıllara dayanan ve halen ayakta kalan tarihi bir bina olan Fransız Okulu'nu restore etmektedir. 1633-1646 yıllarında inşa edilmiş olan Mortana Kilisesi'nin üstüne cami yapılmıştır. Günümüzde cami kullanılmakta fakat kilise cemaati olmadığı için kullanılmamaktadır. Yoğunoluk ve Eriklikuyu Köyüne arasında 1040'larda inşa edilmiş olan Hayat Ağacı Kilisesi'nin “The Church of the Wood of Life” kalıntıları bulunmaktadır. Köydeki kiliselerin tarihi Doğu Roma İmparatorluğuna dayanmaktadır (Foto: 60).

Foto 60: Eskiden Ermenilerin yaşadığı Hıdırbey köyü doğal güzelliği, tarihi dokusu, taştan yapılmış eski evlerle dikkat çekmektedir.

Batıayaz Köyü: Köyde 1897 yılında restore edilen ve günümüzde sağlam olan St. Meletios Kilisesi vardır. Ayrıca M.S. 6. yüzyılda yapılmış St. John Chrysostomos kilisesine ait kalıntılar da görülebilecek yerler arasındadır. Kiliseden bozma köyün camisinde de kilise mimarisi görülebilir.

Antakya ve çevre ilçeler tarafından bilinen bu köy havaların ısınmaya başlamasıyla birlikte piknik için gelinmektedir. Köyün Akdeniz'den gelen serinletici havası, soğuk suları, doğal güzelliğinin yanı sıra piknik için gerekli alanın tahsis edilmesi ve bunun alt yapısının tamamlanmış olması sebebiyle piknikçilerin vazgeçemediği bir mesire yeridir. Eskiden köyde oturan Ermeniler tarafından yapılmış olan taş duvarlı evler ve taş döşeli sokaklar sivil mimarinin en güzel örneklerini yansıtmaktadır. Ermenilerden kalan tarihi evler de köyün yerleşim dokusuna zenginlik katmaktadır. (Say 2004, s.65).

Batıayaz'da Antakya ve çevre illerdeki varlıklı insanlara ait yazlık ve daimi oturlan evler de bulunmaktadır (Foto: 61). Köyün 974 olan nüfusu yaz aylarında 3-4 bin olmaktadır. Köyde kasap, berber, fırın, sağlık evi, değirmen, restoran ve lokanta, piknik yeri ve bir süre otel olarak kullanılmış ama günümüzde terk edilmiş bir tesis de bulunmaktadır.

Foto 61: Batıayaz köyünde mesire ve piknik alanları ve mesire yerlerine çevre yerleşmelerden sürekli ziyaretçiler gelmektedir.

Meydan Köyü: Köyün nüfusu 2173 iken bu yaz mevsiminde on bine çıkmaktadır. Köy sınırları içerisinde tatil sitesi de bulunmaktadır. Sahilde yüzme imkânı, halkın dinlenmesi ve bazı temel ihtiyaçları giderebileceği kafeler, lokanta ve birahaneler vardır. Akdeniz sahili buradan Çevlik'e kadar uzanmaktadır. Altınkoy tatil sitesi Antakya ve çevre ilçelerde çalışanların ve Türkiye'nin çeşitli yerlerinde çalışan

kimselerin tatillerini geçirdikleri bir yerdir. Tatil Sitesi'nin hemen bitişişindeki dağ eteklerinde uzanan deniz ve dağın eteğinden engin deniz ve gün batımı manzarası izlenebilir. İlçe sınırları dağın alt eteğinde son bulur. Güneyi Yayladağı ilçe sınırları içerisinde dir. İlçe kaymakamlığının görüntüsü iyi olmayan baraka ve haymelerin bu kısma yapılmasına izin vermemektedir. Bu kısımda yapılacak eğlence ve dinlenme tesisleri hem ilçe halkının hem de turistlerin ilgisini çekecektir.

Kiliseler: Samandağ Cemal Gürsel Mahallesi'nde 600 yıllık bir tarihi geçmişe sahip olduğu söylenen ve 1871-1875 yıllarında restore edilmiş iki kilise vardır. St. İlyas ve Meryem Ana Kiliseleri dini ayinlerin yapıldığı ve bayramların kutlandığı her iki kilisenin de çok ziyaretçileri vardır. Bayramlar genelde St. İlyas Kilisesinde kutlanırken, Meryem Ana Kilisesinin bahçesine cenazeler gömülmekte burada ise diğ er ayinler yapılmaktadır (Foto: 62). Her ikisi de ortodoks mezhebine ait kiliselerde ayinler genellikle Pazar günleri yapılmaktadır. Paskalya, Noel ve İsim Bayramları'nın kutlandığı St. İlyas Kilisesinde Paskalya Bayramı'nın bazı gelenek ve görenekleri koruyarak en görkemli kutlamaları yapılmaktadır. Paskalya Bayramı geleneksel olarak her yıl nisan ayının 3. haftasında kutlanmakta, büyük önem verilen dini bayrama İlçe'deki Hristiyan ale mi günlerce önceden hazırlanmaktadır. Paskalya Bayramı'ndan 40 gün önce oruç tutularak hayvansal ürünler yenmez. Yalnızca sebze ve diğ er gıdalar tüketir. İnsanın kendini temizlemesini, iradeli oluşunu bir nevi sabırlı oluşunu simgeler (Say 2004, s.66).

Foto 62: Cemal Gürsel Mahallesi'nde yer alan St Meryem Ana kilisesi bahçesi mezarlık olarak kullanılmaktadır.

Kültürel Ürünler: Samandağ ilçesinde ipekten üretilen bazı ürünler ün yapmıştır. İpek kumaş, gömlek ve diğer aksesuarlar yanında kravat oldukça tanınmıştır. İlçeye gelen yerli ve yabancı turistlerin ipek dokuma eşya almadan dönmemektedir.

Bunun dışında Kapısıyu, Hıdırbey, Eriklikuyu, Batıyaz, Aknehir köylerinde yapılan ev yapımı defne yağı ve defne sabunu Samandağ ilçesine özgü ürünlerdir. Sabun ve kozmetik ürünler birçok şehre ve Avrupa ülkelerine pazarlanmaktadır.

Samandağ turizm varlığı açısından doğal, kültürel ve tarihi değerleriyle oldukça zengin bir ilçedir. Ülke çapında tam olarak bilinmemesi, turizm şirketleri ve tur operatörleri tarafından yeterince fark edilmemiş olması, turizm varlığının henüz yeterince keşfedilmediğini göstermektedir. Dolayısıyla ilçenin turizm açısından altyapısı da gelişmemiştir. İlçede konaklama tesisi olarak bulunan otel, motel, pansiyon yeterli seviyede değildir (Tablo: 73). Deniz mahallesi ve kıyı boyunca sıralanmış bu tesislerin belediyeden veya Kültür ve Turizm Müdürlüğünden herhangi bir belgesi bulunmamaktadır. Belediye belgeli olan sadece iki otel bulunmaktadır. Toplam 55 yataklı bu otellerde yüzme havuzu, lokanta, plaj bulunmaktadır. Bunu dışında küçükli

büyükü yaklaşık 200 yatağı sahip diğér tesislerin bir kısmında lokanta mevcutken bir kısmı ise sadece pansiyon olarak hizmet vermektedir.

Tablo 73: Samandığ'da Turizm Amaçlı Hizmet Veren Tesisler

Samandığ'da Turistlere Yönelik Tesisler	
Yılmaz Tesisleri	Motel-Yüzme Havuzu
Onbaşılar Turistik Tesisleri	Otel-Motel-Gazino
Dervişan I	Restoran-Motel
Dervişan II	Restoran-Motel
Berikan Turistik Tesisleri	Restoran-Motel-Havuz
Aspava Turistik Tesisleri	Restoran-Pansiyon
Asya Turistik Tesisleri	Restoran-Pansiyon
Letonya Turistik Tesisleri	Restoran-Pansiyon
Ercan Turistik Tesisleri	Pansiyon
Atlantik Turistik Tesisleri	Restoran
Maça kızı Turistik Tesisleri	Cafe-Bar
Damak Turistik Tesisleri	Cafe-Bar
Uğur Turistik Tesisleri	Cafe-Bar
Mobidik Turistik Tesisleri	Cafe-Bar
Muhabbet Turistik Tesisleri	Cafe-Bar
Seyran Turistik Tesisleri	Cafe-Bar
Deniz Cafe Turistik Tesisleri	Cafe-Bar
Tuncay Turistik Tesisleri	Cafe- Restoran-Bar
Kardelen Turistik Tesisleri	Cafe-Bar

Kaynak: Samandığ Belediyesi

Kapısuyu köyüne bağılı Çevlik Mahallesi turizm amaçlı kurulmuştur. Balıkçı barınağının da içerisinde bulunduğı bu alanda moteller, pansiyonlar restoran ve lokantalar yer almaktadır. İlçenin tarihi değérleri olan Antik Seleucia şehrinin kalıntıları ve Titus tünelinin bu alanda yer alması, plajın özellikle bu kısımda temiz olması ve denize girmek için tercih edilmesi turizm açısından da tercih edilmesine neden olmaktadır.

4.9.2. Turizmde Alınabilecek Önlemler

Samandağ'ın sahip olduğu tarihi değerler, doğal güzellikler ve kültürel yapısı itibariyle turizme son derece uygun bir sahadır. Üç büyük dinin birleşme noktası ve ortak yaşam alanı olan Antakya'nın 25 km güney batısında yer alan bu doğal ve tarihi güzelliklerin yeterince tanıtılmamış olması yerel idarelerin bu konudaki ihmalden kaynaklanmaktadır. Turizm açısından cezbedici bir hale gelmesinde ilçenin sahip olduğu değerlerin tanıtılması için şu çalışmalar yapılabilir:

Dini değerler açısından Hz İsa'nın havarilerinden Aziz Paul'un Hristiyanlığı yaymak için Tarsus'a ilk seyahatini Seleucia limanından yapmış olması, her yıl yüz binlerce Hristiyan'ın hacı olmak için geldiği Antakya'da bunun bilinmemesi hem dini açıdan hem de turizm açısından büyük bir kayıptır. Bu sebeple gerek tur operatörleri gerekse yerel idareler tarafından ilçenin bu yönünün özellikle hac döneminde tanıtımının yapılması, turların Antakya'dan Samandağ'a doğru kaydırılması, Hristiyanlık dininin yayılmasında Samandağ Limanından başlayan deniz yolculuğunun önemi broşürlerle veya tur operatörleri aracılığıyla tanıtılması gerekmektedir.

İlçenin sahip olduğu tarihi ve doğal değerlerin tanıtımını her yıl ağustos ayının ikinci haftasında kutlanan Meryem Ana Gününde de yapılması doğru bir çalışma olacaktır. Avrupa'nın çeşitli ülkelerinden ve Türkiye'den her yıl binlerce insan Vakıflı köyüne bu tarihte yapılmakta olan ayinlere katılmaya gelmektedir. Yerel idareler tarafından yapılacak bu tanıtımlarda ilçenin tarihi değerlerinin yanı sıra kültürel değerlerinin de esas alınması gerekmektedir. Özellikle bu dönemde üretimi ilçeye özgü olan defne sabununun tanıtımı ve yapılacak ikili anlaşmalarla ilçe ekonomik olarak da kazanç sağlayacaktır.

İlçede kurulacak yerli turizm şirketlerinin Avrupa ve Ortadoğu'da yer alan turizm şirketleriyle yapılacak ikili anlaşmalarla ilçenin doğal ve tarihi değerlerin tanıtılması, turlarla turistlerin buraya çekilmesi gerekmektedir.

İlçenin tanıtımının yapılması ve bunun yanı sıra ilçenin alt yapısının düzenlenmesi gerekmektedir. Bunu için konaklama yerlerinin yapılması ve mevcut konaklama yerlerinin de belli bir standarda getirilmesi gerekmektedir.

Gün batımı ve akşam saatlerinde manzaranın çekiciliği Meydan köyü güneyinde ve Kapısuyu eteklerinde yapılacak dinlenme ve eğlence tesisleri ilçeye gelecek turistlere hizmet edecektir.

Çevlik balıkçı barınağı düzenlenerek tekne turları için uygun hale getirilmeli, Çevlik ile İskenderun Arsus arasında tekne turları düzenlenebilir. Zengin bitki örtüsü varlığına sahip Amanos dağları ve kıyı boyunca görülen eşsiz koylar mavi turlarla turizme kazandırılabilir. Özellikle İskenderun limanının bazı görevleri bu limana kaydırılabilir. Denizde liman için yapılacak çeşitli düzenlemelerle büyük gemilerin kıyıya yaklaşacağı iskeleler kurulabilir. İskenderun limanının sanayi ile ilgili olmayan kısımlarını bu liman üstlenebilir. Bununla ilçede sigortacılık gelişecek, gümrük muhafaza kurulacak, ulaşım artacak, yeni iş alanları açılacaktır.

Plajda düzenlemeler yapılarak sürekli temiz tutulmaya çalışılmalıdır. Bu düzenleme Akdenize komşu ülkeler arasında yapılacak anlaşmalarla denize çöp dökülmesinin önüne geçilmesi, hem denizin, hem de sahilin temizliği sağlanmalıdır. Bu durumda sadece Samandağ plajı değil bütün Akdeniz kıyısı temiz kalacaktır.

Deniz altında kumulun hareketli olması ve bazı derinliklerden sonra denizin yüzücüler için tehlike oluşturması sebebiyle denize kontrolü giriş sağlanmalı, plajın belli alanları yüzücülere açılmalı, güvenli yerler dubalar ve balıkçı ağları ile çevrilerek can güvenliği sağlanmalıdır.

İlçede kuş gözlem istasyonları kurulabilir. Yurdumuz kuş faunası bakımından son derece zengin çeşitlilik gösteren bir ülkedir. Kuşlar âleminde bulunan yaklaşık 9600 ayrı kuş türünün 500'ü Avrupa'da yasarken Türkiye'de en az 450 ayrı cinse rastlanmaktadır. Üstelik de Türkiye'nin kuşları hem Avrupa, hem de Asya'ya ait olduğu değerlendirilirse ülkemizin gerçekten bir kuş cenneti olduğu açıkça görülecektir. Türkiye, Doğu Avrupa'yı Afrika'ya bağlayan güzergâh üzerinde önemli bir geçiş noktasıdır. İlkbaharda başlayan Afrika'dan Avrupa'ya süzülen kuş göçünde iki önemli nokta bulunmaktadır. Bunlardan biri İspanya'daki Cebelitarık Boğazı, diğeri ise **Hatay** bölgesidir.

İlçenin kuş varlığını değerlendirilmesi ve turizme açılması için ilçede Kabca burnu çevresinde ve ya Gözene köyü yakınında, Kapısyuy köyü çevresinde kuş gözlem istasyonları kurulmalıdır.

5. SONUÇ

Samandağ Akdeniz bölgesinde Hatay'ın Akdeniz sahilinde yer alan bir ilçesidir. Hatay'ın diğer ilçelerinden farklı olarak hızlı nüfus artışı, nüfusunun önemli bir kısmının çalışmak için yurtdışına gitmesi, etnik ve dini yapısı ve bunun ekonomiye yansımaları, yine nüfusun önemli bir kısmının çalışmak için mevsimlik göçlerle ülkenin çeşitli yerlerine gitmeleri dikkat çekmektedir. Bunu yanı sıra ilçede yerleşmelerin yol boyu üzelliği göstermesi ve gevşek dokuda olmaları, meyve sebze üretiminde Hatay'da önemli bir konuma sahip olmaları, organik tarım potansiyeli ve bazı alanlarda organik üretime başlanmış olması ilçeye ayrı bir özellik katmaktadır.

Samandağ'ın nüfusu 1940-2000 arasında yaklaşık % 216 büyümüş ve nüfus 34.000'den 107.000'e ulaşmıştır. Bu sürede ilçede erkek nüfusu 17.042'den 50.220'ye, kadın nüfus ise 16.969'dan 56.534'e çıkmıştır. İlçede bu oranda artan nüfus için gerekli altyapı yatırımları yapılmamış, işgücüne ilçe dışına, hatta ülke dışına gitmeye başlamıştır.

Kır nüfusu hakkında en eski sayısal bilgiler 16.yy'a aittir. Mızraklı, Mağaracık, Hıdırbey, Yoğunoluk, Eriklikuyu, Batıyaz, Kapısu ile o dönemde henüz bir köy olan Samandağ şehir merkezini oluşturan Süveyde ve Zeytuniye köylerinde daha eski dönemlere kadar nüfus varlığı bilinmekte, fakat herhangi bir sayısal veriye rastlanılmamaktadır. Osmanlı devleti döneminde Hatay'ın çeşitli alanlarına yapılan yerleştirmelerden sadece Abdi Cemaatinin Süveyde'ye yerleştirildiği bilinmekte, diğer yerleşenlerle ilgili veriler bulunmamaktadır. Daha sonraki dönemlerin nüfus verilerine ilişkin veriler yoktur, ancak 1940 yılı sonrasında sağlıklı verilere ulaşılmaktadır.

Kır nüfusunun yıllar arasında artış oranı şehir nüfusunun artışına göre çok değişken olmuştur. Şehir nüfusunda 1940–2000 yılları arasında nüfusta herhangi bir azalma yaşanmamış, sürekli bir artış olmuştur. Kır nüfusunda 1940–1955, 1975–1980 arası dönemlerde bir azalma vardır fakat bu şehir nüfusunda görülmemektedir. Söz konusu azalma 1940–1955 arasında görülmüş, 1955'den sonra artmaya başlamış ve 1975-1980 arasında tekrar azalmış, 1985 ve sonrasında tarımın gelişmesi, ulaşımın sağlanması, ticari amaçlı tarımsal ürünlerin üretilmeye başlanması, seracılığın etkili bir faaliyet olarak başlaması nüfusun hızla artmasına sebep olmuştur.

1940 yılında ortalama köy nüfusu 667 kişidir ve bu ortalamayı aşan 10 köy vardır. 1950'de 1990' yılına kadar ilçede toplam köy sayısı 34 iken, 2000 yılında da bazı

mahallelerin köy olmasıyla 43'a yükselmiş, buna bağlı olarak da ortalama köy nüfusu düşmüştür. Nüfusları ortalama köy nüfusu üzerinde olan köylerin genel karakteri ise büyük bir kısmında belde teşkilatının kurulmuş olmasıdır. Bu köylerden 8'inde belde teşkilatı vardır. Diğer köyler ise Ziriye vadisinde, Asi nehri ve onun yan kolları kenarında, verimli alanlarda sulamalı tarım yapabilmektedir. Dolayısıyla köy sayısının artması ortalama nüfusun düşmesine sebep olmuştur. Ortalama köy nüfusunun altında kalan köylerin iktisadi yapısı diğer köylere göre daha zayıf, konum olarak da daha yüksekte yer almaktadır. Bu köylerin bir kısmı orman içi yerleşmesi, bir kısmı da orman kenarı ve yamaç üzerinde yer alan yerleşmelerdir. Dolayısıyla dar alanlarda yapılan tarım köyler için yeterli olamamakta, bu sebeple iç ve dış göçlere sebep olmaktadır.

Bazı köylerin 1975-1980 arası dönemde nüfusu azalmış, 1980-1985 arası dönemde de olağanüstü artmıştır. Bu durum üzerinde dönemin siyasi olaylarının etkisi ve bunun yanı sıra köylerin hâkim iktisadi hayat tarzı etkilidir. Köylerde mevsimlik işçi göçünün yaşanması, özellikle bu dönemde pamuk işçiliği için nüfusun Amik ovası ve Çukurova'da olması köy nüfuslarının azalmış gibi gösterilmesine neden olmuştur.

İlçede nüfus vadi tabanı ve ova çevresindeki verimli topraklar üzerinde kurulmuş olan köylerde toplanmıştır. Yamaçlarda yer alan köyler ise daha az nüfuslu ve daha az verim özelliğine sahip topraklar üzerinde yer almaktadır. Bu sebeple ova ve Ziriye vadisinde kurulan köyler yamaç ve orman içerisinde yer alan köylere göre daha varlıklıdır.

İlçede özellikle orman içi yerleşmeleri dikkate alınmadığı takdirde aritmetik nüfus yoğunluğu ile tarımsal nüfus yoğunluğu arasında belirgin farklar ortaya çıkmamaktadır. Nüfus yoğunluğu ve tarım toprağının az ve değerli olması gibi nedenlerle yamaçlar taraçalarla tarıma kazandırılmaktadır.

İlçede nüfus hızla artmaktadır. Ülkemizde 00-04 yaş grubunda azalma görülürken Samandağ'da ise 1990 yılından 2000 yılına doğru bu yaş grubunda artışlar gözlenmektedir. Bu durum üzerinde ilçede hâkim olan etnik kültürel yapı etkili olmaktadır.

İlçe merkezinde nüfus 1940 yılında 8.252 kişi, 2000 yılında ise 34.641 kişi olmuştur. Bu sürede şehir nüfusu % 319 oranında büyüyen şehir nüfusuna göre alt yapı hazırlanmadığından eğitim, ulaşım, yapılaşmada problemler ortaya çıkmaktadır.

Samandağ'da hem dış göçler hem de iç göçler etkili olmuştur. Dış göçlerin büyük bir kısmı siyasi sebeplerle 1940 yılında ülkeyi terk eden Ermenilerden

oluşmaktadır. Bundan sonra ise siyasi sebeplerle Samandağ'dan dış göç yaşanmamıştır. Şükrü Kanatlı mahallesinde yaşamakta olan Hristiyanların az bir kısmı, Tomruksuyu kasabasında yaşayan Hristiyan ailelerin bir kaç ailenin göç etmesi, akrabalarının yurtdışında olması, bir kısmının topraklarının büyük bir miktarının Suriye'de kalması ve ayrıca kendilerinin Suriye vatandaşı olmasıdır.

İlçeden ülke dışında çalışmak için göç edenlerin sayısı oldukça fazladır. 1965 yılı sonrasında Avrupa ülkelerine, 1975 yılı sonrasında da Orta Doğu ülkelerine olan göçlerle, ilçenin erkek ve üretken yaştaki nüfusu göç etmeye başlamıştır. Özellikle bu göçler ilçenin ekonomisinde oldukça etkili olmakta, birçok köyün geçimi yurtdışından gelen dövizlerle sağlanmaktadır. Orta Doğu ülkeleri içerisinde özellikle Suudi Arabistan en fazla gidilen ülke olmaktadır. Yurt içinde gerçekleşen ve birkaç ay süreli mevsimlik göçler ise mevsime ve yapılan işin niteliğine göre değişmektedir. İlçenin yaklaşık % 10'u yurtdışına, % 7'si de yurt içinde çeşitli illere çalışmak için gitmektedir.

Yurtdışına çalışmak için gidenlerin yaşlarının genç olması (20–40) veya yeni evli olması gibi sebepler ailenin her ferdini de derinden etkilemektedir. İlçeden ülke dışına olan göçler bazı problemlere yol açmaktadır. Askerden gelen gençler köyde kalmak istememekte, sahip olduğu beceriye, öğrendiği mesleğe bağlı olarak ya şehirde çalışmayı ya da yurtdışına gitmeyi tercih etmektedir. Köyde mevcut olan tarım arazinin de günden güne daha az kullanılır olması, verimsizleşmesi gibi olumsuz sebepler görülebilmektedir (Foto 2).

İlçeden yurtdışına olan işgücü göçlerini gerçekleştiren köylerde genellikle ana dil Arapçadır. Arapça bilmeyen köylerden özellikle orta doğu ülkelerine iş gücü göçü olmamaktadır. Anadili Türkçe olan köyler Arapça konuşan köyler gibi kendi kabuğunu kıramamış, yeterli öz güven oluşmamıştır. Bu köylerden daha çok Antakya'ya veya diğer illere göçler olmakta, bunlarda çok belirgin olmayan sadece bir iki aileden oluşan göçlerden meydana gelmektedir. Ayrıca bu köylerden olan göçlerin bir kısmını da güneybirlik inşaat ve amelelik işlerinde çalışmak için Antakya'ya olan gidiş gelişler oluşturmaktadır.

Mevsimlik göçlere katılanların büyük bir kısmını kadınlar oluşturmaktadır. Özellikle Antalya, Mersin, Adana, Manisa, Bursa ve merkez ilçe Antakya olmak üzere çeşitli yerlere çalışmak için giden işçiler ağırlıklı olarak sebze meyve paketlemede çalışmaktadır. Az bir kısmı ise pamuk tarlasında toprağın çapalanmasında, daha sonra pamuğun toplanmasında ve zeytin hasadında çalışmaktadır. İlçede mevsimlik işgücü

göçüne yılın farklı mevsimlerinde her yıl toplam 7-8 bin kişi katılmaktadır. İlçede göçlerin sebebi özellikle ülkemizin doğu yarısında görülen ve bu insanların temel geçim kaynağını oluşturan sebeplerden farklı olarak, daha rahat ve daha modern bir yaşam sürme isteğiyledir. Çünkü ilçede toprağı olmayan aile sayısı hemen hemen hiç yoktur. Samandağ'da yetiştirilen ürünler dikkate alındığında 500 m² veya bir dekar tarımsal arazi bir ailenin geçimini sağlamaya yetmektedir. İlçede hâkim olan sebze, meyve bahçelerinin bakımı ve seracılık işleri iki- üç kişi tarafından sağlanabilmektedir. Ailelerin diğer bireyleri ise daha fazla kazanma isteğiyle mevsimlik göçlere katılmaktadır.

Gerek dışa olan iş gücü göçü, gerek mevsimlik iş gücü göçleri sonrasında elde edilen kazançlar ilçeye dönmektedir ve ilçenin iktisadi yapısında önemli bir yere sahiptir. Fakat ilçedeki yatırımlar sanayiye yönelik iş alanlarının kurulmasına doğru olmamakta, daha çok küçük bir işyeri yahut atölye açmaya veya konut sahipliğine dönük olmaktadır.

Samandağ'da köylerin büyük bir kısmında iç göç ilçenin etnik yapısı nedeniyle Antakya, Adana ve Mersin dışındaki diğer yerlere gerçekleşmemektedir.

Samandağ'da eğitime, Hatay'ın anadili Arapça olan diğer köylerine oranla daha fazla önem verilmektedir. Özellikle kız çocuklarının okula gönderilmemesi gibi problemler görülmemekte, aksine kızların eğitime de önem verilmektedir.

Samandağ'da sadece çalışma çağındaki değil bu dönem dışındaki nüfusta kadınlar ve çocuklar hemen her yaşta iş hayatının içerisinde yer almaktadır. Çiftçi ailelerde çocuklar iş göremeyecek kadar küçükse kendinden küçük olan kardeşlerine bakmakta ve ailesi tarlada veya bahçede çalışmaktadır. İş yapabilecek yaşa geldiğinde ise tarlada anne-babasıyla birlikte çalışmaktadır. Esnaf çocukları ise şehirde kendileri dışında aynı iş yapan bir esnafın yanında çırak olarak çalışmakta, işin inceliklerini öğrenmektedir. İlçede memur çocukları da esnaf çocukları gibi özellikle yaz aylarında bir işe gönderilir ve meslek öğrenmesi sağlanır.

İlçe nüfusunun 2025 yılında yaklaşık olarak 140-150 bin civarına olacaktır. İlçenin sınırlı tarımsal alanı bu nüfusu beslemekte sıkıntı çekebilir. Ayrıca ilçeden yurt dışında çalışan 8-10 bin insan bulunmaktadır. Bu ülkelerde ücretli olarak çalışanların büyük bir kısmı Türk Lirasının değer kazanması, ekonomisinin iyileşmeler göstermesi sonucunda işgücü göçü yön değiştirecektir. Eğer göç ülke içerisinde kalırsa Adana, Mersin ve Antakya'ya doğru olacak, diğer şehirlere ise etnik yapısı nedeniyle göç

olmayacaktır. Yurtdışı iş gücü göçleri para değeri daha yüksek olan, sigorta ve sosyal hakların korunduğu ülkelere doğru olacaktır.

Samandağ çeşitli dinlerden insanların bir arada yaşadığı ilçedir. İlçede Sünni, Nusayri, Katolik, Protestan gibi farklı mezheplerden insanlar bir arada yaşamaktadır. Konuşulan diller açısından da Türkçe, Arapça, Ermenice gibi diller konuşulmaktadır. Bayramlar, düğünler, ayinler beraber kutlanmakta, taziyeler paylaşılmaktadır. Dolayısıyla Samandağ, Antakya ve diğer ilçeler farklı din ve dildeki insanların ortak yaşam alanıdır. Bu durum din ve mezhep çatışmalarının yaşandığı İsrail, Lübnan ve Irak gibi ülkelere örnek olmalıdır.

Ticari ve sosyal hayat farklı din ve mezhepteki insanlar tarafından paylaşıyor olmasına rağmen bu gruplar içerisinde bazı yasaklar da bulunmaktadır. Bunların başında mezhepler arası evliliğin kesinlikle yasaklanması gelir. Nusayriler ve Sünniler arasında gizlice yapılan bazı evliliklerde farklı dini yapıya sahip olan kişi her zaman çevresi tarafından küçümsenmekte, farklı görülmektedir. Fakat eğitim seviyesinin yükselmesi, şehir hayatının yaygınlaşmasıyla bu tür evlilikler de artacaktır.

Nusayrilik anneden değil babadan geçmektedir. Nusayri sonradan olunamamakta ve Nusayri olmak için mutlaka Nusayri bir babadan geliyor olmak gerekmektedir. Kadınlar zayıf olarak görülmekte, cemaatin sırları kadınlarla paylaşılmamaktadır. Nusayriler kendilerini alevi olarak kabul etmemektedir, ama dini ritüelleri Anadolu'nun diğer yerlerindeki Alevilerden farklıdır. Diğer taraftan yöre halkı esas Aleviliğin de Samandağ'da yaşanan Nusayrilik olduğunu belirtmektedirler.

İlçenin sosyal yapısı nedeniyle evlilikler çoğunlukla etnik grupların kendi içerisinde olmakta ve özellikle yakın akraba evliliklerinin fazla olması kimi genetik rahatsızlıklara yol açmaktadır. İlçede Akdeniz anemisi olarak da bilinen kan hastalığı bu yüzden yaygındır. Fakat ilçede daimi sağlık kayıtlarının tutulmaması tehlikenin boyutlarını gizlemektedir. Antakya Devlet Hastanesinde Hatay geneli için tutulan kayıtlara göre bu hastalığın Hatay doğumlu olanlarda % 17 gibi yüksek bir değere ulaşmaktadır. İlçenin de kapalı toplum yapısı ve akraba evliliğinin yaygın olması bu gün olmasa da ileriki yıllarda tehlikenin boyutlarını ortaya çıkaracaktır.

Nusayrilik ile Sünnilik arasında inanç yükümlülükleri açısından farklar bulunmaktadır. İslam'ın şartlarının farklı yorumlandığı ilçede türbe ve ziyaretler büyük öneme sahiptir. Köken olarak çok farklı şeyler söylene de yöre halkının bir kısmı kendini Türk kabul etmektedir. Bir kısmı ise Yemenden geldiklerini, Arap asıllı

olduklarını ve burada dillerinden de vazgeçerek bu toplumun bir rengi olduklarını ifade etmektedir. Yöredeki Nusayrilerin Türk veya Arap olması ülkemiz için farklılık değil bir zenginliktir. Bu farklılıklar sadece ilçede değil aynı zamanda Hatay'ın tamamında görülmekte ve bir zenginlik olarak ifade edilmektedir.

Sonuç olarak Samandağ'da nüfus hızla bir şekilde artmış, önümüzdeki yıllarda da bu artış devam edecektir. Artan nüfus göz önüne alınarak gerekli olan hizmetlerin aksatılmadan sağlanabilmesi için yerel idarecilerin gerekli önlemleri alması gerekmektedir. İlçeden yurtdışına olan göçler yakın gelecekte yön değiştirecek, ya ülke içerisine veya yeni işgücü gereksinimi duyan ülkelere doğru olacaktır. Ülke içerisinde iç göçe dönüşecek nüfus Adana, Mersin Antakya'ya doğru olacaktır.

Yerleşim alanı olarak Samandağ Hatay' genelinde son derece elverişli bir alandır. İlçe Akdeniz sahilinde, tarihi ve doğal değerlerin iç içe olduğu bir mekândadır. Bu sebeple yerleşim tarihi ilk çağlardan beri hiç kesintiye uğramamış, nüfus varlığını daima korumuştur.

Samandağ'da yerleşme İlçede yerleşmeyi sınırlandıran faktörlerin başında deprem ve taban suyu seviyesi gelmektedir. Tarih içinde birçok defa depremlerle yıkılan ilçe yerleşmeleri yeniden kurulmuş, kesintiye uğramamıştır. Fakat günümüzde depremlerden ders alınmamış, meskenler zemin koşulları uygun olmayan taban suyu seviyesinin yüksek olduğu ova tabanında yaygınlaşmaya başlamıştır. Konutlar özellikle ilçe merkezinde çok katlı ve sık bir dokuya sahiptir. Bu sebeple yerleşmelerde konutlara kat sınırlaması ve yapı kontrol uygulaması getirilmeli, taban suyu seviyesi yüksek olan yerlerde yerleşime izin verilmemelidir.

İlçede köyler Asi nehri veya onun yan kollarının kenarında ve yol boyunca görülmektedir. Samandağ'da yerleşmelerle akarsular ve yollar arasında bir bağlantı bulunmaktadır. Köyler daha verimli toprağa sahip olan akarsu kenarlarında yer alan alüvyal zemin üzerinde kurulmuştur. Bu durum özellikle akarsu kenarında olan yerleşmelerin taşkınlarda ve sellerde su altında kalması, evlerin yıkılmasına, ölümler olmasına neden olmaktadır. Sağanak yağışların çok sık görüldüğü ilçede özellikle konutların Büyükbaraçay ve Asi nehri yakınında kurulmuş olan Tavla, Yeniçağ, Yeşilyazı, Büyükçat, Değirmenbaşı, Uzunbağ, Karaçay yerleşmeleri akarsuların daha uzağında ve daha yüksekte kurulması gerekmektedir.

İlçede kimi köyler yol boyunca, bahçelerin içinde ve yola yakın yapılmaktadır. Evlerin arka kısımları tarım alanı olarak kullanılmaktadır. Bazı köylerde köy

topraklarının hemen tamamında bahçe içerisinde yapılmış, böylece bir dağılma olmuştur.

Yamaçlarda kurulmuş olan yerleşmeler genellikle toplu dokudadır. Bu köylerde yerleşme tarihi çok eskiye dayanmaktadır. Samandağ'da korunmanın öncelikli olduğu dönemlerde konutlar bitişik nizamda yapılmış, aralarında dar ve çıkmaz sokaklara yer verilmiştir. Güvenlik kaygısının ortadan kalkması sonucunda bu köylerde yeni yapılan konutlar, köy çekirdeğini oluşturan kısmın daha uzağında ve gevşek dokudadır. Ova ve vadi tabanında kurulmuş olan yerleşmelerde de yerleşim tarihi eski olan köylerde köy çekirdeğini oluşturan toplu dokudaki yerleşmeler görülebilmektedir. Yeni yapılan konutların tamamı hâkim iktisadi faaliyetler nedeniyle dağınık dokudadır.

Ova tabanında yer alan yerleşmeler ise konut sayısı ve nüfus daha fazla, yamaç ve orman köylerinde ise konut sayısı ve nüfus daha azdır. Yamaçlarda yer alan köylerde taş malzeme kullanımı yaygındır. Özellikle eskiden yapılmış olan konutların büyük bir kısmı taş malzeme kullanılarak yapılmıştır. Günümüzde de taş kullanımı devam etmektedir. Fakat bu sahalarda yerleşim alanının düz olmaması meskenlerin kurulma maliyetini arttırmaktadır. Ova ve vadi tabanındaki köylerin bir kısmında da köy çekirdeğini oluşturan sahalarda da meskenlerde taş kullanımının yaygınlığı görülmektedir. Fakat iktisadi hayatta görülen gelişmeler yeni yapılan meskenlerin tuğla veya gaz betondan yapılmasına, çatı sisteminin de düz teras damdan oluşmasına neden olmaktadır. Teras damlar kullanım açısından daha fonksiyonel olmakta, iktisadi hayata göre kullanımı fonksiyonu değişmektedir. Bitkisel üretimin ağırlıkta olduğu yerlerde bazı sebze ve meyvelerin kurutulmasında, daha varlıklı ailelerde ise üzerinde güneş enerjisinden su ısıtma sistemleri, uydu antenleri, üzüm asması bulunmakta, asmanın altı da aile bireyleri için dinlenme ve eğlenme yeri olarak değerlendirilmektedir.

İlçede yeni kurulan konutların tamamı iki ve daha fazla katlıdır. Özellikle iktisadi yaşamda meydana gelen gelişmeler öncelikle konut yapısında kendini göstermektedir. Yeni yapılan konutlar geleneksel kırsal konut mimarisinden uzaktır. Konutların üst katı yaşama alanı, zemin katlar ise depo olarak inşa edilmektedir. Özellikle yol kenarında yer alan yerleşmelerde zemin kat iş yeri olarak planlanmaktadır. Ayrıca kullanılan inşa malzemeleri de geleneksel kırsal konut malzemelerinden uzaktır. İktisadi duruma bağlı olarak konutlarda briket, tuğla ve gaz beton kullanılmaktadır.

Samandağ'da orman ve orman kenarı köylerinde yayla, mezra, kom, oba, yurt gibi diğer geçici yerleşmeler de vardır, ancak 1993 yılı sonrasında güvenlik sebebiyle

terk edilmiştir. Bu alanlarda yer alan tarım alanları günümüzde tekrar orman örtüsüyle kaplanmaya başlamıştır. Bu alanlarda 1993 öncesinde hayvancılık ve mangal kömürü yapımı söz konusu iken günümüzde bu köylerde hayvancılık azalmış, mangal kömürü yapımı tümüyle terk edilmiştir.

Samandağ'ına bağlı olan köy sayısı 1940 yılında 27, 2000 yılında ise 43 Olmuştur. Bazı köylerde köyden mahalleye dönüşüm olmuş ve köy sayısı artmıştır. İlçenin bazı köylerinde yeni yapılan konutlar toplu dokunun uzağında ayrı birer mahalle olarak oluşmaktadır. Bazı köylerde ise dağın dokudan toplu dokuya geçilmekte, mahalle yapısı bozulmaktadır. Doğal afetler veya iktisadi hayattaki gelişmeler yerleşmelerin dokularını etkilemektedir.

Samandağ'da özellikle Ziriye vadisinde yer alan köyler dağın ve gevşek dokudur. Meskenler genellikle bahçe içerisindedir. Tarım alanlarının büyük bir kısmı konutlarla kaplanmaktadır. Bu sebeple yerleşmeler köyler arasındaki belirgin geçişler yoktur. Bu durum özellikle Antakya-Samandağ karayolu kenarında yer alan köylerde daha iyi görülmektedir.

Samandağ ovasında ve Ziriye vadisinde yer alan köylerde sebzeçilik ve meyvecilik, orman içi ve orman kenarı köylerde ormancılık ve toplayıcılık, kuru tarım alanlarında hayvancılık, girişimciliğin ve şoförlüğün fazla olduğu köylerde nakliyecilik, yurtdışına işgücü göçü gönderen ve hemen hemen her evden en az bir bireyin yurtdışında çalıştığı köylerinde de işçilik geçim kaynağını oluşturmaktadır.

Samandağ ilçesinde nüfusu 2.000'den fazla olan köylerin bir kısmında belde teşkilatı kurulmuş, bir kısmında ise belde teşkilatı kurulmamıştır. Belde teşkilatı kurulan yerleşmelerin bir kısmı kasaba haline gelirler, kimi hala köy niteliğini taşımaktadır. Bir yerleşmenin kasaba olması için belde teşkilatının kurulması yeterli olmamakta, o yerleşmede bazı fonksiyonların da gelişmesi gerekmektedir.

Depremlerden fazla etkilenen şehir sürekli yeniden kurulup canlanmış, yerleşim tarihi hiçbir zaman kesintiye uğramamıştır. Günümüzde çevlik mahallesinin yerine kurulmuş olan Seleukeia Pierria şehri alüvyal boğulma ve hinterlandının daralması neticesinde önemini yitirmiş, daha sonra Samandağ ovası üzerinde yer alan denizel seki üzerinde gelişme göstermiştir. Liman Hristiyanlığın yayılmasında da önemli görevler üstlenmiştir. İskenderun limanının gelişmesiyle birlikte önemini iyice kaybeden Süveyde 1940 yılına kadar nahiye merkezi, 1948 yılında ise idari olarak ilçe olmuştur.

İlçenin tarihi geçmişi ve bu sürede sahip olduğu tarihi değerler günümüzde turizm değerleri açısından önem taşımaktadır.

Yerleşmenin (şehrin) zaman içinde alansal olarak büyümememiş, bunun yerine mevcut alanda yer alan yerleşme dokusunun sıklaşması şeklinde olmuştur. Fakat yine de yerleşmede merkezden çevreye doğru bir faklılaşma dikkati çeker. Samandağ'da yerleşme alanını üç kuşak olarak ele almak mümkündür. Bunlardan ilki ve yerleşmelerin merkezinde yer alan işyeri ve nüfuslarının yoğun olduğu diğer şehrsel gelişmelerle karşılaştırıldığında iş ve ticaret alanın veya merkezi iş alanı olarak adlandırılabilir olan alan hâkimdir. Burada genellikle binaların alt katları işyerlerine ayrılmıştır. Binaların üst katları ise konut olarak kullanılmaktadır. Bunun çevreleyen ikinci kuşakta ise işyerleri azalmakta, bunların yerini konutlar almaktadır. Bunu çevreleyen üçüncü kuşakta meskenler ve tarım alanları içinde dağınık haldedir. Bunun da tarım alanı kuşağı çevrelemektedir. Samandağ'da şehrsel gelişme tarım alanları içinde meskûn dokunun sıklaşması şeklinde gelişmiştir.

1960 yılında imara açılan Deniz Mahallesi turizm amaçlı olarak kurulmuş, daha sonra çevresinde konut dokusu yoğunlaşmaya başlamıştır. 1997 yılında ise Yeni Mahallede yer alan tarım alanları imara açılmış fakat yeni yapılan konutları kendine çekememiştir.

İlçe merkezinde iş ve ticaret alanları işlek olması nedeniyle Antakya-Çevlik yolu çevresinde yol boyunca gelişme göstermektedir. Şehrin merkezi kısmında konutlar azalmakta, iş ve ticaret alanları geniş yer kaplamaktadır. Konut yoğunluğu nedeniyle şehrin iş ve ticaret alanındaki alansal daralma trafik sıkışıklığına sebep olmakta, iş yerleri de dikey yönde büyümektedir.

Samandağ şehir merkezinde yeni kurulan eğitim alanları hem şehrin merkezine uzak, hem de sağlık açısından elverişli değildir. Deniz mahallesinde yer alan eğitim alanının ovanın drenaj kanalı yakınında yer alması kötü koku ve sivrisinek gibi zararlılar, ayrıca öğrencilerin okula gelmek için servis kullanma zorunluluğu sebebiyle yer seçimi açısından uygun değildir. İlçede çocuk sayısının fazla olması nedeniyle yeni eğitim alanları planlanmalıdır. Özellikle köy nüfuslarının fazla olması yeni yapılacak orta öğretim kurumlarının kasabalarda kurulması hizmet açısından daha uygun olacaktır.

Samandağ'da şehirleşme açısından oldukça fazla problemler vardır. Şehir planı gelişmeleri geriden takip etmiş, şehrin merkezi kısmında konut yoğunluğu artmış, iş ve

ticaret alanları yol boyunca dizilmiştir. Bunlardan dolayı merkezi kısımda konut yoğunluğu şehir içi ulaşım ağı yönünden problemler ortaya çıkmaktadır. Ayrıca PTT ve elektrik dağıtım şirketlerinin plansız çalışması, şehrin alt yapısının yapımında nüfus projeksiyonuna dikkat edilmemesi şehir merkezinde çözümü güç problemlere yol açmaktadır.

Sonuç olarak Samandağ'da köy dokusu sık, meskenlerin dokusu ise gevşektir. Yerleşmeler yol boyunca genellikle bahçe içerisindedir. İki katlı olan meskenlerin alt katları depo veya iş yeri olarak tasarlanmıştır. Yeni yapılan meskenlerde kırsal hayatı yansıtan özellikler görülmemekte, fonksiyonları açısından şehirdeki meskenlerle benzer özellikler. Ziriye vadisi hem tarım alanlarının hem de yerleşmelerin en yoğun olduğu alandır. Arazi mülkiyet değerleri nedeniyle kırsal yerleşmelerde de konutlar dikey yönde büyümektedir. Yerleşmelerin genel özelliği tarım alanları ile iç içe olmasıdır. Samandağ tarım+hizmet ağırlıklı bir şehirdir.

Samandağ ilçesinin iktisadi hayatı çoğunlukla ziraat üzerinedir. Uygun iklim şartları nedeniyle ilçe sebze üretim merkezi haline gelmiştir. Tarım ova tabanında ve Ziriye vadisinde yapılmaktadır. Bahçe tarımının yaygın olduğu bu alanlar alüvyal topraktan oluşan birinci sınıf tarım arazisidir. Ovanın tamamı, vadi tabanının ise büyük bir kısmında sulu tarım yapılmaktadır. Sahanın verimli olması nedeniyle hem yerleşme yoğunluğu hem de nüfus yoğunluğu fazladır. Ayrıca mülkiyet değeri oldukça yüksektir. Bu sebeple yakın zamana kadar tarım harici olan eğimli yüzeyler taraçalar yapılarak tarıma kazandırılmakta, gerekli olan toprak da farklı yerlerden taşınarak yeni taraçaların üzeri kaplanmaktadır.

İlçede Akdeniz iklimi hüküm sürmektedir. Dolayısıyla elverişli iklim şartları nedeniyle birçok sebze ve meyve yetişebilmektedir. Ortalama sıcaklık 10 °C'nin altına düşmemekte, sayılı günler açısından ilçede kış mevsimi yaşanmamaktadır. Kar yağışı görülmemekte, donlu günler ise bazı önlemlerle hasarsız atlatılmaktadır. Bu sebeple birçok kış sebzesi yetiştirilmekte, seracılık yaygın olarak yapılabilmektedir.

Akdeniz'de deniz akıntısı kıyı boyunca etkili olmakta, güneyde yer alan Suriye, Lübnan, Mısır gibi ülkelerin denize bırakmış oldukları atıkları Samandağ sahilini kirletmektedir. Ayrıca Asi nehrine yoğunluğu sebze atıklarından oluşan çöpler de denize ulaşmakta, Asi nehrinin denize döküldüğü kısımda aşırı kirlenmeler olmakta, turizm olumsuz etkilenmektedir. Bunun için öncelikle kıyıdaş ülkelerle gerekli işbirlikleri sağlanmalı, ilgili sözleşmelere uyulması konusunda anlaşmalar yapılmalıdır. Bu durum

Akdeniz'e kıyıdaş olan bütün ülkeler için olumlu etkiler oluşturacak, turizm daha da canlanacaktır.

Asi'den akan suyun kirli olması, toprağı olumsuz etkilemektedir. Özellikle içerisindeki kimyasal atıklar toprağı kirletmektedir. Bu etkinin devam etmesi halinde yakın gelecekte tarım alanları bu durumdan olumsuz etkilenecektir. Özellikle Asi nehrinden su kullanan sahaların tamamında organik tarım uygulanamayacaktır. İlçede mevcut su kaynakları yeterince değerlendirilemediğinden birçok tarım alanı susuz kalmaktadır. Kuru tarıma yönelen, tahıl, tütün, zeytin tarımı yapılan bu köylerde verim düşmektedir. Büyük Karaçay suyu vadinin yukarı kısmındaki köyler tarafından kullanılması nedeniyle aşağı kısımlara su ulaşmamaktadır. Bu sebeple Karaçay, Büyükçat, Değirmenbaşı köyleri su sıkıntısı çekmektedir. Küçük Karaçay suyunun yaz mevsimlerinde kurumasıyla çevresinde yer alan tarım alanlarında susuzluk önemli ölçüde verim kayıplarına yol açmaktadır. Yeni yapılacak Karaçay barajı, Karamanlı ve Çökek göledinin tamamlanması halinde ilçedeki bütün tarım alanları sulanabilecektir. Dolayısıyla hem ürün çeşitliliği, hem de verim artacaktır.

Bahçe tarımında ve seralarda çalışılacak alanın dar olması nedeniyle toprağın incelenmesinde büyük traktörler kullanılamamaktadır. Ağaçların zarar görmemesi için yörede "pat pat" adı verilen su motorları kullanılarak yapılan araçlarla toprak işlenmekte, seraların içleri ise beden gücüyle veya küçük bahçe traktörleriyle işlenmektedir. İlçede tarımsal açıdan teknolojik gelişmeler takip edilmekte, entansif tarım metodu kullanılmaktadır. İlçede karasabanın hala kullanılıyor olması özellikle yamaç köylerinde arazinin küçük ve aynı zamanda çok parçalı olmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca sürdürülen tarımsal metodun yamaçlarda tıraşlar halinde olması sebebiyle traktörün bu alanları işlemesi mümkün değildir. Büyükoba, Ceylandere, Seldiren, Yeniköy, Çamlıyayla Hıdırbey, Yoğunluk, Kapısıy, Eriklikuyu, Batıyaz köylerinde tarım genellikle eğimli alanlardaki tıraşlar üzerinde yapılmaktadır. Karasabanın en fazla kullanıldığı bu köylerde traktör sayısı oldukça azdır.

Tarım arazisinin hem parça sayısının, hem de işletme sayısının çok parçalı olması işlenmesi açısından kolaylık sağlamaktadır. İlçede hâkim olan seracılık ve sebzeçilik açısından arazinin küçük olması olumlu, makine kullanımı açısında ise tarlaların küçük olması olumsuz sonuçlar oluşturmaktadır. Ailelerin sahip olduğu arazi genişliği küçüldüğünde işgücü gereksinimi azalmaktadır.

Hayvancılıkta daha çok besleyici, süt üretimini arttırıcı olan fenni yemlerin tercih edilmesi, ilçede yem bitkileri üretiminin azalmasına yol açmaktadır. Tarım Bakanlığı tarafından 2005 yılından itibaren yem bitkileri üretimi teşvik edilmiş olsa da, üretilen yem miktarı bir süre sonra tekrar düşecektir. Çünkü ilçenin birçok köyünde tahıl üretimi için ayrılan tarlalar son 8-10 yıldır il tarım müdürlüklerinin zeytin üretimini desteklemek amacıyla dağıtmakta olduğu zeytin fidanlarıyla kaplanmaktadır. Dolayısıyla yem bitkilerinin üretim alanı daralmaktadır. Zeytin fidanları arasına ekilen tahıl ve yem bitkileri de gelecek birkaç sene sonra bu fidanların büyüüp ürün vermeye başlamasıyla terk edilecektir. Ayrıca Tarım Bakanlığının yem bitkileri üretimine sağladıkları teşvik sürekli olamayacağı için üretim teşvikin kesilmesiyle son bulacaktır.

Tütün üretimi son yıllarda zorunlu olarak azalmaktadır. Özellikle kuru tarım alanlarında üretimi yapılan tütün devlet tarafından uygulanan politikalar sebebiyle terk edilmeye başlanmış, tütün üretimi yapılan sahalar zeytin fidanlarıyla kaplanmıştır. Zeytinde hem işçilik daha kolay, hem de verimin fazla olduğu dönemlerde gelir de iyidir.

Ülkemizde üretilen maydanozun yaklaşık üçte biri Samandağ'da üretilmektedir. İlçede 1992 yılından itibaren üretilmeye başlanan maydanoz artık ilçenin vazgeçilmez bir kültür sebzesi olmuştur. Samandağ ovası ve çevresindeki köylerde yoğun olarak üretilen maydanoz ülkenin birçok yerine pazarlanmaktadır. Dolayısıyla maydanoz üretimi ilçenin iktisadi hayatında önemli bir yere sahiptir. Daha geniş alanlara ekilmesi halinde ilçeye daha fazla gelir kazandıracaktır.

Samandağ'da seracılık desteklenmeli, ürün çeşitliliği arttırılmalıdır. Özellikle üretim aşamasında Bombus arısının kullanılması, yarı organik ürünlerin kullanılması pazarlamada kolaylık sağlayacaktır. Yerli tohum kullanılarak üretim yapılırsa üretim maliyeti azalır, daha fazla gelir elde edilir. Hastalıklarla olan mücadelede belirli ilaç kullanılmalı ve kullanılan ilaçlar ürünün pazarlanması sırasında paketler üzerinde belirtilmelidir. Bu durum özellikle dış pazar açısından son derece önemlidir. Üretimde kullanılan kimyasalların azaltılması, bütün üreticilerin aralı üretime geçmesi hem sağlıklı ürün yetiştirmeye, hem de pazarlama probleminin ortadan kalkmasına yol açacaktır.

Samandağ'da tüm köylerde zeytin üretimi yapılmaktadır, fakat her köyde her ailenin zeytin bahçesi bulunmamaktadır. Samandağ zeytin üretiminde Hatay'da 3. sırada yer almaktadır. İlk sırada Altınözü, 2. sırada da Antakya merkezi ilçesi

bulunmaktadır. Hatay'ın zeytin üretiminin yaklaşık % 7'sini Samandağ karşılamaktadır. İlçenin tarımsal topraklarının önemli bir kısmının sulanması ve daha çok gelir getiren diğer ürünlerin tercih edilmesi nedeniyle zeytin tarımı fazla yer kaplamamaktadır. Fakat son yıllarda zeytin bahçeleri hızla artmaktadır.

İlçede erik üretimi düşmüş, portakal üretimi artmıştır. Günümüzde ise portakal üretimi azalmakta, buna karşılık mandalina üretimi artmaktadır. Mandalinanın pazarlama kolaylığı ve daha fazla getirisinin olması bu durumda etkili olmaktadır. Ülkemizde yılın ilk can eriği çağı Samandağ'da yetişmektedir. Dolayısıyla çağla satışında iyi gelir elde edilmektedir. Erik ağaçlarında görülen hastalıklarla mücadele yapılması ve ağaçların gençleştirilmesi, yeniden erik bahçelerinin oluşturulması ilçe ekonomisine katkı sağlayacaktır.

İlçede fidan yetiştiren tek köy Fidanlı'dır. Köyde zeytin, nar, narenciye, ceviz, badem, kayısı fidanları yetiştirilmekte, ülkenin çeşitli yerlerine pazarlanmaktadır. Fidancılık ümitsiz ve daralan çiftçiye bir ümit olmuş, yeni bir geçim kapısı açmıştır. Ayrıca fidancılıkla birlikte köyün ekonomik yapısında değişimler olmuş, köyün araç sayısı artmış ve ilçenin en zengin ve varlıklı köylerinden biri olmuştur. İlçedeki köylerde pek görülmeyen yeni düzenlemeler bu köyde görülmekte, sokaklar parke döşenmekte, her gün temizlik araçları köyün çöplerini toplamaktadır. Evler bahçe içlerinde, etrafları genelde duvarla çevrilmiş, tamamen betonarme, iki-dört katlı binalardan oluşmaya başlamıştır.

Son yıllarda bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de organik üretim değer kazanmaya başlamıştır. Üretilen organik ürünlerin diğer ürünlere göre iki kat daha fazla gelir getirmesi, üretici açısından, ürünlerin sağlıklı olması da tüketiciler açısından önemlidir.

Organik tarım çalışması öncelikli olarak orman köyleri ile bakir topraklara sahip olan yamaçlarda başlanmalıdır. Orman köylerinin yayla kısımlarında ve akarsu kenarlarında, çoğu işlenmekten vazgeçilmiş, kimyasal gübre ve ilaç kullanımı bırakılmıştır. Bu topraklar işlenmekte olan topraklara göre daha temizdir. Organik tarım uygulamasında daha önceden taraçalar oluşturularak işlenmiş fakat daha sonraları terk edilmiş olan sahalarda organik bitkisel üretimde öncelikli olarak dikkate alınmalıdır. Mevcut tarım alanlarında uygulanmakta olan tarım sistemi nedeniyle toprak kısmen kirletilmiştir. Toprağın temizlenmesi yamaç ve eğim değerlerinin kısmen yüksek olduğu sahalarda bir- iki yıl gibi kısa sürede olmaktadır. Kapısıyu, Eriklikuyu, Hıdırbey,

Yoğunluk, Yaylıca, Batıyaz, Yeşilköy, Gözene ve Samandağı üzerindeki tarım alanları eğim değerinin yüksek olması sebebiyle organik tarıma geçiş sürecini kısıltacaktır. Geçiş sürecinde üretilen ürünlerde geçiş ürünü olarak değerlendirildiğinden herhangi bir kayıp yaşanmayacaktır. Üçüncü aşamada Küçük ve Büyük Karaçay sularından faydalanan sulamalı tarım yapan köyler dikkate alınmalıdır. Bu köylerin tümüyle ekolojik tarıma geçiş aşaması 3-4 yıl sürecektir. Tarım alanlarındaki eğim değerinin daha az olması nedeniyle toprak yıllardan beri kullanımdan dolayı kimyasallarla oldukça kirletilmiştir. Ataköy, Karaçay, Huzurlu, Uzunbağ, Büyükçat, Tomruksuyu, Özengili, Avcılar, Değirmenbaşı, Fidanlı, Özbek, Tavla köyleri bu aşamada organik tarıma geçebilecek köylerdir. Kuru tarım uygulanan Çökek, Çubukçu, Hüseyinli, Yeniçağ, Çınarlı ve Hancağz köylerinin toprakları daha az eğimlidir. Bu topraklardaki kirliliğin temizlenmesi daha uzun süre alacaktır. Zeytin tarımı bu alanlarda daha yoğundur. Organik tarım uygulamasında dördüncü derece dikkate alınması gereken alanlardır.

İlçede organik tarımın yönteminin uygulanmayacağı alan ise Asi nehrinin sularını tarımda kullanan alanlardır. Sutaşı, Çöğürlü, Yeşilyazı, Mızraklı, Kuşalanı, Tekebaşı, Meydan ve Mağaracık köyleri, Çevlik mahallesi ile Samandağ ilçe merkezi Asi nehrinin sularını kullanan alanlardır. Dolayısıyla bu alanlar ilçedeki en kirli toprakları oluşturmaktadır. Organik bitkisel üretimde en son uygulama yapılacak veya hiç yapılamayacak alanlar bu sahalardır. Yapılması düşünülen Karaçay barajı tamamlandığında organik bitkisel üretime katkısı fazla olacak ve Samandağ ovası belki bu aşamadan sonra organik tarım uygulamasında dikkate alınabilecektir.

Samandağ'da zeytin üreten çiftçi istenildiği takdirde bir veya iki yıllık bir geçiş süresinden sonra tamamen organik tarıma geçebilir. Bu hem üretilen ürünün daha kolay pazarlanmasını hem de daha yüksek ücretle satışının yapılmasını sağlayacaktır. Bu konuda özellikle il ve ilçe tarım müdürlüklerinin üreticiyi bilgilendirmesi, gerekli bilgi akışını sağlaması gerekmektedir. Bu konuda toplumun her kesiminin bilinçlendirilmesi ve böylece toplumun ekolojik ürünleri üretme ve tüketme konusunda yönlendirilmesinin sağlanması önemli bir etkidir.

Hayvancılık 1993 sonrasında yaylaların terk edilmesiyle azalmış, özellikle büyük baş hayvan sayısı 30 binlerden 10 binlere düşmüştür. Bununla birlikte ilçede otlaklarda yapılan hayvancılık son bulmaya yüz tutmuş, geleneksel hayvancılığın yerini ahır hayvancılığı almıştır. Bu şekilde yapılan hayvancılık hem daha verimli olmakta,

hem de daha az işgücü gerektirmektedir. Özellikle 2000 yılından sonra ticari amaçla yapılan besihaneler ilçede artmış, süt üretimi ulaşımında etkisiyle değerlendirilmeye çalışılmıştır. Sınır kaçakçılığı ilçede hayvancılığı etkileyen en önemli etkenlerdendir.

Süt üretiminde üreticiler elde ettikleri ürünü düşük ücretlerle pazarlamaktadır. Bu sebeple İlçenin süt üretiminin değerlendirilmesi için ilçede kurulacak bir mandıra ve kooperatif desteğiyle köylerden toplanan süt yine ilçede değerlendirilecek, hem üreticinin hem de tüketicinin kazanması sağlanabilecektir.

Samandağ'da sanayi yatırımı yok denilecek kadar azdır. Doğal büyüme potansiyeline sahip olan ilçe potansiyelini büyümeye ve gelişmeye çevirecek birkaç sanayi tesisine ihtiyaç duymaktadır. İlçede en fazla yatırım zeytinyağı ve zeytin işleme tesislerine olmalıdır. İlçede dikilen zeytin fidanlarının yakın gelecekte üretime başlayacak olmasıyla hem zeytinyağı fabrikasına, hem de zeytinin sofralık olarak işleyen tesislerin varlığına ihtiyaç duyulacaktır. İlçede bu tür tesislerin kurulması ayrıca ürünlerin pazarlama problemini de çözecektir. Zeytinyağından ve defne yağından elde edilen sabun imalatı daha modern ve daha kapasiteli hale getirilerek tüm ülkeye ve yurt dışına pazarlaması yapılabilir. Samandağ adını kullanarak pazarlanabilir. Yapılacak sanayi yatırımı gıda sanayiye dönük olmalıdır. Özellikle konserve, salça, meyve suyu, reçel ve salamura zeytin fabrikalarının kurulması ilçe sanayini destekleyecek, ilçedeki girişimcilere yol gösterecektir.

İlçede yetiştirilen narenciye ürünleri olan mandalina, portakal yaşı sebze olan maydanoz, domates, biber, patlıcan, kabak (sakız) Antakya sebze haline gönderilmekte ve buradan çeşitli illere pazarlanmaktadır. Dolayısıyla belediye tarafından ilçeye sebze halinin kurulması ve şehir dışına pazarlanacak ürünlerin sebze hali aracılığıyla yapılması sağlanmalıdır. Bununla hem fiyat birliği sağlanmış olur, hem de ilçe belediyesi gelir elde edecektir.

İlçede geçimlik amacıyla yapılan sabun imalatı ticari amaca dönük hale getirtmeli, marka olarak satışa sunulmalıdır. İlçede yapılan sabunun tanınmış olması hazır bir pazar olduğunu göstermektedir.

Samandağ'da nakliyecilik ve şoförlük oldukça fazladır. İlçede hem TIR, hem de otobüs taşımacılığı önemli boyutlardadır. Uluslararası taşımacılık Orta Doğu, Kafkas ülkeleri ve Balkan devletleriyle yapılan ticari anlaşmalarla artmaktadır. Özellikle Orta Doğu ülkelerinde Hataylı nakliyecilerin önemli yer tutmasında ilçede konuşulan Arapça etkili olmaktadır. İlçede çok sayıda girişimci ve iş adamı vardır. Bunların büyük bir

kısımının ticarethanesi Antakya'dadır. Ayrıca Samandağlı girişimcilerin Orta Doğu ülkelerinde çok sayıda otobüs işletmesi bulunmaktadır. İlçenin iktisadi olarak gelişmesinde bu şekilde çalışan kimselerin ve yurtdışından gelen dövizlerin etkisi büyüktür.

Samandağ'ın Meydan, Tekebaşı köyleri ve ilçe merkezinin bazı mahalleleri için balıkçılık önemli bir geçim kaynağıdır. İlçede yaklaşık 600 aile sadece balık avcılığıyla geçimini sağlamaktadır. Her yıl yaklaşık 250-300 ton balık avlanmakta, ülkemizin çeşitli yerlerine pazarlanmaktadır. Fakat satılamayan, tüketiciye ulaştırılamayan, elde kalan balıkların büyük bir kısmı atılmakta, önemli bir ekonomik kayıp meydana gelmektedir. Bu durumun aşılabilmesi için dondurma, konserve, tütsüleme teknolojisi gibi uygun balık saklama ve işleme tekniklerinin kullanılması gerekmektedir.

Samandağ'da orman varlığı Hatay'ın % 14'üne karşılık gelmekte ve ilçe topraklarının % 37,6'sını kaplamaktadır. Orman içi ve orman kenarı köylülerinin bir kısmının geçiminde ormandaki kesim ve bakım işleri etkilidir. Ayrıca defneyaprağı toplayıcılığı, defne yağı imalatı da iktisadi hayat açısından etkilidir. İlçenin orman varlığını oluşturan Amanos dağları ve Musa dağı, zengin fauna varlığına sahiptir. Bu türlerin varlığını korunması ve tür zenginliğinin devam ettirilmesine gayret gösterilmelidir. Yaban hayatı açısından da avlanma dönemlerinde türlerin yok olması önlenmelidir.

İlçenin turizm varlığını doğal değerler, tarihi değerler, kültürel ve dini değerler oluşturmaktadır. İlçenin sahip olduğu denizi, ormanı, sahili, doğal anıt ağacı, göçmen kuşları, coğrafi konumu ve bunun getirisi doğal güzellikleri oluşturmaktadır. Samandağ'da hüküm sürmüş topluluklardan geriye kalan tarihi kalıntılar ilçenin turizm varlığı açısından önemli bir yere sahiptir. Ayrıca Stilit Tarikatına ait en eski ibadethane de Samandağ'dadır. İlçede uzun süredir bir arada yaşayan farklı etnik ve dini topluluklar Samandağ'ın ortak yaşam alanı olduğunu göstermektedir. Özellikle ilçenin sahip olduğu bu değerler turizm açısından değerlendirilmelidir. Turizm yatırımları yapılmalı, ilçenin değerleri iyi tanıtılmalı, tur şirketleriyle çeşitli anlaşmalar yapılarak Samandağ'ın yapılacak tur gezileri içerisine alınmalıdır. Özellikle ilçenin Hristiyanlık açısından önemi vurgulanmalı, antik limanın bu amaçla tekrar canlanması sağlanmalıdır. Antakya-Samandağ-İskenderun kara yolu bağlantısının sağlanmasıyla turizm daha da canlanacaktır.

Sonuç olarak Samandağ'da nüfusu hızla artmaktadır. İlçede yakın gelecekte dışa olan göçler yön değiştirecek, iç göç olacaktır. Köylerde nüfus miktarı Ülkemizdeki köylere göre oldukça fazladır. Yerleşme yoğunluğu ve konut dokusu oldukça fazladır. Şehir merkezinde yeni yapılan konutlar tarım alanları üzerine yapılacaktır ve tarım alanları yok olacaktır. Ayrıca zemin özeliği ve taban suyu seviyesinin yüksek olması gibi sebepler dikkate alınmadığında olabilecek depremlerden ilçe büyük hasar görecektir. Bitkisel üretimde Samandağ ovası ve Ziriye boğazı büyük önem taşımaktadır. Önümüzdeki yıllarda bitkisel üretimde organik ürünlerin payı artacaktır. Zeytin üretimi ve zeytin sanayisi gelişecektir. Bitkisel üretime dayalı sanayinin gelişmesi durumunda göçler yaşanmayacaktır.

YARARLANILAN ÇALIŞMALAR

- Ağaoğlu, Y. S.1987, **Bahçe Bitkileri**. AÜ Ziraat Fak. Yay. No: 1009 Ankara.
- Akagündüz Ü.Ö. 2005, “*Hatay Kardeşliği*,” **Aksiyon Dergisi**, Sayı: 564 – 26.09.2005, İstanbul.
- Akalan, İ. ,1992, “*Türkiye'nin Toprak Kaynakları, Bunların Sorunları ve Çözüm Yolları*,” **AÜ. Türkiye Coğ. Derg.** S:1, s.11–14, Ankara.
- Akdoğan, A. , 1955, “ *Çukurova Bahçe ve Tarla İşçilerine Tesir Eden Bazı Coğrafi Faktörler*,” **9. Coğ. Meslek Haftası**, Türk Coğrafya Kurumu Yay, No:2, s.187–192, İstanbul.
- Akkiprik, 2006, “*Amanos Dağlarında Milli Park Oluşumuna Doğru*”, **Hatay’da On Sıcak Gün**, Editör: Y.Ergün, Mustafa Kemal Üniversitesi, Yayın No:19, s.7–11, Hatay
- Akova, S. , 1997, “*Türkiye’de Muz Ziraatının Dağılışı ve Özellikleri*,” **İÜ. Edb. Fak. Coğ. Derg.** S:5, s.139–178, İstanbul.
- Akyol, İ. H. , 1947,”*Türkiye’de Akarsu Sistemleri ve Rejimleri*,” **AÜ. Türkiye Coğ. Derg.** , S: 9–10, s.1–36, Ankara.
- Alagöz, C. A., 1944, “*Coğrafya Gözüyle Hatay*,” **AÜ. Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Dergisi**. C:III, S:2, s.203–216, Ankara.
- Alagöz, C. A., 1993, “*Türkiye’de Yaylacılık Araştırmaları*” **AÜ. Türkiye Coğ. Derg.** S:2, s.1-52, Ankara.
- Anonim. 2003, **Hatay Tarım Master Planı**, Hatay, 2003.
- Antakya, **Yurt Ansiklopedisi**, 1982, Türkiye İl İl, Dünyü, Bugünü, Yarını, C.5, s.3464, Anadolu Yayıncılık, İstanbul.
- Ardel, A. 1973, “*Türkiye İklim, Yapı ve Relief Bakımından Bir Akdeniz Memleketidir*,” **Cumhuriyet 'in 50. Yılına Armağan**, s.169–172, İstanbul.
- Ardos, M., 1985, **Türkiye Ovalarının Jeomorfolojisi**, İÜ. Yay.,C: II, No:3321, Edebiyat Fak. Yay. No:3215, İstanbul.
- Arslanoğlu, İ. , 2000, “*Alevilik Nedir*”, **Hacı Bektaşî Veli Araştırma Dergisi**, C:13, S.8, s.153–184, Ankara.

- Atalay, İ., 1987, **Türkiye Jeomorfolojisine Giriş**, EÜ. Edb. Fak. Yay. No: 9, İzmir.
- Atalay, İ., 1991, “*Türkiye'nin Karstik Alanlarında Toprak Oluşumu*,” **Jeomorfoloji Derg.**, S:19, s.139-144, Ankara.
- Atalay, İ., 1994, **Türkiye Vegetasyon Coğrafyası**, EÜ. Basımevi, İzmir.
- Atmaca, G., 2006, “*Dünyada ve Türkiye'de Nusayrilik*,” **Cumhuriyet Gazetesi** 16–17.08.2006., İstanbul.
- Avcı, B., Lise, Y., 2007, **9 Sıcak Nokta: Amanoslar**, Doğu Yayıncılık Grubu A.Ş. İstanbul.
- Aybar, C., 1944, “*Türkiye'de Zeytincilik*,” **Türk Coğ. Derg.** S:5–6, s.153–165, Ankara.
- Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Afet İşleri Genel Müdürlüğü Deprem Araştırma Dairesi, 1990, Deprem Araştırma Bülteni 61, DSİ Matbaası, Ankara.
- Benedict, P., 1971, “*Türkiye'de Küçük Kasabaların Etüdüne İlişkin Bazı Sorunlar*,” **Türkiye Coğrafi ve Sosyal Araştırmalar**, s.147–186, İstanbul.
- Birler, A. S. , 1998, **Endüstriyel Plantasyonlar (Orman Ağaçları Tarımı)**, AÜ., Açık Öğretim Fak. Yay.,Eskişehir.
- Budak, H., 1986, **Hatay Meselesi**, AÜ. Türk İnkılâp Tarihi Enst. Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış), Ankara.
- Bulut, F., 2001, “*Nusayriler*,” **Atlas Dergisi**, Sayı 100, s.86–106,İstanbul.
- Çakan, H., 1997, **Musa ve Keldağlarının (Hatay) Bitki Ekolojisi**, Ç. Ü., Fen Bilimler Ens. Doktora Tezi (Basılmamış), Adana.
- Çakar, E., 2000, “*Halep Sancağında Türkçe Yer Adları*”, OTAM, S:11, s.83–109.Ankara.
- Çakar, E., 2003, **XVI Yüzyılda Halep Sancağı (1516–1566)**, Orta-Doğu Araştırmaları Merkezi Yayınları No:1, Tarih Şubesi Yayınları No:1, Elazığ.
- Çakar, E., 2006, **17. Yüzyılda Halep Eyaleti ve Türkmenleri**, Orta-Doğu Araştırmaları Merkezi Yayınları No:13, Tarih Şubesi yay. No: 11, Elazığ.
- Çalışkan, V., 2002, **Amik Ovası'nın Beşeri ve İktisadi Coğrafyası**, İ.Ü., Sosyal Bilimler Enst. Doktora Tezi (Basılmamış), İstanbul.

- Çıtakoğlu, N., 1945, “*Hatay'ın Coğrafi Durumu*” **A. Ü. Haftası-Hatay**, s.38–51, Ankara.
- Darkot, B., 1961, “*Türkiye’nin Nüfus Hareketleri Üzerine Yeni Gözlemler*”, **Türk Coğ. Derg.** , S:21, s.1–14, İstanbul.
- Darkot, B., 1967, “*Şehir Ayrımında Nüfus Sayısı ve Fonksiyon Kriterleri*”, **İ.Ü. Coğ. Enst. Derg.** , C:8, S:16, s.3–8, İstanbul.
- Demirhan, Ö. Ç., 2002, **Türkiye'nin Rüzgar Enerjisi Avantajları ve Hatay İlinde Maliyet ve Enerji Potansiyelinin Araştırılması**, Süleyman Demirel Üniv. Fen Bilimleri Ens. Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış) Isparta.
- Denker, B., 1976, **Şehir İçi Arazi Kullanılışı**, İ.Ü. Coğr. Enst. Yay. No:83, İstanbul.
- DİE, 1970, **Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri 1970**, 31 Hatay, Yayın No: 690, Ankara.
- DİE, 1979, **Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri 1975**, 31 Hatay Yayın No: 843, Ankara.
- DİE, 1981, **Köy Genel Bilgi Anketi 1976**, 31 Hatay, Yayın No: 964, 31, Ankara.
- DİE, 1988, **Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri 1985**, 31 Hatay, Yayın No: 1237, Ankara.
- DİE, 2000, **Osmanlı Devletinde Bilgi ve İstatistik**, Ankara.
- DİE, 2002, **2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri**, DİE, Yayın No: 2728, Ankara.
- DİE,1986, **Binalar Sayımı 1984**, DİE Yayın No: 1136, Ankara.
- Dizdar, M.Y. , 1983, **Toprak Sınıflaması**, Köyışleri ve Kooperatifler Başkanlığı Yay. No:707 Ankara.
- Doğanay, H., 1986, “*1980 Nüfus Sayımına Göre Türkiye’de Şehirli Nüfus ve Şehir Sayısındaki Artışlar*”, **Ata. Ü. Fen-Edb. Fak. Araş. Derg.**, S:15, s.1-24, Erzurum.
- Doğanay, H., 1994, **Türkiye Beşeri Coğrafyası**, Gazi Büro Kitapevi, Ankara
- Doğanay, H., 1995, **Türkiye Ekonomik Coğrafyası**, Öz Eğitim Yay., İstanbul.
- Doğanay, H., 1997, **Türkiye Beşeri Coğrafyası**, Milli Eğitim Bakanlığı Yay. Ankara.

- Doğruel, F., 2005, **Hatay’da Çok Etnikli Ortak Yaşam Kültürü: “İnsanîyetleri Benzer”**, İletişim Yay. İstanbul.
- Dönmez, Y., 1985, **Bitki Coğrafyası**, İÜ. Coğr. Enst. Yay. No:3213, İstanbul.
- Durukan, Y., 2006, “Benimle ölür müsün? Hatay’ın evlilikleri genetik ile gelenek arasına sıkıştı”.**Zaman Gazetesi, Türkuaz Eki** Sayı:198, 29.01.2006, İstanbul.
- Elibüyük, M., 1989, “Türkiye’nin Tarihi Coğrafyası Bakımından Önemli Bir Kaynak, Mufasssal Defterler”, **A.K.D.T.Y.K., Coğr. Araş.**, C:2, S:2, s.11–42, Ankara.
- Elmaz, Ç., Kalay M., 2006, “*Chelonia mydas* (L. 1758) ve *Caretta caretta* (L. 1758)’nın Kazanlı Kumsalı’ndaki Üreme Başarısı”, **Ekoloji dergisi**, Yıl:15, S:58, s.29, İzmir.
- Emiroğlu, M., 1972, “Türkiye Orman-ıç Kırsal Yerleşmeleri ve Bolu Örneği”, **A. Ü. Dil ve Tarih Coğrafya Fak., Coğrafya Arş. Derg.**, S:5–6, s.139–172, Ankara.
- Emiroğlu, M., 1975, “Türkiye Coğrafi Bölgelerine Göre Şehir Yerleşmeleri ve Şehirli Nüfus”, **A.Ü. Dil ve Tarih.Coğrafya .Fak. Coğ. Araş. Derg.**, S:7, s.125-157, Ankara.
- Emiroğlu, M., 1987, “Türkiye’nin Su Ürünleri Üretimi,” **AÜ. Dil ve Tarih. Coğrafya Fak., Coğ. Araş. Derg.**, s.78–146, Ankara.
- Eraslan, T., 2003, “Tarihteki Büyük Antakya Depremleri,” **Hatay İl Çevre Durum Raporu**, (<http://www.hatay-cevreorman.gov.tr/cdr2003/icindekiler.pdf> (1.12.2007 Tarihli Erişim))
- Erinç, S.,1973, “Türkiye: İnsan ve Ortam”, **İÜ. Coğ. Enst. Derg.**, C:10, S:18-19, s.1-34, İstanbul.
- Erinç, S.,Tunçdilek, N. 1952, “The Agricultural Regions of Turkey”, **The Geographical Review** S: 42/2, s.82-90, USA.
- Erol, O., 1963, **Asi Nehri Deltası Jeomorfolojisi ve IV. Zaman Holosen Sekileri**. AÜ. Dil ve Tarih. Coğrafya .Fak. Yay., Sayı:148, Ankara.
- Erol, O., 1993, **Genel Klimatoloji**, Gazi Büro Kitapevi, Ankara
- Ertin, G., 1998, **Türkiye Coğrafyası**, AÜ., Açıköğretim Fakültesi Yayınları No: 594, AÜ Yayınları No: 1069, Eskişehir.

- Gencer, O., 1987, **Genel Tarla Bitkileri (Endüstri Bitkileri)**.ÇÜ. Ziraat Fak. Yay. No:42 Adana.
- Gottman, J., 1976, (Çeviren N., Özgüç,) **Şehirsel Merkeziyetin Gelişmesi**, İÜ. Yayın no: 2087, Coğrafya Enstitüsü Yayın No: 80, İstanbul.
- Göney, S., 1979, **Türkiye Ziraatının Coğrafi Esasları I**. İÜ. Yay. No:2600 Coğ. Enst. Yay. No: 110 İstanbul.
- Göyünç, N., 1970, “*Hane Deyimi Hakkında*”, İÜ., Edebiyet Fak. Derg., S:32, s. 331-348, İstanbul.
- Greaves, A. M., Helwing B., 2003, “*Archaeology in Turkey: The Stone, Bronze, and Iron Ages,*” **American Journal of the Archaeology**, Editor B. R. Hitchner and others, Volume 107, No: 1, PP.71-104, Boston.
- Gülçiçek, A. D., 2005, “*Nusayri Aleviler*” Gazi Üniv. Türk Kültürü ve Hacıbektaş Araştırma Merkezi Dergisi S.34, s.269-280, Ankara.
- Güleç, E., ve Diğerleri, 2005, “*2003 Yılı Üçağızlı Mağarası Kazısı,*” **26. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, s. 237-242, (24-28 Mayıs 2004, Konya) Ankara
- Güney, E., 1999, **Antik Çağ Türkiye Kentleri**, Bilgili Yayın ve Yapım, İstanbul.
- Güngördü, E., 1988, “*Hatay’da Yerleşme, Nüfus-Ziraat İlişkileri*”, **G.Ü. Eğt. Fak. Derg.** S:4/1 s.219-236, Ankara.
- Halaçoğlu, Y., 1991, **XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu’nun İskan Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi**, Türk Tarih Kurumu Yayınları VII. Dizi- S: 92, Ankara.
- Has Seyahat Dergisi, 2007, “*Samandağı’nda El dokuması geleneği: Saf İpekçilik*” Sayı: 6 yıl http://www.hasseyahatdergisi.com/?crea=dergi_detay&sayi= (05.01.2008 Tarihli Erişim)
- Hatipoğlu, S., 1989, **Fransa’nın Çukurova’yı İşgali ve Pozantı Kongresi**, Kültür Bakanlığı Yayınları:1023, Ankara.
- Hayli, S., 2001, “*Rüzgâr Enerjisinin Önemi, Dünya’da ve Türkiye’deki Durumu*” FÜ, **Sosyal Bilimler Enst. Derg.** Sayı 11/2, s. 1-26, Elazığ.
- İnal, C, 2006, “*Çok Kültürlülük ve Toplumsal Uzlaşma*”, **Kültürlülük İçinde Nusayrilik ve Alevilik** (Editör M. Karasu), Keşif Yayınevi, 1. Baskı, Ankara.
- İrem, A., 2007, “*Asi Havzasında Su Potansiyeli Ve Sürdürülebilir Kullanımı*”

<http://ziraat.mku.edu.tr> 10.09.2007 tarihli erişim.

İzmir, R., 1972, **Türkiye I, II** MEB. Kültür Yay. Öğretmen Kitapları Dizisi No: 196-197, İstanbul.

Kantarıcı, D., 2005, “*Türkiye’de Ormanların ve Ormancılığın Önemi* “ www.tuba.gov.tr/files_tr/haberler/ormanozet.doc (05.08.200 Tarihli Erişim).

Kara, A., 2004, **XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Antakya (1800-1850)**, AÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi (Basılmamış), Ankara.

Kara, A., 2005, XIX. “*Yüzyılın İlk Yarısında Antakya’da Yerleşme Ve Nüfus,*” **Osmanlı Tarihi Araştırmaları Merkezi Dergisi** S.17,.Ankara. www.ankara.edu.tr/kutuphane/otam/otam_2005_say17/adem_kara.pdf

Karaboran, H. H., 1982, “**Hatay-Maraş Çöküntü Hendeğinde İki Yeni Yerleşme Merkezi, İslahiye ve Hassa’nın Kuruluş ve Gelişmesi,**” FÜ., Edb. Fak., Coğrafya Bölümü, Doçentlik Tezi (Basılmamış), Elazığ.

Karaboran, H. H., 1989; “*Şehir Coğrafyası ve Şehirselleşme Fonksiyonları,*” FÜ. **Sosyal Bilimler Dergisi** C:3, S:1, s.81–118, Elazığ.

Karaboran, H.H., 1990, “*Merkezi Yer Olarak İslahiye ve Hassa*”, FÜ. **Sos. Bil. Derg.** C:4/2 s.145-158, Elazığ.

Karakaş, E., 1996, **Merkezi Fonksiyonları Açısından Ağın-Arapgir ve Kemaliye İlçeleri**, FÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi (Basılmamış), Elazığ.

Keleş, R., 1962, “*Türkiye’de Köylü Nüfus ve Şehirlere Akın*”, **V. Şehircilik ve İskan Haftası Konf.**, AÜ. Siyasal Bilimler Fak. No:139–121, İskân ve Şehircilik Enst. Yay. No:9, s.9-58, Ankara.

Keleş, R., 1972, **Şehirciliğin Kuramsal Temelleri**, AÜ. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yay. No: 332, Ankara.

Kelletat, D., 1989, “*Biyo-Erozyon Açısından Akdeniz Bölgesi Kıyı Araştırmaları Sonuçları ve Sorunları*”, (Çeviren C Şahin), **Jeomorfoloji Derg.**, S:12, s.115-124, Ankara.

Kesici, Ö., 1995, “*Kilis’in Şehir Coğrafyası Özelliklerine Genel Bir Bakış*”, **Doğu. Coğ. Derg.** S:1, s:246-280, Erzurum.

Kesik M., 2002, “*XII. Yüzyılın İlk Yarısında Anadolu’da Meydana Gelen Doğal Afetler ve Deprem,*” **Tarih Boyunca Anadolu’da Doğal Afetler ve**

- Deprem Semineri**, (22-23 Mayıs 2000), İÜ. Edebiyat Fak. Tarih Araştırma Merkezi Yayını, İstanbul.
- Kılıç, F., 2002, **Hatay Nusayrilerinde Haydarilik**, EÜ.Sosyal Bilimler Enst. Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış), Kayseri.
- Kılıç, Ş., Şenol, Ş., 2002, “*Antakya Çevresinde Ağaçlandırma ve Rekreasyon Alanları ile Kentsel Yerleşime Açılacak Alanların Belirlenmesi*”, **Su Havzalarında Toprak ve Su Kaynaklarının Korunması, Geliştirilmesi ve Yönetimi Sempozyumu**, (18-20 Eylül 2002,) Bildiriler kitabı, s.106-113, Hatay.
- Kılınç, A., 1998, **Asi (Orontes) Havzası Su Potansiyeli**, Dokuz Eylül Üni. Fen Bilimleri Enst. Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış) İzmir.
- Konukçu, E., 2002, “*Bazı Gezi Notlarına Göre Osmanlı Dönemi'nde Antakya,*” Ortadoğu'da Osmanlı Dönemi Kültür İzleri Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri,Cilt:I, Ankara
(<http://www.akmb.gov.tr/turkce/books/osmanli/e.konukcu.htm>)
- Korkmaz, H., 2006, “*Antakya’da Zemin Özellikleri Ve Deprem Etkisi Arasındaki İlişki,*” AÜ. **TCAUM Coğrafi Bilimler Dergisi**, C: 4, S:2, s.47-65, Ankara.
- Korkmaz, H., 2007, “*Kuruşundan Günümüze Antakya’da Su,*” **Fırat Üniv. Sosyal Bilimler Dergisi**, S:17/1, s.69-96, Elazığ.
- Koşay, H. Z., 1968, “*Kilikya Tarihi*”, T.T.K.,**Belleten**, S:26, s.296-298, Ankara.
- Koyun, N., 2001, **Hatay Bölgesinde Koyun Yetiştiriciliğinin Mevcut Durumu, Sorunları ve Çözüm Önerileri**, Mustafa Kemal Üniv. Fen Bilimleri Enst. Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış) Hatay.
- Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 1988, **Hatay İli Arazi Varlığı**, Ankara.
- Köy İşleri Bakanlığı, 1965, **Köy Envanter Etütlerine Göre Hatay**, Yayın No: 30, Ankara.
- Köy İşleri Bakanlığı, 1981, **Toprak İşleri Genel Müdürlüğü, Samandağ İlçesi Köy Envanter Etüdü, Köy Karneleri**
- Kumbur, H., 2002, “*Dünya, Türkiye, Ortadoğu Ülkelerinde Su Potansiyeli ve Karşılaşılan Sorunlar*”, **Su Havzalarında Toprak ve Su Kaynaklarının Korunması, Geliştirilmesi ve Yönetimi Sempozyumu**, (18-20 Eylül 2002) **Bildiriler Kitabı**, s.193-202, Hatay.

- Kuşçu, V.,-Tonbul S., 2005, “*Samandağ Ovası ve Çevresinde İnsan Ortam İlişkileri*”, Türk Coğrafya Kongresi, Prof. Dr. İsmail Yalçınlar Anısına,(29-30 Eylül 2005),s.591-601, İstanbul.
- Kuşçu, V.,-Yiğit A., 2002, “*İskenderun Körfezinde Urfa Platosuna Doğru İklimde Görülen Değişmeler*”, Su Havzalarında Toprak ve Su Kaynaklarının Korunması, Geliştirilmesi ve Yönetimi Sempozyumu, (18-20 Eylül 2002) **Bildiriler Kitabı**, s.302-309, Hatay.
- Melek, A., 1999, **Hatay Nasıl Kurtuldu**, Cumhuriyet Gazetesi Armağanı, İstanbul.
- Mutluer, M., 1996, “*Büyük Menderes Bölgesinde Yurt Dışından Dönen İşçilerin Sosyo-Ekonomik Özellikleri ve Yatırım Seçimleri*,” **Ege Coğrafya Dergisi**, S.8, s.141-187, İzmir.
- Orhonlu, C., 1987, **Osmanlı İmparatorluğunda Aşiretlerin İskanı**, Eren Yayıncılık ve Kitapçılık Ltd. Şti., (2.Basım), İstanbul.
- Over, S, ve Diğerleri 2004, “*Is the Amik Basin (SE Turkey) a Triple-Junction Area Analyses of Spot XSI Imagery and Seismicity*,” International Journal of Remote Sensing Vol. 25, No. 19, PP.3857–3872 France.
- Ozaner, .S., 1993., “*Vespasianus-Titus Tüneli ve Yol Açtığı Çevre Değişiklikleri*.” 15.Uluslararası Kazı Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu. (24–28 Mayıs 1993) Ankara. **XI. Araştırma Sonuçları Toplantısı Bildiri Kitabı**, Ankara.
- Ozaner, S., 2006, “*Samandağ Sahilinde Kıyı Erozyonu*”, **Hatay’da On Sıcak Gün**, (Editör: Y. Ergün), s.82–87, Mustafa Kemal Üniversitesi, Yayın No:19, Hatay.
- Önder, S. ve Diğerleri., 2002, “*Hatay İli Derin Kuyularının Mevcut Durumu ve Sorunları*” Su Havzalarında Toprak ve Su Kaynaklarının Korunması, Geliştirilmesi ve Yönetimi Sempozyumu, (18-20 Eylül 2002,) **Bildiriler kitabı**, s.284- 292, Hatay.
- Özçağlar, A. 1997, “*Türkiye’de Belediye Örgütlü Yerleşmelerin Coğrafi Dağılışı*” **Ankara Üniv. Türkiye Coğ. Derg.** S:6, s.243-272, Ankara.
- Özçağlar, A., 1996, “*Türkiye’nin İdari Coğrafyası Bakımından Köy, Bucak, İlçe, İl ve Belde Kavramları Üzerine Düşünceler*.” **A.Ü. Dil- Tarih Coğrafya Fakültesi Coğrafya Araştırmaları Dergisi**, S: 12, s.7–25, Ankara.

- Özçağlar, A., 1997, **Türkiye’de Belediye Örgütlü Yerleşmeler (Kasabalar-Şehirler)**, Ekol Yayınevi, Ankara.
- Özçörekçi, H., 1944, “Anadolu’da Küçük Şehir Araştırmaları”, **AÜ. Dil-Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi**, C III, S.1, s.69–84,Ankara.
- Özdemir, R., 2002, **Antakya Esnaf Teşkilatı**, Antakya.
- Özdemir, R., 1994, “Osmanlı Döneminde Antakya’nın Fizikî ve Demografik Yapısı 1705–1860”, T.T.K.,**Belleten**, C:LVIII, s.119–157.Ankara.
- Özdemir, R., 1996, “Ankara ve Antakya Sancaklarına Ait Bazı Gelir Ve Giderlerin Mukayeseli Tahili (1790-1806)”, **Prof. Dr. Şerafettin Turan Armağanı**, s.127-212. Elazığ.
- Özdemir, R., 1999, “Osmanlı Döneminde Antakya Sancağı’nın İdari Taksimatı,” **XII. Türk Tarih Kongresi**, C.3, s.808-847,(12-16 Eylül 1994,)Türk Tarih Kurumu Basım Evi, Ankara.
- Özdilek, H. G., 2006, “Gölden Ovaya, Ovadan Kente Amik Havzasının Değişimi. İnsan-Tarım-Yerleşke İlişkisi ve Çevreye Etkisi ve Sınır Asan, Sınır Çizen Sular ve Asi Örneği,” s.87-98, **Hatay’da On Sıcak Gün** , Editör: Y. Ergün, s.82–87, Mustafa Kemal Üniversitesi, Yayın No:19, Hatay.
- Özgür, E. M., 1996, “İl ve İlçe Merkezlerinin, Faal Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Dağılımı Bakımından Sınıflandırılması”, **AÜ, TCAUM. Derg.**, S:5, s.53-71, Ankara.
- Özgür, E. M., 1996, “Türkiye’de İpek Böcekçiliği”, **AÜ. Dil ve Tarih Coğrafya Fak., Coğ. Arş. Derg.**, S:12, s.95-106, Ankara.
- Pamir, H., 2001, **Seleukeia Pieria**, A.Ü. Sos. Bil. Enstitüsü, Doktora Tezi(Basılmamış,) Ankara.
- Pamir, H., 2006, “Doğu Akdeniz’de Bir Liman Kenti: Seleukeia Pieria,” **Hatay’da On Sıcak Gün**, (Editör: Y. Ergün).s.111-117, Mustafa Kemal Üniversitesi, Yayın No:19, Hatay.
- Pamir, H.,- Brands G., 2005, “Asi Deltası ve Asi Vadisi Arkeoloji Projesi: Samandağ ve Antakya Yüzey Araştırmaları 2004,” **Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri** (ANMED), Sayı 2005-3, [http://www.akmedanmed.com/article .php?artID=75&catID=10](http://www.akmedanmed.com/article.php?artID=75&catID=10) (07.01.2007 Tarihli Erişim)

- Pınar, N.,-Lahn, E., 1952, **Türkiye Depremleri İzahlı Kataloğu**, Bayındırlık Bakanlığı Yapı ve İmar İşleri Reisliği Yayınlarından Seri: 6, Sayı:36, Ankara.
- Pirazzolli, P. A., vd, 1993, Hatay'da “*Yükselmiş Holosen Kıyı Çizgileri; Paleoekolojik ve Tektonik Değerlendirmeler*”, (Çeviren: İ. Kayan), **Ege Coğ. Derg.** S:7, s:43-76, İzmir.
- Ramsay, W. M., 1961, **Anadolu’nun Tarihi Coğrafyası**, (Çeviren M Pektaş), M.E.B. Basımevi, İstanbul.
- Sahillioğlu, H., 1991, “*Antakya*”,**İslam Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., C.III, s.228-232, İstanbul.
- Samandağ Belediyesi, Samandağ Revizyon İmar Planı 1989, Analitik Etüt.
- Samandağ Çevre ve Turizm Bülteni, Mart-Nisan 1997.
- Samandağ İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Brifing Raporu.2007.
- Say, Ş., 2004, **Dünden Bugüne Samandağ**, aydın Kitap Evi, Samandağ
- Saraç, S. Y., 1989, **Türk Kamuoyunda Hatay Sorunu**, İÜ. Sosyal Bilimler Enst. Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış) İstanbul.
- Sertdemir, C., 1997, **Akdeniz Bölgesi Kıyı Şeridi İllerinin Türk Turizm Potansiyeli Açısından Arkeolojik Değerleri ve Bölgede Turizmin Etkinliğini Arttırıcı Tedbirler**, İÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış) İstanbul.
- Sevgen, N., 1950, “*Hatay Coğrafyası*”, **Coğrafya Dünyası**, S:2, s.167-175, İstanbul.
- Sosyo-Ekonomik Rapor, Hatay – 2005.
- Soysal H., ve diğerleri, 1981, **Türkiye Çevresinin Tarihsel Deprem Kataloğu**, TUBİTAK, Proje no: TBAG 341, İstanbul.
- Sökmen, T., 1999, **Hatay’ın Kurtuluşu İçin Harcanan Çabalar**, Cumhuriyet Gazetesinin Armağanı, İstanbul.
- Sözer, A. N., 1993, “*Güney Batı Anadolu’da Bir Rekrasyon Alanı "Muğla-Karabağlar Yaylası"*” **Bilim Birlik Başarı**, C:9/33, s.21-24, İzmir.
- Strabon, 2000, **Geographica, Antik Anadolu Coğrafyası**, Kitap XII-XIII-XIV, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 4. Basım, İstanbul.
- Struck, E., 1986, “*Türkiye’nin Güney Kıyı Bölgesinde Tarımsal Bir Yeniliğin Yayılması: Seracılık*”, **İÜ. DBCE Bülteni**, S:3, s.79-90, İstanbul.

- Sungur, K. A., 1980, “*Türkiye’de İnsan Yaşamı Açısından Uygun Olan ve Olmayan Isı Değerlerinin Aylık Dağılışı ile İlgili Bir Deneme*”, **İÜ. Coğ. Enst. Derg.** S:23, s.27-36, İstanbul.
- Sür, Ö., 1993, “*Türkiye’nin Deprem Bölgeleri*”, **AÜ. Türk Coğ. Derg.** S:2, s.53–68, Ankara.
- Şahinler, N., Şahinler S., 2002, “*Hatay İl’inde İpekböceği Yetiştiriciliğinin Mevcut Durumu Sorunları ve Çözüm Önerileri Üzerine Bir Araştırma*” **MKU Ziraat Fakültesi Dergisi** , S.7, C. 1-2, s.95-104, Antakya.
- Şahinler, S., ve diğerleri, 2005, *Samandağ İlçesinde (Hatay) Balıkçılığın Genel Durumu, Sorunları ve Çözüm Önerileri Üzerine Bir Araştırma*, Fırat Üniv. Fen ve Müh. Bil. Der. C:17, S.4, s.605–611. Elazığ.
- Şen, E., 1984, “*Türkiye’de Mevsimlik İş Gücü Göçleri Üzerine Düşünceler*,” **Ege Coğrafya Dergisi**, S.2, s.1-7, İzmir.
- Şener, C., 2004, **Türkiye’de Yaşayan Etnik ve Dinsel Gruplar**, Etik yayınları, İstanbul
- Şenyürek, M., ve diğerleri, 1959, “*Tıkalı Mağaranın Paleolitik Endüstrisine Dair Bir Not.*” **Belleten.** C: XXIII, No. 89, s.1–44. Ankara.
- Şenyürek, M., 1958, “*Hatay Vilâyetinde Yeni Araştırmalar.*” (New Researches İn The Hatay Province.) T.T.K., **Belleten.** C: XXII, No. 87, s. 443, Ankara.
- Şenyürek, M., Bostancı, E., 1958, “*Hatay Vilâyetinde Prehistorya Araştırmaları.*” **Belleten.** C: XXII, No.86, s.147–166. Ankara.
- Şenyürek, M., ve diğerleri, 1958, “*Hatay Vilâyetinin Paleolitik Kültürleri.*” T.T.K., **Belleten.** C. XXII, No.86, s.171–210. Ankara.
- Tanoğlu, A., 1959, “*Türkiye’de Nüfusun Dağılışı*”, **İÜ. Coğ. Enst. Derg.**, S:10, s.1-15, İstanbul.
- Tanoğlu, A., 1969, **Nüfus ve Yerleşme**, İÜ. Yay. No.1183, Edb. Fak. Coğ. Enst. Neşriyatı No:45, İstanbul.
- Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü Su Kirliliğinde Nitrat No 3 2004, Doküman No: Kkgm-Bp 0101/02- F02, Hatay.
- Taşlıgil, N., 1992, “*Türkiye’de Tütün Ziraatı*”, **Türk Coğ. Derg.** S:27, s:129-138, İstanbul

- Tayfur, K., 2004, “*Son Ermeni köyü: Vakıflı*,” **Atlas Dergisi**, Sayı:134, s.102-117, İstanbul.
- Tekin, M., 1983, “*Geçmişten Günümüze Hatay’da Eğitim*,” **Hatay’da Eğitim Ve Kültür**, s.59–75 Ankara
- Tekin, M., 1994, “*Araç-Gereçleri ve Eşyaları İle Hatay Evi XVIII. Ve XIX. Yüzyıl*”, **Güneyde Kültür**, C.VI, S.61, s.2-11,Hatay.
- Tekin, M., 2000, **Hatay Tarihi**, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, Atatürk Kültür Merkezi Yayını 231, Ankara.
- Tekin, M., 2001, **Hatay’ın Tarihçesi ve Eski Kütüphaneleri**, Antakya.
- Temelkuran, T., Aktaş, N., 1990, **Evliya Çelebi Seyahatnamesi**, Üçdal Neşriyat Yay., C:3-4, İstanbul.
- Temiz, A.M., 1998, **Hatay Bölgesinde Örtü Altı Sebzeciliğinin Bu günkü Durumu, Sorunları ve Öneriler**, Mustafa Kemal Üniv. Fen Bilimleri Enst. Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış), Hatay.
- Temuçin, E., 1993, “*Türkiye’de Zeytin Yetişen Alanların Sıcaklık Değişkenine Göre İncelenmesi*”, **Ege Coğ. Derg.** S:7, s.129-144, İzmir.
- Tonbul, S., 1985, **Kuzova- Hasandağı ve Çevresinin (Elazığ Batısı) Fiziki Coğrafyası**, F.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi (Basılmamış), Elazığ.
- Tonbul, S., 1987, “*Elazığ Batısının Bitki Örtüsü Özellikleri*”, **FÜ. Sosyal Bilimler Dergisi**, S.1, s.209-224, Elazığ.
- Tonkaz, T, Çetin M, Tülücü K., 2002, “*Asi Nehrinin Mevsimsel Tuzluluk-Frekans Eğrilerinin Geliştirilmesi*”, Su Havzalarında Toprak ve Su Kaynaklarının Korunması, Geliştirilmesi ve Yönetimi Sempozyumu, (18-20 Eylül 2002,) **Bildiriler Kitabı**, s.567-584, Hatay.
- Topal, G., 1999, **Samandağ İlçesinin Beşeri Coğrafya Açısından İncelenmesi**, İÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış). İstanbul.
- TUİK, 2007, Hane Halkı İşgücü Araştırması 2007 Eylül Dönemi Sonuçları, Haber Bülteni, Sayı: 200, (17 Aralık 2007), Ankara.
- Tunçdilek, N., 1967; **Türkiye İskân Coğrafyası-Kır İskânı**,Köy Altı İskan Şekilleri, İÜ. Edb. Fak. Yay. İstanbul.
- Tunçdilek, N., 1978, **Türkiye’nin Kır Potansiyeli ve Sorunları**, İÜ. Yay. No:2364, İstanbul.

- Tunçdilek, N., 1984, “*Türkiye Köylerinin Yapısal Özelliklerine Toplu Bir Bakış*”, **İÜ. Deniz Bilimleri ve Coğ. Ens. Bült.**, S:2, s.3–40, İstanbul.
- Tunçdilek, N., 1985, **Türkiye’de Relief Şekilleri ve Arazi Kullanımı** İÜ. Deniz Bilimleri ve Coğ. Enst. Yay. No:3, İÜ. Yay:3279, İstanbul.
- Tunçdilek, N., 1986, **Türkiye’de Yerleşmenin Evrimi**, İ.Ü. Deniz Bilimleri ve Coğ. Enst. Yay. No:4, İ.Ü. Yay. No:3367, İstanbul.
- Tunçel, H., 1992, “*Türkiye’de (1966-1986 Yılları Arasında) Arıcılığa Genel Bir Bakış*,” **AÜ. Türkiye Coğ. Derg.**, S:1, s:97-126, Ankara.
- Tunçel, H., 1994, **Develi İlçesinin Beşeri ve İktisadi Coğrafyası**, A. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi (Basılmamış), Elazığ.
- Tunçel, H., 1996, “*Develi İlçesinin Turizm Potansiyeli*” **FÜ Sosyal Bilimler Dergisi** C:8, S: 1 s.341-358, Elazığ.
- Tunçel, H., 1996, “*Mezraa Kavramı ve Türkiye’de Mezraalar*” **AÜ Türkiye Coğrafyası Dergisi** S: 5, s.73-98, 1996, Ankara.
- Tunçel, H., 2001, “*Coğrafya Çalışmalarında Konu Seçimi*” **FÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, C: 11, S: 1 s.87-98, Elazığ.
- Tutar, A., 1997, **XX. Yüzyıl Hatay Tarihi ve Günümüz İnanç Coğrafyası**, İÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi (Basılmamış), Malatya.
- Tümertekin, E., 1965, **Türkiye’de Şehirlerin Fonksiyonel Sınıflandırılması**, İÜ. Coğ. Enst. Yay. No:43, İstanbul.
- Tümertekin, E., 1973, **Türkiye’de Şehirleşme ve Şehirsell Fonksiyonlar**, İÜ. Yay. No:1840, İÜ. Coğ. Enst. Yay. No:72, İstanbul.
- Tümertekin, E., 1994, **Beşeri Coğrafya’ ya Giriş** İÜ. Yayın No.3819, İstanbul.
- Türkay, C., 1979, **Osmanlı İmparatorluğunda Oymak, Aşiret ve Cemaatler (Başbakanlık Arşiv Belgelerine Göre)**, Tercüman Kaynak Eserler Serisi, İstanbul
- Türkmen, A. F., 1937, **Mufasssal Hatay Tarihi**, İstanbul
- Türkoğlu, A. E., 2006, **Geçmişten Ve Günümüzde Antakya’da Hristiyanlık**, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış), Adana
- Tüzün, S., 1989, **İki Büyük Savaş Arası Dönemde Hatay tarihi (1918-1939)** Hacettepe Üniv. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enst.Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış), Ankara.

- Yalçınkaya, 2001, “İspanya’da Ekolojik Zeytin Yetiştiriciliği: "Ecoliva" Modeli”,**2.** Ekolojik Tarım Sempozyumu, (4-16 Kasım 2001,) **Bildiriler Kitabı**, Antalya.
- Yalçınlar, İ., 1968, “Amanos Dağlarında Bir Ordovisyen-Silüriyen Faunası” **AÜ. Türkiye Coğ. Derg.**, S:24-25, s:38-47, Ankara.
- Yalçın-Özdilek, Ş., 2006, “Yasayan Fosiller Deniz Kaplumbağaları (*Chelonia Mydas* Ve *Caretta Caretta*),” **Hatay’da On Sıcak Gün.** (Editör: Y. Ergün), s.82–87, Mustafa Kemal Üniversitesi, Yayın No:19, Hatay.
- Yaman, E., 2007, “Türkiye’nin Başlıca Turistik Mekanları, Ziyaret Yerleri Ve İnanç Turizmi Hakkında Neler Biliyoruz?” <http://www.halkapinar.gov.tr/ekremyaman/anasayfa.htm> (17.09.2007 Tarihli Erişim)
- Yanık, B., 1997, **Türkiye'deki Sınır Aşan ve Sınır Oluşturan Su Kaynakları**, İT Ü. Fen Bilimleri Enst., Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış), İstanbul.
- Yılmaz, C., 1992, “Batı Avrupa Ülkelerinde Çalışan İşçilerimizin Türkiye'deki Hızlı Şehirleşme Hareketine Etkileri”, **Ondokuz Mayıs Üniv. Eğt. Fak. Derg.** S:7, s.285–310, Samsun.
- Yılmaz, C., 2002, **Kırsal Yerleşmeler I Terminolojik sorunlar**, Palmiye Kitapları, Samsun
- Yılmaz, M., 1992, “Hatay’da Yerleşmiş Aşiret, Oymak ve Cemaatler”, **Güneyde Kültür**, C.IV,S.41, s.22-27, Antakya.
- Yücel, T., 1987, **Türkiye Coğrafyası**, Türk Kültürü Araştırma Enst. Yay. No:68 Ankara.
- Yücel, T., 1989, “Türkiye’de Zeytinliklerin Dağılışı”, **AKDITYK Coğ. Arşt. S:2**, s.1-10, Ankara.
- Zelyut, R., 2002, **Öz Kaynaklarına Göre Alevilik**, Berdan Matbaası, İstanbul.
- Zor, M., 2000, **Amik Ovası Tabanının Ortam Koşullarında Meydana Gelen Çevresel Değişiklikler**, FÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek lisans Tezi (Basılmamış), Elazığ.
- Zubari, İ., “Samandağ (*Seleucia Pieria*)” <http://www.angelfire.com/sd/samandag/> (19.10.2007. Tarihli Erişim)
- Zubari, İ., 1998, “**Al-Mina, Seleucia Pieria, Süveydiye, Samandağ**, 21.Yüzyıl Derneği Yay. Samandağ.

2006, Belediye Bilgi Fişi, İç İşleri Bakanlığı
 31.10.2002 Tarihli Zaman Gazetesi
 18.04.2004 Tarihli Akşam Gazetesi
 30.11.2005 Tarihli Akşam Gazetesi
 01.01.2006 Tarihli Zaman Gazetesi
 13.01.2006 Tarihli Zaman Gazetesi
 06.06.2006 Tarihli Zaman Gazetesi
 09.07.2006 Tarihli Hürriyet Gazetesi, Çukurova Eki.
 03.09.2006 Tarihli Hürriyet Gazetesi, Çukurova Eki
 13.12.2006 Tarihli Hürriyet Gazetesi, Çukurova Eki.
 13.12.2006 Tarihli Hürriyet Gazetesi, Çukurova Eki
 28.03.2007 Tarihli Zaman Gazetesi Sektörel Eki
 01.04.2007 Tarihli Hürriyet Gazetesi, Çukurova Eki.
 02.03.2008 Tarihli Hürriyet Gazetesi, Çukurova Eki.
 15.03.2008 Tarihli Hürriyet Gazetesi, Çukurova Eki.
 16.03.2008 Tarihli Hürriyet Gazetesi, Çukurova Eki

Google Earth 10.08.2007 Tarihli Erişim

<http://www.karacaahmet.org/arastirma.asp?id=29> (15.05.2007 Tarihli Erişim)

<http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=22561> (10.05.2007 Tarihli Erişim)

<http://www.berrincerrahoglu.com/Ozeller/RCerrahoglu.pdf> (23.09.2007 Tarihli Erişim)

<http://www.hbektas.gazi.edu.tr/portal/html/modules.php?name=News&file=article&sid=597> (16.04.2007 Tarihli Erişim)

<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=62> (17.12.2007 Tarihli Erişim)

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Nusayriler> (30.12.2006 Tarihli Erişim)

<http://www.samandag.info/tarihi-yerler/son-ermenikoyu/vakifli-koyu.html>
 (08.07.02007 Tarihli Erişim)

www.ntvmsnbc.com/news/81602.asp.(24.07.2007 Tarihli Erişim)

www.cine-tarim.com.tr/dergi/arsiv45/gundem04.htm (19.10.2007 Tarihli Erişim)

www.epdk.gov.tr/lisans/elektrik/yek/ruzgarenerjisihk.html.(26.07.2007 Tarihli Erişim)

<http://www.haber10.com/haber/82109/> 12.07.2007 Tarihli Erişim

<http://www.bilgiform.net/forum/showthread.php?t=9427>.(24.07.07 Tarihli Erişim)

<http://www.samandag.gov.tr/index.html> (11.06.2008 Tarihli Erişim)

www.fotobebeto.com (15.09.2007 Tarihli Erişim)

www.yerelnet.org.tr/belediyeler/belediye_album_gonderdikleriniz.php.(01.8.2007

Tarihli Erişim)

[http://tayproject.org/TAYmaster.fm\\$Retrieve?YerlesmeNo=2749&html=masterdetail.ht](http://tayproject.org/TAYmaster.fm$Retrieve?YerlesmeNo=2749&html=masterdetail.html&layout=web)

ml&layout=web (11.06.2007 Tarihli Erişim)

<http://www.amanoslar.net/proje.html> (08.10.2007 Tarihli Erişim)

<http://www.byegm.gov.tr/YAYINLARIMIZ/ayintarihi/1995/eylul1995.htm>(04.07.2007

Tarihli Erişim)

ÖZGEÇMİŞ

1973 Yılında Hatay'ın Altınözü İlçesi'nin Dokuzdal Köyü'nde doğdum. İlköğrenimimi Dokuzdal köyünde, orta öğrenimimi Altınözü ilçesinde, yüksek öğrenimimi 1997 yılında Elazığ Fırat Üniversitesi Fen-Edebiyat Coğrafya Bölümü'nde tamamladım. Aynı yıl Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı, Türkiye Coğrafyası Programı'nda yüksek lisans öğrenimime başladım. 1997-2000 yılları arasında coğrafya öğretmenliği yaptım. 2000 yılı Ocak ayında Araştırma görevlisi olarak Fırat Üniversitesi Fen edebiyet Fakültesi Coğrafya bölümünde göreve başladım. 2001 yılında yüksek lisans öğrenimimi tamamlayarak aynı yıl, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı'nda doktora öğrenimime başladım. Halen Fırat Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak çalışmaktayım. Evli ve iki çocuk babasıyım.

Veysel KUŞÇU

ELAZIĞ-2008